ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՄԱՐՏ
MERCREDI
1er MARS
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար· 125 ֆր·	Հատը 0,50

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12354

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.354

ԹԵՐԹ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂ

Սփիւռքի Հայութեան մէջ ի՛նչ համեմատութիւն կը ներկայացնեն առօրեայ մամուլի ընթերցողները : Տարբեր խօս – քով՝ 300·000 հայ ընտանիքներէ քանի՞ն հայ օրաթերթ մը կը ստանայ, տարա – պիւռ մեր կեանքին հանդէպ իրեն դրած հետաքրքրութիւնը արժեւորելու կամ փաստելու համար :

Ինչպէս կը հասատահէք, ընթերցասէր – րութեան հարց չենք դներ առ այժմ, ո – րովհետեւ Մամուլին հետ մեր ժողովուրդի կապը կ'ուզենք հիմնաւորել առաւե – լապէս հանրային մտածողութեան եւ ազ – գային գիտակցութեան վրայ, եւ ո՛չ թէ կարդալու սոսկական փափաքի մը կամ ներքին եւ արտաքին անցուդարձերու տեղեակ մնալու տարամադրութեան մը :

Հայ Մամուլը չա՞ռ բան կը կորնչի դարութեան իրաւունքէն, եթէ հայ օրա – թերթերու կոչումն ու արժէքը ուզենք փնտռել լրագրային իրենց բովանդակութեան մէջ :

Իրրեւ արձագանգ համաչխարհային անցուդարձերու, քաղաքական իրադար – ձութեանց, ընկերային եւ անհետեւական խնդիրներու՝ մեր օրաթերթերը դոհա – ցում չեն կրնար տալ լայն հետաքրքրու – թիւններու : Թէեւ — յարաբերաբար իրենց պայմաններուն — յաճախ փնտռել չեն տար օտարին չողչողո՛ւն այլ անբո – վանդակ հրատարակութիւնները, սակայն չատ աղքատիկ կը մնան այն թերթերուն քով՝ որոնք վարկ ու հեղինակութիւն կը վայելեն իրենց լրջութեամբ, թղթակից – ներու եւ աշխատակիցներու համաչխար – հային ցանցով, ու մանաւանդ խմբագիր – ներու եւ մանաւանդ դործակիցներու բա – նակով…

Հայ Մամուլի ներկայութիւնը կ'արդա – րանայ իր վերադիրով, — «հա՛յ», եւ ո՛չ թէ արուեստին կամ արհեստին պար – տադրած որակով («մամուլ») :

Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ, Հայ Մամուլի հանդէպ հայ մարդուն կողմէ ցոյց տըր – ուած կեցուածքին կամ հետաքրքրութեան մէջ կը կրծենք դաւճ ըլլալ անխոր տուրանիչը ազդային մտածողութեան եւ պիտակութեան :

Ուէ՛ անհատ կամ ընտանիք՝ որ խըզ – ուած է Հայ Մամուլէն, խզուած է նաեւ հայ ընդհանրականութենէն : Հայ մըն է, որ Հայութեան հետ չապրիր : — Կարելի է Հայութեան հետ ապրիլ, առանց հա – զորդ մնալու անոր հայրենական թէ սփիւռքեան կեանքի առօրեայ ընթացքին, զորդ թէ սպիտակ իրականութիւններուն, ընկերումներուն ու նուաճումներուն :

Ե՞տ դրած ու խօսած ենք այս մասին : Չարկ չենք տեսներ աւելին ըսելու :

Արդ, ի՛նչ համեմատութիւն կը ներկա – յացնեն առօրեայ հայ թերթերու ընթեր – ցող հայ ընտանիքները :

Ընթանանք թուաբանական տուեալնե – րով :

1.— Հայկ· Սփիւռքը կը բաղկանայ 300·000 ընտանիքներէ, որոնց գոնէ մէկ երրորդը (100·000 ընտանիք), լեզուա – կան խորթացումով կամ բացարձակ ան – տարբերութեամբ կը խզուած են հայ իրա – նականութենէն : Տարբեր խօսքով, ճակա – տագրօրէն ու ակամայ՝ Հայութեան հետ չեն : (Անխուսափելի չարիքը տարագիր կեանքի եւ սփիւռքեան պայմաններու) :

2.— Մնացեալ 200·000 հայկական տու – ներէն քանի՞ն հայ թերթի մը երեսը կը տեսնէ :

Օրաթերթային ընթերցասիրութեան տարցը կը տարբերի զրական գործերու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

15էն 20 հազար (ըստ ոստիկանութեան), 80 հազար, (ըստ կազմակերպիչներուն) երիտասարդներ ցոյց մը կատարեցին Երկուշաբթի իրիկուն, տողանցելով Շառնէն Սթալինկրատ, բողոքելու համար Ռընոյի առջեւ պատահած սպանութեան դէմ : Նոյն օրը սակայն ամէն ինչ հանդարտ էր Ռընօ գործատան մէջ, ուր հազիւ ափ մը բանուորներ հետեւած էին մէկ ժամուան գործադուլի հրահանգին, որուն չէին միացած Սէ· Ժէ· Թէ· եւ էֆ· Օ· ընկերակցութիւնները :

Իւմանիթէ «հակահամայնավար ցոյց

կամ զրական հրատարակութիւններու խնդիրէն : Կը տարբերի անով՝ որ զրական նութիւնը ի վերջոյ մտքի եւ հոգիի, կըրթութեան կամ ներքին մասնաւոր հակումի պահանջ մը կ'ենթադրէ, մինչ առօրեայ մամուլը կը պատասխանէ չատ աւելի ընթացիկ հետաքրքրութիւններու՝ որոնք լարում, կեղրոնացում եւ որեւէ ձեւի ճիգ չեն պահանջեր :

Արդ, Սփիւռքի մէջ շեշտուած ձեւով կամ ընդհանուր հետաքրքրութիւններով իր ազգային հաւաքականութեան մաս կազմող 200·000 ընտանիքներէն գոնէ 120–150·000ը տրամաբանօրէն պահանջը պէտք է զգային հայ օրաթերթի մը :

3·— Թուերը ի՞նչ կ'ըսեն մեր այս արդար ակնկալութեան մասին :

— Հայկ· Սփիւռքը կը հաշուէ 14 օրաթերթեր (աւելորդ կը նկատենք վայրերու եւ անուններու յիշատակութիւնը : Այդ կէտերու մասին զրած ենք ասկէ առաջ) :

Այս 14 օրաթերթերէն ամէն մէկը մոտաւորապէս 1000–1500 սպառում ունի : Մեր կատարած ստուգումներուն համաձայն, այդ 14 օրաթերթերու համապատասխան սպառումը կը տարուբերի 35·000 – 40·000ի միջեւ :

Նկատի ունենալով եւ մէկէ աւելի հայ օրաթերթերու բաժանորդագրուած ընտանիքներու եւ ուրիշին թերթէն օգտուողներու նոյնքան եւ աւելի տուներու դոյութիւնը, 38·000ը հիմ ընդունած ենք համեմատութիւնը ճշդելու, եւ զգած ենք որ 150·000 ընտանիքներու կողմէ 38·000 օրաթերթերու ընդհանուր սպառումով՝ Հայ Մամուլի ընթերցողներու համեմատութիւնը կը հասնի 25 առ հարիւրի :

Թուաբանօրէն արհամարհելի չէ ան – շուշտ պատկերը· սակայն օրաթերթ մը հայի եւ ջուրի չափ կենսական անունդ նկատող ժողովուրդի մը համար մխիթարական չենք նկատեր երեւոյթը, մանաւանդ որ տարատիւռ մեր կեանքով ապրող Սդդ մը կենսունակ, հաղորդակից եւ սերտօրէն կապուած պահելու տեսակէտով :

Մխիթարական չենք կրնար նկատել յատկապէս ա՛յն պատճառաւ, որ մեկի նման տարասփիւռ համրանք մը — սեփական իր հողէն արմատախի՛լ զարձած ժողովուրդ — կենսականօրէն պահանջը զգացած պէտք է ըլլար Հայ Թերթին՝ անով չաղկապուելու համար հայրենի թէ սփիւռքեան իր թեւերու առօրեայ կեանքին :

120 կամ 150 հազար Հայ Տուներէ մէյն 38·000ը մտքի եւ հոգիի կամուրջ հաստատած են իրենց ազգային ընդհանրականութեան հետ, — ափսո՛ս…

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ձախապաշտ համրակներու» խորագրով կ'որակէ Շառնէի ցոյցը, ուր արգարեւ ծանօթ նշանաբաններու կողքին, կային նաեւ հակահամայնավար նշանաբաններ, ինչպէս՝ «Տրէյֆիւս ոճրագործ, Համայնավար կուսակցութիւն — մեղսակից» : Նշանաբաններու կարգին կարելի էր նաեւ լսել կամ կարդալ·— «Բոլորս լակոտներ ենք», «68 Մայիսէն աւելի լաւը պիտի ընենք» եւայլն, եւայլն :

Յիշենք նաեւ որ անխուսափելի ժանփօլ Սարթրը Պիյանքուրտ գացած էր երկուշաբթի, ընդհանուր անտարբերութեան մէջ եւ Ռընօ 5է մը կ'իջնէր Ռընոյի առջեւ, ուր որոշած էր իր քննութիւնը կատարել երիտասարդ մտայոլանին մահուան պարագաներուն չուրջ : Մեխակներու ծաղկեպսակ մըն ալ բերած է Ալէն Ժէմառ, որ իրիկունն ալ կը մասնակցէր Շառնէի ցոյցին, իրեն հետ ունենալով Սարթրէն զատ, Սիմոն տը Պօվուար, Մօրիս Քլավէլ, Կրիվին, Միշէլ Ռոքար եւն· :

Իւմանիթէ անվայել կը դանէ նաեւ որ մտայոլաններ ցոյցեր կազմակերպեն Շառնն, չհաղորդելով անունը վայրի մը, ուր տասը տարի առաջ լինչած են իրական բանուորներ :

Յատկանշական կէտը այն է որ ըստ համայնավարներուն ձախապաշտ եւ մատյական Իշխանութեան «խաղը կը խաղան» մինչ ըստ մտայոլաններուն, համայնավարներն են որ Իշխանութեան խաղը կը խաղան : Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ Իշխանութիւնը ոչ մէկ բան կը կորսընդնէ այս տարակարծութենէն :

ԻՍՐԱՅԷԼ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱԻ

Իսրայէլեան յարձակումը հարաւ· Լիբանանի սահմանամերձ չրջանի վրայ վերջ դտաւ չորս օրուան գործողութիւններէ ետք :

Վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ էր, որ իսրայէլեան բանակը այս տարողութեամբ գործողութեան կը ձեռնարկէր : Համաձայն Թել Ավիվի՝ պաղեստինցիները լուրջ վնասներ կրած են — 50–60 սպանեալ, 80 վիրաւոր եւ կարեւոր քանակութեամբ զէնքերու կորուստ : Այս կապակցութեամբ կը ճշդուի, թէ յարձակողներուն նպատակն է եղած ոչ միայն փոխադարձել վերջին քանի մը պաղեստինեան յարձակումներուն իսրայէլեան դիւղերու վրայ, այլեւ քանդել եւ մաքրատրծել պաղեստինեան սահմանային կայանները :

Այս առիթով վերստին խնդրոյ առարկայ կը դառնայ այսպէս կոչուած «Ֆաթհլէնտ»ը, այսինքն հարաւ· Լիբանանի Սրքուպի չրջանը, որ Գահիրէի 1970 Նոյեմբերի համաձայնագրով Լիբանանի կառավարութիւնը Պաղեստինցիներու տրամադրութեան տակ դրած էր, իրրեւ կայան : Նկատել կը տրուի, թէ Իսրայէլա – յինները յարձակման ժամանակ 5000 ֆէտայիներ կը դանուէին «Ֆաթհլէնտ»ի մէջ :

Իսրայէլեան ուժերը մաքրատրծելէ ետք չրջանը հաղորդակցութեան համրաներ հաստատած են այս լեռնային չրջանին մէջ, ի հարկին վերստին վերադառնալու համար փութով, զրահապատ ուժերով :

Ֆրանսայի դեսպանը Իսրայէլեան յարձակումին առիթով իր կառավարութեան մտահոգութիւնը յայտնած է Իսրայէլեան Արտաքին Նախարարութեան : Աւելցնենք, որ Թել Ավիվ ընթացք չտուաւ նաեւ Ա – պահովութեան Խորհուրդի պահանջին՝ անմիջապէս հեռացնել իր ուժերը Հարաւ· Լիբանանէն :

Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ Իսրայէլեան ուժերու քաշուելէն ետք լիբանանեան բանակը դիրք զրաւած է «Ֆաթհլէնտ»ի մէջ : Շատեր կը մտածեն, թէ

A NOS LECTEURS

LE SYNDICAT DE LA PRESSE PARISIENNE COMMUNIQUE

Les Journaux Quotidiens, dans leur ensemble, et notamment ceux vendus au public à 0,50 Frs — n'ont pas modifié leur prix de vente depuis 1968 ; L'augmentation de leurs charges et leurs conditions d'exploitation ne leur permettent pas de prolonger cette situation qu'ils ont maintenue aussi longtemps que possible.

A dater de demain 1er Mars, l'ensemble de la Presse Quotidienne augmentera les prix de vente au public de ses exemplaires.

HARATCH sera vendu à 0,70

Մարտ 1էն սկսեալ·—

Ֆրանսա·— Տարեկան 120 ֆր·
Վեցամսեայ 65 ֆր·
Արտասահման·— Տարեկան 135 ֆր·

Պէյրութի այլեւս տրամադիր չէ չրջանը ձգելու Պաղեստինցիներու հակակչռին տակ, համաձայն Գահիրէի համաձայնագրին : Պէյրութ կը վախնայ, որ Իսրայելացիք իրենց յարձակումները դարձնեն յաճախակի եւ չրջանն ալ զրաւման տակ պահեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՇՈՒԵԸ եւ վարորդներու արտադրութեան մոլութիւնը պատճառ դարձան կարզ մը չատ ծանր արկածներու կառուցինե – րուն վրայ : Ամէնէն սարսափելին տեղի ունեցած է Շաբաթ հիւսիսի կառուցինին վրայ, ուր 15 կառք եւ 3 բեռնատար իրարու զարնուած են, զժոխային տեսարան մը պարզելով : Կառքերը կրակ առած են եւ ականատեսներ կ'ըսեն թէ կարելի չէր իսկ նայիլ : 11 մեռեալ եւ 22 վիրաւոր կայ : Ուրիշ նման արկած մըն ալ տեղի ունեցած է հիւսիսի Ա.–6 կառուցինին վրայ, տասնեակ մը վիրաւոր կայ : Ազգային թիւ 10ի վրայ ալ դպրոցականներու հանրակառք մը արկածի ենթած է (քչուցին քունը տարած էր) եւ 20 վիրաւոր կայ, որոնց 5ը՝ ծանրօրէն : Շաբաթավերջի զոհերու ընդհ· թիւն է՝ 80 մեռեալ եւ 808 վիրաւոր :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց·—

Պ· Լեւոն Քէչիչեան, Ալ Ահրամի թղթակիցը ՄԱԿի մօտ, որ Ապահովութեան Խորհուրդի Ատոմա–Ապատայի ժողովին եւթ, Գահիրէի եւ Փարիզի ճամբով, Նիւ Եորք վերադարձաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Ընթերցողներու փափաքին ընդառաջելով մեր յաջորդ թերթօնը պիտի ըլլայ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

Ա.

Ապրած իր կարճ կեանքին մէջ մարդիկներէն մէկը ապագայ պատրիարք եղիչէ Դուրեանի, առաջինը, որ չարաղբեց ու ոտքէ գետնաս Պետրոս Դուրեանի կենսագրու – թիւնը:

Միւսը՝ արդէն Արշակ Զօպանեանն էր: Աւելի ճեռնհաս, քան իր նախորդը եւ աւելի բարեխիղճ իր հետազօտութեանց մէջ՝ ան նոր կենսագրութիւն մը տուաւ, մեծապէս օգտուած եղիչէ Դուրեանի հայթայթած տեղեկութիւններէն ալ:

Իրենց առաջին այդ փորձերուն հետ դէնքերը վար չդրին հայ բանասիրու – թիւնն ու քննադատութիւնը: Արդարեւ, Բարսեղ Էքսէրճեան եւ Արշակ Զօպանեան նոր գննութիւններու ճանապարհը հար – թեցին: Նախ ինքը՝ Զօպանեան, իր աշ – խատանքը մեզ գրականութեան ներկայա – գուց յետագային նոր վերամշակումով մը: Մեզ ծանօթ են նաեւ ուսումնասիրու – թիւնները, զոր Դուրեանին նուիրեցին Սիմոն Յակոբեան, Յակոբ Օշական, Վահ – րամ Թէրզիպաշեան՝ ամէն մէկը իր ե – ռանկիւնէն քննելով Դուրեանը իր գրչի վաստակին մէջ: Յամառ ճիգեր կը վատ – նեն նոյնպէս Ա. Ս. Շարուրեան համագ – րելու համար բանասիրական տուեալները Դուրեանի կեանքին ու գործին մասին, ինչպէս եւ Գառնիկ Ստեփանեան՝ Պետ – րոս Դուրեանի տեղը ճշդելու համար հայ թատրոնի պատմութեան մէջ:

Դուրեանի կեանքն ու գործը գննելու ուրիշ փորձեր ալ եղած են անշուշտ ու կը շարունակեն ըլլալ, թէեւ ղրկուած ենք գանոնք տեսնելու հնարաւորութենէն:

Բոլոր այս փորձերէն եւք ալ դեռ խըզ – ճի նուիրական պարտք մը ունի հայ դրա – կանութիւնը: Լրիւ ճանչնալ եւ ճանչցնել Պետրոս Դուրեանը:

ՈՐՈՆԵԼՈՎ ՄԱՐԴՈՑ ԱՃԻՒՆԸ

Հայ գերեզմանոցները չատ կան Պոլսոյ մէջ: Հայաշատ բոլոր թաղերը իրենցը ունին:

Անոնցմէ երեքը, սակայն, ամէնէն հըռ – չակաւորները, ճիշդ այն երեքը որոնց ծո – ցին մէջ Պոլիս կը հանդչեցնէ դարու մը բովանդակ խռնդչինքը, այն քանի մը սե – րունդը, որ իր մեծ գործօնքը պճնեց:

Անոնք կը գտնուին, Պալըքլըի, Շիշլիի եւ Սկիւտարի մէջ, երեք այն թաղերուն որոնց չուրջ սուլթաններու երբեմնի մայ – րաքաղաքը ամէնէն հոծ հայ զանգուած – ները համախմբած է, ամէն մէկը իր ու – րոյն կեանքով:

Պալըքլըն համեստ զանգուածներուն է: Քանի մը գարէ ի վեր հոն իր մեռելը թաղելու կուգայ վաղնջաց Պոլիսը, հոգին բերել յանձնելով տապնասներով լեցուն կեանքը: Գաղութը ծագկեցնող առա – ջին սերունդները իրենց յաւիտենական քունը կը քնանան հոն, ու անծանօթ մնա – ցած որքա՜ն ուքնութեան մարդիկ անոնց մէջ, ու որքա՜ն ալ խողխողուածներ եւ նահատակուածներ: Անոր ծոցը եկան ննջել երեմիա Զելէպիի պէս տիտաններ եւս մեր օրերուն անոր պահ տուինք զմայ – լելի մեր Մեծարենցը:

Շիշլին արդէն կը պատկանի այն լայ – նարձակ չրջանին, որ Ղալաթիայէն կը սկսի իր բարձունքներուն հասնելու հա – մար: Անոր ծոցին մէջ են Հայոց բոլոր խաւերը, վարթամ գերդաստաններէն սկսելով մինչեւ ամէնէն խոնարհները: Հայութեան հոծ զանգուած մը, որ ծովե – զերքէն մեկնած է, քայլ առ քայլ յառա – ջանալով, կանգ առնելով եւ քալելով վերատին, Բերան ու Բանկալթիի կոխո – տելով ու ճամբուն վրայ լքելով Բանկալ – թիի պատմական գերեզմանոցը, որուն վրայ զուրգուրացած էր գարերէ ի վեր: Հոն էր թաղած իր «Հոգեւոր Տէրը»՝ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսը, որ Հայոց ազատութիւն մուրալու համար Պոլսէն անցնելուն՝ հոն ալ մահացած էր:

Շիշլիի ազգային գերեզմանատունը՝ ինքն ալ «չէնցած» գարէ մը ի վեր, իր ծոցին մէջ հողվրաները կ'ամփոփէ ակա – նատոր մարդոց ու անոնց կարգին՝ հայ նոր վերածնունդի բազմաթիւ ռահվի – րանները:

Հոն կը հանդչէին նախ այն երեք բժիշկ – ները, որոնք Ազգային Սահմանադրու – թեան հիմը դրին, որոնք կը կոչուին Սեր – վիչէն (1815–1897), Նահապետ Ռուսին – եան (1819–1876) եւ Ստեփան Փաչա Ա – լանեան (1822–1901):

Հոն են ամիւնները չատ մը կարկառուն հոգեւորականներու, որոնցմէ յիշենք Գարեգին Սրուանձտեանցը (1840–1892), Խորէն Նար Պէյը (1832–1892) եւ Մաղա – քիա Օրմանեանը (1841–1918):

Ա՛նտեղ է դրօշներու եւ հրապարակա – դիրներու պատկառելի փաղանգը, ինչպէս Կարապետ Իւթիւճեան (1823–1904), Մը – կրտիչ Ամէմեան (1838–1917), Հրանդ Ա – ատուր (1862–1928), Եղիա Տէմիրճի – պաշեան (1851–1908), Յարութիւն Մըր – մրեան (1858–1926), Բիւզանդ Քէչեան (1859–1927), Տիգրան Արփիարեան (1855–1915), առանց դեռ յիշելու հայ կրթու – թեան մեծ սատարողը, որ աշխարհատարածի յաւերժապահներէն մէկն ալ եղեր էր, Ստեփան Ջունդը (1825–1897) եւ եկեր էր, ի վերջոյ, հանդչիլ իր խոկ կա – ռուցած սոյն մատուռին մէջ:

Ազգային սոյն գերեզմանատան հարե – ւան է հայ կաթոլիկներուննը, նուիրական բազմաթիւ անուններ ամփոփելով ինքն ալ, ինչպիսին էին Միքայէլ Պէչիկթաշ – լեանը (1828–1868), Պետրոս Ադամեան (1849–1891), Թոմաս Թէրզեանը (1840–1909), Մատաղիա Գարագաշը (1818–1903) եւ դեռ չատ ուրիշներ, զորս քոյր համայնքը ընծայ տուաւ հայ գարթօն – քին՝ ի հեճուկս մրրիկին, որ չանազան էր եղբայրը բաժնել եղբօրմէն:

Երրորդը Պաղլար–Պաչին՝ հանգստա – րանն էր Սկիւտարի հայաչատ չորս թա – ղերուն, որոնք Եէնի–Մահալլէն, Սելա – սըզը, Իճատիէն եւ Գուզկունճուքը էին, չորս այն կենսունակ արուարձաններուն, որոնք հայ ժողովուրդի վերելքի ճիգը կը սփռէին Վոսփորի հանդիպակաց եղեր – քին վրայ, ու առաջին հերթին կրթական այն մեծ չարժումը, որ ճեմարանով ու իրեն համար մղուած պայքարներով սկը – սած էր եւ վերածուած էր ուսումնական օջախներու ամբողջ ցանցի մը, որուն մէջ պիտի պսպղար Ռեթէոս Պէրպէրեանի ըս – տեղծած «Վահէ հարկը»:

Սկիւտարի սոյն գերեզմանատան մէջ եկան հանդչելու չատ չատերը հայ վե – րածնունդի յառաջապահներէն: Հոն ամ – փոփուած են, օրինակ, ականաւոր երկու հայ նկարիչներ Պեհզատ Ոսմիա եւ Աբ – րահամ Սաղայեան, Նիկողոս Պալեան մեծ ճարտարապետը, որ Տոլմա–Պահչէն ըս – տեղծեց եւ մաս առաւ Ազգային Սահմա – նադրութեան յօրինման մէջ, արեւմտա – հայ նոր գրականութեան ռահվիրաներէն մին՝ Խաչատուր Միսաքեանը, մեծա – հմուտ Յովհաննէս Տէրոյենցը, որ հայ լուսամտութեան աննեղոյզ ոսոխը պիտի հանդիսանար, հայ դաստիարակութեան մեծ վեթերանը՝ Ռեթէոս Պէրպէրեան, մտաւորական կարկառուն դէմքեր, որոնց մէջ Խաչիկ Ուզուրլիկեան ալ կար՝ Պետ – րոս Դուրեանի զպրոցակիցը:

Եւ մինչ Պալըքլըն եւ Շիշլիի լուսա – ւորչական ու կաթոլիկ զոյգ չիրմատուն – ները մեր օրերուն դեռ հեռու էին բնակ – ուած թաղերէն, ու մեռելոցներուն կը սպասէինք այցի երթալու համար անոնց յանճնուած սիրելիներուն, վախարէն՝ բանուկ պողոտայ էր Պաղլար–Պաչին, ու Սկիւտար առաու իրկուն երկիւղած կ'անցնէր անոր առջեւէն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 1)

ԹՐՈՓՄԱՆ

ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

Ա.

Հարիւր տարիներէ ի վեր, Թրոփման անունը չարաղուշակ զանգակի մը պէս կը հնչէ խաւարի թաղաւորութեան սահ – մաններէն ներս եւ սարսափ կը պատճառէ ամէնէն քաջերուն իսկ, այնքան ահաւոր ու քամահելի են անոր ոճիրները:

1869 Սեպտեմբեր 20ի առաւօտեան ժա – մը եօթին, Լանկլուա անունով հողագործ մը Փարիզի արուարձան Լա Վիլէթէն կ'երթար դէպի իր բանջարանոցը, որ կը գտնուէր Փանթէնի գաշտին մէջ, կանաչ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ես կորովի եւ հաւատարիմ բարեկամ – ներ ունիմ հօրս չրջանակին մէջ. իմ պինուորի սրտիս թելադրանքով պիտի կազմակերպեմ զանոնք ձեր չահուն հա – մար որոնք անցեալին ձեր կոտորած մեղսակից եղած են ակամայ, այժմ պատ – րաստ են ձեզ ազատելու. նախապէս խոր – հրդակցած ենք արդէն ի հարկին դոր – ծադրելու: Հա՜յրս, ինչ անուն տամ, ա – մէն ծայրայեղութենէ կը խուսափիմ, եւ թող աստուածները խնայեն ինծի հայ – բասպանութեան մեղքի խորանէն գերծ պահելով: Ես դեռ պիտի փորձեմ ազա – չանքով անոր գաժանութիւնը անհետա – ցնել, այնպիսի խնդրանքով մը որ անմի – ջական արդիւնաւոր ըլլայ...

Տիկին մեկնեցէք, դէպի տանջարան գացէք աներկիւղ եւ անկասկած. պատ – ուոյ խօսք կուտամ ձեզ — եւ անարժէք չէ ան — որ ձեր կեանքը բացարձակ ա – պահովութեան մէջ է:

Իսկ դուք Տիգրան, Արսէն, երբ իշ – խանուհին հեռանայ այս խաւար ան – կիւնէն, կարգադրուած է որ դուք ազա – տիք կապանքէ, ուրեմն ամբողջեցէք ձեր անվեհերութիւնը. դուք քիչ առե – նէն պիտի միանաք իշխանուհիին մեր ծրագրած ձեւով. վստահ եղէք: Այս դուք թերեւս չուշանաք վերատիրութեան հա – յաստանի գահին: Ես առ այժմ չեմ բա – ցատրեր, բայց երբ արձակուիք բանտէն ամբողջեցէք գալու իմ պալատս:

Օրեմանը ամէն ինչ պիտի կարգադրէ եւ ձեզ պիտի առաջնորդէ, եւ ես դուք պիտի տամ ձեզ թէ խոստումներէս աւելին կրնամ ընել վերջապէս:

Այս հակիրճ խօսակցութեան աւարտին կը մեկնի Միհրան, եւ երեք թշուառները վանելով կասկածանքը կ'ուրախանան այս անակնկալներուն համար մինչ Տիգրան կ'աղաղակէ.

— Ո՛հ վայրենաբարոյ կամպիւս, դուն արժանի չես ունենալու այսպիսի առա – քինի բացառիկ որդի մը: Բայց արդեօք ի՞նչ ծրագիր ունի Միհրան մեղի ազա – տելու համար, մանաւանդ մինչեւ գահիս տիրանալու հաւատիքը:

— Թերեւս դինու զօրութեամբ, բայց ան չատ զգաստ եւ առաքինի է եւ անկա – րելի է որ իր հօրը դէմ ըմբոստանալու արկածախնդրութիւնը ունենայ, նոյնիսկ այդ պարագային հարկ է արդիլել որ – պէսզի մեր պատճառով հօրը վրէժխըն – դրութեան չենթարկուի յամպէաս, որով – հետեւ անկարելի է որ խուսափի եւ մեր կեանքն ալ կրկնապէս պիտի ծանրանայ: Իսկ Տիգրան աւելի լաւատես, ըսաւ Ար – սէնի.

— Վստահ եղիր տղաս, իշխանը նախ իր ընելիք խնդրանքին միջոցով կը յու – սայ ազատագրել մեզ, թերեւս չափազան – ցութիւն թուի լաւատեսութիւնը, բայց եւ այնպէս տարօրինակ հանդարտութիւն մը սկսաւ տիրապետել սրտիս եւ վստա – հութիւն ներչնչել եւ կը սիրեմ կարծել թէ իմ սրտահատոր աղջիկս պիտի չկոր – սընցնեմ:

Այդ միջոցին պահապաններու խումբ մը բանտ մտնելով կապանքի կ'ենթարկէ իշ – խանուհին որ դառնալով դէպի հայրը կ'ըսէ.

— Ահաւասիկ հայր իմ, դառնապէս կը ցաւիմ որ քու լաւատեսութիւնդ խաւա – րեցաւ: մնաք բարով եղբայր, մնաք բարով հայր իմ, կը հեռացնեմ դիս ձենէ առյաւէտ, մնաք բարով...

Մինչ բանտապահները դուրս կը հա – նէին իշխանուհին, Օրեման փութով կը մօտենայ երկու ձերբակալուածներուն եւ կ'ըսէ.

— Կամպիւս ինծի հրամայեց բերկանել ձեր երկաթները եւ ձեզ ազատ արձակել բայց իր որդին օգտուելով այդ առիթէն — ինչպէս դիտէք ապաստանարան կու – տայ իր անհատական պալատին մէջ, եւ կարգադրուած է որ ձեզ հոն առաջնորդեմ ուր կը սպասէ իշխանը անհամբեր, դուրս ելէք եւ հաճեցէք հետեւիլ ինծի:

Կարճ պահէ մը յետոյ անոնք պալատ ժամանեցին ուր Միհրան կը մտահոգուէր որ թերեւս ուշ մնան իր ծրագիրը գոր – ծադրելու համար, զոր խնամով պատ – րաստած էր նախ քան անոնց գալը:

Անդին Ազատն կը հասնէր ժողովուրդ – ին հրապարակը ուր արդէն սկսած էր բոցավառիլ իրեն համար պատրաստուած խարոյկը:

Ժողովուրդը խուռներամ կը խուժէր ամէն կողմէ այս խժդուժ տեսարանը դի – տելու համար, յատկապէս պատրաս – տուած աստանդակներու չրջապատին մէջ:

Ազատն իր չանթահարիչ նայուածքը յառելով դէպի վայրենաբարոյ կամպիւսը որ բազմած էր մատնաւոր բարձր պատը – դամի վրայ ամէնէն տեսանելի ըլլալու մարմաջով, զարդարուած դերազոյն պե – տական բարձր չքանչաններով: իր դանուած վայրը կը տիրապետէր ամբողջ հրապարակը եւ ինք գոհունակ ու ծայ – րայեղ բաւարարութեամբ կը դիտէր ամ – բոխը սոդոմներու հանդոյց մը համա – րելով եւ կը տրամադրանքը բաւարարու – թեամբ:

Ի. Վ.

(20 – Շար.)

ՋԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

—o—

1972–73 տարեշրջանի Համալսարանական կրթաթոշակներ

1· Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1972–73 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի նախկին կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր հայ ուսանողներու:

2· Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարգակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ–ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3· Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար պէտք են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի հովանաւորեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ: Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն որ կրթաթոշակները կրնան տարամադրուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարանի մը մէջ:

4· Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5· Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն:

6· Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն, եւ նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն, որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակ – ներ էն:

7· Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնադիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան առընչուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1972, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն մինչ – պէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1972): Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւն – ներն ու հարցաթերթիկները:

8· Շեփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել միօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'ուզեն անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9· Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ, որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնական երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւոր – րագոյն թեկնածուներէն անոնց, որոնք նախապէս բնաւ չեն օգտուած Հիմնար – կութեան կրթաթոշակներէն: Դիմումնե – րը պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձե – ւով զարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամները:

10· Ներկայացուած բոլոր թղթածրար – ները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր նկատուած թեկնածու – ներու ընտրութիւնները կը կատարուին Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիր – ներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11· Անհրաժեշտ հարցազրոյցները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն,

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներ՝
Educational Committee of the
Calouste Gulbenkian
Foundation in Lebanon,
Stephen Building, Riad Solh Street,
BEIRUT — LEBANON

Բ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝
Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna,
PARIS (16e —) FRANCE

Գ) Անգլիա բնակող թեկնածուներ՝
Calouste Gulbenkian foundation
U.K. et British Commonwealth Branch,
98 Portland Place,
LONDON WIN 4ET — ENGLAND

Դ) Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով,

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna,
LISBON - 1 — PORTUGAL

12· Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1972–73 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1972 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր 1972) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանները չյարգող ուսանողներու դիմումները ցկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 1 Մարտ 1972

ճամբայ կոչուած վայրը: Ճամբուն վրայ, դաշտի մը եզերքը, որ կը պատկանէր այրի տիկին Մանյէնի, նշմարեց արեան հետքեր եւ ուղեղի մոխրագոյն կտորներ: Դաշտը, որ նոր հերկուած էր, կը նմանէր լիճի մը խաղաղ մակերեսին· բայց տեղ մը, կը նշմարուէր փոքրիկ եւ կլոր մի պատհաւասար թումբ մը:

Այդ թումբը Լանկլուայի ուշադրութիւնը գրաւեց: Մօտեցաւ անոր, հողա – կոյտին տուաւ բահի հարուած մը, հողը մէկ կողմ նետեց եւ սարսափով եամ եամ ճակատ մը: Բահը մէկ կողմ նետելով, Լանկլուա վազեց մինչեւ փանթէն եւ պիւ – ռը պատմեց ոստիկանապետին: Ոտք – ի կանգնելը անմիջապէս կռնչել տուաւ ժիւլի մը եւ տասնեակ մը պինուորները, ու բոլորը միասին վազեցին դէպի Մանյէնի դաշտը: Հարիւրաւոր հետաքրքիրներ հետեւեցան անոնց:

Զինուորները մեծ դժուարութեամբ բացին թումբը եւ տեսան քանի մը դիակներ, դեռ տաք ու կակուղ: Նախ հինդ տարեկան մանչ մը, յետոյ ուրիշ մանչ մը տասը տարեկան, աղջնակ մը եւ կին մը: Բոլորն ալ սպաննուած էին նոյն ձեւով. դաշունահարուած, խողխողուած եւ կամ ալ կապինահարուած:

Ամբողջ բանմութիւնը չգմած կը դիտէր այս ահաւոր տեսարանը, առանց բառ մը իսկ կարենալ արտասանելու: Ոճիրը գործուած էր դիւերուան ընթացքին: Ոճ – րագործը կամ ոճրագործները իրենց գործը սպաննելէ ետք, դանոնք հապճեպով թաղած էին փոսի մը մէջ, որուն խորութիւնը հազիւ 60 սանթիմեթր էր:

Զինուորները սկսան փորել փոսին միւս եզերքը եւ հոն ալ գտան երկու դիակ· ութ տարեկան մանչ մը եւ 14 տարեկան պատանի մը, ընդամէնը վեց մարմին:

Լուրը չուտով հասաւ Փարիզ եւ մոռ – ցնել տուաւ օրուան քաղաքական մտա – հոգութիւնները, որոնք չատ ծանր էին: Ջմռնանք, որ հազիւ տարի մը եղաք պի – տի պայթէր Ֆրանսա–ալժիւսէական պա – տերազմը: Նոյնիսկ պաշտօնական «Մո – նիթէօր» թերթը էջեր յատկացուց այս ոճիրին եւ տպաքանակը հասաւ աներե – ւակայելի թիւի մը:

Առաջին քննութիւնները երեւան հա – նեցին զոհերուն ինքնութիւնը: Բոլոր զո – հերը կը պատկանէին Փինք ընտանիքին, որ կը բնակէր Ռուպէ, հիւսիսային Ֆը – րանսայի ճարտարարուեստական քաղաք – ներէն մէկը: Սակայն ո՞ւր էին ընտանի – քին հայրը՝ Ժան Փինք եւ անոր անդրա – նիկ որդին՝ Կիւսթաւը: Նախ կասկած – ները ծանրացան անոնց վրայ:

Փնտուտքները չարունակուեցան եւ կարելի եղաւ քաղել հետեւեալ տեղեկու – թիւնները, Շաբթի առ Ֆէր պանդոկի անձնակազմէն: 19 Սեպտեմբերի իրիկու – նը, տիկին Փինք իր զաւակներով եկած էր վերոյիշեալ պանդոկը, ուր իջած էր իր ամուսինը: Պատասխանատու պաշ – տօնեան իրենց ըսած էր, թէ Պր· Փինք առտու կանուխ մեկնած էր պանդոկէն եւ դեռ չէր վերադարձած: Տիկինը, չուտ – րած, ներողութիւն խնդրեց եւ ըսաւ որ պիտի վերադառնայ կայարան, ուր ա – մուսինին հետ ժամադրուած էր:

Անոնք անդամ մըն ալ չէին եկած պան – դոկ, եւ երեք օր ետք միայն պաշտօնեան անոնց դիակները տեսած էր մեռելատան մարմարիոններուն վրայ:

Ոստիկանութեան փնտռտուքները կեդ – րոնացան Ժան Փինքի վրայ: Ռուպէի ոս – տիկանութիւնը տեղեկացուց, թէ Օգոս – տոս 24ին, Ժան Փինք չոգեկառքով մեկ – նած էր դէպի Կուէպվիլէր, Ալզասի քա – ղաքներէն մէկը: Բայց հոն, Փինքի ազ – գականներէն ոչ մէկը տեսած էր զինք, եւ ոստիկան տաբօրինակ կը թուէր, որով – հետեւ Փինք աւանդապաշտ ալզասցի մըն էր եւ չէր կրնար այցելութիւն մը չտալ իր ազգականներուն:

Վերջին անդամ զայն տեսած էին Օգոս – տոս 25ին Պոլվիլէրի կայարանը, ուրկէ չոգեկառք մը նստած էր դէպի Սուլց: Սուլց հասնելուն պէս, պացած էր Լո – վերթի ճաշարանը, ուր արագօրէն ճաշած էր հիւանդոտ երեւոյթով երիտասարդի մը հետ, որուն չարժումները սակայն գոյց կուտային մկանային արտակարգ ուժ մը: Երկու ճամբորդները կը խօսէին ալզաս – եան բարբառ մը:

Ճաշարանապետը երկարօրէն դիտած էր այդ երիտասարդը, որուն ֆիզիքական թերութիւնները զինք անհամակրելի կը դարձնէին: Բերանը կը նմանէր չան դունէ մը, եւ հաստ շրթունքներուն բաց – ուածքէն կ'երեւային խոշոր եւ լայն ակ – ռաները: Բազուկները ոսկրուտ էին, եւ բթամատին երկարութիւնը դրեթէ կը հաւասարէր ցուցամատին երկարութեան:

Ճաշի ընթացքին, երիտասարդը մէյ – մը պոռաց· «Շո՛ւտ ըրէ, ճամպարէ»:

Յետոյ միասին ճամբայ եղած էին դէ – պի Վաթերվիլէր, անմարզաբնակ ու վայրի շրջան մը, ուր կը գտնուէր հին դղեակի մը աւերակը:

Անկէ ետք, ոչ ոք տեսած էր Ժան Փինքը:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԹՈՒՏԵԱՆ

(Շար·)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ · ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Յաջորդ օրը, առաւօտուն, Իզէթ մօ – տուր դէմքով մը Սուլթանին առջեւ կ'ել – լէր:

— Չ'ո՞ւ տեսնենք ի՞նչ նորութիւն ունիս ըսելիք, Իզէթ, հարցուց Սուլթանը:

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց ան, ապարանքը բոլորովին ամայի է, այսինքն հին ապարանքը ըսել կ'ուզեմ, քանզի նորը պահակազօրաց տեղակալ Ֆէյզի պէյին բնակուած է, որ այս միջոցիս պաշտօնով Սելանիկ կը գտնուի:

— Ապարանքին մէջի ապառաւորները հարցաքննեցի՞ր: Հարէմ ունի՞ այդ Ֆէյ – զին:

— Այո, տէր իմ, ունի եւ խնդրեցի կիները տեսնել· սակայն հոդ գաղտնիք մը կայ: Հանըմները ապարանքին մէջ թաքստոցի մը գոյութիւն ունենալէն բացարձակապէս գաղափար չունին, միայն թէ լուծ հետեւեալ զարմանալի բանը յայտնեցին:

— Ի՞նչ:

— Թէ Սուլթանուհին մեռնելով իր ժառանգորդներուն պատգամ ձգած էր որ, եթէ նոր ապարանք մը չինել ուզեն, հին ապարանքին վրայ չչինեն, այլ անոր քովը կամ ուրիշ տեղ մը:

— Յայնժամ պնդածնին ճիշդ է, ատոնցմէ եւ ոչ մէկը ստորուգիւին գաղտնիքը չէ գիտեր: Այդ կինը շատ խելացի եւ հեռատես կին մըն էր, եւ կռահած էր թէ եթէ այդ գաղտնիքը երեւան ելլէր իր շառաւիղներուն գլուխը պիտի ուտէր:

— Այո, այդպէս է, վեհափառ տէր: Սակայն ուրիշ բան մըն ալ կայ: Ֆէյզիի երկու հարճերը կը պնդեն թէ երրորդ ընկերուհի մըն ալ ունէին, որ քանըշաբաթ ժամէ ի վեր անյայտ եղած է:

— Եւ ատոնք անոր ի՞նչ եղած ըլլալը չե՞ն գիտեր:

— Ոչ, կ'ենթադրեն թէ պէյին բացակայութենէն օգտուելով սիրահար մը գըտած եւ փախուստ տուած է:

— Շատ աղէկ, բայց դուն չըսի՞ր ինձ թէ ստորուգիւին մէջ մեռած կին մըն ալ գտար:

Իզէթ ապշահար իր տէրը դիտեց:

— Չ'ՀՀ, տեսա՞ր որ դուն ալ խելքդ կորնցուցեր ես եւ ինչ եղած ըլլալը չես կրնար հասկնալ, ըսաւ Սուլթանը: Ստորուգիւին մէջ Ալպանացիներուն ոտքերուն տակ մեռած դանուած կինը, կորսուած երրորդ հանըմն է:

— Այո, տէր իմ, իրաւունք ունիք, այդ հանըմը հոն Հայուն կողմէ առաջնորդուած էր, որովհետեւ անկարելի է որ կին մը այդ դաղտնիքը երեւան հանէր եւ մինակը մինչեւ ստորուգիւին խորիկը երթալու յանդգնութիւնը ունենար: Ուրեմն այդ Հայը ապարանքը անցած էր, հոն անոր հանդիպած էր, ան դեղեցիկ էր, իրար հաւնեցան եւ համաձայնելով ներս մտան որպէսզի թաքստոցին մէջի դանձը առնեն ու միասին փախչին:

— Աստուած ձեր վեհափառութեան երկար կեանք չնորհէ, ըսաւ Իզէթ, իր տիրոջը կորովմտութեանը վրայ հիանալով:

— Արդ, ասիկա ուրեմն կը նշանակէ թէ՝ Հայը տակաւին թաքստոցին մէջն է: Շուտ մարդերը առ, հրամայէ որ դղուելութեամբ ստորուգիւին ներս մտնեն եւ մինչեւ ծայրը երթան ու գաղտնի դուռը կոտրեն:

— Ըսածդ անմիջապէս պիտի ըլլայ:

Իզէթ խոնարհութիւն մը ընելով հեռանալու կը պատրաստուէր, երբ արտօրանօք Թահիր ներս մտաւ եւ դրան առջեւ կանգնելով հանդիսաւոր ձեւով մը ըսաւ·

— Վեհափառ տէր, Հայը ձերբակալուեցաւ:

Մինչեւ այդ պահուն Համիա իր դրան – պեղանին առջեւը նստած էր, երբ այդ լուրը լսեց, էլեկտրականացածի նման տեղէն վեր ցատկեց եւ մէկ ոստումով ծերուկ Ալպանացիին առջեւ գտնուեցաւ:

— Ի՞նչ ըսիր, գոչեց:

— Թէ Հայը ձերբակալուեցաւ:

— Եւ ո՞վ ձերբակալեց զայն:

— Ոստիկանութիւնը: Բերայի ոստիկանապետը դուրան է եւ ձեր վեհափառութեան կողմէ ունկնդրութեան ընդունուելու կը սպասէ:

— Շուտ զայն ներս բեր:

Թահիր խոկոյն դուրս ելաւ:

Մինչ Սուլթանը Իզէթի կողմը գառնալով կ'աւելցնէր·

— Այլեւս թաքստոցին մէջս ծայրը անցնելու հարկ չկայ· միայն դնա եւ հրամայէ որ դանձը ապահովութեամբ հոս փոխադրեն: Այդ դեռնատիպ խելքին ալ մանրադնին քննութենէ անցուր եւ կասկածելի ինչ բան որ դանես հոս դրկէ· ապա խոհոյն մարդեր դիր որպէսզի հին ապարանքը փլցնեն եւ ստորուգին ալ գոցեն:

Իզէթ խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ, մինչդեռ Թահիր ուրիշ դռնէ մը մեզի ծանօթ ոստիկանապետը վեհապետին առջեւ կը հանէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար·)

Օր· Էլիզ եւ Մակի Սարգիսեան, Տիկին Եղիսաբէթ Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սրա Գրիգորեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան, այրի Տիկին Իշխանեան, այրի Տիկին Տէրվիշեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՄԱՐԻԱԹՈՒՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Մուրատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մարտ 1) ժամը 14,30-ին Լիւինէֆիլ (Էքս-ան-Փրովանս) Ֆրանսական եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ· Սահակ Նաճարեան հոգե-հանդստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր կնոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ կիրակի 5 Մարտ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցին յետ պատարագի։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ «Շանթ»ի բոլոր ընկերները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պատրիկ Սարգիսեանի, այրի Տիկին Մարիամ Րէվիզեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Րէվիզեանի իրենց հօր եւ փեսային՝

ԸՆԿ· ՍԵՐԾ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդր· Ցանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Մարսէյլի Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի թատերախումբը 1000 ֆր·, ատամնաբոյժ Ժաք Ցակոբեան 500, Ս· Լու Մինաս Թէքեանի մահուան առթիւ Պր· Ալպէր Մալխասեան 200,, Ս· Մարկրիթ Մանուկեան ընտանիք իրենց ննջեցեալներու ի յիշատակ 100, Էչ գ'Օլիվ այրի Տիկ· Նուրիկա Խաչատուրեան իր տղուն ապաքինման առթիւ 100, Տէր եւ Տիկ· Զ· Միլտոնեան Փարիզի իրենց բարեկամ Տիգրան Պաղտեանի մահուան առթիւ 50 փոխան ծաղկեպսակի։

ԼՐԱՏՈՒ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Այսօր Շաբաթ (Մարտ 1)
ժամը 20,30ին
ԱՇՈՏ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
(Նախարար Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան)
Նիւթ՝ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՐՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

×

Նոր Սորպոնի Համալսարանը
(Փորթ Տօֆին)
Մարտ 7ին, ժամը 20,45էն 22,45
(Բ· յարկ, սրահ թիւ 6)
ձարտարապետ Օ· ՄԱՐՋՊԱՆԵԱՆ
կը խօսի նիւթ ունենալով՝ 6րդ էն 13րդ դարու հայ եկեղեցիներու ճարտարապետութեան յեղաշրջումը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Փարիզեան շրջանի Շրջ· Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ· Ց· Դ· Ռուբէն ուսանողական խումբին բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, Յոկտեմբերի Մարտ 1 երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կ·ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԻՆԹ-ԼԹԻԻՆ.— Հ· Ց· Դ· Անտոք եւ վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ· ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ· Ա· Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն)։

ՎԻԼՆ.— Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Գ· Իփէքեան սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՊՕՄՈՆ.— Հ· Ց· Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ· ընկերական ժողովի չարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մարտ Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 15,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ազնուվիլ – Մարսէյլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Աղնիւ Նիկողոսեանէ եւ զաւակներէն 50 ֆր· ի յիշատակ իրենց հին եւ նոր ննջեցեալներուն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կը խօսի

Հ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ· ՊԱՉՏԻԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն

Մարտ 5, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ· Տան Շ· Միսաճեան սրահին մէջ

Մուտքը ազատ է

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արեւոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումները հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արեւոյշներուն կողմէ զաւեշտ,

հայկական պարեր

Մարիոնէթներու ներկայացում Արեւոյշներուն կողմէ

Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ

Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՅՈՒՅԶԱՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի Կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սիլանտիեի մէջ։

Կը նախագահէ ՄԷՔՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻԻՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ դիւերը 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ· Իփէքեան նոր սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ա.Հարոնեան սրահը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ· Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաճեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր սրահին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց Նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա· Շիրվանզադէ
— կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

Գին 10 օրուան համար

Ա· կարգ 1820 ֆր· — բուրիսթ կարգ 1700 ֆր·

15 օրուան համար

Ա· կարգ 2050 ֆր· — բուրիսթ կարգ 1950 ֆր·

Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 : Le Vendredi 24 Mars à 20 h. 45

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
2
ՄԱՐՏ
JEUDI
2 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12355

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.355

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՀԻՆ ՍԷՐԵՐԸ

—o—

Ֆրանսական Մամուլի Գործակալու-թեան (Ազանս Ֆրանս-Փրէս) Անգարայի թղթակիցը, Թրքական մայրաքաղաքի զիւանագիտական շրջանակներէն քաղ-ուած տեղեկութեանց հիման վրայ, 24 փետրուարին կը հաղորդէր, որ Խորհըր-դային Միութիւնը Թուրքիոյ առաջար-կած է կնքել «բարեկամութեան եւ հա-մագործակցութեան» համաձայնագիր մը, կազմած փոխարինելու նախկինը, որ կնքուած էր Սթալինի կողմէ, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին:

Թղթակիցը կ'աւելցնէր, որ Թուրք կա-ռավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ խորհըր-դային առաջարկին սկզբունքը, ու եթէ ընդունի զայն, համաձայնագիրը պիտի առորագրուի, երբ յառաջիկայ Ապրիլ 11էն 15 պաշտօնապէս Թուրքիա այցելէ Խորհ. Միութեան Հանրապետութեան Նա-խագահ Նիկոլայ Պոդկորնի:

Յատկանշական երեւոյթ է, որ «բարե-կամութեան եւ համագործակցութեան» նոր համաձայնագիր մը առորագրելու ա-ռաջարկը կուգայ Մոսկուայէն: Իսկ Ան-գարա ինքզինքը ծանր կը ծախէ: Վերջ-նական պատասխան տալէ առաջ «կ'ու-սումնասիրէ սկզբունքը»: Այսինքն ի հար-կին կրնայ մերժել, եթէ այդ առթիւ խոր-հրդային կառավարութեան իրեն տալիք դիմարը կամ մնտեսական չահերը բա-ւարար չգտնէ...: Սակարկութեան հա-մար ճամբան աղտ է:

Թուսւելթուրք վերադարձ բարեկամու-թեան դաշինքը կնքուած էր 1925 Դեկտ. 17ին՝ տասը տարուան համար, մինչ ա-նոնորոշելի՝ նոր տասնամեակներու հա-մար: 1935ին վերանորոգուած էր:

1945ին, պայմանաժամէ (17 Դեկտ.) վերջնական առաջ, Մարտ 19ին Մոսկուա միակողմանիօրէն լսած էր դաշինքը: Երկու պատճառներ ունէր այդ որոշման համար: Նախ՝ պատժել Թուրքիան, որ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին ձեռքի տակէ աջակցած էր Գերմանիոյ, հակառակ իր չեզոքութեան: Երկրորդ՝ կ'ուզէր կարգ մը ռազմավարական եւ հո-ղային պահանջներ ներկայացնել Անգա-րայի կառավարութեան:

Շատ չանցած Սթալին այս վերջին ծը-րագիրը պիտի դնէր օրակարգին վրայ Փոցտամի խորհրդաժողովին, որ գումար-ուելու 1945 Յուլիս 17էն Օգոստ. 2՝ երեք Մեծերու մէջեւ, քննելու համար պատե-րազմէն ծագած կարգ մը խնդիրներ: Սթալինի հետ ժողովի նստողներն էին Թրումըն (Ռուզվելթի մեռած էր) եւ Չըր-չիլ: Ինչպէս Եալթայի (4–11 Փետրուար 1945), նոյնպէս Փոցտամի մէջ բացակայ էր Ֆրանսա: Աւելի վերջ է, որ Չինաս-տան եւ Ֆրանսա եւս մաս պիտի կազմէին աշխարհի ճակատագիրը անօրինելու կոչ-ուած Մեծերուն, որոնց թիւը երեքէն պիտի բարձրանար հինգի:

Սթալին կը պահանջէր Կարսի եւ Ա-տանի նահանգները, ինչպէս նաեւ խորհրդային հակակշիռ՝ Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ: Պա-հանջը ուղղակի Անգարայի կառավարու-թեան չէր ներկայացուած, այլ՝ ամերիկ-եան եւ անգլիական կառավարութեանց պատասխանատու վարիչներուն, որոնք ա-նոնց նոյնիսկ Թուրքերու կարծիքը հար-ցնելու, բացարձակօրէն մերժողական պատասխան տուին: Նեղուցներու վրայ հակակշիռը անընդունելի էր իրենց հա-մար: Եթէ միայն հողային խնդիրը ըլլար, թերեւս համաձայնութեան եղր մը գըտնուէր: Սակայն Սթալին երկու հարցերը իրարմէ անբաժան ներկայացուցեր էր:

Այդ թուականէն ի վեր 27 տարի ան-ցած է: Մոսկուայի եւ Անգարայի յարա-բերութիւնները ոչ մէկ տաեն թշնամա-կան հանգամանք ստացան: Ընդհակառակն Սթալինի մահէն (5 Մարտ 1953) քանի մը ամիս վերջ՝ 30 Մայիսին Մոլոթով յանուն Հայաստանի ու Վրաստանի ծա-նուցագիր մը ներկայացուց Անգարայի կառավարութեան, հաստատելու համար, որ Խորհ. Միութիւնը հողային ոչ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն:

Իր կարգին Խրուշչեւ պաշտօնապէս յայտարարեց Մոսկուա այցելող Թուրք ծերակուտականներու եւ երեսփոխաննե-րու պատուիրակութեան մը առջեւ թէ 1945ին ռուսեթուրք դաշինքը խղդող բե-ռիան էր, իսկ հող պահանջողը՝ Սթա-լինը: Այսօր երկուքն ալ չկան: Հեռուս-տար եւ բնականաբա՞ր...:

Շատ պարզ է:

Թուրքիա կռնակը տուաւ արեւմտեան ճակատին եւ իր դիրքը ամրապնդեց: Մոսկուա չկրցաւ արդիլել «Թրումընի վարդապետութիւն»ը եւ Թուրքիոյ ան-դամակցութիւնը Ատլանտեան Ուխտին: Իր կարգին նուիրապէս աջակցեցաւ Թըր-քական ճարտարարուեստի զարգացման:

Կարելի չէ թափանցել Խորհրդային Մի-ութեան խորախորհուրդ քաղաքականու-թեան ներքին դաղտնիքներուն:

Ի՞նչ բան կը մղէ ներկայիս կրեմլինը՝ փորձելու վերադարձ մը՝ դէպի հին սէրերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՊԷՏՔ Է ՀԱՄՈԶԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

—o—

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Ձինամերիկեան միացեալ դեկոյցը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք առեղին, հրա-պարակուեցաւ Նիքսընի Ձինաստան այ-ցելութեան վաղորդայնին, որոշ կասկած-ներ առեղծած է ամերիկեան կարգ մը շրջանակներու մէջ:

Պահպանողական տարրեր չեն վարանիր նախագահին կատարած «դիլոմներուն» մասին խօսիլ, մանաւանդ որ Փորմոզի հարցին առընչութեամբ: Ասոնք նկատել կուտան, թէ Նիքսըն իր կատարած դի-ջումին փոխարէն ոչինչ ստացաւ Ձինա-յիներէն: Մնաց որ երեւոյթը ինքնին քըն-նադատելի է:

Նոյն շրջանակները ունին այն համո-զումը, թէ միացեալ դեկոյցը ամէն ինչ չի հրապարակեր, այլ խօսքով Նիքսընն զաղտնի համաձայնութիւն կնքած է փե-քինի հետ: Այս ուղղութեամբ կ'ըլլան ենթադրութիւններ:

Իրաց այս կացութեան մէջ Նիքսընն հարկադրուեցաւ ճշդում մը կատարել, յայտարարելով, թէ փեքինի մէջ ինք «խաղաղութեան կառոյց»ի մը հիմերը դրած է միայն, առանց սակայն «զոհե-լու» այն երկիրները, որոնց հանդէպ Ա-մերիկա յանձնառութիւններ ստանձնած է. «Մենք ոչ մէկ զաղտնի համաձայնագիր կնքեցինք, ինչ բնոյթի ալ ըլլայ ան, մեր դաշնակիցներուն կռնակէն»:

Յամենայն դէպս Թոքիո մտահոգու-թեան նչան ցոյց կուտայ եւ արդէն իսկ քաղաքական շրջադարձ կատարելու նա-խանշաններ երեւան կը հանէ: Այսպէս ձափոնի վարչապետը առջի օր առաջին անգամ ըլլալով յստակ դիրք բռնեց Փոր-մոզի կապակցութեամբ նկատել տալով, թէ կղզին մաս կը կազմէ Ձինաստանի ժողովրդական Հանրապետութեան: Ա-տաքին նախարարը՝ Ֆուքուտա, իր կար-ղին, յայտարարեց, թէ ձափոն պատ-րաստ է ճանչնալու Ձինաստանը: Արտա-քին նախարարին կարծիքով ձափոն «ան-կեղծօրէն պէտք է ընդունի իր անցեալի սխալները Ձինաստանի հանդէպ» ինչպէս, օրինակ, չհնեւճափոն պատերազմը, Ման-չուրիայի դրաւումը:

Ձափոնի մտահոգութիւնները փարա-տելու համար Նիքսըն իր դործակիցներէն մէկը ղրկած է Թոքիո: Կրին վստահեցուց ձափոնի պաշտօնական շրջանակները, թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ Ամերիկա-ձափոն յարաբերութիւններու մէջ: Մաս-նաւորաբար կրկնեց Նիքսընի խօսքը, թէ դաշնի համաձայնութիւն չէ կնքուած փեքինի հետ:

Մ. Նահանգներու նախագահը հանդի-պում մը ունենալ ամերիկացի երեսփո-խաններու հետ: Փորմոզի կապակցու-թեամբ Ամերիկա չի խախտեր իր դիրքը եւ ոչ ալ ձեռք կը քաշէ իր յանձնառու-թիւններէն, համաձայն նախագահին խօս-քերուն:

Յամենայն դէպս կասկածները բոլորո-վին փարատած չեն:

Երկու ամերիկացի ծերակուտականներ փեքին այցելելու հրաւէր ստացան:

ՄԵՐՁԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր: Վերջին լուրերու համաձայն Իսրայէլ-ցիք ամբակոծած են պաղեստինեան կա-յաններ Սուրիոյ հարաւային մասը, սահ-մանէն 15 քիլոմեթր ներս:

Կը թուի թէ Լիբանանցիք չատ չեն ու-զեր զրգռել Իսրայէլացիները եւ չեն ու-զեր որ կացութիւնը ալ աւելի ծանրանայ: Այս առընչութեամբ կը յիշուի որ Ա-րաֆաթ մերժած էր Պաղեստինցիներու մաս-նակցութիւն մը Պէյրութի մէկ ցոյցին եւ այդ ցոյցը տեղի չունեցաւ այդ պատ-ճառաւ: Լիբանանեան Ապր. Քոնկրէն ո-րոշեց վերադրաւել Ազբուտի չրջանը (1969էն ի վեր այդ չրջապօրին բոլորովին յանձնուած էր Ֆետայիներուն): Միւս կողմէ վարչապետ Սալամ չէ դժուեց թէ Գահիրէի երեք տարի առաջուան համա-ձայնագրերը այլեւս համապատասխան չեն այսօրուան կացութեան հրամայականնե-րուն:

× Լիբանան չնորհակալութիւն յայտ-նեց Ֆրանսայի, այս վերջինէն բռնած դիրքին համար Իսրայէլեան յարձակման առեն:

Ամէն պարագայի մէջ իսրայէլեան ըս-պառնալիքը կը մնայ Լիբանանի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՒԻ դինուորական դատարանը մի-այն մէկ մահափիճ արձակեց Սեպտեմբէր եղեռնագործին հեղինակներու զատավա-րութեան (թէեւ բուն պատասխանատու-ները անմիջապէս պնդակահարուեցան ա-ռանց իսկ դատի):

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Զորեքշաբթի առաու 6 հոդի դնդակահարուեցան իբրեւ զաւա-դիր:

ԱԹԻՆՔԻՆ հասած լուրերու համաձայն, Մակարիոս ի վերջոյ կրնայ տալ յոյն դնդապետներու պահանջներուն: Այլ խօսքով միանականութեան զահլիճ մը կազմել եւ եա դրկել չեխական դէնքերը:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը չկրցաւ կազմել դահլիճը եւ Հանրապետութեան նախա-դահը պարտաւորուեցաւ լուծել Խորհըր-դարանը եւ կանխահաս ընտրութիւններ նչանակել: Այս ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մայիս 7ին:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ. Կ'ուզէ կապ հաստատել Հասարակաց Շուկայի հետ: Ռումանիոյ Արտաքին Առեւտուրի նախարարը պաշ-տօնական նամակ մը ուղղեց Հասարակաց Շուկայի նախարարներու Խորհուրդի նա-խագահին, խնդրելով, որ Ռումանիա դասուի թերագ երկիրներու չարքին եւ այդ հանգամանքով իրաւունք տրուի կարգ մը ապրանքներ արտածելու Հա-սարակաց Շուկայի երկիրները, առանց մաքսատուրքի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ պետական ապահովութեան Ատեանը առժամեայ կերպով ազատ ար-ձակեց այն չորս պաղեստինցիները, ո-րոնք Նոյեմբեր 28ին ահաբեկած էին Յոր-դանանի վարչապետը: Դատախազութիւնը յայտարարեց, թէ քննութիւնները պիտի չարունակուին նոր դատավարութեան մը համար: Այդման դատապարտեց Ատեանին որոշումը:

ՄԱԿ-ի խորհրդային պատուիրակու-թեան անդամներէն Միքայէլ Բելով, որ Թրզիմանի պաշտօն ունէր երեք տարիէ ի վեր, ամերիկեան իշխանութիւններէն քաղաքական ապաստանի իրաւունք խըն-դրեց:

ՊԱՆԿԼԱ. ՏԷՇԻ վարչապետը Մոսկուա ժամանեց:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէկ հոդի սպաննուեցաւ եւ երկու ուրիշներ ալ ծանրապէս վիրա-ւորուեցան, երբ ձեռնառումբ մը պայ-թեցաւ 250·000 ցուցարարներու մէջ: Ցոյցը ուղղուած էր Իրաքի դէմ: Զուլ-ֆերիոյ մէջ ոստիկանութիւնը հաստա-տեց, թէ Շահի աղդականներէն իշխան Տաուալու թմբեցուցիչ կը ծախէր: Իշխա-նը անմիջապէս Իրան մեկնած է Շահին հետ, որ Սէն Մորիճ կը դտնուէր:

ՀՌՈՄԻ կառոյները սովամահ ըլլալու դատապարտուած են «յառաջխմութեան» հետեւանքով: Աղբերը այլեւս կերպընկալ ծրարներու մէջ պէտք է տեղաւորուին, ինչ որ դժուարութիւն կը ստեղծէ կա-տուներուն օգտուիլ թափուած ճաչերէն:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու բժիչկներ տարբա-լուծարաններու մէջ քննելէ ետք դրամ-ներ ու թղթածրարներ եկան այն եզրա-կացութեան, թէ դրամը «ազտոտ» է, կը պարունակէ մանրէներ, որոնք կրնան հիւանդութիւններու պատճառ դառնալ:

ԼԻԻԶԻի մէջ Նախագահ Փոմպիտու եւ տասնեակ մը նախարարներ չորս ժամ խորհրդակցեցան կարգ մը միջոցներ ձեռք առնելու համար ի նպաստ անկախ աշխա-տաւորներու, փոքր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու: Այս երեք դասակար-գերն ալ չատ ազդուած են մնտեսական տագնապէն, որու գլխաւոր զոհերն են: Այս առընչութեամբ յոյս կայ որ կասե-ցում մը պարտադրուի առեւտրական վարձքերու, դիւրութիւններ ընծայուին նաեւ հարկային դետնի վրայ: Կայ նաեւ հանդստեան թոչակի հարցը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Սըր Տըկլաս Հիւմ ընդունուեցաւ Զօր. Ֆրան-քոյի կողմէ, որ նախապէս տեսնուած էր սպանացի իր պաշտօնակիցին — Պրավօի — հետ:

ՓՈՒԼԻՑԻ չատ հաւանաբար դէնք պի-տի դնէ Ֆրանսայէն:

ԱՆՃԵԼ. ՏԻՑՎԻՍ որ երաչխաւորպինի փոխարէն ազատ արձակուեցաւ, առջի օր ալ ներկայացաւ Սան Ճոզէի դատարանը, ուր ամբաստանուած է առեւանդումի եւ սպանութեան մեղսակցութեան համար:

ՖՐԱՆՍՍՅԻ հիւսիսային չրջանը (Նոռ եւ Փա-տը-Քալէ) առաւելաբար զործա-դուլներով պիտի դիմաւորէ Շապան Տէլ-մասը, որ այդ կողմերը կ'այցելէ Հինգ-չաբթի եւ Ուրբաթ:

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

Բ.

«Սկիւտարի ազգային դերեզմանատունը, — կը պատմէ բժիշկ Թորգոմեան, — դրեթէ դասարան մը ըրած էինք մեզի եւ երբ երեկոյեան արձակուրդի ժամը հընչէր, մենք՝ իմ Յարութիւն Մրմրեան, Մելքոն Կիւրճեան, Միհրան Դուրեան (յետագային՝ Եղիշէ պատրիարք) եւ ես, կ'ոգեւորուէինք հոն եւ ուշի ուշով կը կարդայինք տապանագիրներ որպէսզի ոտանաւոր դրելու վարժութեան տեղեակ ըլլայինք...» (Երեմիա Զելէպի Քէօմիւրճեան, Ստամպոլայ Պատմութիւն, Գ. հատոր, Վիէննա, 1938, էջ 158):

Արդ՝ սոյն դերեզմանատան մէջ է, որ Պետրոս Դուրեան կը հանդիպի դարձ մը ի վեր, դամբարանի մը տակը, որ մարմին առաւ քիչ յետոյ իր վախճանէն, հասցնելով ընտրիւ իր քերթուածներուն, ոտանաւոր ըլլալ Ընթերցասիրաց Ընկերութեան Ջանքերով, «Նախաձեռնութեամբ Գոռանեան Աւետիս աշխոյժ երիտասարդին, որ սոյն ընկերութեան հոգին էր եւ պաշտողը հանդուցեալ բանաստեղծին»:

Բժիշկ Թորգոմեան այսպէս կը նկարագրէ այդ դամբարանը:

«Գրեթէ երկուհարկէս մեթր բարձրութիւն ունի այն, եւ է համակ կճեայ, հանգնած է Սկիւտարի ազգային դերեզմանատան մէջ, Պաղլար Պաշիի մեծ պողոտային ճիշդ վրան, այնպէս որ ամէն անցորդ կը տեսնէ զայն ըրկէն եւ կանգ կ'առնէ անոր վերտառութիւնը կարդալու:

Մարմարեայ փառաւոր պատուանդանի վրայ կը բարձրանայ այն, բազկացեալ երկու կտորէ, առաջին մասը՝ մէկ մեթր եւ քիչ մը աւելի, իւր վրայ կը կրէ բուն շիրիմը չորս քարէգնդակ ոտքերով:

Մէկ մեթր բարձրութեան հապիւ կը հասնի այս երկրորդը, որ քառակուսի՝ կը վերջանայ բրզաձեւ, ունենալով չորս երես, որուն արեւելեանը կը կրէ հետեւեալ տապանագիրը...

Պետրոս Դուրեան
Բերթող

Աստ հանգչի մարմին Պետրոս Դուրեան,
որ բանաստեղծի սա ծնաւ որդի,
Բանաստեղծ թուաւ ի կենաց աստի:
Ի տարաժամս Յունուար քսանի
Հազար ուր հարիւր եօթանասուներկի,
Արեւն յիւր էր դէռ ի յառաւոտին,
Օրհասին սեաւ ամպ զնա ծածկեցին:
Մահ նորա բնաւեց իւրոց սիրելեաց,
Սուգ անմխիթար եւ կսկիծ էած·
Վշտըմբեր կենաց իւրոց սոսկ վկայ,
Կենայ մահարձանս աւասիկ աստ կայ:
Ծնեալ ի 1851, ի 20 Մայիսի
(Մոյն տապանագիրը չարադրած է 1872ին Պետրոս Դուրեանի մանուկ եղբայրը՝ Միհրան, այժմ Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեան՝ առաջնորդ եւ վերատեսուչն Ամասիոյ դպրեվանքին):

Շիրմին արեւմտեան երեսը կը նայի Պաղլար Պաշիի պողոտային վրայ, կը կրէ Պետրոս Դուրեանի «Իմ Մահը» վերնագրով ոտանաւորին չորս տողերը.

Իսկ աննըշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ
Եւ յիշատակս ալ թառամի
Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ:

(Այս տողերը երկու տարի առաջ 1898ին, արձանագրել տուաւ Գեր· Տէր Եղիշէ Սրբազան Դուրեան, վերաշինել տալով նաեւ իւր վաղամեռիկ հարազատին դամբանը, որ կործանելու մօտ վիճակի մը հասած է)»:

×

Դուրեանի ամբիոնը այդտեղ ամփոփուած մնաց ամբողջ եօթը տասնամեակ: Շուրջը ամբողջ թաղ մը կեանք կը փոխէր անընդհատ, խանդավառ պահերէ եւ տագնապներէ, հոգեւոր երդերէ եւ յուսախաբութիւններէ, սուգի տարիներէ եւ վերազարթնումի, աղէտներէ եւ հրդեհներէ անցնելով փոխն ի փոխ:

Բոլոր այդ ալեկոծութեանց մէջ Դուրեանի շիրիմը հսկեց անխլիրտ, ու թաղը երբեք չզազրեցաւ իրեն ուխտաւայր ընտրէ զայն:

Ի վերջոյ, պիտի չարչարէին Դուրեանի ամբիոնը եւս: Զայն պիտի խլէին իր զերեզմանէն այլուր փոխադրելու համար:

Արդարեւ, պողոտան լայնցնելու համար Սկիւտարի զերեզմաններոցէն Թուրքերը պիտի կորզին լայն շերտ մը, ինչպէս վարուեր էին տասնեակ տարիներ առաջ Բանկալթիի Հայոց զերեզմանատան հետ, նախ՝ անկէ լայն երիզ մը կցելով պողոտային, յետոյ՝ ճամբայ բանալով անոր մէջէն եւ, ի վերջոյ, ամբողջապէս թաղի վերածելու համար զայն: «Հոգեւոր ակերը» խլուած իր զարաւոր զերեզմանէն՝ զացած է Երրորդութեան եկեղեցւոյ զաւիթը պահ տալ իր ոսկերոտիքը:

Դուրեանի ամբիոնները իրենց տեղը չեն հիմա: Իրենց դամբարանին հետ զերեզմանատան աւելի ներսը փոխադրուած են իր ոսկորները, զանկը, սակայն բերին յանձնեցին իր ժողովուրդին ի պահ:

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԱՎԱՅՐ
ՈՒ ՆԵՐՇՆՋԱՐԱՆ

Եւ սակայն Պետրոս Դուրեանի նոյն այդ դամբարանը ուխտավայր մը դարձեր էր առաջին օրէն:

Անոր չիրիմին այցի էին գացեր անոնք, որ ճանչցեր էին պինքը իր տուայտանքին մէջ, ինչպէս եւ անոնք, որ պիտի հմայուէին յետոյ անոր քերթուածներուն կախարդանքին տակ:

Անոր այցի պիտի երթային մարդիկ, մեր խակ օրերուն, իրենց պաշտամունքին տուրքը ցանելու համար անոր հողակոյտին:

Դուրեանի անունը ներշնչարան մը պիտի ըլլար նաեւ: Քանի-քանիներ մեր պատանիներէն անոր ծնրադրելու պիտի երթային քնարը ձեռք առնելէ առաջ:

Վարուժան մէկը պիտի ըլլար անոնցմէ:

Ինքնակենսագրական իր տողերուն մէջ Վարուժան դրեր էր ինքը:

«Երկու տարի յաճախած եմ Սպզըղ-Աղաճիի Մխիթարեան դպրոցը, յետոյ Քադիկեղնի վարժարանը՝ ուր երկար ատեն պատանեկութիւնս երազած է ընդմէջ Մօտայի ծովափին եւ Դուրեանի ոտկորներուն՝ Սկիւտար»:

Արդարեւ Դուրեանը ղպալի է Վարուժանի առաջին քերթուածներուն մէջ: Ոտանաւորի մը մէջ, զոր ուղղած է Մուսային եւ զետեղած իր «Սարսուռներ»ուն սկիզբը, ինքն իսկ կ'ակնարկէ սըրբազան հաղորդութեան, որ Դուրեանէն կուգայ իրեն: Սկնաւակ քերթողը, որ Վարուժանն էր, երբ Մուսային քնար մը կ'աղերսէր իրեն, Մուսան ղացուցեր էր անոր թէ սեւ փայտէ դժխեմ զործիք մըն է իր աղերսած այդ նուագարանը, վէրքով ու կրակով օծուած, թէ այդ քնարին վրայ կը յածի Աբովեանի հէք ուրուականը, թէ անոր վրայ լացած է Դուրեան եւ Պէչիկթաշլեան՝ ախրած քերթողը անդրդուելի մնացեր էր սակայն, ան կ'ուզէր երգել հոգ չէ թէ տառապելով:

«Ես, անյողդողդ, ըսի անոր, — ըլլա՛յ տուր»:

Իր ուրիչ մէկ քերթուածին մէջ բանաստեղծը ինքն է, որ կը հարցնէ վշտին:

«Ինծի կուգաս ո՞ւր տեղուանքներ
այցելած, —
Դալուկ դէմքիո՞ն սեւ դագաղի մը հակող...
Հուր ողբերգնե՞րն Սկիւտարի սոխակին
Ըզքեզ սնոյց...»:

Ով որ կը կարդայ իր «Սարսուռները»՝ չի կրնար չնշմարել Դուրեանի հպումը իր յուզումներուն, նոյնիսկ հետքեր անոր արուեստէն: Ահկէ է որ անոնք, որ ողջունեցին նոր քերթողի մը յայտնութիւնը յանձին Վարուժանի, — ինչպէս Արշակ Զօպանեան, — ակնբախ դասն նմանութիւն մը երկու բանաստեղծներուն մէջեւ:

×

Դուրեանի ամբիոնին խոնարհելու գնաց Միսաք Մեծարենց ալ Մուսաներուն դուռը բախած օրերուն: Անոր այդ այցը ճիշդ այդ տարին էր, երբոր Մեծարենց իր անդրանիկ ներշնչումները արդէն մամուլին յանձնած, «պաշտօնապէս» ալ մուտք կը զործէր հայ դրականութեան սեմէն ներս: 1903ին էր, արդարեւ, որ «Մասիս»ի խմբագրութիւնը 5րդ մրցանակը «չնորհած» էր անոր իր կազմակերպած բանաստեղծութեան մրցումին առթիւ:

Դուրեանի չիրմին տուած այցին հետ Մեծարենց քերթուած մը զրեց:

Տասնութեամեայ պատանին, որ զբաղոցական զրասեղաններուն վրայ այս տողերը կը զրէր, մաքէն չէր անցներ, թէ Դուրեան մը կը վերածնէր իր մէջ, թէ հիւծախտը պիտի խլէր տանէր պինքն ալ հապիւ ընձիւղած, եւ թէ ի զուր էր կարծեր, որ մտասցումը պիտի տանի իր հետ:

Ան դեռ չէր գիտեր, թէ հայ քերթողութիւնը հպարտ պիտի ըլլայ օր մը իր երդերով ալ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար· – 2)

ԹՐՈՓՄԱՆ ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԻՇԸ

Բ.

Բայց, ո՞ւր էր կիւսթաւ Քինք: Արդեօք ան այն նոյն անձը չէ՞ր, որ ժան Քինք անունին տակ եկած բնակութիւն հաստատած էր, Շըմէն տը Ֆէր պանդոկին մէջ: Սենեակը անմիջապէս խուզարկուեցաւ ու հոն զտնուեցաւ չապիկ մը, որուն վրայ արեան բիծեր կային:

Ահկէ զատ, ոճիրէն օր մը եառ, Պարսոյ կոչուած կառապան մը ներկայացած էր ոստիկանատուն: Զայն անմիջապէս տարած էին մեռելատուն եւ ան հոն տեսած ու ճանչցած էր տիկին Քինքի եւ իր հինզ զաւակներուն դիակները:

Կառապան Պարսօ պատմեց հետեւեալը.

«Կայանս կը զտնուի Հիւսիսի կայարանին առջեւ: Կը սպասէի կէս պիջերուան չոգեկառքին ճամբորդներուն, երբ տիկին մը, որ կը սպասէր մուտքին առջեւ, ինծի կանչեց: Մնդրեց որ զինք եւ իր հինգ պաւակները տանիմ մինչեւ Փանթին: Ինծի չատ ծանր պիտի ըլլար խեղճ ձիուս համար եւ դիւրին չէր դիչերուան մութին մինչեւ Փանթին երթալ: Ձիշդ այդ պահուն, առաջ նետուեցաւ երիտասարդ մը, որ կը սպասէր քիչ մը անդին, եւ ալլասեան չեչտով մը բսաւ. «Քեզի ժամով կը վարձենք· ահա չորս Ֆրանք՝ կանխիկ»:

«Առաջարկը փորձիչ էր· անմիջապէս հաւանեցայ եւ ճամբայ ելայ: Որքան կը հեռանայինք քաղաքէն, այնքան կը դժուարանար զործս: Մթութիւն կը տիրէր ամէն կողմ ճամբաները խորտ ու րորտ էին: Երբ հասանք բացօթեայ տեղ մը, պազ քամի մը սկսաւ մտրակել երեսս:

Բայց կամպիւս աւելի զայթակղած, նշան կ'ընէ զահլիճներուն որպէսզի իւրաքանչիւրն բոցերուն չածնեն:

Անոնք զարձեալ կը մօտենան Ազաւիին, արուած հրամանը զործադրելու համար:

— Անգութ արարածներ, հեռացէք — կը զայրանայ Միհրան — հեռացէք կըսեմ ձեզի, եւ զառնալով Տիլբանի եւ Արսէնի կը թելադրէ·

— Փութացէք խոնարհիլ ինչպէս ես, կամպիւսի ոտքերուն, այդ հլու հնազանդութիւնը հրապարակաւ իր փրկութիւնը պիտի ունենայ անշուշտ: Բայց ինչո՞ւ կը տատանիք, ւրնչ այս վայրկեանիս առե՞ն է հապարտութեան:

Տիլբան կը դիտէ իր աղջկան ազիզորմի վիճակը, անոր չղթաները, մերթ կը նայի խարոյկին որ կը վառի իր զաւիին համար, եւ զէնքնկէց կ'ըլլայ հպարտութիւնը եւ կ'ըսէ·

— Լաւ ուրեմն տատապանքը կը պարտադրէ ինձ, մինչ Արսէն կը մաքառի երկմտօրէն, եւ կ'ունկնդրէր իր հայրը, որ կ'ըսէր·

— Որդեակս, տես քրոջդ վիճակը, պիտի ձգե՞ս որ հրոյ ճարակ ըլլայ:

Ղ. Վ.

(Շար· – 21)

ՅԱԽՎԱՏՈՒԹ ՎԱՍՓՈՒՐԱԿԱՆ

Ո Ս Ս Ց Վ Ա Ծ Ք Ի Ց

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՎԱՆԱՑՈՒՆ

Մասնաստեղծագործական իսկական պահպանման կարիք ունեցող գործերի ցանկին մէջ կարելի է դասել նաեւ Վանի Ս. Խաչ վանքի հարաւային կողմի ամրոցապատ պարիսպները, որոնք ներկայիս գրեթէ ամբողջութեամբ կանգուն են, եւ որոնց ներքին կողմին կից կառուցուած են եղել վանքի միաբանութեան բնակարանները, ինչպէս նաեւ վանքի գրատունը, որ ներկայիս կը գտնուի Վանի Ս. Կարապետ վանքի մէջ։

Ս. Խաչ վանքի պարիսպները, որոնք ունին 500 մեթր երկարութիւն եւ 5 մեթր միջին բարձրութիւն, կառուցուած են մեծ եւ միջին չափի տաշած քարերով, որոնք ներկայիս մեծ մասամբ քանդուած են։ Ներքին կողմի շէնքերն ալ գրեթէ ամբողջովին ինկած են, եւ միայն մի քանի տեղ կարելի է նկատել անոնց հիմերը։

Ս. Խաչ վանքի գրատունը, որ ներկայիս կը գտնուի Վանի Ս. Կարապետ վանքի մէջ, կառուցուած է եղեր 1616 թուականին, եւ ունի 16 մեթր երկարութիւն, 6 մեթր լայնութիւն եւ 3 մեթր բարձրութիւն։ Ներսի կողմը ունի 3 մեծ խորշեր, որոնց մէջ դրուած են եղեր գրքերը։ Գրատան մուտքը կը գտնուի հարաւային կողմը, եւ ունի 2 մեթր բարձրութիւն եւ 1 մեթր լայնութիւն։ Մուտքին վերեւ կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Ի թուին ՌՃԿԵ (1616) ես Ստեփանոս Ծ. Ս. Խաչ վանքի միաբան, որ շինեցի զսուրբ գրատունս եւ զամենայն պարիսպս, եւ ի ներքոյ ամենայն սենեակս, եւ զսուրբ Աւետարանս գրեցի ի մայրաքաղաքն Վասպուրական, ի Վան, ի ժամանակս Ամիր Ալի Բէկին, որ ի Ղարաբաղ էր ծնեալ, եւ ի Վան եկեալ։ Եւ ես Ստեփանոս ի Վան ծնեալ եմ, եւ ի Վան եկեալ եմ, եւ ի Վան մեռանիմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Քէչիչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼՈՒԹՖԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս.Յով. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Լիոն.— Պ. Գասպար Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միհրանեան, Տէր եւ Տիկին Խաուար Յարութիւնեան, Պ. Ռոպէր Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱՆՈՑՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Շահապ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Մեծ Կուէհնեան հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

ՆԱԶԻԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին

եւ հօր՝ –

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարեդարձին ի յիշատակ, Փարիզի եկեղեցին ժամը 11ին, այս կիրակի 5 Մարտ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Լիոն.— Պ. Սահակ Նահապետեան հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր հնոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ կիրակի 5 Մարտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին յետ պատարագի։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՁՇԴՈՒՄ

Ն. Սարաֆեանի նուիրուած երեկոյին արտասանած է Օր. Սօնա Վարդանեան (թիւրիմացութեամբ գրուած էր՝ Սերոբեան)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարամանեան (Քոլոմպ) կը նուիրեն երեսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպաստակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ամմինէ Սիմաւոնեանի մահուան տխուր առիթով։ Տէր եւ Տիկին Համա – դասպ Սուքիասեան կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգտակարութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Արտաւազդ Աբրահամեանի մահուան տխուր առիթով։ Տէր եւ Տիկին Գարեգին Նորսիկեան (Պազէնվիլ) կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգտակարութեան կայանի կահաւորման, իրենց սիրեցեալ մօր յիշատակին։ Այրի Տիկին Մաթիլտա Կարապետեան կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպաստակ ձեռնարկներուն, իր ամուսնոյն մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ։

×

Վալանէն Մարտիրոսեան ընտանիքը իրենց ընկերոջ՝ Եղուարդ Գասեանի մահուան առթիւ 30 ֆր. կը նուիրէ տեղւոյն ակումբին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարեգործութեան։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, *Ա. Շիրվանզադէ*

— կիրակոս աղայի ճաշարանը

— Le chemin de l'école — opérette

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՊՏՈՑՏ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական երիտասարդաց երկսեռ Մխիթարեանը «Զիւնի օր մը» կազմակերպած է այս կիրակի, զբաղի Ալպեան լեռները։

Մեկնում օթոքառով։ Մասնակցել վաճառողները կրնան դիմել հեռաձայնելով Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեանի 66–30–66, Տէր եւ Տիկին Հրաչեանի 48–82–18։

Վերադարձ նոյն օրը։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Փարիզ (քաղաք)ի մէջ կազմուած են Հայ Աբիներու Մխիթեան Սկաուտներու եւ Աբենաոյներու խումբեր։

8–15 տարեկան տղաք կամ աղջիկները, որոնք կը փափաքին արձանագրուիլ կրնան հեռաձայնել ամէն երեկոյ ժամը 18–20

922–34–45

Հ. Յ. Դ.

ՍԻՆԹ–ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն)։

ՎԻԼՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Գ. Իփէքեան սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերականներ ժողովի չարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մարտ կիրակի կէսօրէն եաք ժամը 15,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կը խօսի

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԱՉՏԻԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն

Մարտ 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ

Մուտքը ազատ է

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Աբենոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Աբենոյշներուն կողմէ զուեչտ,

հայկական պարեր

Մարիոնէթներու ներկայացում Աբենոյշներուն կողմէ

Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ

Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱԴՐ ՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԼ

Մուտք 10 ֆրանք

Surprise - Party

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր սրահին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ԼՕՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

45 Tours

DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զարս նոր երգերով.—

Հասակդ բարձր է

Մայրիկ ջան

Մեր Հայրենիք

Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝

Յ. ՏԻՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—

CAFE PHILIPPE

6, Place Carnot, Alfortville

ARMENIA-MONDIA

17, Rue St. Florentin, Paris (9e)

LIBRAIRIE PALOUYAN

43, Rue Richer, Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սիլանտիաի մէջ։

Կը նախագահէ ՄԷՔՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻԻՐ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԿՈՉ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ

ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

1915ին *Ջարդարար Թուրքերու կողմէ գործադրուած անմեղաբնթայ ցեղասպանութեան ի յիշատակ կառուցուելիք յուշարձանի տուիթով, սոյն կոչը ուղղուած է մասնաւորապէս Սէնթ Անթուանի հայրենակիցներուն, հայցելով իրենց մասնակցութիւնը նիւթական նուիրատուութիւններով։*

Տրուած ըլլալով որ, չկայ Հայ մը, որ ունեցած չըլլայ իր զոհը կամ նահատակը, լիայոյս ենք որ մեր թաղամասի իւրաքանչիւր Հայ, սիրայօժար պիտի ուղէ իր նիւթական մասնակցութիւնը բերել այս նուիրական գործին։

Նուիրատուութիւնները կրնան տրուիլ փոխան ընկալագրի, թաղականութեան ոեւէ անդամի։

Նուիրատուներուն անունները պիտի արձանագրուին յուշարձանի կեդ. Յանձնախումբի Ոսկեմատեանին մէջ եւ յայտարարուին մամուլով։

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՏՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ. Իփէքեան նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

Լիոն.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 9ին, Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES

սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, Սէն Շամոնի Հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԴ

11 *Մարտի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին քաղաքապետարանի թատրոնը, Վալանս։*

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։

Հեռաձայնել 207–54–51։

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՄԱՐՏ
VENDREDI
3 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12356

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.356

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Ա. Անկախութենէն առաջ

Ի՞նչ կը նշանակէ Սփիւռք:

Ըստ հայերէն բառարաններու, Սփիւռ կը նշանակէ տարածեալ, ծաւալեալ ընդ ամենայն կողմն, ցիր եւ ցան, իբր ազգ ցրուեալ· արմատն է սփռեմ բային:

Գործ Առաքելոցի մէջ յիշուած է սփիւռքը, այսպէս·— «Երկոտասան ազգաց որ ի սփիւռդ էք՝ ազգո՛ւյն» (Թուղթ սրբոյ առաքելոյն Յակովբայ՝ կաթողիկէ, գլուխ Ա· 1):

Սփիւռքը լատիներէն Տիասփորա բառն է, որ կը յատկանշէ ամբողջութիւնը այն հրեաներուն, որոնք Պաղեստինէն դէպի տարուած են Քրիստոսէ առաջ Բ· դա – րուն եւ յետոյ դարերուն, — Բաբելոն, Եգիպտոս, Եւրոպան, իսկ յամի Տեառն 70 վեսպասիանոսի որդի Տիտոսի կողմէ Երուսաղէմի կործանումէն ետք ցրուած աշխարհի ամէն կողմը:

Հրէական գաղութները սերտ կապեր հաստատած են իրարու մէջև Թղթակցութեամբ եւ եղբայրական աջակցութեամբ: Մովսիսական կրօնքը, Եհովայի պաշտամունքը, երբայական հին աւանդութիւնները խոր արմատ ձգած են իւրաքանչիւր վտարանդի Հրեայի հոգիին մէջ: Անոնք եղած են ինքնապաշտպանութեան ամուր ու անխորտակելի վահան մը՝ անոնց ու անխորտակելի պահելու համար Իսրայէլի զաւակներուն ազգային դիմադիծը, վանելով այլասերումի ու օտարացման ամէն վտանգ:

Եւրոպայի մէջ մինչեւ դարու կարգ մը ազդեցիկ քրիստոնեայ պետութիւնները հալածանքի կ'ենթարկէին իրենց երկիրը – ներուն մէջ հաստատուած Հրեաները, զանոնք պատասխանատու նկատելով Ցիւսուսի չարչարանքներուն եւ խաչելութեան:

Ցեղային Սպանիոյ կառավարութիւնը զանգուածային կերպով իր սահմաններէն դուրս վտարեց Հրեաները, որոնք մեծ թիւով հաստատուեցան օսմանեան կայսրութեան հողերու վրայ, — Սելանիկ, Իզմիր, Պուլիս եւ այլուր: Ժ·դարուն Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ մէջ զարգացած ջարդերը (պոգրոմ) կը կազմակերպուէին Հրեաներու դէմ:

Հալածանքը տարածանք է: Բռնադատութիւն ու ջարդերը օրէ օր աստիճան մը աւելի ամբաղձորեցին ազգայնական ղժա – ցումը Հրեաներուն մէջ, որոնք աւելի ուժով կապուեցան իրենց կրօնքին ու աւանդութեանց:

Ինքնապաշտպանութեան բնազդն է, որ մղեց Թէոտոր Հէրցլն ու ընկերները հիմը դնելու Սիոնական կազմակերպութեան: Ալտիւլ Համիտ արուեստաց, որ վտարքով Հրեաները հաստատուին Աւեստայ Երկրին մէջ: Ռուչիլտ եւ ուրիշ մեծահարուստ Հրեաներ նիւթապէս աջակցեցան՝ Պաղեստինի զանազան կողմերը դուռ հրէահոծ երկրագործական համայնական ա – ւանները կառուցանելու համար:

Երկար պիտի ըլլար կանգ առնել սիոնական կազմակերպութեան գործունէութեան վրայ: Ցիշե՛նք միայն թէ Սուլթան Համիտէն վերջ Պաղեստինի մէջ Իսրայէլի անկախ պետութեան մը կազմուելուն օժանդակողն եղաւ բրիտանական կառավարութիւնը, որ իր Արտաքին Նախարարին՝ Լորտ Պալֆուրի 1917 Նոյեմբեր 2ի ծանօթ Յայտարարութեամբ խոստացաւ հրէական օջախ մը հաստատել

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Լիբանանի սահմանէն դէպի Սուրիա փոխադրուեցաւ լուրջ միջադէպերու չբռնկիլը:

Իսրայէլացիք, ինչպէս պրած էինք ե – րէկ, Լիբանանի սահմանամերձ չբլանուեցան վրայ իրենց կատարած յարձակումէն ետք, օդային ռմբակոծութեան ենթարկելով Սուրիոյ սահմանին վրայ գտնուած քանի մը դիւղեր: Այժմ կը ճգնուի այդ դիւղերուն անունները՝ Մոսրաթիա, Կամալա, Աւտին եւ Մաարլա: Ասոնք կը գտնուին սահմանէն եօթը, ինը եւ տասը ներթեք քիլոմեթր ներս: Համաձայն Իսրայէլացիներուն՝ վերոյիշեալ դիւղերը կայան կը ծառայէին պաղեստինցի արձակղէններու:

Դէպերու կարծիքով, Իսրայէլացիք այս ռմբակոծումով ուզած են «վերջին ազդարարութիւն» մը ընել Դամասկոսի, քանի որ սուրիական սահմանին վրայ Մարտի սկիզբէն ի վեր 13 միջադէպեր արձանագրուած էին:

Շրջանի կացութիւնը այժմ վտանգաւոր կը գառնայ տրուած ըլլալով, որ Իսրայէլեան ռմբակոծումներուն յաջորդեցին սուրիական օդուժին ռմբակոծութիւնները նահալներու (գինուորական քիպուց) վրայ, Կոլանի չրջադիծին մէջ: Ռմբակոծութեան լուրը նախ հաղորդեց Դամասկոս, ապա զայն հաստատեց Թել Աւիվ:

Քաղաքական դէպերու համար պարզ է, որ Իսրայէլ անպատասխան պիտի չթողու եւ պիտի փոխադարձէ որեւէ ձեւով:

Լիբանան, անշուշտ, մտահոգ է ստեղծուած կացութեան համար:

Պէյրութի մէջ տասը հաղարի հասնող ցուցարարներ — ձախակողմեան — գաղտնի կառավարութիւնը իր կրաւորական դիրքին համար: Նոյնպէս քննադատեցին արաբ երկիրները, որ լուռ կը մնան միջադէպերուն առթիւ: Մարտչյլի մէջ լիբանանցի ուսանողները լիբանանեան հիւպատոսարանը գրաւեցին՝ համանման բողոքով:

Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ Եգիպտոսի նախագահը Լիբանանի նախագահին հին նամակ մը յղած է թելադրելով անոր, որ կառավարութիւնը ճնշէ մէջոցները ձեռք չառնէ պաղեստինցիներու դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ նախարարութիւնը յատուկ դեկոյցով մը կը հաղորդէ որ Մարտ 24ին թերթերու առաքման սակերը կը փոխուին, ինչպէս նախատեսուած էր: Կառավարութիւնը կ'ուղէր այս յատելութեամբ ընել Ցունուարին բայց յետաձգեց մինչեւ թերթերու դիներու յատելութեամբ: Նոր սակը ճիշդ կրկինն է նախկինին:

Փ· ՕՎԵՐՆԷի յուղարկաւորութեան պիտի չմասնակցին Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Աչխատանքի Համադաշնակցութիւնը (ՍԷ· ԺԷ· ԹԷ·): Ծանօթ է որ ձախակողմեան չբլանակները յոյժ ընդդիմ կ'ուղեն տալ թաղումին այս երիտասարդին, որ սպաննուեցաւ Ըրնօ դործատան առջեւ: Մինչ Փարիզ եւ այլուր կը չարունակուին Ըրնօ հատուածութեանց դէմ ելեւեջները, Ըրնօ իր կարգին բողոք ներկայացուց դատարանը Բ·ի դէմ:

ԿԻՊՐՈՍի նախագահը՝ Մակարիոս Արք· ընդունեցաւ Ցունաստանի կառավարութեան պահանջը՝ ՄԱԿի պահակախումբին յանձնել չեխ զէնքերը: Մակարիոս Արք· 2,5 միլիոն տոլար արժողութեամբ զէնք գնած էր վերջերս Չեխոսլովաքիայէն՝ պինդելու համար իր պահակազօրքը:

ՊԵԼՖԱՍԹի մօտ իրլանտացի ահաբեկիչներ երկու կամաւոր ոստիկան սպանեցին: Այս ոստիկանները բողոքական են: Լոնտոնտէրիի մէկ փողոցին մէջ թոմսի մը պայթեցաւ՝ վիրաւորելով 25 անցորդ: Երկու անչափահաս կաթոդիկէ պատանիներու դիակներ գտնուեցան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահը Հիթի հետ պիտի տեսակցի Մարտ 18–19ին: Փոմփիտու Լոնտոն պիտի երթայ անցեալ ամիս, սակայն Անգլիոյ զործադուլին հետեւանքով վերջին պահուն յետաձգուեցաւ այցելութեան թուականը:

ՊՈԼՍՈՑ նոր կամուրջը, որ չինուելու վրայ է Վոսփորի վրայ, եւրոպական եւ ասիական մասերը իրարու կապելու համար, պիտի կոչուի «Կապի Մուսթաֆա Քեմալ Փաշա կամուրջ»:

ՓԱՐԻԶի Լաչնէզ հիւանդանոցին մէջ, անհաղնեցայ վիրաբուժական զործողութիւն մը տեղի ունեցած է ամիս մը առաջ, հինգ տարեկան երախայի մը վրայ, որ սրտի երեք անբնական կազմաւորում ունէր: Մէկ զործողութիւնով վիրաբոյժները կրցած են կատարել հարկ եղածը:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՑ մէջ բացումը կատարուեցաւ մահմետական երրորդ համագումարին: Օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկն է «մահմետական դրամատան» մը հիմնումը:

ՄԱՏՐԻՏի մէջ ուսանողական ցոյցեր կատարուեցան: Ցիսունի մօտ ուսանողներ պատնէշներ հաստատեցին եւ դիմադրեցին ոստիկանութեան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ եւ եւրոպական չուրջ 50 մեծ հաստատութիւններ այլեւս զադրած են արաբական երկիրներու «Սեւ ցանկին» վրայ ըլլալէ, երբ որոշած են պօյքոթի ենթարկել Իսրայէլը: Ասոնց կարգին՝ ամերիկեան ֆայզէր Ինտրսթրիզը, Քրայսլերը, ձենըրըլ Թէյրը եւ ճափոնական Միսթցու Պէնին: Քարիւղային կարգ մը ընկերութիւններ ալ ստիպուած եղած են խզելու Իսրայէլի հետ, ասոնց մէջ՝ Շել, Պրիթիշ Փեթրոլիում, եւայլն:

ԸՆԿԵՐՈՑԻՆ մարդին մէջ կացութիւնը փայլուն չէ Ֆրանսայի մէջ եւ բանակցութիւնները որ տեղի կ'ունենան թէ ուղեկիցներու եւ անօրէնութեան եւ թէ մեթրօ–պիւսի եւ անօրէնութեան մէջեւ ցարդ դրական ոչ մէկ արդիւնք տուած են:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Ազիթալիա օդանաւային ընկերութեան անձնակազմը 24 ժամուան զործադուլ ըրաւ բայց թռիչքներու մեծ մասը ապահովուած էր:

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐի մասին միչտ տարակարծութիւն կայ Անգլիոյ եւ Սպանիոյ մէջեւ: Արտաքին նախարար Հիւմի Մարթիա այցելութեան առթիւ հրատարակուած զեկոյցն ալ չի ծածկեր այդ իրողութիւնը բայց կը չեշտէ թէ երկու նախարարները պիտի չարունակեն քննել այդ հարցը «իրատես եւ չինարար ոգիով»:

ՊԵԼԺԻՈՑ մէջ էանալը սկսած է պակսիլ, քարիւղային ճարտարարուեստի կարգ մը դասակարգերու զործադուլին հետեւանքով: Զործադուլը կը չարունակուի ութ օրէ ի վեր:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք մեր ժողովուրդին, թէ Շաբաթ, 26 Փետր· 1972ին, Պրիսաքի զուքսը Երուսաղէմի Ս· Ղազարի Ասպետներու բարձրագոյն կարդի Մեծ Խաչի չքանչանով պարգեւատրեց Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Բարձրաչնորհ Տ· Սերովբէ Արքեպս· Մանուկեանը, անոր յօդուտ Եկեղեցիներու մերձեցման եւ զործակցութեան բերած օգտակար ծառայութեանց համար:

Պարգեւատրութիւնը տեղի ունեցաւ զուքսին բնակարանին մէջ, ի ներկայութեան Ասպետներու աստիճանաւորներուն եւ պատուիրակի փոխանորդ՝ Տ· Գիւտ Ծ· Վրդ· Նազդաչեանի:

Եքանչանի տուչութեան ժամանակ, Պրիսաքի զուքսը՝ իբրեւ աչխարհի Ասպետներու կարգին ընդհանուր պետ, զովասանքով խօսեցաւ ընդհանրապէս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի մասին, եւ անդրադարձաւ Սրբազան Հօր տարիներու ընթացքին բերած օգտակար զործունէութեանց:

Սրբազան Հայրը չնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս պատիւին համար եւ չեչտեց, որ Երուսաղէմի Ս· Ղազարի Ասպետներու կարգը հինէն ի վեր կապեր ունեցած է Հայ Եկեղեցւոյ՝ եւ մանաւանդ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան հետ, եւ այս վերջին տարիներուն այդ յարաբերութիւնները աւելի սերտացան, մանաւանդ չնորհիւ Ասպետներու Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ Երուսաղէմի Հայոց վանքին տուած իրենց համբակեան այցելութեանց:

Հիւրասիրութեամբ վերջ դուաւ պարզեւատրութեան այս արարողութիւնը:

ԴԻՒԱՆ
Ս· ՑՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ԾԱՆՕԹ·— Երուսաղէմի Ս· Ղազարի Ասպետներու կարգը քրիստոնէական ամէնէն հին կարգն է, հիմնուած՝ Հաւատքի պաշտպանութեան, Հիւանդաց եւ կարօտեալներու օգնութեան, Ուխտաւորներու կազմակերպութեան, Եկեղեցիներու միջեւ հասկացողութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծելու առաջադրութիւններով: Անոր գործունէութիւնը տարածուած է աշխարհի բոլոր կողմերը· մասնաւորաբար Սուրիա, Լիբանան, Տահոմէ, Երուսաղէմ, Հնդկաստան, Գամերուն, Քանատա, Մօրիս կղզի, Հոլանտա, Պոկոթա, Լեհաստան, Շուէտ, Եւայլն, ուր ունի դարմանատուներ, որոնցմէ կ'օգտուին ամէնէն տեսակի կարօտեալներ:

ՀՐԱՆՏ–ՍՄՄՈՒԼԵԱՆ

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

Գ.

Հայ գրչի եւ արուեստի մարդիկը նոր ոգեւորեան լծուեցան, վերսկսելու համար իրենց հոգեկան թափը 1915ին կէս ձգուած կէտէն:

1921ի վերջերն էր միայն, որ անոնք անդամ մը եւս եկան քով քովի: Կոմիտաս մեծ դեր էր ունեցեր 1912–1913 տարիներուն: Այս անդամ մեզ գրկեց եղաւ Յովհաննէս Թումանեանի այրը Պոլիս: Անոր նախաձեռնութեամբն էր, որ մարմին առաւ Հայ Արուեստի տունը, իր ծոցին մէջ համախմբելու ինչ որ Պոլիսն ունէր այդ պահուն իրրեւ մշակ գրի եւ արուեստ – ներու:

Մարմին առած 1921ի վերջերուն, Հայ Արուեստի տունը կոչուած էր մեծ տա – րեդարձ մը դիմաւորելու: 1922 Յունուար 22ին կը լրանար մահուան յիսնամեակը Պետրոս Դուրեանին եւ արդար էր, որ ա – նոր ոգեկոչումով սկսէինք մեր գործու – նէութիւնը:

1921 Նոյեմբեր 26ին Թոքաթլեանի մէջ տեղի ունեցեր էր հայ մտաւորականու – թեան հանդիպումը Թումանեանի հետ, եւ հազիւ երկու շաբաթ առք իր անդրա – նիկ նիստն էր դումարեր Հայ Արուեստի տան առաջին ընդհանուր ժողովը, տար – ուան վերջին օրն ալ ստեղծելու համար իր կեդրոնական խորհուրդը:

Մեր առաջին գործը եղաւ Դուրեանի տօնախմբութիւնը սարքել: Մեծարանքի ցոյց մը միայն պիտի չըլլար այդ: Ան կոչուած էր ոգեւորութեան առիթ մը դառնալ նաեւ մեզ համար արուեստի տա – ճարը մտնելէ առաջ:

×

Տօները իրենց նախատօնակը կ'ունե – նան: Պետրոս Դուրեանի ոգեկոչման այդ օրն ալ ունեցաւ իրը: Զայն ուղեցինք տո – նել նոյնիսկ այն թաղին մէջ, ուր ապրեր եւ ստեղծեր էր Դուրեան: Հայ Արուես – տի տան գրեթէ բոլոր անդամները Սկիւ – տար մեկնացանք խումբով, Յունուար 21ին չաթէ երեկոյեան տեղւոյն բողո – քականաց ժողովարանին մէջ կատարե – լու համար մեր ծրագրած նախատօնակը:

Հայ Արուեստի կեդրոնական տան խոր – հուրդի կողմէ Վահան Թէքէեան բացառ հանդիսը յայտնելով, թէ արդար էր, որ Հայ Արուեստի տունը իր հրապարակային առաջին արտայայտութիւնը կատարէր Դուրեանի յիշատակը փառաւորելով, ինչպէս արդար էր, որ այդ յիշատակին մեծարանքն ալ կատարուէր Սկիւտարի մէջ, ուր Դուրեան ծնաւ, երգեց ու մե – ռաւ: Ցետոյ յիշեց Դուրեանի խորապէս անկեղծ բանաստեղծութիւններուն թո – ղած ազդեցութիւնը հայ նորահաս սե – րունդներու եւ հայ գրականութեան մէջ, ինչպէս նաեւ գերը, զոր կատարել կոչ – ուած էր Հայ Արուեստի տունը՝ նոր թափ տալու համար անճիւտած հայ մտքին:

Բանաստեղծ Վահրամ Թաթուլ կար – դաց ի բացակայութիւն Օշականի, որ չէր կրցած ներկայ գտնուիլ, անոր մէկ ուսումնասիրութիւնը, որ իրրեւ նիւթ ունէր «Անճնական լարը Պետրոս Դուր – եանի մէջ»:

Երգուեցան երկու մեներգ, մէկը՝ Գրի – գոր Սիւնիէն եւ միւսը Սաեփան Բաբել – եանէն: Այս վերջինը տաղ մը յօրինած էր Դուրեանի «Լճակ»ին վրայ: Ցետոյ Դուր – եանէն արտասանութիւններ ըրին Գ. Կառվարենց, Ն. Պէչիկթաշլեան եւ Մ. Զանան:

Նախատօնակը փակեց Վահան Թէքէ – եան՝ կարդալով Մեծարենցի անտիպ բա – նաստեղծութիւնը՝ ձօնուած Դուրեանին:

Մի հարցնէք, թէ ինչ ըրինք մենք նոյն այդ դիշերը, նախատօնակէն եաք:

Գացինք ննջելու Պէրպէրեան վարժա – րանի մէջ, որ արձակուրդի ղրկած էր այդ օրերուն դիւերօթիկ իր աշակերտ – ները:

Ննջե՞լ կ'ըսէք դուք տաղ, երբ մեծ ու պզտիկ, յիսունի չափ խենթ, կ'երգեն, կը պռոան, բարձերով դիրար կը ամբա – կոծեն:

×

Յաջորդ օրը, Կիրակի, 22 Յունուար, իր բացառիկ օրերէն մէկը կ'ապրէր: Իր ԵՏՆի–Մահալլէ թաղին եկեղեցւոյ մէջ, ուր Պետրոս աղօթելու կուգար իր մանկութեան ու պատանեկութեան օրե – րուն եւ ուր իր դագաղին վրայ կար – գացած էին մեռելական հուսկ աղօթք – ները, — յիսուն տարի եաք իր մահէն՝ յարգանք մը կ'ընծայուէր իր յիշատակին այնքան հանդիսաւոր կերպով: Զաւէն պատրիարք, դեռ նոր դարձած աքսորէն, ինքն էր, որ կը նախագահէր հոգեհան – դիսին Պոլսոյ բովանդակ կղերը ունե – նալով իր չուրջը, մինչ երկսեռ խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր տաճարը, ինչպէս նաեւ յարակից պարտէզն ու չըր – ջակայ փողոցները:

Քիչեր միայն կային ներկաներուն մէջ հին թաղեցիներէն, որոնք անձամբ ալ տեսած էին առենին վաղամեռիկ բանաս – տեղծը: Փոխարէն իր տաղանդին երկըր – պագուներն էին, որ եկեր էին Սկիւտա – րէն, ինչպէս Պոլսոյ բոլոր թաղերէն իր յիշատակը ոգեկոչելու:

Բարակ անձրեւ կը մաղուէր, երբ եկե – ղեցական արարողութենէն յետոյ ճամբայ ելաւ թափօրը դէպի գերեզմանատուն: Առջեւէն կը տարուէր դափնեպսակ ճեր – մակ չըլլանակ մը՝ «Իմ Մահին» վերջին տողերը գրուած վրան:

Իսկ աննըշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ:

Կը հետեւէին Հայ Արուեստի տան ան – դամները ու անոնց ալ խուռն բազմու – թիւնը, գալ բոլորուելու համար Դուր – եանի դամբարանին չուրջ, որուն վրայ դափնիի ոստերէ պսակ պատեղուած էր:

Եւ ահա մօտակայ չիրիմի մը վրայ բարձրացաւ Կոստան Զարեան, արտասա – նելու համար իր պատրաստած քերթուածնե – րէն մին, — «Աստղուածք մեռնող բա – նաստեղծին համար», — ուր կը պան – ծացուէր քերթողը իր հոգեկան տուայ – տանքներուն եւ իր ապրած տառապան – քին մէջ ու կը գոչէր·

— Իսկ մենք, նրան մե՞նք ինչ տուինք··

Պէրպէրեանցիներէ կազմուած ուսա – նողներու խումբը, որ չրջապատած էր զայն, արձագանգ կուտար·

— Անոթութիւն եւ նախատինք···

Դուրեանի նուիրուած ձօն մը արտա – սանեց Գ. Կառվարենց, մինչ մեզմ ան – ձրեւ մը կը չարունակէր մաղուիլ, կար – ծես սփոփելու համար Դուրեանի տառա – պած աճիւնը:

×

Բերա, անմոռաց չմնաց Դուրեանի ոգե – կոչումէն: Խուռն բազմութիւն մը կէս օ – րէն յետոյ եկած լեցուցած էր Փըթի – Շանի թատրոնը, ուր Սկիւտարէն եկեր հասեր էր նաեւ հոծ խումբ մը սգերթին մասնակցողներէն Հայ Արուեստի տան անդամներուն հետ:

Հանդէսին բացումը այս անգամ կատա – րեց Երուանդ Օտեան՝ խօսելով դերին մա – սին, զոր ստանձնելու կուգար Հայ Ա – ուեստի տունը ոչ միայն ոգեկոչելու հա – մար հին փառքերը, այսօր Դուրեանը եւ չուտով Մոլիէռը, մէկը մերը, միւսը բո – վանդակ մարդկութեան, այլ նաեւ հոգե – կան կապ մը հաստատելու համար հայ գրականութեան զոյգ հատուածներուն մի – ջեւ:

Օրուան դլխաւոր բանախօսն էր Շահան Պէրպէրեան, որ ծանրացաւ Դուրեանի քնարին սիրոյ եւ հայրենասիրութեան զոյգ մը լարերուն վրայ, յիշեց թէ ան մահուան պայքարէն չպարտուեցաւ որով – հետեւ յոյսը յաղթանակեց անոր մէջ, թէ անոր կեանքը ամբողջ բանաստեղծութիւն մըն էր եւ հազիւ քանամեայ ան ար – տադրած էր այն անմահ տողերը, որոնք անոր տեղը յաւերժացուցին հայ գրակա – նութեան մէջ:

Մեներգներով ընդմիջուած՝ ընթեր – ցումներ ըրին Տրդատ Նշանեան, Մ. Զա – նան, Գ. Կառվարենց եւ Վահրամ Թա – թուլ, իսկ Կոստան Զարեան արտասանեց իր «Աստղուածք մեռնող բանաստեղծին համար» քերթուածը: Ապա ներկայաց – ուեցաւ Դուրեանի «Սեւ հողերը», եւ հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Դուրեանը խորհրդանշող կենդանի պատկերով մը:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Իսրայէլեան կառավարութեան համար մտաղրաղումի խնդիրներ են Հրեաներու դանդուածային ժամանումը Խորհ. Մի – ութենէն, վրացի ներգաղթողներու խըն – դրապիրները՝ վերադառնալու վրաստան, «Սեւ յովազներ»ու բուռն ելոյթները եւ, վերջապէս, այն դժդոհութիւնը, որ ծագ – ուած է բազմաթիւ սեֆարատ (արե – ւելքցի) Հրեաներու մօտ, որոնք խոր – հելեան բնակչութեան կէսէն աւելին կը կազմեն:

«Սեւ յովազներ»ու ղեկավարներէն մէ – կը վերջերս կը յայտարարէր, թէ իրաք – ցի Հրեաներէն չատեր կը փոփաքին գաղ – տատ վերադառնալ, քանի որ իրաքի կա – ռավարութիւնը վերջ դրած է ճնշումի քաղաքականութեան՝ Հրեաներու դէմ եւ հրաւիրած է այս վերջիններս իրաք վե – րադառնալ: Նոյն ղեկավարն էր, որ նկա – տել կուտար, թէ իրենք, այսինքն՝ ա – րեւելքցի Հրեաները պէտք ունին «քարա – մա»յի (արժանաւորութիւն): Աւելո – կ'արտայայտէ իրենց դժդոհութիւնը ա – քենազգիներու (արեւմուտքցի Հրեաներ) դէմ, որոնք իրենք պիրենք աւելի բարձր կը դասեն:

Անոնք մարդկային եւ քաղաքական բը – նոյթ ունեցող հարցեր են, որոնց լուծու – մը պէտք է դտնէ իսրայէլեան կառավա – րութիւնը: Սակայն կայ այլեւս կոչ – ուած թուական հարցը, որուն լուծման կարեւորութիւնը կը մնայ ենթակայ հար – ցականի:

Առաջին առթիւ ի՞նչպէս համոզել ա – ռաւելապէս թիւով Հրեաները, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, որպէսզի գա – թեն Իսրայէլ: Արտասահմանի Հրեանե – րուն թիւը 13·500·000 է, համա – ձայն կարգ մը չրջանակներու:

1971ի մարդահամարին Իսրայէլ երեք միլիոն 62·000 բնակիչ ունէր, որուն երիս միլիոն 610·000ը Իսրայէլացի: 1970ի Սեպտեմբերէն մինչեւ 1971ի նոյն ամիսը, 84·000 հոգի աւելցած էր բնակչութեան թիւին վրայ: Ասոր 67·000ը Հրեայ էր ծը – ննդեան իրաւունքով նաեւ ներգաղթողները: Այ – սուհանդերձ կը նկատուի, որ Արաբնե – րու ծնունդի տոկոսը զգալի չափով ա – ւելի բարձր է Հրեաներէն (տարեկան մի – ջինը 40·000 Արաբներուն եւ 17·000 Հրե – եաներուն համար): Միայն այս պատճա – ռով Իսրայէլի Արաբներու թիւը 180·000է 450·000ի բարձրացաւ 1948էն 1971ի մի – ջեւ:

Հրեայ մասնագէտի մը կարծիքով Ա – րաբներու ծնունդի տոկոսը պիտի նուազի աստիճանաբար՝ հասնելով Հրեաներու տոկոսին, երբ անոնց ապրուստի մա – կարդակը բարձրանայ եւ երթալով աւելի քաղաքաբնակ դառնան: Սակայն այս տե – սակ հոլովոյթի մը կրնայ երկար տեւել, եթէ Արաբներուն, ինչպէս նաեւ արեւել – եան Հրեաներուն ապրուստի մակարդակը դանդաղ զարգանայ, բաղդատմամբ ե – րոպացի Հրեաներուն: Միւս կողմէ, ա – րաբ բնակչութիւնը ձգտում ունի աւել – նալու գիւղական վայրերու մէջ եւ նուա – զելու քաղաքներուն մէջ, մինչդեռ Հրեա – ներուն մօտ կը նկատուի հակառակ ըն – թացքը: 1969ին երկրագործութեամբ ըր – բաղող Հրեաները բնակչութեան 8,9 առ հարիւրը կը ներկայացնէին, երբ ան 15,7 առ հարիւր էր 1958ին:

Իսրայէլի առաջնորդները չեն կրնար անտեսել նոյնպէս գրաւուած հողերու ըն – դարձակման խնդիրը: Կամպիւս դիջողութեան վերջին ձե – ռնարկին ընթացքին Իսրայէլ Եգիպտոսի մէն մի քանի քիլոմեթր հող վերադարձուց, բայց Սինայի թերակղզիի մեծ մասը դեռ իսրայէլեան զօրքերու տիրապետութեան տակ է: Նոյնպէս Իսրայէլ Սուրիոյ Կուննէյթրա նահանգի մեծ մասը գրաւած է, ինչպէս նաեւ Յորդանանի Արեւմտեան Ափը, որ Յորդանանի տարածքին 6,5 առ հարիւրն է: Այս տարածքներուն վրայ կը բնակին 1·200·000 Արաբներ, որոնք Իսրայէլի բնակչութեան 20 առ հարիւրը կը կազմեն: Ասոնց մեծ մասը Պաղեստինի նախկին բնակիչներն են, որոնք 1948ին ստիպուեցան հեռանալ իրենց հայրենի տուներէն: Ասոնց մեծ մասը կը բնակի Յորդանանի Արեւմտեան Ափի ճամբարներուն մէջ, ուր կեանքի պայմանները շատ ծանր են: Ասոնց մեծ մասը կը պահանջէ, որ Իսրայէլ վերադարձնէ իրենց հողերը, ինչպէս նաեւ կը պահանջէ, որ Իսրայէլ ճանչնայ Պաղեստինցի Արաբներու ազգային իրաւունքները:

Իսրայէլ կը պատասխանէ, թէ ինքը պատրաստ է հողերու մէկ մասը վերադարձնելու, բայց ոչ բոլորը: Ան կը պահանջէ, որ Արաբները ճանչնան Իսրայէլի գոյութեան իրաւունքը, ինչպէս նաեւ կը պահանջէ, որ Արաբները դադրին ահաբեկչական գործողութիւններ կազմակերպելէ: Ան կը պահանջէ նաեւ, որ Արաբները ուղիղ բանակցութիւններ սկսին Իսրայէլի հետ, ինչպէս որ Եգիպտոս ըրաւ Կամպիւս դիջողութեան ընթացքին: Արաբները կը մերժեն այս պահանջները, քանի որ կը կարծեն, թէ Իսրայէլ ի վերջոյ ստիպուելու է հողերը վերադարձնել: Ասոնք կը կարծեն, թէ Իսրայէլ ի վերջոյ ստիպուելու է հողերը վերադարձնել: Ասոնք կը կարծեն, թէ Իսրայէլ ի վերջոյ ստիպուելու է հողերը վերադարձնել: Ասոնք կը կարծեն, թէ Իսրայէլ ի վերջոյ ստիպուելու է հողերը վերադարձնել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Այս խօսքին վրայ իշխանը կը մռնչէ ցասումով ինչպէս հրաբուխ մը լուած զոռումը, բայց եւ այնպէս կը ծնրադրէ եւ իր օրինակին կը հետեւի իշխանուհին:

Զորս զոյդ թեւեր դէպի կամպիւսը կը տարածին լռելեայն եւ կը սպասեն պահ մը, որ թեւերս բռնակալը յայտարարէ խնդրուած ներումը:

Սակայն ան իր կատաղի զոռոզութեամբ ներքնապէս անհուն զոհունակութիւն կը ղգայ անչուշտ երբ կը տեսնէ թագաւոր մը իր զաւակներուն հետ հլու հնազանդ խնդրարկուի դիրքին մէջ, մանաւանդ հը – րապարակի հանրութեան ներկայութեան, ինքնիրեն հարց կուտայ նկատելով մա – նաւանդ իր գահաժառանգին ելոյթը· արդեօք ներողամիտ ըլլա՞յ թէ ոչ· ներք – նապէս կը պայքարի երկմտութեամբ, բայց թուլնաւոր առելութիւնը կը յաղթա – նակէ զարձեալ եւ կը ժայթքի·

— Դուք ինձի վաղուց ի վեր չատ դժպհի, առելի էք· ներե՛ք, ոչ երբեք· դուն պիտի մեռնիս նախ Աղասին:

Յուսահատ կատաղութեամբ ոտքի կ'ել – լեն ծնրադրողները· այդ պահուն ամ – բոխի դժդոհ դարձդարձիկ մրմունջին մէջէն Մխրան իր հօր կը դառնայ ան – համբեր եւ կ'ըսէ·

— Ահա ինչ որ ընդունեցայ քեզմէ, լաւ ուրեմն չարունակէ քէնդ:

Ես բնաւ պիտի չներեմ ինքզինքիս եւ իմ ողջութեան սիրոս խղճահարութեամբ պիտի տառապի, որովհետեւ ես եղայ պատճառ անոնց թշուառութեան, քու ձեռ – քըդ գործիք ըլլալով: Եւ եթէ դուն հա – ճոյք կը զգաս Տիգրանի ներկայութեան անոր զաւակներու սոսկալի մահէն՝ նոյն վայելքը ունեցիր ուրեմն անմիջապէս կրակի բոցերուն մէջ տեսնելով քու զա – ւակդ··· եւ արագ ոստումով կը թափա – հարէ դեռինը խարոյկին արծարծած բո – ցերուն մէջ նետուելու համար:

Սակայն Տիգրան եւ Արսէն կը հասնին եւ մեծ կորովով արգելք կ'ըլլան այս սիրատեսիլի զոհաբերութեան:

Այս առօրինակ, եղակի անձնուիրու – թիւնը իր նախընթաց մանրամասնու – թեամբ խոր արձագանգ կը գտնէ ժողո – վուրդին մէջ եւ հրապարակը կ'ողողուի ղղրղդին բողոքախառն աղմուկով:

Կամպիւս ինքն ալ այլայլան ղգացում – ներով ալղուած, իր հոգւոյն մէջ դեռ մնացած զոյգն բարի մասնիկի թե – լադրանքով, սարսափով կը դողայ·

— Կեցիր, ո՛հ, զաւակս, կեցիր, խնա – յէ կեանքիդ եւ ինձի· լաւ թող ապատ ըլլան ամբողջ ընտանիքով···

Լուրը կը տարածուի եւ ժողովուրդը միահամուռ ցնծութեամբ կը ծափահարէ արքայական այս ներման յայտարարու – թիւնը, եւ բազմազան բացագանչութիւ – նով իր գոհունակութիւնը կ'արտայայ – տէ անվերջ կեցցէներով:

Մխրան պահ մը յետոյ ընդհանուր լռութեան մէջ առենակալներով չրջա – պատուած իր հօրը կը ներկայանայ եւ կ'ըսէ·

— Դուն սկսար յաղթել ինքզինքդ եւ ազնիւ զոհողութիւն մը կատարեցիր, բայց բաւարար չէ քու անմահ փառքիդ համար: Այս չնորհած ազատութիւնդ, օդոստափառ ղրկեալներուն, պէտք է յանձնել Տիգրանին նաեւ իր թագն ու մա – կանը ժառանգած դարերէ ի վեր իր քա – ջագործ նախնիքներէն: Հարկ է եւ ան – հրաժեշտ կատարել հրապարակաւ, դիտ – ցիր որ ամբողջ փարսը առոր կը սպասէ եւ վստահ է որ դուք պիտի ընդունիք այս առաջարկը:

Ժողովուրդը որ միահամուռ անձկանօք կը հետեւէր իր իշխանին դերին կրկնակի ծափահարութեամբ, կը մասնակցի իր սիրելի զահաժառանգ իշխանին դիմու – մին անոր արդար խնդրանքին:

Կամպիւս դիջողութեան վերջին ձե – ռնարկը կը կատարէ եւ նոյն օրն իսկ Տիգրան ու – մը կ'ըն

ՇԱՀԱՒԷՏ ԳՈՐԾ ՄԸ

Փետրուարին, երբ օդը աւելի եւս կը ցրտէ, երաժշտութեան որակը կը բարձրանայ Փարիզի մեթրօներու մէջ։ Արդարեւ Փարիզ ձմեռնային Մեգքէն է փողոցի նուագածուներուն համար։

Ասոնք Փարիզ կուգան պարզ անոր համար, որ եւրոպական քաղաքներուն մէջ ան միակն է, որ նպաստաւոր պայմաններ կը ստեղծէ իրենց գործին համար, այդ

նակութիւնը (Սինայ, Կաշա, Կոլան եւ Այսրյորդանան), որ բարդուելով բուն իսրայէլի պետութեան Արաբներու թիւին վրայ մէկուկէս միլիոնի կը մօտենայ։ Արդ, Այսրյորդանանի մէջ (610·000 բնակիչ) ծնունդներու թիւը եղաւ 15·000 1969էն 1971ի մէջեւ, իսկ Կազայի մէջ (372·000 բնակիչ) տասը հազար նոյն ժամանակաշրջանի համար։

Միւս կողմէ ներգաղթողներու թիւը կը նուազի։ Այսպէս, 1950էն 1959ի մէջեւ միջին հաշուով տարեկան 61·600 էր (հաշուի առնուած են արտագաղթողներն ալ), մինչդեռ 36·700ի մէջին մը ներկայացուց 1960–1969ի ժամանակաշրջանը։

1970 Դեկտեմբերին, կառավարութիւնը կը նախատեսէր 50·000 ներգաղթող յաջողի տարուան համար։ Իրականութեան մէջ 41·000 հոգի ներգաղթեց, թէեւ տարիճանական յաւելում մը նշմարելի է ելք տարիէ ի վեր։ 20·544 (1968), 32·679 (1969), 38·000 (1970)։ Խորհ. Միութենէ եկողներու հոսանքը կրնայ բարձրացնել այս թիւերը։

Միւս կողմէ պէտք չէ մոռնալ, որ միայն 1948էն 1969ի մէջեւ, 190·000ի մօտ Հրեաներ արտագաղթեցին՝ նախընտրելով վերադառնալ իրենց ծննդավայրը կամ հաստատուիլ այլուր։ 1968–1969ին 12·000 գաղթող արձանագրուած է։

Իսրայէլի դեկավարները մտահոգ են նաեւ հրեայ բնակչութեան ծերացումով, երբ անդին փոքրամասնութիւնները (արաբ, քրիստոնեայ եւ տիւրզի) չատ երիտասարդ են։ Արդարեւ 14 տարեկանէն վար Հրեաները բնակչութեան 30,6 առ հարիւրը կը ներկայացնեն, մինչդեռ ոչ-Հրեաներուն համար այդ տոկոսը 49,7 է։ Գալով 45էն 65 տարեկաններուն, Հրեաներու տոկոսը 26,6 առ հարիւր է, իսկ ոչ-Հրեաներունը՝ 13,3 առ հարիւր։

Այս թիւերը հաւանաբար կը բացատրեն, թէ ինչու Իսրայէլի պատասխանատու դէմքերը եւ սիոնական կազմակերպութիւնները ճիգ կը թափեն մղում տալու համար Հրեաներու ներգաղթին։ Կարելի է մտածել նոյնպէս, թէ արտասահմանի Հրեաներէն յաւելեալ նիւթական զոհողութիւն պիտի պահանջուի բարելաւելու համար սեֆարատներու կեանքի մակարդակը։

Թ. Ա. Թ.

գուրտ եղանակին։ Նիւթական չահու տեսակէտէն աւելի նպաստաւոր քաղաքներ կան անշուշտ — Քոփենհակի մէջ փողոցի անկիւնը նուագող մը կրնայ մինչեւ 30 Ֆրանքի համեմատութեամբ նուէր ստանալ անցորդներէ, սակայն Դանիոյ մայրաքաղաքը դեռնուղի չունի։ Ամսթեր — տամն ալ չահաւէտ անկիւն մըն է, թէեւ Հոլանտայի ոստիկանները յաճախ կը ըրաւեն նուագածուներու զործիքները, եթէ վերջինները ի վիճակի չըլլան տաստաեւելու, թէ ապրուստի ուրիշ միջոց ունին։

Փարիզի մեթրօներուն մէջ ներկայիս երեսունէ աւելի երիտասարդ նուագածուներ կան, տասնեակ մը երկիրներէ։ Ամէնէն մեծ թիւը կը ներկայացնեն Անգլիացիները ու Իրլանտացիները։ Ժամանակ մը ասոնք եւ Սկովտացիները փլաս որ լ'Օպէռնի հինաւուրց պանդոկին «բնակչութեան» կէսը կը ներկայացնէին։ Ասոնք ընդհանրապէս իրենց յօրինումները կը նուագեն կամ՝ կը ներկայացնեն երգեր անգլիական արդի կատորներէ։ Ֆրանսացի տղաքը կը նախընտրեն ծանօթ երգերը Ժորժ Մուսթաքիի կամ Ժան Ֆեռռայի։ Սակայն կան նաեւ այնպիսիները, որոնք մէօրինակութենէն դուրս կ'ելլեն։ Կիթառ նուագողներէ զատ կան նոյնպէս չուլթահար, սրնդահար, ձեռնապահնակ դոբծածող եւայլն։

Այս ուսանողները հաշտ աչքով չեն նայիր անոնց, որ միայն չարաթօվերը — չերուն կը նուագեն։ Ասոնք ընդհանրապէս Ֆրանսացի ուսանողներ են եւ պիտեն, թէ ոստիկանութիւնը չի միջամտեր այդ երկու օրերուն։ Միւս օրերու պարագան տարբեր է։ Թէեւ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, բաղդատմամբ այլ երկիրներու ոստիկանութեան, աւելի դիւրահաճ է երիտասարդ նուագածուներուն նկատմամբ, այսուհանդերձ չկայ մէկը ասոնցմէ, որ առնուազն մէկ անգամ ոստիկատուն տարուած չըլլայ։ Ընդհանրապէս 5–10 ժամ կը մնան ոստիկանատուն եւ ապա ազատ կը ձգուին։ Յարդ ոչ ոք ազմուկի համար տուգանք վճարած է (դինը՝ 30 Ֆրանք)։

Դրամը, անշուշտ, կարեւոր դեր կը կատարէ երիտասարդներուն «արհեստին» մէջ։ Լոնտոնաբնակ նուագածու մը ընդունեցաւ, թէ օրական մինչեւ 50 սթերլին կը չահէր, երբ ուրիշներ իր օրինակին հետեւելով «փճացուցին իր գործը»։ Հիմա նոյն երիտասարդը «դոհա - յուցիչ» օրապահիկ մը կ'ապահովէ։

Ուրիշներ կ'ընդունին, թէ միջին հաշուով ժամը 15 Ֆրանք կ'ապահովեն։ Այսուհանդերձ եղանակէ եղանակ կը տատրուբերի իրենց չահը (Ամանորը լաւ գործի չըլլան է)։ Անշուշտ, կայ նաեւ տեղի հարցը։ Լաւ վայրեր կը նկատուին Շաթըլէն եւ Մոնփարնաս — Պիէնվընիւն, իրենց երկար վապուդիներով։ Նուագածուները դիտեն, թէ օրուան ո՛ր ժամերուն կրնան հանդիսատ նուագել։

Շատեր աւելի ձեռնտու կը նկատեն ընկերութիւն մը ընկերակցութեամբ նուագել։ Օրիորդի մը ներկայութիւնը 50 տոկոսով կ'աւելցնէ իրենց չահը։ Այսուհանդերձ նուագածուին լաւագոյն դէնքը իր դէմքն է։ «Եթէ անցորդներուն ժպտիս, կ'ըսէ փորձառու մէկը, օրականդ կը բարձրանայ։ Կը յիշեմ, որ օրին մէկը անցորդ մը 100 Ֆր. նուէր տուաւ իրլանտացիի խնդուն աչքերուս համար»։

Փողոցի նուագածուները դոհ են իրենց վիճակէն։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի Մարտ 5ին, տեղի կ'ունենայ Հայ Արիներու Միութեան 41րդ տարեկան հանդէսը, Սալ սը լա Շէմիլ մէջ։

Անցեալ տարի, 40րդ տարեդարձին առթիւ ժրընեւէն յատկապէս եկած էր, սկաուտական չարժումին համաշխարհային պետին ընդհանուր քարտուղարը Պ. Լասլօ Նաճի, որ մեծ հետաքրքրութեամբ ներկայ եղաւ հանդէսին եւ շնորհաւորեց Հայ Արիներու Միութիւնը։ Այս տարի ալ, հանդէսը պատրաստուած է մեծ խնամքով, մանաւանդ որ անցեալ տարուընէ ի վեր կազմուած են նոր մասնաճիւղեր, Փարիզ քաղաք, Շաւիլ եւ Սեւրան։

Սկաուտներուն, գայլիկներուն, արեւնոյէներուն եւ թեւիկներուն 12 խումբերը պիտի ներկայանան իրենց պատրաստած յայտագրով։ Յայտագրին մեծագոյն մասը հայերէն է։ Երգեր, պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, գայլիկական խաղեր, վաւերա, մէկ խօսքով չատ հետաքրքրական յայտագիր մը։

Միջնարարին, ինչպէս անցեալ տարի, յարակից չքեղ սրահի մը մէջ տեղի կ'ունենայ սկաուտական ձեռակաո աշխատութեանց ցուցադրութիւն մը, ինչպէս նաեւ նկարներ Հայ Արիներու Միութեան գործունէութենէն։

Ցուցադրութեան կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է ձախոնի ձէմպորիին, որ տեղի ունեցաւ անցեալ Օգոստոսին, եւ որուն մասնակցեցան 30 հայ արիներ։ Պիտի ցուցադրուին նաեւ հայ արիներուն ստացած մրցանակ — յիշատակները։

Պատմական պիւֆէն, լայն սրահներու մէջ առիթը պիտի տայ մեր բարեկամներուն աւելի ծանօթանալ մեր պետերուն եւ սկաուտներուն հետ։

Հիւրերը պիտի ընդունուին ճախոնցի սիրուն օրիորդներէ, իրենց ազգային տարազով։

Կը յուսանք թէ մեր հայրենակիցները մեծ թիւով ներկայ կ'ըլլան հայ արիներու հանդէսին, թէ՛ հաճելի ժամանց մը ունենալու եւ թէ քաջալերելու մեր արի - ները եւ արենոյէները։

Հ. Ա.

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Կատարեալ տեբեւթափ... վերջին տարիներուն ղժբախտութիւնն ունեցանք կորսնցնելու սիրելի ղէմքեր, որոնք իրենց տարիներու օգտակար աշխատանքով եւ նուիրումով պաղտիին ազգային կեանքին իրենց նպաստը բերած էին։ Այս, ղժբախտաբար, օրը նոր՝ մահուան գոյժը նոր։ Այսպէս ոչ եւս են ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Սահակ Աւետեան։ Զարմանալի դիպուածով երկուքն ալ յանկարծամահ, Սերժը՝ իր տան մէջ, Սահակը՝ հանրակառքի մէջ։

Ողբացեալ Սերժ Սարգիսեան միշտ սիրեց թատերական կեանքը։ Տասնեակ տարիներ դլխաւոր սիւներէն մէկը եղաւ Պօմոնի «Շանթ» թատերախումբին, որուն նախագահն ալ էր ան արդէն։ 1962ին «Զաւարեան»ի ընկերներուն հետ կարեւոր աշխատանք կատարեց ներկայանալի սրահով մը օժտելու համար չրջանի հայ դաղութը։

Բայց մասնաւորապէս պատասխանատու դեր ստանձնեց Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի մասնաճիւղի կազմութեան մէջ։ Տարիներով վարեց այդ մասնաճիւղին աշխատանքները առաւելապէս մղում տալով նորերու ձեռներէցութեան, դանոնք լծելով հանրանուէր աշխատանքի։ Այսպէս է, որ Նոր Սերունդը իր հրապարակային ձեռնարկներով եւ ներքին դաստիարակչական աշխատանքներով երիտասարդական չարժումին առանցքը հանդիսացաւ Պօմոնի հայահոծ չրջանին մէջ։

Ողբացեալը եղած էր նաեւ անդամ Շրջանային Կոմիտէի եւ Մարսէյլի թեմի Գաւառական Ժողովին։

Ընկեր Ս. Սարգիսեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուչաբթի Փետրուար 20ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան սդակիրներու մեծ թիւի։ Ներկաներուն մէջ էին Ֆրանսայի ընկերվարական կաններ, ինչպէս երեսփոխաններ Ժան Մառ եւ Ֆրանսիս Լենար։

Այս առթիւ դամբանականներ խօսեցան Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան, ընկ. Վ. Տէր-Վարդանեան եւ Ժան Մաս։

Ընկ. Սահակ Աւետեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքչաբթի Փետրուար 21ին, Սէն Ժերմէ Հայոց եկեղեցին՝ հոծ թիւով սդակիրներու ներկայութեամբ։

Պատշաճ դամբանական մը արտասանեց եղիչէ խաչակիր Քհնյ. Փանոսեան՝ վեր առնելով ողբացեալ ընկերոջ բարեմասնութիւնները։

Վ. ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ

«ՅԱՌԱՋԿԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ · ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈՒԹԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Շունչանոցղինները... աղաւուիթիւն կ'ուզեն... մեծ, մեծ խօսքեր կ'ըսեն եւ ժողովուրդն ալ կը հաւատայ... ասոնք կը կարծեն թէ այս ազդը չուայտութիւններով կարող են կանդուն պահել... եւ իրենք ալ կը հաւատան թէ ես խակապէս իրենց ինչ պահանջելը չեմ հասկնար... հասկա՞ր հիմա Թահիր ի՞նչ կ'ուզեն, աւելցուց Համիտ, այդ միջոցին արձանի մը նման կանգնած Ալպանացիին առջեւ կանգնելով։ Ահա ես բացատրեմ քեզի։ կ'ուզեն իմ կարծեցեալ բռնակալութիւնս տապալել, որպէսզի յետոյ անոնք ժողովուրդը ալ աւելի տանջեն։ չեմ դիտեր եթէ դուն ինձմէ աւելի պիտի ապրիս, բայց եթէ ինձմէ աւելի ապրելու ըլլաս, քեզի հիմակուընէ կ'ըսեմ որպէսզի յիշես եւ երբ ես այլեւս հոս չըլլամ, ամբողջ ժողովուրդին ըսես...

— Եթէ տէր իմ, ձեզի բան պատահի, ես վայրկեան մը իսկ պիտի չապրիմ, ընդմիջեց Ծերուկը։

Համիտ հեղնական քմծիծաղով մը դըլուխը օրօրեց։

— Հաւատարմութեանդ վրայ տարա - կոյս չունիմ, ըսաւ, սակայն կեանքը քանի մահուան կը մօտենայ, այնքան աւելի քաղցր ու բաղձալի կը դառնայ։ Արդ, ինչպէս որ հաւանական է թէ ինձմէ աւելի երկար կրնաս ապրիլ...

— Տէր իմ, ի՞նչ ըրի ձեզ, որ ինձ այսպէս կը վշտացնէք։

— Լաւ, լաւ, չարունակեց Սուլթանը հեղնօրէն եւ թեթեւակի ծերուկին ուսին զարնելով աւելցուց։ արդ, որովհետեւ չենք կրնար երկուքս ալ միեւնոյն ժամուն մեռնիլ, զոր օրինակ, դուն ինձմէ քանի մը վայրկեան աւելի պիտի ապրիս, ուրեմն չանա ամբողջ աշխարհի իմացնել թէ՝ այն օրը որ Երիտասարդ Թուրքերը պիտի կառավարեն, Օսմանեան կայսրութիւնը մաս առ մաս ձեռքերնէն պիտի ելլէ առանց Թուրքերէն եւ ոչ մէկը իսկ հասկնալու թէ՝ ինչ ըսել է ազատութիւն։ Այն ատեն Ապաիւլ Համիտը պիտի փընտռեն, սակայն այլեւս ուշ պիտի ըլլայ։

Այս պատգամէն յետոյ, Համիտ ղրահեղանին առջեւը դանուած աթոռին վրայ ինկաւ եւ դլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առաւ։

Թահիր, առանց իր տիրոջը խորին մըտածմունքները ընդմիջելու, ոտքին մատներուն վրայ կոխելով եւ արտաքին դըլուխը օրօրելով սրահէն դուրս ելաւ։

ԺԸ·

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջորդ օրը առաւօտեան ժամը տասին, Եըլտըզի ընդարձակ մէկ սրահին մէջ, չորս անձեր, որոնց դէմքատներէն եւ դիմադիծերուն լուրջ արտայայտութենէն յայտնի էր թէ ծանրակչիռ պարտականութիւն մը դործադրելու սահմանուած բարձրաստիճան պաշտօնատարներ էին, երկար վարագոյրներով ծածկուած պատուհանի մը առջեւ կեցած՝ բուռն չարժուձեւերով խօսող՝ իրենցմէ մէկուն խօսքերը մտիկ կ'ընէին։

— Սոսկալի բան է, կ'ըսէր ան, Հայ մը յանդգնի մինչեւ բանտիշահին նախասրահը հասնիլ, Սուլթանուհի մը դլխէ հանել եւ ապա անոր ձեռքը դինելով դայն իր տիրոջը դէմ հանէ։ Այսպիսի եղելութիւն մը Սուլթաններու եւ ոչ մէկ կեանսագրութեան մէջ տեսնուած չէ։ Դիտեմ՞ք յանդգնութիւնը մինչեւ ուր կը հասնի։ Իր երիտասարդութենէն ու զարգացումէն օգուտ քաղելով կնոջական տարազով մը կը ծպտուի եւ սիրոյ միջոցաւ կ'ուղէ նպատակին հասնիլ։

— Եւ անպիտանը մտասէր ալ կը յայտնուի, աւելցուց երկրորդը, նախ Մուխթար փաչային կինը դլխէ կը հանէ, անոր սիրահարը կ'ըլլայ եւ յետոյ անոր միջոցաւ մինչեւ Սուլթանուհին կը հասնի։

— Ո՛հ, զարհուրելի է, զարհուրելի, կրկնեց առաջինը։

— Ի՞նչ բան զարհուրելի է, հարցուց մօրուսաւոր, բարձրահասակ տարիքոտ մարդ մը որ այդ պահուն երիտասարդի մը ընկերակցութեամբ սրահէն ներս կը մտնէր։

Պատուհանին քովը կեցող չորս անձերը խիստ նորեկին կողմը դարձան եւ թըրքական ձեւով մինչեւ գետինը խոնարհութիւն մը ըրին։

— Բարի լոյս ձեզ, աւելցուց նորեկը մօտենալով եւ ձեռքերնին սեղմելով։ Ընսիք թէ զարհուրելի է։ Ո՞ր բանը զարհուրելի է չըսիք։

— Վսեմափայլ տէր, ըսաւ ակնածանօք պահ մը առաջ խօսք առնող անձը, ըսի թէ զարհուրելի բան է որ Հայերը յանդգնին մինչեւ Ն. Վեհափառութեան նախանեանակը հասնիլ։

Վսեմափայլ կոչուողը ժպտեցաւ։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Յովհ. Փափազեան եւ զաւակը Կարօ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գունտաքճեան եւ Լեւոն Գունտաքճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան եւ զաւակը (Պոլիս), այրի Տիկին Մարի Փափազեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Գր. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Լթիէն Ասլան-եան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արմ. Եսեսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հայկուհի Քէօսէեան եւ զաւակները, Տիկին Հայրապետեան եւ Խչօեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, քեռիին, ներոջ, հարսին, հօրեղբօրորդիի, մօրեղբօրորդիի կնոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Գունտաքճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ջորեքշաբթի առաւօտ Մարտ 1ին, 67 տարեկան հասակին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ 4 Մարտին առաւօտեան ժամը 10,30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղական գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ. Գասպար Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միհրանեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Յարութիւնեան, Պ. Ռոպէր Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ճիլպայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱՆՈՑՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գասեան եւ զաւակները Պ. Պ. Ալպէր եւ Վահան Գասեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր միութիւններուն եւ բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին իրենց հօր եւ մեծ-հօր

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէննէ մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ. Խփէֆեան նոր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կը խօսի

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ

Ուսումնապետ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն

Մարտ 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ

Մուտքը ազատ է

VALENCE

EXPOSITION

ARMÉNIE

Salle de l'U. G. A. B.
YERVANT HUSSISSIAN
6, Rue Faventine
du Mardi 7 au Lundi 13 Mars
de 11 h. à 21 h.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՍԻՆԹ-ԼԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդհ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն):

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Գ. Իվէքեան սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովի չարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մարտ Կիրակի կէսօրէն առաջ ժամը 15,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արեւոյշներուն, Գայլիկներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արեւոյշներուն կողմէ զաւեշտ,
հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայացում Արեւոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻԻՖԷ
Մուտք 10 ֆրանք

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան,
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփալանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Ցեռագրային՝ մանրամասնութիւններ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Տիկնանց Միութիւնները օգտուելով Ազժանթինի Քորտոպա քաղաքի հոգեւոր հովիւ Տաթեւ վարդապետ Ղարիպեանի այցելութենէն, կազմակերպած են հրապարակային ասուլիսի երեկոյ մը 4 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փափէր, ժամը 9ին:

Նիւթ՝ Հայ կեանքը Արժանթինի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 5 Մարտ, կը պատարագէ
ՏԱԹԵՒ ՎՐԴ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ
(հոգեւոր հովիւ Քորտոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 9,45ին, քարոզ 11ին, առաւօտեան երգեցողութիւն 11,30ին:

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական երիտասարդաց երկսեռ Միութիւնը «Ձիւնի օր մը» կազմակերպած է այս Կիրակի, դէպի Ալպեան լեռները:

Մեկնում օթոբառով: Մասնակցիլ վաճառողները կրնան դիմել հեռաձայնելով Տէր եւ Տիկին Ս. Պապայեանի 66-30-66, Տէր եւ Տիկին Հրաչեանի 48-82-18:

Վերադարձ նոյն օրը:

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱՇՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ՌՈՄԻԹԻ

Կ'ընդունի բարձր հովանաւորութիւնը հանդիսութեանց

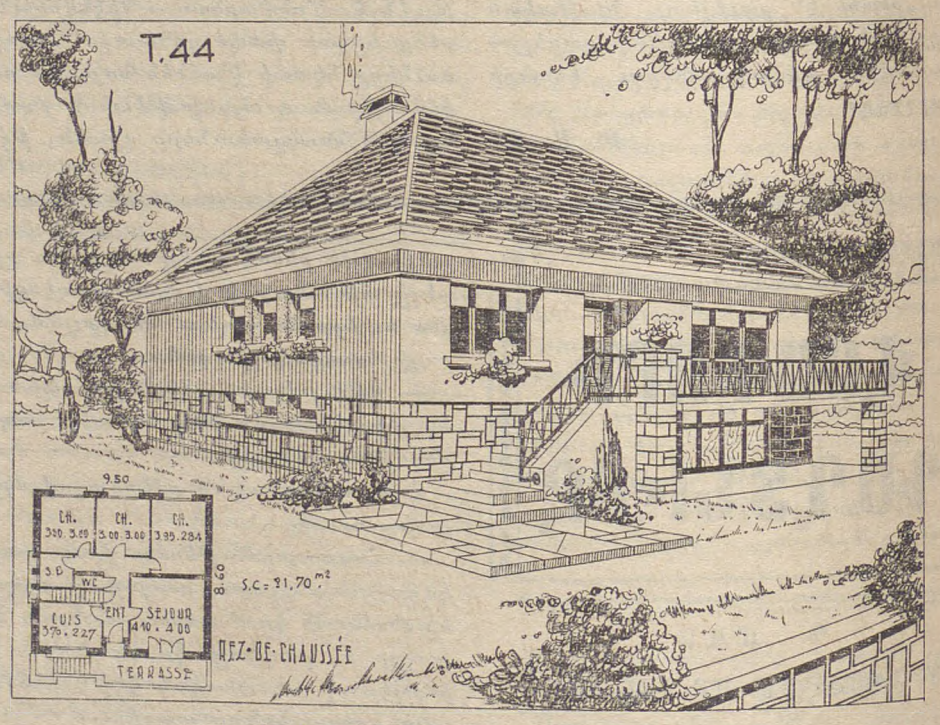
Ինչպէս յայտարարուած էր, «ՍՕՍԻ» պարախումբը պիտի տօնէ իր հաստատութեան 25ամեակը յառաջիկայ 30 Ապրիլին, Կիրակի օրը, Շան զ'Էլիզէի թատրոնը
15, Avenue Montaigne
ժամը 20,45ին:

ԺՕԶԷՖ ՌՈՄԻԹԻ
(Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports, des Loisirs

բարեհաճած է ընդունիլ հովանաւորութիւնը 25ամեակին, որ պիտի վայելէ նաեւ հովանաւորութիւնը Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի:

Մօտ օրէն՝ մանրամասնութիւններ:

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom .....
Rue ..... No .....
Ville .....Département .....
Possedez-vous un terrain ? .....

ՇԱԲԱԹ
4
ՄԱՐՏ
SAMEDI
4 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12357

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.357

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

—o—

Բ. Անկախութենէն վերչ

Երկու երկրամասեակ տարիներ անցած են իսրայէլի անկախութենէն ի վեր։ Իրիտանական հոգատարութեան չրջանին ներգաղթի դէմ ղրուած արգելքները լրլորովին վերցնելէ զատ, նորակազմ կառավարութիւնը առաջին օրերէն սկսեալ ժամանակեց սփիւռքի ցիրուցան ու վտանգուած Հրեաները տեղաւորելու համար երկրի նեղ սահմաններուն մէջ։ Բնակարան եւ զործ հայթայթեց հայրենազարձ զաղթականներուն։

Իսրայէլի հողին վրայ իրարու հետ քով քովի եկան աշխարհի չորս ծագերէն դէպի Աւետեաց Երկիրը փութացող ամէն դոյնի եւ ամէն լեզուի Հրեաները։ Մէկը միւսին լեզուն չէր հասկնար։ Կատարեալ Բաբելոնի աշտարակ։

Երեք սերունդներ միացած համախումբ կապրէին սեփական հայրենիքի մէջ զազային անկախ պետութեան մը մականիշն առած։

Հին սերունդը ԺԹ. զարու ուխտառնական թուականներէն ի վեր հաստատուած էր Երուսաղէմի, Եաֆայի եւ Հայֆայի պէս քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Պաղեստինի կարգ մը ֆիլտուցիմներուն մէջ։ Առանք սորված էին արդէն իրենց նախահայրերու լեզուն — Եբրայերէնը, այնպէս որ ընտանեօք դժուարութեանց չենթարկուեցան, երբ կառավարութիւնը պետական պաշտօնական լեզու հռչակեց զայն։

Միջին սերունդը կը կազմէին անգլիական հոգատարութեան օրով ներգաղթողները։ Առանք եւս երեսուն տարուան մէջ իրացուցած էին հրէական լեզուն ու բարքերը։ Գրեթէ միաճուլուած էին հին սերունդին հետ։ Շատեր ծնած էին Պաղեստինի մէջ։

Նոր սերունդը կազմեցին անոնք, որ Իսրայէլի հողին վրայ տուն–տեղ եղան անկախութենէն վերջ։ Այս սերունդն է, որ ամէնէն չատ տառապեցաւ լեզուի դժուարութեան եւ տեղական պայմաններուն անհաղորդ ըլլալուն պատճառաւ։ Հինները խորթ աչքով կը նայէին նորեկներուն վրայ։ Եւրոպացին ներգաղթողները քիչ չատ դպրոց տեսած ըլլալով կարճամարհէին Արաբացին, եմէնէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէէն եկողները, որոնց մէջ չատեր դրել–կարդալ չէին դիտեր։ Կատավարութիւնն ալ չատ հոգածու չէր անոնց հանդէպ, այնպէս որ այս վերջինները փողոցային ազմկալի ցոյցերով կարտայայտէին իրենց դժգոհութիւնը։ Տակաւին վերջերս Ֆրանսական հեռատեսիլը ներկայացուց յատկանշական տեսարանները նման ցոյց մը։

Հրեա՞յ թէ Իսրայելացի։

Ներկայիս մամուլի նիւթ դարձած է հրեայի եւ իսրայելացիի զանազանութիւնը։ Ներգաղթողները իրենց ծննդավայրերուն մէջ Հրեայ էին, զարձան Իսրայելացի, այսինքն քաղաքացի Իսրայելի պետութեան։ Սփիւռքի մէջ ապրողները կը չարունակեն մնալ Հրեայ, սակայն քաղաքացի են իրենց ապրած երկրին։ Իսրայէլ «ամենայն Հրէից կառավարութիւն» չէ։

1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմէն առաջ Սփիւռքի Հրեաներէն չատեր չէին հետաքրքրուեր Իսրայելով։ Այդ պատերազմին յաջող արդիւնքը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ արտասահմանի Հրեաներու մտայնութեան մէջ։ Անոնք

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ ՀԻՒՍԻՍԻ ՄԷՋ

—o—

Առաւելաբար Ուրբաթ օր է որ Շապան–Տելմաս պիտի կարենար անդրադառնալ կացութեան երբ կը հասնէր Տէնքերք, ուր կը խօսէր կարեւոր ճառ մը։ Բաղաքը եւ նաւահանգիստը չատ հանդարտ ընդունելութիւն մը կ'ընէին քանի որ զօրածաղուլ էր, ամէն կողմ։

Նախորդ օրը նախարարապետը այցելած էր Լիլ եւ ընդունուած բաւական ջերմօրէն տեղւոյն ընկերվարական քաղաքապետին կողմէ։ Հոն կը դումարուէր նաեւ անտեսական բացառիկ ժողով մը, ուր սակայն իրենց բացակայութեամբ կը վայրկեին Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները։ Ընկերվարականներուն անունով՝ Մօրուա նկատել կուտար Շապան–Տելմասի. «Հիւսիսը կը ներկայանայ իբրեւ Ֆրանսական վերջին զաղթավայրերէն մին։ Ըսելու ձեւ մըն է անշուշտ, բայց կը թարզմանէ ծանօթ յատկանիշը»։

Նախարարապետը կը պատասխանէ.— «Զեմ ժխտեր հարցերու դոյութիւնը։ Եթէ հարցեր չըլլային, արդէն հոս չէի ըլլար»։

Շապան–Տելմաս այցելած էր նաեւ Օշէլ։

425 ԿԻԼՕ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

« Ժամանակներու քմահաճոյքը » (fantaisie du temps) ձկնորսանաւին վրայ է որ Մարսէյլի մաքսատան պաշտօնեաները իրենց ամէնէն մեծ քաշադործութիւնը կատարեցին առջի օր դրաւելով 425 կիլօ դուտ էռոյին, ինչ որ աշխարհի մէջ եղած բոլոր թմրեցուցիչի դրաւումներուն ամէնէն մեծ քանակն է։ Դէպքը աննախընթաց է։ Այս ձկնորսանաւը ուշադրութիւն դրաւած էր որովհետեւ երբեք ձկնորսութեամբ չէր զրաղած եւ այս անգամ ալ իր կրած թմրեցուցիչը սահմանուած էր Ֆլորիտայի։

Գաղափար մը տալու համար, կ'ըսուի թէ դրաւուած քանակութիւնը կը ներկայացնէ ամբողջ Ամերիկայի թմրեցուցիչ

սկսան հետաքրքրութիւն զգալ իրենց հրէական ծագումով եւ մօտիկութիւն ցոյց տալ երբայական պետութեան։ Գաղտնիք չէ Ամերիկայի Հրեաներուն նիւթական հզօր կայական օժանդակութիւնը Իսրայէլի կառավարութեան։ Եւրոպայի Հրեաներն ալ չեզոք քառորդ դարէ ի վեր մեծ հանդուրժող նախութիւնները կը կատարեն նոյն նպատակով։

Ֆրանսայի մէջ կան հրէական երեք ամէնօրեայ երկրորդական վարժարաններ, ուսկից 1948էն 1969 չրջանաւարտ եղած են հազար հինգ հարիւր հոգի։ Ասոնցմէ 500ը յայտնած են, որ «վեցօրեայ պատերազմ»էն եաք իրենք դիրենք հոգեւին կապուած կը զգան Իսրայէլի հետ։ Հարցաքննուող հինգ հոգիէն չորսը պատասխանած են, որ պատրաստ են մեկնելու Իսրայէլ եւ թէ իւրաքանչիւր Հրեայի տեղը Իսրայէլն է։

Այսպէս ուրեմն, անկախութենէն եւ 1967ի յունիսեան յաղթանակէն ի վեր հետզհետէ Հրեան իր տեղը կը զիջի Իսրայելացիին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

զործածողներու մէկ ամսուան պաչարը։

Եզիպտական նախարարը չնորհաւորական հեռագիր մը զրկած է այս առնախընթաց յաջողութեան համար։

× Պոլսոյ զատարանը վեց տարի բանտարկութեան զատապարտեց 14 տարուս անզլիացի պատանի մը որ թմրեցուցիչ կը զործածէր։ Ձերբակալուած էր երեք ընկերներու հետ՝ երկուքը Ֆրանսացի, մէկը՝ աւստրիացի, որոնք 12ական եւ ութ տարուան բանտի զատապարտուեցան։

14 տարեկան պատանիին զատապարտութիւնը չատ ծանր կը զտնուի ընդհանրապէս եւ նոյնիսկ երիտասարդական կառավարութիւնը մէջտեղ է այս ուղղութեամբ։ Կը կարծուի որ վերաքննութեան առեն պատիժը մեղմանայ։ Այս ազդ կառքին մէջ, թուրք ոստիկանութիւնը 20 քիլօ ափիոն գտած էր։

ԹՈՒՐՔԵՐ, ՀԱՅԵՐ ԵՒ ՆՈՐԱԾԻՆ ՄԸ

Տեղական ձայնասփիւռը եւ մամուլը (առաւելաբար Ֆրանս–Սուար) արձագանգ կը հանդիսանան տարօրինակ պատմութեան մը։ Ըստ Ֆրանս–Սուարի նկատութեան Ֆրանսա կը ժամանէ, 1971 Ապրիլին, թուրք աղքատ ընտանիք մը, այր ու կին եւ իրենց նորածինը։ Անատուն կուգան, լեզու չեն դիտեր, դրամ չունին ու երախան կը յանձնեն հայ ընտանիքի մը, որ թուրքին ատորակրել կուտայ Ֆրանսերէն թուղթ մը։ Ըստ Թուրքին, որ Ֆրանսերէն չի դիտեր, իրեն կ'ըսուի թէ ատորակրած թուղթը արտօնագիր մըն է երախան ատնատուն տանելու համար։ Իրականին մէջ թուղթը արտօնութիւն մըն էր որդեգրութեան...։ Ի վերջոյ զատ–զատարան բայց հայ ընտանիքը երախայով փախած է։ Նոյն աղբիւրին համաձայն հայ կինը երախայ չէր կրնար ունենալ եւ այդ հարցը մղձաւանջի բնոյթ առած ըլլալով Թուրքին երախան կը «զողնան»։

Ինչպէս կ'երեւի 1915էն 1972 չատ բան փոխուած է եւ դերերն ալ կը չրջուին... ամէն պարագայի մէջ, եթէ ճիշդ է այս «Թերթօն–վէկլը» իր այս ձեւին մէջ, մեղի կը մնայ զարմանալ որ հակայ Ֆրանսայի մէջ, հայ ընտանիք մը հայ կամ Ֆրանսացի որը մը գտած չըլլայ որդեգրելիք եւ Անատոլուէն եկած Թուրք մը «առեւանգէ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.Թ–ԷՆ կը հաղորդեն, թէ կիպրացի կղերականներ Մակարիոս Ա.ր.թ–ի հրաժարումը պահանջած են Սինոտի վեր–ջին ժողովին ընթացքին, որու հետեւանքով կիպրացի նախագահին ի նպաստ համակրական ցոյցեր տեղի ունեցան կղզիին մէջ։ Նիկոսիա կը հերքէ Ա.Թ–ԷՆ–ի լուրը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ իրենք այլեւս չեն ընդունիր Քաշմիրի դինադուլի միջազգային սահմանադիծը, որ հաստատուած էր առաջին հնդիկ–փաքիստանեան պատերազմին, 1948–ին։ Այդ դինադուլով Քաշմիրի երեք հինգերորդը Հնդկաստանի կը յանձնուէր, մնացեալ փոքր մասը՝ Փաքիստանի։ Քաղաքական դէտերու համոզումով՝ Հընդկաստան կ'ուզէ արձարծել Քաշմիրի հարցը։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ կը հաղորդէ, թէ սուրիական հակօդային հրետանին եւ հալածիչ օդանաւերը «եւ մղած» են իսրայելեան օդանաւերը Լաթաքիոյ վրայ։ Թէ Ա.վիվ լուռ կը մնայ այս մասին։

ՀԱՐ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետին կարծիքով անգլիական զինուորական ուժերը պէտք է մնան Ըլսթերի մէջ, պայմանաւ որ իրենց ներկայութիւնը նուազ ցայտուն ըլլայ յատկապէս կաթողիկէ չրջանակներու մէջ՝ առաջքն առնելու համար զրգռութիւններու։ Լինչ այս ձեւով պատասխանած է ամերիկացի ծերակուտական Էտ. Քենըտիի, որ առջի օր անգլիական ուժերու հեռացումը կը պահանջէր Հիւս. Իրլանտայէն։ Հիմի յայտարարեց, թէ Հիւս. Իրլանտայի մէջ վերջ պիտի դնեն խիստ հարցաքննութիւններու եղանակները, որոնք խստիւ կը քննադատուին։ Քննիչ յանձնախումբ մը հաստատած էր, թէ անգլիական ուժերը հարցաքննութեան անընդունելի եղանակներ ի զործ կը դնեն (օր. աղմուկով ջղազրգռել)։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ այցելելու հրաւիրուեցան Նիքսընի երկու աղջիկներն ու անոնց ամուսինները։

ՄԱՐՈՒԻ նոր Սահմանադրութիւնը, որ հանրաքուէի դրուած էր, վաւերացուեցաւ 4·500·000 ձայնով։ Այս թիւը կը ներկայացնէ 98,75 առ հարիւրը քուէարկողներուն։ Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները հրաւիրած էին ժողովուրդը չքուէարկել։ Նոյն կուսակցութիւնները հանրաքուէն «դիմակահանդէս» կ'որակեն։

ՀՈՐ ՀՐԴԱՁԻՆ Ատեանը մերժեց ընդունել Բուկովսկիի դիմումը՝ վերաքննութեան ենթարկելու իր դատը, որ տեղի ունեցած էր ոչ–օրինական պայմաններու մէջ։ Բուկովսկի, որ հակասխալինեան պայքար կը տանէր, 12 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ «հակասովետական քարոզչութեան» ամբաստանութեամբ։

ՊԱՆԿԱՍ ՏԻՇԻ վարչապետը՝ Շէյխ Մուժիպուր Ռահման Մոսկուայի մէջ համաձայնագիր մը ստորագրեց։ Ռուս. Միութիւն 45,6 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն պիտի կատարէ երկրին աւերուած անտեսութեան մասամբ վերականգնման համար։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՆՈՐ ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Պոլսայ թերթերը կը զրեն փետր. 27 թուականով.—

Փետր. 26ին դիչերը, առաուան դէմ, նոր եւ արիւնալի բախում մը պատահեցաւ Ֆաթիհի մէջ, եւ երեք ահարեկիչ երիտասարդներ, որոնք իրենց զողցած մէկ Անատոլ ինքնաչարժով կը պտըտէին, երբ տեսան թէ պիտի բռնուին, կրակ բացին դիչերապահին վրայ, եւ երկու հոգի վիրաւորելէ եաք յաջողեցան փախչիլ։

Դէպքը պատահեցաւ հետեւեալ պարագաներուն տակ.— Առաուան դէմ, ժամը 4,30ին երեք անծանօթներ Անատոլ ինքնաչարժով մը երեւցան Ֆաթիհ, Հալիճ ճառատէի վրայ, ուր նոյն պահուն պահակ կը չրջէր Թաղին դիչերապահը իր երկու ընկերներով։ Պահապանները կասկածե–ցան այդ ինքնաչարժէն եւ ուզեցին կեցնել զայն, « կա՛նգ ա՛ռ » ազդարարութիւնը տալով։ Երեք անծանօթները կարեւորութիւն չտուին այս ազդարարութեան, եւ կառքը վարող երիտասարդը մայթին վրայ եկաւ, հոն կեցող դիչերապահը ճզմելու համար։ Միայն թէ չկրցաւ տիրապետել մեքենային, զարնուեցաւ դիչերապահին, որ կը չանար արգելք ըլլալ իրենց փախուստին, ինքնաչարժը կորսընցուց իր հաւասարակչռութիւնը եւ բախեցաւ քարիւզատար կառքի մը։

Երեք անծանօթները, որոնք 20–21 տարեկան կ'երեւէին, տեսնելով որ ինքնաչարժը վնասուեցաւ, դուրս ելան կառքէն եւ դիչերապահներուն վրայ կրակելով՝ սկսան փախչիլ։

Զինեալ բախումը քսան վայրկեան տեւեց եւ երեք անծանօթները կողմնակի փողոցները մտնելով յաջողեցան անհետանալ։

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Սերունդները, որ իրարու էին յաջորդեր վերելքի մեր ճիգերուն մէջ, անոարբեր եղեր էին հին մասունքներու հան – դէպ: Բռնուած անկարելի ցնորքներու ցանցին մէջ եւ բռնկած առօրեայ հաղար հոգերով, անոնք փոյթ չէին ըրեր անհետացող դէմքերու նշխարները փրկելու:

Հայ արուեստի տունը իր առաջին հոգերէն մէկին ըրաւ հաւաքել զանոնք ու ամփոփել թանգարանի մը մէջ ու այս նպատակով կոչ մը յանձնեց մամուլին: Առաջին պատասխանները քաջալերական եղան: Ազամեանի աղգականներն էին որ բերին յանձնեցին երկու յախճապակեայ պնակներ, որոնց վրայ մեծ դերասանը սիկառի ծուխով նկարեր էր լինքզինք իր դլխաւոր դոյզ դերերուն «Համլէթ»ի եւ «Օթելլոյի» մէջ:

Աւելի մեծ եղաւ երկրորդ անակնկալը: Տիգրան Գալըմճեան հին օրերէ համեցող հայ մտաւորական մը, որ դրող եւ բեմական գործիչ ալ եղած էր առենին, մեղի բերաւ Դուրեանի բանաստեղծութիւններուն տետրակը, դրի առնուած ողբացեալ բանաստեղծին իսկ ձեռքով, քեր – թուածներէն չատերը սրբագրութիւններ կրելով վրան: Տիգրան Գալըմճեան հաստատեց Թէքէեանին եւ ինծի, որ այդ սրբագրութիւնները Սիմոն Ֆէլէկեանին են:

Գալըմճեանին մեկնելէն յետոյ Թէքէեանին հետ աչքէ անցուցինք Դուրեանի ոտանաւորները, մանաւանդ անոնք որ սրբագրութիւն էին կրեր Ֆէլէկեանի սրբագիրք մատներուն եւ զմայլելու համար սկզբնական տողերուն վրայ, որոնք իր իսկ Դուրեանինն էին:

Դէպքերը, ինչպէս յայտնի է, ընդհատեցին Հայ Արուեստի տան գործունէութիւնը, երբ իր անդամները ցրուեցան աշխարհի չորս հովերուն հետ, Բերայի ազգային մատենադարանի դարակներուն պահ տուած իր հաւաքած բոլոր մասունքները: Անոնք պահ դրուած էին Մեսրոպ եպս. Նարոյեանի հոգածութեան: Հակառակ անոնց ճակատագրին մասին քանիցս ցոյց արուած հետաքրքրութեանս՝ անհնար եղաւ առոյգ լուր մը առնել անոնց շուրջ:

Դուրեանի ոգեկոչման այս օրերուն անդամ մը եւս կը միայ սիրտս՝ վերյիշելով չքացած այդ եւ ուրիշ մասունքներ:

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Հիմա, կէս դար յետոյ այդ խանդավառ օրերէն, Պետրոս Դուրեանի դերեզմանը կրկին մեր միտքը կուզայ:

Աչխարհ մը փլաւ յիսուն այդ տարիներուն մէջ ու նոր մը մարմին առաւ: Փշրուեցան հին տախտակները, ու կեանքը նոր պատգամներ դրեց պայքարի դրօշ – ներուն վրայ: Կուռքեր փուլ եկան, ու պատուանդան բարձրացան նոր աստուածները:

Հայ դրականութիւնը եւս վերաքննեց իր արժէքները: Ուրացաւ անուններ, ոբոնք ճարպիկութիւնն ունեցեր էին սողոսկելու իր պատմութեան ծոցէն ներս ու լոյսին հանեց փոշիներու մէջ լքուած դեղեկութիւններ ու դէմքեր, որոնք անտեսուած, արհամարհուած կամ յիշողութենէ հեռացած էին:

Զմռուցաւ, սակայն, անդամ մը եւս իր կուրծքին սեղմել իր հարազատ զանձերը եւ սիրելի անուններ ամբացնել իրենց փառքին մէջ:

Ասոնցմէ մէկը Պետրոս Դուրեանն էր: Անոր մահուան հարիւրամեակը, որ լրացաւ տոն Յունուար 22ին, նոր առիթ մը եղաւ ոգեկոչելու անոր յիշատակը եւ զայն պատմութեան յանձնելու աւելի եւս չքեղացած:

×

«Դուրեանի մեռած օրը, կը պատմէ Կիւրճեան, անուանի նկարիչ մը՝ Աբրահամ Սապայեան կը բերուի Սկիւտարի երիտասարդութեան կոմմանէ որ մեռելին պատկերը գծուի: Եւ սակայն պատկերահանը տեսնելով, որ մեռելին դէմքը բոլորովին եղծուած է, դիծերը քայքայուած, ճղակոտոր եղած հիւծախտին բզկտող ճանկերուն տակ, կը դիտէ երկա՞ր եւ հառաչելով կ'ըսէ թէ չի կրնար այդ եղծուած դէմքով անեղծ Դուրեան նորաստեղծել: Արուեստին անպատուութիւն մը չընելու խղճահարութեամբ կը մեկնի կամացուկ մը»:

Ցետագային եւս փորձ մը եղեր էր Դուրեանը ներկայացնելու դիմանկարի մը մէջ:

Պարոսմեանց անուն նկարիչ մըն է հեղինակը Պետրոս Դուրեանի այդ դիմաքնկարին, զոր ստեղծելու համար չատ չարչարուած էր ան եւ որ սակայն ամէն բան էր ըստ Մելքոն Կիւրճեանի, բացի Դուրեանէ:

×

Բայց Դուրեանի մխիթարին արտաքին կերպարանքը չէր, որ խեղաթիւրուած հասեր էր մեղի: Պղծուած եկեր էր անոր հոգեկան վաստակն ալ: Այնպէս որ իր բանաստեղծութիւններէն բոլորը չէր, որ մեզ ներկայացեր էին իրենց սկզբնական ձեւին մէջ, այնպէս, ինչպէս բանաստեղծը յօրիներ էր ինք:

Նախ՝ թրքական գրաքննութեան վախը մղեր էր իր բանաստեղծութենէն հրատարակիչները յապաւումներ կամ փոփոխութիւններ ներմուծել տպուած ոտանաւորներուն մէկէ:

Խեղաթիւրման անուղղակի պատճառ էր եղեր անձեռնհասութիւնն ալ անոնց, որ Դուրեանի ձեռագիրներէն ընդօրինակած էին տպարան յանձնելու համար եւ զայն աչքէ անցուցեր էին տպուելէ առաջ:

Բայց ամէնէն աղէտալին այն եղկելի մատներն էին եղեր, որոնք յանդգներ էին Դուրեանի քերթուածները սրբագրել: Այդ սրբագործութիւնը կատարեր էր վարժապետ մը՝ Սիմոն Ֆէլէկեան, Դուրեանի լեզուն զրականացնելու եւ անոր բանաստեղծութիւնները վեղեկացնելու մտածումէն թելադրուած:

Երախտապարտ ըլլանք եղիչէ Դուրեանի, որ իր եղբօր ձեռագիրները փրկեր էր ատենին ու հասցուցեր էր մեզի: Ան նոնք հնարաւոր ըրին, որ Զօպանեան կարենայ չատ բան ուղղել պղծուած տողերէն ու վերջերս ալ հայ գրականութեան բարի մշակ մը՝ Ալա Գալայճեան, Դուրեանի ձեռագիրները առնի «ընագրային վերականդնումի փորձ մը» ընէ եւ Երուսաղէմի մէջ տպէ 1967ին, Դուրեանի «Տաղը» եւ տարի մը ետքն ալ անոր «Նամականին»:

Մեր բանաստեղծներէն քիչեր միայն ճանչցուած են իրենց տպրած օրերուն: Այդպէս չէր եղեր Պետրոս Դուրեանի պարագան, լայն խաւերու ծանօթ էր եղեր ան արդէն իր կենդանութեանը: Անոր բանաստեղծութիւններէն ոմանք լոյս էին տեսած, երբ դեռ կը չնչէր, իր ստորագրութիւնը երեւցած էր առօրեայ մամուլին մէջ եւ բեմ ելլելու փորձեր անդամ ըրած էր: Բայց մանաւանդ յօրինած էր թատերախաղեր ալ, որոնցմէ մէկ քանին բեմադրած էր Վարդովեան: Հանրութիւնը բեմի վրայ տեսած էր, օրինակ, «Վարդ եւ Շուշանը», «Սեւ Հողերը», «Արտաչէս Աչխարհակալը», «Անկումն Ալշակունեաց Հարստութեան», գործեր, որոնք չէին կրնար աննչմար անցնիլ այն օրերուն, երբ Պոլիս կարիք ունէր թատերախաղերու:

Ու զարմանալու չէ, եթէ Պոլիս փառաւոր թաղում մը ըրաւ Պետրոս Դուրեանին: Ազգի խայթը չէր միայն, որ կ'արթննար յանկարծ ու ծունկի վրայ կը հետեւէր անոր դագաղին, այլ իսկական սուգը, այսինքն՝ գիտակցութիւնը, թէ այդ դագաղին հետ հայ գերթողութեան մէկ փառքն է, որ հողը կը մտնէ:

×

Իր հարիւրամեակին առթիւ Դուրեան անդամ մը եւս կ'այցելէ մեր մտածումին ու պաշտամունքի բոցը հեղ մըն ալ կ'արծարծէ մեր հոգիներուն մէջ: Իր յիշատակը թարմացնելով կը թարմանանք եւ մենք: Մեր միտքը կուգան անոր սիրոյ տաղերն ու հայրենասիրական պոեմները, անոր տառապանքն ու մաքառումը մահուան դէմ, անոր երազը ապրելու համար մեռնելէ ալ յետոյ ու մեր հոգին կը լեցուի այն սփոփանքով, թէ աննչան չմնաց երկրի մէկ խորշն իր հոգակոյտը եւ իր յիշատակը չթառամեցաւ:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԿԵՐԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

—o—

Երեւանի «Մատենադարանի Բանբեր»ը իր վերջին հատորին մէջ լոյս է ընծայած Սուրէն Քոլանջեանի ընդարձակ մէկ յօդուածը կերլայի հայերէն ձեռագիրներու մասին:

Առաջին անդամ չէ որ Թրանսիլվանիոյ եւ մասնաւորապէս կերլայի հայերէն ձեռագիրները ուշադրութեան առարկայ կը դառնան: Անոնցմով զբաղած են օրինակ, Գրիգոր Գովրիկեան, Պետրոս Ֆերհատեան, Ֆրեեերիք Մաքլէր եւ ուրիշներ, առանց սակայն մեղի տալու անոնց լրիւ ցուցակը: Սուրէն Քոլանջեան մեղի կը ներկայացնէ աւելի ամբողջական ձեւով, հայագիտութեան անծանօթ մնացած մասերով «Կերլա հայաքաղաքի հայերէն ձեռագրաց համառօտ ցուցակը», նկարագրելով 115 ձեռագիրները, զորս յաղոդած էր ուսումնասիրել կերլա կատարած իր այցելութիւններուն առթիւ: Այս կերպով պատկերը կուտայ մեղի երբեմնի հայաքաղաքին մէջ գործերով պատապարուած այդ թանկագին մատեաններուն, որոնց մասնակի ուսումնասիրութիւնները նուիրած էր ասկէ առաջ զանազան առիթներով:

Ընդհանրապէս Ռումանիոյ հայ անցեալին հետ կապուած նիւթերը միշտ մնացին Սուրէն Քոլանջեանի բանասիրական հետաքրքրութեան մէջ: Իր Ռումանիա այցելած 1955, 1957 եւ 1960 թուականներուն մեծ համբերութեամբ պրպտեց Ռումէն Ակադեմիայի հարուստ ձեռագրանին արխիւային նիւթերը: Իրեւ բնական հետեւանք, 1965 թուականին իր ուսումնասիրած նիւթ ըրաւ «Թրանսիլվանիոյ հայերը 10–18րդ դարերուն», որուն համար չնորհուեցաւ «Պատմական գիտութիւններու թեկնածու»ի աստիճանը:

Սուրէն Քոլանջեան իր նպատակը բերաւ նաեւ Ռումանիոյ պատմութիւնը հետազօտող հարցերու լուսաբանութեան: Ռումէն Արեւելագէտներու մէկ նիստին «Ձեռագրական յայտնութիւնները երեւանի հայերէն ձեռագիրներու գանձարանին մէջ» զեկուցման առթիւ, ինչպէս նաեւ ռումէն եւ հայ ժողովուրդներու մէջեւ բարեկամական յարաբերութիւններուն զարգացման համար իր թափած ջանքերուն հետեւանք, ան ընտրուեցաւ Ռումէն Արեւելագէտներու Ընկերութեան թղթակից անդամ:

Մեծ թիւ մը կը կազմեն նաեւ իր հրատարակած աշխատութիւնները նուիրուած հայերէն ձեռագիրը պատուիրներու ուսումնասիրութեան հնագրական հարցերու, ձեռագրացուցակներու, մատենադիտութեան, Ռումանահայերու եւ Հնդկահայերու պատմութեան եւ ուրիշ չատ մը հարցերու:

Նուիրուելով այդ պատուիրներու ուրեն ընկերացող սպան: Պիտի դառնայ եւ մեղքերդ պիտի քաւես: Օ'ն ելիր:

Ոտքի ելաւ ու հատատ քայլերով դէպի դուռը ուղղուեցաւ եւ անկէ ներս մտած մինչդին այդտեղ սպասող մեքենադործ հետեւորդին վրայ խորաթափանց ակնարկ մը սեւեռեց, այս վերջինը սակայն գլուխը ծռած եւ աչքերը գետին յառած էր:

Ի տես ատոր, խեղճ Տիգրանի դէմքը պայծառ արտայայտութիւն մը ստացաւ:

— Հասան պէյն է, Թոթովեց, յաղթեր է մինչեւ հոս գալ... Թերեւս պիտի փրկեմ համար:

Եւ սփոփանքի խորունկ չունչ մը ներելով, սրահին մէջ առանձին յառաջացաւ եւ եկաւ դատաւորներուն առջեւ կանգնեցաւ. մինչ այս վերջիններուն հետաքրքրութեամբ կը դիտէին, բացի նախագահէն որ կը չարունակէր ակնարկը իր առջեւը չարուած փաստաթուղթերուն վրայ պահել:

Պահ մը լռութիւն տիրեց, որու մինչդին Տիգրան ակնարկը պարզութեամբ իր դատաւորներուն վրայ պտըտցնելէ յետոյ զայն մեքենադործ հետեւորդին վրայ ուղղեց, որ իր տեղը վերադառնալով եւ կած նախագահին եաեւը կեցած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Բնաւ զարհուրելի չէ. ընդհակառակն չատ բնական է, պատասխանեց:

— Բնակա՞ն է ըսիք, վսեմափայլ:

— Այո, չատ բնական է: Թուրքիոյ մայրաքաղաքը այս վայրկեանիս գաղտնի քոմիթէներով կը վխտայ, որոնք ուրիշ բան չեն ըներ եթէ ոչ բանիշահին կեանցը դէմ թակարդներ լարել: Ոտիկանութիւնը այլեւս անկարող է զանոնք երեւան հանել: Ատոնք մեր ոտիկանութենէն չատ աւելի լաւ կազմակերպուած լրտեսական ցանցեր ունին եւ մինչ մենք կը կարծենք թէ զանոնք կը լրտեսենք, անոնք են որ մեզ կը լրտեսեն: Հասկցա՞ք հիմա թէ ինչ տեսակ տարիներու մէջ կ'ապրինք:

Այս եղրակացութեան վրայ, չորս անձերը անոր կարծիքին համամիտ ըլլալու ի նշան գլուխնին օրօրեցին:

— Թող այդպէս ըլլայ, մնաց որ կը յուսամ թէ ասիկա այսպէս պիտի չտեւէ եւ խնդիրը պիտի կարգադրուի այնպէս որ յետ այսօրիկ այսպիսի պետական հարուածներ չպատահին: Խնդրեմ, հաճեցէք տեղերնիդ գրաւել որպէսզի մարզասպանին դատաւարութեան սկսինք, վասնզի այս տեսակ խնդիրները պէտք չէ չատ երկարաձգուին:

Այս հրամանին վրայ ամէնքն ալ սրահին խորը ուղղուեցան, ուր մեռաքէ սեւ կտաւով մը ծածկուած երկայն սեղան մը կար:

Դատաւորները մէկիկ մէկիկ իրենց տեղերը գրաւեցին, մինչ վսեմափայլը անոնց մէջտեղը հանդստաւէտ թիկնաթոռի մը մէջ կը բազմէր:

Ատոր վրայ վսեմափայլին հետ ներս մտնող երիտասարդը անոր առջեւ թղթածրար մը գրաւ եւ յարդանօք հարցուց.

— Վսեմափայլ տէր, հրաման կուտա՞ք որ ամբաստանեալը ներս բերենք:

Նախագահը գլուխը վեր առաւ, իր առջեւը կանգնած մեքենադործ հետեւորդին վրայ սուր ակնարկ մը նետեց եւ ձայնով մը որ մխիթարին իր հետեւորդը կրցաւ թեթեւ յուզում մը նշմարել, ըսաւ:

— Այո, բերէք:

Ապա վերստին ակնարկը դատավարականն թղթածրարներուն վրայ յառեց եւ այնպէս ձեւացուց թէ ուշադրութեամբ փաստաթուղթերը աչքէ կ'անցընէ. մինչ այդ պահուն մեքենադործ հետեւորդը դէպի սրահին դուռը կ'ուղղուէր, զայն կը բանար ու կը դոչէր.

— Թող ամբաստանեալը ներս բերուի:

Եթէ մարդ այդ վայրկեանին սրահին մէջ գտնուող անձերուն դէմքերը դիտէր, տարօրինակ եւ բոլորովին տարբեր արտայայտութիւններ պիտի նշմարէր:

Չորս դատաւորները դրան կողմը կատաղի ակնարկ մը նետեցին, որպէսզի ամբաստանեալը առով ընդունին:

Մինչ նախագահը կը չարունակէր ձեւացնել թէ առջեւը գտնուած փաստաթուղթերը կը պրպտէ, իսկ դրան առջեւ սպասող մեքենադործ հետեւորդը դլուխը ծռած եւ ակնարկը գետին սեւեռած էր:

Տիգրան առաւօտէն ի վեր ուժասպառ փայտէ նստարանի մը վրայ նստած, դատարանին ներկայանալու ժամուն կը սպասէր, երբ յանկարծ դինքը առեան հրացրող ձայնը լսեց չիրցաւ սարսուռ մը զսպել:

— Վա՛յ, յարեց ակամայ:

— Ի՞նչ կայ զարմանալիք, հարցուց լրտեսական ցանցերու մասին, ինչպէս ամէն օր կը կարդանք թերթերուն մէջ:

— Ոչինչ, ոչինչ, պատասխանեց Տիգրան, ինծի այդպէս թուեցաւ որ ձայնը ծանօթ է:

— Ինչպէս ամէն օր, ըսաւ ժպտելով ոստիկանը:

Ներս բերուեցաւ ամբաստանեալը, որ ոչ միայն ծանօթ էր Տիգրանի, այլ անոր մտերիմ բարեկամներէն մին էր:

Ամբաստանեալը ներս մտաւ, ոստիկանները երկու կողմերէն զայն առին, ինքն ալ ոչ մէկ կողմ նայելով, ուղիղ դէպի դատաւորներուն առջեւ գացած կեցաւ:

Տիգրան ամբաստանեալին դէմքը տեսնելով, ինքզինքը կորսնցուցած էր գրեթէ:

Ամբաստանեալը ոչ միայն ծանօթ էր Տիգրանի, այլ անոր մտերիմ բարեկամներէն մին էր:

Ամբաստանեալը ներս մտաւ, ոստիկանները երկու կողմերէն զայն առին, ինքն ալ ոչ մէկ կողմ նայելով, ուղիղ դէպի դատաւորներուն առջեւ գացած կեցաւ:

Տիգրան ամբաստանեալին դէմքը տեսնելով, ինքզինքը կորսնցուցած էր գրեթէ:

ՀԱԿԱՌԱԿ ԴԱՎԱԽԱՆՈՎ

(ՎԵՊ ՊԱՏՄՎԱԾՔԻՑ ԿՅԱՆՔԻ)

Ա.

Մկն ինչպես առատ Ամառը ՀՆՉՆ – ամառ, ամառ–ամեն ձևով ձեզ ասված – ասած, ինչպես ամեն տարի, ամեն տարի, ամեն ինչ իր ժամանակին, ամառանոցային ամենահաճելի ժամանակն էր, ամենաերջանիկ ժամանակը, երբ ամեն ինչ ուրախացնում էր մեզ, ամեն ինչ ժպտում էր մեզ, ամեն ինչ ծիծաղում էր մեզ, ամեն ինչ ծաղրում էր մեզ, ամեն ինչ ծաղրում էր մեզ, ամեն ինչ ծաղր

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէութիւնը իր բոլոր ընկերներու անունով, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սարգիսեան ընտանիքներուն, ընկ· Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ։

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէութիւնը իր բոլոր ընկերներու անունով, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ա.Սեւեանի, Տէր եւ Տիկին Մասիս Ա.Սեւեանի եւ ընկեր Ն· Նիկողոսեանի (Փարիզ), ընկեր Սահակ Ա.Սեւեանի մահուան առթիւ։

×

Լիոն·— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Փորեազեանի, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեանի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ընտանեկան պարագաներուն, ողբացեալ Սրամ Փորեազեանի մահուան տխուր առթիւ։

Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ ընկերուհի Գ· Գայթանճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր մօրեղբօր կնոջ, ողբացեալ Սրբուհի Տաղաղեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Ընբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աղաղանեանէ 100 ֆր·, Տիկին Մարի Սիմոնեանի մահուան առթիւ։ 20 ֆր· Տիկին Մանուկեանէ, Տիկին Գալվաքեանի մահուան առթիւ։

×

Սէն Ժեռմէն Ս· Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Սահակ Ա.Սեւեանի մահուան առթիւ հեռաձայնով նուէրները՝ եկեղեցւոյ եւ դպրոցին·—

Զարուհեան Վարդան, Ռաֆֆի Նազարեան, Իսկէնտէրեան եւ Ալանեան 50ական ֆր· Նախկին հայ Արենոյշներ եւ Արիներ 60, Մանուկ Մարկոսեան, Ստեփան Լաֆճեան 30ական, Հ· Յ· Դ· Հայաստան խումբ, Օհանեան ընտանիք, Պետրոս Սաքաճեան 20ական, Արշակ Տէվլէթեան 20 եւ 20 դպրոցին, Մանկիեան ընտանիք 20 դպրոցին, Ձորճ Բուրուտեան, Ս· Ժեռմէ կ· Խաչ, Թորոս Գաբրիէլեան, Յակոբ Գէորգեան 20ական, Աւետիս Կուսուզեան, Գրիգոր Գրիգորեան, Վարդգէս Ղազան, Կարապետ Շամլեան, Խաչիկ Կէօղիւմեան, Պ· Խաչիկ, Վարժապետ եան Հայկ, Տիկին Թէկինեան 10ական, Օննիկ Գրիգորեան, Տիկրան Մուշեղեան 10ական դպրոցին։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ· Բ· Ը· Մխիթեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, ամէն Հինգշաբթի օրերը 13–18, տեղի կ'ունենայ դաշնամուրի եւ սոլֆէժի դասաւանդութիւններ ծանօթ դաշնակահարուհի Օր· Անժէլ Ակինեանի կողմէ։ Դասաւանդութիւնը ձրի է։ Պայման՝ թեկնածուները պէտք է ունենան դպրոցական տարիք։

×

Տէր եւ Տիկին Նշան Զուխաճեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Հ· Բ· Ը· Մխիթեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին, Պ· Անտրանեանի մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէնթ Մարկրիթէն Տէր եւ Տիկին Մանուկեան ի յիշատակ իրենց ննջեցեալներուն 20 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր երրորդ տարելիցին առթիւ (4 Մարտ 1969) Զարուհի Թորոսեան կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները·—

50 ֆ·Մայր եկեղեցիի պայծառութեան, 50 Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին, 50 Կարմիր Խաչի օգնափոխութեան կայանին, 50 Աղքատախնամ մատուռին Հինութեան, 50 Կապոյտ Խաչի անկար հիւանդներուն, 50 Որբերու Օգնութեան Տիկնանց Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն), 50 «Յառաջ»ի բարեգործման։

ԾԱԽՈՒ Է

Որեւէ առեւտուրի համար կամ աշխատանոց – խանութ, չուրջ 50 քառակուսի մեթր, լաւ տեղ հաստատուած։

HBM avec logement

երեք սենեակ, բաղնիք, չահեկան վարձք։

Գրել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
կը խօսի
Հ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ· ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ
Ուսումնապետ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի
Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն
Մարտ 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ· Տան Շ· Միսաքեան սրահին մէջ
Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ· Բ· Ը· Մ·ի Տիկնանց Միութիւնները օգտուելով Արժանթինի Քոլոմպա քաղաքի հոգեւոր հովիւ Տաթեւ վարդապետ Ղարիպեանի այցելութենէն, կազմակերպած են հրապարակային ասուլիսի երեկոյ մը 4 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փափէր, ժամը 9ին։

Նիւթ՝ Հայ կեանքը Արժանթինի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ·— Հ· Յ· Դ· Անտոք եւ Վարուժան Ենթակոմիտէութեան ընդ· ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ· Ա· Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ ղումարները·—

Վիէնի Վասպուրականի Հայր· Միութիւնը ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի մահուան առթիւ վոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր·, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէր-Ոհանեան 50։ Տէր և Տիկ· Ե· Սապունճեան (Վիէն) իրենց անթերևօր եւ հօր ողբացեալ Անտոն Թաղաճեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ 50։ Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Բարսեղեանի ապաքինման առթիւ 50։ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բալոյեան իրենց երրորդ մանչուն ծննդեան առթիւ 50։

×

Լիոն·— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է բարեսէր տիկնիկ մը 100 ֆրանք։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆր· Պ· Գրիգոր ձիրեանէ երրորդ Շիրինեանի մահուան առթիւ, վոխան ծաղիկի։

×

Կապ· Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր· Տէր եւ Տիկին Դաւուդեանէ Օննիկ Նազարէթեանի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 5 Մարտ, կը պատարագէ
ՏԱԹԵՒ ՎՐԴ· ՂԱՐԻՊԵԱՆ
(հոգեւոր հովիւ Քորտոպայի)
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 9,45ին, քարոզ 11ին, աւետարանի երգեցողութիւն 11,30ին։

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
Կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides
Ամբողջովին նոր յայտագիր
Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
զաւեշտ,
հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՐՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԼ
Մուտք 10 ֆրանք

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԻՋ
Կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին։
Տաք մթնոլորտ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

Լիոն·— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ· Տան սրահը։ Կարեւոր օրա – կարգ·— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՁԱՏԻԿԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յերուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ· Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17։

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը։

ԳԻՆ 2250 ՖՐ·

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ· Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՁԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԴՈՎ 1950 ՖՐ. Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները։

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ
5
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
5 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12358

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.358

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԳՐՈՂՆ ՈՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՔԸ

Ա·

Մեր սակաւաթիւ կիներ գրողներու չարքին մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէ Զապէլ Եսայեան:

Մինչ միւսները առհասարակ իրենց ծննդավայրի երկրէն դուրս չէին եղած, ինք առիթ էր ունեցած երիտասարդ տարիքին Լոյս Քաղաքին մէջ մօտէն ճանչնալու արեւմուտքի մշակոյթին ու ղրկանքիները եւ կրելու անոնց ազդեցութիւնը:

Ինչպէս կը պոլսոյ Սկիւտար արուարձանը՝ Յովհաննէսեան ընտանիքին մէջ: Իր կենսագիրները համաձայն չեն ղրկիտուհիին ծննդեան ու մահուան թուականներուն մասին: Հր· Ն· Թորոսեան իր ֆրանսերէն Հայ Գրականութեան Պատմութեան մէջ (էջ 313) Զապէլ Եսայեանի անունին առջեւ կը դրէ 1876–1947:

Հ· Մեսրոպ Ճանաչեան իր Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան Ա· հատորին մէջ (Վենետիկ, 1953) կ'արձանագրէ՝ 1878–1947:

Մինաս Թէօլէօլեան Դար մը գրակատիւն Ա· հատորին մէջ (Գահիրէ, 1955, էջ 616–618) իբրեւ ծննդեան թուական ցոյց կուտայ 1878ը: Իսկ « ... կը դժուարանայ ճշդել իր ողջ կամ մեռած ըլլալու պարագան»: Պատճառն այն է, որ «Հանճարափայլ»ին եւ իր հար ողբերգիայի օրով՝ 1937էն 1939՝ համայնավար թէ պաշնակցական 3500 մտաւորականներու եւ հանրային գործիչներու չարքին Զապէլ Եսայեան եւս ձերբակալուած եւ «պատասպրկուած» էր մինչեւ մահը:

Այնէն ճշդրիտը պէտք է նկատել Սերոբ Պայաղատի տուած թուականները՝ 1879–1943՝ տարաբախտ պրպտիտուհիին յետ մահու հրատարակուած ընդարձակ վէպին՝ Բարպա Խաչիկի յուշամատեանին մէջ, Երեւան, 1966:

Սկիւտար օրրանն էր հայ բանաստեղծներու, ղրպէտներու եւ մեծ թիւով մտաւորականներու: Զապէլ Յովհաննէսեան իր ծննդավայրի ազգային վարժարաններուն մէջ ուսումն ստացած վերջ 1895ին եկած էր Փարիզ, հետեւելու համար Սորպոնի ղրականութեան դասընթացքներուն: Պոլսէն մեկնելէ առաջ արդէն ղրկան իր առաջին փորձերը՝ կատարած էր, նոյնիսկ երգ առ գիշեր խորագրով արձակ քերթուած մըն ալ հրատարակած էր Ա·չակ Զօպանեանի Ծաղիկին մէջ, որ մէկ տարուան (1895) կեանք էր ունեցած՝ Պոլիս:

Փարիզի մէջ ուսանողութեան տարիներուն ճանչցած էր իշխան Գուրգեն Լուսինեանը, նախկին Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետ Ամբրոսիոս Գալֆայեան – Նարպէյը (Որբէն Եպս· Նարպէյի եղբայրը), հայկաբան եւ հեղինակ կարդ մը բառարաններու: Իշխանը իր պատասած ֆրանսերէնէ հայերէն երկհատոր ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանին ձեռագիրները մաքրագիր պիրով արտրելու եւ տպագրական փորձերը սրբագրելու համար կ'աշխատցնէր այդ օրերուն փարիզ ապրող հայ մտաւորականներն ու ուսանողները: Բանասէր Կ· Ց· Բասմաճեան տարի մը աշխատելէ ետք տեղը տուած էր Հրաչեայ Աճառեանի, որ ամսական հարիւր ֆրանք (5 ոսկի) կը ստանար եւ հնարաւորութիւն կ'ունենար շարունակելու ուսումը: Հետզհետէ իշխանին մօտ աշխատած են Երուանդ Օտեան, Մ·–Ս· Դաւիթ բէկ, Արշակուհի Թէոդիկ եւ Զապէլ Եսայեան: Բառարանը լոյս տեսաւ Փարիզ 1900ին, Բ· տիպը՝ Պոլիս՝ 1910ին: Իշխանին տուած գրամը երկինքէն իջած մանանայ մըն էր ապրուստի կանոնաւոր միջոցներէ զուրկ եւ րիտասարդ մտաւորականներու համար:

Զապէլ Յովհաննէսեան ամուսնացաւ նկարիչ եւ քանդակագործ Տիգրան Եսայեանի հետ, ծնած Պոլիս 1873ին, ուսած Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանը, աշակերտելով իտալացի Վալէրիի՝ նկարչութեան՝ եւ Երուանդ Ոսկանի՝ քանդակագործութեան համար: 1896ին եկած էր Փարիզ եւ աշակերտած համբաւաւոր Ժան–Փօլ Լօրանի: Զինքը ճանչցանք Փարիզի մէջ 1920ին. հիւանդկախ էր ուժէ: Մեռաւ 1921ին:

Զապէլ Եսայեան ունեցաւ երկու զաւակ՝ մանչ մը եւ աղջիկ մը, որոնք 1934ին իրեն հետ զացին Հայաստան:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՅ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Շապան–Տելմաս զոհ է հիւսիսեան իր ճամբորդութենէն եւ միտք ունի նոյնիսկ պալիք չարաթներու ընթացքին այլ նահանջներ այցելել: Տէնքէրքի մէջ սակայն 20 հազար բանուոր գործադուլի մէջ էին եւ նաւահանգիստը պարպուած էր իր երեք հազար տոճէրներէն: Նախարարապետը բացումը կատարեց նաեւ Շատ Տը–Կօլ ջրամբարին բայց այս ամբողջը կը կատարուէր ընդհանուր պաղութեան մէջ: Շապան–Տելմաս յայտարարեց այս արարողութեան առթիւ թէ Ֆրանսա ու Անգլիա համաձայն են իրագործելու համար հարիւրամեայ ծրագիրը՝ փապուղի մը Մանչի տակ: Լիլի վերապահած էր սակայն իր կարեւորագոյն ճառը, որու մէջ Շապան անգամ մը եւս պիտի չեշտէր իր հաւատքը նոր ընկերութեան նպատակաւմբ: 1971ը լաւ տարի մը եղած է, դնելու կարողութիւնը բարձրացած է բայց կ'ուզէ որ գիներու յաւելումը նուազ արագ կատարուի եւ կը կարծէ որ այդ ուղղութեամբ լաւ ճամբու վրայ ենք:

Նախարարապետը այցելած էր նաեւ Ռուպէ, Թուրքուէն եւ Փարիզ վերադարձած Ուրբաթ իրիկուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼԻՎԻՈՑ նախագահը պատասխանած է Նախագահ Փոմփիտուի որ Ալթման (Պարպի) Պոլիվիոյ հպատակ է եւ ուրեմն Ֆրանսայի յանձնելու հարց չի կրնար ծագիլ: Զինքը կը զատէ պոլիվեան արդարութիւնը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Զօր· Տայեան, ապդարարութիւն մը ուղղեց Լիբանանի եւ Սուրիոյ յայտարարելով, թէ իսրայէլեան բանակը կըզնայ մուտք գործել իրենց սահմաններէն ներս, եթէ նման հարկադրութեան մը անհրաժեշտութիւնը նկատուի: Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ 200 լիբիայի եւ 1000 պաղեստինցի արձակեալներ Սուրիայէն Լիբանան անցած են: Լիբիացիները առջի օր օդանաւով Թրիփոլիէն պէյրութ փոխադրած էին զայ, սակայն լիբանանեան իշխանութիւնները թոյլ չէին տուած օգնաւին իջնել օդակայան: Օգնաւը մեկնած էր Դամասկոս: «Մոնա», «Հերալտ Թրիպիւն» եւ «Ֆիկարօ» պրաւուեցան պէյրութի մէջ: Այս առթիւ պէյրութի «Լ'Օրիան – Լը Ժուր» օրաթերթը կը գտատպարտէ արեւմտեան մամուլը առաջարկելով, թէ քանի մը օրէ պայքար կը տանին Լիբանանի դէմ:

ՓԱՐԻԶի թաղամասերու վարորդները ընդվզեցան նոր սպանութեան մը առթիւ, որուն զոհ գացած է իրենցմէ մէկը առջի դիչեր Փլաս տ'Իթալի: Այս առթիւ վարորդները անգամ մը եւս կը պահանջեն դէնք կրելու իրաւունք ստանալ: Ոճրագործը 20 տարեկան Իտալացի մը, ձերբակալուած է եւ խոստովանած:

ՔԱՓ ՔԵՆԸՏԻՆ մեծ հրթիռ մը արձակուեցաւ դէպի Ժիւփիթէր: Մոլորակը կը գտնուի երկրէն 525 միլիոն մղոն հեռաւորութեան վրայ: Հրթիռը հոն կը հասնի 22 ամիսէն:

ԿԻՊՐԱՅԻ 50·000 Յոյները ի նպաստ Մակարիոս Արք·ի ցոյց կատարեցին Նիկոսիոյ մէջ: Քաղաքին եկեղեցիները հնչեցուցին իրենց զանգերը: Ինչպէս պրած էին երէկ, կիպրացի հղերականները Մակարիոս Արք·ի հրաժարումը պահանջած էին Սինոդի վերջին ժողովի ընթացքին:

ՄԱՐՈՒԻ թագաւորը իր պահաճախին մէջ յայտարարեց թէ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի եւ ընտրուած բոլոր ժողովները պիտի վերանորոգուին: Կը պարզուի որ Մարոք հիմնովին փոփոխութեան կ'ենթարկուի:

ՊԱՐՍԻՑ Շահին ամէն օր նոր հեռատեսիլներ կը հանին քաղաքական մահապարտներու ներումը պահանջելով: Ներկայիս տասնեակ մը մահուան դատապարտուած ամբաստանեալներ կան: Կարգ մը ֆրանսացի անձնաւորութիւններ ալ ինչպէս Ժան Ռոսթան, Քասթլէր, Կ· Մարսէլ Եայլն, ՄԱԿի ընդհ· քարտուղար՝ վալահյամի ղիմած են որպէսզի անձնապէս միջամտէ:

ՈՒՆՕ գործատան առջեւ սպանուած մատյականին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Շաբաթ կէսօրէ ետք, փէռլաչէզ: Ոստիկանութիւնը կ'արժանէր թափօր կազմել փլաս Քլիչէյն սկսեալ: Այս առընչութեամբ ձախապաշար պարագլուխները տեսնուած են Փարիզի ոստիկանապետին հետ, միանարար «կարգապրելու» համար կարգապահութիւնը: Ծանօթ է որ Համայնավար կուսակցութիւնը եւ ՍԿ· Ժ· Թ·ն որոշած էին չմասնակցիլ այս ցոյց – յուղակաւորութեան:

ՊՕՐՏՕ եւ Ժիռոնաի նահանգը երբոր շաբաթն է որ ղրկուած է իր օրաթերթէն՝ Սիւտ–Ուէսթ: Շաբաթ օր սակայն փիրաքթերթ մը հրապարակ կ'ելլէր: Կ'ըսուի թէ հրատարակութիւնն է Սիւտ–Ուէսթի սեռնօրէնութեան գաղտնի տեղ մը եւ չատ գաղտնի պայմաններու մէջ:

ՀՌՈՄ ապատանած չեխ հեռատեսիլի նախկին պետը յայտարարած է թէ քաղաքական մեծ գատավարութիւններ կը պատրաստուին Փրակայի մէջ:

ՓԱՐԻԶի խորհրդային դեսպանը Սերոսիմով ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Մոնտի մէջ, ուր կը յայտնէ իր փափաքը՝ աւելի սերտացնել Ֆրանքեւ–խորհրդային գործակցութիւնը: Սերոսիմով կ'ըսէ ի մէջ այլոց·— «Որ· Միութիւնը եւ Ֆրանսա տարբեր ընկերային դրութիւններ ունեցող պետութիւններ են: Իրենց գաղափարները տարբեր են: Իրարաքանչիւրը իր բարեկամներն ու պինա – կիցներն ունի, ճիշդ այդ պատճառով է որ Ֆրանքեւ–խորհրդային գործակցութիւնը այդքան մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ»:

ՄԻԱՑ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 72 միլիոն տարի վարկ կը բանան Յունաստանի:

ՀՈՆ՝ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆ

ՊԻՏԻ ԶԱՂՕԹԷ

Հաւանաբար Տիկին Զապէլ Եսայեանի ամէնէն յուզիչ էջերէն մէկն է այն՝ զոր նուիրած է իր այցելութեան Պետրոս Դուրեանի չիրմին:

Գրապետուհին խաղաղութիւն կը պանէ դերեզմանոցներու մէջ, կը հաչտուի մահուան դաղափարին հետ, կը սպասէ, որ զայ հայ քահանան ու աղօթք մը մրմնջէ բանաստեղծին հողակոյտին առջեւ ու կը տարուի խորհրդածելու.— «Դարեր ետքը ո՞վ պիտի խալէ իմ ալ չորս հովին բաժնուած էութեան վրայէն···»:

Ոչ ոք: Տարիներ ետքը, Զապէլ Եսայեանի բաժնուած էութեան վրայէն ոչ ոք պիտի քալէ եւ ոչ մէկ քահանայ հոգւոյ մը պիտի արտասանէ հոն՝ այսինքն ոչ ոք պիտէ ո՞ւր:

Սիլիհտարի պարտէզներէն մինչեւ Սիպերիոյ տափաստանները, երկար ու փշոտ ճամբայ մը կարեց Զապէլ Եսայեան, ու իր կեանքի վախճանին, դուցէ յիշեց Դուրեանի չիրիմը, կարօտն ունեցաւ Պաղլար Պաչըի Հայոց գերեզմանատան խմբիներուն չուքին ու զոյց թէ այո՛, կարելի է հաչտուիլ մահուան գաղափարին հետ, բայց կարելի չէ հաչտուիլ փիլիսոփայական տառապանքին հետ:

Տուրքը վճարած գացած էր հայրենիք: Բայց օրին մէկը — 1937 Ապրիլ 17–21 — Գրողներու ընդհ· ժողովին մէջ կը հարմարակէր անխոհեմ կարծիք մը յայտնել ըսելով·— «Զօրեանի եւ Դէմիրճեանի նախայեղափոխական շրջանի գրուածքները գեղարուեստական տեսակէտով շատ աւելի կատարեալ էին քան յեղափոխութեան շրջանից յետոյ գրուածները»:

Ապրիլեան այս նոր ջարդէն պիտի փըրկուէր հազիւ քանի մը ամիս: Ցուլիս մէկին «յապաղումով» կը մերկացուէր ինքն ալ իբրեւ «հակայեղափոխական»·

«Զ· Եսայեանը ընդհանուր փրոնտ էր կազմել հակայեղափոխական Բակունցի, Ալազանի, Մահարու եւ միւսների հետ ընդդէմ խորհրդային նուիրուած եւ կուսակցութեան գծի վրայ կանգնած գրողներուն: Ցաւալին է որ, իր զինակիցներուն բանտարկութենից էլ յետոյ, մինչեւ վերջերս, զգուելի եւ վարկաբեկիչ պրովոկացիոն լուրեր էր տարածում խորհրդային գրողների մասին, յատկապէս այդ գարշելի հակայեղափոխականը իրեն նպատակ էր դրել վարկաբեկելու կոմունիստ գրողներին»: (Երեւանի «Գրական Թերք», 21 Յուլիս 1937):

Անկէ ետք այլեւս ոչ մէկ բան որոշ է, ոչ իսկ մահուան թուականը: Եւ այսօր երբ կ'ոգեկոչենք իր յիշատակը, չենք իսկ գիտեր թէ իր մահուան ո՞ր տարեդարձին կը նուիրուի «Յառաջ»ի այս թիւը: Եթէ Երեւան « պաշտօնական » թուական կուտայ այսօր՝ 1943, հաւանական ու անպաչտօն թուական կը նկատուի 1942ը: Բայց եւ այնպէս 35 ամեակին է իր «անհետացման»: Ուրեմն երեսուն ձմեռներ առաջ, անծանօթ պայմաններու մէջ, անծանօթ հողի մը վրայ, անծանօթներու մօտ տաժանելի կեանքի մը հրաժեշտ կուտար գրպետուհի մը, որ հայ քահանայի մը կը սպասէր Դուրեանի չիրիմին առջեւ:

Տարիներ ետքը, չորս հովին բաժնուած իր էութեան վրայէն, դուցէ կ'անցնին անծանօթներ: Բայց անցորդը չի գիտեր թէ հոն կայ սիրտ մը, որ Սիլիհտարի պարտէզներու կարօտն ունի, ու կը սպասէ որ հայ քահանան գայ ու աղօթք մը ըսէ:

Ա· Մ·

ՆԱԶԱՐԵԹ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆԱԶԱՐԵԹՎԱՆ ՀԱՐՈՒՍՏԱՑՈՒՄԸ

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԽՍՀՄ ՊԱՏՎԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

ՊԱՐՈՆ – Ս. Պողոս Ալիքի Բիբլիա «Աստված և մարդու Որդի», 1838–1911թթ. կոչվող տեղ «Ծովի» հիմնադիր, օրաթերթ եւ շարաթաթերթ։ Ծնած Ս. Զաքարիա Եպիսկոպոսի շարքից եղած Ս. Զաքարիա Եպիսկոպոսի շարքից եղած Ս. Զաքարիա Եպիսկոպոսի շարքից եղ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱՃՈՒՆՈՒԱԾՔԸ

... Զապէլ Եսայեանի անունը՝ ղեդա-պատ սերունդին մէջ, կը յատկանշուի իր խորքի մասնայատկութեամբ:

Ետացած է հանդարտ, մանրամասնութիւններու մէջ հիմնական պատկառանքը սեղմելով, խիտ ու բովանդակալից դարձնելով իր դանդաղումները: Ասիկա՝ մասնաւորաբար ա՛յն գործերուն մէջ, որոնք կանացի հոգին կը պեղեն, կամ տիպարներու հոգեկան աշխարհը պատկերացնելու փոյթ մը կը մատնեն: Իր «Վերջին բաժակը», «Հոգիս աքսորեալ» եւ «Անձկութեան ժամեր» վերլուծական վէպերու կամ վիպակներու չարքէ, — այնքա՛ն քիչերու համար «հետաքրքրական» — կը բնորոշեն հոգեբանական վէպի վարպետը, որ հոգեկան խորամուխներ, ներքին խորունկ յուզումներ, կանացի զերանուըը ապրումներ, յաճախ դպալի, բայց դրեթէ մի՛չտ խուսափուկ վիճակներ բառի կը բերէ, — պատմումի կը հասցնէ: Եսայեան անհաղորդ պիտի նկատուի բոլոր անոնց համար, որոնք ներքին կեանք չունին: Այս բացատրութիւնը, զարձեալ, բան մը չբացեր բոլոր անոնց, որոնք անհատականութիւն չունին, ներզործական չեն իրենց հոգիին ուժով, չեն կրնար պայքարիլ արտաքին աշխարհի պարտադրանքներուն դէմ, իրենց սիրային ապրումներուն մէջ կրատորական են առ հասարակ, ու տարուած են առաւելապէս զգացական ներքին ապրումներէ: Ըսենք նաեւ, որ այդ գործերը վկայութիւն մըն են Զապէլ Եսայեանի արտակեդրոն կնոջ ու սիրողի խառնուածքէն: Բարոյիկ հասկացողութիւններու, ընկալեալ նիստ ու կացի, ապրելակերպի զէմ ժխտում մը կը կատմեն, միշտ, սիրոյ իր վարպետութիւնը եւ ապրելու ազատութեան հասկացողութիւնը: Դա՛րձեալ նկատի չենք ուզեր ունենալ մարդը՝ իր մէջ: Եւ կը դանդաղինք սա հաստատումին մօտ, որ Եսայեան իր անկախ մտածողութիւնը ունի սիրոյ հարցին մէջ, ու տուր համար՝ մենք, պինք խաչելու կամ դատապարտելու իրաւունքը չենք տար մեզ: — Հաւատացած է, որ ընտանեկան կեանքի մեր ըմբռնումները, մեր հանրային կամ հասարակաց համոզումները՝ ընդհանրապէս ժխտական դեր կը կատարեն սիրոյ մարդին մէջ, պատճառ կը դառնան դժբախտութիւններու եւ ապերջանկութեան, ու սիրոյ բոլոր մեծ ապրումները կը թունաւորեն: Կը պատմուի, թէ իր անձնական կեանքին մէջ ալ այս զգացումովը ապրած է, ու ատոր համար ալ կրցած է իրաւ ու հարազատ մնալ վիպագրութիւններու մէջ:

Մ. ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

ՏՈՒՆԸ

Տունը, ուր ծնած եմ, երկյարկանի փայտաշէն եւ կարմիր ներկուած սովրական տուն մըն էր, որուն փողոցի վրայ նայող պատուհաններու վարագոյրները դրեթէ միշտ փակ կ'ըլլային, որովհետեւ ճիշդ մեր տան դիմաց կար յոյն նպարավաճառի խանութ մը, որ մեզմէ տեղ մը ուզած էր:

Մեր տնեցիները օրը կ'անցընէին տանը եաեւի սենեակները, որոնց պատուհանները կը բացուէին իրարու յաջորդող այգիներու վրայ:

Այգիներէն անդին, թրքական թաղերն էին իրենց հոյակապ մզկիթներով, որոնց սլացիկ եւ ճերմակ մինարէները կ'ընկերանային սեւ նոճիներու: Հեռուէն կ'երեւէր նաեւ Վոսփորի կապոյտ եւ փալփլուն ժապաւէնը, ուրկէ անդին Սթամպոլի սիլուէթը՝ որ առաւօտները վարդագոյն, օրուան մէջ ոսկեզոյն եւ իրիկուններըը կապտորակ մշուշի մէջ շղարշուած, կը թուէր յարափոփոխ, երանգաւոր ու երազային երկիր մը:

Իմ մանկական աչքերս շլացեր են այդ ճաճանչներէն, որոնք մզկիթներու ոսկեզօծ գմբէթներուն վրայ իյնալով լոյսի հրդեհներ կը վառէին. իմ առաջին տեսողական տպաւորութիւններս կրեր եմ այդ դունատեղ եւ միեւնոյն տեսնն նրբորէն երանգաւոր շրջանկարէն, որ խոր ազդեցութիւն գործեր է իմ վրաս: Դեռ անդիտակից եւ անբարբառ՝ լացեր կամ խնդացեր եմ կրած տպաւորութիւնները առթած ուժգնին յուզումով եւ յափշտակային, երբ կրկին տեսեր եմ նոյն տեսարանները, զգացեր եմ, որ անոնք արդէն տեսնուած եւ զգացուած են ինծմէ:

Կը յիշեմ գարնան առաւօտները երբ այդ այգիները, Սիլիհտարի պարտէզները, կը գառնային բոցավառ վարդաստաններ: Այդ վարդերը կը խուժէին տուներէ ներս, կը զարդարէին անզարդ սենեակները, բուրում եւ երանգ կը բերէին ճերմակութիւնով պատած սենեակներուն մէջ, կը գառնային խաղալիք երախաներու ձեռքին եւ անոնց թերթիկները կ'անձրեւէին ամէնուն եւ ամէն բանի վրայ:

Կը յիշեմ կլիմաներու գահավիժումը սարսիւնաներու վրայէն, որոնք պերճ պատմուճաններու պէս կը ծածկէին գառամած տուներու խլխլիկ թշուառութիւնը: Աբեւի լոյսը մաղուելով սպարթախիտ ծառերու մէջերէն կը թափէր գետնի վրայ խուսափուկ պղպջակներով, զով սիւքը փայփայանքի պէս կ'անցնէր մարդոց եւ բոյսերու վրայէն եւ որուն հետ կարծես նաղանքով կը խաղային նոյնիսկ ոսաերը:

Կը յիշեմ տեղապէն եւ գաղջ իրիկուններըը, գորաերու կռկռոցը աւազաններու մէջ, կայծոռիկներու ոսոումները եւ Արեւեան հորերու անվերջ ճռինչը, որ միչեւ իմ հիւանդոտ երախայի խոռվուած քունիս մէջ, կ'ընկերանար իմ երազներուս: Երբեմն ալ հովիւի սրինգ մը Բուժմէլիի տափաստաններէն գաղթած պարտիզպանի մը ձեռքին, հեռաւոր եւ հայրենաբաղճ մեղեդի մը կ'երգէր:

Կը յիշեմ տատասպանքս այդ բոլմերես բնութեան գեղեցկութեան առաջ, անգօր բաղձանքս ընդդրկելու, իւրացնելու ինչ որ ցրիւ բուրմունք էր, երանգ, լոյս եւ երազ...:

Կը սիրէի ակնապիշ նայիլ երկնքին, ուր ոսկեծիր ճերմակ ամպեր մեզմօրէն կը ձեւափոխուէին: Երբեմն ամպի ծուէն մը կ'անջատուէր եւ կը սուրար աւելի արագ կապոյտ երկնակամարին վրայ: Այդ բոլորը չունէ եւ կեանք կ'առնէին իմ աչքերուս տակ, իմ մանկական հասկացողութեամբ իմատա կուտային այդ չարժումներուն եւ ձեւափոխութիւններուն, երբ աչքերս կը սեւեռէի արեւմուտի բոցավառ հորիզոնին եւ անոր վրայ գծուող չէկ երիզներուն:

Կը յիշեմ մայիսեան զով անձրեւը, որ կը տեղար հապճեպ մրմունջով, պապակած բոյսերու եւ կարմիր կղմինարներով ծածկուած տանիքներուն վրայ: Ջրառներէն անձրեւաջուրը ուղիօրէն կը հոսէր եւ թաց ու փխրուն գետնին վրայ իրեն համար ճամբայ կը բանար բազմաճիւղ առուակներ կազմելով: Բայ պատուհաններէն զովացած օդի թարմ չունչը կը խուժէր ներս: Պարտէզներէն եւ այգիներէն հերկուած եւ պարարտ հողի եւ թրջուած կանաչի հոտը կը բռնէր մթնոլորտը: Եւ այդուն՝ անձրեւով յագեցած պարտէզները իրենց ցօղաթարմ ծաղիկներով կը ժպտէին:

Կը յիշեմ ենթգինքս մեր պարտէզի ածահատներուն մէջ, տուիկ տուիկ քալելով լոյսի արատներու վրայ որ կը դողդղային երեսուն ճիւղերու թողած չուքին մէջ: Կը յիշեմ անորոշ մտատանջութիւնը, որ յանկարծ կը զրաւէր ինձ, երբ ուշադիր կը լսէի ծառերու սօսափիւնը եւ առուակներու խոխոջը:

Այդ պարտէզներու մէջ արքայական ծիրանիներ իրենց ոսկեզոյն պտուղները կարկառած են ինձ, ծաղկեալ վարդենիներ իրենց քաղցր բուրմունքով օծած են իմ մանկութիւնս եւ վարդեր կարմիր, վարդեր ճերմակ իրենց գեղեցկութեան գերագոյն լրումին մէջ փոխանակ թառամելու, անհամար թերթիկներով, իմ զգայուն մատներուս թեթեւ հպումով, ինկած են ոտքերուս առջեւ:

Իմ կեանքի ընթացքին տեսած եմ չատ երկիրներ եւ վայելած եմ բնութեան բազմատեսակ գեղեցկութիւնները, բայց Սիլիհտարի պարտէզներու չիշատակը մնացած է անջնջելի: Ինձ հետ տարեր եմ ամենուրեք այդ պարտէզները եւ անոնց մէջ ապաստաններ եմ ամէն անգամ, երբ մութ եւ սպառնական ամպեր կուտակուեր են իմ կեանքիս հորիզոնին վրայ:

Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ
«Սիլիհտարի պարտէզները»

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱՃՈՒՆՈՒԱԾՔԸ

... Զապէլ Եսայեանի անունը՝ ղեդապատ սերունդին մէջ, կը յատկանշուի իր խորքի մասնայատկութեամբ:

Ետացած է հանդարտ, մանրամասնութիւններու մէջ հիմնական պատկառանքը սեղմելով, խիտ ու բովանդակալից դարձնելով իր դանդաղումները: Ասիկա՝ մասնաւորաբար ա՛յն գործերուն մէջ, որոնք կանացի հոգին կը պեղեն, կամ տիպարներու հոգեկան աշխարհը պատկերացնելու փոյթ մը կը մատնեն: Իր «Վերջին բաժակը», «Հոգիս աքսորեալ» եւ «Անձկութեան ժամեր» վերլուծական վէպերու կամ վիպակներու չարքէ, — այնքա՛ն քիչերու համար «հետաքրքրական» — կը բնորոշեն հոգեբանական վէպի վարպետը, որ հոգեկան խորամուխներ, ներքին խորունկ յուզումներ, կանացի զերանուըը ապրումներ, յաճախ դպալի, բայց դրեթէ մի՛չտ խուսափուկ վիճակներ բառի կը բերէ, — պատմումի կը հասցնէ: Եսայեան անհաղորդ պիտի նկատուի բոլոր անոնց համար, որոնք ներքին կեանք չունին: Այս բացատրութիւնը, զարձեալ, բան մը չբացեր բոլոր անոնց, որոնք անհատականութիւն չունին, ներզործական չեն իրենց հոգիին ուժով, չեն կրնար պայքարիլ արտաքին աշխարհի պարտադրանքներուն դէմ, իրենց սիրային ապրումներուն մէջ կրատորական են առ հասարակ, ու տարուած են առաւելապէս զգացական ներքին ապրումներէ: Ըսենք նաեւ, որ այդ գործերը վկայութիւն մըն են Զապէլ Եսայեանի արտակեդրոն կնոջ ու սիրողի խառնուածքէն: Բարոյիկ հասկացողութիւններու, ընկալեալ նիստ ու կացի, ապրելակերպի զէմ ժխտում մը կը կատմեն, միշտ, սիրոյ իր վարպետութիւնը եւ ապրելու ազատութեան հասկացողութիւնը: Դա՛րձեալ նկատի չենք ուզեր ունենալ մարդը՝ իր մէջ: Եւ կը դանդաղինք սա հաստատումին մօտ, որ Եսայեան իր անկախ մտածողութիւնը ունի սիրոյ հարցին մէջ, ու տուր համար՝ մենք, պինք խաչելու կամ դատապարտելու իրաւունքը չենք տար մեզ: — Հաւատացած է, որ ընտանեկան կեանքի մեր ըմբռնումները, մեր հանրային կամ հասարակաց համոզումները՝ ընդհանրապէս ժխտական դեր կը կատարեն սիրոյ մարդին մէջ, պատճառ կը դառնան դժբախտութիւններու եւ ապերջանկութեան, ու սիրոյ բոլոր մեծ ապրումները կը թունաւորեն: Կը պատմուի, թէ իր անձնական կեանքին մէջ ալ այս զգացումովը ապրած է, ու ատոր համար ալ կրցած է իրաւ ու հարազատ մնալ վիպագրութիւններու մէջ:

Մ. ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Թաղականի կնիկ է եղեր... անոր երիկը պէս քանի մը հատ զրացիր կը բանեցնես կոր քովդ... Թող այնչափ վերջն չծռչի: Բայց նորէն կ'ըսեմ, նորէն կ'ըսեմ, յանցանքը քուկդ է... ոչ տէրտէրը յանցանք ունի, ո՛չ ժամկոչը, ո՛չ ալ Շաղիկը:

— Անուշիկս, ես հոս նստած տեղս մա՞ռս կը հոտվտամ, որ հասկնամ ժամուն մէջ անցած զարճածը:

— Պարա՛պ խօսք... իմ ըսածս չատ պզկ կը հասկնաս, բայց զործիդ չի զար ... դուն այսօր ուզես նէ՝ Թաղական չե՞ս կրնար ըլլալ, եղողները ո՞վ են որ, քաղցր չարժող մարդիկ... Թաղին մէջ ամէնէն հարուտը մենք ըլլանք, անկէ եաքն ալ ասանկ խաղք ընեն մեզի... Զատկին, Ծնունդին փարա ժողվելու կարգը զայ նէ, ամէնէն առաջ մեր տան դուռը ձեռք կ'առնեն... մեզք որ դիրքդ պահել, ինչ-պինքդ յարգել տալ չես պիտեր ու ասանկ ամէնուն առջեւ խաղք կ'ըլլանք:

— Ամմա դուն ալ զործը կը մեծցնես:

— Պզի՞կ բան էր եղածը, գետնէ գտնուին անցայ... եա, Սասանեան Մարզար էֆէնտիին կինը, ասանկ Շաղիկի մը պէս փոռտալի մը համար նախատինք կրեմ ժամուն մէջ, ամէնուն առջեւ, ան չէթիկին պիտի հասկցնեմ իմ ով ըլլալս...

— Ձանըմ, ան խեղճ կնիկը ի՞նչ մեզք ունի...

— Հիմա ալ դուն եղիր Շաղիկ պաշտպանէ, Թող ամէն բան թամամ ըլլայ... անոր ինչ ըլլալը պիտե՞ս աճապա... բերանս բանալ մի տար:

— Պաշտպանելու մտքով չըսի, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի, որ կ'ուզէր խնդիրը անուշ տեղը կապել, միայն թէ յանցաւորը ժամկոչն է, որ բերեր աթոռը քու կեցած տեղդ դրեր է:

— Ժամկոչներուն քով անդամ յարդ ու պատիւնիս չմնաց:

— Տզէա, անկիրթ մարդիկներ են, անոնցմէ տարբեր բան չսպասուիր:

— Քու տեղդ ուրիչ հրիկ մը ըլլար նէ՝ դիտէր ընելիքը... բայց դու մարդ չես որ, հա՛ կնիկդ, հա՛ պեսկէմճեն, քեզի համար ամէնքը մէկ է:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ...

— Հիչ բան մը չես կրնար նէ՝ ժամկո՞չն ալ չես կրնար ճամբել տար:

— Աստանկ պզտիկ յանցանքին համար մարդ կը ճամբուի՞...

— Պզտիկ յանցա՞նք... հապա ի՞նչ ընելու էր, աթոռը դլխո՞ւս իջեցնելու էր, մեծ յանցանք գործած ըլլար... քեզի հետ արդէն խօսիլը, քենէ օգնութիւն սպասելը պարապ բան է... էօ՛ֆ, այնքան յուզուեցայ, որ դլուխս ցաւ մտաւ...

Եւ սիկինը սեղանին վրայէն բարկութեամբ դլխարկը առաւ եւ դուրս ելաւ սենեակէն:

Մարզար էֆ. կրկին երկնցաւ բազմոցին վրայ եւ սկսաւ թերթը կարդալ, մինչ առեն-առեն ձախ ձեռքով իր փորը կը շփէր:

Քառասունըհինդ տարեկան, դիրուկ, թաւ պեխերով մարդ մըն էր Մարզար էֆ.: Նախնական ուսմունք մը առնելէ եաքը, տասնըհինդ տարեկան հասակէն նետուած էր գործի ասպարէզը, հօրմէն ժառանգած փոքրիկ դրամագլխով մը:

Մահմուտ փաշա կեդրպասեղէնի հաստատ խանութ մը բացած էր եւ յաջողած էր հետզհետէ գործը ընդարձակելու, վստահութիւն ներշնչելու եւ վարկ ունենալու, այնպէս որ քսան տարուան մէջ առաջնակարգ վաճառական մը եղած էր հրապարակին վրայ, երբ դեռ տարիքը հազիւ 36ին հասած էր:

Այն առեն խորհեցաւ ամուսնանալ, մանաւանդ որ ամէն կողմէ փայլուն առաջարկութիւններ կ'ըլլային իրեն:

— Աղէկ ընտանիքէ ըլլայ, գեղեցիկ ըլլայ, Թող օժիտ չունենայ:

Այս էր Մարզար էֆ.ի սկզբունքը եւ այս սկզբունքին համեմատ ամուսնացաւ մէկ կարողութեան տէր խանութպանի մը աղջկան հետ, որ արդարեւ գեղեցիկ էր եւ հազիւ 21–22 տարեկան:

Երջանիկ միութիւն մը եղաւ այս, մանաւանդ ամուսնութեան առաջին տարիները:

Վաճառականը զոհ էր մանկամարդ գեղանի կին մը ունենալուն եւ աղջիկն ալ զոհ էր հարուստ վաճառական ամուսին մը ունենալուն:

Մանչ եւ աղջիկ մը ծնած էին այս միութենէն: Մեր պատմութիւնը սկսած տեն մանչը ինը տարեկան էր եւ աղջիկը եօթը տարեկան:

Տիկին Սաթէն, այս էր Մարզար էֆ.ի կնոջ անունը, Թաղային վարժարանէ մը շրջանաւարտ, մէկ քանի չափազանցութիւն մը ունէր: Գործավարից մայր ու չնորհքով տանտիկին, իր այս երկու յատկութիւններն ալ բաւ էին իր ամուսնոյն համար, որ զրական ոդին տէր, չատ բարակը չէր նայեր: Միայն թէ Սաթէն փառամոլ մըն էր ու իր այս փառամոլութիւնը հետզհետէ կ'աճէր, քանի իր ամուսնոյն հարստութիւնը կ'աւելնար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղը յաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Պարզեւուհի Նազարէթեանի եւ Նուէրիկ Դանիէլի, իրենց տապրոջ եւ մեծ–հօր՝ Օնիկ Նազարէթեանի մահուան առթիւ։

Նոյնպէս յաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փափազեանի իրենց մօր–եղբօր Յովսէփ Նաշմիի մահուան առթիւ։

×

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն իր յաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Վարուժան Սարգիսեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ հօր եւ աներհօն՝ Արամ Բորիազեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նուէր Գալփաքեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկի – պսակի, Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն։—

Տէր եւ Տիկին Պարէտ Բամպուքճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարա – մաճեան 30, Տիկիններ Ա. Նորա, Օ. Թէսիէ տիւ Գրօ, Ա. Խուդէյէր, Պիւրթէ, Սապաղ, Ալիքանեան, Ն. Հալվաճեան եւ Ռ. Նաւասարդեան 20ական, Տիկին Զապէլ Թելլէր (Սէն Կրասիէն) կը նուիրէ երեսուն Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, երեւան մեռած իր մօրեղբօր, Շահին Շահինեանի (Սեբաստացի) մահուան քառասունքին առթիւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան քարտէսագրութեան վունաւոր մեքենայով մը օժտելու համար (տես՝ «Յառաջ» 1971 Յունիս 17) եղած են հետեւեալ նուէրները։—

Օր. Պր. Հանէսեան, Ա. Շէտիկեան, Գ. Ադամեան, Ա. Պահատուրեան, Յ. Տիւրեան, Մ. Զալոյեան 1000ական Ֆր., Հ. Տիւրկէրեան 250, Գ. Ճէրիկեան Ա. Շահպազեան 200ական, Տիկ. Ակոնեան 100։

Անիէռ – Պուա Քոլոմպ Մշ. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ հաւաքուած են հետեւեալ նուէրները։—

Ա. Յանկ

Մարսէյլէն ոմն 5000 Ֆր., Տիկին Խանզատեան 1000 Ֆր., Սարգիսեան 50, Բ. Տէր–Սարգիսեան 250, Գ. Ղայղսըզեան 500, Վ. Անդրէասեան, Տօքթ. Անդրէասեան 250ական, Թ. Սարգիսեան, Թ. Ինճէեան 500ական, Ա. Դաւիթեան 250, Տ. Թէրզեան 100, Ռ. Քէշիշեան 15, Վ. Տէր–Մինասեան 200, Ս. Տեքանեան 100, Թէքէեան 50, Յ. Համբարձումեան 10 Ֆր.։

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները դրաւուած պիտի ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

Հ. Յ. Դ.

ՍԻՆԹ–ԼՈՒԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան Ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն)։*

×

ԼԻՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

×

ՄԱՐՍԷՅ.— *Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ առացաւ հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները 200 Ֆր., Պր. Յարութիւն Տէրոյեան 50։ Ողբացեալ Սահակ Աւետեանի մահուան առթիւ Սարթանի բարեկամներ 175, Հայ Արհուրներ 60, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ, Անտրէ Պաղտասար եան, Մանուկ Մարկոսեան 50ական, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Եղիշէ Արզումանեան, Խաչիկ Պալեան 30ական, Պօղոս Արզումանեան, Պետրոս Սարաճեան, Գրիգոր Թիւթիւնեան, Յակոբ Մարզարեան, Ս. Ժեռոմի Կապ. Խաչ, Նազարէթեան ընտանիք 20ական, Խաչիկ Կէօղիմեան 10 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ։

կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

կը խօսի ԼԻԻՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ դիւերը 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

ԼԻՈՆ.— *Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։*

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան,
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

Կ'ընդունի բարձր հովանաւորութիւնը հանդիսութեանց

Ինչպէս յայտարարուած էր, «ՍՕՍԻ» պարախումբը պիտի տօնէ իր կազմութեան 25ամեակը յառաջիկայ 30 Ապրիլին, կիրակի օրը, Շան գ'Էլիզէի Թատրոնը
15, Avenue Montaigne
ժամը 20,45ին։

ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ
(Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre
chargé de la Jeunesse, des Sports, des Loisirs
բարեհաճած է ընդունիլ հովանաւորութիւնը 25ամեակին, որ պիտի վայելէ նաեւ հովանաւորութիւնը Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի։
Մօտ օրէն՝ մանրամասնութիւններ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հետաքրքիր բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՑՇի մասին։

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն ժեղաբ Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը։

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ վարդապետաց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ ԿՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ։ Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ)։

Հեռաձայնել 207–54–51։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

Գին 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 ֆր. — Թուրիստ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 ֆր. — Թուրիստ կարգ 1950 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՄԱՐՏ
MARDI
7 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12359

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.359

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԳՐՈՂՆ ՈՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉԸ

—o—

Բ.

1900ին Ջապէլ Եսայեան վերադարձաւ Գալիս։ Փարիզի մէջ մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը (ի դէպ յիշենք, որ մինչեւ 1921 կը մասնակցէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի ժողովներուն)։ Օս – մանեան մայրաքաղաքը վերադառնալով, մաս կազմեց Ազգակի խմբագրական մարմնին՝ դաղափարակից երեք ընկերներու հետ, Շ. Միսաքեան, Վահրամ Թաթուլ եւ Գեղամ Բարսեղեան, որ ուսանող էր եղած Փարիզի մէջ։

Գրականութեան հետ միաժամանակ Ջապէլ Եսայեան լծուեցաւ հանրային գործունէութեան։ Նշանակուեցաւ վարիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բեօյլ Ալչա – մանքի Տան, գործօն դեր ստանձնեց Ազ – գանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան եւ այլ բարեսիրական կազմակերպութեանց մէջ։

Փարիզի մէջ կ'աշխատակցէր Զօպան – եան Ալեհիտին, Պոլսոյ մէջ աշխատակ – ցեցաւ Ազատամարտի, Բիւզանդիոնի եւ Նուրհանդակի։

1909 Ապրիլի համատարած ջարդերու վաղորդայնին Պատրիարքարանի կողմէ դրկուեցաւ Կիլիկիա, վերադարձին դրեց իր տպաւորութիւնները, որոնք լոյս տե – սան Պոլիս՝ 1911ին՝ Ադերակներուն մէջ խորագրով։ Իրեն հետ միաժամանակ կի – լիկիա գացած էին՝ Արշակունի Թէոդիկ՝ որ գրեց Ամիս մը ի Կիլիկիա (1910) եւ Սուրէն Պարթեւեան (Կիլիկեան արիա – վիրքը)։

Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին դարձեալ հեռացաւ Պոլսէն։ Գնաց Եւրո – պա եւ Պուլկարիոյ ճամբով անցաւ Կով – կաս, ուր նուիրուեցաւ գրական աշխա – տանքի հետ հանրային գործունէութեան։ 1917ին Բաքուի Գործ ամսագրին մէջ հրա – տարակեց Սեբաստացի Մուրատի ոդիսա – կանը, մեծանուն հերոսի բերնէն իսկ քաղելով։ Այս պատմական վաւերաթուղ – թը իրրեւ գիրք լոյս տեսաւ 1920ին «Հայ – րենիք»ի տպարանէն՝ Մուրատի ճամբոր – դութիւնը Սվազէն Պաթում խորագրով, 138 էջ։

Զինադադարին Հայաստանէն վերա – դարձաւ Պոլիս, ուր պահ մը մնալէ ետք 1919ին եկաւ Փարիզ, իրրեւ աշխատակից Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուի – րակութեան, որուն քարտուղարուհի նը – ամնուեցաւ իր քոյրը՝ Օր· Գեղուհի Ճուհաննէսեան, իրրեւ օգնական Արտա – շէս Հանըմեանի։

Տարիներու ընթացքին հոգեփոխութիւն կրեց Ջապէլ Եսայեան, որ սկսաւ այրել ինչ որ կը պաշտէր երէկ։ Շատ չանցած իր օրինակին պիտի հետեւէր Աւետիք Ի – սահակեան։

Գրականութեան անդաստանէն ներս էր մտած իրապաշտական վէպեր դրելով։ 1900ին Ազատ Բեմ չաբաթաթերթին մէջ հրատարակած է «Հլուններ եւ Ըմբոստ – ներ» խորագրով վէպ մը՝ Եահան կեղծա – նունով։ 1907ին իր Շնորհիճով մարդիկը իրրեւ մրցանակ կը տրուէր մեզի Սսոյ Պպռնոցին մէջ։ Հետզհետէ պիտի հրա – տարակէր՝ կեղծ հանճարներ (Պոլիս, 1909), Հոգիս ափսոսեալ (Վիէննա, 1922), Անձկութեան ժամեր (Սեբաստիկ, 1924), Վերջին բաժակը (Պոլիս, 1924), Երբ այլեւս չեն սիրեր (Պոլիս 1925), Մելիհա Նուրի հանըմ (Փարիզ, 1928), ու նաեւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵԻ ԱՆՄԵՂ ՋՈՒԼԵՐ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Շաբաթավերջը եղերական եղաւ Հիւս. Իրլանտայի մէջ։ Շաբաթ կէսօրէ ետք թէյի ժամուն ռումբ մը պայթեցաւ ճա – շարանի մը մէջ Պելֆաստի կեդրոնը։ Սրտաճմլիկ եւ միանգամայն ահաւոր պատկեր մը պարզուեցաւ անմիջապէս ետք — երկու կին մեռած, 136 հոգի վի – րաւորուած։ Աւոնցմէ չատեր կորնցու – ցին իրենց մարմնին զանազան անդամ – ները, չատեր աչք, ականջ եւայլն։ Մա – հերու թիւը կրնայ աւելնալ, քանի որ առնուազն 27 հոգի ծանրօրէն վիրաւոր՝ մահուան դէմ կը պայքարին։ Մնաց որ չատեր հաշմանդամ պիտի ապրին այլեւս։

Պայթումէն մէկ վայրկեան առաջ հե – ռախօսով իմաց տրուեր է ոստիկանու – թեան՝ ահաբեկումի մասին։ Անծանօթը ճշդած է ժամը եւ փողոցը, բայց ոչ ճա – շարանը, որով կարելի չէ եղած աղէտին առաջքն առնել։

Ապահովութեան ուժերը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առին դանելու համար ա – հաբեկիչները։ Առաջին կասկածը ընա – կանաբար կ'երթայ Իռա՛ի վրայ, քանի որ բոլոր ահաբեկումները ցարդ իր կող – մէ կազմակերպուած են։ Սակայն Իռա, Սպասման սրահին մէջ, Սիլիհտարի պար – տէզները, Սկիւտարի վերջալոյսը, եւն.։

1916ին Թիֆլիզի մէջ հրատարակուած է իր մէկ գիրքը արեւմտահայ կարգ մը գրողներու մասին («Թրքահայ ժամա – նակակից գրողներ»)։

Հոգեփոխութենէն վերջ գրեց Պրոմե – թէոս ազատագրուածը (Մարսէյլ), որ գրուատական մըն է խորհրդային վար – չածեւի։

Ինչպէս յիշեցինք, վերջին վէպն եղաւ Բարպա Խաչիկ (Երեւան, 1966, 868 էջ), Պոլսոյ եւ Փարիզի հայ աշխատաւորու – թեան կեանքէն, գրուած բոլորովին հա – մայնավարական չունչով։

Տաղանդաւոր գրող էր։ Կը թափանցէր իր ներկայացուցած տիպարներու հոգե – բանութեան։ Իր վէպերը կը կարդացուին հաճոյքով, առանց տաղտուկ պատճառե – լու։ Ոճը սահուն է։ Գիտէ յուզել ընթեր – ցողը՝ մարդոց հոգին խռովող կիրքերու իրապաշտական նկարագրութեամբ։

Իրրեւ հանրային գործիչ, իր կեանքի երկրորդ շրջանին, 1908էն 1914՝ Պոլսոյ, առաջին աշխարհամարտի տարիներուն՝ Կովկասի մէջ տարած է օգտակար աշխա – տանք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ եւ անոր հովանաւորութեամբ։

Անկախութեան կործանումէն ետք, իր կեանքի երրորդ եւ վերջին շրջանին մաս – նուած է խարխափումներու։ Նիւթական միջոցներու պակասը, ապրուստի նեղու – թիւնը գինքը մղած են դէպի նոր հորի – զոններ, վայրուն ապագայ մը ապահո – վելու յոյսով։ Դառն իրականութիւնը պատրանաթափ ըրաւ գինքը։ Անկեղծօրէն հաւատացեր էր Հայաստանի նոր կար – գերուն՝ իրրեւ փրկութեան խարիսխ նա – խաբեկեալ Հայութեան։

Բոլշեւիկեան Մոդոքը իր գլուխն ալ կերաւ՝ միւս 3500 հայ հաւատաւոր մտա – ւորականներու գլուխին հետ։

Սխալած էր եւ գղջացած։ Սակայն չատ ուշ էր։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

որ սովորութիւն ունի անմիջապէս տէր կանգնելու ահաբեկումներուն, այս ան – գամ լուռ մնաց։ Միւս կողմէ նաեւ այդ դաղտնի կազմակերպութեան պատասխա – նատուներէն մէկը Տըպլինի մէջ մերժեց ստանձնել իր կազմակերպութեան պա – տասխանատուութիւնը այս աղէտալի ա – րարքին մէջ։ Ան, ընդհակառակն, տա – րաստանեց ծայրայեղ բողոքական տար – բերը, որ նման այպանելի արարքները նա – խաձեռնելով, կը փորձէ վարկաբեկել դի – րենք։

Ցամենայն դէպս վրդովումը մեծ է այս դէպքին համար։ Իրլանտայի Հանրապե – տութեան վարչապետը՝ Լինչ խստիւ դա – տապարտեց ահաբեկիչները զանոնք նկա – տելով «անմարդկային» տարրեր։

Պայթումի պահուն «Լոկըրքորն» ճա – շարանը կը դանուէին 200 կիներ եւ երա – խաներ։ Յարդ 263 հոգի մեռած է Հիւս. Իրլանտայի մէջ 31 տարուան խմորում – ներուն ընթացքին։

ՕվԵՐՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օվերնիի յուղարկաւորութիւնը աւելի քաղաքական յոյզի բնոյթ ունէր քան յար – դանքի տուրքի մը երիտասարդ մասյիս – տին հանդէպ։ Կազմակերպիչները 200 հազար կուտան իրրեւ թիւ յուղարկաւո – րութեան մասնակցողներու, մինչ ոստի – կանատուները 18 հազար կ'ըսէ, իսկ դէ – տեր՝ 50 հազար։ Ամէն պարագայի մէջ անժխտելի է որ պատկառելի տպաւորու – թիւն կ'ընէր երեք քիլոմեթրի վրայ եր – կարող տողանցք մը, որ Շարաթ օր մեկ – նեցաւ Փլաս Փլիշէն ու հասաւ Փէռ Լա – շէզ։ Հոն Ալէն Ժէսմար քանի մը խօսք արտասանեց, ուր չեչտեց ի մէջ այլոց թէ Օվերնի ապաննուած է ֆաշիստի մը կող – մէ, որը դործի առած է ապդայնացած հաս – տատութիւն մը (իմա՝ Ռընօ) եւ թէ դոր – ծադէրները ոճրագործներ կ'առնեն դործի ու երդում ըրաւ թէ ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ պիտի տեղի տան։ Ցետոյ, արա – բերէն խօսած է Սատաք անուն մէկը, յա – նուն «Ռընօյի պայքարի կոմիտէին»։

Աւելորդ է ըսել թէ Համայնավար կու – սակցութիւնը եւ Սէ· Ժէ· Թէ·ն ոչ մէ – այն չէին մասնակցած այս յոյզ–յուղար – կաւորութեան, այլեւ Մարշէ, Կիրակի օր, յայտարարեց թէ այդ տողանցքը դլխա – ւորարար հակահամայնավար յոյզ մըն էր։ Այդպէս ալ կը խորագրէր Իւմանիթէ երկուշաբթի առաւօտ։

Յուղարկաւորութեան յոյզին մասնակ – ցած էին անչուչա Ժան–Փօլ Սարթր եւ Սիմոն դը Պովուար, ինչպէս նաեւ Ալէն Կրիվէլն, Սիմոն Սինեորէ եւայլն, եւայլն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔԸ, Զեմէնեան, որ չէր վերադարձուցած Թուրք ընտանիքի մը նորածինը, որուն է ետ տալ երախան ինչպէս կը դրէ Ֆրանս–Սուար, Շարաթ դիշեր։ Զեմէնեան կ'ըսէ թէ չնորհիւ Ֆրանս–Սուարի յօդուածին է որ այդ ո – րոշումը տուած է եւ պիտի չսպասէ դա – տաւարութեան։ Կ'ըսէ նաեւ թէ կինը զա – ւակ կը սպասէ բայց եթէ կարենային ընտրել՝ Թուրքին զաւակը կը նախըն – տրէին…։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը դի – ւանագիտական ճամբով կրկին պահան – ջեց Մակարիոս Սրբ·է, որ ընթացք տայ իր պահանջներուն։ Առաջինը՝ չեխ զէն – քերու յանձնումը ՄԱԿի պահակախում – բին, երկրորդ՝ «ազդային միասնականու – թիւն» ներկայացնող կառավարութեան մը կազմութիւնը։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչա – պետը Թեհրան ժամանեց՝ հինդ օրուան պաշտօնական այցելութեան համար։ Պարսկաստանի ներածումները Գերմա –

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅՑ ՍՈՒՐԲԸ

—o—

Իտալական գիւղի մը մէջ դեռ կ'ապրի ծերօն ծառ մը, որ թէեւ հազար եօթ հա – րիւր տարի առաջ տնկուած է, ըստ աւան – դութեան, բայց կը յարատեւէ ամէն գար – նան ծլիլ, ծաղկիլ, վաստգի իրեն հող ունի գերեզմանը սուրբի մը, որուն ոսկորներէն կը ծծէ իր կեանքին հիւթը։ Հրաշապա – տում գրոյց, բայց խորհրդանշան։ Ժողո – վուրդը այդ սուրբը կը ճանչնայ իբր իլ Սանթօ Արմենօ, Հայ Սուրբը։ Երկրորդ դարուն սկիզբները մեր երկրէն Իտալիա եկած, հոն էրիստոնէութիւն քարոզած, մարտիրոսացած։ Այս՝ ճշմարտութիւն։ Մեր գրականութիւնն ալ՝ մշտադալար պիտի ապրի եւ եկող ու գացող սերունդ – ները պիտի հովանաւորէ, եթէ այդ ծա – ռին հանգուցնակ՝ մինչեւ արմատները մեր մտքի սրբերանց ոսկրոտիբէն հիւթ ծծեն, իրանն ալ բաց օդին մէջ սաւառնուն, դէպի վեր, դէպի երկինք բարձրութեշ, արեւու լոյսէն լափէ նոր կեանքին սննդառու – թիւնը։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

նախկէն 21 տոկոսը կը ներկայացնեն երկ – րին ընդհանուր ներածումներուն։ Ար – տածումը՝ 5 տոկոս։

ՊԱՐԶԵԼՈՆԱՅի մէջ կազի պայթումի հետեւանքով ութ յարկանի չէնք մը քան – դուեցաւ։ Շէնքը չինուած էր 4 տարի ա – ռաջ։ Աղէտը մեծ է։ առաջին թիւերը 10 մեռեալ եւ 30 անհետացած յոյզ կուտա – յին։

ԹՐԲԱԿԱՆ «Մարմարա» պրօսանաւը ըն – կղմեցաւ հրդեհի մը հետեւանքով վտա – փորի մէջ։ Նաւը 6342 թոն էր։ Մարդ – կային զոհ չկայ։

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ անծանօթներ սպաննե – ցին Զօր· Մոհամմէտ Օմրան, նախկին փոխ–վարչապետ եւ Ներքին նախարար Սուրիոյ։ 1963ին պետական հարուածով մը իշխանութեան դլուխ բերած էր Պաաս կուսակցութիւնը։

ԻՍՐԱՑԻԼ անդամ մը եւս դրուչապուց Լիբանանն եւ Սուրիան Պաղեստինցիներու պործունէութեան նկատմամբ երբ այդ պործողութիւնները կը կատարուին իրենց երկրին հողմամասէն։

ԼՏԿԱՐ ՖՕՐ տեսակ մը «քաղաքական մուտք» գործեց Կիրակի օր ճառ մը խօ – սելով Պիյանքուռ, ուր հաւաքուած էր «Ընկերային նոր պայմանադրի մը համար ուսումնասիրութեանց կոմիտէն»։ Նախ – կին վարչապետը յայտնեց թէ իր ըմբռն – նումը կօլիսա մտածում է եւ ինքզինքը համախոհ կը դդայ մեծամասնութեան հետ։

ԻՍՐԱՑԻԼԻ մէջ ալ թմբեցուցիչի ցանց մը երեւան եկաւ։ Ոստիկանութիւնը 250 քիլօ հաշիշ գրաւեց, որ հինդուկէս միլիոն կ'արժէ։

ԻՏԱԼԻՈՑ կուսակցութիւնները ընտրա – պայքարի սկսան Կիրակի օր։ Ծանօթ է որ Հանրապետութեան նախագահը լուծեց Խորհրդարանը (Ծերակոյտ եւ Ազգ· ժո – ղով) եւ ընտրութիւնները պիտի կատար – ուին Մայիս 7ին։ Այն տպաւորութիւնը կայ ներկայիս թէ ձախ կուսակցութիւն – ները պիտի փորձեն ժողովրդական ճա – կատ կազմել։

ՍԻՒՏ–ՈՒԷՍԲԻ անօրէնութիւնը կը չա – րունակէ հրատարակել նոր օրաթերթ մը՝ Պօրտօ–Փիրոնիւտ որ ամէն օր լոյս պիտի տեսնէ մինչեւ որ դործադուլը վերջ դտնէ Սիւտ–Ուէսթի համար։

ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊԱԼՋԱՔԻ ՎԷՊԵՐԸ
ԵՒ ԻՐ ԿՆՈՋ ՏԻՊԱՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընդհանուր ակնարկով տեսանք արդէն թէ Պալզաքի առեղծած կնոջ տիպարները կը յատկանշուին մասնաւորապէս սիրոյ ամենահզօր եւ յաւիտենական ազդեցու – թեամբը, իրենց զոյութեան գլխաւոր նպատակն է անիկա, եւ անո՛վ է միայն որ զանազան ընկերական խաւերու մէջ իրենց հոգին կը ճերմկնայ, կը մաքրուի եւ ամէնէն համեստներն ալ կը սլանան մէկէն էն անմատչելի բարձրութիւնները հոգե – կան դեղեցկութեանց: Եթէ Պալզաք երբեմն դեռ ոսկանթիք ազդեցութեան տակ ըլլալով իրեն տիպարները սքօղած է տեսակ մը դրեթէ բացարձակ կատարելու – թիւններով՝ միւս կողմէ անով իսկ իրական կը դառնան իր կնոջ տիպարները երբ կը խորհինք թէ միակ տիպարի մը մէջ համադրել ուզած է կնոջ ամէնէն էական զգացումը, սէրը: Իրեն համար կինը անով է որ կ'ապրի եւ մանաւանդ անոր համար կ'ապրի. վերցուցէք սէրը կնոջ մէջէն եւ միայն հրէշը կը մնայ. ասոր գլխաւոր ապացոյցը չ՚ծ Տիկին Հիւլօի տիպարը (Քուզին Պէք) մինչեւ եաքը զինքը լքող ամուսնոյն սիրովը տանջուած եւ անով իսկ կարող սքանչելի համակերպումներու, եւ անձնուիրութեանց դերասդոյն բարձրութիւններու: Մինչդեռ նոյն հասորին մէջ իսկ կը դանենք Տիկին Մառնէֆ, կին հրէշ մը ամէն կարգի փզձկումներու անկարող եւ որ առով իսկ կը առանձնայ հրէշային պազարիւնութիւն մը՝ առանց կիրքի դրեթէ չարիք գործելու, անմիջապէս կ'անդրադառնանք որ անիկա ամուլ եւ պակասաւոր կինն է որուն սիրտը երբեք չէ բարախած, անիկա դատապարտուած է հրէշը մնալու որովհետեւ ղրկուած է նոյնիսկ այն մոզական ազդեցութենէն որուն իշխանութեան տակ կը գործեն, կը չարժին, մէկ խօսքով կ'ապրին կիները՝ ի՞նչ փոյթ թէ անով ալ կը տանջուին դրեթէ միշտ եւ յաճախ կը զգեանուին:

Այս ընդհանուր տեսակէտը անշուշտ մը ընդունելէ եաքը կարելի է Պալզաքի կնոջ տիպարները երկու դասակարգի բաժնել. խրոխտ եւ վարպետ կիները իրենց հրապոյրներուն գիտակից եւ կարող ամէնէն յանդուգն եւ վսեմ արարքներուն, իրենց գործին զեղեցկութենէն հմայուած կամ պարզ եւ մաքուր հոգիները որոնք անգիտակցաբար կը զգան իրենց մէջ սիրոյ փրթումը եւ անոր ճակատագրական զգեստութեանը կը հպատակին, ինչպէս վայրի ծաղիկները կը բողբոջին: Անոնք ունին շատ անշուշտ ժժգոյն ծաղիկներու դեղեցկութիւն եւ վաղանցիկ գոյութիւնը, հաղիւ թէ տաքցած արեւին համբոյրներէն, անոնք իրենց մէջ ի յայտ եկած զգացումէն չզղջցուն, հաղիւ թէ կ'ապրին, որովհետեւ պէրանքը անծանօթ է իրենց եւ չեն գիտեր չափաւորել կամ արհեստակել իրենց զգուանքները եւ խանդավառութիւնը, ինչ որ միակ միջոցն է թերեւս այրերուն անպարծութիւնը փայփայելու եւ տեւական դարձնելու անոնց սէրը: Ճշմարիտ զգացումները սակայն ժայթքող հանդամանք մը ունին եւ ասով անկարելի կը դառնայ հաշիւ եւ չափ ենթարկել: Ասոր համար չ՚ծ որ Օկիւպէին (Լա Մէզոն տիւ շա Ֆի–փլոթ) չուտով կը մոռցուի իր ամուսինէն որ բուռն սիրով մը հետամտած էր զինքը կնութեան առնելու: Իր առաջին հանդիպումը սալոնին մէջ երիտասարդ նկարչին, ինքնին կը բացատրէ արդէն թէ չատ պարզ եւ համեստ կեանքով մը ապրած աղջիկ մը՝ որուն հասկացողութիւնը տահմանափակ եղած է մինչեւ այն առեն՝ իր ծնողքէն ստացած խիստ պահպանողական դաստիարակութեամբը՝ կը զգայ մէկէն իր հոգւոյն մէջ յուզմունքներու եւ երջանկութեան բողբոջիլը. «Անիկա (Օկիւպէին) զգաց որ նկարիչը՝ այդ երիտասարդը որուն ղէմքը կը ճառագայթէր երջանկութեամբ եւ սիրով, կ'ընկերանար իրեն մինչեւ կառքը: Բոլորովին նոր զրոյցառումի մը ենթարկուած դինովութեան մը՝ որ զինքը ձեւով մը բնութեան կը դարձնէր՝ Օկիւպէին մտիկ ըրաւ իր սրտին պերճ ձայնը եւ բազմաթիւ անդամներ նայեցաւ երիտասարդ նկարչին, վոյթ չընելով ծածկել իր վրդովմունքը. երբեք իր այեր ուն վարդագոյնը այնքան ուժով չէր երեւցած իր մորթին ճերմակութեան վրայ: Աւրուեստագէտը տեսաւ այդ դեղեցկութիւնը իր բովանդակ ծաղկումին մէջ, Օկիւպէին տեսակ մը ուրախութիւն կը զգար՝ սարսափով խառն, խորհելով որ իր ներկայութիւնը երջանկութիւն կուտար անոր՝ որուն անունը ամէնուն բերանն էր, որուն տաղանդը կ'անմահացնէր վաղանցուկ պատկերները. ինքը սիրուած էր. անկարելի էր տարակուսիլ. երբ այլեւս չտեսաւ արուեստագէտը, դեռ լսեց սակայն իր սրտին մէջ սա պարզ խօսքերը.— «Կը տեսնէք ինչ որ սէրը ինծի արտազրել տուաւ»: Եւ սրտին բարախումները աւելի ուժգին, կարծես կը ցայտնէին զինքը, այնքան իր եռանդագին արիւնը արթնցուց երակներուն մէջ անծանօթ ուժեր»:

Հակառակ իր ուժգին զարթնումին այդ սէրը միշտ կենդանի պիտի մնայ Օկիւպէինի սրտին մէջ, մինչ արուեստագէտը արդէն սկսած է նոր յոյզեր, նոր զգայնութիւններ փնտռել, աշխարհիկ կեանքի անվարժութիւնը գլխաւոր պատճառը կ'ըլլայ իրեն մոռցուելուն մինչ անդին կը տեսնենք որ վարպետ պէրուէի մը Դքսուհի տը Քարիկլիանօ բոլորովին կը հրապուրէ նկարիչը:

Երբ Օկիւպէին ծայրայեղ յուսահատութեան մը մէջ, յիմարական դիմում մը կ'ընէ Դքսուհիին, իր միամիտ հոգւոյովը կարծելով թէ անիկա կարող է զարձնել իրեն արուեստագէտին սէրը այնպէս ինչպէս յափշտակած է՝ խելայեղ մտիկ կ'ընէ պէրուէին այս կարգի խորհուրդները այրերուն յեղյեղուկ եւ քմահաճ զգացումները տանձելու համար:

«Անմիտներուն համար արտաքին երեւոյթները կեանքին կէսը կը կազմեն... եւ ասոր համար է որ շատ մը տաղանդաւոր մարդիկ անմիտ կը մնան հակառակ իրենց բոլոր սրամտութեան... դիտցիր որ որչափ մենք կիներս սիրենք, այնչափ քիչ պէտք է նշմարել տանք այրերուն — մանաւանդ ամուսինի մը — մեր զգացումներուն ծաւալը, անիկա որ աւելի կը սիրէ աւելի կը տանջուի. բայց ինչ որ աւելի ղէշ է, այնչափ չուտ կը մոռցուի...»:

Այս կարգի հանդիպումներու մէջ է որ Պալզաքի կնոջ տիպարները ուժգնօրէն երեան կը հանեն իրենց ուրոյն ձգտումները, միշտ ծայրայեղ սակայն եւ այն – չափ ճշդրիտ որ Պալզաքի վերլուծումները հոգեբանական տոճիւմաններու կարեւորութիւնը կը տառնան:

Իրական կեանքի վրդովուն ճշտութիւնը ունին ամենանրբին ուսումնասիրու – թիւնները կնոջական հոգւոյն, յաճախ խօսքով մը, բառով մը Պալզաք կրցած է մէկմեղ հանել ամբողջ հրապոյրը առաջին հանդիպումներու, այն ոչինչները, հաղիւ թէ չողիւնը հեչտալի նայուածքի մը, կամ տենդոտ մատներու հպումը, կամ հակադրուղ վրդովմունքները եւ բարձրախումները, յամառող պատկերը սիրելի դէմքին, վերջապէս բոլոր այն վազանցուկ եւ անորոշ զգայնութիւնները որոնք հաղիւ թէ կը զգացուին եւ գորս Սթանտալ զազափարը ունեցած է քիւրեղացում կոչելու (Լ'Ամուր, Սթանտալ):

Այն զանազան կիրքերը, մոլութիւնները եւ առաքինութիւնները ալ որոնցմով կ'ապրին Պալզաքի այր տիպարները չեն ապրած կին տիպարներուն մէջ, ասոր համար է թերեւս որ անոնք զերազանցապէս կին կը մնան միշտ. անոնցմէ մաքով ամէնէն ուժգիներն ալ չեն ձգտած իրենց բնական կոչումէն դուրս տարբեր երազներու. բացարձակը փնտռելու տենչանքը երբեք պիտի չզրդէր իրենց կուրծքը եւ եթէ Տիկին Գլաէս քիմիական ուսումնա – սիրութիւնները կ'ընէ, տաիկա պարզապէս յուսահատական ճիգ մըն է իր ամուսնոյն մտաւոր բարձրութիւններուն հասնելու: Ընդհակառակն կը տեսնենք թէ Պալզաքի կին տիպարները բոլորովին տղէտ են. ըլլայ այդ ժամանակին կիներուն ճշդրիտ պատկերը կամ թէ նոյնիսկ Պալզաքի ներաչքը՝ որոշ բան մը չ՚ կարելի ըսել. ամէն պարագային չատ բնական չեչտով մը կը նկարագրէ իշխանուհի տը Գաոնեանի տաղնապը երբ զրազիտի մը հետ դէմ առ դէմ անոր զործերուն վրայ խօսիլ կը տիպուի եւ կանացի ճարտարութեամբ մը զործին մէջէն կ'ելլէ, եւ ովոհետեւ իշխանուհին մանաւանդ այդ զրազիտով զրազելու պատճառներ ունի սրտին մէջ՝ օր մը աչքէ կ'անցընէ անոր զործերը, չատ յատկանշական է երբ իր բարեկամուհիին Տիկին տ'Իվոաբրին կ'ըսէ.

— Երբեք այնչափ բան չէի կարզացած կեանքիս մէջ որչափ այսօր կարզացի:

Անիկա չի նշանակեր որ Պալզաք իր կիներուն կը զլանայ մտաւոր կարողութեանց ընդունակութիւնը. Օրիորդ տը Ռիւթ (Ալպէր–Սավարիւս) ըստ երեւոյթին աննշան աղջիկ մըն է որ կէտ առ կէտ մօրը հրամաններուն հպատակելու ձեւը ունի, ինքնիրենը պայքարի կը մտնէ վարպետ եւ տաղանդաւոր փաստաբանի մը Ալպէր Սավարիսի հետ եւ կը յաղթէ. պէտք է Պալզաքը կարդալ հասկնալու համար որ այդ տկար, ժժգոյն եւ վախտ աղջկան մէջ յուսահատ սիրոյ մը դառնութիւնները ի՛նչ հոգեկան կորով մը առեղծած են եւ ընդունակ ըրած են զայն ամբողջ Պզաւնոնի աղնուական եւ կղերական ինչպէս ոամկավարական կուսակցութեանց դէմ դնելու երեսփոխանական ընտրութեան մը առթիւ, պարզապէս ովոհետեւ եթէ ընտրելին (իր սիրած անձը) յաղթէր՝ պիտի հեռանար Պաննոնէն ուրիչ կնոջ մը հետ ամուսնանալու համար:

Եւ այս մտածումէն յետոյ, Տիպրան համարձակութիւն ներշնչեց որ առեանին առջեւ զլուխը բարձր բռնելու եւ համարձակ պատասխանելու որոշում առաւ:

Վերջապէս նախագահը ծանրօրէն զլուխը փաստաթուղթերուն վրայէն վեր առաւ եւ ամբաստանեալին ընկերացող ըսպային զարձաւ:

— Զեռքերը քակեցէք, ըսաւ:

Այս ձայնին վրայ Տիպրան սարսռաց եւ նախագահին վրայ ապշահար ակնարկ մը նետեց:

Մինչ տեսածը իրականութի՞ւն էր, թէ տակաւին արտառոց երազներու չարքը կը չարունակէր:

Մինչ սպան եռեւէն ձեռքերը կը քակէր, ինքը կը չարունակէր ապշած նախագահը դիտել:

Ո՛չ, տեսածը պատրանք մը չէր: Նոյն ինքն Ալի Քէմալ փաշայի, երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան փոխ–նախագահին առջեւ կը գտնուէր, որ այդ վայրկեանին ծայրայեղ սուլթանականի մը դերը կը խաղար, որպէսզի կարողանայ երիտասարդ Թուրքերուն աւելի օդտակար ըլլալ եւ միեւնոյն ատեն կարելի եղածին չափ ալ իրեն ղէմ նիւթուած զաւերը չեզոքացնէ:

— Փա՛ռք քեզ Աստուած, մրմնջեց Տիպրան: Քէմալ փաշան է զատաւորս, հետեւաբար եթէ չյաջողի իսկ զլուխ փրկել, զոնէ ընկերութեան երկու անդամներ զոյութիւն պիտի ունենան որոնք զլուխ միւս ներուն օրինակ պիտի բերեն:

Եւ այս մտածումէն յետոյ, Տիպրան հպարտութեամբ զլուխը վեր առաւ, թմբրած անդամները թօթվեց ու նախադահին խօսելուն սպասեց:

— Զափազանց յանդուգն կ'երեւի, մրթմրթաց զատաւորներէն մին իր քովինին:

— Ըրածէն արդէն յայտնի է ինչ ըլլալը, վրայ բերաւ միւսը:

Քէմալ խօսողներուն կողմը զարձաւ:

— Պիտի խնդրէի ձեզմէ որ առ այժմ մեայն մտիկ ընէիք, ըսաւ խիստ ձայնով մը:

Դատաւորները զլուխնին ծռեցին:

Յայնժամ Ալի Քէմալ ակնարկը ամբաստանեալին վրայ յառելով, փառահեղ ձայնով մը հարցուց.

— Ամբաստանեալ, ի՞նչ է անունդ:

— Տիպրան Նիկոսեան:

Նախագահը իր եռեւ կանդնած մեքմաղձոտ երիտասարդին զարձաւ:

— Տեղերնիդ զրաւեցէք եւ սկսեցէք զրել, ըսաւ անոր:

Հասան իսկոյն ծայրը նստող զատաւորին քով տեղ բռնեց եւ քարտուղարի պարտականութիւնը ստանձնեց:

Նախագահը չարունակեց.

— Եթէ չեմ սխալիր, ամբաստանեալ ազդութեամբ Հայ ես:

— Այո, պատասխանեց Տիպրան:

— Եւ ի՞նչ զործով կը պարապիս:

ԹՐՈՓՄԱՆ
ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

Գ.

Թրոփման չուտով փոխադրուեցաւ Լը Հավրէն Փարիզ, ուր տեղի պիտի ունենար զատաւարութիւնը:

Հարցաքննիչ զատաւորին պատմեց չինծու պատմութիւն մը: Իբր թէ Տիկին Քինք անբարոյական կին մը եղած էր, եւ իր զաւակներուն մէկ մասը ունեցած էր իր սիրահարէն: Ամուսինը եւ անդրանիկ զաւակը այս զաղանիքին անդրադառնալով որոշած էին ընտանիքին պատիւը մաքրել: Ծուղակ մը լարած էին Տիկին Քինքի եւ իր ապօրինի զաւակներուն համար, եւ իրենց ոճիրը զործելէ եաք, որոշած էին հեռանալ Ֆրանսայէն եւ անցնիլ Ա-

Բարոյական կորովի ուժգին տիպար մը չէ՞ նաեւ էսքէր, ցեխի մէջ ապրող պչրուհի մը որ իր Լիւսիէնին սիրովը մաքրուած մինչեւ վեհանձնութիւնը կ'ունենայ Նիւսինկէնի մը միլիոնները մերժելու եւ թունաւորուած մեռնելու իր զեղեցկութեան, յաջողութեան եւ հրապոյրին ամբողջ ծաղկումին մէջ, որովհետեւ կ'իմանայ թէ Լիւսիէն զինքը ձգելու ստիպուած է:

Վերջապէս եթէ վերլուծենք մի առ մի Պալզաքի կին տիպարները միշտ ամուսինը եւ սիրուհին կը զտնենք. Պալզաք կինը ուսումնասիրած է այլ եւ այլ խաւերու, տարիքներու եւ միջավայրի ազդեցութեան ներքեւ, անոր վարժ եւ ճապուկ միտքը սպրդած է նոյնիսկ կնոջ անբացատրելի մնացած պատճառներուն եւ հասկցած է մէկէն անոր ամենասնական դերը, միակ զսպանակը իր գործունէութեան, կիրքերուն, տառապանքներուն: Բայց Պալզաք Մայրը մոռցած է տեսնել կնոջ մէջ: Երբ Հայր Կորիօ եղերական եւ վսեմ տիպարը կը յիշենք — տառապող եւ զոհուող հայրը իր աղջիկներուն վարքագամութենէն ոտքի տակ առնուած ու անոնց եսասիրութենէն անիրաւուած — բնականօրէն կը փնտռենք անոր համարժէք Մայր տիպարը Պալզաքի կիներուն մէջ:

Թերեւս Պալզաք զայն նկատած է տրամաբանական հետեւանքն իր տիպարներուն: Եւ ո՞վ չի զիտեր որ ամէնէն չատ սիրելու ընդունակ կիներն են, որ ամէնէն խանդակաթ մայրերը կ'ըլլան:

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Երիտասարդ յեղափոխականը կատարելապէս իր բարեկամը Հասան պէյը ճանչցաւ, որ առաջին անգամ գինքը վեհ Գաղափարին մասնակից ընողը եւ այսօրուան զժբախտութեանը պատճառ եղողն էր:

Հասան, երիտասարդին այդ ակնարկին խաչաձեւումէն, անզգալի կերպով չրթները խածաւ: Տիպրան հասկցաւ եւ ի նշան հասկացողութեան գլուխը վար առաւ:

Իր զիմացը կանգնած այդ Թուրքը իրեն համար մխիթարիչ հրեշտակի մը տեղը կը բռնէր: Վեհ Գաղափարին ընկերութիւնը իր հաստատ հաւատքը պիտի զնահատէր եւ զուցէ գինքն ալ իր մեծ հերոսներուն ու մարտիրոսներուն կարգը դասէր: Այս մտածումը իրեն այնքան

(Շար. – 182)

մերկիա: Թրոփման, որ պիրենք կը ճանչնար բայց մեղեակ չէր այս ահաւոր եղերութենէն, ուզած էր անոնց ընկերանալ եւ հասատատուիլ Միացեալ Նահանգներ: Այդ նպատակով է, որ կը պանդուխտ կը հաւը, ուր ոսոիկանութիւնը ձերբակալած էր պինք: Հոն իմացած էր, որ կալած եւ կիւթաւ Քինք քանի մը օր առաջ, յարմար առիթով մը, մեկնած էին Միացեալ Նահանգները, առանց իրեն ըսելու:

Ինչո՞ Տիկին Քինք, որ այնքան բարի էր եւ այնքան միամիտ, որ դահիճը կը փորձէր անպայման արատաւորել անոր անունը՝ մահէն եաք իսկ:

Հարկաւ ոչ ոք հաւատաց այս չինծու եւ անհեթեթ պատմութեան, մանաւանդ որ, ճիշդ այդ պահուն, Մանյէնի դաշտին մէջ պանուեցաւ եօթնեւրսդ դիակ մըն ալ, կիւթաւ Քինքի դիակն էր: Բժշկական քննութիւնները երեւան հանեցին, որ կիւթաւ սպանուած էր իր մօրմէն եւ քոյր-եղբայրներէն քանի մը օր առաջ, եւ չէր պանուեր Միացեալ Նահանգներ, ինչպէս ուզած էր հաւատացնել Թրոփման:

Այս դէպքը, սակայն, չազդեց Թրոփմանի պաղարիւնութեան վրայ: Ան պընդեց, որ կիւթաւի մահը կը վատահէր իր ըսածները: Հայրը՝ Ժան Քինք, այսպէսով անհետացուցած կ'ըլլար իր ոճիրներուն միակ ականատես վկան, այսինքն իր անդրանիկ զաւակը:

Բայց, Շըմէն ալ Ֆէր պանդոկին պաշտօնեաները, կառապանը եւ երկաթի վաճառական մը, որմէ Թրոփման գնած էր բահ մը եւ բրիչ մը, ճանչցան իրենց յանախորդը:

Ոճրագործ առեանին առջեւ, Թրոփման հնարեց ուրիշ պատմութիւն մը.

«Յարդ պահեցի ճշմարտութիւնը, որովհետեւ իմ ըսելիքներս կրնային վնասել երկրի ապահովութեան: Քինք ու եա զայինք Շուլց, որովհետեւ մօտերը ընդարձակ եւ նպատաւոր կալուած մը կար, որ բարեկամս կը մտադրէր գնել: Կալուածը կը պտնուէր ղեկակի մը աւերակներուն քով: Պտաի մը տակ նստած էինք հանգչելու համար, երբ դեմտանեցին խօսակցութիւն մը լսեցինք: Կը խօսուէր գինուորական դաշտնիքներու մասին: Անդրադարձանք, որ դեմտանացի լրտեսներ էին: Ժան Քինք, որ ալզասցի հայրենասէր մըն էր, ուզեց աւելի մօտէն լսել խօսակցութիւնը, բայց չատ առաջ զացած ըլլալով ձերբակալուեցաւ: Ես հեռացայ ու պահուըտեցայ տեղ մը: Քիչ եաք Ժան Քինքի մարմինը տարին ու թաղեցին անտառին մէջ:

Ժան Քինքի մարմինը պտնուեցաւ Թրոփմանի պատնանջած վայրը, եւ այս եղաւ ամբողջ դատավարութեան ընթացքին իր տուած միակ ճշդիւտ տեղեկութիւնը:

Շնորհիւ դատախազին ճարտար հարցումներուն, կամաց-կամաց յատակացան այս ահաւոր ոճիրին բոլոր մանրամասնութիւնները:

Թրոփման կեղծաւոր, դրամասէր եւ տխեղծ թշուառական մըն էր, որ եկած էր Ռուպէ, ճարտարարուեստական քաղաքը, զործ փնտռելու համար: Հոն ծանօթացած էր մեքենագործ Ժան Քինքի, որ խղճալով անոր վրայ՝ զայն յանախ ճաշի կը հրաւիրէր իր տունը: Թրոփման չուտով մտերմացած էր ընտանիքի բոլոր անդամներուն հետ՝ չնորհիւ իր կեղծաւորութեան: Խօսակցութիւններու ընթացքին իմացած էր, որ աշխատասէր ու պարկեշտ մեքենագործ՝ Ժան Քինք յաղողած էր փոքրիկ դումար մը մէկ կողմ դնել, իր բազմանդամ ընտանիքին ապահովելու համար: Դումարը պահ դրուած էր ղրամատան մը մէջ:

Թրոփման անմիջապէս կը մշակէ ծրագիր մը, այդ դումարին տիրանալու համար: Ծրագիրը մը, որուն մանրամասնութիւնները իսկապէս որ հիացում կը պատճառեն:

Բարեմիտ Ժան Քինք յանախ խորհուրդ կը հարցնէ իր Թրոփման բարեկամին, պահ դրուած դումարին ամէնէն արդիւնաւոր գործածութեան մասին: Թրոփման կը խօսի կալուածի մը մասին, որ կը գտնուի Ալզասի մէջ: Լքուած ընդարձակ կալուած մը, որուն տէրը կը ճանչնայ եւ կրնայ չատ լաւ պայմաններով ձեռք ձգել:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԻՈՒՏԵԱՆ

(Ա. մասը կարդալ՝ Մարտ 1 եւ 2)
(Շար. — 3)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մեր պատմութեան ամէնէն լուսաչող դէպքերէն մէկն է Վարդանանց դիւցազնամարտը, որ այսօր ա՛լ աւելի պայծառ կը չողայ դարերու կնիքով: Վարդանի եւ իր զինակիցներու յաւիտենական յիշատակը կանգնած է Շաւարշանայ դաշտին վրայ, Մանկու լերան առօրոտը, Ատարայրի պուղին մօտ, Տղմուտի ափերուն: Անոնք ունեցան իրենց արժանի դիւցազներգակը՝ Եղիշէ, որ անմահ ոսկեմատեանի մը մէջ յաւերժացուց անոնց փառքը «Մահ ոչ լմացեալ մահ է, մահ լմացեալ անմահութիւն է»: Յետագայ դարերը, արդարեւ, չկրցան դունաթափել մեր ժողովուրդի այդ օրերու ապրումը, որ սերունդէ սերունդ փոխանցուելով հասած է մինչեւ մեզի եւ դարձած է նոր խթէալ եւ նոր չունչ: Այս նոր չունչը, հայրենասիրական չունչը, չէր կրնար չներչնչել Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան նորակազմ ղրական Ակումբը, որուն կոչումն է ծառայել հայ մշակոյթին, Հայոց պատմութեան, արժեցնելով իր ամէն տեսակի արտայայտութիւնները եւ ոտնելով ազգային կարեւոր դէպքերուն: Վարդանանց դիւցազնամարտի ոգեկոչումը բացայայտօրէն խորհրդանիշն է մեր այս բոլոր արժէքներու դատաւման եւ յաւերժացման: Ահա թէ ինչո՛ւ ղրական Ակումբը իր անդրանիկ ձեռնարկը ուղեց նուիրել Վարդանի եւ իր հաւատաւոր հետեւորդներուն, որոնք կը կազմեն ոգեկան պնոունդը մեր ազգային չարժումներուն:

Այս դիտակցութեամբ ալ խուռներամ բազմութիւն մը, չատեր ոտքի, մօտաւորապէս չորս հարիւր հոգի լեցուցած էին Սիլանտիա պանդոկի սրահը կիրակի փետրուար 27ին: Երեկոյեան դէպքերու ներկայութիւնը եւս քաջալերական երեւոյթ մըն էր:

Հանդիսութեան խօսնակի դերը յանձնուեցաւ Օր. Ժ. Տորումեան:

Գեղարուեստական բաժինը, չափազանց ընտիր եւ կռկիռ, համապատասխան էր օրուան պատչաճութեան: Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Շահան Քհնյ. Տէ – ոէհանի, յաջորդաբար երգեց «Թէ հայրենեաց», «Հիմի՛ էլ լռենք», «Նորահրաչ պահակաւոր»: Տիկին Մայիս Պապայեան մեներգեց «Լռեց ամպերը»: Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեան արտասանեց հայրենասիրական կտոր մը Զաբելեսկէն եւ Օրիորդ Սեդա Տիւրիկեան արտասանեց Վ. Թէքէեանէ բանաստեղծութիւն մը նուիրուած Վարդանանքի: Ինքնատիպ էր իր տեսակին մէջ Վարդանի եւ Վասակի կենդանի պատկերով զրոյցը՝ որ յատկապէս այս տօնակատարութեան համար զրած ու պատրաստած էր Պր. Կ. Փօլատեան: Դերակատարները Լեւոն Տէրտէրեան (Վարդան) եւ Վահրամ Ճառայեան (Վասակ) պաշտպանեցին իրենց «թէզերը»:

Վարդան եւ Վասակ ներկայացան իրենց ըմբռնած յատուկ հայրենասիրութեամբ, առաջինը զաղափարապաշտ, երկրորդը դիւանագէտ: Սակայն Վարդան ճանչցաւ Վասակի մէջ հայրենասէր քաղաքագէտը եւ ջնջեց դատաճանի որակումը զոր պատմութիւնը դարերէ ի վեր արձանագրած է: Վասակ իր կարզին ընդունեցաւ իր զիւանադիտութեան պարտութիւնը եւ ճանչցաւ Վարդանի մէջ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան ոգին, առաքինութիւնները, որոնք ներչնչումի անյատ աղբիւրներ են բոլոր սերունդներուն համար:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Պր. Կարօ Յովսէփեան (Ֆրանսերէնով): Նախ քանի մը պատմական ակնարկներով դրաւ Վարդանանց դիւցազնամարտը իր հարազատ տուեալներուն մէջ ընդզծելով, հինգերորդ դարուն, աշխարհի վիճակը ուրուն մեծագոյն մասը տիւտութեան մէջ կը խարխափէր, մինչ հայ ժողովուրդը մշակոյթ կը ստեղծէր, Ոսկեդար կը կերտէր հակառակ անոր որ քաղաքականա – պէս բաժնուած էր Բիւզանդիոնի եւ Սասանեան Պարսկաստանի միջեւ: Ու զարձեալ հակառակ արտաքին եւ ներքին անեպատ պայմաններու բիրտ ուժին եւ համբանքին դէմ դոյամարտ կը մղէր յանուն լուսի եւ հայրենիքի ազատութեան: Նաեւ Կարօ Յովսէփեան չեչտը դրաւ Վարդանանց դիւցազնամարտի միջազգային տարողութեան, ըսելով ի մէջ այլոց, թէ հայ քրիստոնեայ պետութեան մը ներկայութիւնը Միջերկրականի արեւելեան ափերուն մեծագոյն երաչխիքն էր արեւմտեան աշխարհի համար թէ՛ քաղաքական տեսանկիւնով, թէ եւրոպական քաղաքակրթութեան տարածման եւ հաըրատացման: Յետոյ Կարօ Յովսէփեան վեր առաւ Վարդանանցի ոգին ըսելով « ... Վարդանանք պատմութեան փոչիներուն մէջ թաղուած հերոսներու չքախտմբ մը չեն, այլ կենդանի ապրում – ներու մարմնացումները: Այն երազը որուն համար նահատակուեցան Ատարայրի դաշտին վրայ, այսօր ալ կը չարուներակէ մնալ մեր ժողովուրդին երազը՝ ազատ ապրելու, ազատ մեռնելու երազը: ... Մենք այսօր իրաւունք չունինք եւ չենք կրնար այլ կերպ մտածել որովհետեւ ամէն հարապատ, ճշմարիտ Հայ Վարդանանց սերունդէն է, անոնց հաւատքէն մասնիկ մը ունի իր սրտին մէջ եւ անոնց քաջութենէն կաթիլ մը իր արեան մէջ»:

Պ. Կ. Փօլատեան օրուան երկրորդ բանախօսը նախ օրինակներով եւ պատկերներով բնորոշեց Վարդանը որպէս հայ մարդուն տիպարը, այն ձեւով որ պատմութիւնը արձանագրած է: Այսինքն տարօրինակ դոյակցութեամբ մը, զաղափարի եւ մարմնականի, վերացականութեան եւ կենսապաշտութեան, հոզեկան, մտաւոր ապրումներու, բարձր խոհաններու եւ երկրային վայելքներու: Այս հակասութիւնը ի չայտ կը բերէ մեր ժողովուրդի թերութիւններն ու առաքինութիւնները եւ սակայն այս վերջինները հաւաքական կեանքի նժարին մէջ աւելի ծանր կշռելով, մենք կարողացած ենք դոյատեւել: Ու այս տարօրինակ խառնուրդին ամէնէն մեծ խորհրդանիշը, պատմական դէպքը Վարդանանցն է, որովհետեւ 451ին հայ ժողովուրդը սրբազան խենթութեամբ մը հսկայ կայսրութեան մը դէմ պիտի ելլէր, առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդը առաջին կրօնական պատերազմը պիտի մղէր, ազգային պատերազմի պիտի վերածէր: Այսպէս հայ ժողովուրդը կ'իրագործէ ինքզինքը մեծ խոյանքներու մէջ եւ ոչ առօրեայ նիւթական կեանքով: Վարդանը խորհրդանիշն իսկ է այդ ազատութեան, անկախութեան ձգտող, որեւէ բռնութիւն չհանդուրժող Հայուն: Ապա Պր. Փօլատեան եզրակացուց իր խօսքը ըսելով. «Ամէն տարի կուգանք բոլորս Վարդանի անունով, Վարդանի ուղիով նուիրական ուխտ մը կատարել ու նորոգուիլ. Վարդան մեր պատմութեան մեծագոյնն է որ մեզ կը մխացնէ, իրարմէ չի բաժներ, ատոր համար իսկ Վարդանանցը մեծագոյն տօնն է մեր պատմութեան: Իր պատուիրէնէն, յաղթանակէն եւ միւս բոլոր նիւթական եւ վերացական խնդիրներէն վեր մեզ իրար միացնողն է. այս տարօրինակ ժողովուրդը իրար միացնելու համար պէտք է չատ մեծ ըլլալ, ու այդպիսիները Մեսրոպ, Կոմիտաս... եւ Վարդան՝ որ եղաւ եւ պիտի մնայ մինչեւ վերջ Քաջն Վարդան»:

Վարդանանց դիւցազնամարտի ոգեկոչման այս հանդիսութեան կը նախագահէր Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան, որ յատկապէս փակման խօսքին մէջ ըսաւ. «Հինգերորդ դարու ամէնէն մեծ դերեզմաննոցը, հինգերորդ դարու ամէնէն տըխուր բայց ամէնէն փառաւոր դերեզմանոցը Ատարայրի դաշտը եղաւ: Ատարայրի դաշտին վրայ թաղեցինք խաչը եւ սուրը որպէսզի ծագէր քրիստոնէական լոյսը եւ արմնար մեր ժողովուրդին մէջ վրէժի, միամնականութեան ոգին, յեղափոխական կրակը: Վարդան սպարապետ, Ղեւոնդ Երէց եւ 1036 վկաները նահատակուեցան որպէսզի մենք ապրինք այսօր. անոնք տուին թշնամիին, միայն տուին մահուան այն ինչ որ կը սպասէր մահը, այն ինչ որ կրնար միայն խլել մահը մեր ժողովուրդէն, այսինքն մարմինը, նիւթը, բայց ոգին, զաղափարը կը մնար, կը մնար բոլոր դարերու համար»:

×

Գրական Ակումբի առաջին այս հրապարակային լուրջ, խնամուած, բարձր ոըակով աշխատանքը արժանի է ամէն գնահատանքի: Վստահ ենք որ այս առաջին յաջողութիւնը պիտի ունենայ նոյնքան յաջող, եթէ ոչ աւելի վաղորդայնները, որոնք պիտի վայելեն բոլոր զաղութիս համակրութիւնն ու քաջալերանքը:

Կ. Յ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Զմոռնամ ըսելու, որ տիկին Սաթէնի փառամոլութիւնը Հայու կնկան տափակ ու հասարակ փառամոլութիւնն էր, զոհարեղէններով զարդարուիլ, սուզ լաթեր հագնիլ, մեծ տուն նստիլ, սալոնի մէջ առաջին տեղը զրաւել, եւայլն:

Մարզար էֆ.ի նիւթական վիճակը կը ներէր իր կնոջ այդ փառամոլութեան զոհացում տալու եւ ատոր համար իրենց ամուսնութիւնը երջանիկ եղած էր: Իրիկ կնկան կուխներ չէին ունեցած միասին, կամ պատահածները չատ աննչան բաներ էին, մանաւանդ որ Մարզար էֆ. հաչտարար ու խաղաղասէր արարածներով մարդ մըն էր:

Քիչ մը առաջուան միջադէպը անտարբեր բան մը չէր: Մարզար էֆ. յանկարծ տեսած էր կինը այդ չզաղզիպ վիճակին մէջ եւ միչտ նմանօրինակ տուիթներով:

Ամէն անգամ, որ Սաթէն եկեղեցի երթար, անպատճառ բարեկանալու տուիթ մը կը ստեղծէր, միչտ արժանապատուու – թիւնը վիրաւորուած զգալու պատրուակ մը կը գտնէր:

Մարզար էֆ. իր թերթը նոր աւարտած էր, երբ կինը վերադարձաւ ընկերուհիներէն: Ինքզինքը փոխելէ եառքը:

— Ե՛լ հագուէ՛, զոչեց ամուսնոյն, կիրակի օրով տանիկ չկեցուիր, կարելի է հիւր մը կուգայ...

Ցետոյ՝ մէկէն իր սեւեռուն զաղափարին զառնալով՝ պոռաց.

— Աղ մարզուն հախէն զալու է, կը հասկնա՞ս կոր, տանիկ չի կրնար տեւել:

— Ո՞ր մարզուն, հարցուց Մարզար էֆէնտի միամտօրէն:

— Ժամկոչին...

— Դեռ չմոռցա՞ր, իմ մաքէս ելեր էր: Այդչափ կարեւորութիւն տալու չէ:

— Անանկ է... խաղք եղողը դուն չես ա... կարեւորութիւն տալու չէ... բայց երբոր ես խաղք ըլլամ՝ ինծի հետ դուն ալ խաղք կ'ըլլաս, քանի որ քու անունդ կը կրեմ:

— Երթամ հագուիմ, ըսաւ Մարզար էֆէնտի սենեակէն դուրս գալով:

Խօսքը կարճ կապելու ասկէ լաւագոյն միջոցը չէր զտած:

Կէսօրուան մօտ այր ու կին իրենց տան վերնագաւիթը նստած էին: Տիկինը զտած էր թերութիւններն ու առաքինութիւնը – ները եւ սակայն այս վերջինները հաւաքական կեանքի նժարին մէջ աւելի ծանր կշռելով, մենք կարողացած ենք դոյատեւել: Ու այս տարօրինակ խառնուրդին ամէնէն մեծ խորհրդանիշը, պատմական դէպքը Վարդանանցն է, որովհետեւ 451ին հայ ժողովուրդը սրբազան խենթութեամբ մը հսկայ կայսրութեան մը դէմ պիտի ելլէր, առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդը առաջին կրօնական պատերազմը պիտի մղէր, ազգային պատերազմի պիտի վերածէր: Այսպէս հայ ժողովուրդը կ'իրագործէ ինքզինքը մեծ խոյանքներու մէջ եւ ոչ առօրեայ նիւթական կեանքով: Վարդանը խորհրդանիշն իսկ է այդ ազատութեան, անկախութեան ձգտող, որեւէ բռնութիւն չհանդուրժող Հայուն: Ապա Պր. Փօլատեան եզրակացուց իր խօսքը ըսելով. «Ամէն տարի կուգանք բոլորս Վարդանի անունով, Վարդանի ուղիով նուիրական ուխտ մը կատարել ու նորոգուիլ. Վարդան մեր պատմութեան մեծագոյնն է որ մեզ կը մխացնէ, իրարմէ չի բաժներ, ատոր համար իսկ Վարդանանցը մեծագոյն տօնն է մեր պատմութեան: Իր պատուիրէնէն, յաղթանակէն եւ միւս բոլոր նիւթական եւ վերացական խնդիրներէն վեր մեզ իրար միացնողն է. այս տարօրինակ ժողովուրդը իրար միացնելու համար պէտք է չատ մեծ ըլլալ, ու այդպիսիները Մեսրոպ, Կոմիտաս... եւ Վարդան՝ որ եղաւ եւ պիտի մնայ մինչեւ վերջ Քաջն Վարդան»:

Վարդանանց դիւցազնամարտի ոգեկոչման այս հանդիսութեան կը նախագահէր Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան, որ յատկապէս փակման խօսքին մէջ ըսաւ. «Հինգերորդ դարու ամէնէն մեծ դերեզմաննոցը, հինգերորդ դարու ամէնէն տըխուր բայց ամէնէն փառաւոր դերեզմանոցը Ատարայրի դաշտը եղաւ: Ատարայրի դաշտին վրայ թաղեցինք խաչը եւ սուրը որպէսզի ծագէր քրիստոնէական լոյսը եւ արմնար մեր ժողովուրդին մէջ վրէժի, միամնականութեան ոգին, յեղափոխական կրակը: Վարդան սպարապետ, Ղեւոնդ Երէց եւ 1036 վկաները նահատակուեցան որպէսզի մենք ապրինք այսօր. անոնք տուին թշնամիին, միայն տուին մահուան այն ինչ որ կը սպասէր մահը, այն ինչ որ կրնար միայն խլել մահը մեր ժողովուրդէն, այսինքն մարմինը, նիւթը, բայց ոգին, զաղափարը կը մնար, կը մնար բոլոր դարերու համար»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Արթունի Ջրպաչեան, այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան, Պ. Արտաշէս Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Ջրպաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գործունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եազուպեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Շառլ Կուրտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճէպլիկիւզլեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները (Արժանթին), այրի Տիկին Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ազատ Մուրատեան (Շալմոն), Սապունճեան ընտանիքները (Փարիզ եւ Թեհրան), Սարայտարեան ընտանիք (Արժանթին), այրի Տիկին Ջրպաչեան եւ զաւակը (Վերսայլ) եւ բոլոր պարագաները խոր յուզով կը ծանուցանեն իրենց մօր, կեսրոջ, զոքանչին, մեծ–մօր, հանիի, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՇՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ
(ծնեալ Սապունճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 5ին, 92 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի (Մարտ 7) ժամը 14,30ին Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ավրնիւ տիւ Փրատօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն–Ժիւլիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Ջրպաշեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին եւ իր բոլոր ընկերները յաւակցութիւններ կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Սերժ Սարգիսեանի յանկարծական մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն Տիկին մը, Լիոնէն 100 ֆրանք կը նուիրէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան քարէսպաղութեան դունաւոր մեքենայով մը օժտելու համար (տես՝ «Յառաջ» 1971 Յունիս 17) եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Մշ. Մխիթեան մասնաճիւղի կողմէ հաւաքուած են հետեւեալ նուէրները.—

Բ. Յանկ

Ե. Պիւրսէլ, Սաղանեան, Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան, Ա. Ճէնտէրճեան, Տ. Տէվէճեան, Տիկին Դաւիթեան 100ական, Տիկին Ա. Վահանեան 200, Ա. Թէրզեան, Ս. Գարապետոսեան, Կ. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սվապեան 50ական, Մ. Սարաճեան 150, Ճ. Պեճիքեան 30, Վ. Պէկեան 200, Վ. Կէօչկենեան, Յ. Վէզիրեան 500ական, Դ. Ձիզմէճեան 200, Հ. Էքիզեան 250, Ս. Խարբութլեան, Անմահունի 150ական, Հ. Թէլալեան, Յովհաննէսեան 200ական, Կ. Ունճեան 500, Բ. Կուրտիկեան, Զ. Եազուպեան, Յ. Տէմիրճեան, Մ. Առաքելեան, Յ. Փէչիմէնեան, Վ. Ղազերեան, Կէնճեան, Ս. Ահարոնեան 100ական։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հովուարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկին Ա. Բէյլեան 500, Տէր եւ Տիկին Բ. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Յարութիւնեան, Յ. Յովհաննէսեան, Հ. Գարբիէլեան, Տիկին Ս. Կարապետեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հայոգեան 40, Յ. Օհանեան, Փրոֆի – թա, Գր. Կէրկէրեան, Գ. Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Կուսուզեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Աչճեան 10։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ
GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ
Կը ներկայացնէ՝
ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03
Սեղանները դրաւուած պիտի չըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅԱԽՕՍ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Կազմակերպութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի
12 Մարտ Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավրնիւ տը Սաֆս
Լիոն
Պիտի ցուցադրուին
«ԳԱՐԻՆԷ»
գունաւոր մեծ փիլմ, հաղուած «Լէպլէպինի Հօր – Հօր Աղա» օփերէթէն
եւ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՖԻԼՄ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՑ
Այս ցերեկոյթը կազմակերպուած է ի նպաստ Հայ Ազգային Տան
Խճողում տեղի չտնենալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—
Տիկին Վերոն Սրմաքէչեան 10, Cours Vitton — Lyon (6e)
Պարոն Վարդգէս Զալըքեան 29, Rue Juliette Récamier — Lyon (6e)
Պարոն Սուրէն Ճէլլահեան (Epicerie) 50, Rue Dunoir — Lyon (3e)
Մուտք 8 եւ 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ
Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,
ՄԱՐՏ 12-ԻՆ
Սփլանտիտի մէջ։
Կը նախագահէ ՄԷՔՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսին ԼԻԻԲ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Մարսէյլ գտած իր յաջողութենէն ետք եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան մխիթարիններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմակերպիչ Մարմնին Անոյշը կը ներկայացուի Մայիս 13 եւ 14ին
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
Երաժշտութիւն՝ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
Բնագիրը՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած համանուագային նուագախումբէ մը։
Ցարդարտումներ եւ ղեկտոնները՝ Ալէն Ազատ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին
Հանդէս ի յիշատակ վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.
— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ
ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հետաքրքրական բ. կայանէն (դունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՑՇԻ մասին։
×
ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը։

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱՀՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԴՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան)
Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԻԱԹՐԸ ՇԱՆ ՋԻԼԻՋԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիրը
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան առենապետ ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին։
Տաք մթնոլորտ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան սրահը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, Սէն Շամոնի հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի
ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԻԼ
11 Մարտի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին քաղաքապետարանի թատրոնը, Վալանս։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՄԱՐՏ
MERCREDI
8 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

ՀՏՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12360

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.360

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ա·

Լսացնելու համար տարաբախտ գրա – գիտուհիի կեանքին մասին մեր գրածնե – րը, կ'արժէ ծանօթանալ հայ գրականու – թեան մեծանուն քննադատ Յակոբ Օշա – կանի տեսակէտներուն :

Սէօլէօզի ուսուցիչը, որ այն առեն Յակոբ Քիւֆէճեան կը կոչուէր, յայտ – նութիւն մը կ'ընէր օսմանեան Սահման – նադրութեան հռչակման վաղորդայնին՝ Ագռակի, Ազատամարտ շաբաթաթերթի, յետոյ նաեւ Մեհեանի մէջ իր ստորագրած ինքնատիպ գրութիւններով :

Զապէլ Եսայեան ծանօթ անուն մըն էր նոյնիսկ համբաւ մըն էր այդ օրերուն արեւմտահայ գրականութեան մէջ : Օշա – կան ունէր երեսունհոգի էր, ծնած ըլլա – լով 1883ին (յանկարծամահ պիտի ըլլար Հալէպի մէջ 1948ին) : Զապէլ Եսայեանի կուսեր եղբայրը կը նկատուէր : Իրրեւ ժամանակակից ու գաղափարակից՝ Պոլ – սոյ մէջ մօտէն ճանչցած էր զայն ու հե – տեւած անոր գրական ու հանրային գոր – ծունէութեան :

«Ազբե'նիֆ»ներու յանդուգն հեղինակը, որ չէր վարանած իր հասուն նչդրակի ան – հնոյ վիրահատութեան ենթարկելու իր օրերու եւ իրեն նախորդող սերունդներու չատ մը համբաւ չհասած գործերը, վեր – ջին ծայր բարեացակամ է Զապէլ Եսայ – եանի հանդէպ :

Իր կոթողական գործին՝ Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան չորքի վե – ցհատորը՝ տպուած Պէյրութ 1968ին, նուիրած է արուեստագէտ սերունդի երեք դէմքերուն, — եղիշէ Դուրեան, Դանիէլ Վարուժան եւ Զապէլ Եսայեան :

Մինչ Վարուժանին յատկացուցած է 60 էջ միայն, Զապէլ Եսայեանին նուիրած է 100 էջէն աւելի (245–348) :

Եսայեանէն առաջ ունեցած ենք ուրիշ կին գրողներ, որոնցմէ անուն չհասած էլին Սրբուհի Տիւսաբ (1842–1901) եւ Զապէլ Ասատուր – Սիպիլ (1863–1934) : Առաջի – նը ծանօթ էր իր երեք վէպերով, որոնք մինչեւ այսօր կը վնտռուին : Անոնք են՝ Արաքսիա կամ Վարժուհիի, Մայտա, եւ Սիրանոյշ : Օշական «ճապաղ թեզեր, թերթօնատիպ ու անկենդան» կ'որակէ հնոյ ազատագրութեան նուիրուած այդ գրութիւնները : Սիպիլ հրատարակած է քերթուածներու հատոր մը՝ Յոլեր եւ երկու վէպեր՝ Աղջկան մը սիրտը (Օր· Ալիս ծածկանունով) եւ Կնոջ հոգիներ : Օշական առաջինին համար կ'ըսէ թէ «վկայութիւն մըն է անշուշտ, բայց ան – բաւարար» : Ու կ'աւելցնէ·

«Զեմ զրաղիր միւս կին գրողներով, այն պարզ պատճառով, որ գրեթէ անոնց մօտ արդիւնքդրդիւ, կենցաղագիտութեան, քիչիկ մը փառասիրութեան հանդէս է քան հոգեկան հարկադրանք» :

Յետոյ նաեւ՝ «արեւմտահայ գրակա – նութեան մէջ, կին գրողներու համեմա – տաբար ճոխ խումբէն Զ· Եսայեանի ա – նունը կը զատուի, զատնալու համար բա – ցառիկ ու արժէքաւոր վկայութիւն մը, իր՝ ինչպէս մեր գրականութեան չնորհ – նեալին» :

Հոգեբան վիպող վերագիրը կուսայ՝ բնորոշելու համար անոր տաղանդը, որ «բնատուր» էր :

«Տիկին Եսայեան միեւնոյն է, որ հայ երիտասարդ կինը, հայ մտաւորական կի – նը ու հայ մայրը մտցուցած է մեր ար – ուեստին ներս : ...Այդ առաքելութիւնը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՈՂ ՉԷ ՎՐԱՍՏԱՆԷՆ

—o—

Խորհ· Միութեան Համայնավար կու – սակցութեան կեդր· Կոմիտէն նոր կը յայտնէ Պրաւդա մէջ կարզապահական այն ծանր թերիները եւ անտեսական մար – զերու զէշ մատակարարումը որոնց պա – տասխանատու զարձած է Վրաստանի Հանրապետութիւնը : Կեդր· Կոմիտէն կը պարզէ որ Վրաստան անբաւարար աշ – խատանք տարած է զաղափարական դետ – նի վրայ եւ իշխանութիւններու կողմէ հրապարակուած այս կարեւոր թերացում – ները, նախատեսել կուտան թէ Մոսկուա վճռած է չատ ծանր միջոցներ ձեռք առնել «ուղիղ ճամբու» մէջ դնելու համար Վ – րաստանը : Կը մատնանշուին նաեւ ար – դիւնաբերութեան պակասները : 1971ին, Վրաստանի հաստատութիւններէն չորսէն մէկը նուազ արտադրած է քան 1970ին : Թէքնիք մակարդակը չէ փոխուիր : Մնուն – դը դէչ կը բաշխուի, հարկ եղածին չափ արճառան, ճաչարան չկայ : Բանուոր չկայ կօշիկ նորոգելու եւ տուներու նորոգու – թիւնները ընելու համար, յետոյ պէտք է պայքարիլ պետական ինչքերու գողու – թեան, մսխումին եւ կաշառակերութեան դէմ : Կը կարծուի որ այս հրապարակային պարսաւով, Մոսկուա կ'ուզէ որ ընդհա – նուր օրինակ ծառայէ միւս բոլոր Հան – րապետութիւններուն համար :

Ինչպէս կ'երեւի « ընկերվարութիւնը » այնքան ալ յաջող ձեւով չէ կառուց – ուած ... :

կատարած է արուեստի կենդանակերպին տակ : ... վէպին, հոգեբան վէպին մեծ ու միակ գործատուրն է ան մեր մէջ : ... Իր գործը ընդարձակ է բան ամբողջ արդիւնքը մեր բոլոր կին գրող – ներուն : Այս միակ հատատումը գեղեցիկ ու արդար վկայութիւն մը կը կազմէ ա – մէնէն առաջ վաւերական գրագէտի իր խառնուածքին : Ու փաստ՝ նոյն ատեն, n'չ միայն զարտուղութեան իր սեռին շեխոմբէն, այլ իր արուեստին ալ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏՆԱԼՈՒ ՊԷՏՔ ՉԿԱ՞Յ

« Աբմինեը Ուիճլի » *չաբաթաթերթի փետրուար 17ի թիւին մէջ կարդացի հետեւեալ ծանուցումը.*

«Հարվըրտ համալսարանի արեւելեան լեզուներու եւ գրականութեան բաժինը կը յայտարարէ թէ փրոֆեսէօր Բապըրթ Թամսըն գրաբարի արագ թափով այլ լուրջ դասընթացքի մը պիտի սկսի 1972ի ամառնային շրջանին:

«Այս դասաւանդութեան առաջին կիսամասը պիտի պարփակէ կանոնաւոր ուսումը տարրական գրաբարի: Իսկ երկրորդ մասը պիտի յատկացուի հայ հին պատմագիրներու գործերու ընթերցման: Ծրագիրն է՝ օրական երկու ժամ դասաւանդութիւն եւ երկու ժամ ընթերցում: Նախապէս հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»:

×

ՆԱԽԱՊԷՍ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏՆԱԼՈՒ ՊԷՏՔ ՉԿԱ՞Յ: Գրաբար լեզուով մեր ոսկեդարեան պատմիչներու գործերը պիտի կարդան եւ նախապէս հայերէն գիտնալու պէտք չկա՞յ: Եթէ հայերէնի պէտք չկայ, *ուրեմն՝ ի՞նչ պէտք կայ:*

Ինչո՞ւ Հարվըրտ համալսարանի բժըշկական բաժինը չի յայտարարեր, թէ իր հիւանդանոցին մէջ փափաքողնե՛րը կրնան մաղձապարկի գործողութիւն ընել... Նախապէս վիրաբուժութիւն պիտանալու պէտք չկա՞յ:

Հարվըրտ համալսարանի մէջ, Հայերու խնդրանքով ու Հայերու մեծագոյն մասը դրամով հայագիտութեան ամպիոն մը հիմնուեցաւ: Ու երբ այս հայագիտութեան հայանուն կազմակերպութիւնը քանի մը տարի առաջ հայագէտներու համագումար մը կազմակերպեց՝ փակման հաց կերոյթին հայերէն խօսեցան միայն փրոֆեսէօրներ Ճէյմս (Ֆրանսացի), Տոսէթ (անգլիացի) եւ Կոռէլ (զուիցերացի):

Միայն օտարները հայերէն խօսեցան, որովհետեւ ամերիկահայ անդամները... հայերէն չէին կրնար խօսիլ:

Եւ հիմա, կ'երեւի ուղղելու համար այս թերին, երեք ամիսէն պիտի սորվեցնեն ո՛չ թէ աշխարհաբար՝ այլ գրաբար, եւ պիտի կարդան մեր պատմիչներուն գործերը անոնց բնագրին լեզուով:

Ո՛վ Օշականի սուրբ հրաշագործիչ, երկնքէն աղո՛թք մը կարգա՛ Ամերիկահայոց գլխուն:

Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի ճենճերխս Աւետեաց Աչխարհի զաւակներուդ համար:

Ո՞ր նախախնամութիւնը անօրինեց այդ Ղարաբաղեան սոխակներու այս դառն կացակը:

Քառորդ միլիոն համրանք ունեցող Ամերիկածին հայ սերունդ մը ունինք այս ափերուն վրայ եւ անոնց մէջէն հարիւր հոգի կարգին հայերէն չեն կրնար խօսիլ: Ու այդ հարիւրէն տասը հատը չնորհքով հայերէն նամակ մը չեն կրնար չարադրել:

Եթէ ասիկա ազգային անկում չէ՝ հապա ի՞նչ է: «Հայերէն գիտնալու պէտք չկայ», կ'ըսեն... ու կը հաւատան:

×

Ամերիկահայութեան մակերեսային երեւոյթները չեցուցիչ են:

Եկեղեցինե՞ր... ուղածիդ չափ, մէկը մէնէն վարթամ: Մարդիկ, որոնք երեսուն տարի առաջ եկեղեցւոյ ուր ըլլալը չէին գիտեր, հիմա եկեղեցիներէն դուրս չեն ելլեր:

Եթէ մեր երէցները կ'ուզեն իրենց անձնական հաշիւները կարգի դնել իրենց Արարչին հետ, ասիկա իրենց ու Արարչին միջեւ կարգադրելիք խնդիր մըն է: Բայց ինչո՞ւ եկեղեցին համանիշ դարձնել ազգութեան՝ համայն զազրութով ովսաննա՛ երգելով կղերապետութեան: Ինչո՞ւ հաւաքարար եւ երկիւղածութեամբ բուռ-վառ չարժենք, խունկի բոյրին թմրելով:

Ճիշդ է՝ մոմ մը վառելու համար հայերէն գիտնալու պէտք չկայ, բայց ի՞նչ լեզուով կ'աղօթէ այստեղ ծնած Հայու – Թիւնը:

Ո՛վ Նարեկայ սուրբդ Աստուածահայ – ղորդ, ի խորոց սրտից յողնաթախանձ՝ բարեխօսեա՛ վասն մերոյ վերկութեան, քան զի ասեն յիմարակորոյս՝ «հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»:

Պարահանդէսնե՞ր... Գրեթէ ամէ՛ն գիշեր: Բայց ի՞նչ նուագ, ի՞նչ երաժշտու – թիւն:

Թրքամարի եղանակները, տաւուլ-զուռնայի ոճով նուագուած: Երաժշտանոցներէ շրջանառարտ երիտասարդ հայ նուագածուները՝ որոնք օր մը նեղութիւնը չեն քաշած հին սերունդէն մէկու մը հարցնելու թէ իր գիւղը ի՞նչ երգեր կ'երգէին, ի՞նչ եղանակները կը նուագէին, ի՞նչ պարեր կը բռնէին:

Ինչո՞ւ այստեղ երկրորդ անգամ պիտի նահատակուիս այսպէս, ո՛վ Կոմիտաս սուրբդ քաղցրաշրուքիկ: Նոր հայ երգ մը գի՛ր մեր հայ սրտերուն մէջ՝ որպէսզի այլեւս չըսենք «հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»:

Ամերիկահայութեան չարը ի՞նչպէս քերթել, որպէսզի երեւան գան մեր հարատած ազգային նկարագիրը, մեր անզնահատելի ազգային արժէքներն ու արժանիքները, մեր անփոխարինելի մայրենի լեզուն:

Դպրոց... Դպրոց... Դպրոց: Նախա – կրթարան, միջնակարգ եւ բարձրագոյն:

Զղիտակցելով հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան՝ եթէ անտարբեր մնանք այս հրատապ հարցին, անխուսափելիօրէն պարզամիտ ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլայ կարծել՝ թէ «հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»: Անխմաստ եւ աւերածուծ կարծիք, որովհետեւ մեր ազգային ինքնութեան բոլոր տարրերը խտացուած են մեր լեզուին մէջ:

ԹՐՈՓՄԱՆ ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

24 Օգոստոսին, Ժան Քինք եւ Թրոփ – ման չոգեկառք կ'առնեն Ռուպէէն եւ յաջորդ օրը կը հասնին Շուէյց: Արագօրէն կը ճաշեն ու կը մեկնին ղէպի դղեակին աւերակները, որուն չուրջը իրրեւ թէ կը պտուտէր խնդրոյ առարկայ կալուածը: Թրոփման իրեն հետ առած է քիչ մը ուտեստեղէն եւ չիչ մը գինի, որուն մէջ խառնած է փրուսիական ասիտ: Իւաւ – կան քալելէ ետք, կը նստին ծառի մը տակ եւ քիչ մը կ'ուտեն: Ժան Քինք կը պարպէ գինիի չիշին կէսը, որմէ Թրոփման կաթիլ մը խմած չէ մեր, առարկելով ստամոքսին անհանգստութիւնը: Ժան Քինք չուտով կ'աւանդէ հոգին: Թրոփման կը թաղէ անոր մարմինը անտառին մէկ անկիւնը եւ կը վերադառնայ կէօտվիլէյը քաղաքը: Ժան Քինքի զրպանէն առած է անոր անձնական առարկաները եւ չէքի տետրակը: Սորված է նաեւ գաղտնի գիրը կեղծել:

Անմիջապէս նամակ մը կը գրէ Տիկին Քինքին եւ կը գրկէ չէք մը, ուր կը գնէ ամուսինին առորագրութիւնը: Տիկին Քինք, որ կարդալ չի գիտեր, կ'երթայ դրամատուն, կը գանձէ դումարը եւ կը

Մտածողին համար՝ Ամերիկահայութիւնը գաւեշտ է, իսկ զգայողին համար՝ ողբերգութիւն: Ամերիկահայ կեանքը ծիծաղելի է, մխանգամային՝ մռայլ... հեղնական չափառուկ:

×

Լա՞լ թէ խնդալ ամերիկահայ մեռե – լաթաղի մը սա յայտարարութեան վրայ, որ բաշխուեցաւ լոյս տեսաւ մեր լրագիրներուն մէջ.

«ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ»

«Այսու կուգանք մեր շնորհակալութիւնը յայտնել Մեծագոյն Պոսքընի հայ հասարակութեան անխտիր, որ մեր շէնքին նորոգութեան ժամանակ մեզի հանդէպ բարեացակամ գտնուեցաւ իրեն պատահած դժբախտ պարագաներուն ժամանակ, եւ առանց տրտնջալու ֆաջալերեց մեզ: Հիմա արդէն մեր մեռելատունը նորոգուած, ընդարձակուած եւ կահաւորուած է արդիական եւ հանգստաւէտ կահ կարասիներով, ու պատրաստ ենք մեր սպասարկութիւնը տալ ձեզի աւելի լաւ պայմաններով»:

Արդեօ՞ք այդ տողերը այլաբանական հեռապատկերն են ամերիկահայ զաղութին: Վախճանում, արդիակա՞ն եւ հանդուստէտ պայմաններու տակ... Մեռած երազներու փոշին թողլով մեր եակին:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ղրկէ կէօտվիլէյը, Ժան Քինքի անունով:

Հոս կը պատահի աննշան ու սովորական դէպք մը, որ պիտի ունենար անչափելի եւ ողբերգական հետեւանքներ, այսինքն պատճառ պիտի դառնար ընտանիքի մէջ անդամներուն մահուան:

Երբ Թրոփման կը ներկայանայ նամատուն եւ կը պահանջէ Ժան Քինքի առնուին եկած ապահովագրեալ պահբանը, պաշտօնեան կը պահանջէ ինքնութեան թուղթ մը: Թրոփման կը պնդէ, բայց պաշտօնեան անզիջում կը մնայ, որովհետեւ տեղեակ է պահարանի պարունակութեան:

Պաշտօնեան եթէ քիչ մը նուազ պարտաճանաչ ըլլար եւ յանձնէր պահարանը, անդիտակցաբար վրկած պիտի ըլլար հարիւրաւոր անմեղներու կեանքը:

Թրոփման չի յուսահատիր սակայն: Նամակ մը կը գրէ կիւթաւ Քինքի, որ պէտքի գայ կէօտվիլէյը եւ ինք առնէ պահարանը: Նամակատան պաշտօնեան կիւթաւէն կը պահանջէ իրաւասութեան վկայական մը, սորագրուած իր հօրմէն: կիւթաւ ձեռնունայն կը վերադառնայ փարիզ, ուր արդէն վերադարձած էր Թրոփման: Վախնալով, որ կիւթաւ կըզգայ բանկ մը կասկածիլ, կ'որոշէ անձնապէս գայն անհետացնել: Կը տանի Փանթէնի ամայի դաշտերուն խորերը, կանաչ ձամբայ կոչուած վայրը, գայն կը սպաննէ դաշոյնով ու կը թաղէ Մանչինի դաշտին մէջ:

Երկրորդ նամակ մը կը գրէ Տիկին Քինքի, միշտ Ժան Քինք առորագրութեամբ: Նամակին մէջ կ'ըսէ, որ կալուածը գնած է եւ պէտք ունի դրամի: Կնոջմէ կը խնդրէ, որ ծախէ տան արժէքաւոր առարկաները, ու գոյացած դումարը առնելով գայ եւ գինք գտնէ Փարիզ: Եթէ կալբան չհանդիպի իրեն, գինք վնտռէ Ընմէն տը Ֆէր պանդոկը:

Տիկին Քինք չուտով կը կատարէ ամուսինին խնդրանքը եւ հինգ զաւակները առնելով կը ժամանէ Փարիզ: Թրոփման կը գործէ երկու սխալներ: Նախ կը բացակայի պանդոկէն Տիկին Քինքի ժամանած մէջօրին եւ երկրորդ՝ Փանթէն կը մեկնի իր վեց զոհերով այնպիսի ժամու մը, որ ամէնէն անտարբեր կառապանին մտքին մէջ իսկ կրնար կասկածներ արթընցնել:

Այս բոլորը չէին պատահեր, եթէ Տիկին Քինք նուազ մխամխ ըլլար կամ կարդալ եւ գրել գիտնար:

Իր զոհերը թաղելէ առաջ, Թրոփման կը կողոպտէ Տիկին Քինքը եւ ապատ չունի մը կը քաշէ: Այլեւս աշխարհի վրայ չէ մնացած Քինք ընտանիքէն անդամ մը, որ կարենայ գինք ամբաստանել:

Առանց ժամանակ կորսնցնելու կը մեկնի Լը Հաւր, ուր կը ձերբակալուի անակընկալօրէն:

Առեանին առջեւ սակայն, Թրոփմանի փաստաբանը կ'որդեգրէ ճարպար ռազմավարութիւն մը՝ փրկելու համար իր պաշտպանեալին գլուխը: Թրոփման ըսած էր, որ գինք մխակ ոճրագործը չէր, այլ եղած էր պարզ մեղսակից մը:

Փաստաբանը այս խոստովանութեան

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Բերա փողոցի կերպասեղէնի հայ վաճառատան մէջ պաշտօնեայ եմ:

Նախագահը պահ մը այնպէս ձեւացուց թէ իր առջեւ գտնուած փաստաթուղթերը աչքէ կ'անցընէր, ապա ամբաստանեալին դառնալով աւելցուց.

— Տիգրան Նիկոսեան, կ'ամբաստանուիս թէ նախ Մուխթար փաշային կինը՝ Այիչէ հանըմը մոլորեցուցիր, եւ կնոջական տարազին ներքեւ, դոր տակաւին վրադ կը կրես, Ն. Վսեմափայլութեան հարէմը մտար:

— Այո, այդպէս է, պատասխանեց համարձակութեամբ Տիգրան:

— Երկրորդ, կ'ամբաստանուիս թէ, չարունակեց նախագահը, Այիչէ հանըմին մէջօրում յաջողեցար Ն. Բարձրապատուութիւն Հայրիէ Սուլթանուհին մոլորեցնել եւ անոր ձեռքը դինելով իր Տիրոջը ու ամուսնին դէմ հանել:

— Այո, ատիկա ալ ճիշդ է:

— Ինքզինքդ արդարացնելիք բան մը ունի՞ս ըսելիք:

— Ոչ:

— Բայց այս ամէնը ընելու համար ի հարկէ նպատակ մը ունէիր:

— Այո, բայց դժբախտաբար ձախողեցաւ:

— Ի՞նչ, յարեց Քէմալ զարմանք կեղծելով:

— Ձեմ դիտեր թէ Թոյլ պիտի տրուի՞ ինձ ազատ խօսելու:

— Ազա՞տ խօսիլ, ո՞չ. առանց Ն. վեհափառութեան հրամանին չես կրնար ազատ խօսիլ:

— Ուրեմն պիտի խնդրէի որ Ն. վեհափառութեան հրամանը առնուի: Ապա թէ ոչ չեմ կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ համար դիս այս կատակերգութեան հրաւիրեցիք, քանի որ ազատ խօսելու հրաման չունիմ:

— Լռէ՛, դոչեց նախագահը ձեռքը սեղանին զարնելով, Ն. վեհափառութեան դատարանները կատակերգութեան վայրեր չեն, այլ արդար դատարաններ են, որոնք արդարութիւն կը տնօրինեն անոնց որոնք արժանի են ատոր:

— Շատ աղէկ, բայց այն ատեն ուրեմն ձգեցէք որ մեղքս խոստովանիմ:

Քէմալ ակնարկով մը դատաւորները խորհրդակցութեան հրաւիրեց: Ամէնքը մէկ քանի մը վայրկեան խորհրդակցելէ յետոյ նախագահը վերատին ամբաստանեալին դարձաւ ու ըսաւ.

— Շատ լաւ, առանց Ն. վեհափառութեան արտօնութիւնը ունենալու, ես իմ պաշտօնիս տուած իրաւունքը կը դործադրեմ եւ քեզ կը թոյլատրեմ որ ուզած ձեւովդ խոստովանութեան սկսիս:

Տիգրան սիսիանքի խորունկ չունչ մը առաւ եւ նախագահին առջեւ խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Տէր իմ, ըսաւ — քանի մը դիչեր առաջ փայտէ խաչին առջեւ նոյնինքն Քէմալի իրեն տուն տուած երդումը յիշելով — այս ամէնը ըրի յանուն ազատ խղճմտանքի Աստուծոյ համար, յանուն ազատ դաղափարի Աստուծոյ համար, յանուն մարդկային արդարութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան համար...:

Երիտասարդին այս խօսքերուն վրայ, եթէ դատաւորներէն մին յանդգնէր ձեռքը Ալի Քէմալ փաչայի կուրծքին վրայ դնել, անոր սրտին պայթելու աստիճան զարնելը պիտի դգար:

— Այդ ըսածներովդ ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց նախագահը ձայնով մը, որ կը ջանար աւելի աչխոյժ դարձնել:

— Այս ամէնը ըրի, որովհետեւ ուխտած էի մարդկային արիւնի այն սրբացած կաթիլներուն վրայ որոնք տակաւին բռնակալներու եւ մարդասպաններու հաթաղանները կը ներկեն...

— Օ՛, դոչեց կատաղութեամբ դատաւորներէն մին, վսեմափայլ տէր, այս մարդը այլեւս չափը կ'անցընէ:

Քէմալ դատաւորին կողմը դարձաւ:

— Հրաման տուէ իրեն որ խօսի, բայց խիստ ձայնով մը, եւ քանի որ ես դինքը չեմ ընդմիջեր, չեմ ներեր որ ուրիշ ոեւէ մէկը ընդմիջէ:

Դատաւորը չբթնցքները խածաւ ու լռեց:

— Ամբաստանեալ չարունակէ, կը ձգեմ որ ազատ խօսիս, բայց Ալի Քէմալ Տիգրանի, վանդի խօսքերէդ դատարանը շատ բաներ ունի իմանալիք:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար. – 183)

ՈՉ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

Շահեկան դասախօսութիւն մը կը խոստացուէր մամուլով եւ առանձին հրաւիրատոմսերով՝ Զօրեքշաբթի, Մարտ մէկի երեկոյեան համար, Սանթրօ սրահը:

Դասախօս՝ Աշոտ Տ. Ասլանեան, «Հայկական Ս. Ս. Հանրապետութեան Բարձրագոյն եւ Միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան Մինիստր»:

Նիւթ՝ «Գիտական բարձրագոյն ուսման հարցը Հայաստանի մէջ»:

Եւ, իսկապէս, ակնկալելի էր, որ դասախօսութիւնը ըլլար հետաքրքրական ու շահեկան միաժամանակ: Ի վերջոյ այն ինչ որ կը հրամցուէր, խիստ այժմէական նիւթ մըն էր անկասկած եւ այլապէս կարեւոր մեր երկրին համար: Ու նիւթը ներկայացնողն էր այդ գործին ընդհանուր ղեկավարն ու պատասխանատուն:

Այո՛, կ'ակնկալուէր, որ այդ երեկոյ յարդելի նախարարը խօսելով բուհերու (բարձրագոյն ուսման հաստատութիւն – ներու) եւ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւններու մասին ըսէր, թէ ասոնք իրենց գոյութեան ընթացքին, մինչեւ անցեալ տարի Յունիսի վերջ, երկրին տուած են 150·000 մասնագէտ – ներ, որոնցմէ 81,5 հազարը բարձրագոյն, 67,8 հազարը՝ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեամբ:

Կ'ակնկալուէր, որ նախարարը ըսէր թէ մասնագէտներու այդ պահանջի թիւին վրայ, անցեալ տարի Յուլիսին, կ'աւելնար բարձրագոյն կրթութիւն ստացած 8·420, իսկ միջնակարգ մասնագիտական կրթութիւն ձեռք ձգած՝ 9000 հոգի:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ 1971–72 ուսումնական տարեշրջանին մասնագիտական բարձրագոյն ղպրոց կ'ըն – դունուէին մօտաւորապէս 10·300 ուսա – նող, իսկ միջնակարգ մասնագիտական ղպրոց՝ 15·000 ուսանող:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ Հայաստանի մէջ մինչեւ անցեալ տարեվերջ կը գործէին 13 բարձրագոյն եւ 60 միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններ: Ասոնց աշա – կերտութեան թիւն էր տուեալ տարե – շրջանին՝ 56·000 եւ 47·000 համապատասխան կարգով:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսման ցանցին մէջ երեք հարիւրէ աւելի մասնագիտական ճիւղեր կը դասաւանդուին, որոնցմէ 78 ճարտարագիտական, 29 համալսարանական, 8 գիւղատնտեսական, 19 մանկավարժական 13 արուեստի, 4 բժշկական:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ յառաջիկայ հինգ – տասը տարիներուն ուսանողութեան ընդհանուր թիւը (մինիստրը հաւանաբար ըսէր՝ կոնտինկեն – տը) չատ մեծ ամ մը պիտի չարձանա – գրէ, ըստ որոշ նախատեսումներու: Թէ հաւանական կը նկատուի կարեւոր փոփոխութիւններ կատարել մասնագիտա – կան կրթութեան գործին մէջ՝ ուժ տալով ճարտարագիտական – թեքնիք մասնագիտութիւններուն: Թէ ներկայ հնձամեակին մեծ համեմատութեամբ պի – տի գարգանայ ռատիօ – էլեկտրոնիք արդիւնաբերութիւնը, որուն պէտք է անպայման ստեղծուի ճարտարագիտական – բնագիտական հիմնարկութիւն մը: Թէ հրատապ հարց գարձած է ժողովրդական անտեսութեան առանձին հիմնարկութեան մը ստեղծումը՝ համալսարանի ապրանքագիտութեան եւ առեւտուրի անտեսութեան ճիւղերուն առընչութեամբ:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ մասնագիտական կրթութեան ասպարէզին մէջ, դասախոսակազմի աչխատանքներու լծուած վրոֆեսէօրներու, տոքթէօրներու, դոցենտներու եւ դիտութեան թեկնածուներու իր համեմատական թիւով Հայաստան Սորվ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը: Աւելի մանրամասնելով ըսէր նաեւ, թէ ուսանողու – թեան հետ կ'աշխատին 12·000 դասախոսներ եւ օժանդակներ, որոնցմէ 230 վրոֆեսէօրներ եւ դիտութեան տոքթէօրներ են, 1350՝ դիտութեան թեկնածուներ, դոցենտներ, 1500 դասախոսներ:

Կ'ակնկալուէր, որ նախարարը ըսէր թէ բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտութեան ուսման մէջ ցարտ հարց մը գարձած է մայրենի լեզուով համա – պատասխան դասագիրքերու եւ, ընդհանրապէս, դիրքերու պակասը: Մէկայն 10 տոկոսը հայերէն է:

Կ'ակնկալուէր··· բայց դեռ կարելի է երկարել ակնկալութիւններու շարքը՝ քանի մը սիւնակ եւս լեցնելով իրրեւ յիշեցում:

Այժմ հաւանաբար հարց տայ ընթերցողը, թէ ի վերջոյ ի՛նչի մասին խօսեցաւ նախարարը իր աւելի քան մէկ ժամուան դասախօսութեան ընթացքին:

Նկատի առնելով անոր չօշափած նիւթերուն բազմազանութիւնը՝ դանդաղ կը ներկայացնենք Թուարկումի ճամբով.— Այսպէս, դասախօսը, որ երկրաբանական հարցերու ծանօթ մասնագէտ մըն է, երկար խօսեցաւ Հայաստանի բնական հարստութիւններու մասին՝ պղինձ, մոլիբդէն, ոսկի, քարեր, երկաթ, քարազ, հանքաջուր եւայլն, ասոնց պաշարներուն քանակը, մշակումը, արդիւնահանումը, ներկայացուցած արժէքը (յաճախ տոլորով) · խօսեցաւ արդիւնաբերութեան ճիւղերու մասին, թուարկեց գործարաններ, էլեկտրաժ (իր խօսքով՝ եներկիա), Սեւանի Ջուրերու 17 մեթր նուազումը, Արփի–Սեւան Ջրատարը, Ղարադաղէ եւ Իրանէ ստացուած կազը, հիւլէական էլեկտրակայան, արագացուցիչ, Լճաշէն եւ Մեծամօր, գիտական աչխատանքներ, որոնց չարքին անդրադարձաւ զանկի կեդրոնի տակ ուղղի բջիջներու կարեւոր գործին, Բիւրական եւ Համբարձումեան ու հայ աստղագէտին չատ արժէքաւոր յայտնաբերումները, երկաթուղիի նոր գիծերու հաստատումը, լեռնային վարպուղիներու չինութիւնը, պատմաբաններու ներդրումը հայագիտութեան մարգին մէջ, յիշեց Ագռնցը իրրեւ իսկական պատմաբան, ներպաղէ, կրօնք, էջմիածին, գիւղատնտեսութիւն՝ հացահատիկի, պըտուղ – բանջարեղէնի արտադրութիւն, մեծ եղջերաւոր կենդանիներ, ոչխարներ եւայլն, առանց մոռնալու նաեւ դասա – խօսութեան հետ կապ չունեցող քաղաքական բնոյթի «տեսութիւնները»:

Անշուշտ, այս երկար չարքին մէջ քանի մը վայրկեանի համար ալ իր տեղն ունեցաւ նաեւ Հայաստանի կրթական կեանքը:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ նախարարը իր երկար խօսքին ընթացքին հազիւ ժամանակ ունեցաւ հարեւանցի ակնարկ մը նետելու իր բուն նիւթին հետ աղերս ունեցող քանի մը չատ պարզ կէտերու վրայ: Ընդհակառակն ան խօսեցաւ իր նիւթին հետ կապ չունեցող չատ ու չատ բաներու մասին, մէջն ըլլալով նման դասա – խօսութիւններու անյարիր եւ անընդունելի քարոզչութիւնը՝ զուտ քաղաքական բնոյթով:

Պարզ է նաեւ, որ երբ ճիգ կը թափուի ժամուան մը ընթացքին այսքան բազմազան հարցերու մասին խօսելու բոլոր ներկայացուած նիւթերն ալ կ'ունենան մա – կերեսային ընութագրում, կը գառնան նիւթ՝ հարեւանցի ակնարկի:

Ճշդենք, թէ ոչ մէկ դիտողութիւն կամ քննադատութիւն ընելու հարկադրանքին տակ պիտի գտնուէինք, եթէ իրրեւ դասախօսութեան նիւթ յայտարարուած ըլլար՝ «Ընդհանուր ակնարկ Հայաստանի ժողովրդային անտեսութեան, բնական հարստութիւններու, կրթական եւ դիտական կեանքի, արդիւնաբերութեան, դիւղատնտեսութեան եւայլնի մասին»:

Բայց այդպէս չեղաւ եւ ասիկա ցաւալի իրողութիւն է: Ցաւալին մանաւանդ այն է, որ Երեւան միշտ «աղքատ զարմիկի» տեղ կը գնէ արտասահմանը եւ այն համոզումը ունի, որ ամէն բան կարելի է ընել, կարելի է ըսել, երբ ներկայացողը «հայրենիք»ն է, այսինքն վերի արաթ գոբեն: Ա՛յս այսպէս չէ եւ լաւ է որ նկատի առնուի, թէ արտասահմանը «խոպան հող» չէ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Դահլիճին օդնականները վրայ հասան զայն դադրեցնելու համար: Թրոփման ժամանակ ունեցաւ խածնելու անոնցմէ մէկուն ձեռքը, գոյց տալով իր գաղանային բնազդը:

Եւ ընդհանուր խոր լռութեան մէջ, եռանկիւն դանակը իջաւ Թրոփմանի վրայ···

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Չէ, միայն թէ Մխրանիկ էֆ·ին ըսի որ հոսկէ անցնինք, քու մասիդ տեղեկութիւն առնելու համար, չիտակը մըտաանդութեան մէջ մնայի··· պատա – րաքը նոր մատ էինք, յանկարծ Թորոսիկը հեռացար եկեղեցիէն, զոյնդ ալ մէկկէն ի մէկ աւրուեցաւ··· արդեօք հիւանդ եղաւ՝ մտածեցի··· ինչ որ է, կ'երեայ որ բան մը չէ:

— Շատ դէշ կերպով չկրնաս թունդ ենան, — պատասխանեց Սաթէն, — դուն քիչ մը եռեւս նատած էիր, հարկաւ տեսար եղածը:

— Ներտակը բաներ մը գարճաւ ամա, պղկ մը չհասկցայ:

— Տիկին Շաղիկին գալը տէ՝ աթոռը իմ կեցած տեղս դնել տալ ու նստիլը չտեսա՞ր···

— Մաքէս անցաւ, որ անոր համար մէկկէն ի մէկ բարկացար· ճամբան էրկանս ալ ըսի, անանկ չէ՞, Մխրանիկ էֆէնտի:

— Այնպէս է, հառաչեց ամուսինը:

— Իրաւունք ունի, տիկին Սաթէն, չատ իրաւունք բարկանալու: Ես ալ քու տեղդ ըլլայի՝ կը բարկանայի··· Թաղականի կնիկ է եղեր տէյի՝ Թող այդչափ ալ վերբերէն չթռչի···

— Մինակ Թաղականի կնիկ չէ, Թաղական խորհուրդի աւենապետին կնիկն է, ճչղտեց Մխրանիկ:

— Ցանցանքը ժամկոչինն է, որ աթոռը բերաւ հոն դրաւ, գոչեց Սաթէն, որ չափազանց զոհ էր այս խնդիրը կրկին արծարծուելուն:

— Արդէն այդ ժամկոչը աւանակին մէկն է, վճռեց Մխրանիկ:

— Անոր աղուոր դաս մը տրուի նէ՝ մարդ կ'ըլլայ:

— Հարկաւ Մարզար էֆ· պէտք եղածը պիտի ընէ, դիտել տուաւ Նուարդ:

Մարզար էֆ· զժգոհ՝ իրեն ուղղուած այս հրաւէրէն, ձեռքով անորոշ չարժում մը ըրաւ:

— Մարզար էֆ·ին հոգն անգամ չէ, որ իր կինը ժամերուն մէջ խաղք ու խայտառակ ըլլայ, գոչեց Սաթէն իր աթոռին վրայ բարկութեամբ չարժելով:

— Ձանըմ, եղածը մեծ բան մը չերեւար կոր ինծի, արդարացուց ինքզինք խեղճ ամուսինը:

— Չէ՛, Մարզար էֆ·, առանկ մի ըներ, բողոքեց Նուարդ, եղածը չատ ծանր բան է··· ժամուն մէջ ամէնուն ալ ուշադրութիւնը գրաւեց:

— Իրաւունէ ծանր բան է, հառաչեց Մխրանիկ էֆէնտին ալ:

— Դուն եթէ իմ տեղս ըլլայիր, ի՞նչ պիտի ընէիր, հարցուց Մարզար էֆէնտի իր բարեկամին:

— Ին առաջ, մէյ մը այդ ժամկոչը ճամբել կուտայի:

— կեցցե՛ս, գոչեց տիկին Սաթէն:

— Բայց ես ոչ Թաղական եմ, ոչ ալ եկեղեցիին գործերուն կը խառնուիմ:

— Ի՞նչ ըսել է, էֆէնտիմ, այսօրուան օրս Թաղին երեւելիներէն ես, ժամկոչ մը ճամբելու չա՞փ ալ աղդեցութիւն չես կրնար ունենալ··· գնա՛, Թաղականները պիտի, եղածը պատմէ, ոտք կոխէ ու ժամկոչը անմիջապէս ճամբել տուր··· Հէմ տաքը տաքին ընելու է, որ աղուոր դաս մը ըլլայ:

— Եթէ ժամկոչը հոս մնայ՝ ես այս Թաղէն կ'ելլեմ, գոչեց Սաթէն գոզահար ձայնով մը, ալ ի՞նչ երեսով փողոց պիտի ելլեմ պարտիմ···

— Խենթ խօսքեր մի ըներ, ըսաւ ամուսինը, ժամկոչի մը համար Թաղեր – նի՞ս պիտի փոխենք, տուներնիս տեղերնի՞ս պիտի ձգենք:

— Խենթը խելօքը աս է···

— Մի յուզուիք, տիկին, միջամտեց Մխրանիկ, Մարզար էֆ· խնդիրը կը կարգադրէ:

— Անոր մնայ նէ, բան մըն ալ չըներ:

— Մխրանիկ էֆէնտի, մխասին երթաք Թաղականներուն խօսիք նէ՝ չըլլա՞ր, առաջարկեց Նուարդ:

— Հարկաւ կ'ըլլայ, ես պատրաստ եմ անմիջապէս երթալու, պատասխանեց ամուսինը:

— Ձիշդ աւեն է, դեռ Թաղականները ժամը ըլլալու են, դայիք, եկէք, մենք հոս ձեղի կը սպասենք:

— Ձաշը մխասին կ'ընենք, ըսաւ Սաթէն, որ չափազանց զոհ էր այս կարգադրութենէն:

— Ե՛լ երթանք, ըսաւ Մխրանիկ իր բարեկամին:

Մարզար էֆ· զժգոհ, սրտնեղած ոտքի ելաւ եւ հեռեւեցաւ մխասին:

Եկեղեցին չատ հեռու չէր, եւ երկու բարեկամները տասը վայրկեան յետոյ մտան խորհրդարանը, ուր մի քանի Թաղականներ՝ աւագերէցին հետ՝ պնակներու եւ դանձանակի հաչիւները կը կարգադրէին:

Բարեւաւոքի արարողութիւններէն ետքը, Մխրանիկ հարցուց·

— Պօղոս էֆ·ն ո՞ւր է···

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

Այրի Տիկին Փայլուհի Ազամալեան, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Ազամալեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վահ. Ազամալեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ժաք Սարաճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սոմունճեան, Սաֆրաստեան, Թաշճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները յաւուր կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ Ա.ՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին, Մարտ 4ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 9) ժամը ճիշդ 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պելվիլի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Յուլինէ Սուեւեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Սահակ Ասետեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Պր. Ելքումեան 50 ֆր., Մանուկ Մարկոսեան 20, Վարդան Խոդեան 10 ֆր.։

Պր. Համբարձում Քալեան 20 ֆր. Տիկին Թագուհի Քալեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Խաչիկ Հէրքնազեանի մահուան առթիւ՝ այրի Տիկին Հայրենիք Մկրտիչեան 50, Պր. Վարդավառ Տէյիրմէնճեան 20 ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Յակոբ Աբէլեանի յաւելի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Տալիթա Պօյաճեան եւ զաւակները 150 ֆր., այրի Տիկին Շնորհիկ Մխճեան եւ զաւակները 150, Տէր եւ Տիկին Քէսէբեան եւ զաւակը 150, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պոնոմ եւ զաւակները, 100, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սամուրքաչեան, Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Արման Անուշեան եւ զաւակը 100ական, Տէր եւ Տիկին Սահեան Ձէպէճեան, այրի Տիկին Աննակիւլ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սամուրքաչեան, Պ. Ասէլանոֆ 50ական, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պէտչեան 10, դումար 1060 ն. ֆ.։

Նուիրատուներուն փափաքին համաձայն այս դումարը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով՝ Շուխլի զպրոցին 250, Շուխլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին 210, Շուխլի Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբին 100, Փարիզի Մշակոյթի Տան 100, «Յառաջ»ին 100, Կապ. Խաչի կայանին 100, «Հայաստան» թերթին 50, Աղքատախնամի ծերանոցի մատուռին 50, «Նայիրի» պարախումբի 50, Տէսինի Յուշարձանին 50։ (Բացի առաջին երեք կազմակերպութիւններէ եւ «Նայիրի»էն մնացեալ դումարները ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.—

Վալանթին եւ Կարապետ Զամպազճեանի հոգեհանդիստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հայկ Պալթայեան 120 ֆր., Տէր եւ Տիկին Սէմիզեան Կ. 50, Տէր եւ Տիկին Պէզէրճեան 20, Ր. Շելէլէկեան 10 ֆր.։

Պահի առթիւ, Մխճեան Ս. 180, Սեղոյեան 50։

Գ. Եօթնեղբայրեանի հոգեհանդստեան առթիւ այրի Տիկին Ս. Եօթնեղբայրեան եւ զաւակը 130 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Կուսոսուզեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Կուսոսուզեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Փիւզլեան 20, Տիկին Ա. Հերոյեան 30, Տէր եւ Տիկին Վարդան Փիրանեան 50, Յովհ. Կուսոսուզեան, Տիկին Զարուհեան 10ական։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւազալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՇԻ ԵՐԿՈՑ

նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵԻԱԿԻ

Այս Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 20,30ին,
Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք։
կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ
կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Ե. ԱՂԱՄԵԱՆ
Կ'արտասանէ Օր. Սոնա Վարդանեան
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Dr. MICHEL KAZANDJIAN

Attaché aux hôpitaux
Henri Mondor et Ambroise Paré
informe son aimable clientèle qu'il est installé

100, Rue de Maubeuge — Paris (10e)
Tél. : 874-05-79

×

Տոքթ. Միշէլ Գազանճեան կը տեղեկացնէ իր յարգոյ յաճախորդներուն թէ իր հասցէն է՝

100, Ռիւ տը Մոպէօժ, Փարիզ 10րդ
Հեռ. 874–05–79

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, կիրակի, Մարտ 12, Ռիւ Պաւֆիէի եւ ակումբին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 : Le Vendredi 24 Mars à 20 h. 45
En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*
« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »
Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սիլանտիսի մէջ։
Կը նախագահէ ՄԷՐՔ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսին ԼԻԻՒ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ դիւերը 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, Սէն Շամոնի հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

11 Մարտի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին քաղաքապետարանի թատրոնը, Վալանս։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հետաքրքիր Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիրը մը՝ ԱՆՈՑԵԼ մասին։

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԽ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զարս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է նուէրները սիրելի նուիրատուներէ, որոնք ի յիշատակ վաղամեռիկ Տիկին Զարուհի Ալթունեանի, որ մահացաւ 27 Փետրուար 1971ին, 42 տարեկան հասակին, ողորմութեան համար տուած են հետեւեալ գումարները.—

Ընտանիքներ. Ա. Ալթունեան 100, Ա. Ալթունեան 100, Ա. Ալթունեան 100,

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՄԱՐՏ
JEUDI
9 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12361

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.361

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Բ.

Օշական հինգ գլուխներու բաժնած է Տիկին Եսայեանի մասին իր ուսումնասիրութիւնը, — Ա.) Մարդը եւ գործը, Բ) կողմերը իր տպաւորիչին, Գ.) Վիպագրը, Դ) Տպաւորապաշտը, Ե) Գրագիտուհին: Ամէնէն չատ ծանրացած է վիպագրին վրայ (էջ 259–298):

1895ին լրագրական հանդանակութիւն մը բացի պիտի հայթայթէր մինչդար հետ – ւեալ բարձրագոյն ուսման, Փարիզ: Պիտի հանճարներու մէջ Զապէլ Եսայեան կը պատմէ իր ուսանողութեան չրջանի ամբողջ ողբերգութիւնը: «Արեւմտեան ասպանիներու ահաւոր անապատութեան մէջ, իրենց հացը որսալու պարապքին չափ, իրենց ցեղը փրկագործելու անպատմելի ջանքով մըն ալ պահակեալը» էին հալածական այդ հայրենասէրները, կեղծ հանճարներ ըլլալէ առաջ:

Կանխակէտ եւրոպայի ապատ երկինքին տակ Հայկական Դատ հետապնդող յեղափոխականներուն:

«Տիկ. Եսայեան կեանքը ճանչցած է այդ տիպերուն հետ ու մէջն: Իր դպրական առաջին գործերուն անկեղծ պիտի ժառանգէ անուն մը ու գաւակ մը» (ակնարկութիւն իր ամուսնութեան՝ պիտուն ու հնարան, նկարիչ ու լրագրող պուհատապէտ Տիկրան Եսայեանի հետ, որմէ բաժանումը չէ ուշացած):

Հինգ տարի Փարիզ ապրելէ վերջ, 1900ին կը վերադառնայ Սկիւտար՝ մօրը տունը, առանց ամուսնի ու զործի: Կ'աշխատի դաս տալ: «Ու վարժապետութիւնը՝ ուրիշ թշուառութիւն»: Մինչեւ Սահմանադրութիւն կը գրէ պոլսահայ թերթերուն մէջ: Ու երբ 1908ին Օսմ. մայրաքաղաքը կը խուժեն կուսակցական պատգամաւորները, Զապէլ Եսայեան կը դառնայ գործիչ անոնց վարդապետութեանց: Կ'երեւի բեմերու վրայ, խօսելու, պայքարելու տենդը վերածելով թերեւս իր մէջ անարծարծ զգացումնե – րու յղեցումին: Կին գործիչ մը, մինչեւ այսօր դժուար կը հանդուրժենք, կ'ըսէ Օշական, ինչպէս Գր. Զօհրապ չէր կրնար տանիլ Տէսաբն ու Սիպիլը:

Տիկին Եսայեան լայնօրէն խառնուած է Սահմանադրութեան չրջանի հոսանքնե – րուն: իր ամէնէն դժնդակ առաքելու – թիւնը կատարեց 1909ին դէպի «եղեռնի նահանգը» (Կիլիկիա), ուր ապրեցաւ իր կեանքին ամէնէն ահաւոր ողբերգութիւնը: իր լածները, տեսածները, ջարդուած այդ երկրին անկիւ պիտի կտակէր մեր գրականութեան, անմահ վկայութիւն մը իրրեւ, իր՝ ինչպէս իր ժողովուրդին արժանիքներէն ու դժբախտութենէն: Օշական քանիցս հիացումով կը յիշէ Աւերակներուն մէջը, զոր կը նկատէ գրագիտուհիին հրաշակերտը: «Ո՛չ մէկ Հայ պիտի ծառայ կսկիծի ու արցունքի անհուն ծառանը, որ Աւերակներու մէջ անունը կը կրէ: Ու այդ դիրքը կին մը գրած է» (էջ 252):

1915 Ապրիլ 11–24ին իր անունն ալ ոճրագործ Իթթիհատի սեւ ցանկին վրայ կը: կը փնտռէին զինքը:

Հրաշքով ազատեցաւ Պոլսէն ու Գուլ – կարոյ ճամբով դնաց Կովկասեան ճակատ, ծառայելու համար կամաւորներու շարքերուն մէջ: Հայաստանի Հանրապետութեան կործանումէն ետք Օշական կրկին տեսիլ է պոլիս: «Աւերակ մըն էր, կ'ըսէ: Ծօսեցանք, առանց արցունքի եւ ոռմանթիզմի: Մեր չուրջը ծիլերը, մեծ հրդեհէն անմիջապէս վերջ, անբաւական էին մեր յոյսերուն լքումը, ինքն իր մէջ սպառումը դղալի էին, արտաքին խանդին խոկ մէջէն: Անցաւ փարիզ»:

Լոյս ճաշաքին մէջ է, որ տեղի կ'ունենայ դրագիտուհիին հոգեփոխութիւնը: Տարիներու իր զործակիցներուն, ընկերներուն հակադիր ուխտի մը մէջ կը մըտնէ: Կը դառնայ զործիչ Հորհրդային Հայաստանի: Կը գրէ, կը թելադրէ, թեր – թեր կը վարէ, կը պայքարի, «մոռցնելու տառիճան իր դէմքին պայծառ խաստը, այս անյարիր, հակասական արդիւնքներու մէջ: Պիտի դառնայ Հայաստան, առանց կասկածելու թէ դրագէտը ամէնէն դժբախտ զործիչն է մեր մէջ: Կրկին եւրոպա: Կրկին յուսախաբութիւն: Կրկին Հայաստան» (էջ 250):

Զապէլ Եսայեան դրախտավայրէն նամակ դրեր է Օշականին՝ Հայաստան հրաւիրելով զինքն ու Թէքէեանը: «Իր նամակը խանդոտ, հակառակ հզօր հիաս – թափումներուն, յուզիչ վկայութիւն մըն էր, տեսակ մը խղճի հանդանակ»:

Վերջին նամակն էր այդ: Այնուհետեւ զարհուրանք: «Երկու տարին անցաւ լուրէն, որ զինքը կը վերցնէր հրապարակէն, առանց ըսելու թէ ուր կը զրկէր»:

Բա՞նտ թէ աքսոր:

Օշական հետեւեալ դուսպ տողերով կը պատկերացնէ 1937–39ին բոլշեւիկներու կողմէ սարքուած Մեծ Եղեռնը, որուն զոհ պիտի երթար նաեւ Տիկին Եսայեան.

«Զարպզուչակ բաներ ըսուեցան: Աղէտ մը, նման անոր զոր իր զբչի եղբայրները կրեցին 1915ին Անատոլուի ամայքներուն վրայ, բան պիտի չփոխէր մեր ճակատագրէն: Կրնայինք 25 տարի առաջ ինկած ըլլալ այդ սուրին ներքեւ: Ու Հայոց զրականութիւնը կ'ապրէր: Բայց ինչ որ պիտ կը յուզէ սա տողերէն անդին ալ, տակաւ՝ ճակատագրէն իսկ մեր զրող – ներուն: ... Այսպէս է զրուեր զիրը այս ժողովուրդին իմացական բանուորնե – րուն»: (էջ 251):

Ողբերգական վախճան զրագուն զրա – գիտուհիին համար, որ բարեմտօրէն հաւատաց մեր զրախտավայրին բռնադատուած խորթ վարչաձեւին ու ծուղակն ինկաւ ուրիչ բազմաթիւ բարի, տաղանդաւոր ու վաստակաւոր զրողներու, մտաւորականներու եւ հանրային զործիչնե – րու պէս:

Վերջացնելէ առաջ թուենք իր մասին քանի մը վկայութիւններ եւս Օշականէն:

«Տիկին Եսայեան մեծ բանաստեղծ մըն էր: Մինչեւ 1909, իր վէպերուն մէջ անհերքելի էր փաստը այդ զգայնութեան» (էջ 310):

«Անոր զրական զտառատանները արուեւ առողջ իմացականութեան մը ուժովը պայմանաւոր եղան» (էջ 318):

«Անոր փէմինիզմը պարկեշտ, հաստատ վկայութիւն մըն է ամէնէն առաջ հանդէպ սեռին» (էջ 323):

«Արեւմտահայ զրականութեան ամէնէն կատարեալ զրագէտներէն մէկն է այս կինը, եթէ ոչ ամէնէն կատարեալը» (էջ 325):

«Տիկին Եսայեան իրրեւ տաղանդ ու իրրեւ զործունէութիւն, մանաւանդ իրր վաստակ լիովին արժանի է զրագէտի իր տիպդոսին» (էջ 326):

«Մեր զրականութեան մէջ ամէնէն կատարեալ զգայնութիւնն է անկիւ» (էջ 327):

« ... Որակեալ քննադատ Արշակ Զօպանեան երկու էջի պէտք ունէր ինքզինքը լրիւ արտայայտելու համար հոն ուր Տիկին Եսայեան կէս էջի մէջ պիտի ըսէր չատ աւելին» (էջ 340):

«Տիկին Եսայեան կրնայ յիշեցնել Ժորժ Սանը, Տիկին ալ Սթալը զգայական իր կանոնազանցումներուն հանդէպ» (էջ 252):

Եւ ահա՛ իր վերջաբանը.

«Անոր մէջ հայ գրականութեան ամէնէն սխրալի շնորհները, կանացի զգայնութեան ամէնէն արտայոյզ խռովքները ու մեր ժողովուրդին հոգիին ամէնէն խորունկ սարսուռները իրարու կը միանան: Անիկա խղճմտանք մըն է, սիրտ մըն է, միտք մըն է, հաւասար ամբողջութեամբ ու արդարութեամբ, նոյն ատեն: Անոր կեանքին կորանքը մօտիկը դրուած իրմով շահուած փառքին՝ մեզ կը յուզէ, անոր անձին փլատակէն ալ անդին ու կ'ըլլայ պայծառ հանդէս մը, տեւական պայքարի փաստ մը, պայմանները դէմ՝ որոնք մեզմէ ամէնէն կորովիներն ալ զգետնեցին, առնուազն մեզ խնայեցին մեր գործին: Ցիշեցէ՛ք բոլոր ջղերը մեր մշակոյթին: Ամէնուն համար ալ այդ պայմանները ունեցան կործանարար ազդեցութիւն ու ըրին անոնց ժառանգը (մեզի ձգուած) թերի, խրամատեալ: Տիկին Եսայեանի գործը ամբողջ մըն է: Անոր երկու մեծ բեւեռները, անհատներուն հոգին ու ժողովուրդներուն հաւաքական զգայնութիւնը, ընդմիշտ նուաճուած կը մնան անխորտակելի գործերու մէջ» (էջ 348):

Օշական ներողամիտ է տաղանդաւոր զրագիտուհիի կեանքի վերջին չրջանի սայթաքումներուն հանդէպ: Մեր «մշակոյթի ջոջերն» անգամ ենթարկուեցան բոլշեւիկեան փորձութեան: Զապէլ Եսայեան կին էր ամէն բանէ առաջ: Կը պատկանէր տկար սեռին: Ու իր զգայուն հոգին չդիմացաւ փորձութեան:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ

ՎԵՑԵՐԸ՝ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

—o—

Եւրոպական վեց նախարարները պատրաստեցին դլխաւոր կէտերը որոնք թոյլ պիտի տան անտեսական եւ դրամական միութիւն մը իրագործել:

Այսպէս նախատեսուած է որ Յունիս մէկէն սկսեալ եւրոպական դրամներու միջեւ առաւելագոյն տարբերութիւնը 2,25 առ հարիւր պիտի ըլլայ (ներկայ սակերով աւելի քան 3 առ հարիւր է):

Դրամական այս հարցին կողքին, այլ յառաջդիմութիւններ ալ պէտք է կատարուին տնտեսական մարդին մէջ: Բարձր մակարդակի վրայ կապի կոմիտէ մը պիտի կազմուի: Ամէն զատ սակայն հարց մը կար որու չուրջ չատ դժուար եղած է համաձայնիլ, այն ալ Իտալացիներուն պահանջած չրջանային փոնտն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ճայն – պատկերասփիւռի անօրէնութիւնը կարգ մը պատժական միջոցներ ձեռք առաւ «զուգահեռ» ծանուցումներու առթիւ: Այս առընչութեամբ մէկ արտադրող պաշտօնանկ եղաւ, երեք այլ զործակիցներ ալ դադրեցուցին իրենց աշխատանքը Օֆիսին մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ Հիփի կուսակցութիւն մը հիմնուած է (82րդ կուսակցութիւնն է), որ կ'ըսէ թէ «երկար մաղերով եւ երկար դաղափարներով» թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ ընտրութեանց: Կուսակցութեան նախագահն է 25 տարեկան Անճելօ Քուաթրօքքի, որ խմբագիրն է Ֆալօ պաղտնի թերթին: Կուսակցութեան ծրագիրն է՝ Ուրախութեան վայրի վերածել բոլոր առտապանքի վայրերը (զպրոց, հիւանդանոց, պերճուկայ, պահականոց): Քնուորական ծառայութիւնը փոխարինել պարտիզպանութեամբ, աշխատանքը ջնջել, անմնաս թմրեցուցիչները ազատօրէն ծախել եւ վերջապէս՝ սեռային եւ միասեռական ազատութիւն:

ՖՐԱՆՔՖԻՏՏԱԼԱԿԱՆ սահմանապլուխին վրայ ձերբակալուած երկու թուրք մաքսանենգներէն մէկը ծերակուտական է: Մանթոնի մէջ, ինչպէս զրած էինք երէկ, ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէր կառքի մը մէջ պահուած 146 քիլօ թմրեցուցիչ: Վարորդին կողքին կը դտնուէր նաեւ դիւանագիտական անցագիր ունեցող երկրորդ մը. այժմ կը հաղորդուի, թէ ան կը կոչուի Քուտրէթ Պայհան, ծերակուտական եւ անդամ թուրք ազգայնական կուսակցութեան: Ձկակողմեան կուսակցութիւն մըն է: Համաձայն թուրք ծերակուտականին, ինք տեղեակ չէր մաքսանենգութեան զործողութեան, այլ 500 թրքական ոսկի վճարելով վարձած էր կառքը, որպէսզի Պոլիսէն Լիոն զայ իր աղջկան համար հարսանեկան հպատակ դնելու: Ոստիկանութիւնը չի հաւատար:

ԹԵՀՐԱՆի համալսարանին մէջ քանի մը հարիւր ուսանողներ ցոյց կատարեցին վերջին մահապատիժներու զործադրութեան դէմ: Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները:

ՋԱՅԻՐի Հանրապետութեան մէջ (նախկին պելժիական Քոնկօ) ափրիկանացման չարժում մը ծայր տուած է: Նախագահ – հին հրամանով բոլոր քաղաքացիները պէտք է իրենց օտար (եւրոպական) անունները փոխարինեն ափրիկեան անուններով: Թերթերն եւս նոր անուն ստացան, օրինակ՝ «Լը Փրոկրէ»ն այսուհետեւ կը կոչուի «Սալոնկօ», որ կը նշանակէ վերապրած դէպի աշխատանք:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ քանի մը հարիւր երիտասարդներ կիպրոսի միացումը պահանջեցին Յունաստանի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարին տեսակէտով Խորհ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները հատարակաց դիծ մը ունին — այն երկու երկիրներն են, որոնք ի վիճակի են դիրար քանդելու: Ռուճըրսի տեսակէտով Մ. Նահանգներու նոր յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ կարեւոր են խաղաղութեան համար այս դարաչրջանին, մինչդեռ Խորհ. Միութեան հետ Ամերիկայի յարաբերութիւնը խակ կարեւոր է:

ՅՈՅՆ անուանի երգահան Միքիս Թէոտորաքիս, որ մեծ համբաւ ձեռք ձգեց մանաւանդ «Զորպա Յոյնը» ֆիլմի երաժըչտութեամբ, յայտարարեց, թէ հրաժարած է յոյն Համայնավար կուսակցութեան չարքերէն: «Ինքզինքս կը նկատեմ յեղափոխական, պաչտպան ազատութեան եւ պաչտպան աչխատաւոր դասակարգի չահերու, սակայն չենք կրնար համաձայնիլ վարութիւնը անջատել Խորհ. Միութեան, Արեւելեան Եւրոպայի եւ Չինաստանի մէջ անցած–դարձածէն. ես դոհ չեմ այդ երկիրներու մէջ տեղի ունեցածներէն»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ դգուչացուց յոյն կառավարութիւնը, որ հրաժարել չտայ Կիպրոսի նախագահը: Այս զգուչացումը կատարուեցաւ Խորհրդային դեսպանին միջոցաւ, բերանագի, Յունաստանի Արտաքին նախարարին: Մոսկուա կը վախնայ, որ Մակարիոս Արք.ի հեռացումով Կիպրոս կը չեզի իր չէզոք դիրքէն եւ դործօն դիրք կը բռնէ Աթլանտեան Ուխտի չրջագիծին մէջ, մինչդեռ Յունաստան կրկին համայնավար կուսակցութիւնը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՎ

—o—

Կեանքը յուշերու հիւսք մըն է վերջին հաշուով, մանաւանդ պատմական անոնց համար, որ անոր մէկ որոշ հանգրուանին են հասած: Թերեւս աւելի բնորոշիչ պիտի ըլլար եթէ ըսուէր, թէ մեծ ու փոքր պատահարները, տաք ու պաղ խօսքերը, հոս ու հոն նետուած հայեացքներ եւ ասոնց նման այլ «պահեր» իրարու հետ միա – հիւսուելով՝ լեզու–անուշ յիշատակներ կը բեւեռեն մեր մտքին պատառին վրայ:

Սեւեռումը, որ կատարուեցաւ անցեալի յիշատակներու վրայ, յատկապէս Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ, ունեցաւ նաեւ իր հոգեբանական հասկնալի դրդապատճառները, համազգային տարողու – թեամբ: Կորսուած, հեռաւոր ծննդավայրի մը լրջութիւնը տուն տուաւ կարօտի զգացումին՝ ալեկոծ եւ խռովայոյզ, երկկի հայրենական կեանքը, իր անվերապարձ զառն ու անոյշ երեսներով, ըստեղծեց յիշատակներու ապաւինելու, զանոնք քրքրելու, անոնց մօրմոքովը հըզօրեհուելու հոգեխառնութիւն մը, որ աստիճանաբար զարձաւ նկարագիրը:

Այսպէս է, որ մեր գրագէտներէն շատեր իրենց գրականութեան համար ստացած ունեցան անցեալը, գաւառի, ծննդավայրի կեանքը իր չարունակական շառաւիղով:

Կարօտը եւ այդ մարդկայնական զգայումէն բխող յոյզերը, անոնց վրայ խըզըսնած խմացական գաղափարները, իրենց բազմազան սառորդելիներով, մայր երակը կազմեցին սփիւռքի մեր գրականութեան:

Եւ այդ մայր երակին բարախուն զարկերակը գարձաւ Սրամ Հայկազ, որ իր քանի մը այլապէս ուշագրաւ գործերով սերունդի մը աղբիւրին — եւ այդ ճամբով նաեւ մարդկային — առողջ զգայնութեան ջերմաչափը տուաւ:

Ամերիկահայ գրագէտը անցեալ տարեվերջին յատկանշական խորագրով հատոր մը լոյս ընծայեց՝ «Կարօտ», որուն 45 պատմուածքներն ու ակնարկները, յաճախ յուշագրական կաղապարով, անցեալի մը վկայութիւնը կը բերեն մեզի, ընդհանրապէս: Անցեալը, բնականաբար, ժամանակ է լոկ, որ, սակայն պատմութիւն կը գառնայ իր հէքեաթային ու իրական, վիպապաշտ ու իրապաշտ բովանդակութեամբ: Սրամ Հայկազ գիտէ զանոնք համագրել այնպիսի եղանակով մը, որ մեր առջեւ պարզուի նկարագիրը մը — իմա՛ գրագէտինը — համաչափ ներգաշնակութեամբ:

Անոր գրչին առանձնայատկութիւնը կը մնայ մի՛չտ փոքր, յաճախ աննշան ու երբեմն անարժէք դէպքի մը, երեւոյթի մը «օգտագործումը» իր կողմէ, բայց այդ – տելու համար ամբողջ ներքին զգայնութիւն մը: Կեանքի փոքր պատահարները անզգալաբար կորզող, զանոնք նուրբ ուրուագծումով լմաստաւորող գրագէտը կը մնայ ան մի՛չտ: Եւ, որովհետեւ, գիտակցական ու ենթագիտակցական արմատներով կապուած է հողին, գիւղին եւ լեռներուն, անոր համար բնութեան խրեթը խօսուն, տպրող էակներ են, կեանքի խորհրդանշական երեւոյթները կը պարզեն:

Ու նայեցէ՛ք, թէ ի՛նչ պարզ ու բնական ձեւով:

Ամերիկեան ոստանի մը Արեւելքը յիշեցնող մէկ խանութին մէջ, ընդելզնելու չարքին, հնոտացու հայահատիկները կը շլացնեն իր աչքերը այն աստիճան, որ անզգալաբար ան կը զրպանէ անոնցմէ քանի մը հատը՝ երթալ ցանելու համար իր տան պարտէզին կեդրոնը, վայրի երակու թուփերու միջեւ մնացած արեւադէմ հողակտորի մը վրայ. «հոն հողը փափկացուցի ու արտս ցանեցի»:

Հաղորդական տաք տողեր, այնուհետեւ, կը պատկերացնեն ամբողջ վար ու ցա՛նը եւ, ահա՛, «տասնեւհինգ օր, տասնեւհինգ գիշեր ու վեց ժամ վերջ, առաւօտ մը, ուրախութեամբ տեսայ, որ «արտս» կանաչ շեղբերով ծածկուիլ է սկսած»:

— Ցորենիս արտը ծլեր է՛···

Մանկունակ հոգիի մը խնդութիւնը կ'ուրուագծուի՝ ուրախառիթ բացատչութեան տարազով:

Ու արդէն ներքին, հոգեկան «վերա – զարձ» մը կը նշմարուի դէպի հայրենի հանգ ու զաչտ, սա տողերուն մէջ — Մեղմ որ շատ չեին, այլապէս, երբ հովը փչէր, կրնար ալիք դնել անոնց մէջ»:

Կարօտի բռնկումն է, որ իր արտայայտութիւնը կը գտնէ տեսիլքի ճամբով, ենթագիտակցաբար:

Սրամ Հայկազի էջերը կը մատնեն անսեթեւեթ արուեստի մը նկարագիրը: Ըսել կ'ուզենք, թէ հո՛ն, իր պատմուածքներուն մէջ, ամէն ինչ ներկայացուած է բնական, պարզ, անբռնաղբօս զրչով, առանց անհարկի զունաւորումի, առանց արուեստական ճիգի: Ցաճախ, կարծես, ինքնախօսութիւն մըն է տեղի ունեցածը: Ցամենայն դէպս մի՛չտ ներաչխարհ մըն է — հարուստ եւ խորունկ — որ կը քակուի քայլ առ քայլ, հանգրուանէ հանգրուան, բայց դաչտե – րու, լեռներու քղանցքներու թէ՛ տան սենեակին մէջ:

Գրագէտը կը սիրէ կեանքը, հակառակ անկէ ստացած իր զառնութիւններուն: Նոյնիսկ անցեալի տաժանքները, ծանօթ մանաւանդ իր սերնդակիցներուն, կը պատկերացնէ գիծով մը, կուտայ նկարագրով մը, որ ի վերջոյ լուսաւոր շղարշով կը զգեստաւորուին անոնք: Կը ստանան յուսատու երանգ:

Եւ պարզ է, թէ ինչո՛ւ: Որովհետեւ անկեանքին ու մարդոց կը նայի հոգիով մը, որ բնութասէր եւ մարդասէր է միաժամանակ: Ու որքան ալ տարօրինակ թուի ոմանց համար, գրագէտին կենսասէրը տողերուն մէջ ներքին ծածուկ տարբերութիւն մը կայ անպայման: Աւելի յարմար պիտի ըլլար ըսել թաղնիծ մը, որ նոյնիսկ ինքզինք զգացնել կուտայ զուարթախոհ տրամադրութիւններու ընթացքին:

Այս վերջին գիծը՝ զուարթախոհութիւնը, Սրամ Հայկազի պատմուածքներուն տիրական ջիղն է: Աղնուական հիւմուր մը յաճախ եղերական երեւոյթ մը կը գարձնէ կեանքի մէկ բնական պատկերը:

Արդարեւ ան չի սիրեր եղերական դուռնատրումները, երբ, նոյնիսկ, գաւառական տռամ մը կը պատկերացնէ («Գալուկ էմու պատմածներէն»), կամ, երբ՝ այնքան խորունկ ապրումով կը խորացնէ իր կեանքին մէկ տանջահար էջը, պատանեութեան օրերէն Քիւրտախտանի լեռներուն մէջ («Մղձաւանջը»):

Այսպէս է, որ «Կարօտ»ի պատմուածքներուն մէջ ցանցառ են բառերու եւ մըտածումներու բարդ հանգոյցները: Անոր բառն ու պատկերները ժուժկալ ու զուսպ նկարագիր ունին, ընդհանրապէս զուգորդուած են բնութեան հետ եւ մի՛չտ թեթեւ հովի հպումով ստեղծուած զրվիռի տպաւորութիւնը կը թողուն ընթերցողին վրայ:

Կարճ՝ վարակիչ չունչ, հագորդական չեչտ զրչի հպանցիկ նշումներով:

«Կարօտ»ը, սակայն, կը տկարանայ իր կարգ մը պատմուածքներուն (ինչպէս, օրինակ, «Հապը») եւ, յատկապէս, իր երկրորդ բաժնին մէջ, ուր գրագէտը հայրենական տպաւորութիւններու եւ տպրումներու փունջ մը կը ներկայացնէ: Թերթի էջերու սահմանուած այդ գրութիւնները, արագ թափով գրուած, չեն յաջողիր գրական նկարագիր ստանալ եւ, հետեւաբար, համարժէք կշռոյթով ներկայանալ միւս էջերուն հետ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՋԱՆ

«Կարօտ», 335 էջ, հեղ· Սրամ Հայկազ, տպ· Պէյրութ, 1971:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

—o—

ԼԵԳԷՕՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ
ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Քէմալականներու չէթէական յարձա – կումներու շրջանին, Ատանայի Թուրքերը, ժամանակ մը, քաղաքի մէկ ծայրամասէն փախած էին, տուն տեղ թողած՝ վախնալով որ յարձակման կ'ենթարկուին հայ լեգէոնականներու կողմէ:

Այդ ժամանակ մեր ծէնիի չինուհիէն – ներուն համար պէտք եղած ատաղձը

պատրաստելու համար, Ատանայի Թուրքերէն մէկ քանին գացին Ատանայի Մէջ, ուր կը գտնուէին Ֆրանսացի զինուորականներ, որոնց հետ ծանօթութիւն ունէին: Անոնք ալ, որպէսզի Թուրքերուն վստահութիւնը շահին, ընդունեցին զանոնք եւ ըսին անոնց, որ իրենց ինչ որ պէտք է, կրնան գալ եւ խնդրել:

Թուրքերը, որոնք ամէն բանէ առաջ կը փափաքէին ապահովել իրենց ապրուստը, խնդրեցին որ իրենց տրուի ֆրանսացի զինուորականներու համազգեստներէն, որպէսզի կարենան ազատ երթեւեկել քաղաքին մէջ, առանց ենթարկուելու ստուգումներու:

Ֆրանսացի զինուորականները, որոնք կը գիտնային թէ Թուրքերը ինչ նպատակով կը խնդրէին համազգեստները, ուրախութեամբ տուին անոնց իրենց հին համազգեստները:

*Թուրքերը, ստանալով համազգեստները, հագան զանոնք եւ սկսան ման գալ քաղաքին մէջ, ազատ կերպով

ԹՈՒԱՍՆՈՑ ՂԱՂՈՒԱՍԻՆ

(ՎԵՊ ՈՏԱՆԱՑՈՒ ՏԵՂԵԿ)

Ոտքս կծ. Թող. Ծուխ, ծուխ ամէն կողմ։ Տիկին Շուկիկ ամէն տեղ է, ամէն տեղ։ Ինչպէ՞ս կրնայ ան միանգամայն ներկայ ըլլալ

Այրի Տիկին Փայլուհի Ազամալեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ազամալեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վռամ Ազամալեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ժաք Սարաճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սոմունճեան, Սաֆրազեան, Թաչճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները յայտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին, Մարտ 4ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 9) ժամը ճիշդ 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պելվիլի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մաս – նաճիւղի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի վարչութիւնները, ինչպէս նաեւ Բարե – գործականի երիտասարդներն ու հայերէն դպրոցի հոգաբարձութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Արթուրնի Ջրբաշեանի, այրի Տիկին Գարծունեանի, Գարծունեան եղ – բայրներուս, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զաբոյեանի, Տէր եւ Տիկին Շ. Կուրտիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեանի, Կարապետ Ջրբաշեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահուան առթիվ։

×

Կապոյտ Ժայռ Ալփորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեանի, իրենց մօր Մարթաթուն Սարգիսեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վարձակէն Տիկին Մ. Շահութեա եւ զաւակները՝ Սիւզան, Կարօ եւ Ասօ, իրենց աղգականին՝ Գէորգ Մարանկոզեանի մահուան տխուր լուրին, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 ֆր. Բարեգործականին, 50 Անկէնի մատուռականներու Հանգստեան տան (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարեգործման։

×

Տէր եւ Տիկին Նաթան Անուշեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Ժայռի Շաւիղի մատնահիւղին Յակոբ Աբէլեանի մահուան տխուր առթիւ։ (Առանձ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սէվլանտիէի մէջ։

Կը նախագահէ ՄԷՔՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻԻՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պր. Կարապետ Ճնկըլաբեան 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զրբաչեան 250, Սեդրակ Տաւուտեան (Մէօսէօն), Միհրդատ Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Սերգոս Պէրպէկեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Յակոբեան (Լը Ռէնթ), Անթուան Խաչէնեան, Տէր եւ Տիկին Է. Շապըրի, Տէր եւ Տիկ. Արամ Արզարեան (Ալպի), Ժաք Սաղըրեան (Ամիէն), Քիթիպեան ընտանիք, Տիկին Բերկրուհի Ածէմեան (Մարսէյլ) 100ական, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կոստանեան (Միրիպել), Կ. Խաեան, Տէր եւ Տիկին Խակար Շահվէքիլեան, Գրիգորեան քոյրեր (Առնուվիլ), Տիկին Մաքրինէ եւ Պր. Ժան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սիրունեան, Տէր եւ Տիկին Կուրինեան (Կուպէնվիլ), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Արապեան (Օրմէսոն), Պօղոս Ֆրէնկեան, Տիկին Բէպէքա Կարապետեան (Վիլլ–ֆրանչ), Տիկին Վահրամ Նուպար, Տիկին Արփինէ Կոճիկեան, Տիարեան ընտանիք (Լա Սէլ Սէն Գլու), Մարտիրոս Բոլատեան (Լէյ–լէ–Փոզ), Տիկին Համասփիւռ Պէյազեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կիւլեան (Մարսէյլ) 50ական։

(Շար.)

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 12, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մխեանեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքավայրը։ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Ուրբաթ (10 Մարտ) երեկոյեան ժամը 7,30ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն Փետրուարեան ապրումտմբութիւնը կը տօնէ 12 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին խնջոյքով, Յոյներու եկեղեցիին սրահը, Ռիւ Ժէնէրալ Մանժէն, Կրընոպլը։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակրենակիցները։

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան,
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սէվլանտիէի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Ցեասպային՝ մանրամասնութիւններ

ՋԱՏԻԿԸ
ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատրն–Պատրն,
Դանուբի աղբիւրը, Վոժերը
Երեք օր, օթոքառով
ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենէն Քաֆէ Թեմփինիւսի առջեւ եւ 8ին կառ ալ Նոտ, Քաֆէ Քիւրվէօր։

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Փերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, տահմա նպղուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Յվալպրիւխըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Թաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն։ Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, կեկէնպոս, Շվայնհենկըն (ճաշ), պանդոկ պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին։ Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ։

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով։

Մասնակցութիւն 195 ֆր.
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ՀՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 ֆր. — բուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 ֆր. — բուրիսթ կարգ 1950 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ոմն տիկին մը 30 ֆր.

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

29րդ յանկ

Պր. Ալեսան Մարպարեան (Վօ–ան–Վըլլէն) 70, Պր. Արամ Միքայէլեան (Պօտօ), Մառք Պօղոսեան (Լիոն), Արամ Բորեպեան (Պոօն), այրի Տիկ. Եփրե – միա Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան, այրի Տիկ. Վիքթորիա Ճիւվէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիպոս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Կիւլպէնկ Երեմեան, Պր. Արկիւթ Սէթեան, Պր. Արամ Զօրեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Հախվերտեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Գալօեան, ապրատէր Հայ մը (Պօրտօ), Պր. Ժաք Հայրապետեան (Պօրտօ), Պր. Ահարոն Քէնհիրեան (Պօրտօ), Աւետիս Իչխանեան, Արամ Գրիգորեան, Կարապետ Դաւիթեան (Պօրտօ), Տէր եւ Տիկ. Մովսէս Սէտէֆեան (Վիլլէօրպան), մնացածները Տէսինէն 50ական ֆր.։

Նախկին գումար 113·292,53
29րդ յանկի գումար 1002
Ընդհ. գումար 114·294,53

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, *Ա. Շիրվանզադէ*
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ
ճուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Այս Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 20,30ին,
Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք։
Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Ե. ԱՂԱՄԵԱՆ
Կ'արտասանէ Օր. Սոնա Վարդանեան
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

ՇԱԲԱԹ, *Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՑՇի մասին։*

×

ԿԻՐԱԿԻ, *Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեանքոյի յայտագիրը։*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՄԱՐՏ
VENDREDI
10 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ԴՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12362

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.362

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱԽԱՊԱՇՏՆԵՐԸ ՁԱԽԵՐՈՒ ԴԷՄ

1968 Մայիս–Յունիսեան դէպքերը դարձիկ մը կազմեցին Ֆրանսայի ներքին քաղաքական կեանքին մէջ։

Անոնցմէ ետք էր ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ օրերուն։ Համալսարանական ուսանողներու չբնանակներէն ծնունդ առած դժգոհութիւնները վարակիչ դարձան։ Մեծ գործարաններու բանուորներն ու փոխադրական միջոցներու աշխատաւորներն ալ գործօն մասնակցութիւն բերին շարժումին։

Հետևանքն եղաւ զարհուրելի։ Աւելի քան մէկ ամիս մայրաքաղաքին մէջ կեանքը դրեթէ կանգ առաւ։ Ուսանողները դրաւեցին համալսարանները, բանուորներն ալ՝ գործարանները։

Համայնավար կուսակցութիւնը, որ մինչեւ այդ թուականը ճանչցուած էր իբրեւ յեղափոխական եւ ծայրայեղ՝ ճակատման կազմակերպութիւն մը՝ առիթը օրերուն եթէ ոչ հակառակ, դէթ չտրք դիրք մը բռնեց հանդէպ շարժումի մը, զոր ինք չէր ստեղծած եւ որուն դեկը իր ձեռքին մէջ չէր։

Աւելի քան մէկ յեղափոխականներ, ծայրայեղ ձախապաշտ հոսանքներ իջած էին հրապարակ։ Սորպոնի բակին մէջ Մաօ-Թունկի, Տրոցկիի, — նոյնիսկ Սթալինի — մեծադիր նկարները դիրք էին բռնած կողք կողքի կամ դէմ դիմաց։

Մայիսեան եւ Տրոցկիական երկսեռ եբիտասարդ տարրերը ծաղրանքի կ'ենթարկին համայնավարները։ Ու երբ շարժումը չտասուած հսկայ ծաւալ մը առաւ, Համայնավար կուսակցութիւնն ալ ստիպուեցաւ լծուիլ ձախապաշտներու կառքին, միասին տանելու համար պայքարը տիրող դրամատիրական վարչակարգին դէմ։

1968ի դէպքերուն արդիւնքն այն եղաւ, որ չտա չնայած տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ համայնավարներն ու ձախերը դպալի պարտութիւն կրեցին։ Օրուան իշխանութեան կուսակիցները չախչախիչ յաղթանակ տարին եւ ապահովեցին Ե. Հանրապետութեան ատենդութեան չարունակութիւնը։ Այսինքն կառավարութիւնը ատեցին Որհրդարանի անվստահութեան քուէին ենթարկուելու եւ տապալելու վտանգէն։

Ֆրանսային չի սիրեր յախուռն յեղաշրջումները։ 1789ի եւ 1870–71ի սահմանները պատմութեան կը պատկանին։ Ցամի Տեառն 1972 կեանքի պայմանները փոխուած են։ Հակառակ ապրուստի բարձրացման դանդաղ հոսանքին, այսօրուան բանուորներն ու ամսականաւոր պաշտօնեաները աւելի հանդուրժող վիճակ ունին քան անցեալին։

1958էն ի վեր ընդդիմադիր տարրերը բազմաթիւ փորձեր կատարեցին ձախերու միացեալ ճակատ կազմելու համար։ Սակայն չեն յաջողած։

1973ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ աճում չահելու համար անոնք ամէն մէկը կը փորձեն։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը դի-ադիծ փոխեց։ Նոր վարիչները կը փորձեն լծել գանել համայնավարներուն հետ։ Բանակցութիւնները չեն խզուած, սակայն «կառավարական ծրագրին չուրջ տարակարծութիւնները չեն հարթուած։ Սակարկութիւնները կը չարունակուին։ Ընկերվարականները այս օրերս ժողով կը դումարեն վերջնապէս ճշդելու համար իրենց քաղաքական ուղեգիծը։

Ծայրայեղ ձախակողմեանները կը ճըգտին ստուեր ածել Ընկերվարական եւ Համայնավար կուսակցութեանց վրայ, յարուցանելով գառնալ առաջնորդները բանուոր զասակարգին։

Ուընոյի մէջ սպաննուած Ուընէ-փիէր Օվերնէյի յուշարկաւորութիւնը առիթ ընծայեց աւելի ցայտուն դարձնելու տարակարծութիւններն ու հակառակութիւնները ձախակողմեան զանազան հոսանքներու մէջեւ։ Վէճը սուր հանգամանք ստացած է։ Մամուլի էջերէն եւ հրապարակային հաւաքոյթներու բեմերէն հակառակութիւնները կը չարունակուին՝ փոխադարձ ամբաստանութիւններով։

Խօսքէն՝ գործի անցնելով, առջի օր աւելանպեցին Ուընոյի ֆատր մը։

Ձախապաշտները կը սաստկացնեն պայքարը համայնավարներու եւ ընկերվարականներու դէմ, խանգարելով ձախերու միացեալ ճակատի կազմութիւնը։

Իրարեկներու համաձայն ստեղծուած կացութենէն օգտուողներն են կառավարութիւնն ու անոր զօրավիղ քաղաքական կազմակերպութիւնները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ՁԱԽԱՊԱՇՏՆԵՐԸ ՄԻՆԱԿ ՄՆԱՑԻՆ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ԱՅՍ ԱՐԱՐՔԸ

Կարեւոր է մէյա դիտնալ թէ մինչեւ ուր կարելի է հեռու երթալ եւ հոս է որ ձախապաշտները, այսինքն մաոյական չարժումը, որ կը վայելէ Թեմարէն պատ, Ժ. Փ. Սարթրի եւ Մօրիս Քլավէլի բարձր հովանաւորութիւնը, սխալ հաչիւ ըրին։

Արդարեւ Փ. Օվերնէյի յուշարկաւորութիւնը բացառիկ առիթ մը եղած էր իրենց համար, որ տպաւորութիւն թողուն։ Արդարեւ, նոյնիսկ եթէ 200 կամ 400 հարը չափազանցուած թիւ մըն է յուշարկաւորութեան մասնակցողներու համար, անժխտելի իրողութիւն է որ Շաբաթ օր, ձախապաշտները կրցած էին բան մը ընել այնպիսի ձեւով մը որ կրնային նաեւ կարծել տալ թէ իսկապէս կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն երկրին մէջ։ Եւ պէտք է ընդունիլ որ բացի Համայնավար կուսակցութենէն եւ իր հովանաւորած սենտիքայէն (Սէ. ժէ. Թէ.) ոչ ոք յստակ դիրք բռնեց մաոյականներուն դէմ։ Եւ իրապէս որոշ համակրանքի չարժում մըն ալ ծայր տուած էր այս երիտասարդներուն նկատմամբ, որոնք յուսահատ յեղափոխականներու պատկեր մը կը փորձէն ստեղծել իրենց համար։ Այս պայմաններուն մէջ, անկասկած մեծ սխալ մըն էր այն առեւանգումը զոր կատարեցին Զորեքշաբթի առտու, Պէյանքուրի Ուընօ գործատան առջեւ։ Դէպքը պատահած է ժամը 7,30ին առաւոտը երբ Ռոպէր Նոկրէթի, 63 տարեկան ֆատր մը, որ 40 տարի է Ուընօ կ'աշխատի, կը պատրաստուի գործատուն մտնել։ Մէկ կին մը դիմացի պատուհանէն ակնատես է առեւանգումին, բայց ուշ կ'անդրադառնայ եւ ոստիկանատուն կ'երթայ ցեղեկելն, պատմելու համար իր տեսածը՝ երկու մարդիկ որ ուրիշ մը կը քշէին էսքա – փէքի մը մէջ։ Նոյն ատեն արդէն առեանգողները կը հաստատէին եղածը, մամուլի «Ազատագրում» գործակալութեան կողմէ, զոր կը վարէ Մօրիս Քլավէլ։

Առեւանգումը կատարած է «ժողովրդական նոր դիմադրութեան Փիէր Օվերնէ խմբակցութիւնը»։ Քիչ ետք, ճախապաշտ խումբը կը յայտնէ նաեւ թէ ինչ են իր պայմանները ազատ արձակելու համար Ուընոյի ֆատրը։— Ազատ արձակել մաոյական ձերբակալուած իրենց ընկերները եւ կրկին գործի առնել այն բանուորները որոնք պաշտօնանկ եղած են։ Աւելան – գողները կը խօսին յանուն «ժողովուրդին կամքին» եւ կը յայտնեն նաեւ «ժողովրդական դատարան» մը պիտի դատէ պատանդը եթէ զոհացում չտրուի։ Մինչ այդ ձայներիզի մը առնուած «նամակ» մը հասած է առեւանգուած մարդուն կնոջ, ուր Նոկրէթ կը յայտնէ թէ ինքը կը պահեն դիմակաւոր մարդիկ, թէ հեռը լաւ կը վարուին եւ թէ կը յուսայ որ ամէն ինչ կը կարգադրուի։

Մինչեւ Հինգշաբթի ժամը 10, որեւէ նոր բան չկար այս առընչութեամբ եւ ոստիկանութեան բոլոր փնտռտուքները ապարդիւն եղած էին։

Ամէն պարագայի մէջ, այս արարքը բաւեց որպէսզի ձախապաշտ այս երիտասարդները, որոնք կ'ուզեն տեսիլեր նկատուիլ, կորսնցուցնեն ամէն համակրանք եւ այլեւս միայն իրենց պատրուակը՝ Թէմար, եւ Քլավէլ–Սարթը կը մնան իրրեւ պաշտպան։ Փէ. էս. Իւ.ն, որ ամէնէն մօտ –կուսակցութիւնն էր, Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. որ մասնակցած էր յուշարկաւորութեան, խիստ կերպով կը դատապարտեն եղածը։ Ալէն Կրիվինի «Համայնավար Լիկան» իսկ, եթէ բացէ ի բաց չի դատապարտեր, կ'ընդունի սակայն թէ նման գործունէութիւն մը ձեղափոխական խմաստ կը ստանայ միայն երբ կը կոթնի զօրակուչի մը կամ պան – դուածային համակրանքի մը վրայ։

Համայնավար կուսակցութեան դատապարտութիւնը չատ խիստ է։ Մարշէ կը յայտարարէ թէ ձախապաշտները կը չարունակեն Իշխանութեան «խաղը խաղալ»։

Կարդ մը սենտիքաններ, դլխաւորաբար Սէ. ժէ. Սէ.ն (քատր) գործադուլի հրաւիրած էին Հինգշաբթի առտուան համար Պէյանքուռ, եւ ամբողջ Ֆրանսայի՝ Ուըրաթ։

× Նոկրէթի առեւանգումը առաջինն է քաղաքական ընոյթ ունեցող եւ չանթաժի առիթ տուող։ Այս գործին մասնագէտ են մասնաւորաբար Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւ առաւելաբար Թուփամարոսներու մեթոտն է։ Թուրքերն ալ նոյնը ըրին Իսրայէլի հիւպատոսին համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՖԱՍԹ պաչարման վիճակի են – թարկուած քաղաքի մը պատկերը կը պարզէ վերջին խափանարարական դէպքերուն հետեւանքով։ Հիւս. Իրլանտայի վարչապետը խիստ հրահանգ տուաւ խնութպաններու, ճաչարանատէրերու եւ այլ սպասարկութեանց պատասխանատուներուն։ Բոլոր վայրերէ ներս խուզարկութիւն պիտի կատարուի, նոյնիսկ ծըխախոտի պնորդը պիտի խուզարկուի, երբ խանութ մտնէ։ Կառավարութիւնը այս ձեւով կ'ուզէ առաջքն առնել ահաբեկչական արարքներուն, որոնք եղերական եղան վերջերս։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Թի–տըպլուի–էյ ընկերութեան օդանաւերը հարկադրուեցան դադրեցնել իրենց թռիչքները Մ. Նահանգներու մէջ, երբ անձնաւորներ երկու միլիոն տոլար «փրկագին» պահանջեցին ընկերութենէն, սպառնալով մերժումի պարագային օդը հանել ընկերութեան օդանաւերը վեց ժամը անդամ մը։ Անձնաւորները հաղորդեցին, թէ ռումբեր դրած են օդանաւերու մէջ։ Այդ ռումբերէն մէկը պայթեցաւ Լաս Վեկասի օդակայանը ժամանած պոյինկի մէջ. բոլոր ճամբորդները դուրս ելած էին. ուրիշ ռումբ մը պանուեցաւ նոյնպէս Պոյինկի մը մէջ, այս անգամ Նիւ Եորք։ Երկու ուրիշ ռումբեր ալ գետեղուած են օդանաւերու մէջ, ըստ անձնաւորներու հաղորդած վերջին լուրին։ Ասիկա նոր սարսափի մթնոլորտ ստեղծեց ճամբորդներու մօտ։ Կը կարծուի, թէ ընկերութիւնը վճարած է պահանջուած դումարը։ Հեղինակները կը մնան դեռ անձանօթ։

ՋԻՆԱՍՏԱՆ երեսուն միլիոն տոլարի առեւտրական համաձայնագիր մը կնքեց Եվիպտոսի հետ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ ձեւով թելադրած է մամուլին՝ արտայայտելու այն միտքերը, որոնք լոյս տեսան անգլիացի պատանիին վէց տարուան դատապարտութեան առթիւ, քրքական դատարանի կողմէ։ Անգլիական մամուլը «բարբարոս» որակած էր թուրքերը իրենց տուած որոշումին առթիւ։

ԹՈՒՐԲԻՈՅ նախկին վարչապետին որդան՝ Եուքսէլ Մենտերէս, անձնասպան եղաւ Անգարայի իր բնակարանին մէջ։ Անդամ էր Եւրոպական Խորհրդարանի եւ կը պատկանէր Դեմոկրատ կուսակցութեան։ Երեսփոխան էր։

ՅՈՅՆ Համայնավար կուսակցութիւնը «ցաւով» կը հաստատէ «ընկեր Միքիս Թէոտորաքիս»ի հրաժարումը կուսակցութեան չարքերէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Մարտ 22–26ին Արժանթին կ'այցելէ։

ՄԱԼԹԱՅԻ անգլիական կայաններու հարցը դեռ չկարգադրուեցաւ։ Մինթոֆ Լոնտոն կը դտնուի, սակայն երկու կողմերը անդիջող կը մնան իրեն դիրքերուն վրայ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Հրեաներու ասրբունապետը հրեայ ներգաղթողներու հետ Իսրայէլ ժամանեց։ Ռաբբունապետը կը յուսայ հովուել Իսրայէլի վրայի Հրեաներու համայնքը, որ չափազանց կրօնասէր է։

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրանքոյի թոռնուհիին Ալֆոնս ԺԹ.ի թոռան հետ։

ՓԱՐԻԶԻ թաքսինէները չատ հաւանաբար գործադուլ ընեն Շաբաթ օր։ Այդ օրը պիտի կատարուի իրենց սպաննուած ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը։

ՆԻՍԻ ոստիկանութիւնը մէյա կը հարկադրուի այդ երկու թուրքերը, որոնք բռնուեցան առջի օր, թմրեցուցիչով լեցուն իրենց կառքով։ Թուրք ծերակուտականը ըսած էր թէ բանէ լուր չունի եւ թէ պարզապէս Լիոն կ'երթար հարսնցու աղջկան հաղուստ դնելու բայց եղած քննութիւնները վստահեցին թէ բացարձակապէս ստա էր, ինչպէս հաստատեց առաջին առթիւ թուրք Ատահովութիւնը։

Սէ. ժէ. Թէ. եւ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ. ստորագրեցին պայմանագիրը զոր կառավարութիւնը կը ներկայացնէր 60 տարեկան անգործներու համար, որպէսզի կարենան կանխաւ–հանդստեան թոշակի մը ձեւէն օգտուիլ։

ՕՐԼԻԻ օդակայանը ձերբակալուեցաւ Քարաչիէն հասած ճամբորդ մը որ 60 քիլօ հաշիշ կը փոխադրէր։

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԷՆ եօք, Անգլիոյ 200 հազար ուղեվարներն են որոնք կը սպասեն գործադուլի դիմել։ 20 առ հարիւր յաւելում կ'ուզեն, խորհելով թէ կը յաջողին ինչպէս հանքագործները որ 16 առ հարիւր ձեռք ձգեցին։

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ Ա.ժաքսը 1ի դէմ 2 կտով պարտութեան մատնեց անգլիական Արսընալի խումբը Փութպոլի Եւրոպայի բաժակի ախոյեան ակումբներու մրցումներու չարքին։

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՄԷՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

Պէտք է մօտենալ անցեալ դարու կէսերուն՝ հանդիպելու համար ռումէն հողի վրայ տպուած առաջին հայ գիրքին: Ան կը զուգադիպի ազգային եւ մշակութային այն շարժման, զոր նոյն դարու քառասնական թուականներուն փորձեցին Մոլտովայի Հայերը եաչը իրենց կեդրոն ունենալով: Այդ շարժումը, 1840ին սկսած, նպատակ ունէր, առաջին հերթին, ազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծել Մոլտովայի հայ համայնքներուն մէջ, որոնք հինգ էին այդ մէջոցին (եաչ, Պոթոշան, Ռոման, Ֆոքշան եւ Թըրկու Օկնա), կարգի դնել այցելու հայ հոգեւորականներու գործունէութիւնը՝ որ հետու էր բաղձալի ըլլալէ այդ օրերուն, կանոնաւորել Մոլտովայի հայ համայնքներուն կապը Պոլսոյ պատրիարքութեան հետ՝ չափաւորելու համար անոր յաւակնութիւնները, եւ վերջապէս բարգաւաճ հայ կրթարաններու ցանց մը ստեղծել նոյն այդ հինգ համայնքներուն մէջ՝ կեդրոն ունենալով միշտ եաչը:

Բաւական չատ ծանօթ է կէորկէ Ասաքիի կատարած դերը Մոլտովայի Հայութեան սոյն ճիղերուն մէջ, որպէսզի կարիք ըլլար ծանրանալ այստեղ եւս այդ մասին: Բայց միայն որ հայ համայնքները անոր աշակցութեանը կը պարտին եթէ յաջողեցան իրենց կանոնադրութիւնը վաւերացնել օրուան իշխանին՝ որ Միհայիլ Սթուրզան էր, եւ ստեղծել դպրոցներու ցանցը եւս՝ զանոնք օժտելով ուրոյն կանոնադրութեամբ մը, որ Պետութեան եւս հոլանին կ'ընծայէր· անոնց, հայ անօրէնի մը դէկավարութեան տակ, որ պիտի մնար եաչ եւ որ Ցակոբ Պըլըղիուն էր:

Կարելի պիտի չըլլար սակայն արդիւնաւորել կեանքը այդ հայ դպրոցներէն ներս, եթէ հայ աշակերտը հայերէն դասագիրք պիտի չունենար ի ձեռին: Ու այդ դասագիրքը հնարաւոր չէր տալ հայ մանուկին ձեռքը՝ եթէ հայ տպարան մը չստեղծուէր նախ, որպէսզի զայն տպէ, ու տպէ նաեւ բոլոր այն գիրքերը, որոնց կարիքը պիտի ունենային հայ համայնքները:

Ու այստեղ եւս իր նախախնամական դերը կատարեց կէորկէ Ասաքի, որ իր Ալպինա տպարանին մէջ սարքեց հայկական բաժին մը եւս: Արդ, այդ բաժնին մէջ որ Աբամեան տպարան անունը պիտի ստանար, 1847ին տպուեցաւ առաջին հայերէն գիրքը, որ կը կրէր «Բանալի ընթերցանութեան Մեսրովպեան տառից որ է Այբբենարան եւ Հեգերէն Հայկեան լեզուի» խորագիրը:

Գրքոյկին հեղինակը, որ իր անունը չէ արձանագրած, կը գրէ «յարգի ընթերցողներուն» ուղղած իր յառաջաբանին մէջ.

«Զանազինք, որ տգան կարդալու սկսած ատենին պէս սորվի եւ հասկնայ լրեն լինչպիսի ազգէ՝ լինչ երկրէ եւ որ աւազանին որդին եղածը· որպէսզի չըլլայ թէ անխելք ազգատեաց մարդիկներուն օրինակին հետեւելով՝ ամօթ սեպէ իրեն լինչ ազգէ եղածը օտար ազգայ առջեւը համարձակ խոսուվանելու»:

«Գրքոյկիս վերջը դրուեցաւ ուղղութիւնքը՝ ամէն մէկ տառին հընչմանը հայերէն մեկնութեամբ, լինչու որ տգան իր ազգին լեզուին ընթերցանութեան սկզբունքը սորվելէն եաքը, առ կողմերուս համար իրեն հարկաւոր եղած սկսելու լեզուն ուղղութիւնը ըլլալով, կարող ըլլայ ասոր մէջը այն լեզուին գրերն ալ ճանչնալու եւ անոնց ձայնը իմանալու»:

Երեք տարի եաք, 1850ին, նոյն այս տպարանին մէջ տպուած է երկրորդ հայերէն գիրք մը եւս: Ազօթքներու հատուածոյ մըն է, որուն մեկնաս եղած էր Ղուկէր Ազա Կարապետ Խաչիկեանց:

Պէտք է աւելի քան չորս տասնամեակ անցնէր հայերէն այդ առաջին գիրքերէն յետոյ որպէսզի հայերէն գրքեր սկսէին տպուիլ, Կալացի մէջ այս անգամ: Նախաձեռնութիւնը կուգայ համեստ հայ հոգեւորականէ մը, որ Կալաց գալ հաստատուելէ առաջ արդէն իր անունը կապած էր հայ տպագրութեան: Ղեւոնդ Քհնյ. Փափազեանն էր, որ 1845ին ծնած Խարբերդ, եւ իր ուսումը առած նախ իր ծննդավայրին եւ յետոյ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ, նուիրուած էր խոկոյն ուսուցչական ասպարէզին, եւ միեւնոյն տարին հայերէն գիրքերու հրատարակութեան այն օրերու դժուարակ պայմաններուն տակ: Ինքն էր որ օրինակ, տասը հանդիսացաւ Ցակոբ Պարոնեանին, Խարբերդի մէջ իսկ տպելով հայ մեծ երգիծաբանին խիկար դաւեչ – տաթերթին առաջին տարին:

Տպագրական գործը ան պիտի չարունակէր յետոյ Եդիպտոսի մէջ, երբ 1886ին կը փոխադրուէր հոն եւ 1888ին Աղեք – սանդրիոյ մէջ պիտի հիմնէր «Նեղոս» չարաթաթերթը: Երբ 1889ին կը տեղափոխուէր Կալաց, իր հետ կը փոխադրէր նաեւ իր տպագրական տառերը եւ 1891ին մինչեւ 1902 տասներկու տարիներու ընթացքին, Կալացի մէջ լոյս կ'ընծայէ տասնէ աւելի հայերէն գրքեր, որոնցմէ վեցը տարեցոյցներ էին, տպարանը տեղափոխելու համար յետոյ Թուլչա, ուր ինք եւս փոխադրուած էր, 1906ին չարունակելով այնտեղ եւս աքնիլ իր տառերուն հետ: Ան իր աչքերը փակեց Քոնսթանցայի մէջ 1930 Յունուար 17ին համեստ անուն մը ձգելով հայ տպագրութեան պատմութեան մէջ: Ճարտար փորագրիչ էր, եւ իրմէ կը մնան փորագրական արուեստի յաջող նմոյշներ: Իրմէ անտիպ ձեռագիրներ եւս կը մնան եւ ատոնց կարգին վիճակագրական ցուցակներ ալ:

×

Ռումէն հողին վրայ պահպանուած հնատիպ հայերէն գիրքերէն կարեւոր թիւ մը համախմբուած են ներկայիս Թեմական Գրադարանին մէջ: Այդ գիրքերուն մէջ 17րդ դարուն Ամստերտամի, Մարսիլիոյ, Վենետիկի եւ Պոլսոյ մէջ տպագրուածներ ալ կան եւ մնացեալներուն մէջ կան այնպիսիները, որոնք իսկապէս հազուագիւտ են:

Հնատիպ հայերէն գիրքեր կան նաեւ Ռումանական Ակադեմիայի, Քլուժի Համալսարանի, Պետական Արխիւներու, Ռումէն Արեւելագէտներու Ընկերակցութեան գրադարաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ Կալացի Վ. Ուրեքիա մատենադարանին մէջ:

Աւելցնենք որ Ռումանիոյ զանազան գրադարաններուն մէջ հայ ժողովուրդի հետ կապուած օտար լեզուներով հնատիպ գրքեր եւս կան որպիսին են Գէֆմէնա Կալանոսի Փօլ Ռիքօի եւ Լա Գրոզի զանազան երկերը: Բայց ինչ որ ամէնէն ուշագրաւն է այս բոլորին մէջ Ժաղոպօ Վիլոթ հայագիտին մէկ երկն է, որ ցարդ անծանօթ մնացած է հայ բանասիրութեան: «Արմէնիա Գրիսթիանա» խորագիրը կը կրէ եւ երկրիցս տպագրուած է Քլուժի մէջ, իսկ 1740ին եւ 1741ին, կերլայի ժողովրդապետ Նիկողոս Դանիէլի ծախքով:

Վաղեմի դաղութը՝ որ հայ տարրն է ռումէն ափերուն վրայ՝ ուշագրաւ մէկ դլուխն է հայ գաղթօճախներու պատմութեան:

Այդ գլուխին չահեկան մէկ էջն է հայ գիրքը ռումէն հողին վրայ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ԱԽՏԵՐԷՆ՝ ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հին դարերուն ճամբորդութիւնները, ուխտագնացութիւնները, ընդհանրապէս հեռուան կ'ըլլային, որով ոչ թէ միայն օրեր, շաբաթներ, այլ ամիսներ կը տեւէին անոնք:

Չկար նաեւ այսօրուան կառաբեւագործուած մեքենան. ամէն ինչ պիտի կոթնէր բազուկի ուժին: Ասով հանդերձ դարերը մեզի ձգած են այնպիսի տակուն եւ հոյակապ մնացորդներ, որոնք խոկապէս հրաշալիքներ կրնան նկատուիլ:

Մեր օրերուն մարդը, ուր ալ ըլլայ ան, կլիմայացած հանգստաւէտ պրասենեակներու մէջ ուր էլեֆթրոնիքը կը հաչուէ, եւ ուղղուած հարցումներուն ալ վճռակի մը պէս կը պատասխանէ, կը տրտնջայ եւ կը կրկնէ յաճախ.

— Յոգնած եմ:

Գործարաններուն մէջ աշխատող անհատին ձեռքերն ու ոտքերը չէ որ կը յոգնին, այլ միայն իր ուչքն ու աչքերը, որոնք ստիպուած են հետեւիլ ամէն աշխատանք կատարող մեքենաներու դնացքին: Հոն ալ աշխատաւորին յանկերդն է.

— Յոգնած եմ:

Ամէն ոք կրնայ յոգնիլ, երկար քալելէ եաք: Ձեռային աշխատանքէ մը կամ պինկ ներու երկար հսկումներէ եաք: Ասիկա պատահական յոգնութիւն մըն է, որ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ հանգիստի մը չեռաց՝ կրնայ անհետանալ, եւ ապա ամէն ինչ կրնայ մտնել իր բնական հունին մէջ, առանց անհաճոյ հետք մը ձգելու իր եաին:

Բայց այն պարագային, երբ պիտակցաբար կամ անգիտակցաբար մարդը իր բնական ուժի սահմանները անցնի՝ ջղային դրութիւնը իր հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ եւ մարմինը կը հիւծի, զանազան հիւանդութեանց եւ վարակումներու ալ դիւրին որս մը կը դառնայ:

Անոնք որոնք, բաղդատմամբ լրենց տարիքին, ժամանակէն առաջ ծերունիի մը երեւոյթը ունին, անոնք պարզապէս յոգնածներ են:

Մեր օրերուն այնքան չատցած տարի հիւանդութիւնները, արեան դերձնչումը, յօդացաւերն ու երիկամատապերը, կըլլանք ըսել, ժամու նուէրներն են չափազանց յոգնութեան:

Բժշկութիւնը, առողջաբանութիւնը, վիրաբուժութիւնը իրենց հոյակապ վերելքով, եւ բազմապիսի հիւանդութիւնները անհետացնելով՝ մէկ նպատակի կը ձգտին.

— Երկարել մարդկային կեանքը:

Բայց ասոր դիմաց կը կանգնի ոեւէրիմ թշնամի մը, որուն նպատակն է դիտութեան պարզեւածը արժէքազրկել:

Անիկա մեր չափին աւելի եռուն, ցընցող ապրելակերպն չատաչ եկած յոգնութիւնն է, այն տեւական յոգնութիւնը, որ օրուան հետ սկսելով դիւրերը քունի մէջ անգամ անհատին օձիքը չի ձգեր:

Եւ ահա, անբնական ու անհամոյ երեւոյթներու չարան մը: Անհատը կը կորսնցնէ ամէն բանի փափաքը, ամէնէն աննշան բան մը իր ջիղերը թունդ կը հանէ, թեթեւ ազմուկ մը դինք կը ղոյացնէ, իր մերձաւորներուն եւ պարագաներուն չի հանդուրժեր: Կարծես ամէն բան իր իմաստն ու արժէքը վերջնականապէս կորսնցուցած է: Քունն ու ախորժակը խոյս կուտան, յիշողութիւնը կը սկսի տկարանալ· ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու կարողութիւնը կը նուազի, իր վիճակին անդրադառնալով՝ վտոտա կը դառնայ: Մէկ խօսքով՝ իր ամբողջ խառնուածքը կը խաթարուի մեծապէս:

Դիտենք թէ ջղային դրութիւնն է, որ իր հակակշռին տակ կը պահէ մեր բոլոր

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան դլուխը աւելի վեր ցցեց ու պատասխանեց.

— Ձեր վսեմափայլութեան ըսի արդէն որ անունին չեմ դիտեր:

— Եւ ի՞նչպէս այն ատեն քեղի բոլորովին անծանօթ մարդոց խօսքերուն հաւատացիր:

— Մարդիկ կան, որոնց անունները դիտեմ եւ սակայն ոչնչութիւններ են: Անունը մարդոց վրայ բան չի բարդեր, ընդհակառակն մարդիկ անորմէ կը պակսեցնեն: Ձիշդ ասիկա վսեմափայլ ակը, դիս ստիպեց որպէսզի ինձ բոլորովին անծանօթ մարդոց խօսքերուն հաւատամ:

— Ուրեմն կը մերժե՞ս ատոնց անունները յայտնել, հարցուց Քէմալ լաւ կեղծուած զայրոյթով մը:

— Բայց ըսի ձեզի թէ անուններին չեմ դիտեր:

— Պիտի չամառի՞ս դեռ չըսել:

— Բայց ի՞նչ ընեմ, չեմ ճանչնար զանոնք:

— Շատ աղէկ, դատարանը միջոցներ ունի, որոնք դիւրութեամբ քեղ խօսեցնել պիտի տան:

— Որեւէ միջոց կարող պիտի չըլլայ դիս ստիպել ինծի անծանօթ մարդերու անուններ տալու:

— Շատ լաւ, ատիկա պիտի տեսնենք:

Եւ այս ըսելով նախագահը տեղէն վեր ելաւ եւ դրան առջեւ սպասող սպային դարձաւ որ ամբաստանեալին այդ անվեհերութենէն ապուշ կտրած էր.

— Առ այս աներեսը ասկէ, ըսաւ անոր Տիգրանը ցոյց տալով եւ չարչարանաց սրահը առաջնորդէ, ձեռքերը կապել տուր, դլուխն ալ երկաթեայ պսակը անցուր եւ եկուր ինձ իմացուր, կ'ուզեմ ես անձամբ հարցաքննել զայն:

Սպան Տիգրանի թեւէն բռնեց ու սրահէն դուրս հանեց. մինչ դատաւորները երիտասարդին այս խոստովանութենէն ապշահար միրար կը դիտէին:

Պահ մը յետոյ սպան վերադառնալով նախագահին իմացուց թէ տուած հրամանը դործադրուած էր:

— Յարգելի տիար, ըսաւ Քէմալ դատաւորներէն միոյն, խնդրեմ, վճիռը կարդացէք: Ես ամբաստանեալը մահուան դատապարտելու քուէ կուտամ:

Եւ Հասանի դառնալով.

— Հասան պէյ, ըսաւ, թուղթերնիդ առէք եւ ինձ հետեւեցէք: Վստահ եմ թէ այս մարդուն յամառութիւնը պիտի ընկճուի:

Հասան նախագահին հետեւեցաւ, որ հեռացած միջոցին դատաւորներուն կ'ըսէր.

— Դուք հոս իմ վերադարձիս սպասեցէք: Ամբաստանեալը ես անձամբ պիտի հարցաքննեմ եւ պատասխը ես ինքս պիտի դարձնեմ, վասնզի կ'ուզեմ տեսնել թէ այս խանդարուած դլուխը իր ապուշ դաղափարներովը որչափ պիտի տոկայ: Ատանց իմ հրամանիս, ոչ մէկուն ներելի չէ սրահէն ներս մտնել:

Եւ Հասան պէյի հետ միասին դուրս ելլելով չարչարանաց սրահը ուղղուեցաւ:

Տիգրան, մասնաւորապէս չինուած ոտքերն ու ձեռքերը կաշկանդող փայտէ նստարանի մը կաշկանդուած, դլուխն ալ չարչարանքի երկաթեայ պսակ մը անցուած կը սպասէր: Այդ պսակը առնակ մը ունէր որ եթէ դարձնելու ըլլային, պսակին բաւական հեռաւորութեամբ իրարմէ բաժնուած երկու ծայրերը իրար կը միացնէր և գատապարտեալին դանկը փըչրելու ատելման կը սեղմէին:

Նախ սրահէն ներս Ալի Քէմալ փաչան մտաւ, ապա անոր հետեւեցաւ նաեւ Հասան պէյ, որ ներս մտնելով եռեւէն դուռը կղպեց:

— Եղբայր Հասան, ըսաւ փաչան ցած ձայնով, ամէն պատահականութեան դէմ յանկարծակի չգալու համար դուն դրան քովը սպասէ:

Հասան հնազանդեցաւ եւ դրան մօտիկը տեղ մը տեղաւորուելով ակնարկը այլեւս աղատ թողուց որպէսզի երիտասարդին հանդէպ սրտին ղդացած հոդեկան ամբողջ ցաւը համարձակօրէն արտայայտէ, իսկ Քէմալ փայտէ նստարանին մօտեցաւ եւ դատապարտեալին դլուխը կաշկանդող մասը բանալով երիտասարդին դեղեցիկ դէմքը ձեռքերուն մէջ առաւ:

— Անվեհեր հերոս, ըսաւ անոր ցած ձայնով, երբեք չէի սպասեր որ դուն, այնքան երիտասարդ եւ այնքան անփորձ ազգայ մը, վեց օրուան մէջ ճչմարիտ դիւցազն մը պիտի փոխուէիր: Կեանքդ այս վեց օրուան մէջոցին ճչմարիտ դիւցազներդութիւն մը եղաւ որ բանաստեղծ մը անդամ իր հերոսին համար երեւակայած չէ: Տակաւին այս վայրկեանս որ կը տեսնեմ վեհ եւ սուրբ է, այո, այս վայրկեանս որ դաղափարի մը սիրոյն ճակատիդ վրայ երկաթեայ պսակ մը կը կրես, ինչպէս Մարիամի որդին իր վեհ դաղափարին համար փշէ պսակը կրեց: Երկուքիդ ալ դաղափարները նոյնն են, երկուքիդ ալ դաղափարները նոյն ատասարդ Թուրքերու ընկերութեան ոտանարներուն մէջ այդ չարչարանքները վաստահ եղիր, ոսկեղօծ եւ անջնջելի պիտի արձանագրուին:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՕՓՈՒԼՈՍ

(Շար. — 185)

զործունէութիւնները: Մարմնին ամենա-
կեանքն մանկին անգամ՝ անոր զերզօր իշ-
խանութեան տակ կը զտնուի:

Յոգնած մարզուն մօտ, նոյն այս ջղա-
յին զրութիւնն է որ իր հաւասարակշռու-
թիւնն ու ներդաշնակ զործունէութիւնը
կորնչցնելով, զանազան անախորժ երե-
ւոյթներու ծնունդ կուտայ: Որով զար-
մանալի չէ, երբ անհատը մտային յոզ-
նութենէ կը տառապի: Անդին, սակայն,
իր ֆիզիքական ուժերն ալ տեղի կուտան:
Հոգեբանական բոլոր ձեւի զործունէու-
թիւնները կը տկարանան: Եռանդը կը
բացակայի: Ենթական կատարեալ հի-
ւանդի մը երեւոյթը կը պարզէ: Բարե-
բախտաբար, հանգիստով եւ զանազան
միջոցներով՝ կարելի է բոլոր այս անա-
խորժութիւնները անհետացնել: Բայց այն
պարագային, երբ անհատը այս կէտին
հասնելէ եաքն ալ, տակաւին կը չարու-
նակէ ինքզինքը զօրել, այն ատեն սակայն
մարմնին յոզնութեան դէմ ունեցած բո-
լոր կարելիութիւնները չքանալով, յոզ-
նութիւնը կը յանդի կատարեալ լուրջ հի-
ւանդութեան մը: Հետաքրքրական է դի-
նել, թէ սակիկ աստիճանաբար կատար-
ուելով, զրեթէ անտեսանելիօրէն ատեն
կ'ունենայ:

Իր յոզնած ջղային զրութեան եւ մարմ-
նային հանգիստ ու զաղար զլացող են-
թակային բոլոր բջիջները բնական թոյ-
ներով կը բեռնաւորուին: Ուստի ան իր
խանգած, թուլցած մարմնին քիչ մը առոյ-
գութիւն տալու նպատակաւ կը դիմէ զա-
նազան զրզռիչներու, օրինակ՝ թէյի ու
սուրճի:

Իրաւ է որ ատոնք խթանիչ նիւթեր են,
բայց զոնէ պէտք է առնուին չափաւոր
կերպով: Առաւօտները մանաւանդ, բա-
ժակ բաժակի վրայ սուրճ խմողներ ան-
պակաս են: Սուրճը իր պարունակած
«քաֆէին»ով, թէյն ալ իր «թէին»ով՝ ծա-
նօթ զրզռիչներ ըլլալով, սրտի զարկերը
կ'արագացնեն: Ցետոյ քնաւութիւն ալ
պատճառելով, յոզնածը աւելի կը յոզ-
նեցնեն:

Առաւօտները թէյով ու սուրճով մար-
մինը զնդել ու պիրկ պահել, իսկ երիկունն
ալ թուլնալու համար քնացուցիչ մը տա-
նել՝ չարիքի վրայ չարիք աւելցնելու պէս
բան մըն է:

Գալով ալքոլին, թէեւ վաղանցուկ եւ
զնորական խթանում մը կը պարզեւէ,
բայց միւս կողմէն ալ մարմնին բնական
կերմութեան կորուստին պատճառ կ'ըլլայ:

Յոզնած մարզուն մօտ, ալքոլը անոր
լողական եւ տեսողական կարողութիւն-
ները կը նուազեցնէ: Անոնք որոնք ալքոլ
խմելէ եաք օթօ քշելու կ'երթան՝ արկած-
նու աւելի ենթակայ կրնան ըլլալ, ո-
րովհետեւ իրենց անզրազդարձները թու-
ցած ըլլալով, պէտք եղած արթնութիւնը
չեն կրնար ունենալ:

Զրզռիչներու կամ խթանիչներու ամէ-
նէն ազդեցիկը եւ միեւնոյն ատեն ալ ա-
մէնէն վտանգաւորը «ամֆեթամին» կոչ-
ուած դեղերն են: Ուրիշներու վկայու-
թեան վրայ հիմնուելով, եւ առանց ըժիշ-
կին դիմելու, այս դեղահատերու զործա-
ծութիւնը ազետալի հետեւանքներ կրնայ
ունենալ:

Ոչ թէ միայն քննութիւն պատրաստող
ուսանողներու, համալսարանականներու
յատուկ դեղ մըն է ան, այլ նաեւ անոնց
որոնք դիշերային աւելորդ աշխատանք-
ներ կը տանին չհետելու նպատակաւ: Ու-
րիշներ ալ, վերջապէս, դիշերային հըս-
կումն ու հաճոյքը երկարելու մտայնու-
թեամբ:

Ամֆեթամին զործածողները, սկիզբ-
ները մանաւանդ, հրաշալի փոփոխու-
թիւններ կը նշմարեն իրենք իրենց վրայ:
Ինքզինքնին կատարեալ հանգիստ զգա-
լով, մտային կարողութիւնը աւելի սրած,
քնաւութեան տանջանքը չքացած, աւելի
համոյքով աշխատանքի կը լծուին:

Ալ քնանալու եւ հանգիստի պահանջը
չզգացուելով, մարմնի եւ ջիղերու հիւ-
ծումը կը սքօղուի, կը թաքնուի ամֆե-
թամիններու ազդեցութեան տակ, եւ ա-
հա, օրին մէկն ալ, անխուսափելին կը
ցցուի անողոքաբար: Եթէ ամֆեթամին-
ներու զործածութեան անմիջապէս վերջ
չզրուի՝ թունաւորումը կը զառնայ ան-
խուսափելի:

Զմոռնանք ըսելու որ, ուսելու բնական
ախորժակը արուեստականօրէն կորնչը-
նելով, դիրնալու սարսափէն զերծ մնալ
ուզող, ի դին իրենց գիծի պահպան-
ման ամէն միջոցի դիմող երիտասարդ
աղջիկներու եւ կիներու «սիրական» դեղը
կը հանդիսանան ամֆեթամինները:

Յոգնութիւնը արուեստական միջոցնե-
րով ծածկել կը նշանակէ անոր ահազանդը
լուութեան մատնել: Բայց ասիկա յոգնու-
թիւնը ջնջել չի նշանակեր երբեք: Պէտք
է կամք ընել, պայքարիլ կորուսած ա-
ռողջութիւնը կրկին ձեռք բերելու հա-
մար: Պէտք է պայքարիլ յոգնութեան
դէմ: Հանգիստ եւ քուն՝ ամէն բանէ ա-
ռաջ: Օրական 7–8 ժամ քունը մտային եւ
ջղային հաւասարակշռութիւնը պահելու
համար անհրաժեշտութիւն մըն է: Ան-
քնութեան դէմ փոխանակ դեղեր կլլելու,
եւ ան ալ առանց ըժիշկի թելադրութեան
(քանի որ դեղի տեսակն ու քանակը ա-
մէն օրականիդմի չի յարմարիր), պէտք է
դիմել աւելի առողջական միջոցներու.
օրինակ՝ դիշերուան ճաշը պէտք է ըլլայ
թեթեւ, կարդ մը բուսակերը, ի մասնա-
ւորի երիցուկը (քամոմիլ) եւ թմրին (թէ-
յէօղ – օթլամուր), նարնջածաղիկի օշա-
րակը այս նպատակաւ օգտակար կրնան
ըլլալ: Ամէն անգամ որ հնարաւորութիւն
կայ, քաղաքի զործերը լրացնէ եաք,
չուել դէպի լեռներն ու բացօթեայ վայ-
րերը: Յոգնածին համար, զրեթէ ոճիր է
դիշերային զբօսավայրերու ծուխին ու
մուխին մէջ ժամանակ անցընելը: Առա-
ւօտները, պատուհանին դիմաց, քանի մը
շնչառական մարզանքներ ընելն ալ յանձ-
նարարելի է:

Անշուշտ դեղեր կան յոգնածութեան
դէմ, որոնք սակայն պէտք է առնուին
բժիշկին յանձնարարութեամբ միայն:
Բայց նախընտրելի է միշտ բնական մի-
ջոցներով պայքարիլ յոգնութեան դէմ:
Մաքուր օդը, իր թթուածինով, յոգնած
մարմինին կուտակած թոյները կ'արտաք-
սէ: Գիտակցելու է հանգիստի արժէքին:
Պէտք է գիտնալ յատակօրէն կարելիու-
թիւններու չափն ու սահմանը ու անկէ
անդին չզօրել երբեք:

«Բժիշկ» ՏՈՒԲ. Ե. ԱԳԱՄԱԶԵՐԵԱՆ

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

ՊԱՐՏԻԶՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԸ՝ ՀԵԼՍԻՆՔԻ

Ֆինլանտայի մայրաքաղաքը՝ Հելսին-
քի, պատերազմէն ցայսօր զարդացաւ ա-
սիճանաբար: Քաղաքը տեւական կեր-
պով ընդարձակուելով տարածուեցաւ դէ-
պի հիւսիս, դէպի այն կղզիները, որոնք
կը շրջապատեն քաղաքը: Համաշխարհա-
յին Բ. պատերազմէն անմիջապէս եաք,
քաղաքամերձ լայն շրջանի ընդլայնումը,
մայրաքաղաքը օժտեց հոյակապ բնական
զօտիով մը, զայն վերածելով պարտէզ-
ներու ոստանի մը: Բազմաթիւ թաղեր,
որոնք իրականին մէջ փոքր պարտէզներ
են, զպրոցներով, վարչական կեդրոն-
ներով, առեւտուրի եւ զբօսանքի զօտի-
ներով, հետաքրքրութիւն կը ստեղծեն
նոյնիսկ քանի մը օրուան այցելուին հա-
մար:

Նոր կառոյցները — երկաթաբետի,
փայտի եւ ապակիի զործածումը պարզ և
ճշդիւտ դիծերու ներդաշնակութեամբ —
արդիական ճարտարապետութեան ոճը
կ'արտայայտեն: Ասոր ամէնէն խօսուն
արտայայտութիւնը կը հանդիսանայ Թա-
փիոլա փոքր քաղաքը՝ տեղադրուած մայ-
րաքաղաքին կից, իր արդիական բազ-
մայարկերով: Ասոնց ձեւն ու դոյնը չեն
կրնայներ իրենց վայրը հիւսիսի սառոյց-
ներուն մէջ: Մայրաքաղաքին ճարտարա-
պետները պատրաստած են քաղաքին զար-
զացման նոր նախագիծերը, որոնք ժա-
մանակի ընթացքին պիտի իրագործուին:
Այս դետնի վրայ նկատի առնուած է խճո-
ղումէ ձերբազատուելու սկզբունքը: Ար-
զարեւ, կեդրոնական զօտիին մօտ 30 առ
հարիւրը պիտի վերապահուի հանրային
պարտէզներու, որոնք քաղաքացիներուն
համար պիտի հանգիստան իսկական ո-
ւասխաններ:

1812ին, երբ Թուրքուի տեղ Հելսինքի
զարձաւ Ֆինլանտայի մայրաքաղաք, ա-
նոր առջեւ մեծ հեռանկարներ բացուե-
ցան: Քաղաքը զարձաւ մշակոյթի եւ զի-
տութեան ճշմարիտ կեդրոն. հոն կը զըտ-
նուին բարձրագոյն ուսման զլխաւոր հաս-
տատութիւնները, զպրոցներ, թատրոն-
ներ, թանգարաններ, աղգային օփերան,
համերգասրահներ, եւայլն: Մայրաքա-
ղաքին մէջ կը զտնուին, նոյնպէս, երկ-
րին ամէնէն կարեւոր թանգարանները,
որոնցմէ տպաւորիչ է Գեղարուեստինը
թէ՛ իր ցուցօրէններու արժէքով եւ թէ իր
մեծութեամբ: Թանգարանը հոյակապ
չէնք մըն է, զործը Ֆինլանտացի յայտնի
ճարտարապետ Էրիէլ Սաարինէնի: Ան-
շուշտ, այցելուին առաջին ուշադրութիւնը
չհաղորդէ Ֆին կերպարուեստը: Թէեւ
անոր ծագումը համեմատաբար նոր է,
այսուհանդերձ Ֆին ժողովուրդը ունի
վաւերական արուեստագէտներ, որոնք
արժէքաւոր զործեր ստեղծած են: Հել-
սինքի քաղաք մըն է, ուր փողոցներու
մէջ եւ հրապարակներու վրայ յաճախ
կարելի է հանդիպիլ արձաններու, որոնք
կը խորհրդանշեն մարզուն աշխատանքը
կամ անոր զաժան պայքարը բնութեան
դէմ: Յատկանշական են երկու արձան-
ներ, որոնք դեռ վերջերս քանդակուե-
ցան: Մէկը կը պատկերացնէ Ֆինլանտայի
առաջին նախագահը՝ Եուհօ Քաառլօ
Սթալպէրկ, իսկ միւսը՝ երգահան Եան
Սիպելիուսը, որ շատ բարձր աստիճանի
մը հասցուց Ֆին երաժշտութիւնը: Ար-
զիական երաժշտ. կեանքը երեւան բերաւ
բազմաթիւ տաղանդներ: Հելսինքիի մէջ կը
ստեղծագործեն մօտ 4000 երգահան: Քա-
ղաքը ունի, նոյնպէս, երկու համանուա-
գախումբ, աղգային օփերա մը, որ երա-
ժշտասէրներուն կը ներկայացնէ 200
զործ թատերաշրջանի մը ընթացքին:

Ամենուրեք՝ արուեստի եւ զրականու-
թեան, երաժշտութեան եւ թատրոնի,
մշակութային հաստատութիւններու,
նրբակերտ եւ արդիական թաղամասերու
մէջ, օտար այցելուն կը հանդիպի յա-
մառ եւ կորովի, աշխատասէր եւ խելա-
յի ժողովուրդի մը, որ դիտցաւ զտնել
խիստ բնութիւնը, դէմ դնել իր զրացի
հսկային նուաճողական ախորժակներուն
եւ, վերջապէս, կերտել արդիական յա-
ռաջադէմ երկիր մը:

Ա. Զ.

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Գազուեթը փետր. 22ին կորնչցուց իր սիրած ալեհեր ազ-
գայիններէն մէկը՝ ընկ. Եղուարդ Գաս-
եան:

Ողբացեալ ընկերոջ կեանքի կենսագրու-
թիւնը չատ կը նմանի իր սերունդի այն
տիպարներուն, որոնք զառնութեան բա-
ժակը ցմզուզը խմելէ եաք քաջութիւնն ու
կորովը ունեցան օգտաչատ աշխատանք
կատարելու իրենց շրջապատին մէջ:

Զաւակ՝ Ակնայ Բինկեան զաւառի, ա-
զատախոհ եւ հայրենասէր, մեր վերեւ-
րան ընկերը չատ կանուխէն մտած էր
հայ իրականութեան հզօրագոյն կուսակ-
ցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չար-
քերը՝ ձեռնհասօրէն եւ խղճմտօրէն վա-
րելով պատասխանատու պաշտօններ:

Մասնաւոր դուրդուրանք կը վայելէր իր
մօտ մեր Մեծասքանչը, որուն իրրեւ հա-
մեստ սպասարկուն երբեմն կ'աշխատակ-
ցէր սիրելի «Ցառաջ»ին: Ան կը քաջալերէր
հայանպաստ որեւէ ձեռնարկ՝ անվերա-
պահ ոգիով ջատագովելով ամէն նուա-
ճում, որ կ'արձանագրուէր հայրենիքին
ներս թէ դուրս:

Իրատես մօտեցում ի յայտ կը բերէր
զործերու եւ ծրագիրներու հանդէպ: Ու-
նէր քննադատական ոգի:

Իր անչահախնդիր նուիրումին եւ ծա-
ռայութեան համար մեր ողբացեալ ընկերը
յարգուեցաւ եւ սիրուեցաւ բոլորին կող-
մէ:

Այսօր, զառն է հաստատել, թէ ան այլ-
եւս մեր մօտ պիտի չըլլայ ֆիզիքապէս:
Այլ սակայն բարի զործերու յիշատակը չի
մեռնիր:

Գ. Փ.

— Երթանք տեղ մը նոտինք բան մը
խմենք, առաջարկեց իրենցմէ մին, երբ
փողոց ելան:

— Առենը ուշ է, դիտել տուաւ ուրիշ
մը, իր ժամացոյցը նայելով, կէսօր ե-
ղեր է, տունը կը սպասեն, մանաւանդ որ
հիւր ալ ունինք:

— Եթէ հիւր ունիս, տատը ըսելիք չկայ,
ուրեմն մենք երկուքս կ'երթանք, չըլլա՞ր,
Ռափիկ աղա:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Անկի՛ղթ, անամօ՛թ, հէօսի՛ք, ա-
նամո՛ւկ··· չարունակեց Թաղականը, մինչ
արդէն այն՝ որուն ուղղուած էին այդ
փաղաքշական խօսքերը՝ անհետացած է-
ղած էր:

Ցետոյ դառնալով Մարզար էֆէնտիին,
որուն դէմքը յաղթականօրէն կը ճառա-
դայթէր, ըսաւ.

— Մեր կողմէ ներում խնդրեցէք տի-
կինէն այս եղած անպատեհութեան հա-
մար եւ ըսէք, որ վաղը առաւօտնէ այդ
ժամկոչը ճամբուած է:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Մար-
զար էֆէնտի ոտքի ելլելով:

Եւ երկու բարեկամները մեկնեցան,
տուն վերադառնալու համար:

— Կը տեսնե՞ս, ըսաւ ճամբան Միհրա-
նիկ իր բարեկամին, ժամկոչը բնաւ յան-
կանք չունի, տիկին Շաղիկը ըսեր է, որ
աթոռը հոն դնէ, խեղճ մարդն ալ հնա-
զանդեր է:

— Կը խնդրեմ այդ կէտը բնաւ մի ըսեր
կնոջս, նորանոր խնդիրներ կը ծագին,
պատասխանեց Մարզար էֆէնտի, ժամ-
կոչը թող ճամբուն, խնդիրը զոցուի:

— Իրաւունք ունիս, տիկին Սաթէնին
բան մը ըսելու չէ···

Երբ տուն հասան, նոր դէպք մը կրկին
յուզումի մատնած էր Մարզար էֆէնտիի
կինը:

Նուագող քանի մը բառով պատմեց եղե-
լութիւնը:

Հազիւ իրենք եկեղեցի երթալու համար
ճամբայ ելած էին՝ ահա Պօղոս էֆէնտի
եւ Տիկին Շաղիկ իրենց տան առջեւէն
անցնելով կանգ առեր են:

— Տիկին Սաթէն, ինչո՞ւ այսօր ժամէն
չուտ մը փախաք, հարցուցեր է Շաղիկ:

— «Անհանգիստ եղայ», պատասխաներ
էր միւսը:

— «Այո, ոտքի վրայ մնացեր էիք, պա-
տասխաներ է Շաղիկ, ինծի ըսէիք նէ՝
ձեղի աթոռ մը բերել կուտայի···»:

Այս վերջին բառերը յորդեցուցեր են
արդէն լեցուն բաժակը, եւ տիկին Սաթէն
քանի մը կծու ակնարկութիւններ ըրեր
է եւ ի վերջոյ Պօղոս էֆէնտի եւ իր կինը
ճամբանին չարունակեր են սրտնեղած:

— Դիտմամբ մենէ անցան, որ այս
խօսքերը ընէ չըթիկը, ըսաւ Սաթէն բար-
կաճայթ, պիս պզտիկ ձղելու համաբ···
բայց թող առնելիքը ըլլայ:

— Մենք արդէն ամէն բան կարզադրե-
ցինք, պատասխանեց Միհրանիկ:

— Ի՞նչ ըրիք···

— Թաղականները տեսանք, խօսեցանք,
ժամկոչը կանչել տուինք, աղէկ մը լուա-
ցինք···

— Ի՞նչ կ'ելլայ տակէ, զոչեց տիկինը
ղժզոհ կերպով:

— Վաղն առաւու ալ պիտի ճամբեն, ա-
ւելցուց Մարզար էֆէնտի, ալ ի՞նչ կ'ու-
զես, մարդը չէինք կրնար կամուրջին
դլուխը կախել տալ:

— Իրաւ պիտի ճամբե՞ն···

— Հարկաւ, մենք չըսած՝ իրենք որո-
շում տուին:

Ժամկոչ վարդանի ճամբուելու պարա-
զան բաւական մեծ եւ բարերար աղդե-
ցութիւն մը ըրաւ տիկին Սաոանեանի վը-
րայ: Իր վիրաւորուած արժանապատուու-
թեան համար տակիկա ամոքիչ սպեղանի
մը նկատեց, բայց վէրքը կը կոտտար կոր
տակաւին:

— Թող ճամբուի, անօթի մնայ, որ
պոյը տեսնայ, մոլատց քթին տակէն:

Ցետոյ ամէնքը միասին սեղան նստան:

Բ.

Երեք թաղականները իրենց զործը ա-
ւարտելէ եաքը մեկնեցան խորհրդարա-
նէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Ժիլբայր Ոսկեան եւ զաւակները, Սէրբենկիւլեան ընտանիքը յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ՈՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Սէրբենկիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 8ին։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Ոսկեան եւ Սէրբենկիւլեան ընտանիքներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն այրի Տիկին Լինտա Աբէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ հեռաձայնական նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց սիրելին՝

ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ։

×

Պր. Սիմոն Մերկէրեան, Տէր եւ Տիկ. Գեղէնէճեան, այրի Տիկ. Վերժին Մինասեան իրենց ամենախորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ղրով, ազգային հաստատութիւններու նուիրատուութեամբ եւ ծաղկեպատկով հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել իրենց սիրելի կնոջ, քրոջ՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵՐԿԷՐԵԱՆԻ

մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վերայ տօնին առթիւ, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հսկումի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Փոխն ի փոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը կիրակի (12 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Ուրբաթ (10 Մարտ) երեկոյեան ժամը 7,30ին, ղպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒԻՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան սրահը։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն փետրուարեան ապըստամբութիւնը կը տօնէ 12 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին խնջոյքով, Յոյներու եկեղեցիին սրահը, Ռիւ Ժէնէրալ Մանժէն, Կրընոպլը։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ հայրենակիցները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Յաչէ Շաւիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Շաւիլի հայ. ղպրոցի ուսուցչուհի ընկերուհի Փափազեանէ 20 Ֆր. փոխան ծաղկեպատկի Մայրիկ Կիւլեանի եւ ընկեր Յակոբ Աբէլեանի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սվլանտիտի մէջ։

կը նախագահէ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

կը խօսին ԼԻԻՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի ծովահայեաց նոր չէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պր. Յակ. Աւագեան (Քուլոմիէ), Տէր եւ Տիկին Գ. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան (Շուազըլ լը Ռուա), Յակ. Յովհաննէսեան (Ժիֆ սիւր Իվէթ), այրի Տիկին Ճիհանեան, Պ. Ժան Յակոբեան, Տօքթ. Կրկկուսար Գարագոչ (Պըզանսոն), Վահէ Սիմոնեան (Միւլհուզ), այրի Տիկին Սիրուն Կարագեան (Մարսէյլ) 30ական ֆր.։ Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան (Պուա Քոլոմպ), Վահրամ Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Վենսան Ապուլեան, Տիկին Անգինէ Նշանեան 25ական։ Այրի Տիկին Ճամճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Արամ Ճիւրէկեան (Վիէրզոն), Յակ. Գալայճեան (Վիլնէօվ սէն Ժորժ), Տէր եւ Տիկին Գ. Պապալեան, Տիկին Զարզարեան (Քանն), Տէր եւ Տիկին Կ. Գահվէճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճոլոլեան, Պր. Գաբրիէլեան (Առնաս), Տիկին Գլօտ Եղիայեան (Ալէ), Օր. Մայոս Կիրակոսեան (Մարսէյլ) 20ական ֆրանք։

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիգրանուհի Մերկէրեանի (ծնեալ Գեղէնէճեան) մահուան առթիւ (Մարսէյլ 27 Յունուար) հեռաձեալ նուէրները հաշած են.—

Պօմոնի եկեղեցւոյ պայծառութեան Տէր եւ Տիկ. Հէքիմեան 50, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Արզումանեան 30, Տիկ. Սրբուհի Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկ. Եղիա Մալխասեան, Տէր եւ Տիկ. Մինասեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Զինարեան 10։

Պէյրութի Սահակեան լիսէին համար Սիմոն Մերկէրեան 250, Ժամկոչեան ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Պապոյեան, Պօյաճեան ընտանիք 50ական, այրի Տիկ. Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Մէյմարեան, Տէր եւ Տիկին Գեղէնէճեան, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Փափազեան, Պր. Վարուժան Գրիգորեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Գիւրէլեան 20, այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Փիւրայրեան 30, Պր. Հրանդ Գարագաշեան 10, Տէր եւ Տիկին Հայաստան Մարեան 50, Տէր եւ Տիկ. Անտոն Ներսէսեան (Փարիզ) 100, այրի Տիկ. Վարդանոյշ Զուպաղեան (Փարիզ) 100, Տէր եւ Տիկ. Վեհանոյշ եւ Հէրի Մերկէրեան (Նիւ Եորք) 50 տոլար, այրի Տիկ. Գահենէ Քիւրքճեան (Նիւ Եորք) 50 տոլար։

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան,
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սվլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՒՎԱՐԵՆՑ

Ցեռագային՝ մանրամասնութիւններ

ԿՈՒՀՈՒԻ՝

URGENT

Cherchons ouvrières qualifiées à domicile pour robes floues. Travail très soigné.
Téléphoner : 508-46-40.

VALENCE

EXPOSITION

ARMÉNIE

Salle de l'U. G. A. B.
YERVANT HUSSISSIAN
6, Rue Faventine
du Mardi 7 au Lundi 13 Mars
de 11 h. à 21 h.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, կիրակի, Մարտ 12, Ռիւ Պուֆֆէյի իր սրահներին մէջ, ժամը 14էն։

Տաք մթնոլորտ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— կիրակուս աղայի ճաշասրահը
— Le chemin de l'école — opérette

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

ճուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Այս Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 20,30ին,
Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք։
Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ
կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Ե. ԱՂԱՄԵԱՆ
Կ'արտասանէ Օր. Սոնա Վարդանեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

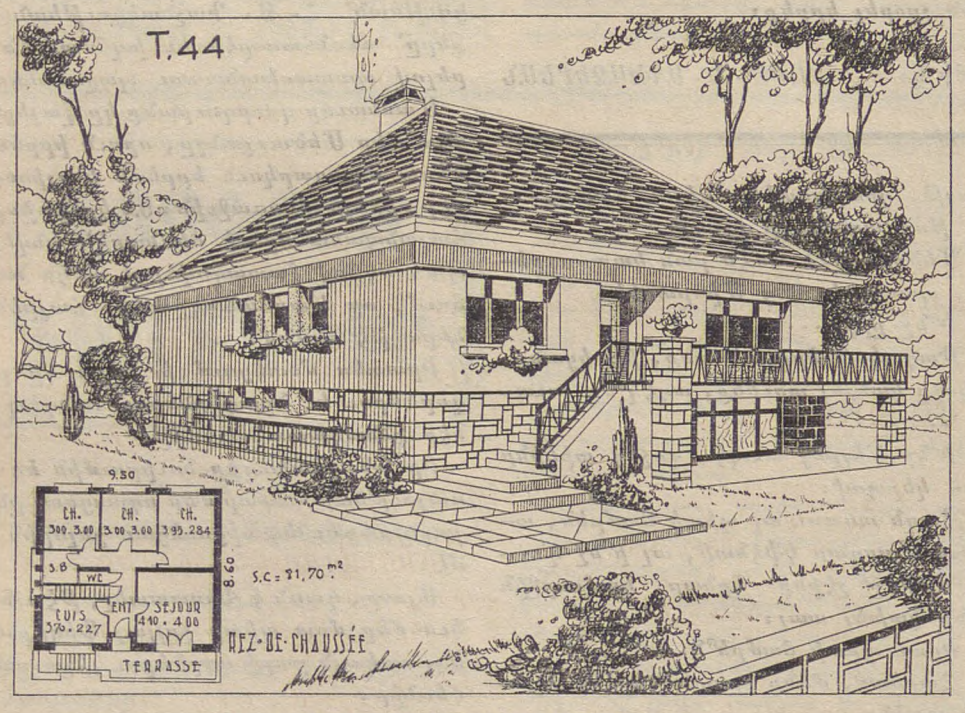
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիրը մը՝ ԱՆՈՑՆԻ մասին։

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը։

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom .....
Rue ..... No .....
Ville .....Département .....
Possedez-vous un terrain ? .....

ՇԱԲԱԹ
11
ՄԱՐՏ
SAMEDI
11 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12363

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.363

ՀԵՏԻԱԿ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆՔ...

Գաղթականական կեանքի հարիւրհնեակն մէկը՝ Հայութեան դատումի եւ գնահատութեան հարցերուն խոթարումը եղաւ, անկասկած։

Ջինք ուղեր տարածուիլ։ Կը սահմա – նափակունք գրականութեան եւ գեղարուեստի մարզերուն վրայ, դիտել տալու համար թէ հայրենիքի հետ վերջին տասնէ աւելի տարիներու սերտ կապը, իր անժխտելի բարիքին հետ նաեւ՝ բացասական կարգ մը լուրջ հետեւանքներ ունեցաւ տարաւիւրս մեր ժողովուրդի հոգեկան կացութեան, կեանքի եւ զործի ըմբռնումներուն, անհատական ու հանրային հարցերու հանդէպ կեցուածքին եւ արուեստի ու գրականութեան հասկացողութիւններուն վրայ։

Այս պարագային, մեր խօսքը լայն զանգուածներու մասին չէ միայն։ — Անոնք առնուազն ամէնօրեայ եւ ուղղակի ազդու ունեցած չեն արդէն մեր կողմէ յիւսուածած մարզերուն հետ ու մի՛չա ալ պարագայական եւ մասնակի եղած է իրենց կապը՝ Հայութեան իմացական, ընկերային եւ մշակութային կեանքին հետ։

Մեր խօսքը երկու զլխաւոր դասակարգերու մասին է, որոնք մինչ ա ալ կազմած են այսպէս կոչուած «մտաւորական ընտրանի»ն.

ա.— Գրողներու, արուեստագէտներու, կրթական կեանքի եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ գործող մարդոց, հանրային դեկավարներու, հրապարակագիրներու, ազատ արուեստներու տէր անհատներու շրջանակը, եւ

բ.— Այս շրջանակին ետեւ խմբուած ժողովրդային այն խաւերը՝ որոնք մնայուն կապ եւ աղերս ունին Հայաբեան մտաւոր ու հոգեկան կեանքին, հայրենիքի եւ արտասահմանի բոլոր անցուդարձերուն, բոլոր մտահոգութեանց, ձիգերուն ու ձգտումներուն հետ եւ կը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը՝ իբրեւ գրաւէրներու, արուեստասէրներու կամ գիտակից ազգայիններու։

Մանաւանդ մեր ըսելիքը յատկապէս այս երկու դասերուն՝ պիտի ուղէինք իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրել երեւոյթի մը վրայ, որ կրնայ մեզ առաջնորդել նախապէս հոգեվիճակին եւ բոլորովին ամլացնել կամ որբացնել արդի եւ անհիրութեան մատնուած գրական – ստեղծագործական մեր կեանքը։

Ասկէ, — առհասարակ արուեստի մարզերուն մէջ դնել հետեւակի զերի մը մէջ, առդգնահատել կամ անտեսել Սփիւռքի արժէքները եւ ապրիլ ստորադասութեան զգացումով մը՝ որ նախ արդար հիմք չունի, ապա նաեւ դուռ կը բանայ ընդհանուր անտարբերութեան։

Ահա թէ ի՛նչ։

— Այն օրէն ի վեր, երբ Հայաստանէն դէպի զաղութներ թափ ու ծաւալ սկսաւ գիրերու եւ զանազան հրատարակութեանց առաքումը, ու Սփիւռքի հետ Մշակութային կապի Կոմիտէին կարգադրութեամբ արուեստագէտներու երթեւեկութիւնը ծայր տուաւ հայրենիքի եւ արտասահմանի միջեւ՝ դրոց–բրոց դասերու ծոմ թէ ժողովրդային խաւերու մէջ հետզհետէ արմատ արձակեց ախտագին հոգեվիճակ մը։

Զարդելով մէջտ բացառութիւնները, զարդիկ սկսան ծառայել այն համոզումին թէ

1.— ինչ որ կուգայ հայրենիքէն՝ անպայման լաւ է. որակ է ու արժէք։ Հասատանէն ղրկուած է կամ հայրենիքէ՞ն կը հասնի Սփիւռք։ Ուրեմն չի կրնար քննութիւն ըլլալ։

2.— Հայրենասիրութեան կամ յարգանքի պղտցումի պակա՞ս է ամէն քննադատութիւն՝ որ ըստ էութեան եւ ըստ ձեւի կապ ունի հայրենի արուեստագիտի մը, հայրենական գրականութեան ու արուեստի որեւէ ճիւղին գործի մը հետ։

3.— Հայրենիքի կողմէ Սփիւռքեան որեւէ դէմքի, դէպքի, գրական կամ պետարուեստական գործի, հանրային կամ մշակութային հաստատութեան, մասնաւոր եւ այլ հաստատութեանց մասին արտայայտուած ամէն կարծիք կամ դնա – հատութիւն՝ անառարկելի է ու բացարձակ։ Եթէ հերոս մը... հոսհոս նկատուեցաւ կամ արժէք մը՝ ապարժէք, առարկութիւն չի՛ վերցներ։ «Երեւանն է խօսում»։ Եթէ ուրացումի եւ ժխտումի առարկայ գործն ամէնէն ակնբախ իրագործումներն իսկ՝ իրաւացի ու արդար է Երեւանը...։

4.— Արտասահմանէն միջակ կամ մէջակէ վար գրող մը, երաժիշտ մը, խմբավար մը, ուսուցիչ մը, մտքի կամ արուեստի որեւէ մէկ մարզին ծառայող անձ... Երեւանի մէջ «եղոյթ» ունեցա՞ծ, խորհրդահայ մամուլը արձագանգ եղա՞ծ այդ «եղոյթ»ին եւ հայրենական հնա – ւա՞նդ սովորութեամբ չոգմիչ եւ ղուռկան բառեր գործածե՞ց։ — Վերադարձին վաւերակա՞ն արժէք է արդէն ու բացարձակ հեղինակութիւն։ Ո՞վ կը համարձակի իր բուն ատիճանին վրայ տեսնել են – թական ու ըսել թէ Երեւանը Պրոպատիկէի աւազան չէ...։

Ու այսպէս, — գրականութեան, արուեստի, դիտութեան, հանրային թէ մշակութային կեանքի բոլոր ճակատնե – րուն վրայ։

Ա՛յնքան վարակիչ դարձած է ախտագին այս հոգեվիճակը, որ հայրենի իշ – խանութիւնները ալ համոզուա՛ծ ըլլալ կը թուին, թէ Սփիւռքի մէջ բանէ–գործէ հասկցող մարդ չկայ, — ո՛չ գրագէտ կայ եւ ոչ արուեստագէտ. ո՛չ քննադատ, ոչ ալ հեղինակաւոր միտք կամ գրիչ. ո՛չ իմացական չարժուած, ոչ ալ որեւէ նուաճում։

Ատենօք Ամերիկահայեր կային, որոնք կը կարծէին թէ Սուրիոյ կամ Լիբանանի իրենց ազգակիցները... ոչ սառնարանը պիտեն, ոչ ալ ձայնասփիւռը։

Երեւանի ջոջերն ալ նոյն աղքատութեան մէջ կը տեսնեն մեզ իմացական ճակատի վրայ։

Եթէ կատր–րդուճ բաներ կան Սփիւռքի մէջ՝ «սովետական հայրենասիրութեամբ» յայտնի յառաջդիմականնե՛րն են։

Թոյլ տուէք, որ ըսենք նաեւ մնացեալը։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈԿՐԷԹ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԻ ՈՒՐԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

Ընծօի քարտը պատելու բոլոր աշխատանքները կը չարունակուէին Հինդշաբթի օր եւ կառավարութիւնը որոշած էր ոչ մէկ կերպ տեղի տալ կամ թոյլ զլխուեւրեայ տարաւորութիւն թողուլ։ Արդէն հետապնդումը յանձնուած էր Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին, ինչ որ ինքնին փաստ է թէ հարցին կը տրուի չատ ծանր բնոյթ եւ հետեւանքներն ալ վտանգ պիտի չբլլան։

Ոստիկանութիւնը կը չարունակէր խուզարկութիւնները ամէն կողմ, դիշեր եւ ցերեկ։ Միայն Հինդշաբթի օր փարիզեան շրջանի 7000 չէնքեր խուզարկուած են։

Նախագահ Փոմփիտու ու նաեւ Նախարարապետ՝ Շապան–Տելմաս չատ խիստ ձեւով արտայայտուած են։ Երբ Հողապործական Յուցահանդէսը կ'այցելէր, Նախագահ Փոմփիտու յայտարարած է. «Պ. Նոկրէթի առեւանգումը անորակելի արարք մըն է, վայրենի երկրի արժանի։ Կը յուսամ որ Պ. Նոկրէթ արագօրէն պիտի գտնուի, թէ նման արարքներ այլեւս չեն կրկնուիր եւ թէ այս առեւանգումին հեղինակները կը պատժուին ինչպէս որ պէտք է»։

Շապան–Տելմաս իր կարգին կը ճչդէր թէ կառավարութիւնը որեւէ ձեւով թոյլ չի գտնուիր առեւանգումի պարագաներու մէջ։

Այս էր մթնոլորտը երբ Ուրբաթ առաւոտ ժամը 9ին առենները, ձայնասփիւռը «յատուկ ֆլաշ»ով մը կը հաղորդէր թէ Նոկրէթ գտնուած է, 15րդ թաղամասին մէջ, բայց առաջին առթիւ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուէր։

Ամէն պարագայի մէջ, յիշենք թէ այս առեւանգումը ոչ մէկ համակրանք առեղծեց, ընդհակառակն։ Ձախակողմեանները ուղած էին որ Հինդշաբթի օր Ընծօի բանուորները հաւաքուին եւ իրենք ծեծեն այս հարցը, բայց բանուորները մերժեցին եւ սենտիքանէրն ալ որոշեցին բողոքի ընդհանուր գործադուլ մը Փարիզոյ մէջ, դալ շաբթուան ընթացքին։

Մինչեւ վերջին վայրկեանը ձախապաշտները չէին փոխեր իրենց պահանջները, ազատ արձակելու համար պատանդը։ Ապահովութիւն տալու համար իր մասին, առեւանգողները նկարն ալ կը ղրկէին մամուլին, վստահեցնելով թէ Նոկրէթ լաւ է եւ նոյնիսկ աղ չի գործածեր, այսինքն կրնայ հետեւիլ իր սննդական կանոններուն։

Ուրբաթ առաւ, առաջին փլաշէ մը եւս, կը յայտնուէր թէ առեւանգողները իրենք ազատ արձակած են Ընտրոյի էատրը, ժամը 9ին, 15րդ թաղամասը եւ Նոկրէթ անմիջապէս զացած է ու պատած առաջին խանութէն (մաքրութեան) հեռաձայնած ոստիկանութեան։

Անմիջանակ ձեւով յայտնի չէր թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ է որ Նոկրէթ ազատ արձակուած էր իր առեւանգողներուն կողմէ։

Ձիշենք նաեւ թէ Ռեժիին ընդհ. տնօրէնը Տրէյֆիւս յայտարարած էր թէ 25 ուրիշ անձեր կան որ սպառնալիք ստացած են, որոնց կարգին ինք ալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իրաքի մէջ մեծ աղէտ մը ծայր տուած է անդիկով թունաւորման մը հետեւանքով։ Ցարդ կը խօսուի 100էն 400 կամ հազար մեռեալի մասին եւ աղէտին բուն ծաւալը տարիներու ընթացքին միայն կրնայ պարզուիլ, որուան ըլլալով որ անդիկը չատ դանդաղօրէն կը գործէ։ Այս թունաւորման պատճառն է Քանատայէն ներածուած հացահատիկներ, որոնք սրսկիկով աշխատուած էին որպէսզի զործածուին իբրեւ հականեխիչ բայց դիւղացիները անդլերէն չդիտնալով չէին կրցած կարդալ բացատրականները եւ ատով կերակրած էին կենդանիները։ Հիւանդութիւնը մինչեւ Քէրքիւք հասած է, չատեր անդամալոյծ են եւ դեռ Պաղտատ չուղեր պարզել ամէն բան։

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը թմրեցուցիչի մաքսանենգութեամբ ամբաստանեց այն երկու Թուրքերը, որոնք ձերբակալուած էին Մանթոնի մօտ։ Անոնցմէ մէկը ծերակուտական էր։ Երկու Թուրքերը բանտ կը գտնուին։ Իրենց «ապրանք»ին արժէքն է 36,5 միլիոն տոլար։

Իսրայելեան օդանաւեր ռմբակոծեցին Հարաւ. Լիբանանի մէջ։ Ռմբակոծութեան մասնակցեցաւ նոյնպէս հրետանին։ Գիւղերը կը զանուին այսպէս կոչուած «Ֆաթհլանտ»ի գօտիին մէջ։ Ըստ Թել Ավիվի այդ ռմբակոծումը հետեւանքն է արձակուած հրթիռներու իսրայելեան գիւղի մը վրայ, պատասխանցնելու կողմէ։

ՊԵԼՖԱՍթի կաթողիկէ թաղին մէջ տուն մը քանդուեցաւ ռումբի պայթումի հետեւանքով։ Երեք հոգի մեռաւ։ Կ'ենթադրուի թէ ասոնք Իռաի ահաբեկիչներ էին եւ ռումբը պայթած է անակնկալ կերպով։ Բողոքականները սպառնացին տապալել կաթողիկէ սպանել իւրաքանչիւր պին – ուորի կամ ոստիկանի սպանութեան փոխարէն։

Ա.Բ.Ե.Մ.Ի.Ս.Տ.Ջ.Ի քան զրադէտներ չեն կառավարութենէն պահանջեցին, որ միջպետական մասնագէտ դէտեր ներկայ պտնուին չեն մտաւորականներու դատավարութեան, որ տեղի պիտի ունենայ մօտ առենէն։ Մտաւորականները որոշեցին միջազգային կոմիտէ մը կազմել, որպէսզի, հանրութեան ուշադրութեան յանձնուի այն փաստը, թէ «աւելի քան հարիւր լրագրող եւ ակադեմական իրբեւ քաղաքական յանցաւոր կը պտնուին բանտ»։ Բողոքողները կ'ուզեն ասոնց արձակումը ձեռք ձդել։

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Զօր. Հաֆէզ Ասատ յայտարարեց, թէ Սուրիա այլեւս դէմ չէ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբերի որոշումին, որով խաղաղ լուծման մը նախատեսութիւնը կ'ըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի հարցին ուղղութեամբ։ Ցարդ Դամասկոս դէմ էր խաղաղ լուծման։

ՇԱՆԿՀԱՅԻ մէջ իշխան Սիհանուք յայտարարեց, թէ Շու Էն Լայ տեսակցութիւն մը ունեցած է Հիւս. Վիէթնամի վարչապետին հետ։ Նիքսընի Փեքին այցելութիւնը, համաձայն իշխանին, ոչ մէկ փոփոխութիւն մտցուցած է Զինաստանի ընծայած օժանդակութեան մէջ՝ Հիւսիս. Վիէթնամի։

ՓԱՔԻՍՏԱՆ բողոքեց Կարմիր Խաչի մօտ, Ժընեւ, փաքիստանցի զերիներու սպանութեան համար, հնդիկ զինուորներու կողմէ։ Հնդիկները կ'ընդունին եղելութիւնը աւելցնելով սակայն, թէ փաքիստանցի զերիներ սպանուած են, երբ ասոնք փորձած են փախուստ տալ կայանէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հինգ մտաւորականներ՝ Եուրի Գլազով, Եուրի Սթէյն, Եուրի Ալեքսանդր Վոլին եւ Վլադիմիր Գեր – չովիչ Լոնտոնի «Թայմզ» թերթին ուղարկած բաց–նամակով հանրութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն այն «մտահոգիչ» երեոյթին վրայ, որ խորհրդային իշխանութիւնը խստացուցած է իր դիրքը գրագէտներու նկատմամբ։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ կուսակցութեան փոխքարտուղարը՝ Մարչէ Նամակ մը զրած է Ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղար Միթերանի, ուր կ'ըսէ թէ ամէն ճիզ ի գործ պէտք է դրուի որպէսզի դաշտգրութիւնը ձախողի։ Կը չեշտէ թէ երիտասարդի մը սպանութիւնը, ֆատրի մը առեւանգումը պատահական դէպքեր չեն։ Մարչէ կ'ըսէ թէ Քաղաքական Բիւրօն հանդիպում մը կ'առաջարկէ երկու կուսակցութեանց միջեւ անմիջապէս կերպով որպէսզի հաւաքական նախաձեռնութիւն մը կատեղծէ իշխանութեան դէմ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ եզմատական նախարարը զրաւած «աժանցուց», այսինքն երկար ժամանակաչրջանի վրայ վարկը աւելի աժան պիտի ըլլայ եւ խնայողութեան դրուած դրամներու չահաբաժինը պիտի իջնէ։ Օրինակ Խնայողութեան տեսրակներու (քառնէ քէս տ'էփարնը) երկրորդը որ 4,25 առ հարիւր կը բերէր, միայն 4 առ հարիւր պիտի բերէ։

ՓԱԼԷԻՏՈՍՓՈՓ

ՎՐՋԻՆԸ ԱՐԻՒՆԻՆ Է ԹԱԹԽԵՐ

Փարիզ, 7 Մարտ

Նկարահանդէս։

Անցորդ դնա՛ տես Վենսանին հունձքը կարմիր։

Վրձինը արիւնին է թաթխեր։

Քանի մը չաբաթ եւս, ու Օրանժըրիէն վերջնապէս կ՚անհետին այն երկու հարիւր տասներկու անմոռանալի գործերը զոր մէկտեղելու հրաշալի գաղափարը ունեցած է Ամսթերտամի «Վան Կոկ» հիմնարկութիւնը։ Անգամ մը եւս պիտի չերեւին իրենց թաքստոցէն։ Այդ է կատկին արամադրութիւնը։ Զանոնք վերստին ըմբոշխնելու համար ուխտադնացութեան պիտի երթանք։ Եւ լաւ է որ այդպէս ըլլայ։ Դիտելով տեսնել։ մասամբ հասկնալ ու տիրանալ է անոնց մտքով։ Ինչո՞ւ այդքան դիւրաւ տիրանալ... կէս ժամ պոչ բռնելով մեայն թանգարանին դռնակին առջեւ։ Պախ եօթնասունն մղոն հեռուստն կ՚երթար լսելու երգէոնահար Պուքսթեհուտը։

Մշակոյթը ճիպ կ՚ենթադրէ։ Եւ միշտ։

Երբ Վան Կոկ կը գրէ իր Թէօ եղբօր մահուանը նախօրեակին , «Սատանայա-

կիը կը լեցնեմ կատւը։ այդպէսով կը քնորոշես իրան ու կենսականը առաւելապար։ Ցուզումն ու բնութեան անկեղծ զգացումը չե՞ն որ մեզ կը մղեն։ Ու այդ յուզումները ուժգին՝ երբեմն այնքան խիստ, որ կ՚աշխատիս առանց զգալու։ Եւ հպումները ինքնին կուգան ինչպէս չարաչարումն բառերու զգոյշ մը ընթացքին»։

Զրոյցը կեանքին հետ կը զադրէր Վենսան Վան Կոկի համար 1898 Յուլիս 29ին, իր իսկ կամքով։

«Մի՛ լար, ըրի բոլորին հանդստութեանը համար» կ՚ըսէ ան, Թէոյին, խզումի ժամանակին մէջ։

Իր արուեստին մասին խանդավառ առաջին քննադատականը լոյս տեսած է նոյն տարին։ Յունուարին։ Երբ հոգեկան հաւասարակշռութիւնը որոշ չափով կորսնցուցած էր այլեւս, ու աւարտած իր դողդոջան, առանց սակայն դառնանալու մարդկութեան հանդէպ։ Վկայ իր վերջին չրջանի գործերը, որոնց մէջ ակնբեւօրէն զգալի են յոյսի ցոլքեր, հրաշէկ երեւակայութեան զուգահեռ վառ արամադրութիւն եւ համամարդկային սէր, ինչպէս «Արեւածաղիկները», «Հերկուած Արտը», «կարմիր Հոգով Զիթենիներ» եւ «Դեղին Տունը»։ Չորսն ալ գլուխ գործոցներ։ Ստեղծագործ երեւակայութեան իւրայատուկ գրոշմը ամենահեչտ ձեւերուվրայ իր ի յայտ կուգայ հոն։ Վան Կոկի ոգին։ Ներչնչուած արտակարգ հանճարն է որ գրեթէ իր ենթագիտակցութեան բոլորովին անձնատուր կ՚աշխատի, մանաւանդ իր հասունութեան չրջանին, այսինքն վերջին հինգ տարիներուն ընթացքին։ Մահացած երեսունըեօթը տարու։ կեա՞տ է թողած իր գործը։ Ո՛չ։ Անըզդալարար ամբողջացուցած է զայն իր կեանքին դնով։ Սիրահարի մը կարճ հէքեաթը։ Սիրահար մը եղերերզակ բախտով որ կ՚աշխատի իր կատւին անդուլ առանց օրերքի ու պաշտամունքով։

Ի՞նչպէս սահմանել անոր համաչխար – հային չափով արուեստի տեսլեքն ու տիեզերային հասկացողութիւնը։

Սկսելով իր գծանկարներէն։ հրաչա – լիօրէն ներկայ սոյն ցուցահանդէսին մէջ։ Կարծես գիծը չնչէր եւ նկարը ունենար իր չնչառութեան դրութիւնը։ Այդ բո – պէին, — բոպէ, որովհետեւ չատ արագ գծուած են այդ բոլորը — ձեռքը բոլորովին հպատակէր մտքին ու սրտին միանդամայն։

Ի՞նչ հրաչալի սուրը երրորդութիւն։

Ու երբ գոյնը կուգայ խառնուիլ գծին։ Ոչ թէ նմանութեան հարազատ փորձ բնութեան հետ, ո՛չ ձեւին եւ ո՛չ ալ գոյներուն մէջ, այլ միշտ կենսականին որոնումը։ Տեսակ մը տիեզերային ստեղծագործութեան նախախորձ՝ իր անկիւնէն դիտուած, իրմով չինուած՝ կերպնկալ եւ նիւթեղէն հարուստ յօրինուածքներով։ Ու այդ անձնական խառնարանը՝ իր փոքր ածուն՝ ընդոծին ձիրք, խառնուածք, եւ ձեւին անպիղծ պրպտումը զգալթ ու – նեցող եռանկիւնով մը սահմանուած։

*Վան Կոկի փնտռածը անսովոր նորա – դրարութիւն չէ։ Այլ նոր տեսիլի մը բիւ – րեղացումը հինէն ծանօթ երփներանգ նիւթերու, հեռուհեռ աւելի ներուժ եւ զօրեղ բայց նոյն տեսն ա՛լ աւելի զգացուած յուզումներով։ Պահելով և վերջոյ միմիայն բնորոշիչ տարրը, որ առաւե – լադոյն կարճ ճամբով պիտի հասցնէ մեր ամէնուն «սովորականը» իր «վերանկանին», պահ մը մնալով վերացական կամրջակի մը վրայ, նետուած անոր եւ մեր միջեւ։ Վան Կոկ անկասկած կը հանդիսանայ այդպէսով առաջին մեծ վարպետը արդի արուեստի ըմբռնումին։ Քանիերորդ գարու նկարչութեան առաջնորդը։ Մեր օրերը նախատեսող խենթը մտացի որ կռահած է գալիքը։ Ան որ գոյնին հմայքն ու խորհուրդը հասցուցած է նիւթին կարեւորութեան, դնելով ու խորացնելով անոր մէջ այնպիսի գատորոշիչ ուժ մը որ մինչ այդ կ՚ընթանար միայն ու միայն նիւթին եւ ձեւին զուգահեռ։ Ապատապրած է գոյնը։ Արտայայտութիւն սրսկելով անոր։ Եւ հոգ ալ ձեռքը, նոր հորիզոններու է անձնատուր, հպատակելով գարձեալ մտքին։ Այդ յատկութիւնն է իր անօրինակ լինքնուրեան բուն էութիւնը կարծես, որմով իր նկարները բոլորէն հասկնալի կը դառնան։ Առանց խորութեան բոլոր մարդոց կղզմէ կրնան սիրուիլ, որովհետեւ գոյնին ուժականութիւնը անմիջականօրէն ղգալի կը դառնայ։ Նոյն այդ պատճառաւ, Վան Կոկ կը տարբերի տպաւորապաշտներէն եւ արտայայտապաշտ ղարոցի միւս վարպետներէն հակառակ անոնց հետ ունեցած իր մօտիկութեան։ Զունի եւ չի կըրնար ունենալ հետեւորդ բարեբախտաբար։ Եւ երբ Վենսան նկար մը կը յօրինէ քանի մը ժամէն կան եռեւը պահուըտած նոյն այդ նկարին, օրեր եւ ժամեր։ Անթիւ դծադրութիւնները, փորձերը, չրանկերկեր ... ու ճիշդ ա՛յդ րոպէին ոումբ մըն է որ կը պայթի, գրեթէ առանց փորձի այս անդամ։ Գտած է առանց փնտռելու, հո՛դ այդ վայրկեանին, երկար տեսն յղի ըլլալով նոյն յօրինուածքով։ Զեմ հաւատար թէ, մինչեւ իսկ բնութեան ծոցին դծածներուն մէջ, բոլորովին տարուած չըլլայ իր ներաչխարհով եւ նկարած գանոնք կուրօրէն լինքնաթելադրութեամբ, որովհետեւ նկարելը համահաւասար է իրեն համար մտային ազատագրման։ Անշուշտ թէ նախապէս պէտք է զարմացումը բնութեան պատկերին կամ առարկային առջեւ եւ յետոյ ներամփոփման չրջանը։ Որոշակի կ՚երեւի այս իրողութիւնը մանաւանդ իւղանկարչին մէջ, ուր գիծը խառնուած է գոյնին, եւ ամբողջ պատառէն ազատութիւն կը հոսի, կարմիր, կանաչ, դեղին, մանր ակօսներով որ – մուած։ Եւ լոյս մը առանց չուքի։ Ի՛նչ հոգածութեամբ կ՚աշխատի ան իր կատւին։ Կը տեսնես իր պայքարը անատոյգ անոր դէմ. որոշակի գիտէ թէ կրնայ յաղթուիլ ալ։ Կ՚արտադրէ չատ արագ. վերջին չրջանին, դիտենք իրմէ մօտ երկու հարիւր նկարներ։

Ցուցադրուած գործերուն մէջ ալ յատկօրէն կը հետեւինք մէկ նկարէն միւսը անոր դժնդակ բայց ստանձնայաղէն յառաջացման... դէպի վերջնակէտը։ Կը վազէ նման վիրաւոր գինուորին, դիտակից իր վախճանին։ Ամէն վայրկեան կորսուելու մտահոգութեամբ։ Գործը գրեթէ աւարտած է։

Այս մէկը ցուցահանդէս չէ՛ անցորդ։

Նկարահանդէսն է արդարահատոյց ողբերգութեան մը հրաշագործ։

×

Կուգայ առեն։ Երբ յառաջապահ չարժումը կլանուած կ՚երեւի նամանաւանդ կերպընկալ արուեստներու դեռնին վրայ, որուն մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ, նիւթերու մչտական վերածնունդը եւ վերամչակումը նոր ձեւերով, պայմանաւ որ արուեստագէտը հաւատաք ունենայ մարդուն ու գտած ըլլայ նախ «ինքդինքը» բնական բախտով եւ բացայայտակի ձեւաւորութեամբ, եւ ոչ յանկարծադէպ։ Որովհետեւ այդ է միակ ուղին վերացականը վերանցականին հասցնող։ Առարկան՝ «գործ»ի վերածող։ Ապա թէ ոչ, մտքին որոնումները պղպղուն թէ վինթի, չեն կարող ենթարկել խորագատաումներու չարքը արուեստագէտին արտադրիչ բուն երեւակայութեան որովհետեւ բացակայ կը մնան այդ ժամադրութենէն ձեռքն ու սիրտը անոր։

Մեղի ծանօթ իր մօտ ութ հարիւր իւղանկարչ, չրանկարչ ու գծանկարներով Վան Կոկ կը բերէ ամենատոյդ կենդանի ապրոյցը այն դիւրաբեկ վարկածին դէմ մերօրեայ, որ կ՚ուզէ նախ եւ առաջ քանդիչ կամքով մը ժխտական պայմանաւորել արուեստագէտին հոգին։

Աւելին կուտայ Վան Կոկ երբ իր արտակարգ ստեղծագործ աչխատութիւնը կը կիսարկէ պարզ միջոցներով, լինքզինքը ազատագրելով իր չրջապատէն ու լինքնաչարժիկ հոգեբանութեամբ մը տողորուած կը լրացնէ գործը բոլորովին լինքնավար։ Մինչեւ իսկ կը չայողի գրականօրէն խտացնել կտաւին վրայ իր հոգեկան բարդոյթները, հետզհետէ ա՛լ աւելի իջնելով մարդկային հոգիին խորչերուն մէջ, գոլացնելու համար հոն տիրող կիրքն ու երջանկութիւնը։ Ու հո՛դ կուտայ ան մեզի մեր գարուն ողբերգութեան չատախազիծը։ Դար որ պիտի աւելի քան միւսները, թէ՛ ենթարկել, թէ՛ ադատագրել, թէ՛ տոորնացնել։

Վենսան Վան Կո՛ղ. խռովեալ հոգի մը ազատատենչ, որ կը դանէ տիեզերային չարակցութեան նոր կանոններ, կարմիրը կանանչին խառնելով ու կ՚արտայայտէ մարդուն սարսռազդեցիկ կիրքերը։ Կարմիրներ ու կանանչներ, որոնք իր վրձինով վոխակերպուելէ պիտեն պահ մը եթէ, հեզամրմունջ հոլիին անճնատուր, վայրի դաչտամերկուն պարիկ հարսնուկներու։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Սալ տը լա Շեմիլ ընդարձակ սրահներուն մէջ, Հայ Արիներու Միութիւնը կրկին կէսօրէ վերջ կազմակերպած էր իր 41րդ տարեկան ցերեկոյթը։ Այս տարի ալ սրահը ամբողջովին լեցուած էր ծնողներու, բարեկամներու եւ հանդիսատուներու հոծ բազմութեամբ մը։

Ներկայ էին նաեւ, Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչ խումբերը, հայկական մխու-

եւ վերամչակումը նոր ձեւերով, պայմանաւ որ արուեստագէտը հաւատաք ունենայ մարդուն ու գտած ըլլայ նախ «ինքդինքը» բնական բախտով եւ բացայայտակի ձեւաւորութեամբ, եւ ոչ յանկարծադէպ։ Որովհետեւ այդ է միակ ուղին վերացականը վերանցականին հասցնող։ Առարկան՝ «գործ»ի վերածող։ Ապա թէ ոչ, մտքին որոնումները պղպղուն թէ վինթի, չեն կարող ենթարկել խորագատաումներու չարքը արուեստագէտին արտադրիչ բուն երեւակայութեան որովհետեւ բացակայ կը մնան այդ ժամադրութենէն ձեռքն ու սիրտը անոր։

Մեղի ծանօթ իր մօտ ութ հարիւր իւղանկարչ, չրանկարչ ու գծանկարներով Վան Կոկ կը բերէ ամենատոյդ կենդանի ապրոյցը այն դիւրաբեկ վարկածին դէմ մերօրեայ, որ կ՚ուզէ նախ եւ առաջ քանդիչ կամքով մը ժխտական պայմանաւորել արուեստագէտին հոգին։

Աւելին կուտայ Վան Կոկ երբ իր արտակարգ ստեղծագործ աչխատութիւնը կը կիսարկէ պարզ միջոցներով, լինքզինքը ազատագրելով իր չրջապատէն ու լինքնաչարժիկ հոգեբանութեամբ մը տողորուած կը լրացնէ գործը բոլորովին լինքնավար։ Մինչեւ իսկ կը չայողի գրականօրէն խտացնել կտաւին վրայ իր հոգեկան բարդոյթները, հետզհետէ ա՛լ աւելի իջնելով մարդկային հոգիին խորչերուն մէջ, գոլացնելու համար հոն տիրող կիրքն ու երջանկութիւնը։ Ու հո՛դ կուտայ ան մեզի մեր գարուն ողբերգութեան չատախազիծը։ Դար որ պիտի աւելի քան միւսները, թէ՛ ենթարկել, թէ՛ ադատագրել, թէ՛ տոորնացնել։

Վենսան Վան Կո՛ղ. խռովեալ հոգի մը ազատատենչ, որ կը դանէ տիեզերային չարակցութեան նոր կանոններ, կարմիրը կանանչին խառնելով ու կ՚արտայայտէ մարդուն սարսռազդեցիկ կիրքերը։ Կարմիրներ ու կանանչներ, որոնք իր վրձինով վոխակերպուելէ պիտեն պահ մը եթէ, հեզամրմունջ հոլիին անճնատուր, վայրի դաչտամերկուն պարիկ հարսնուկներու։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ · ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան այդ ապրելիկ փաչային ձեւքերուն մէջ այնքան գործուածին սեղ – մուիլը զգալով չկրցաւ արցունքներուն պոռթկումը զսպել։

— Վսեմափայլ տէր, Թոթովեց։

— Եղբայր կոչէ զիս, ընդմիջեց Քէմալ։

— Եղբայր, չարունակեց Տիգրան, ես ոչինչ եմ այն սուրբ կնոջ առջեւ որ մէկ գիւերուան մէջ յայողեցայ զայն վեհ գաղափարին հաղորդակից ընել, կամ աւելի ճիշդը ըսելու համար, անիկա յայողեցաւ զիս հաղորդակից ընել։ Այդ կինը Հայրիէ Սուլթանուհին է, անիկա էր որ ազատութեան գաչոյնով մը զինուեցաւ ու զնաց այդ գաչոյնը բռնակալի մը կուրծքին մխել։ Այո եղբայր, ես ոչինչ եմ այդ հրեչտակին առջեւ։ Եթէ ընկերութիւնը հերոսներու եւ մարտիրոսներու տոմար մը ունի, Հայրիէի անունը պէտք է իմ անունէս առաջ գրուի։ Ես, եղբայր, ինծի վիճակուած բախտը գիտեմ։ Գիտեմ թէ տակաւին ժամանակը չէ որ Քէմալ փաչա իրրեւ ընկերութեան պետը մէջ – տեղ ելլէ, որովհետեւ տասվ ան ոչ գիս պիտի կարենայ փրկել ոչ ալ վեհ գաղափարին պիտի կարենայ օգտակար ըլլալ։ Քէմալ փաչան պէտք է իր գործը չարունակէ եւ բռնակալին քով իր ունեցած մտերմական դիրքովը ընկերութիւնը պահպանէ։ Ես եթէ մահը հաստատ հաստատքով կ՚ընդունիմ, տակա իմ անձնական անվեհերութենէս չէ, զուցէ այն հրաչալի կնոջմէն զգացած ներչնչումէս է որ ինձ վեհ օրհնակը տուաւ։ Ծոցիս մէջ անոր նուիրած պատկերը պահած եմ տակաւին։ Արդ, կը խնդրեմ ձեզմէ առէք զայն եւ իրրեւ վերջին չնորհ մը կը պահանջեմ, որ ձեր ժողովասրահին ակնեբեւ մէկ վայրին մէջ կախէք։

Քէմալ Տիգրանի այս խօսքերուն վրայ զարձաւ եւ Հասանի հետ հիացման ակնարկ մը փոխանակեց։

Երիտասարդ Թուրքը զրան քով անչարժ կեցած, հազիւ կը չայողէր աչքերուն վրայ արցունքները զսպել։

— Եղբայր Հասան, ըսաւ Տիգրան իր հին բարեկամին դառնալով, չնորհակալ եմ քեզ որ զիս անչուք կեանքէ մը քաչեցիր եւ փառաւոր մահուան մը առաջնորդեցիր։

Հասան Տիգրանի այս խօսքերուն վրայ այլեւս չկրցաւ լինքզինքը զսպել։ Տեղէն վեր ցատկեց եւ երիտասարդ յեղափոխականին մօտենալով ճակատը համբուրեց։

— Սիրելի եղբայր, չնորհակալ եմ, զուն այնքան ազնիւ ես որ զիս՝ քու այսօրուան գժբախտութեանդ պատճառ եղողը, կը հաւատացնես թէ քեզի բարիք ըրած եմ։

— Եղբայրնե՛ր, յարեց երիտասարդը, աւելի երկար ժամանակ քովս մի մնաք, քանզի կրնաք անխուսափելի վտանգի մը ենթարկուիլ։ Շատ հաւանական է որ դատաւորները ձեր այս երկար բացակայութենէն կասկածին եւ զլուխնուդ վտանգ մը բանան։

— Իրաւունք ունի վսեմափայլ, ըսաւ Հասան սեչ Քէմալի, ժամանակն է ասկէ հեռանալու, ապա թէ ոչ եթէ մեզմէ կասկածին, կորսուած ենք, եւ առանց ձեզի ընկերութիւնը անկարելի է որ կանդուն մնայ։

Քէմալ պահ մը խորհիլ թուեցաւ, ապա խանդավառուած ըսաւ.

— Ա՛խ, երջանիկ հայորդի, վախճանդ կը նախանձիմ...

Եւ Տիգրանի դեղեցիկ ճակտին վրայ համբոյր մը դրոշմելով անդին քաչուեցաւ որպէսզի Հասան ալ նոյնը ընէ։

Հասան ալ իր կարգին Տիգրանի ճակատը համբուրելէ վերջ փաչային կողմը դարձաւ եւ յուզմունքն դողդողացող ձայնով մը ըսաւ.

— Վսեմափայլ տէր, աւելի երկար չմնանք հոս, որովհետեւ կրնան կասկածել։

— Եղբայր Քէմալ, յարեց Տիգրան, բայց առանց առնակը դարձնելու ի՞նչպէս պիտի մեկնիք։

— Ոհ ոչ, գոչեց Քէմալ, տակա երբեք պիտի չընեմ։

— Բայց, աւելցուց խեղճ երիտասարդը, պիտի հասկնան որ զիս չէարէկեցիք։ Ինծի համար հոգ մի ընէք, ես որոշուած եմ եւ այլեւս բանէ մը չեմ վախնար։

— Ատիկա անկարելի է, ես այս գլո՞ւխը չարչրկեմ, ոչ... ոչ... երբեք...

Տիգրան Հասանին գարձաւ։

— Եղբայր Հասան, ըսաւ անոր, եթէ մինչեւ հիմա վրաս հիացած ես եւ եթէ մեր պետը կը սիրես, չտապէ չուտ սրտնակը գարձնել։ Ծոցիս մէջէն ալ Հայրիէի պատկերը առ եւ տուր որ վերջին անգամ ըլլալով չրթներս անոր չրթներուն միացնեմ։

— Իրաւունք ունիս, վրայ բերաւ Հասան, ո՛հ, զուն մեզմէ բարձր ես։ Թուն մեր առջեւը տիտան մըն ես։

ՓՕԼ ՏԻՄԲՐՈՓՓՈՒԼՈՍ

(Շար. – 186)

Թիւններու ղեկավար մարմինները, Մու – բաեան վարժարանի աշակերտները՝ առաջնորդութեամբ հայր Վարդանի:

Նորվան վարդապետ կը ներկայացնէր փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մա– նուկեանը: Ներկայ էին նաեւ շատ մը ֆրանսացի հիւրեր որոնց կարդին մեր հին եւ հաւատարիմ բարեկամը Փիէր Տէլուիէ եւ իր կինը:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 12 սկաուտա– կան Արենոյէ, Գայլիկ եւ Թեւիկ խում– բերու տողանցքով՝ երեսոյ ղրօշակներով: Իւրաքանչիւր դայլիկներէն ներկայացուցին հայերէն «Մկրանի անակնկալ»ը, որ շատ յաջող էր, որուն յաջորդեցին դայլիկական խա– ղեր բեմին վրայ: Շաւիլի սկաուտները յաջորդեցին երեսոյ «պրաղիլիական նուա– յով»: Փարիզի Թեւիկները ներկայացու– ցին երգախառն ներկայացում մը « «Թե– ւիկները»: Փարիզի եւ Իսիի սկաուտները ներկայացուցին «Դրօշակներու չարժում– ներ», նոյնպէս շատ յաջող եւ ինքնատիպ, որուն յաջորդեցին Իսիի Թեւիկներու պա– րերը շատ խնամքով պատրաստուած, շատ սիրուն տարազներով:

Ժողովուրդը երկար ծափահարութիւն – ներով գնահատեց մեր դայլիկներու, սկաուտներու եւ Թեւիկներու այնքան սի– րուն, թարմ եւ հաճելի յայտադիրը:

Միութեան ընդհանուր պետ Բժ. Գուր– գէն Մեճատուրեան, անցեալ տարուան Միութեան գործունէութեան պատմակա– նը ըրաւ չեչտելով ձախոնի ձէմպորիին եւ համաժողովին մեծ յաջողութիւնը, ուր Հայ Աբլիներու Միութիւնը 33 սկա– ուտներով եւ խմբապետներով ֆրանսա– յէն, Արժանթինէն, մեծագոյն պատուի– րակութիւններէն մին եղաւ: Տեղեկացուց նաեւ Փարիզի չրջանի յառաջդիմութեան մասին, կազմուած նոր մասնաճիւղերը Սևրան եւ Շաւիլ:

«Հայ Աբլիներու Միութիւնը, օր ըստ օրէ աւելի կը տարածուի եւ կը յառաջ– դիմէ, շնորհիւ իր վարչութեանց եւ խմբ– պետներուն եւ խմբապետուհիներուն մեծ նուիրումին եւ տարիներէ ի վեր ըզ– ած է իր կարեւոր տեղը հայկական գա– ղութին կեանքին մէջ: Վկայ է այսօրուան այս հսկայ բազմութիւնը:

Շնորհիւ Հայ Աբլիներու Միութեան, Հայութիւնը 43 տարիներէ ի վեր ներկայ եղած է բոլոր համաշխարհային սկաու– տական հաւաքոյթներուն, ցոյց տալով հայ պատանեկութեան գոյութիւնը իբր մաս հայ ազգին, եւ անոր կենսունակու– թիւնը»:

Ցիշեց նաեւ սկաուտական համաշխար– հային կեդրոնական դրասենեակի ընդհա– նուր քարտուղարին շնորհաւորական հե– ռագիրը այս տարուան հանդէսին առթիւ:

Հանդէսին առաջին մասը վերջացաւ հայկական պարերով եւ երգերով Փարի– զի Արենոյէներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ:

Միջնարարին հանդիսականները այցե – լեցին Հայ Աբլիներու գործունէութեան ցուցահանդէսը, որուն մաս կը կազմեն նաեւ ձեռական աշխատութիւնները: Բո– լոր խումբերը ունէին իրենց բաժինը նը– կարներով եւ զանազան յիշատակներով:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ Սեւ– րանի մասնաճիւղին ներկայացումով՝ «Կամաւորին երգը» հայկական կեանքէ Ա. մեծ պատերազմին ընթացքին, շատ յաջող բեմադրութեամբ:

Իսիի Արենոյէները ներկայացուցին «Ռաջ Նազար»ը, որուն յաջորդեց «Զըկ – նորսներու պարը» Փարիզի դայլիկներէն:

Խմբապետները ներկայացուցին հայե – րէն զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշա– կանը»:

Հանդէսը վերջացաւ բոլոր խումբերու հաւաքոյթով բեմին վրայ, ձախոնի ձէմ– պորիին քայլերգով. Հայ Աբլիներու մէկ խմբակը ներկայացաւ ճափոնական ըղ– պեսոններով:

Հրաժեշտի խօսքը ըրաւ Արենոյէներու ընդհանուր ղեկավար Տիկին Անահիտ Ա– ւագեան, որ մաղթեց նորանոր յաղթա – նակներ Հայ Աբլիներուն եւ անոնց պե– տերուն:

Նորվան վարդապետ փակեց հանդէսը, տէրունական աղօթքով որ երգեցին բո– լորը ոտքի:

×

Հանդէսին խօսնակն էր Տիկին Լիւսի Սապունճեան, անդամ Հայ Աբլիներու Մի– ութեան հովանաւորող մարմինին եւ պա– տասխանատու Փարիզ քաղաքի Արենոյէ– ներու եւ Թեւիկներու խումբերուն:

Փարիզի չրջանային երեք պետերը Վա– րուժան Գալֆայեան, Սուրէն Փանոս – եան եւ Ժիրայր Աւագեանց, իրենց ամիս– ներու աշխատանքով պատրաստած էին փայլուն հանդէսը շնորհիւ բոլոր խմբա– պետներու եւ խմբապետուհիներու նուի– րումին:

Հայ Աբլիներու Միութեան հովանաւո – րող մարմնի անդամները, ծնողքները եւ շատերը իրենց մեծ աջակցութիւնը բե – րին հանդէսին:

Հանդիսականներու հոծ բազմութիւնը իր գոհունակութիւնը եւ շնորհաւորու – թիւնները լաւագոյն վարձատրութիւնը եղաւ բոլոր Գայլիկներու, Սկաուտնե – րու, Արենոյէներու եւ Թեւիկներու, ո– րոնք առիթը տուին մեզ անգամ մը եւս յայտնելու մեր ջերմագին գնահատանքը եւ մաղթանքները իրենց ապագայ փայ – լուն գործունէութեան համար:

Հ. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Գիտական կապերը կարեւոր տեղ կը դրաւեն երկիրներու յարաբերութեանց մէջեւ: Ֆրանսա – խորհրդային համագոր– ծակցութեան չրջագիծին մէջ կը մտնէ երկու հայ երկրաբաններու այցելութիւնը Ֆրանսա: Անոնք են՝ Աչոտ Ասլանեան, Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտութեան կրթութեան նախարար եւ Թղթակից – անդամ Հայաստանի Գի– տութիւններու Ակադեմիայի ու Եռ. Սա– յադեան, դիտաշխատող երկրաբանական դիտութիւններու հիմնարկութեան մէջ: Երկուքն ալ կը նկատուին մասնագէտ չորրորդական դարաչրջանի երկրաբանու– թեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ:

Հայ երկրաբանները ամսուան մը ըն – թացքին կը ծանօթանան ֆրանսական երկրաբանական աշխատանքներուն:

— Մէկ միլիոն տարի տեւած երկրա– բանական ժամանակաչրջանի վերջին հատուածին՝ չորրորդական դարաչրջանի ուսումնասիրութիւնը, դիտական մեծ հե– տաքրքրութիւն կը ներկայացնէ, նկատեց կուտայ Աչոտ Ասլանեան: Կովկասը ընդ– հանրապէս կարեւոր չրջան մըն է երկ – րաբանական դոյացումներու: Երկրաբանու– թեան տեսակէտէն այս չրջանը կը մտնէ այսպէս կոչուած միջերկրականեան գո – տիի մէջ, որ ձիպրալթարէն երկարելով Ալպեան եւ Կովկասեան լեռները, կը հասնի մինչեւ Հիմալայեան լեռնաշղթայ եւ այնուհետեւ մինչեւ Նոր Զելանտա: Արդ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկա – յացնէ այն աշխատանքը, որ կը ձգտի հա– մադրել այդ գօտիի զանազան մասերու չորրորդական դարաչրջանի առեւանները:

Ֆրանսա յառաջապահ դիրք կը գրաւէ ժամանակակից երկրաբանութեան մէջ: Բազմաթիւ կարեւոր տեսութիւններ ա– ռաջին անգամ ձեւակերպուած են Ֆրան– սայի երկրաբաններու հետաքրքրութեան հիման վրայ: Ասիկա յատկապէս կը վերաբերի չորրորդական դարաչրջանի ժամանակագրական աղիւսակին: Երկրա– բանութեան պատմութիւնն ալ կը բաժ – նուի բնական ժամանակաչրջաններու: Գիտնականները միշտ ձգտած են դասա– կարգել զանոնք՝ համապարփակ գրու – թիւն մը ստեղծելով ամբողջ աշխարհի համար: Սակայն հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, որ երբեմն այդ երկրա– բանական երեւոյթները զուտ տեղական նշանակութիւն ունին: Որով ամէն երկիր կը մշակէ իր տեղական ժամանակագրա– կան աղիւսակը, իսկ յետոյ զայն կը հա– մեմատէ միւս երկիրներու աղիւսակնե – րուն հետ: Հայ երկրաբաններուն առա– ջադրութիւնն է Կովկասի չորրորդական դարաչրջանի երկրաբանութեան նիւթերը համեմատել Ֆրանսայի եւ առաջին ան– թիւ Միջերկրական ծովին ու Ալպեան լեռնաշղթային յարող չրջաններու նիւ – թերուն հետ:

Հայաստանի երկրաբաններուն համար, նկատել կուտայ ան, մեծ հետաքրքրու– թիւն կը ներկայացնէ նաեւ Ալպեաններու սառնակոյտերու հատատման հետքերուն ուսումնասիրութիւնը: Ֆրանսացիները սառնային չորս դարաչրջան կ'առանձնա– ցնեն: Նոյնը նաեւ Կովկասի մէջ: Արդ հետաքրքրական է զանոնք համեմատե – լով տեսնել, թէ արդեօք կը համապատաս– խանե՞ն իրարու, թէ կան տարբերութիւն– ներ: Երկրորդ հարցն է համադրել Ֆրան– սայի մէջ գտնուած քարացած կենդա – նական աշխարհի մնացորդները Կովկասի եւ Մորհ. Միութեան նոյնանման մնա – յորդներուն հետ: Այս ձեւով կը ճշդուի երկրագունդի մէջ կենդանական աշխար– հին տարածման պատկերը: Զափազանց մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ նոյնպէս, այսպէս կոչուած, նորագոյն հրաբուխութեան՝ չորրորդական դարա – չրջանին տեղի ունեցած երեւոյթներուն համադրումը, համաճայն ձեռք ձգուած տուեալներուն:

Արեւմտեան Եւրոպայի եւ, մասնաւո – րապէս, Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս պարա– գան է Կովկասի համար, գտնուած են նախնադարեան մարդոց կացարաններ: Ցայտնաբերուած աշխատանքի գործիք – ներուն համեմատութիւնը կ'օգնէ ճշդե– լու մարդուն հոլովոյթը: Այս դեպի վրայ առաջին աշխատանքները կատար – ուած են Ֆրանսայի մէջ, յարաբերու – թիւններու ճամբով փորձ կը կատարուի գտնել «կապը» Ֆրանսացիներու պատ – բաստած ժամանակագրական ադիւսակին եւ Կովկասի մէջ գտնուած այդ հնադի – տական անօթներուն միջեւ:

Երկրագունդի կեդեւին ձեւախախուտ– մին հարցն ալ կարեւոր է: Այս դեպի վրայ եւս ձեռք ձգուած տուեալներու բազդատութիւնը օգտակար կրնայ ըլլալ:

ՕՐԱՑՈՑՑԻ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Հոկտեմբեր ամիսը միշտ կը սկսի չաբթուան այն միեւնոյն օրով՝ որով սկսած է Յունուար ամիսը:

— Յուլիսը կը սկսի միշտ չաբթուան այն միեւնոյն օրով՝ որով սկսած է Ապ– րիլը:

— Դեկտեմբերը կը սկսի չաբթուան այն միեւնոյն օրով՝ որով սկսած է Սեպտեմ– բերը:

— Փետրուարը, Մարտն ու Նոյեմբերը կը սկսին միշտ չաբթուան միեւնոյն օրով:

— Տասներկու ամիսներէն Մայիսը, Յունիսն ու Օգոստոսը կը սկսին տարբեր օրերով:

— Տարին կը վերջանայ միշտ իր սկը– սած օրով:

— Վերոյիշեալ օրէնքներուն չեն հպա– տակիր Նահանջ տարիի ամիսները:

— Դար մը երբեք չի կրնար սկսիլ Չո– րեքշաբթի, Ուրբաթ կամ Կիրակի օրով:

— Միեւնոյն օրացոյցը կրնայ գործած– ուիլ 28 տարին անգամ մը:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Այն, որուն Ռափիկ ազա անունը տուած էր իր ընկերը, չիսուն տարեկանի մօտ, պերուկ, թաւ պեխերով ու խոշոր կլոր քիթով անձ մըն էր: Ոսկերիչ էր եւ հա– մեստ գիրքի տէր:

Երկու թաղականները իրենց ընկերէն բաժնուելով՝ ճամբանին չարունակեցին, եւ չուկային մէջ գտնուած մեծ էագիճօ մը մտան, ուր արդէն հաւաքուած էին թաղեցիները իրենց կիրակնօրեայ հան– դիսը վայելելու համար:

— Մանուկ ազա, սանկ անկիւնը նըս– տինք: Սեղանը պարապ է, առաջարկեց իր ընկերոջ:

— Ազէկ կ'ըլլայ:

Մանուկ ազա աւելի երիտասարդ քան Ռափիկ, հագիւ քառասուն տարեկան, չոր, երկայնահասակ ու չղուտ մարդ մըն էր, որ կորովի նկարագրի տէր կը կար– ծուէր:

— Մեկի չէզ մը տիւզ բեր, հրամայեց Ռափիկ իր հրամանները ընդունելու եկող ապասաւորին, բայց մէկդիները տաք ըլլան:

Ցետոյ իր ընկերոջ դառնալով՝ ըսաւ.

— Սա ժամկոչին խնդիրը պիս կը նե– ղացնէ կոր... Ո՞ւրկէ մէջտեղ ելաւ:

— Նեղանալիք բան մը չկայ, վաղը առաւ կ'երթանք հաչիւը կը տեսնենք, 55 դուրուշ առնելիք ունի՝ կուտանք ու կը ճամբենք, պրծաւ գնաց, պատասխանեց Մանուկ վճռաբար:

— Ազէկ, բայց մարդը յանցաւոր չե– բեւար կոր:

— Ցանցաւոր ըլլայ, չըլլայ, չենք կըր– նար Մարզար էֆէնտիի պէս մէկուն խաթ– րը կոտրել ժամկոչի մը համար:

— Ակռկ զատ՝ ուրիշ խնդիր մըն ալ կայ:

— Ի՞նչ խնդիր:

— Եթէ Պօղոս էֆէնտին լմնայ ու ղէ– տողութիւն ընէ... չլսեցի՞ր, աւազերէցը ըսաւ, որ անոր հրամանով առնուեր է Վարդանը:

— Պօղոս էֆէնտին եթէ լմնայ, որ Սասանեան էֆէնտիին դիմումին վրայ ժամկոչը ճամբեր ենք, բնաւ դիտողու – թիւն չըներ:

— Վերջապէս ինքն ալ թաղական խոր– հուրդին առենապետն է, պէտք է որ նա– խապէս պիտնայ մեր տուած որոշումը:

— Էյ, ի՞նչպէս ընենք:

— Ինծի մնայ նէ՝ իրիկուան դէմ կ'եր– թանք Պօղոս էֆէնտիին խնդիրը կը բա– ցատրենք, իր հաւանութիւնը կ'առնենք, անկէ ետքը լինչ որ պիտի ընենք, կ'ընենք:

— Ես վստահ եմ, որ անիկա պիտի չհակառակի, քանի որ Մարզար էֆէնտին կայ խնդրին մէջ:

— Մենք գործը օրինաւոր կը տեսնենք, աւելի լաւ չըլլա՞ր:

Մանուկ ազա համոզուեցաւ այս բա – նաւոր առարկութեան եւ որոշեցին կէս օրէն ետքը ժամադիր ըլլալ եւ երթալ ի– րենց առենապետը տեսնել, իրերու կա – ցութիւնը պարզելու համար:

Ռափիկ ազա այնքան լաւատես չէր, որքան Մանուկ ազան, Պօղոս էֆ.ի բռնե– լիք դիրքին մասին: Կը կասկածէր, որ ընդ– դիմութեան մը պիտի բախէին եւ առով կացութիւնը ծանրակչիռ հանգամանք մը պիտի ստանար:

— Մենք, դիտել տուաւ պաչտօնակ – ցին, անմիջապէս յանձնառուիթիւն առանձ– նելու չէինք վաղը առաւ Վարդան աղ– բարը ճամբելու համար:

— Ուրիշ ճար չկար, պատասխանեց Մանուկ կարուկ կերպով: Ես ժամկոչի մը համար չեմ ուզեր Մարզար էֆէնտիին ու Միհրանիկ էֆէնտիին հետ դէշ մարդ ըլլալ, հետեւաբար լաւագոյն է խօսակ– ցութիւնը ուրիշ նիւթի մը վրայ բերել:

— Այս առաւօտ թերթերը կարդա – ցի՞ր, հարցուց:

— Աչքէ անցուցի, պատասխանեց Մա– նուկ՝ օղլի զաւթը պարպելով:

— Նոր բան մը կա՞յ:

— Վարչութիւնը նոր պատուիրակ մը պիտի ղրկէ եղեր Երուսաղէմ եւ...

— Ձանըմ, վազ անցիր սա Երուսաղէ– մին խնդրէն, ալ համը վախաւ, դոչեց Ռափիկ, քաղաքական բան մը կա՞յ, ան նայինք...

— Ինկիլիզը նորէն էիւլահ մը հազրը կ'ընէ կոր ամմա, նայինք որո՞ւն գլուխը պիտի անցընէ:

Ինկիլիզին անունը լսելուն պէս Ռափիկ աղայի դէմքը ճառագայթեց, ոգեւորուե– ցաւ:

Ինկիլիզը իր սիրական կուռքն էր, իր պաշտամունքին միակ առարկան: Ինկի– լիզը լինչ ըսէ նէ՝ ան կ'ըլլայ, կը պատ – դամէր, ամէն անգամ, որ քաղաքական կնճռոտ կացութեան մը առթիւ խօսք բացուէր: Ոսկերիչներու չուկային քա – ղաքական երկու մեծ բաժանումներուն — ինկիլիզեան եւ մոսկովեան — առաջ– նոյն պարագլուխներէն մէկն էր Ռափիկ աղա, եւ այս պատճառաւ յաճախ բուռն վիճաբանութիւններ կ'ունենար մոսկով – եաններուն հետ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Թիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Սէրէն – կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէն–կիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մոսրովեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը (Ուաշինկթըն), Տիկին Ամենակ Ոսկեան, զաւակներն ու թոռները (Երեւան), Պ. Յ. Տօլմաչեան եւ զաւակները յաւուր կը յանձնայանձն իրենց մօր, մեծմօր, տատիկ, հօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ՈՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 8ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ (Մարտ 11) ժամը 9ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մինասեան եւ Տօնոկանեան ընտանիքները կը յանձնայանձն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս ախուր առթիւ, Տիկին Տօնոկանեան 200 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին եւ 200 ֆր. Աղքատախնամին։

(Տառանալ «Յառաջ»էն)։

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խոր յաւակցութիւնները կը յայտնէ Տապպաղեան ընտանիքին, իր հանգուցեալ ատենապետի այրիին, Տիկին Սրբուհի Տապպաղեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Գայանէ Աբրահամեան կը նուիրէ 50 ֆր. Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. Պանեէօ–Ֆաչանի «Արծիւ» ընթակամիւէին Սարգիս Աբրահամեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ։

(Տառանալ «Յառաջ»էն)։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերու Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է հաւաքական եղանակով հետեւեալ զումարները.—

Կրօնապլի Հայ Աղ. Միութեան կողմէ, Պր. Կարապետ Գույումճեանի եւ Պր. Արտաշեսի ձեռամբ 500 ֆր.։ Պր. Արամ Բորեաշեանի մահուան առթիւ (Պոռնո–Լիոն), փոխան ծաղկեպսակի Պր. Վահրուժան Սարգիսեանի ձեռամբ 475 ֆր.։ Նուիրատուներու անունները կը յանձնուին իրենց կարգին։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Ց. ՏԷՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիւի մէջ։

կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
կը խօսին ԼԻԻԲ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ դիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Շրջ. Վարչութեան թէյասեղանին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Դաւիթեան 100, Տիկին Ախնազարեան 100, Տիկին Կիւլիստան 100, Տիկին Գօչունեան 100, Տիկին Գասպարեան 100, Տիկին Մեսխուրեան 100, Պ. Ն. Յովհաննէսեան 100, Պ. Պալեան 10, Ոմն 50 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Գրիգոր Կօչկարեանի թաղման տխուր առթիւ Պր. Վ. Յարութիւնեան 50 ֆր., հանգուցեալ Շարլար Փանոսեանի քառասունքին առթիւ Պր. Փանոսեան 10, հանգուցեալ Վահան Կարապետեանի քառասունքին առթիւ Պր. Մինոսեան 20, այրի Տիկին Նազելի Կարապետեան 50, Տիկին Պետրոսեան իր հանդուցեալ ամուսնոյն հոգւոյ համար 50 ֆր., հանգուցեալ Աբրինէ Տէր–Վարդանեանի մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Քամեր Վարդանեան, այրի Տիկին Տէր–Վարդանեան Թիրայր 20ական, Տէր եւ Տիկին Մայիկեան Կարպիս, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տէր–Վարդանեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Յակոբեան 50։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ողբացեալ Արսէն Փափազեանի քրոջ՝ Օր. Ազատի Փափազեանի փափաքին եւ կտակակատարներու որոշումին համաձայն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Փափազեան հիմնադրամէն 12 հազար ֆրանք ի նպաստ իր սրահի շինութեան։

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առիթով, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հոգեհոգի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Փոխն ի փոխ ամէն օր քարող հոգեւոր հայրերու կողմէ։

Է. Ց. Դ.

ԼԻՈՆ.— Է. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին տարեկան հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Է. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը կիրակի (12 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 2ին տարեկան հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՈՒՅՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Է. Ց. Դ. Չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ա.Հարոնեան ակումբը։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19
կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները զրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

Գինն 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 ֆր. — Բուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 ֆր. — Բուրիսթ կարգ 1950 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՑՆԻ մասին։

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Է. Ց. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն փետրուարեան ապրուստամբարձութիւնը կը տօնէ 12 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին խնջոյքով, Յոյներու եկեղեցիին սրահը, Ռիւ ժէնէրալ Մանժէն, Կրընոպլը։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ հայրենակիցները։

ԾԱԽՈՒ Է

Հայ տարեց կին մը կը փափաքի ծախել իր տունը ռանք վիաժէռ ձեւով, պայմանով որ գնորդը գինքը խնամէ։

Դրել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւթյի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւիկ Զաւիկեանի սրճարանի եռեւի սենեակը։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի դեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն։

ԿԻՐԱԿԻ
12
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
12 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12364

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.364

ՋՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Տասը տարիէ ի վեր սերտացած են հայրենիք – սփիւռք յարաբերութիւնները, ինչպէական թէ մշակութային առումով: Այցելութիւնները եւ ուղղակի շփումի՝ իրենց դրական հետեւանքները կ'ունենան անտարակոյս, փոխադարձ ճանաչումի թէ հոգեկան վերանորոգումի առումով:

Համահայկական մեր կեանքը կը թարմանայ մանաւանդ մշակութային կապով, երբ յատկապէս դրականութեան ու արուեստի ճակատներուն վրայ 1921–1951 երեսնամեակի երկաթեայ վարագոյրը կը խորտակուի եւ օրէ օր ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի կուգան արտասահման ու հայրենիք:

Անժխտելի առաւելութիւնները պատճառ չեն կրնար նկատուիլ սակայն, որ յատկապէս սփիւռքեան մամուլ եւ մտաւորականութիւն՝ բերանաբաց հիացումն ու կրաւորական վերաբերումը բաւ համարին, եւ կոյր ու խուլ ձեւանան նոյնքան բացորոշ անպատեհութեանց, խորթ ու մխիթարի կեցուածքներու հանդէպ:

Կ'ուզենք դէպքերու եւ երեւոյթներու վրայ հիմնել մեր նկատողութիւնները, որպէսզի աւելի յստակ դառնան նաեւ արծարծուող խնդիրները:

1– Մտաւորականութիւն ու մամուլ պարտին անդրադառնալ անխաբօրէն, թէ հայրենիքի պետական ու պաշտօնական շրջանակներուն մօտ հետզհետէ արմատ կարձակէ Սփիւռքը ստորագնահատելու սրամադրութիւն մը:

Ականջալուր եւ ակնառութեամբ եղած ենք արտայայտութեանց կամ կեցուածքնե – րու՝ որոնք կը հաստատեն դերադասու – թեան բարդոյթի մը ներկայութիւնը հայ – րենիքին Սփիւռքի այցելող արուեստա – գէտներու մօտ:

Ձնդ ժխտեր այն իրողութիւնը, որ հայրենի դրողներէ եւ գիտնականներէ ո – մանք համեստ են ու խոնարհ: Ոչ միայն վերէն չեն նայիր, այլեւ յաճախ կ'ուզեն աջակցիլ իրենց տաղանդը կամ հմտու – թիւնը:

Սակայն մէկուն ու միւսին նման վե – րաբերմունքը չեն բաւեր՝ անհիմն նկա – տելու համար ընդհանուր այն տպաւո – րութիւնը, թէ Երեւանի պաշտօնական շրջանակները «աչակե՛րա» կը համարին Արտասահմանը՝ արուեստի ու դրակա – նութեան մարզերուն մէջ եւ համոզուած են թէ սորվելիք ոչինչ ունին դպրութ – նէնէն:

Արդ, նախ պէտք է ջնջել անոնց մտքէն այս պատրանքը, որուն մեղքը մեր վրէն փաթթուած է: Սփի՛ւռքն է որ, չտեսու – թեան հասնող իր հիացումով եւ հետե – ւակային վերաբերումով, մղած է երե – ւոյթը հաւատալու՝ թէ արտասահմանեան պիտիու վրայ հայկական հարթաւիթը ան – զօրութեան եւ անարիւնութեան մատ – նուած է ե՛ւ ստեղծագործական առումով ե՛ւ գրականութեան ու արուեստներու հասկացողութեան տեսակէտով:

Պզտիկն եւ հոգեբանական երեւոյթ է տեսնել՝ որ Սփիւռքը խանդավառուի ու հպարտանայ հայրենիքի նուաճումներով: Արդար է նոյնպէս հաստատել, որ մէկ – կողմէ բոլոր ճակատներուն վրայ հայրե – նիքին Սփիւռք այցելող արուեստա – գէտներ անբաղդատելիօրէն մեծ ոստումներ կատարած ըլլան. մասնաւորաբար դրա – կան, պատմաքննական եւ հայագիտական ճիւղերու մէջ գերադանց արդիւնքներու հասած ըլլան:

Այս հպարտութիւնը, սակայն, չտեսա – կան հաւեմատութիւններու պէտք չէ յանգի:

Ձտեսը, այս պարագային, այն մարդն է, որ հայրենիքէն ճառագայթող լոյսին առջեւ կը կուրնայ եւ չի տեսներ ի՛ր իսկ տեղական, սեփական արժէքները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՆՏՌՏՈՒԻՔԸԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Նոկրէթ ա – պատ արձակուած էր դինքը առեւանդող – ներուն կողմէ 15րդ թաղամասին մէջ: Ամբողջ օրը կ'անցընէր Փոլիս Ժիւտի – սիէոի դրասենեակը, ուր կը հարցաքըն – նուէր ոստիկանի կարելի դառնայ հետքը գտնել այն 4–5 երիտասարդներուն, որ դինքը պահած էին 48 ժամ: Դուրս ելած առենը կարճ մամուլի ասուլիս մը կու – տար, ուր կը յայտնէր թէ դէչ չէին վար – ուած հետը, վիճաբանած էին եւ Զինաս – տանի վրայ դիրք առած էին որ կարդայ: Ամէն պարագայի մէջ, որեւէ ձեւով նե – րողամիտ աչքով չի նայիր առեւանդող – ներուն:

Ոստիկանութիւնը հետապնդումները կը չարունակէ 16րդ, 15րդ թաղամասին եւ Պուլոնների մէջ: Ծանօթ է որ չատ երի – տասարդ մտայականներ կան 16րդ թա – ղամասին մէջ, քանի հարուստի զաւակ – ներու եւ քաղքենի դասակարգին մէջ է որ աւելի դիւրին է ձախակողմեան «յեղա – փոխականներ» գտնել եւ ասոնց մէջ ծա – նօթ են, Փրոֆ. Ապուլքէրի եւ այլ ծա – նօթ դէմքերու զաւակները:

Հիմա որ Նոկրէթ ազատ արձակուեցաւ, կուսակցութեանց եւ կազմակերպութեանց մէջեւ տարակարծութիւնները վերսկսան եւ մինչ երէկ համաձայնաւոր եւ ընկերվա – րական տրամադիր էին իրարու հետ խո – սելու, հաւաքական ճակատ կազմելով, այսօր արդէն Մէթերան յետ քայլ կ'ընէ եւ կը պատասխանէ Մարշէի որ պէտք չէ բոլորովին արհամարհել ձախակողմեան չար – ժումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Բեկանիչ Ատեանը ջնջեց վեցուկէս տարուան բանտարկութեան վճ – ռիռը որու ենթարկուած էր Փրոֆ. Մուս – թաղ Սօյսալ, դասախօս Քաղաքական Գի – տութեանց Համալսարանին:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ 108 քիլօ մօրփին–պազ գտնուեցաւ իրրեւ հետեւանք այն քննու – թեան որ սկսած էր Մանթրոն Թուրք ծե – րակուտականին մասին եւ չարունակուած մինչեւ Պոլիս: Այս 108 քիլօն գտնուած է չնորհիւ այն հարցաքննութեան, որու

Ձտեսը, այս պարագային, այն գան – դուածն է, որ իր գնահատութեան եւ դա – տումներուն մէջ երբեք նկատի չունենար յարաբերական պայմաններն ու հնարա – ւորութիւնները, եւ արդա՛րօրէն հպար – տանալէ ետք հայրենական իրագործ – ումներով, անարդարօրէն, կ'անտե – սէ կամ կը ստորագնահատէ իր իսկ տե – ղական արժէքները, — առանց անդրա – դառնալու՝ որ իսկական հերոսը Սփիւռքն է, որ կը մաքառի աննպաստ պայմաննե – րու, յաճախ հեղձուցիչ մթնոլորտի դէմ, միջազգային արժէքներու եւ խմացական չարժումներու հետեւելով հանդերձ՝ իր իսկ ինքնութիւնը պահպանելու եւ արժէք մը մնալու հաւատքով:

Ձտեսը, այս պարագային, մտաւորա – կան այն դասն է եւ ժողովրդային այն խաւը, որ իր արուեստի ու դրականու – թեան բծախնդրութիւնը կ'ուզէ արժեւո – րել սփիւռքեան վաստակը քննարկած ա – տեն, սակայն հայրենիքէն հասնող դոր – ձերու, դէմքերու, անհատ արուեստա – դառնալ անջիլ եւ կրաւորական միջա – կութիւնները իսկ լրջնալուրջն փառա – բանելու համար:

Ձտեսը այս պարագային այն «զրոյ»ն է, «արուեստագէտ»ը եւ անհատը, որ իր չունեցած տպաւորին համար կը փառա – ւորուի Երեւանի մէջ — խնամխական հասկնալի՛ նկատումներով — եւ կը մղը – ուի հաւատալու՝ թէ իսկապէս հասուն ու կատարեալ արժէք մըն է ինք, որ «իր դասարանին մէջ պատիւ չէ ունեցած»...:

Մեր մամուլն ու մտաւորականութիւնը, Հայկական Արտասահմանի մէջ, մասնա – նչուած այս երեւոյթներուն եւ վիճակ – ներուն դէմ արթուն ու դպչուն մնալու պարտաւորութիւն մը ունին, որովհետեւ ներկայ ընթացքով ամլացումի կրնան դատապարտուիլ դրականութեան եւ ար – ուեստի անխաթար խմացումները, եւ ար – դէն իսկ լուրջ քննադատութեան ու հա – կակշռի խօսքէն աղքատացած մշակու – թային մեր կեանքը կը դառնայ արչա – կաւան...

Նոյնքան յատկանշական տարբե՛ր ցա – ւեր ունին Հայ Մտքի անդաստաններն՝ Սփիւռք – Հայաստան փոխյարաբերու – թեանց ճակատներուն վրայ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱՂՕՐԻՔ ՊԷՍ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ոչի՛նչ՝ այս յորդ ճառագայթումն
առաւօտեան՝
Լոյսը դիւրին – աղօրիի պէս սովորական,
Աղօրիի պէս՝ մարդն ուրացող գիր ու
մատեան,
Մարդն ուրացող սուր անիւներ
մեքենական,
Եւ մարդկութեան մեքենական յոյսը
դիւրին՝
Աղօրիի պէս սովորական:

Եւ սակայն օրն է առաջին արարչութեան,
Ձահադական ֆոսիլ վերջն զարթնումն
ահեղ,
— Եղիցի լոյս եւ շողայլում է Արեւելք,
Եւ հեղեղուած լոյսն առաջին հուր է
Արեան...
Օ արեւելք:

Եւ լսեցի ձայնդ անյուշ,
Գիշերի մէջ անյիշատակ
— վա՛ղ է այսօրն, եւ վաղն է ո՛ւշ՝
Ձիմ լիութիւն արեւի տակ»:
Ես լսեցի՛ — եւ ահա մարդն իմ
անհամբեր,
Որ ճայում է յետ ու առաջ.
Իբր թէ կեանքն իր լիներ տարբեր՝
Քան ինչ որ էր վայրկեան առաջ.
Իբրեւ թէ բիւր դարեր անխոնջ
Երկնած լիներ լոկ իր համար
Տիեզերքի անհունն ամբողջ,
Աստղերն արդէն իր գոյութիւնն են
անհամար՝
Խաւաբարտէ ասպար ու սուր՝
Աղօրիի պէս սովորական:
Ցաւերժութեան հուն ու կամուրջ,
Անհունի մէջ հետքեր յուրթի,
Ուր կրում է անիրական որպէս անուրջ՝
Ծանրութիւնն այս երկրագունդի...

Օ Արեւելք:
Աղօրիի պէս սովորական՝
Ահա անցած օրերն են բիւր,
Եւ կեանքս չէ անհատ աղբիւր
Որ դեռ յուսամ աղբերակին
Տասը հազար արշալոյսներ դիտել կրկին:
Եւ կեանքս չէ դալար կաղնի,
Որ դարերի դէմ դիմանայ,
Սերունդների դիմաց կանգնի եւ իմանայ—
Այն որ չեմ տեսել երբեք:

Եւ սակայն այս բեղուն ժամին,
Երբ պտղում են խաղող ու նուռ,
Որպէս աշնան ներհուն համին՝
Եկ, թօթափի՛ր յաւէտ անհատ մրգերը
ժուռ...
Օ, ժամանակ է որ դու գաս
Ու սրտակից լինես ինձ հիւր,
Նստես ինձ մօտ, դէմ յանդիման,
Ասես — եղբա՛յր, ի՞նչպէս անցան օրերը
բիւր,
Ի՞նչ ես արել լաւ ու բարի,
Ի՞նչ ես գործել ու կառուցել՝
Մերթ բառասուն երկու տարի:

— Աւաղ, ես չեմ արքան Դաւիթ՝
Այլ տարագիրն ի Բաբելոն,
Աստանդական ձայն ու տաւիղ, տաղ ու
գեղոն,
Որ արձակուած դարերն ի վեր,
Դառնում է դեռ դէպի անցեալ
Պատգամախօսն աւետարեր. —
Ձի ոչ մի յոյզ, եւ ոչ մի սէր,
Ո՛չ վեհագոյն վայելչութիւնն այս
վայրերի,
Եւ ո՛չ հեշտանքը բնաբեր,
Ո՛չ մեղեդին ոսկեհուագ լոյս լարերի,
Եւ շողայլուած ոչ մի շնորհ,
Ոչ մի հանգիստ ու ապաստան,
Պիտի յուսան որ մոռանամ ես՛ զ իմ կրօն,
Որ ուրանամ ես՛զ՝ Հայաստան:

Արդ, ֆանզի օրն է տակաւին
արարչութեան,
— Անձկութեան մէջ տաժանակիր՝
Գէթ սէրն այս սուրբ պահել անեղծ,
Թէպէտ նժդեհ ու տարագիր,
Լինել մարդկանց մէջ բանաստեղծ՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:
Մերժել ամէն ճակատագիր,
Ու պայքարի տենդով բորբոք՝
Ապառաժի պէս անգրգիռ
Գեղեցկութեամբ յորդել նորոգ՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:
Կռե՛լ, կոփե՛լ երկաթագիր
Բարբառն հզօր ու տիրական,
Եւ բռնութեանց դէմ հակադիր
Շանթարձակել ոռմբ ու ական՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:

Ապա թէ ոչ խօսքերն են զուր,
Ջէն ու զրահ թատերական,

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԾՐԱՏՈՒՄ

Ա.

Գաղափարախօսական մարզին ներս կարծրացումի մը նախանշանը կը տես – նուէր Խորհ. Միութեան մէջ, յատկապէս Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անցեալ Նոյեմբեր 22–23ի լիակատար նիստին, երբ ժողովը կը քննէր Բրեժնեւի զեկուցումը՝ կուսակցութեան 24րդ համագումարին ներկայ Կեդր. Կոմիտէի միջազգային գործունէութեան մասին: Ժողովը իր համամտութիւնը կը յայտնէր խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքներու իրականացման ուղղութեամբ ձեռք առնուած գործնական այն քայլե – րուն, որոնք հաստատուած են ընկերային այլ վարչակարգեր ունեցող պետութիւններու հետ:

Այս առթիւ էր, ահա՛, որ Կեդր. Կոմիտէն յատկապէս անհրաժեշտ կը դտնէր յիշեցնելու, թէ «Իրագործելով 24րդ համագումարի արտաքին քաղաքական ծրագիրը — լմա՛ մերձենալ Արեւմտեան աշխարհի հետ — կուսակցութիւնը շեշտում է միջազգային ասպարէզում մղուող գաղափարական պայքարի յարաճուն դերը: Խաղաղ գոյակցութիւնը ոչ միայն չի բացառում, այլեւ ենթադրում է մշտական սկզբունքային քաղաքական ու գաղափարական պայքար իմպերիալիզմի դէմ»: Եւ որպէսզի յստակ դառնայ, թէ այդ պայքարը առաջին հերթին կը ձգտի դէմ դնել «բուրժուական գաղափարախօսութեան», որ յատկապէս վերջին տարիներուն իր արտայայտութիւնն է գտած խորհրդային կեանքէն ներս, Կեդր. Կոմիտէն յստակ կը ճշդէր զրելով. «պլենումը (լիակատար նիստը) արտաքին քաղաքական եւ գաղափարական, պրոպագանդիստական մարմինների ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն բանի վրայ, որ անհրաժեշտ է բարձրացնել նրանց գործունէութեան մակարդակն ու արդիւնաւէտութիւնը... Անհրաժեշտ է այսուհետեւ եւս վճռական պայքար մղել բուրժուական գաղափարախօսութեան, օպորտունիզմի դէմ, սովետական մարդկանց դաստիարակել մարքսիզմ – լենինիզմի, պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի ոգով» (1):

Այս հիմնական միտքը կրկնուեցաւ մամուլով եւ «մխիթնգ»ներով, երկրին բոլոր վայրերուն մէջ: Այդ «բացառորոշման արշաւ»ին մասնակցեցան նոյնիսկ կուսակցական եւ պետական բարձրաս – տիճան դէմքեր, ինչպէս մասնաւորապէս Եա – կուբովսկի, որ կուսակցութեան տեսա – կէտները պարզեց Յունուար 8ին, դինուորականներու առջեւ Ռիգա, Գրոմիկո՝ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնա – տարներուն Յուն. 10ին, Պատոլեչեւ, արտաքին առեւտուրի պատասխանատուներուն, Յունուար 12ին եւ դեռ ուրիշներ:

Առաջին անդամը չէ անշուշտ, որ «կոմունիստական դաստիարակութեան» անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի կուսակցական մարմիններու կողմէ: Սակայն այս անդամ կեդր. կոմիտէի մտահոգութիւնը խարսխած է այն իրողութեան վրայ, որ վերջին տարիներու յարաբերական թոյլատու մթնոլորտէն օգտուելով, եւ նաեւ՝ Արեւմտեան աշխարհի հետ հաստատուած յարաբերութիւններէն նպաստաւորուե – լով, խորհրդային քաղաքացիներու եւ մտաւորականութեան մօտ օր աւուր կը շեշտուի հեռացում մը մարքս–լենինեան դաղափարախօսութենէն: Եւ, միւս կողմէ, ցայտուն կը դառնայ Արեւմուտքի աղդեցութիւնը անոնց վրայ:

Այս մասին յատակ դաղափար կուտայ, օրինակ, «Սով. «Հայաստան» իր «Կոմունիստական գաղափարաբանութեան բարձրացումը» խորագրուած խմբագրական – նով (2), երբ կը թուէ օտար դաղափարներու թափանցումին վտանգն ու սպառնալիքը, «Դաստիարակչական աշխատանքը կատարւում է ոչ թէ անօդ տարածութեան մէջ, այլ մի պայքար է, որի մէջ կուսակցութիւնն ունի իր լուրջ հակառակորդները: Խօսքն առաջին հերթին վերաբերում է բուրժուական գաղափարախօսութեանը: Պէտք է հաշուի առնել այն, որ կոմունիզմ կառուցող սովետական ժողովուրդը կապիտալի աշխարհից պատնէշաւորուած չէ անթափանց պատով: Այդտեղից ամենաբազմազան ճանապարհներով ներթափանցում են բուրժուական գաղափարներ, հայեացքներ ու սովորութիւններ, անկումային տրամադրութիւններ, որոնցմով տոգորուած է ժամանակակից իմպերիալիզմի կուլտուրան»:

Խորհրդային վարիչները, բնականաբար, իրազեկ են, թէ վերջին տարիներ – ուն խորհրդային դիւանականներն ու մտաւորականները, դրադէտներն ու արուեստագէտները հարցերուն, երեւոյթներուն եւ իրենց չօշափած նիւթերուն կը մօտենան ոչ–կուսակցական տեսակէտներով: Օրինակ, դրադատական յօդուած – ներու եւ վերլուծումներու մէջ հաղիւ թէ կարելի է հանդիպիլ Մարքս–Ինկէլս–Լենինին անուններուն, կամ դրութիւններու մէջ տեսնել մարքսեան դատումներ եւ չափանիշեր: Եւ այս տրամադրութիւնը օր աւուր աւելի ցայտուն կը դառնայ: Պարզ է, որ շատեր դեռ վարպետական հակումներ ցոյց կուտան՝ համոզումով թէ՛ պատեհապաշտ մօտեցումով, շատեր դիտեն նաեւ թէ մինչեւ ո՛ւր կրնան երկարել իրենց դրիչն ու մատծումը, սակայն, ընդհանուր երեւոյթը կամ ձգտումը մտաւորականութեան մօտ դէպի ա – զատախոհութիւն է, ձերբազատումը՝ վարդապետական կաշկանդումներէ:

Գաղափարախօսութեան մարզին ներս «կարդապահութիւն»ը վերահաստատելու կը ձգտին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստի երկու որոշումները, որոնք հրապարակուեցան խորհրդային մամուլի մէջ վերջերս: Առաջինը խիստ քննադատութիւն մըն է ուղղուած Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի անտեսութեան հիմնարկութեան դէմ, որով Կեդր. Կոմիտէն «տեսաբանական բնոյթի լուրջ սխալներ» եւ «հաղթենի տեսութիւններ» կը դտնէ դիտական աշխատանքներու մէջ: Հիմնարկութեան կուսակցական մարմինները պատասխանատու կը նկատուին այդ երեւոյթներուն համար: Կոմիտէն, իր դործ դնել դերի իրեն իրաւունքը:

Ձդեցինք, որ անցեալ Ապրիլին, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարը իր բանաձեւին մէջ կը չեշտէր, թէ կուսակցական մարմինները պէտք է ապահովեն իրենց հսկիչի եւ դեկավարի դերը հիմնարկութիւններէ ներս: Այլ խօսքով՝ կուսակցական լուրջ հսկողութիւն դիտութեան, մշակոյթի եւ այլ բոլոր մարզերու մէջ:

Պարզ է, թէ այդ «հսկողութիւնը» ի՛նչ ուղղութեամբ կրնայ ընթանալ:

Կեդր. Կոմիտէի երկրորդ որոշումին մասին յաջորդիւ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստի մասին տես «Պրաւդա»ի Նոյեմբեր 30ի խմբագրականը. թարգմանաբար ներկայացուած «Սով. Հայաստան»ի 1971 Դեկտեմբեր 1ի թիւին մէջ:

(2) «Սով. Հայաստան», 1972 Յուն – ուար 11:

ԺԱՆ ՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ԴԱՀԻՃ ՊԱՐՊԻ

Ա.

Ժան Մուլէն ծնած Պէզիէ 1899 Յունիս 20ին, Ֆրանսական դիմադրական ճա – կատին մէջ ծանօթ «Մաքս» անունով, այն բացառիկ դէմքերէն է, որ արհամարհեց չարչարալից մահը հայրենիքի փրկութեան համար: Նման հերոսական դէմքեր տուած են նաեւ մեր հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները: Բազմաթիւ են մեր հերոսներն ալ, որոնց համար կեանքը ոչինչ էր դաղափարի յաղթանակին քով. այսինքն՝ հայրենիքի ազատագրումը: Հերոս Պետրոս Սէրէմճեանը չէ՞ որ, երբ վիզը կ'անցընէին մահուան չուանը, անվեհեր կը դոչէր «դաղափարը չի մեռնիր»:

Ֆրանսա ներկայիս հետքերուն վրայ է վար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի այն երկու որոշումները, որոնք հրապարակուեցան խորհրդային մամուլի մէջ վերջերս: Առաջինը խիստ քննադատութիւն մըն է ուղղուած Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի անտեսութեան հիմնարկութեան դէմ, որով Կեդր. Կոմիտէն «տեսաբանական բնոյթի լուրջ սխալներ» եւ «հաղթենի տեսութիւններ» կը դտնէ դիտական աշխատանքներու մէջ: Հիմնարկութեան կուսակցական մարմիններուն պատասխանատու կը նկատուին այդ

ԹՈՒՆԱՎՈՐ ԴԱՂԱՓԱՐ

(ՎԵՊ ՍՈՎԵՏԱՑ ԿԵՆԴԱՆԻ)

— Իմ, ի՞նչ է եղել, սիրելի Տոլիկ, ասա ինձ, ինչո՞ւ ես այդքան տխուր։ Ինչո՞ւ ես այդքան մռայլ։ Ինչո՞ւ ես այդքան լուռ ու մունջ։ Ինչո՞ւ ես այդքան ուշադրություն չես դարձնում ինձ վրա։ Ինչո՞ւ ես այդքան անտարբեր ինձ նկատմամբ։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամփոփ։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռաց։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռանում։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռացության մեջ ընկղմված։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռացության մեջ խորասուզված։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռացության մեջ խորասուզված, որ ոչ մի կերպ չես ուզում ինձ ուշադրություն դարձնել։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռացության մեջ խորասուզված, որ ոչ մի կերպ չես ուզում ինձ ուշադրություն դարձնել, ինչպես որ ես անում ամեն անգամ, երբ ես ինձ հետ միասին լինում։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռացության մեջ խորասուզված, որ ոչ մի կերպ չես ուզում ինձ ուշադրություն դարձնել, ինչպես որ ես անում ամեն անգամ, երբ ես ինձ հետ միասին լինում և ինձ հետ միասին զբոսնում։ Ինչո՞ւ ես այդքան ինքնամոռացության մեջ խորասուզված, որ ոչ մի կերպ չես ուզում ինձ ուշադրություն դարձնել, ինչպես որ ես անում ամեն անգամ, երբ ես ինձ հետ միասին լինում և ինձ հետ միասին զբոսնում

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մխիթան Ղազարեան, այրի Տիկին Մեսրոպ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Ղազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Նալպանտեան եւ զաւակը, չնորհակալութիւն կը յայտնեն Սեբաստացի հայրենակիցներու եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ղրկեր, հեռագրով թէ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, տատեր եւ պապականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Փետր. 22ին, Տէսին, 68 տարեկանին։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Սերժ Սարգիսեանի յանկարծական մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր պարտնիկ ճաշի 19 Փետր. հասոյթէն կ'ընէ հետեւեալ նուէրները.—

Կապ. Խաչի կայանի նոր չէնքին 1000, Իսիի Հայ Մշակ. Տան նորոգման 1000, «Ցառաջ»ի բարգաւաճման 100 Ֆր.։

Նոյնպէս վարչութիւնը ներողութիւն կը խնդրէ իր յարգելի հանդիսականներէն, որ չկրցան վայելել Պր. Ժիրայր Մելքոնեանի նուագախումբին ներկայութիւնը, հակառակ եղած խոստումին։

Այս առթիւ վարչութիւնը չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք պատան նուէրներով մասնակցեցան Թոմպոլային։

ՆՈՒԷՐ

Կափէն Տիկին Ե. Մարկոսեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի իր ամուսնոյն եւ զաւկին յիշատակին։

×

Պ. Վարդգէս Տէր-Վարդանեան 10 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի փոխան ծաղիկի, այրի Տիկին Ա. Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները ղրաւուած պիտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ —

Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն է վիրապ մօնին առթիւ, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հսկումի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Փոխն ի փոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անուշաւան Արտեմի Կարապետեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Յովսէփ Արտեմի Կարապետեան (Գարուն), ծնած 1921 թուին, Կոտայքի շրջան Ճաճղրան գիւղը (Հրազդան)։ Անհետացած է հայրենական պատերազմի ժամանակ։

Իմացնել հեռաձայնելով 985–15–56 կամ 033–02–12, կամ գրել՝

Paroisse Arménienne
10 bis, Rue Thouin — 75 - Paris (5e)
FRANCE

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը, Շաբաթ եւ կիրակի օրերու համար, ղրացելու համար հիւանդով մը որ ղժուարութիւն ունի չարժելու։

Անձամբ գիմել «Ցառաջ»ին։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջանի ներկայացուցչական ժողովը կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ս. Յարութեան ակումբը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մշակոյթի Կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ առաջ.—

Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկ. Մխուրթեան հայկերոյթի հասոյթը 6500 ֆր., Պօմոն՝ ուղարկել Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ, Տէր Տիկ. Թէրզիպաշեան Քրիստափոր, Տօքթ. Ալֆոնս Պիպէրեան, կիւլեան ընտանիք 50ական, Օհանեան Յովսէփ 30, Տէր եւ Տիկ. Հէյլաճեան Նուպար 25, Ոսկեան Թէրայր, Տէր եւ Տիկ. Քիւրեան Նչան, Քէնէօեան Գրիգոր, Աչճեան Աստիկ, Տէր-Վարդանեան Յովհաննէս, Տէր-Վարդանեան Վաղարշակ 20ական, Տէր եւ Տիկ. Թիւթիւլեան Կարապետ, Տէրտէրեան Արամ 10ական, Պօմոն՝ տարաբախտ Շուշանիկ Տէր-Վարդանեանի հոգեհանգստեան առթիւ Վ. Տէր-Վարդանեան 100, Տիկ. Եղ. Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Գամէր Տէր-Վարդանեան 30ական, Տիկ. Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մալխասեան, Տիկ. Հայրապետեան Սրբուհի 20ական, Տիկին Գարբիճլեան 10, տարաբախտ Գ. Զօլաքեանի մահուան առթիւ Տիկ. Հայկուհի եւ զաւակները 30, տարաբախտ Սանասարեան Աւետիսի մահուան առթիւ այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան 10։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Հինգշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 20,30ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Նիւթ՝ «Հայ Երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը»

Կը նախագահէ՝ Տօքթ. ՄԱՐՍԷԼ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԼԻԻԲ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ (Փրանսերէն) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)
Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն)

Կ'երգուին Կոմիտասեան երգեր

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Կազմակերպութեամբ Ա.ԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ բանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ ԼԻԻԲ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր անդամակցիլ այս երեքշաբթի (Մարտ 14) ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Բ. յարկ։ Այս երկրորդ նիստին, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

Ա Զ Դ

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայանան.—

Աղբատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ

տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Ազ.ՔԱՏԱՒՆԱՄԻ

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions --- Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ-անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի եռեւի սենեակը։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի պեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ եռք ժամը 3ին ակումբին մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.ՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փրանսայի Շրջ. Վարչութեան)
Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԻԱԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէյնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիրը
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան առենապետ ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բեմասիրացի թատերական ներկայացումը Ապրիլ 17ին Ալբըլիէի թատրոնը։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի բոլոր մասնաճիւղերը միասնաբար կը տօնեն «ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը Մայիս 7ին կիրակի ժամը 13ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Փարիզի մէջ, Յունիս 3ին, Շաբաթ իրիկուն։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՄԱՐՏ
MARDI
14 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ԴՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12365

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.365

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՎՐԱՍՏԱՆ

Ժողովրդական հանրածանօթ առած է, – Ո՞ւր հաւկիթէն կ'ելլէ թէ հաւկիթը՝ հաւէն։

Ազգայնական չարժո՞ւմն է, որ կրեմլինի ամենազօր վարիչները կը մղէ ռուսացման քաղաքականութիւն կիրարկելու Խորհրդային Միութեան տասնեւհինգ հանրապետութեանց մէջ՝ թէ այս վերջինները ազգայնական չարժում կը ստեղծեն՝ իրենց դէնք լինքնապաշտպանուելեան՝ ընդդէմ Մոսկուայի ռուսացման քաղաքականութեան։

Ինչ բացատրութիւն ալ որ տրուի, առնդ իրականութիւն է, որ ռուսացման քաղաքականութիւնը Խորհ. Միութեան ղեկավարութեան հիմնական ծրագրին մաս կը կազմէ և առաջ կը տարուի լռելեայն, յարդի առնել, առանց յայտնուելն, ընդվզեցուցիչ եւ ակնյայտ գործողութեանց։

Իրականութիւն է նաեւ, որ ազգայնական չարժումը օր ըստ օրէ կը զարգանայ Խորհ. Միութեան կարգ մը Հանրապետութեանց մէջ, կրեմլինը մտահոգելու աստիճան։

Ֆրանսական մամուլը չարեթուս արձագանգ եղաւ Մոսկուայէն հասած կարգ մը լուրերու, որոնք յատկանշական են եւ ցոյց կուտան թէ ամէն ինչ վայլուն չէ ալեարկի վեցերորդ մասին մէջ։

Այսպէս, Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Մոսկուա – յին Մարտ 6ին Թիֆլիզի Կոմկուսի կոմիտէին ուղղած է մեղադրական խիստ ամբաստանագիր մը։ Վրաստանի մայրաքաղաքին համայնավար պատասխանատու վարիչները կ'ամբաստանուին, որ աչք դոցած են վեղծումներու, չեն յաջողած կազմակերպել արդիւնաբերութիւնը, բաւարար չափով չեն հսկած երկտասարդութեան դաստիարակութեան վրայ, չեն կրցած զսպել ազգայնական զղացումին զարգացումը նոր սերունդին մօտ։ Ուստի կը հրամայուի Թիֆլիզի Կոմկուսէն ապահովել ազգութեանց մասին լենինեան քաղաքականութեան յաղթանակը, իրագործել Խորհրդային Հանրապետութեանց ձուլումը ընկերվարական բազմազգեան ճակատ մը մէջ, ջնջել ընկերվարական ազգերու զարգացման ու ծաղկեցման։

Վրաստանի Հանրապետութիւնը խառն վայրէ վիճակ մը ներկայացուցած է միշտ։ 1956ին մինչ Ի. Համազգումարը դատապարտած էր «անձի պաշտամուն քը», Վրացիք չարունակեցին պաշտել Պաղինը։

Իր ամբաստանագրին մէջ Մոսկուայի կեդրոնական Կոմիտէն մասնաւորապէս կը չեշտէ, որ ազգայնականութիւնը վառ ու կենդանի է տակաւին Խորհրդային Հանրապետութեանց մէջ։

Պէտնար Ֆերոն, Մռնտի Խորհրդային Հարցերու մասնագէտ աշխատակիցը, Մարտ 8ին տարածած է փաստաթղթական մը, որուն խորագիրն իսկ ամէն ինչ պարզ կը բացատրէ։— «Մշտատեւ մտահոգութիւն մը Մոսկուայի համար։ Հոգեբոյժին Միութեան ազգայնականութիւնը կ'ընդդիմանան ռուսացման»։

Ռուսագէտ յօդուածագիրը բուն իսկ աղբիւրներէն քաղուած փաստերով կը հաստատէ թէ ազգայնական չարժումները կը զարգանան կարգ մը Հանրապետութեանց՝ մասնաւորապէս Ուկրայինայի, Վրաստանի եւ Պալթեան երկիրներուն մէջ։

Զեկան գործի վրայ է կրկին։ Տարեվերջին մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան յիսնամեակը։ Այս առթիւ այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

Երեւանի ճայնասփիւռն ալ վերջերս արտայայտուեցաւ այս մասին, մտքերը պատրաստելու համար ծրագրուած արտակարգ տօնակատարութեան, որ առիթ մը պիտի դառնայ աւելի սերտացնելու կապերը Խ. Միութեան մաս կազմող այլազան ազգերու միջեւ եւ եղբայրական գործակցութեամբ լծուելու սոցիալիզմի կառուցման»։

Այս նպատակի իրագործման համար անհրաժեշտ է բոլորովին անհետացնել ազգայնականութեան ճղտումները։ Բոլշեւիկեան քարոզիչներն ու Զեկայի գործակալները տենդոտ գործունէութեան պէտք է լծուին, կարելիութեան սահմաններու մէջ, ջնջելու համար անցեալի յիշատակներու վերապրումները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սիւէդնի մէջ գումարուած ժողովը արդիւնաբեր եղաւ Ընկերվարական կուսակցութեան համար եւ իր նոր քարտուղարին — Ֆ. Միթերանի — դիրքն ալ աւելի զօրացաւ։

Այս ժողովը որոշեց նաեւ որ Միթերան հանդիպի Համայնավար կուսակցութեան եւ մտքերու փոխանակութիւն ունենան։ Ժողովը վաւերացուց նաեւ Միթերանի կառավարական ծրագիրը։ Բոլորը համաձայն են անշուշտ որ Գրդ Հանրապետութեան անկայունութիւնը չկրկնուի։ Այդ նպատակաւ քաղաքական պայմանագրութիւն մը պէտք է ըլլայ կուսակցութեանց միջեւ անտեսական դեռնի վրայ, կուսակցութիւնը կողմնակից է ազգայնացումներու (օրինակ՝ դրամատուները եւ այն հաստատութիւնները որոնք առաւելարար Պետութեան համար կ'աշխատին՝ Տասօ եւայլն)։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը միտք չունի Ֆրանսան քաշել Ատլանտեան Ուխտէն, ցորչափ ռազմական խմբակցութիւնները չեն լուծուած (Օթան, Վարշաւայի Ուխտ)։ Բայց այն օրը որ ձախ կառավարութիւն մը գործի դլուխ անցնի հիւլէական գործունէութիւնը անմիջապէս պէտք է դադրի։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'ուզէ նաեւ որ Սահմանադրութենէն ջնջուի թիւ 16 յօդուածը (բացարձակ իրաւունքներ Հանրապետութեան Նախագահին) եւ Հանրապետութեան Նախագահին չրջանը դլլայ հինգ տարի (ներկայիս՝ 7)։

ՆՈՐ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական գինուորական ուժերու ընդհանուր սպայակոյտը հաղորդեց Անգարայի Ֆէյրոն։ Ատոնք պզտիկ փոքրամասնութիւն մը միայն կը ներկայացնեն եւ ներկայ պայմաններու տակ չատ հեռուորդներ չունին։ Սակայն վտանգաւոր են այն իմաստով, որ կարելի է ուրեմն տակաւին ընդդիմադիր չարժում ստեղծել Խորհրդային Միութեան մէջ։

«Այլապէս զարհուրելի կը թուի դըժդոհութիւնը, որ երեւան կուգայ կարգ մը Հանրապետութեանց մէջ»։ Տարեվերջին մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան յիսնամեակը։ Այս առթիւ այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

Երեւանի ճայնասփիւռն ալ վերջերս արտայայտուեցաւ այս մասին, մտքերը պատրաստելու համար ծրագրուած արտակարգ տօնակատարութեան, որ առիթ մը պիտի դառնայ աւելի սերտացնելու կապերը Խ. Միութեան մաս կազմող այլազան ազգերու միջեւ եւ եղբայրական գործակցութեամբ լծուելու սոցիալիզմի կառուցման»։

Այս նպատակի իրագործման համար անհրաժեշտ է բոլորովին անհետացնել ազգայնականութեան ճղտումները։ Բոլշեւիկեան քարոզիչներն ու Զեկայի գործակալները տենդոտ գործունէութեան պէտք է լծուին, կարելիութեան սահմաններու մէջ, ջնջելու համար անցեալի յիշատակներու վերապրումները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԼԻՆ սխալմամբ Հիթրօ օդակայանը (Անգլիա) դրկուած ճամբորդական պայուսակի մը մէջ մաքսատան պաշտօնեաները երեւան հանեցին դաղտնի դրոց մը, ուր թրքերէն կեղծուած պաշտօնաթուղթեր կը պահուէին՝ Ներքին Նախարարութեան կնիքով։ Պայուսակը կը պատկանէր Թուրքի մը՝ Հասան Սուսի Օրպիլհէ, որ կը բնակի 29 Ռիւ Պլէօ, 5 տարիէ ի վեր։

Թուրքը հազարէն 1300 ֆրանքի փոխարէն կեղծ վկայականներ կը հայթայթէր Թուրք բանուորներու, որպէսզի տասնք կարելիութիւն ունենան Գերմանիա աշխատելու։ Թուրքը ձերբակալուեցաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քարիւղի ամէնէն մեծ դատարանը Իփրա, որ իզմիթ կը գտնուի եւ տարին 5,5 միլիոն թոնի տարողութիւն ունի, Թուրք Պետութեան սեփականութիւնը դարձաւ։ Յարդ կը չահագործուէր Քալիֆօրնի կողմէ (ամերիկեան) որ 49 տո հարիւրը ունէր դրամագլուխին եւ պայն ծախեց 4,9 միլիոն տոլարի։

ԳԱՀԻՐԷի մէջ խորհրդակցական նորակազմ Արաբ Հանրապետութիւններու Դաշնակցութեան երեք նախագահները՝ Ա. – նուար էլ Սատաթ, Զօր. Հաֆիզ էլ Ա. – սատ եւ Գնդ. Խատաֆի։ Եղիպտոս պահանջեց Անգլիայէն վերաքննել իր որոշումը եւ Իսրայէլի չծախել երեք ընդծովեաներ։ Լոնտոն նման որոշում մը տուած էր վերջերս։

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցան չարաթավերջին։ Ձախ – պաչտ երիտասարդներ հրկիզեցին կառքեր եւ քարկոծեցին ապահովութեան ուժերը։ Առնուազն 80 հոգի վիրաւորուեցաւ, որուն 50ը՝ ոստիկան։ Ձախապաչտները ազատ արձակումը կը պահանջէին անիշխանական երիտասարդի մը, որուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միլանոյի մէջ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը երեք չաբթուան չրջագայութեան մեկնեցաւ Ափրիկէ։ Ճաչորդարար պիտի այցելէ Ալժէ, Պանկի, Պրազավիլ, Քինչհասա, Տար–էլ–Սալամ, Լուսաքա, Խարթում եւ Գահիրէ։ Ռումանիա լաւ յարաբերութիւններ կը պահպանէ արաբ երկիրներու հետ, հակառակ անոր, որ համայնավար միակ պետութիւնն է, որ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատած է Իսրայէլի հետ։

ՄԻՒՆԻՆի մէջ (Զուիցերիա) անսովոր միջադէպի մը հետեւանքով 70 պրօսա – չէջիկներ ամբողջ դիշեր մը անցուցին օդին կախուած, 240 մեթրէն, թելեֆերիճի մը մէջ, խանգարման մը պատճառով։

ՓԱՔԻՍՏԱՆի նախագահը Պութօ Մոսկուա պիտի այցելէ Մարտ 16ին։ Հրաւէրը կուգայ Մոսկուայէ։

ԿԻՊՐՈՍի նախագահը՝ Մակարիոս Արք. համաձայնեցաւ ՄԱԿի պահակախումբի հակակչռին ենթարկել Չեխոսլովաքիայէն դնած իր զէնքերը, որոնց արժէքը 2,5 միլիոն տոլար կը դնահատուի։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ, ինչպէս ամէն տարի, Շաբաթ օր այցելեց Զինուորական վարժարանը։ Իրեն կ'ընկերանային Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը, եւ տպա – յակոյտի չորս պետերը։ Այս առթիւ Փոմփիտու յայտարարած է.— «Հարցը որ կը ծագի Ֆրանսայի համար այս է՝ վերստեղծել հայրենասիրութիւն մը՝ առանց թշնամիի»։

ՇԱԲԱԹԻՆ մինչեւ կիրակի առաւօտ ժամ վեց, կարելի չէր որեւէ վարձակառք (թաքսի) գտնել Փարիզի մէջ։ Բոլորը մասնակցելէ եառք իրենց սպաննուած ընկերոջ յուղարկաւորութեան, գործադուլ ըրած էին, ի նշան բողոքի։

16ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ մէջ գտնուեցաւ այն փոքրիկ յարկաբաժինը, ուր առեւանգողները պահած էին Ռըճօի քառ՝ Նոկրէթ, 48 ժամ։ Կը կարծուի որ ոստիկանութիւնը այլեւս ծանօթ է նաեւ իրենց ինքնութեան եւ անմիջական ձերբակալութիւններ հաւանական կը նկատուին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ օրինագիծ մը կը պատրաստուի որպէսզի նոյն արհեստին համար այրերու եւ կիներու աշխատավարձը տարբերութիւն չունենայ։ Ծանօթ է որ ցարդ կիները միչտ աւելի պակաս աշխատավարձ կը ստանան եւ կը բողոքեն այս անիրաւութեան դէմ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ

Բ.

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի երկրորդ որոշումը կը վերաբերի «գրական-գեղարուեստական քննադատութեան»:

*Որոշումը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է վերջին 25 տարիներու ընթացքին, իր անդրադարձը ունեցաւ հրատարակութեան ուելքին ցայսօր: Բայց նախ ծանօթանալու է անոր հիմնական մտքին. «Գիւղատնտեսութիւնը, կ'ըսուի հոն, դեռեւս բաւականաչափ ակտիւ ու հետեւողական չէ սոցիալիստական ռէալիզմի արուեստի յեղափոխական, մարդասիրական իտէալները հաստատելու, բուրժուական մասսայական կուլտուրայի եւ անկումային հոսանքների ռէակցիոն էութիւնը մերկացնելու գործում, գրականութեան եւ արուեստի մասին տարբեր կարգի ոչ-մարքսիստական հայեացքների, ռեւիզիոնիստական գեղագիտական կոնցեպցիաների դէմ մղուող պայքարում... Մամուլի աշխատանքի մէջ թոյլ են ներգրաւում մարքս-լենինեան գեղագիտութեան, արուեստի տեսութեան ու պատմութեան բնագաւառի առաջատար մասնագէտներ... Ամէնօրեայ հոգատարութիւն չի ցուցաբերւում գիւղատնտեսի գաղափարական դաստիարակութեան... Կուսակցական կոմիտէները, միլիստրութիւնները, ստեղծագործական միութիւնները դեռեւս պատշաճ վերահսկողութիւն չեն ապահովում մամուլի իրենց ենթակայ օրգանների, հրատարակչութիւնների, հեռուստատեսութեան ու ռադիոյի համապատասխան խմբագրութիւնների գրախօսական-գրնահատական գործունէութեան նկատմամբ, մասսայական ինֆորմացիայի միջոցները թոյլ են օգտագործում աշխատաւորների գաղափարա-գեղագիտական նպատակասլաց դաստիարակութեան համար, բազմազգ սովետական արուեստի լաւագոյն նուաճումների պրոպագանդման համար» (1):

Ասո՛նք, հիմնական մտքերը կը կազմեն Կեդր. Կոմիտէի որոշումին եւ կը հաստատեն այս վերջնոյն մտահոգութիւնը՝ դաղափարախօսութեան մարզէն ներս նկատուող տեղատուութեան հանդէպ: Միաժամանակ պարզ կը դարձնէ անոր պահանջը՝ ուժեղացնել «աշխատաւորութեան հոծ զանգուածների մէջ կոմունիստական աշխարհահայեացքի ձեւաւորումը, նրանց դաստիարակումը մարքսիզմ-լենինիզմի գաղափարներով», ինչպէս նկատել կուտար Բրեժնեւ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին (2):

Կեդր. Կոմիտէի պահանջը արդէն իսկ իր անդրադարձը ունեցաւ — եւ դեռ կը շարունակուի — Խորհ. Միութեան մէջ: Այս երեւոյթը ակնյայտնի կը դառնայ Հայաստանի մամուլէն, որ վերջին չափազանց դարձած է կուսակցական տեսակէտներ ճշդող, յիշեցնող բեմ մը: Հանդիսատեսներու, ժողովներու շարքը կը շարունակուի եւ կը լսուին մոռցուած նշանախօսքեր:

Առաջին առիթը Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութիւնն էր, որ յատուկ նիստ մը կը դումարէր Փետրուար 18ին, օրակարգ ունենալով Կեդր. Կոմիտէի որոշումը: Կուսակցական կազմակերպութեան բիւրոյի առաջին քարտուղարը՝ Ս. Խանզադեան, իր զեկուցումին մէջ յատակ կը ճշդէր ա՛յն ինչ որ այսուհետեւ աւելի չեզոտած ձեւով կ'ակնկալուի գրաքաննիչներէն, գրողներէն, երբ կը յայտարարէր, թէ «մեր երկրում գեղարուեստական բընաղատութիւնը համարւում է կուսակցութեան գաղափարական – քաղաքական կարեւորագոյն օղակներից մէկը», այլ խօսքով դեղարուեստի հարցերուն պէտք է մօտենալ մարքս-լենինեան հայեացքներով:

Հարցը այս տեսանկիւնէն դիտելով, ի՞նչ պատկեր կը պարզէ Հայաստանի գեղարուեստական քննադատութիւնը: «Գրական բընաղատութեան ասպարէզում, կ'ըսէ զեկուցաբերը, վճռական նշանակութիւն ունեն գաղափարական եւ մեթոդաբանական յստակ դիրքորոշումը: Եթէ այս տեսակէտից բընեղնենք մեր բընաղատների աշխատանքը, ապա ցաւով պէտք է ասենք, որ վիճակն այնքան էլ մխիթարական չէ... Մեր գրականագիտական միտքը բոլորովին մոռացութեան է տուել գրականութեան խնդիրների բընութիւնը: Իսկ ինչ վերաբերում է գրականութեան ինստիտուտին, ապա շատ փոքր է նրա ազդեցութիւնը գրական ներկայ պրոցեսի վրայ»:

Իրաց այս կացութեան մէջ ի՛նչ կը պահանջէ Կեդր. Կոմիտէն. «Գրողների Միութեան բարտուղարութիւնն ու կուսակցական Բիւրօն պէտք է հետեւողական լինեն գրական մամուլի բընաղատական գործունէութեան նկատմամբ, նպաստեն, որպէսզի մամուլը զգաստ եւ բընաղատութեամբ» (3):

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնն ալ, իր կարգին, նոյն օրերուն կարգով լիակատար ժողով մը կը դումարէր Փետրուար 29ին: Զեկուցաբերը՝ Լ. Թօփչեան, կը յիշեցնէր այս առիթը, թէ «Սովետական գրականութեան վիթխարի շարժումը, նրա ամէն մի փուլը նշանաւորւում է սոցիալիստական ռէալիզմի նոր յաղթանակներով, որտեղ կեանքը նշմարտացի յեղափոխական զարգացման մէջ արտացոլելու սկզբունքը միաձուլւում է մարքս-լենինեան աշխարհայեացքի հետ»:

Ժողովը կ'որոշէր այս առթիւ բարձրացնել դրաքննադատութեան «գաղափարա-տեսական» մակարդակը, պարզացնել «սոցիալիստական ռէալիզմի սկզբունքները», նկատի առնելով, որ անոնք դոհացուցիչ պատկեր մը չեն պարզեր (4):

Իրրեւ յատկանշական երեւոյթ աւելցնենք, որ այս ժողովին ներկայ գտնուած էր «ՍՄԿԿ կենտկոմի կուլտուրայի բաժնի ՀՐԱՀԱՆԴԻՋ Ն. Տ. Թիլգովա»: Հարկ չկայ աւելին ըսելու:

Կեդր. Կոմիտէի պահանջը կը վերաբերի նաեւ պիտութեան եւ մշակոյթի այլ մարզերուն: Որով Հայաստանի երգա-հանդներու Միութեան «կուսակազմակերպութիւն»ն ալ յատուկ նիստ մը դումարեց, ուր Բիւրոյի քարտուղար Ռ. Ամեաեան եւ ուրիշներ «արուեստի բաղաքացիականութեան» անհրաժեշտութեան մասին խօսեցան: «ՍՄԿԿ կենտկոմի որոշման մէջ առաջադրուած հարցերն ու խնդիրները բխում են մեր արուեստի շահերից», չեչտեց այս առթիւ երգահաններու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Եդ. Միրզոյեան (5):

Գրաքննիչներէն, երգահաններէն եաք, բնականաբար, յար եւ նման ժողովներ պիտի դումարեն այլ բնագաւառներու — դիտական թէ մշակութային — մարմին ներն ու հիմնարկութիւնները: Եւ, ամենուրեք, նոյն միտքերը պիտի արտայայտին:

Արդէն Հայաստանի կոմերիտմիութեան 26րդ համագումարին, Մարտ 3, Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Ա. Քոչինեան երիտասարդութեան ուշադրութեան կը յանձնէ այն վտանգը, որ կուգայ Արեւմուտքէն, դաղափարական դեմքի վրայ. ապա կ'աւելցնէր. «Գաղափարական ճակատում պէտք է լինի դիրքերի յստակութիւն, կոմունիստական մարտական ոգի: Մարդկանց գիտակցութեան մէջ հնի մնացուկների, բուրժուական գաղափարախօսութեան ներթափանցման դէմ մղուող պայքարում չկայ առաւել վտանգաւոր բան, քան անտարբերութիւնը, չեզոքութիւնը»:

Յատկանշական է նաեւ այն, որ Ա. Քոչինեան երկար ժամանակ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը խօսէր «ազգային սահմանափակուածութեան» եւ «պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի» մասին չեչտելով, թէ երիտասարդութիւնը պէտք է «հետեւողական պայքար մղի ազգային սահմանափակուածութեան ամէն տեսակի դրսեւորումների դէմ» (6):

Աւելցնենք, որ նոյն միտքը կը յայտնէր նաեւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղարը՝ Լ. Թօփչեան, Գրողներու Միութեան վարչական պլենումին չեչտելով թէ «Ազգ. սահմանափակութիւնը եւ մեկուսանալու առնձին հակումները կամայ թէ ակամայ դուրս են մնալու գրականութեան զարգացման ընդհ. պրոցեսներից»:

ԺԱՆ ՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ԴԱՀԻՃ ՊԱՐՊԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժան Մուլէն ներս մտաւ հանդարտ: Աչքերը Պարպիի աչքերուն հանդիպեցան, եւ նկատեց անդութ եւ արիւնոտուչտ արտայայտութիւնը:

— *Է՛, նայինք, Պարոն Ժաք Մարթէլ, բաւական բարակ թել մանել տուիր մեզի եւ ահա վերջապէս մեր ձեռքը ինկար: Բաւական զարմացայ, որովհետեւ չէի կարծեր թէ «Մաքս» այս ֆիլիքական կազմը կրնար ունենալ: Գիտենք հիմա, որ դուն «Մաքս»ն ես, վաստակը ունինք:*

Աւելի լաւ ըմբռնելու համար արտայայտութեանց այս խմաստը, հարկ է նկատի առնել, թէ Մոսկուա դժկամակութեամբ կը դիտէ ազգայնական հակումներու զարգացումը խորհրդային հանրապետութիւններէն ներս: Վրաստանի ուղղուած խիստ քննադատութեան մէջ, Մարտ 6, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն այլ եւ այլ «մեղքերու» կարգին կը թուէր նաեւ «ազգային սահմանափակուածութիւնը»: Կեդր. Կոմիտէի որոշումը լոկ յիշեցում մը չէ, այլեւ՝ պահանջ չեղեալու մարքս-լենինեան սկզբունքներէն: Եւ, բնական հետեւութեամբ գործնական կարզադրութիւնները պիտի ըլլան, որպէսզի «զգաստիարակական կարզապահութիւնը» ըլլայ խիստ:

Արդէն Կեդր. Կոմիտէն պարտականութիւն կը յանձնէ «մխիթարեանական հանրապետութիւնների կոմկուսակցութիւններին կենտկոմներին, ՍՄԿԿ երկրկոմների եւ մարզկոմների, մինիստրութիւնների ու գերատեսչութիւնների, ստեղծագործական միութիւնների եւ մամուլի օրգաններին, հրատարակչութիւնների, հեռուստատեսութեան ու ռադիոյի գեկավարներին» եւ ուրիշներու ապահովել «բարձր գաղափարայնութիւն» իրենց ճիւղերին ներս:

Ահիկա կ'ենթադրէ սեղմում եւ կարծրացում:

Ճշդենք, որ ցայսօր դումարուած ժողովներու մէջ կը խօսուի ձեռք առնուած գործնական մէջոցներու մասին:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) «Սով. Հայաստան», Յունուար 26:
(2) «Սով. Հայաստան», Յունուար 11:
(3) «Գրական Թերթ», Փետր. 25:
(4) «Սով. Հայաստան», Մարտ 1:
(5) «Սով. Հայաստան», Մարտ 5:
(6) «Սով. Հայաստան», Մարտ 4:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— *Է՛հ, կը հասկնամ, ըսաւ ենթասպան ժպտելով: Ձեր մեծապատուութիւնը առաջին անգամ է որ մահապատիժի մը դործադրութեան ներկայ կը դտնուի եւ առոր համար նեղութիւն կը զգայ: Սակայն ես որ հինդ տարի է այս պաշտօնին մէջն եմ եւ հարիւր լինը հայրենակիցնե-րուս սարդաճուկը դիրցուցած եմ, ի՞նչ ըսեմ: Մանաւանդ այս դիշեր, մեծապատիւ տիար դէթ իմ պաշտօնավարութեանս օրադրութեան մէջ առաջին անդամ ըլլալով սարդաճուկին կնոջական միս ալ պիտի հրամցնեմ: Կը յուսամ թէ այս տարի Վոսփորի սարդաճուկը երկու կիներ լափելէն յետոյ այլեւս մեծ պահանջ կը դտնէ:*

Սեւազդեստ անձը այդ ծովային դահիճին դարչելի կատակներուն առջեւ չէր դադրեր սարսռալէ: Վերջապէս դլուխը անդին դարձուց եւ այնպէս ձեւացուց թէ անիւաշարժ չդիմանալին կողերուն վրայ եռացող ծովը կը դիտէ:

— *Ուրեմն, մեծապատիւ տիար, պըղնձեց ծովային դահիճը: Հրաման կուտա՞ք որ զոյդը վեր բերեմ:*

— *Բեր, ըսաւ հազիւ լսելի ձայնով մը սեւազդեստ անձը:*

Ենթասպան անմիջապէս ձեռքը բերնին տարաւ եւ դիշերուան խորին լռութեան մէջ սուլիչի սուր ձայն մը լսուեցաւ:

Շոգենաւը այդ նշանին վրայ դնացքը կասեցուց, մինչ կամրջակին վրայ երկու նաւաղներ երեւցան, որոնք ձեռքերնին կապուած երկու կիներ կ'առաջնորդէին:

— *Է՛հ, աղնուափայլ հանըմներս, ըսաւ դահիճը հեդնական չեչտով մը, ճիշդը ըսելու համար շատ բախտաւոր էք, տեսէք այս դիշեր ծովը բամպակի նման կակուղ է:*

Եւ նաւաղներուն դառնալով աւելցուց.

— *Շուտ պարկերը անցուցէք:*

Նաւաստիները դեռեւս երկու պարկ ունէին, մինչդեռ մահապատիժին դործադրութեան վրայ հակող սեւազդեստ անձը քանի մը քայլ եւս կ'ընկրկէր եւ նաւուն յետակողմը կը քաշուէր:

Սակայն մինչ նաւաղները կը պատրաստուէին դառապարտեալներուն դլուխները վրայէն պարկերը անցընել, յուզումէն թրթռացող ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր.

— *Ո՛հ, Աստուածնիդ սիրէք, եթէ դուք ալ հայր ու մայր ունիք, դոնէ անոնց սիրոյն վերջին չնորհ մը ըրէք ինձ:*

— *Ի՞նչ կ'ուզես, չուտ ըսէ, ըսաւ դահիճը:*

— *Այսպէս կամ այնպէս պիտի մեռնինք, դոնէ ձեռքերնիս քակեցէք եւ մեզ երկուքս ալ միեւնոյն պարկին մէջ դրէք:*

— *Ա՛յդ չնորհը բացի մեծապատուութենէն, ըսաւ ծովային դահիճը սեւազդեստ անձը յուցնելով, ուրիշ ոչ մէկը չի կրնար ընել:*

Մահապատիժին դործադրութեան վրայ հսկող սեւազդեստ անձը, կնոջ աղերսարկու ձայնը լսելով անսասդ քայլերով առաջ մօտեցաւ եւ դիմասրտութեամբ մանկամարդ կնոջ դէմքը դիտեց:

— *Հանըմ, ուղածնիդ պիտի ըլլայ, ըսաւ, եւ նաւաստիներուն կողմը դառնալով հրամայեց.*

— *Երկուքին ալ ձեռքերը քակեցէք:*

Այս ձայնին վրայ միւս դատապարտեալը սարսռաց:

— *Աստուած իմ, Հասան պէյն է, կաղաց: Մինչեւ վերջին վայրկեանս դիս չուզեր լքել:*

Երկու դատապարտեալներուն ձեռքերը խկոյն քակուեցան, մինչ առաջին անդամ լսօք առնող կինը թեւերը կը բանար եւ ընկերուհին իր վրայ սեղմելով արցունքներու եւ ողբերու մէջ կը դոչէր.

— *Տիգրան... սիրելի Տիգրան... Աստուած ձայնս լսեց... կ'ուղէի քեզի հետ մեռնիլ... Ներէ ինձ:*

— *Այիչէ, ըսաւ երիտասարդը, թող Աստուած ներէ քեզ:*

Մեւնոյն տեղ Հասանին կողմը դառնալով հնչական ձայնով մը աւելցուց.

— *Մեծապատիւ տիար, չնորհակալ եմ: Սիրոյ եւ դաղափարի Աստուածը...*

Սակայն, նախադատութիւնը լրացնելու չհասաւ...

Այիչէ երիտասարդին վրայ խոյացաւ, դայն դրկին մէջ առաւ եւ շրթներով առաջին բերանը դոցեց, մինչ այդ վայրկեանին նաւաստիներէն մին դլուխէն պարկ մը կ'անցընէր եւ երկուքն ալ ամբողջովին կը ծածկէր:

Պահ մը յետոյ փոքրիկ շոգենաւէն վար ինկող ծանր առարկայ մը ծովուն խորերը կը խանդարէր, մինչ երկու դատապարտեալները պարանակող պարկը կապարէ ծանր դունդերէն քաշուելով, ծովուն յատակը աներեւոյթ կ'ըլլար:

Հասան պէյ կամրջակին վրայէն դլուխը վար ծռեց եւ ծովը դիտեց:

Խոնաւ դերեզմանը դոցուած էր: Վոսփորը իր ծոցին մէջ ահռելի դաղանիք մը եւս կը թաղէր, մինչդեռ Հասանի աչքերէն հոսող արցունք մը անյայտ վիհին մէջ խոնաւ կաթիլ մը եւս կ'աւելցնէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՓՈՒԼՈՍ

(188 եւ վերջ)

ՀԱՎՈՒՏՆՈՎ ՂԱՂՈՒՏԱՆՈՒՄ

(ՎԵՊ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ ԿՅԱՆՔԻՑ)

— Ճշմա՞րտ, դուն ալ ինձի՞ հաստատ ամուսնանալ ուզես ու ինձմե՞ հեռանաս, ինչպես ուրիշները...

— Ֆիքր ուր ուզե նէ, հոգնեցուցի զիս, ո՞վ ինձի համար ասոնէ...

— Ես կրնամ ասոնց ամենքէն հարուստ ընել զքեզ, միայն թե...

— Ինչ որ ի՛մ, միայն թե ձեզի պատկանիս ինչ:

— Ես կ՚ուզեմ, որ դուն ինծի միայն պատկանիս, ես ալ քեզի միայն պատկանիմ:

Ալ ատոր համար չէր, որ Ղազարոսը ամուսնանալ կ՚ուզեր Ծիրիի հետ, այլ ինքն ալ կը սիրէր զայն, ինչպես ոչ ոք երբեք սիրած էր զինք: Ծիրին ալ կը սիրէր Ղազարոսը, ինչպես ոչ ոք երբեք սիրած էր զինք: Ծիրի ալ ոչ ոք ունեցած էր Ղազարոսէն առաջ, ոչ ոք ալ ունեցած էր Ծիրիէն ետք: Ղազարոսը ինքն ալ ոչ ոք ունեցած էր Ծիրիէն առաջ, ոչ ոք ալ ունեցած էր Ծիրիէն ետք: Ծիրի ալ ոչ ոք ունեցած էր Ղազարոսէն առաջ, ոչ ոք ալ ունեցած էր Ղազարոս

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Կապոյտ Խաչի Տիկնանց վարչութիւնը իր խոր եւ սրտակից ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մկըրեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան համայն պարագաներուն՝ իրենց եղբօր – որդի, տարաբախտ Նուպար Փաւոսեանի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փափազեան, Եսեեան եւ Քէօսէեան ընտանիքներուն, իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ աղջկանին՝ Մարի Փափազեանի կլկծալի մահուան առթիւ։

×

Այս ախուր առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեանէ 250 ֆ. վոխան ծաղկեպսակի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Օսմանճեանի մահուան առթիւ ան՝ իր աղջկաններէն, կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի կահաւորման, վոխան ծաղկեպսակի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

8րդ ցանկ

Վարդանեան Եպսկ., Տօքթ. Շ. Խաղինէճեան, Ժաք Սաղըրեան 500ական, Արտմանեան ընտանիք 300, Ժան Ապաջեան 250, Ա. Արութեան 250, Ն. Յովհաննէսեան 150, Հայր. Ճերէճեան, Մանուէլեան, Գաշարեան 100ական, Տէր-Յովհաննէսեան, Տարուբեան, Ղազարեան, Ա. Զարուքեան, Վ. Պօղոսեան 50ական, Զ. Կորկիսեան 20, Տիկ. Փասքուալեթթի 15։

Նախորդ դումար 39.505

Ընդհ. դումար 42.540

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՈՒՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Միքայէլեանէ (Պօրտօ) 50 ֆր. դպրոցին Տէր եւ Տիկին Փ. Մանուկեանէ 10 ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Յ. Դ. Չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կ'բրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առիթով, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հոկտմբ արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Փոխն ի վոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը ներկայացնէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ Վ.ԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ապ. Տան սրահին մէջ։

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կաո Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Հինգշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 20,30ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Նիւթ՝ «Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը»

Կը ներկայանէ՝ Տօքթ. ՄԱՐՍԷԼ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԼԻԻԲ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ (ֆրանսերէն) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)

Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն)

Կ'երգուին Կոմիտասեան երգեր

×

ՎԱՃԱՌՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆեթի մէջ։

Կազմակերպութեամբ Ա.ԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ բանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ ԼԻԻԲ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐ ՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակից-ներն Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ-անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւիկ Զաքիեանի սրճարանի եռեւի սենեակը։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի ղեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պիեմոն) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ամիսպղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաւէ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անուշեան Արտեմի Կարապետեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Յուլիոս Արտեմի Կարապետեան (Գարուն), ծնած 1921 թուին, Կոտայքի չրջան Ճաթղրան գիւղը (Հրազդան)։ Անհետացած է հայրենական պատերազմի ժամանակ։

Իմացնել հեռաձայնելով 985–15–56 կամ 033–02–12, կամ գրել՝

Paroisse Arménienne
10 bis, Rue Thouin — 75 - Paris (5e)
FRANCE

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը, Շաբաթ եւ կիրակի օրերու համար, գրաղելու համար հիւանդով մը որ գժուարութիւն ունի չարժելու։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արեւոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբի
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — Բոթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը։

Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան,
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Յատուկ յայտնի՝ մանրամասնութիւններ

ՁԱՏԻԿԸ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր անդամակցիլ այս երեքշաբթի (Մարտ 14) ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Բ. յարկ։ Այս երկրորդ նիստին, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԹԼՓԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաշանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուռեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փաստէօր, էսթալիէ 5, 6րդ յարկ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵԾ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երէց Հայ Արեւոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբի
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — Բոթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը։

Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Կապոյտ Խաչի Տիկնանց վարչութիւնը իր խոր եւ սրտակից ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մկըրեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան համայն պարագաներուն՝ իրենց եղբօր – որդի, տարաբախտ Նուպար Փաւոսեանի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փափազեան, Եսեեան եւ Քէօսէեան ընտանիքներուն, իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ աղջկանին՝ Մարի Փափազեանի կլկծալի մահուան առթիւ։

×

Այս ախուր առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեանէ 250 ֆ. վոխան ծաղկեպսակի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Օսմանճեանի մահուան առթիւ ան՝ իր աղջկաններէն, կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի կահաւորման, վոխան ծաղկեպսակի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

8րդ ցանկ

Վարդանեան Եպսկ., Տօքթ. Շ. Խաղինէճեան, Ժաք Սաղըրեան 500ական, Արտմանեան ընտանիք 300, Ժան Ապաջեան 250, Ա. Արութեան 250, Ն. Յովհաննէսեան 150, Հայր. Ճերէճեան, Մանուկեան, Գաշարեան 100ական, Տէր-Յովհաննէսեան, Տարուբեան, Ղազարեան, Ա. Զարուքեան, Վ. Պօղոսեան 50ական, Զ. Կորկիսեան 20, Տիկ. Փասքուալեթթի 15։

Նախորդ դումար 39.505

Ընդհ. դումար 42.540

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՈՒՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Միքայէլեանէ (Պօրտօ) 50 ֆր. դպրոցին Տէր եւ Տիկին Փ. Մանուկեանէ 10 ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Յ. Դ. Չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կ'բրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առիթով, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հոկտմբ արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Փոխն ի վոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը ներկայացնէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ Վ.ԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ապ. Տան սրահին մէջ։

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կաո Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակից-ներն Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ-անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւիկ Զաքիեանի սրճարանի եռեւի սենեակը։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի ղեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պիեմոն) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ամիսպղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաւէ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անուշեան Արտեմի Կարապետեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Յուլիոս Արտեմի Կարապետեան (Գարուն), ծնած 1921 թուին, Կոտայքի չրջան Ճաթղրան գիւղը (Հրազդան)։ Անհետացած է հայրենական պատերազմի ժամանակ։

Իմացնել հեռաձայնելով 985–15–56 կամ 033–02–12, կամ գրել՝

Paroisse Arménienne
10 bis, Rue Thouin — 75 - Paris (5e)
FRANCE

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը, Շաբաթ եւ կիրակի օրերու համար, գրաղելու համար հիւանդով մը որ գժուարութիւն ունի չարժելու։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵԾ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երէց Հայ Արեւոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբի
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — Բոթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը։

Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ապ. Տան սրահին մէջ։

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կաո Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը ներկայացնէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ Վ.ԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՄԱՐՏ
MERCREDI
15 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12366

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.366

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Բ. ՈՒԿՐԱՅԻՆԱ ԵՒ ԼԵԹՈՆԻԱ

Հետեւելով Մոսկուայի Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէի 30 Դեկտ. 1971ի դաղտնի «ուքազ»ին, Զեկայի գործակալները խիստ հետապնդումներու ձեռնարկած են զանազան Հանրապետութեանց մէջ։

Յունուար 11ին եւ 12ին Քիեւի եւ Լվովի մէջ ձերբակալուած են կարգ մը լրագրողներ, որոնց չարքին հեռատեսիլի նախկին մեկնաբան Շոռնովիլը, որ արդէն 1967ին անգամ մը բանտարկուած էր, արտասահմանի համայնավարներուն ուղղուած նամակով մը քննադատած ըլլալով Ուկրայինայի ռուսացումը։ Ցետոյ նաեւ՝ գրական քննադատ Իվան Զիւզան, որ պաշտպանած էր պատմագէտ Մորոզը, ինը տարուան դատապարտուած՝ իր ազգայնական դաղափարներուն համար։

Ուկրայինան տարածութեամբ, անտեսական աղբիւրներով եւ բնակչութեան թիւով — աւելի քան 40 միլիոն — ամէնէն մեծ Հանրապետութիւնն է Խորհրդային Միութեան։ Կարճ չրջանի մը համար անկախութեան տիրացած առաջին աշխարհամարտի վերջերը, Ուկրայինացիք երբէք չեն ընդունած իրենց երկրի ղրաւումը Ռուսերուն կողմէ, զորս կ'անուն կեդրոնական Եւրոպայի, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ կ'ապրին մեծ թիւով Ուկրայինացիներ, որոնք ունին իրենց դանազան կուսակցութիւնները — ազգայնական եւ ընկերվարական, — բոլորն ալ կուսակից՝ իրենց երկրի անկախութեան։ Կազմած են տարագիր կառավարութիւն եւ Խորհրդարան (Ռատա), բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ։ Դաղտնի կապ կը պահեն երկրի հետ։ Մինիխի «Ազատութեան Ռատիոյի» եւ Ալչինկըճնի «Ամերիկայի Ձայն»ի ուկրայնական բաժինները ամէն օր ձայնասփռումներ կը կատարեն՝ ուղղուած Ուկրայինայի բնակչութեան։

Ռուն իսկ երկրին մէջ 1970ին հիմնուած է Ուկրայինեկի Վիզնիբ դաղտնի պարբերականը, նուիրուած ուկրայնական ազգայնականութիւնը արծարծելու եւ վառ պահելու հայրենասիրական աշխատանքին։

«Կէս դարէ ի վեր Ուկրայինան մտածողութիւն կը պատճառէ Կրեմլինի վարիչներուն», կը դրէ Մոնտ աշխատակից Պէռնար Ֆէկրոն, հակառակ այն իրականութեան, որ Ուկրայնացիները մեծ դեր կատարած են կուսակցութեան նուիրապետութեան դերադոյն վարիչ մարմին — Պոլիթպիւրոյ — ներուն մէջ։ Ցիշե՛նք, որ Ուկրայնացի էր Նիկիտա Խրուշչեւ։ Բնակչութեան մէկ մասը դրկուած ըլլալու դպացումէն կը առասպել։

Պալթեան երկիրները (Լիթուանիա, Լեթոնիա եւ Էսթոնիա) դերծ չեն Զեկայի հետապնդումներէն։ Ասոնք Խորհ. Միութեան կցուեցան 1940ին։ (Միացեալ Նահանգները ցարդ չեն ճանչցած անոնց կցումը)։ 1944ին օտարներու այնտեղ մուտքը արդիլուեցաւ։ Երեւութապէս խաղաղ, ներքին խոր անհանդարտութիւն կը տիրէ մասնաւորաբար Լեթոնիոյ մէջ։ Մոնտի աշխատակիցը կը յայտնէ, որ Լեթոնացի 17 համայնավարներ, որոնցմէ չատեր 25, 35 նոյնիսկ աւելի տարիներէ ի վեր կուսակցութեան անդամ են, դաղտնի պայքարած են համայնավարական չարքերուն մէջ եւ ճաշակած «բուրժուա» վարչաձեւի բանտի դառնութիւնները, չրջաբերական մը ուղղած են արտասահմանի կարգ մը Համայնավար կուսակցութեանց, յայտնելով թէ ներկայիս հիասթափուած են։ Որովհետեւ կը տեսնեն, որ «լենինականութիւնը կ'օգտագործուի իբրեւ հողմարդել մեծ-ռուսական ազգայնութեան, որով կ'առաջնորդուի կուսակցութեան վարիչներուն քաղաքականութիւնը»։ Մէկ խօսքով, կ'ըսեն, ասիկա Պալթեան երկիրներու եւ Խորհ. Միութեան միւս փոքր ազգերու բռնի ձուլումն է պարզապէս։

Սթալինի եւ Բերիայի օրով խորհրդային Հանրապետութեանց մէջ տարբեր ազգութեան պատկանող մտաւորականներ պաշտօնեաները նշանակելը սովորութիւն դարձած էր։ Կրեմլին վստահութիւն չունենալով տեղացիներուն վրայ, դուրսէն իրեն վստահութիւնը վայելող հակիչներ կը կարդէր։ Այս դրութիւնը կը չարունակուի ցարդ Լեթոնիոյ մէջ։ Ուկրայի կոմկուսի երկրորդ քարտուղարը միշտ Ռուս մըն է։ Նոյնն է միւս քաղաքներուն մէջ ալ։

Ռուսացման քաղաքականութիւնը իր լրումին հասցնելու համար է անչուչա, որ ամէն տարի 25էն 35·000 Ռուսեր կը հաստատուին Ուկրա, պակսեցնելով Լեթոնացիներու համեմատութիւնը։ Մայրաքաղաքին մէջ տոկոսը 1959ին 45 առ հարիւր էր, 1970ին ինկած է 40 առ հարիւրի։ Իսկ ամբողջ Լեթոնիոյ մէջ նոյն չրջանին համեմատութիւնը 62 առ հարիւրէն իջած է 57 առ հարիւրի։

Կարգ մը ձեռնարկներու մէջ դործաւորները Լեթոնացի են, բայց վարիչ պաշտօնեաները բառ մը լեթոներէն չեն դիտեր։ Ցետոյ նաեւ Ներքին նախարարութեան 1500 պաշտօնեաներէն 300ը միայն կը խօսին տեղական լեզուն։ Ազգայնական դպացումը մեռցնելու համար կուսակցութեան եւ կառավարութեան վարիչ մարմիններէն դուրս կը հանեն տեղացի համայնավարները եւ Ռուսեր կը նշանակեն անոնց տեղ։

Լեթոնիոյ մէջ ապրող լիթուանացի, էսթոնիացի, դերման եւ լեհ փոքրամասնութիւնները ներկայիս դատապարտուած են ձուլուելու, մինչդեռ 1940էն առաջ ունէին իրենց նախակրթարանները ու երկրորդական վարժարանները, թատրոնները ու մշակութային կազմակերպութիւնները։ Վերջացնելով, չրջաբերականի հեղինակները կը չեշտեն, որ «խորհրդային Հանրապետութեանց մէջ ամէն բան Ռուսերուն համար է։ Բնիկ ժողովուրդը իր Հանրապետութեան մէջ պզտիկ բան մը ունի դեռ։ Սակայն միւսները բան մը չունին»։

Լեթոնացի բողոքարկու համայնավարները դառնօրէն կ'ողբան իրենց հիասթափութիւնը։ Կը դիմեն օտար Համայնավար կուսակցութեանց, յուսալով որ Մոսկուա նկատի ունենայ անոնց բարեխօսութիւնը։ Սակայն Կրեմլին կարեւորութիւն չի տար ուրիչի կարծիքին. անոր համար կարեւորը ուժն է։ Ֆէկրոն կը յիշէ Զեխոսլովաքիոյ պարագան եւ դիտել կուտայ թէ Լեթոնացիք պէտք չէ որեւէ արդիւնք ակնկալեն օտարներու միջամտութենէն։ Սակայն, կ'ըսէ անոնց դիմումը ի յայտ կը բերէ ա՛յն, որ մե՛ծ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի խորհրդային իշխանութիւնը։ Կարելի է առաջքն առնել մտաւորականներու բողոքին, մեղմել անտեսական տագնապներն ու վատ հունձքերը փոխարինել լաւերով։ Սակայն կարելի չէ քանի մը ուքազով, ոստիկանական դործողութիւններով եւ վարանոտ ներու պաշտօնապուկումով բառնալ ազգութեան յարաճուն դժդոհութիւնները։

Ցարերը «ժողովուրդներուն բանտ»ին վերածեր էին ռուսական կայսրութիւնը։ Լենին խոստացեր էր հակառակը ընել։ Սակայն մեռնելէն քիչ առաջ սարսափով նկատած էր, որ իր «ազգութեանց քաղաքականութիւնը» բոլորովին ձախողեր էր։ Ֆէկրոն կը հարցնէ թէ ատիկա մի՞թէ արդիւնքը չէր այն ծայրայեղ կեդրոնացման, զոր ինքն էր պարտադրած կուսակցութեան։ Հասկնալով սխալը, ուղեր էր ուղղել դայն։

1922 Հոկտ. 6ին կը դրէր Պոլիտբիւրոյին. «Մահացու պատերազմ կը յայտարարեմ մեծ ռուս ազգամոլութեան (շովինիզմ) դէմ»։

Եզրակացնելով, Պէռնար Ֆէկրոն կ'ըսէ. Ներկայ վարիչներու պայքարը ազգայնականութեան դէմ, մտաւորականներու ընդվզումները եւ տեղացի համայնավարներու բողոքը ռուսացման դէմ կը հաստատեն թէ վարչաձեւը տակաւին կը կրէ հետեւանքները յիսուն տարի առաջ, Խ. Միութեան հիմնարկութեան առեն դրծուած սխալին, զոր ուղղելու ո՛չ ժամանակ, ոչ ալ ուժ ունեցաւ Լենին։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Փարիզի ամերիկացի դեսպան Ութթսըն, երկուշաբթի օր հեռաձայնած է չին դեսպանատունը եւ ինքզինքը «թէյի» հրաւիրած է հոն։ Այս ձեւով տեղի կ'ունենար երկու դեսպաններու հանդիպումը։

Հանդիպումը, որ առաջինն էր իր տեսակին մէջ, տեւեց 50 վայրկեան եւ, համաձայն Ութթսընի, Մ. Նահանգներու դեսպանը Ֆրանսայի մէջ, խօսակցութիւնը եղաւ «ջերմ եւ բարեկամական»։

Երկու կողմերը չուզեցին մանրամասնութիւններ տալ թղթակիցներուն, իրենց խօսակցութեանց մասին։ Նոյնիսկ չըսին, թէ յառաջիկայ հանդիպումը ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ։ Այսուհանդերձ այդ հանդիպումները կրնան չարունակուիլ կողմերէն մէկուն փափաքին վրայ։ Իրրեւ մանրամասնութիւն Ութթսըն յայտնեց, թէ խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է Ֆրանսերէն։

Չինեամերիկեան միացեալ դեկոյցը, որ հրապարակուած էր Փետրուար 27ին, Նիքսընի Փեքին այցելութեան վաղը — դայնին, կը յայտնէր նման հանդիպումներու որոշումը — «դանազան միջոցներով յարաբերիլ իրարու հետ»։ Սպիտակ Տունն ալ, իր կարգին, Մարտ 10ին կը ծանուցանէր, թէ «չփումները տեղի պիտի ունենան Փարիզի մէջ, տեղւոյն ամերիկեան եւ չին դեսպաններուն միջոցաւ»։

Այս չարքին առաջին հանդիպումն էր, որ տեղի կ'ունենար առջի օր։

Լոնտոն եւ Փեքին որոշեցին դեսպաններու փոխանակում կատարել։ Անգլիա 1950ին ճանչցած էր Չինաստանը, սակայն, որպէսզի դժգոհ չձդէ Ուաչինկթընը, որ այդ օրերուն բացարձակ դէմ էր Փեքինի կառավարութեան, Ֆորմոզի մէջ պահեց իր պաշտօնական ներկայացուցչութիւնը։ Ասիկա պատճառ դարձաւ, որ Փեքին մերժէ դեսպան ղրկել Լոնտոն։

Այժմ Լոնտոն կը փակէ Ֆորմոզի իր հիւպատոսարանը, որով Չինաստան եւ Անգլիա այժմ կ'ունենան դեսպաններ փոխանակել։

Ֆորմոզի մէջ այսուհետեւ անգլիական չահերը պիտի պաշտպանէ Աւստրալիոյ դեսպանատունը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն երկրորդ ազդարարութիւն մը ուղղեց Վրաստանի՝ խստիւ քննադատելով «գաղափարախօսութեան մարզէն ներս կարգապահութեան պակասը»։

ՊԱՀԻՆի մէջ, Պարսից ծոց, արիւնալի միջադէպեր պատահեցան ուսանողութեան եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Ուսանողները ցոյցով մը զօրավիդ կը կենային բանուորներու դործադուլին. ոստիկանութեան հակահարուածը կ'ըլլայ լուռն։ 12 մեռեալ եւ վիրաւոր կայ։

ՔՈՆԿՈՑԻ նախագահը՝ Նկուասպի տեսակցեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի հետ։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ « ընկերվարական ենք մարքս – լենինեան հիմունքներով եւ մեր այդ որոշումը անդառնալի է։ Կը ճչդեմ, թէ կարելի է խօսիլ Ֆրանսայի հետ առանց դրամատէր ըլլալու եւ Պր. Փոմփիտու վստահութիւն տուաւ լինի, թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի չխառնուի մեր դործերուն »։ Կասկած չկայ յամենայն դէպս, թէ Նկուասպի Ֆրանսայի դրամը պիտի չմերժէ «իր ընկերվարութիւնը կառուցանելու համար»։

ՅԱՅՐԱՅԵՂ ՁԱՒ 13 կազմակերպութիւններ որոնց մէջ Ընկերվարական միացած կուսակցութիւնը (Փէ. Էս. Իւ.) որոշած են «բացատրութեան ապդային օր մը» կազմակերպել Մարտ 17ին պահանջելու համար «դրամատիրութեան դին – եալ խոմբերուն լուծումը, Արընոյլ պաշտօնանկ բանուորներու եւ առնուիլը, եւայլն, եւայլն»։ Թռուցիկներով կը չեշտեն մանաւանդ թէ «բացատրութեան» օր մը պիտի ըլլայ, այսինքն միջադէպեր պիտի չպատահին։ Փողոցէ փողոց ձախակաչները պիտի «լուսաբանեն» ժողովուրդը։ Այս 13 կազմակերպութեանց մէջ կան ձախակաչները, Կարմիր Իւմանիթէն, տրոցկիստները, Փէ. Էս. Իւ., Սըքուռ–Ռուժը, անիշխանականները, Համայնավար Լիկան, Ժողովուրդին Դատը, Կարմիր Գիծը, եւն., եւն.։ Ասոնք ալ անչուչտ իրարու մէջ տարակարծիք են։

ՄԻԼԱՆՈՑի մէջ բացումը կատարուեցաւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան համագումարին։ Էնրիքօ Պէռլինկէր, կուսակցութեան առաջնորդը կոչ ուղղեց Ռուսիոյ եւ Չինաստանի՝ վերահաստատել իրենց յարաբերութիւնները։

ԱՅՍՐՑՈՐԴԱՆԱՆի մէջ Թաղապետական ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան ,17 արաբ դրաւուած չրջաններու մէջ։

ՊՈՐՏՈՑի մեծ օրաթերթին՝ Սիւտ – Ուէսթի պաշտօնեաներու դործադուլը վերջացաւ եւ աւելի քան երեք չաբաթ տեւող դադարէ մը եաք, թերթը լոյս կը տեսնէ Հինդչաբթի։

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋի ընթացքին կառքի արկածներէ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 74 հոգի մեռած է եւ 769 վիրաւոր կայ եւ այս թիւերը, դժբախտաբար, վերջնական բնոյթ ալ չունին։

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ՅՈՒՐՏԻՆ եաք, որ չաբաթ եւ կիրակի տիրեց դրեթէ ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէկ մասին վրայ (Փարիզ միայն 3 աստիճան էր 0էն վեր), գարնանային օդ մը սկսաւ երկուչաբթի եւ մանաւանդ երեքչաբթի օր։

ԿՈՓԱՄԱՐՏի վելթէը ծանրութեան եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը պահեց Մենեթրէ որ 6րդ ռաունտին դեռին նետեց Կալուան։ Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Փալէ տէ Սփոր։

ԳԱՌԶՈՒ

ՓՈՐԱԳՐՈՂ ԵՒ ՎԻՄԱԳՐՈՂ

ՀԱՏՈՐ Ա.

Շքեղ, ամբողջական, կլանիչ հատոր մը՝ մեծադիր էջերով՝ նուիրուած Գառզուի փորագրական ամբողջական գործերուն՝ 1948–1962 թուականներու միջեւ ստեղծագործուած: Հարազատ արտայայտութիւն մը — վերարտադրութիւն մը — պէտք է ըսել, քանի իւրաքանչիւր գործ եւ գործին տարբերակը տպուած է իր իսկ «բնագրին» համանման, բազմազոյն կամ սեւ–ճերմակ: Նախաբանը գրած է ֆրանսական կաճառէն Ռոժէ Քայուա, իսկ իւրաքանչիւր գործ բացատրուած է, մեկնաբանուած է երեք լեզուներով — ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, իւրաքանչիւր գործին տպագրական քանակին ճշդումով եւ վաւերացումով:

Ամբողջական համայնապատկեր մը՝ այս հատորը՝ Գառզուի փորագրական գործերուն, առաջին օրերէն, որ թոյլ կուտայ աւելի լաւ հասկնալ ու գնահատել արուեստագէտի գործերուն ու անոր ընդմէջէն անոր հոգիին եւ առանձնայատկութիւններուն:

Առաւիւէ, արտակարգօրէն գրաւիչ աշխարհ մը՝ Գառզուինը: Իրականութիւն եւ երազ, ներկայութիւն եւ փախուստ, պերճախօսութիւն եւ լռութիւն հազուագիւտ չափերով կրնան այսքան քով–քովի եկած ըլլալ, առանց հակասելու, կազմելու համար ինքնուրոյն ամբողջականութիւն մը: Ամէն ինչ ներկայ է հոն եւ յանկարծ կը զգաս թէ ամէն բան բացակայ է նոյն տեղ: Կան անչարժութիւններ, լռութիւններ: Կարծէք, յանկարծ, ամէն ինչ դադրած է շնչելէ, կամ պակսած է օդին մէջ թթուածինը: Կարծէք նաեւ, թէ եկած է աշխարհի վախճանը, բայց սակայն, ներթափանց դրաւչութիւնը Արուեստին — աներեւակայելիօրէն բըռնուած էք, տարուած՝ կախարդական այդ աշխարհին մէջ, ուր այլուրութիւնը, չըննորհիւ Տեսանողի երազին դարձած է բանաստեղծութիւն:

Ահա՛ Գառզուի հոգիին եւ արուեստին երկու բեւեռները: Նախ իրականութիւնը, երբեմն բիրտ, մերօրեայ մեքենային եւ մեքենական սարսափազդու կեանքը պատկերող: Քաղաք–հրթիռներ, երկաթուղիներ՝ ուր ոչ մէկ վայրաշարժ կ'ուրուագծուի, երկաթեայ անտառածածկ սիւներ, թնդանօթ, նաեւ, առագաստներ, քարափ, լքուած անիւ: Այս բոլորով կը զգաս թէ Գառզուն վկան է իր դարուն, սակայն յանկարծ ամէն ինչ կ'առնէ անիրական չեզոք մը, — թնդանօթին դիմաց երկինքը կը պահէ իր ամբողջական երազային կապոյտը, դռները միշտ բաց են եւ կամ բացուածները չունին դուռ, որպէսզի երեւակայութիւնը միշտ կարենայ թռչիլ դէպի հեռաւորը, անհունը:

Գառզու իր մէջ կը խտացնէ անցեալը եւ ներկան: Կան արկըմբէներ եւ պարահանդէսի դիմակաւոր կիներ: Կինը: Միշտ ներկայ է ան պարզ, պայծառ, հրապուրիչ եւ սակայն անմատչելի: Կամ խոր – հըղդեաւոր քրմուհիի նման պատրաստ՝ անդուլ ակնկալելի այլ խոովիչ արարողու – թեան մը, որուն թափարդին գոհը կրնաս դառնալ: Ամէն պարադայի թեթեւ է ան, դրեթէ թափանցիկ, երբեմն ուրուագիծ մը: Գառզուի կինն է ան, միշտ եւ ամէնուր իր ներկայութիւնը զերզդացնող: Գառզուի այս իրականութիւն – երազ, վախ – անդորրութիւն աշխարհը միթէ չէ՞ բնորոշուած արդէն իր անձնական ցուցահանդէսներէն երկուքին անուա – նումներով — «Յայտնութիւն» եւ «Երկրային Դրախտ»: Զուլեցէք, միակտուր ամբողջութիւն մը դարձուցէք այս երկուքը, ու կ'ունենանք Գառզուի աշխարհը:

×

Գառզու նախ կը մտածէ «դէմքերութիւն»: «Դիմէ» մըն է ան թեթեւ, արագ, թռչող, պատուքող, ու այնքան նրբին, վայելուչ, դրեթէ թափանցիկ: Այլ պարադաններու ան կը դառնայ խճճուած, իրերանց, փչաթելերու նման ցից՝ կապ – մելու համար պարիսպ թէ կնոջ մազերու թաղ: Ու իր այս դերազանց յատկութեան ամէնէն նպաստաւոր օժանդակներէն է վէմը, քարը, որուն վրայ ուղղակի աչխատանքով չուրջ քսանեւհինգ տարիներէ ի վեր կերտած է իր բազմաեռ եւ բազմերես գործը: Ու ասոր վրայ կ'աւելնայ գոյնը՝ իր նրբերանգներովը կապտաւուն կանաչէն մինչեւ բոսորագոյն նարնջագոյնը, որ Գառզուինն է եւ որ կ'ըլլայ մեզմօրէն թափանցիկ կամ վէնեաիկի դլխաւոր ջըրանգքը թանձրօրէն սառեցնող դունաւորում՝ առանց խորութեան:

Ահա՛ Գառզուն: Աւերակներու թէ չքեղազգոյն պալատներու եւ Վենեաիկի նկարիչը, պատերազմական դաշտ թէ՝ Փրովանսի սաղարթախիտ «Անտառը» վրձնողը:

Գառզու մը՝ որ կրնայ գծել արեւ մը, որ քեղ կը պաղեցնէ, սակայն արուեստով մը, որ մեզ կը կախարդէ, կը փոխադրէ: Հուրը՝ հոս է:

Ու այս պերճափայլ հատորը մաս պէտք է կազմէ դրադարանին բոլոր անոնց, որոնք «Գառզու» մը ունին իրենց տունը դեղեցկացնող, մնացեալներուն համար արթնցնելով փափաքը ունենալու երկուքն ալ:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԱՅՆ ՎԱՌ ՕՐԵՐՈՒՆ... ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԷՐ ԵՐԲԵՄՆ

Երբ պատանի ես կամ երիտասարդ, անցեալը դոյութիւն չունի քեզի համար. կ'ապրիս յափշտակուած դարուն կեանքիդ հրաբուղ ներկայովը միայն: Բայց երբ կը հասնիս կեանքիդ աշունին, այն ատեն ներկան տաղտուկ կ'ապդէ քեզի չատ անդամ, եւ խոյս տալով երբեմն անոր, կ'ուղես յանձնուիլ անցեալի յիշատակներուդ, անոնց մէջ ոչ միայն որոնելու կեանքիդ կապուած թանկագին փշրանքներն ան – դարձ հին օրերուն, այլեւ օրօրուելու՝ յաւէտ կորսնցուցած երիտասարդութիւնդ վերապրելու ցնորական սփոփանքով: Կ'ըսեն, մեկնիլ՝ մեռնիլ է քիչ մը, եւ իրաւամբ, սակայն չեմ գիտեր ինչո՞ւ նոյնը չեն ըսած նաեւ երբ երիտասարդութիւնդ կը կորսնցնես....: Թողէք որ այսօր, թռիչք առնեմ դէպի քառասուն – եւլեց տարիներ հեռու անցեալի մը դիրքը:

1926ին չատերու կողքին նոր ոտք կը դնէինք Ռոնի մայրաքաղաք՝ Լիոնի մայթերուն վրայ: Ինչպէս այլուր, հոն ևս, մօտաւորապէս 3 տարիներէ ի վեր, ծնունդ առած էր արդէն հայկական դաղութը, որ օրէ օր կը չարունակէր բազմանալ ու չէնալ: Առաջին իսկ կիրակին, դուարթութիւնը կ'ուսնեայի, օսար այդ նոր հորիզոնին տակ, հայկական հաւաքոյթի մը ջերմիկ մթնոլորտն ապրելու: Դաչատահանդէս մը սարքուած էր, Լիոնի Հայոց քաջածանօթ՝ Քիւսէի սիրուն բաւձունքին վրայ: Տարեցներու եւ երիտասարդներու բազմութեամբ, հայրենական խանդավառութիւնը զադաթնակէտին էր հասած: Վաղեմի ուսուցիչ Ա. Կիւլպէնկեանի — վերջերս մեռած — հայրենասիրական խրախուսիչ բանախօսութենէն վերջ, ներկաները կը թնդացնէին խրախճանութեան այդ վայրը, մեանաբար երդելով մեր ազդային փառապանծ երդերէն «Լուսին չկար»ն ու «Իրերէ արծիւ»ը: Դեռ նոր հասած Տաճիկներու երկրէն, կարծես չէի կրնար ականջներուս հաւատալ, երբ կը լսէի բարձրաղաղակ երդուիլը՝ մեր հերոսական այդ երդերուն. չէ՞ որ հոն՝ Թրքաստանի մէջ, պիտի չհամարձակէիր չրթներուդ փսփսումովն անդամ երգել զանոնք....: Ի տես այս պատկերին, պատանիի հոգիս կը խայտար հանդէպ ազանչելիքի մը՝ որ կը կոչուի Ազատութիւն: Եւ այդ պահուն, ինքնաբերաբար սա խորհրդածութեան կը յանդէի որ, եթէ հայ դաղթականը ճակատադրօրէն դժբախտութիւնն էր ունեցած բաժնուելու իր հօրենական հնաւանդ ծննդավայրերէն, փոխարերաբար դոգացես, երջանկութիւնը կ'ունենար թառելու Ազատութեան ոստաններու մէջ, իր հայրենասիրական տենչն ու պոռթկումը անձարձակօրէն արտայայտելու հնարաւորութեամբ: Կը մտաբերեմ այսօրուան պէս, իր սլացիկ հասակով կ'երեւի երիտասարդ մը, խոհուն դէմքով, որ պիտի երդէր իր քաղցրալուր ձայնով քաղցր մեղեդիներ, մասնաւորաբար «Անոյշ»ին՝ Բարձր սարերն ու Աղջիկ աննատուածը, իրապէս վերացնելով լսողները. անոր անունն էր Վահրամ Զանտըեան, վիպային չունչով երդիչ մը, չատ սիրուած այն օրերու Լիոնի Հայերու կողմէ: Ախո՜ս, ան պիտի չիջէր վաղամեռիկ, կարճ տարիներ միայն իր ձայնին չնորհիւ ընծայելով Լիոնի հայ բեմերուն:

Ո՞վ էր այն կրակոտ երիտասարդը, որ յանկարծ պիտի բռնկեցնէր այդ մեղմանոյշ երդերով հանդարտիկ ու երազային մթնոլորտը, իր հրաշունչ արտասանութիւններով, որբանոցի սքանչելի տղաքներէն՝ մեր ամէնուսս ծանօթ Միսաք Միրզէն էր ան: Հայ ցաւի եւ բողոքի վհատնուն երդիչ՝ Աւետիս Ահարոնեանի նուիրական երկերուն անվիճելիօրէն հարազատ մեկնաբանողը: Ճշմարտութիւն մը յայտնած պիտի ըլլամ որ Միրզէն արդար կերպով իր մենաչնորհն էր դարձուցած Ահարոնեանի բանաստեղծութիւններու արտասանութիւնը եւ անվարան կրնամ ըսել իմ լսածներուս մէջ, նոյնիսկ ուղղակի արուեստագէտներէ — դուցէ աւելի յաջող արուեստի տեսակէտով — չեն կըզգած սակայն իր նման ալեկոծել ունկնդիրներու էութիւնը: Եթէ կը սխալիմ, թող ներուի ինծի:

Տարիներու ընթացքին, Միրզէն իր երիտասարդութեան հետ պիտի լքէր նաեւ արտասանողի իր դերը եւ մնալով միշտ համով հոտով դրող մը, պատմող մը, յետագային պիտի դառնար իր հասուն տարիքին, նոյնքան կրակոտ բանախօս մը: Մինչ իրիկնամուտը, ինչպէս ամէն օր, կը հասնէր չամբարաբար իր խաւարը սփռելու, դեռատի Հայուհի մը, իր Երթռուն ձայնով, հայ երդի հսկային՝ կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն, մերթ զուարթ, մերթ տրտում երդերու փունջով մը լոյս կ'ընծեցնէր հոդիներուն մէջ, զանոնք խայտացնելով եւ պարուրելով: Ան, ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Տօվլինար Տէր–Պետրոսեանը, որ չուտով Լիոնի եւ մերձակայ հայկական հանդէսներուն առաջին դարդը պիտի դառնար: Այն «դեղարուեստական բաժին»ներուն մէջ, ուր Տօվլինար չդանուէր, մեծ պակաս մը կար կարծես: Եթէ Փարիզ կը պարծենար իր անմահ Հայկանոյշ Թորոսեանով, Լիոնն ալ իր կարդին կը հպարտանար իր դեղաձայն սոխակով: Աւելցնեմ, որ հայ երդչուհին իր ձայնին վայելքը չէր չնորհեր միմիայն հայ ունկնդիրներուն, այլեւ չատ տարիներ, ան մաս կազմեց Լիոնի օփերայի երդեցիկ խումբին եւ Ազատագրումի չըրջանին, Օփերային թծախնդիր տնօրէնը, անոր արժանիքը դնահատելով, իրեն կը յանձնէր Լաքմէի կարեւոր եւ դժուարին դերը, զոր յաջողութեամբ կը վերջացնէր,

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Անչարժ ալեկոծութիւն: Այսպէս սահմանած էի այն համայնապատկերը որ դէմս կը պարզուէր, մեծափառ եւ ահաբեկիչ: Անչարժ ալեկոծութիւնը դեղեցիկ էր, եւ ես դիտէի թէ ինչ որ դեղեցիկ է, վերջ ի վերջոյ ոդեղէն է:

Երկար ճամբորդութիւնը ընդարմացուցած էր դիս, երբ յանկարծ յայտնուեցաւ Փերճնեան լեռնաշղթան, վակոնիս ապակիին եռեւ: Առաջին անդամն է որ կը տեսնէի ձիւնապատ լեռները, առաջին անդամն է որ կը տեսնէի մայր հողին ահաբեկիչ խիզախութիւնը, անոր հրաշադեղ համարձակութիւնը: Անչարժ ալեկոծութիւն մըն էր ան, որուն վիթխարի ալիքները կը տողանցէին անվերջ, ինծի պատճառելով յափշտակութիւն մը, որ չէր կրնար երկար տեւել: Մէկուն նման որ դառած ըլլալ կը թուի բացառիկ աչխարհ մը, որ կը համապատասխանէ իր մէկ մտերիմ ձգտումին, ես իսկոյն սլացայ ձիւնապատ լեռներն ի վեր երեւակայութեանս ամբողջ թափով: Ազատութեամբ մը որ բացարձակ էր, կը նուաճէի ողորկ ձիւնի անսահման տարածութիւնները, անցնելով մէկ լեռնակատարէն դէպի միւս դահավէժ անդունդը: Ձիւնը դիս այնքան կը շլացնէր, որքան կը կուրացնէ բացարձակ ազատութիւնը: Երջանիկ էի, վանդի դինով: Կատարները կը տողան – ցէին վերջացող օրուան մէջ, գնացքին հակառակ ուղղութեամբ, մէկդմէկ ծածկելով կամ բացայայտելով: Կար դիւթանք մը զոյներու, ուր չեչտուած սպիտակն ու կապոյտը իրենց դերազանցութիւնը կը հակադրէին ատորոտի բուսականութեան: Ներքին մրմունջ մը ինծի կ'ըսէր թէ կը մտնէի փոթորիկներու աչխարհը, որ թերեւս աչխարհն էր այն խաղաղութեան որ կը յաջորդէ ամպրոպային օրերու, եւ որուն այնքան պահանջն ունէի:

Մութը կոխած էր արդէն երբ դուրս եկայ: Համեստ կայարանը զետեղուած էր բնութեան ծոցը, հեռու՝ ամէն բնակութենէ, ինչ որ նչան էր թէ ան կը ծառայէ տարանջատ աւաններու: Արդարեւ, կայարանը կը կրէր զոյդ անուն, առաջինը հարազատօրէն Ֆրանսական, երկրորդը դուտ տեղական եւ դժուարահնչիւն: Այն նակիս եղած էր կարծեցեալ բեռնակիրը, որպէս մէկ անդամը ընտանիքին: Այն պահուն երբ հաճոյակատար մարդը հրաժեշտ կ'առնէր մեզմէ, ձեռքի չարժումով մը, էլիզապէթ պոռացած էր եռեւէն.

— Դուն ինծի ե՞րբ պիտի բերես կարմրալանջ...

Մարդը քիթ ունէր: Կը զգար ձուկը, աւելի քան ոեւէ տեղացի: Իր գրպանին պէս կը ճանչնար դժուարամատչելի եւ հեղեղատատ դետը, որ դիւղը կը բաժնէր բլուրներէն: Մինչդեռ ես ականջալուր եղած էի անծանօթին ձկնորսական սերտ գործութիւններու, ներս մտած էր թանձրամարմին կին մը, Մատամ Ապրալ անուն որ կ'ըսէր.

— Կը վախնամ որ քիչ մը ուշ ըլլայ...

Բերած էր այն հեռադիրը, խմս, որով ժամանուհս կը ծանուցանէի բարեկամներուս, խնդրելով որ կայարան դան պիտ առնելու:

Երկար խօսած էինք այդ դիչեր եւ ուշ պառկած: Ցաչորդ առաւօտը յատկացած էր լայնօրէն, երբ սալոն լքած էի, պոռալով եւ բուռն բողոք բարձրացնելով.

— Սատանա՛ն տանի ձեր դաւառը... կարելի չէ քնանալ... առուոն կանուխ դինուորական տաղանգ, թնդանօթաձգութիւն, փողահարութիւն... ապրումի՛ք տեղ չէ...

(1 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆԸ

—o—

Սոյն թուի Սեպտեմբերի 26ին երեք սենեականոց բնակարանի օրդեր (արտօնագիր) ստացայ։ Իսկ ինչո՞ւ աւելի չուտ չէի ստանում, թէեւ դրա կարիքը դրսում էի զեղուս 1966 թուականի վերջերին։ Ջլարծէք, թէ այդ կապակցութեամբ ձեզ եմ մեղադրում։ Ոչ։ Ինչպէս երեւի արդէն հասկում էք, իմ նամակը բողոք չէ։ Ընդհակառակն, իմ նամակը կարող է օգնել ձեզ բողոքները բաւարարելու գործում։ Ես ուզում եմ մի միջոց առաջարկել, որի մասյացումը տեղի է ունեցել 1971 թուականի Սեպտեմբերի 26ին, երբ վոխտրուեցի իմ նոր բնակարանը։

Առաջին օրերին ես այն տպաւորութիւնն ունէի, կարծես մեր չէնքը քանդում են։ Իմ բոլոր հարեւանները՝ և՛ ներքեւինները, և՛ վերեւինները, և՛ կողքինները սկսեցին եռանդով վերափոխել իրենց բնակարանները. չեխական կափել, չեխական զուգարաններ (հանելով հինը), նոր պարկէդ (քանդելով հինը), էլ չեմ տալիս միջնապատերի մասին, որոնցից քչերը մնացին իրենց տեղերում։

Ջերմարեցնելու համար ասեմ, որ ես հարցուփորձի միջոցով պարզեցի, որ մէկ սենեականոց բնակարանը վերափոխելու համար ծախսում է մինչեւ 1000 ռուբլի, երկու սենեականոցի համար՝ 1500 ռուբլի, երեք սենեականոցի համար՝ 2000 ռուբլի (մէկ սենեականոցինը աւելի փոքր եւ երեք սենեականոցից աւելի մեծ բնակարաններ մեր չէնքում չկան)։ Եւ բոլոր հարեւանները, ես ո՛չնչպէս, միահամուռ այն կարծիքն են եկ յայտնում, որ իրենց պրած ծախսերը աւելի քիչ կը լինէին, եթէ ստացած բնակարանները լրիւ զուրկ լինէին կոմունալ յարմարութիւններից, չլինէին միջնապատեր, չդրուէին դռներ ու լուսամուտներ, անմկացուած չլինէր հեղեղատանութիւն, չլինէին վանդակ, գազրան եւ ուրիշ բաներ, որոնց թուարկումը մի մեծ ցուցակ կարող է կազմել։ Սա տրամաբանական է, որովհետեւ հինը քանդելու համար միջոցներ է հարկաւոր։ Այսպէս ես իմ կողմից ուզում եմ աւե-

---

իր ժուռարահաճութեամբ անուն հանած Լիոնի Օփերային հանդիսականներուն առջեւ։

Որքան զոհունակ էինք այդ օրը մենք Հայերս, եւ այնքան երախտապարտ մեր հայրենակից օրիորդին, որ իր ձայնին միջոցով պատիւ կ'ընծայէր իր ազգին։

ԳԵՂԱՄ ՏԻՐ-ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԷՆ

—o—

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի նախաձեռնած ճաշ – պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Փետրուար 19ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահը։

Հոծ թիւով հայրենակիցներ կանուխէն փութացեր էին սրահ, որով ժամը 21ին ամբողջ սեղանները զբաւուած էին արդէն։ Մօտ չորս հարիւր հոգիի կը հասնէր ներկաներու թիւը։

Մասնաճիւղի վարչութեան քարտուղարուհին՝ Տիկին Շաքէ կիրակոսեան բարի զալուստի կարճ խօսքով բացուած յայտարարեց երեկոյթը։

Սեղանները ճոխ էին՝ հայկական համեղ ճաշերով։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը իր հաճելի մասնակցութիւնը բերաւ երեկոյթին։ Ապա իր համայիչ ձայնը լսելի դարձուց ներկաներուն ընկերուհի Շաքէ Պէնկեան։

Ներկաները զուարճացան մինչեւ ուշ ժիշեր։

Յաջող ձեռնարկ մըն էր։

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

լացնել, որ չինարարների կողմից դրը – ուած եւ մեր կողմից հանուած բոլոր յարմարութիւնները վերածուեցին աղբի։ Եւ որը բաւականին դժուարացնում էր մեր չէնքի աղբահաւաքների աշխատանքը (այդ առթիւ նրանք բազմիցս իրենց զայրոյթն են յայտնել)։

Եւ ահա, ելնելով այս ամէնից, ես ձեր միջոցով իմ խօսքն եմ ուղղում չինարարներին.

Յարգելի շինարարներ, դուք մեզ տուէք միայն պատերը, իսկ մնացածը ձեր բանը չէ։ Կառուցէք միայն պատերը եւ յանձնեցէք։

Իմ առաջարկը կը տայ հսկայական տնտեսում։ Դրա շնորհիւ մէկ չէնքի համար նախատեսուած դրամարով հնարաւոր կը լինի կառուցել երկու այդպիսի չէնք։ Էլ չեմ խօսում արագութեան մասին։

Ինդրում եմ, յանուն մեր քաղաքի բնակչութեան բնակարանային բարեկեցութեան, իմ առաջարկը աչքաթող չանել։

Յարգանքներով՝

ՇՄԱՒՈՆ ԿՈՒՆՋՈՒԼԵԱՆ

2–12–71 թիւ Երեւան

×

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի «Մշակոյթահովիկ» ամառնային սրճարանը մասնաւոր անձանոցից եւ պետական ձեռնարկութիւններից ընդունում է ջարդուած մոխրամաններ, ճաքած (յանկալի է բռնակները կտրուած) սուրճի բաժակներ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսարանը նուէր ստացած է չատ արժէքաւոր Աստուածաշունչ մը, հայերէն, 1600 տարուան հնութեամբ։ Նուիրատուն է պատուելի Փուատ Ապպատ, ընդհ. քարտուղար Արեւելքի Ս. Գրային Ընկերակցութեան։

ՊՈՒԼՈՑ դրական ֆաքիւլթէն լոյս ընծայած է չահեկան հատոր մը՝ «Սելիմ Դ., Մուսթաֆա Դ., Մահմուտ Բ. եւ Ալէմտար Մուսթաֆա փաշա»։ Կեդրոնականի նախկին տնօրէնը՝ Հրանդ Տէր–Անդրէասեան, որ դասախօս է համալսարանի մէջ եւ հեղինակ չուրջ 20 ուսումնասիրութիւններու, հատորին ձեռագիրը դրած է վենետիկի Մխիթարեաններու դրադարանին մէջ։ Թարգմանած ու ծանօթագրած է գործը յառաջաբանով մը։ Գիրքը պատմական օրագրութիւն մըն է։ Կը բնութագրէ օսմանեան կայսրութեան դէմ ուղղուած ապստամբութիւնները 1806էն 1810։ Զայն օրագրութեան ձեւով գրած է Գէորգ Օզուլուքեան, Օրթագիւղի Հայ մը։

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԷՍԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնակնդակի խումբը երկրորդ տեղը գրաւած է Քալիֆորնիոյ ախոյեանական մրցաշարքի դասաւորումին մէջ։ Խումբը Զաւակին կը մասնակցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 35րդ միջ–մասնաճիւղային մրցումներուն, Պէյրութ։

ՊՈԼՍՈՑ պատրիարքարանի կարդադրութեամբ փակուած է Խասգիւղի Ս. Սահակեան եկեղեցին։ Այս որոշումը տրուած է, նկատի առնելով որ Ոսկեղջիւրի նորակառոյց կամուրջին շինութեան աշխատանքները երկարած են մինչեւ եկեղեցիին շրջակաները։ Պատրիարքարանը յոյս ունի, որ քանդուելու դառապար – տուած եկեղեցին կարելի պիտի ըլլայ փոխարինել նորով մը, նախկին եկեղեցիին հողին մնացեալ մասին վրայ կամ այլուր։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Իրանահայ Միութիւնը, իր հիմնադրութեան քսանամեակին առիթով, գրքոյկ մը հրատարակած է, խմբագրութեամբ Նորայր Մամեանի, ուր կը ներկայացուի Միութեան երկու տասնամեայ գործունէութիւնը։ 1948էն ցայսօր ան օգտակար հանդիսացած է Պարսկաստանի հայ դպրոցներուն եւ մշակութային հաստատութիւններուն։ Միութիւնը ներկայիս ունի 400 անդամ։

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԷՍԻ Ազգային Օփերային մրցանակը (10·000 տոլար) ստացած է ամերիկահայ երգչուհի Էդնա Կարապետեան (մեցցո–սոփրանօ)։ Երգչուհին 1970ին մասնակցած էր Մոսկուայի Զայքովսկի հորրորդ մրցումին։ Մ. Նահանգներէն միակ մասնակցող երգչուհին էր։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դաշնակահար եւ ուսուցչուհի Տիկ. Ժանէթ Նոյման, ծնեալ Գազանճեան, որ Պէյրութի երաժշտանոցէն է, առենէ մը ի վեր հաստատուած է Պերլինի մէջ եւ ունի իր երեք տասնեակ մը աշակերտները։

Մարտ վերջի կիրակի օրը աշակերտականն ռէսիթալ մը տուաւ ամերիկեան զաղութին Հարնաքշատուղի չքեղ սրահին մէջ։

Ներկաները ծնողք եւ զեղարուեստասէր բարեկամներ, զովեստով արտայայտուեցան Հայուհիին մանկավարժական եւ երաժշտական կարողութեանց համար։ Աշակերտները զերմանացի, ամերիկացի, Փրանսացի եւ հայ ըլլալուն համար Տիկին Նոյման իր ողջոյնի խօսքը ըսաւ այս չորս լեզուներով։

Քանի չափ մատղաշ աշակերտ – աշակերտուհիներէն զատ, որոնք իրենց յաջող նուագը յայտնաբերեցին, ծափահարուեցան եւ նուէրներ ստացան, Տիկին Նոյման հանրութեան կը ներկայացնէր նաեւ չորս յառաջացեալ աշակերտուհի – ներ, որոնք սահուն եւ վարժ նուագեցին դժուար կտորներ։

Պ. Ֆ.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ

Ֆրանսահայ զաղութին մէջ իր հա – մեստ, այլ դնահատելի տեղը ունի, անկասկած, Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը։

Արդարեւ, քառասուն տարիէ ի վեր Միութիւնը իր ուժերուն ներած առաւելագոյն չափով կը ճգնի իր նպատակը բերել մեր զաղութի ազգային կեանքին եւ հայեցի դաստիարակութեան գործին։

1928էն ցայսօր հանդէսներու, այլ բնոյթի ձեռնարկներու, Իսիի հայ դպրոցին ընծայած իր օժանդակութեամբ, սաներ պահելու իր աշխատանքով եւ այլ գործերով իր կարելին ի գործ դրած է արդարացնելու համար իր Հայրենակցականի կոչումը։

Պարզ է, սակայն, որ որքան մեծ ըլլայ անդամներու թիւը, այնքան աւելի լայն տարողութիւն կը ստանան աշխատանքները։ Այս մտածումով է, որ կրկին կոչ կ'ուղղենք զաղութի Դաւրացիներուն՝ միանալ մեր շարքերուն, բոլորուիլ միութեանս չուրջ եւ միակամ ճիգով շարունակել աշխատանքները։

Կը մտածենք նաեւ, որ այլ վայրերու մէջ բնակող հայրենակիցները կրնան իրենք իրենց կարգին մասնաճիւղեր հաստատել իրենց վայրերուն մէջ։

Միութեան հասցէն է։

Georges Balian
17, Rue du 8 Mai 1945 — 93 - Drancy
Téléphone : AVI. 19-67

«ԱԼԱՔԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ինչի՞ համար խօսքերը, մոլոտց ամուսինը քիչ մակէն, նեղացած կերպարանքով մը։

Քանի մը վայրկեան եռքը Պօղոս էֆէնտի տունէն կը մեկնէր եկեղեցի։

Ժամկոչի այս խնդիրը չափազանց կը նեղացնէր զինքը։ Անշուշտ եթէ կնոջը ընդդիմութիւնը չըլլար, չատ դիւրաւ խնդիրը կը գոցուէր Վարդանը ճամբեւ։ Բայց ահա հիմա այդ տեսակ կարդադրութիւն մը ամբողջ իր ընտանեկան յարկին խաղաղութիւնը պիտի վրդովէր։ Պօղոս էֆէնտի դիտէր իր կնոջ յամառ բնութիւնը եւ այս բանն էր, որ երկիւղ կը պատճառէր իրեն։ «Եթէ ճամբենք ալ տղուն տուներկու ամիս Վարդան աղբօր խօսքը պիտի լսենք տանը մէջ», կը մտածէր փողոցը քալած ժիջոցին։

Պօղոս էֆէնտի չատ կարեւորութիւն չէր տար Շաղիկի՝ մօրը տունը երթալու սպառնալիքին եւ կը զգար, թէ պարզապէս պլեֆ մըն էր տիկա, բայց կ'երեւակայէր այն տեսարանները, որոնք պիտի պարզուէին Վարդան աղբօր ճամբուելէն ետքը իր եւ կնոջ միջեւ եւ այդ հեռապատկերը կը սարսափեցնէր զինքը։

Հոգեկան այս խռովքներուն մէջ Պօղոս էֆէնտի մտաւ խորհրդարան, ուր արդէն իրեն կը սպասէին Մանուկ եւ Ռափիկ աղաները։

— Աբղեօք ո՞ւշ մնացի, ըսաւ ինքզինք չքմեղացնելու ձեւով մը։

— Չէ՛, փութաց պատասխանել Ռափիկ աղա, մենք ալ հիմա եկանք։

Մանուկ ժամացոյցը նայեցաւ ու ըսաւ.

— Աւետը ուշ է, ամէնքս ալ մեր զբաղմունքները ունինք, չուտով մը սա գործը լմնցնենք ու երթանք... Վարդանին հաշիւը նայեցանք, 55 զրչ. առնելիք ունի եղեր, զրամը տանք ու ճամբենք։

Պօղոս էֆէնտի մտածկոտ՝ չպատաս – խանեց։

— Կանչե՞նք Վարդանը, հարցուց Մանուկ։

— Կեցիր, նախ խորհրդակցինք, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի, աճապարանքով գործ չտեսնենք...

— Կարծեմ խորհրդակցութիւնը երկուընիկ կատարեցինք։

— Այո, բայց մեր միւս ընկերներուն կարծիքը չառնուեցաւ, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի։

— Ի՞նչ հարկ, Պօղոս էֆէնտի, թաղական խորհուրդը արդէն հինգ անդամներէ կը բաղկանայ, քանի որ երկուքը հրաժարած են, հետեւաբար մեր երեքին տուած որոշումը մեծամասնութեան որոշումն է։

— Այնպէս է, բայց... թերեւս յետոյ մեր ընկերները դիտողութիւն կ'ընեն։

— Իրաւունք չունին։

— Անշուշտ, իրաւունք չունին, բայց ինչո՞ւ յետոյ խօսքի տեղի տանք, մէյ մըն ալ իրենց կարծիքն ալ առնենք։

— Գանք երէկ ընդիք այդ դիտողութիւնը, որպէսզի կարենայինք իրենց խմայ տալ։

— Երէկ չմտածեցի։

— Հիմա ապահովաբար տունը չեն, գործի գացած ըլլալու են...

— Վնաս չունի, թող քանի մը օր եւս մնայ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի։

— Բայց ի՞նչ կ'ըսէք, խօսք տուինք Մարգար էֆէնտիին... անոր քովը պըզտիկ մնանք։

— Ես այսօր Մարգար էֆէնտին կը տեսնեմ, հետը կը խօսիմ, դուք հոգ մի ընէք։

Մանուկ աղա հասկցաւ, որ աւելորդ էր աւելի երկար ընդդիմանալ։

— Քու կարծիքդ ի՞նչ է, հարցուց Ռափիկ աղային։

— Կարծես Պօղոս էֆէնտի իրաւունք ունի, պատասխանեց ոսկերիչը։

— Ուրեմն թող անոր ըսածը ըլլայ։

Պօղոս էֆէնտի իր զբաղմունքները պատրաստելով հեռացաւ խորհրդարանէն։ Երբ փողոց ելաւ, լայնկեկ չունչ մը առաւ, կարծես ծանր բեռէ մը ազատած ըլլար։ Անմիջական վտանգը անցուցած էր։

Իսկ Մանուկ աղա չատ դժգոհ մնաց իր առեղապետին բռնած ընթացքէն։

— Տեսա՞ր մը հիմա եղածը, դոչեց Ռափիկ աղային, ի՞նչ պատասխան պիտի տանք Մարգար էֆէնտիին...

— Բայց Պօղոս էֆէնտին ալ քիչ մը իրաւունք ունի, միւս ընկերներուն ալ մէյ մը կարծիքը առնենք։

— Պարապ խօսք, էֆէնտիմ, երէկ իր տունը դացինք նէ՝ մեղի բոլորովին համամիտ էր. բայց ես գիտեմ բուն խնդիրը ինչ է... իր կնկանը խօսքերուն համաձայնութեամբ է ու այսպէս կ'ուզէ կոր մեզ խաղցնել... երէկ չտեսա՞ր տիկին Շաղիկը ինչպէս ժամկոչը կը պաշտպանէր կոր... ասանկ խաղբութիւն կ'ըլլա՞յ, թաղական Խորհուրդը տիկին Շաղիկին կամքովը գո՞րծ պիտի ընէ։ Արդէն այս Պօղոս էֆէնտին ալ, խօսքը մէկերնիս, մամածակ մարդուն մէկն է, կնոջը խելքովը կը կառավարուի։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Միութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ հարիւրապետ ԿԱՅ ԱՒԱՔԵԼՈՖի մահը, որ պատահած է Անգլիա, փետր. 9ին յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան: Եւ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի անոր յիշատակին այս Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ԹԻՑԱՍԵՂԱՆ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաշանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Աւընիւ Լուի Փաքէօր, էսֆալիէ 5, 6րդ յարկ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակից – կան Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւիկ Զաքիկեանի սրճարանի եռեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաառէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Պաարիկ Սարգիսեանի, այրի Տիկ. Րէխեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Րէխեանի եւ համայն ազգականներուն՝ Սերժ Սարգիսեանի դառն մահուան առիթով:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները կոչմէ ցաւակցութիւններ ընկեր Յակոբ Տօլպաշեանի եւ զաւակներուն իրենց հօրեղբօր կնոջ, հանգուցեալ այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տօլպաշեանի (ծնեալ Աւագեան) մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Դայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — աւանկնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿՊԻՍՔՈՒԻ՝ URGENT

Cherchons ouvrières qualifiées à domicile pour robes floues. Travail très soigné.
Téléphoner : 508-46-40.

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ

ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

կը ներկայացնէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ Վ.ԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs « L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Հինգշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 20,30ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Նիւթ՝ «Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը»
կը ներկայացնէ՝ Տոքթ. ՄԱՐՍԷԼ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ (ֆրանսերէն) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)
Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն)
Կ'երգուին Կոմիտասեան երգեր

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ:
Կազմակերպութեամբ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Հայ բանաստեղծութեան մասին
Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ա.Հարոնեան սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Պլանչօ կը փնտռէ Պ. Կօչկարեանը, որ դէմքէն վիրաւորուած է 1940 Յունիսին Ֆոնթընուա (Իննի Նահանգ – 02):
Հեռաձայնել՝ Պ. Տիգրան Աչնամեանի
645–31–05

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 ֆր. — Թուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 ֆր. — Թուրիսթ կարգ 1950 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն Յերուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երէց Հայ Արհեստաւորներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթել Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբի
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »
Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹՔՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ
Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — Տոքիյոն
Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը:
Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
16
ՄԱՐՏ
JEUDI
16 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12367

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.367

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՍԱՑՈՒՄԸ ՅԱՐԵՐՈՒ ՕՐՈՎ

—o—

Ա.

Նոր երեւոյթ չէ ռուսացման քաղաքականութիւնը աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ:

Ռուսական կայսրութիւնը յատուկ ծրագիր մշակած էր «Ռուսց մեծ ազգ»ին մէջ ձուլելու համար ցարերու մականին ենթակայ այլազան ազգերը: Կովկաս, որուն մաս կը կազմէր Հայաստան, ամէնէն աւելի ենթարկուած էր Ռուսացման քաղաքականութեան:

Հայերը, որ դարերով կը տառապէին օսմանեան եւ պարսիկ մահմետական կառավարութեանց լուծին տակ, մասնաւորաբար ԺԹ. դարէն սկսեալ իրենց յոյսը դրած էին հիւսիսի «խաչապաշտ քեռի»ին վրայ, ազատագրուելու համար:

Մեծն Պետրոս 1722ին Պարսից դէմ ծաղրած արշաւանքին առթիւ ոտքի հանեց Հայերն ու Վրացիները, փայլուն խոստումներով: Գնաց մինչեւ Տէրբենտ: Ռուս յաղթական բանակները Կասպից ծովու կարեւոր քաղաքները — մէկն ըստ միոյ Բաքուն — գրաւելէ ետք վերադարձան, առանց որեւէ օգուտ մը տալու երկու քրիստոնեայ ազգերուն: Նոյնիսկ լուր չտուին թէ Ռուսիա կը վերադառնային: Դաւիթ Բէկ հայ եւ վրացի 50·000 զինուորներով ի զուր կը սպասէր Գանձակի չրջանին մէջ յաղթական ռուս բանակներ հրամանին:

Դար մը վերջ, 1826–1828, ռուսական կայսրութիւնը աւելի մեծ յարձակողականի ձեռնարկեց Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ դէմ: Թիֆլիզի առաջնորդ Ներսէս Եպսկ. Աշտարակեցի 1826 Մայիս 17ին 2000 հայ կամաւորներու դլուխն անցած հայկական դրօշակով հանդիսաւոր պօր – անոք կատարելէ ետք մի քանի ռուսական բանակներուն, որոնց յաղթանակին մէջ իր կարեւոր բաժինն ունեցաւ:

Զօր. Պասկեւիչ (ետքէն մառեչալ), իշխան Վարշաւայի եւ կոմս Երեւանի, խոստացեր էր Աշտարակեցիին, որ Արեւելեան Հայաստանը դրաւելէ ետք անկախութիւն պիտի շնորհէր Հայերուն: Պատերազմէն ո՛չ միայն չկատարեց իր խոստումը, այլ եւ իրրեւ վարձատրութիւն Քիչեղ աքսորեց Աշտարակեցին:

Ուշ չանցած Սան Պետերբուրգի արքունիքը սկսաւ գործադրութեան դնել իր ռուսացման քաղաքականութիւնը:

1836ին Կովկասի Հայերուն պար – ագրեց նշանաւոր Պոլոժենիան, որ ռուսական խիստ հակակշռի կ'ենթարկէր Հայոց եկեղեցին ու ազգային – կրթական հիմնարկութիւնները:

Հայերը սերտիւ կապուած են իրենց հոգեքին ու եկեղեցիին: Ցարական իշխանութիւնները ամէն ճիգ փորձեցին «օրոտոքս» դարձնելու համար Կովկասա – հայերը ու էյաջողեցան: Սակայն ամէն յաղթի սեղմումներու ենթարկեցին Հայոց եկեղեցիներն ու դպրոցները:

Մելբիսեդեկ Եպս. Մուրատեանց դըր – ջիկի մը մէկ խոսիւ կը մերկացնէ ցարերու ռուսացման քաղաքականութիւնը, որուն իրրեւ փաստ ցոյց կուտայ 1885ին Նովկասի հայկական դպրոցներուն փակումը: Մեծ ճիգեր թափուած են այդ պիսի անհրեւակայելի «ուքազ»ի մը յետս կոչումը ապահովելու համար:

Նոյն քաղաքականութեան ուրիշ ցայտուն մէկ փաստն էր 1903ին Էջմիածնի կալուածներուն դրաւումը, Արմենան երկիրները, որոնք դիւանագիտական յարաբերութիւնները չունին Փեքինի հետ, այս վերջնոյն տնտեսական օժանդակութեան կ'արժանանան ներկայիս: Օրինակ, Կիւյանա, առեւտրական համաձայնագիրը մը ստորագրեց Զինաստանի հետ անցեալ Նոյեմբեր 14ին, թէեւ Փեքինի հետ ոչ մէկ դիւանագիտական կապ կը պահէ: Այս համաձայնագրով Փեքին առանց տոկոսի եւ երկար ժամանակէ վճարելի կարեւոր վարկ մը բացաւ ասոր, որպէսզի այս վերջինը կարենայ գործարան մը եւ ճոյղ երկաթի ձեռնարկութիւն մը հաստատէ:

Մալեզիա եւ Թուրքիա տնտեսական օգնութիւն ստացան, երբ դեռ դիւանագիտական կապ չէին հաստատած Զինաստանի հետ: Ջատ, որ դեռ չի ճանչնար Փեքինը, իր կարգին, վարկ մը ստացած է այս վերջինէն:

1972ի համար եւս կը կարծուի, թէ նոյն քաղաքականութիւնը պիտի շարունակէ Զինաստան: Փաքիստանի պարագային, օրինակ, Փեքին անմիջապէս հարիւր միլիոն տոլար յատկացուց նախագահ Զուլֆիքար Ալի Պութոյի, երբ ան կը դտնուէր Փեքին: Այս դումարը մաս կը կազմէ 200 միլիոն տոլարի վարկին, որ բացուած էր 1970ին:

Մասնագէտները նկատեցին, թէ Փեքին անցեալ տարի առաջին անգամ ըլլալով տնտեսական օժանդակութեան համաձայնագրեր ստորագրեց Չիլիի, Կույանի եւ Փերուի հետ՝ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, Հասարակած Կինէի, Եթովպիայի, Մաւրիտանիոյ, Սիէրա Լէոնի, Սոմալիի եւ Սուտանի հետ՝ Ափրիկէի մէջ, Իրաքի հետ՝ Մերձ. Արեւելքի եւ Սէյլանի հետ՝ Ասիոյ մէջ:

1970ի տնտեսական օժանդակութեան առիւծի բաժինը ինկաւ Փաքիստանի, Թանզանիոյ եւ Զամպիայի: Փաքիստան ստացաւ 200 միլիոն տոլարի վարկ, իսկ վերջին երկու երկիրները՝ նոյնանման դումար իրենց երկաթուղիներու շինութեան համար: Ներկայիս Փեքին կը ձգտի տարածուն դարձնել իր օժանդակութիւնը:

Եթովպիա, օրինակ, 80 միլիոն տոլար վարկ ստացաւ զարգացնելու համար իր դիւղատնտեսութիւնը, իսկ Իրաք՝ 40 միլիոն տոլար՝ ընդլայնելու համար իր ճարտարարուեստը: Սուտան՝ 40 միլիոն յատկեալ դումար (նախապէս նոյնքան ստացած էր) իր հանքերուն եւ դիւղատնտեսութեան համար: Փերու՝ 42 միլիոն տոլար, իրրեւ օժանդակութիւն իր հանքերուն զարգացումին: Փեքին 1960էն ցայսօր կ'օժանդակէ Բուլղարիոյ:

Անցեալ տարի երեք համաձայնագրեր ստորագրուեցան Ռումանիոյ եւ Զինաստանի միջեւ: Վարկի ընդհանուր դումար՝ 244 միլիոն տոլար: 1971 Հոկտեմբերին այլ դումար մըն ալ (պաղտնի կը պահուի) կը յատկացնէր Ռումանիոյ, որպէսզի զարգացնէ իր ճարտարարուեստը:

Քաղաքական դիտորդները յատկանշական կը նկատեն այն երեւոյթը, որ Փեքին տնտեսական օժանդակութիւն ցոյց կուտայ ներկայիս այնպիսի երկիրներու, որոնք հակամարտ դիրքի մէջ գտնուած էին իրեն հանդէպ անցեալին: Այսպէս, Պիր – մանիա վերստացաւ 84 միլիոն տոլարի վարկը, որ չորս տարի առաջ գադրած էր, երբ Ռանկունի մէջ հակաչին ցոյցեր կատարուեցան: Անցեալ Հոկտեմբերին վարկին պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1990:

Զինաստան հետեւողական ձեւով կ'աշխատի իր աղդեցութիւնը տարածել «երրորդ աշխարհ»ի մէջ: Անոր ընծայած օժանդակութիւնը չատ աւելի բարձր է Մորհ. Միութեան տուած նիւթական օժանդակութենէն:

Փեքին կը մրցի Մոսկուայի հետ:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

ՀԻՒՍԻՍՑՆ ԻՐՆՁ ԿԸՆԿ

Զորեքշաբթի օր կը սպասուէր Ցորդանանի Թագաւորին յայտարարութեանց սովորականէն աւելի տենդոտ կերպով, տրուած ըլլալով որ անկէ առաջ զանազան լուրեր կը չրջէին: Այսպէս ըստ Իրաքի տեղեկատուութեան գործակալութեան, համաձայնութիւն մը գոյացած է յորդանանեան եւ իսրայէլեան կառավարութիւններուն միջեւ՝ արաբ եւ իսրայէլեան հարցի խաղաղ լուծման ուղղութեամբ:

Ըստ Պաղտատի, այդ համաձայնութիւնը կը նախատեսէ պաղեստինեան ինքնավար Պետութեան մը հաստատումը Այորյորդանանի եւ Կազայի մէջ: Այս Պետութիւնը Ցորդանանի հետ պիտի կազմէ «արաբ մխացեալ Թագաւորութիւն» մը: Երուսաղէմի հին մասը կամ հատուած մը անկէ պիտի գառնայ պաղեստինեան Պետութեան մայրաքաղաքը, իսկ Ամման՝ Ցորդանանի: Պաղեստինեան կառավարութեան իրաւասութիւնը պիտի տարածուի Այորյորդանանի եւ ապա՝ Կազայի չերը – ջափնին վրայ: Ամմանի մէջ հաստատուած դաշնակցային կառավարութիւնն է, որ պիտի անօրինէ նոր թագաւորութեան արտաքին, տնտեսական եւ պաշտպանութեան քաղաքականութիւնը: Պաղտատ կը հաղորդէր նաեւ, թէ Ցորդանանի նախկին վարչապետներէն Պանժամ Թալ Հուսէյնի դաշնակցային նոր կառավարութեան պլուխը պիտի անցնի չատ հաւանաբար:

Ամման անմիջապէս հերքեց այս լուրը, իսկ Թել Ավիվ ճղռեց, թէ ոչ մէկ ձեւով յանձնառութեան տակ կը մտնէ միակողմանի կարգադրութեան մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ – ՔԱՆ թիւրպօթրէնը պիտէն ելաւ առջի օր եւ չորս մեռեալ ու 41 վիրաւոր կայ: Կը թուի թէ մեռաղեայ ծանր կտոր մըն է արկածին պատճառը: Թրէնը որ ժամական 160 քիլոմեթր արագութեամբ կ'երթայ Սէն–Լազարէն մեկնած էր Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, կէս ժամ յետոյ կը պատահէր արկածը երբ կազմած փոխադրող կառախումբ մը թիւրպօթրէնին վրայ կոնած է այդ ծանր կտորը:

ԼԸՎԱԼՈՒԱՅԻ մէջ, Փարիզի մերձաւոր արուարձաններէն փրոփան կազի պայթիւն մը հետեւանքով ամբողջ չէնք մը օդը ելած է: Երկու մեռեալ եւ վեց վիրաւոր կայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը և Տիկին Փոմփիտու անակնկալօրէն

Հայրիկի կաթողիկոսութեան օրով: Հայ ժողովուրդը, ղեկավարութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներուն, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ արդիլելու համար զործադրութիւնը նման բռնապետական ու ամարդի ձեռնարկի մը, որուն նպատակն էր նեղութեան մատնել ո՛չ միայն եկեղեցիները, այլ եւ դպրոցները, որոնք կ'օգտուէին այդ կալուածներու եկամուտներէն:

Նպատակն էր փութացնել Հայոց ռուսացումը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԵՔԻՆ ԵՒ ԹԵՐԱՃ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

—o—

Զինաստան տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց կուտայ թերաճ երկիրներու, նպատակ ունենալով առաջնակարգ դերը գրաւել այսպէս կոչուած «երրորդ աշխարհ»ի մէջ:

Փեքին միշտ կը չարունակէ տնտեսա – պէս եւ ռազմապէս օգնել Հիւս. Վիէթնամի եւ, 1953էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, պինուորական օժանդակութիւն մըն ալ ցոյց կուտայ Հիւս. Քորէային: Զէնք կ'առաքէ նաեւ Ալպանիոյ եւ նորոգ կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ, Պրազավիլի, նախկին Ֆրանսական Քոնկօ:

Անցեալ տարի չին կարմիր խաչը աւելի քան տասը միլիոն տոլար նուէր ապահովեց աղէտի ենթարկուած երեք երկիր – ներու՝ Աֆղանիստան, Չիլի եւ Թուրքիա: 1970ին Զինաստան համայնավար աշխարհի ղլխաւոր օժանդակողը հանդիսացաւ թերաճ երկիրներու, տնտեսական դեռնի վրայ: Այդ օժանդակութիւնը չատ աւելի բարձր է Մորհ. Միութեան ընծայած օժանդակութենէն: Այսպէս, Փեքին 709 միլիոն տոլար յատկացուց այդ երկիր – ներուն տուեալ ժամանակաշրջանին, մինչդեռ Մոսկուա, նոյն տարեշրջանին համար 204 միլիոն տոլար նուիրեց:

Արեւմտեան մասնագէտներու կատարած քննութիւնը ցոյց կուտայ, թէ 1971ի տնտեսական օժանդակութիւնը նուազ եղած է նախանցեալ տարուանէն, սակայն, միւս կողմէ, ան աւելի տարածուն համազամանք ստացած է: Նոյնիսկ այնպիսի երկիրներ, որոնք դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունին Փեքինի հետ, այս վերջնոյն տնտեսական օժանդակութեան կ'արժանանան ներկայիս: Օրինակ, Կիւյանա, առեւտրական համաձայնագիրը մը ստորագրեց Զինաստանի հետ անցեալ Նոյեմբեր 14ին, թէեւ Փեքինի հետ ոչ մէկ դիւանագիտական կապ կը պահէ: Այս համաձայնագրով Փեքին առանց տոկոսի եւ երկար ժամանակէ վճարելի կարեւոր վարկ մը բացաւ ասոր, որպէսզի այս վերջինը կարենայ գործարան մը եւ ճոյղ երկաթի ձեռնարկութիւն մը հաստատէ:

Մալեզիա եւ Թուրքիա տնտեսական օգնութիւն ստացան, երբ դեռ դիւանագիտական կապ չէին հաստատած Զինաստանի հետ: Ջատ, որ դեռ չի ճանչնար Փեքինը, իր կարգին, վարկ մը ստացած է այս վերջինէն:

1972ի համար եւս կը կարծուի, թէ նոյն քաղաքականութիւնը պիտի շարունակէ Զինաստան: Փաքիստանի պարագային, օրինակ, Փեքին անմիջապէս հարիւր միլիոն տոլար յատկացուց նախագահ Զուլֆիքար Ալի Պութոյի, երբ ան կը գտնուէր Փեքին: Այս դումարը մաս կը կազմէ 200 միլիոն տոլարի վարկին, որ բացուած էր 1970ին:

Մասնագէտները նկատեցին, թէ Փեքին անցեալ տարի առաջին անգամ ըլլալով տնտեսական օժանդակութեան համաձայնագրեր ստորագրեց Չիլիի, Կույանի եւ Փերուի հետ՝ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, Հասարակած Կինէի, Եթովպիայի, Մաւրիտանիոյ, Սիէրա Լէոնի, Սոմալիի եւ Սուտանի հետ՝ Ափրիկէի մէջ, Իրաքի հետ՝ Մերձ. Արեւելքի եւ Սէյլանի հետ՝ Ասիոյ մէջ:

1970ի տնտեսական օժանդակութեան առիւծի բաժինը ինկաւ Փաքիստանի, Թանզանիոյ եւ Զամպիայի: Փաքիստան ստացաւ 200 միլիոն տոլարի վարկ, իսկ վերջին երկու երկիրները՝ նոյնանման դումար իրենց երկաթուղիներու շինութեան համար: Ներկայիս Փեքին կը ձգտի տարածուն դարձնել իր օժանդակութիւնը:

Եթովպիա, օրինակ, 80 միլիոն տոլար վարկ ստացաւ զարգացնելու համար իր դիւղատնտեսութիւնը, իսկ Իրաք՝ 40 միլիոն տոլար՝ ընդլայնելու համար իր ճարտարարուեստը: Սուտան՝ 40 միլիոն յատկեալ դումար (նախապէս նոյնքան ստացած էր) իր հանքերուն եւ դիւղատնտեսութեան համար: Փերու՝ 42 միլիոն տոլար, իրրեւ օժանդակութիւն իր հանքերուն զարգացումին: Փեքին 1960էն ցայսօր կ'օժանդակէ Բուլղարիոյ:

Անցեալ տարի երեք համաձայնագրեր ստորագրուեցան Ռումանիոյ եւ Զինաստանի միջեւ: Վարկի ընդհանուր դումար՝ 244 միլիոն տոլար: 1971 Հոկտեմբերին այլ դումար մըն ալ (պաղտնի կը պահուի) կը յատկացնէր Ռումանիոյ, որպէսզի զարգացնէ իր ճարտարարուեստը:

Քաղաքական դիտորդները յատկանշական կը նկատեն այն երեւոյթը, որ Փեքին տնտեսական օժանդակութիւն ցոյց կուտայ ներկայիս այնպիսի երկիրներու, որոնք հակամարտ դիրքի մէջ գտնուած էին իրեն հանդէպ անցեալին: Այսպէս, Պիրմանիա վերստացաւ 84 միլիոն տոլարի վարկը, որ չորս տարի առաջ գադրած էր, երբ Ռանկունի մէջ հակաչին ցոյցեր կատարուեցան: Անցեալ Հոկտեմբերին վարկին պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1990:

Զինաստան հետեւողական ձեւով կ'աշխատի իր աղդեցութիւնը տարածել «երրորդ աշխարհ»ի մէջ: Անոր ընծայած օժանդակութիւնը չատ աւելի բարձր է Մորհ. Միութեան տուած նիւթական օժանդակութենէն:

Փեքին կը մրցի Մոսկուայի հետ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ... 17-ՐԴ ՏՆՕՐԷՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Մարտ 8ին, Պոլսոյ մէջ կեդրոնական Սանուց Միութիւնը, յարգանքի օր մը կազմակերպած էր ի պատիւ կեդրոնականի վաստակաւոր սաներէն՝ Յ. Ճ. Սիրունիի: Այս առթիւ *Մարմարա* կը հրատարակէ Սիրունիի յուշերը, գրի առնուած 1967ին, կեդրոնականի նախկին տնօրէն՝ Հրանդ Տէր-Անդրէասեանի խընդրանքին վրայ, եւ որուն ցարդ անտիպ մնացած էին.—

Վերջերս ցուցակը տեսայ այն անձնաւորութիւններուն որոնք յաջորդաբար վարեր էին կեդրոնականի տնօրէնութիւնը անոր գոյութեան ութսուն տարիներուն մէջ:

Ահաւոր սխալ մը կար հոն:

Մոռցուած էր անուն մը:

Այդ անունը ձեր ծառայականինն էր:

Այո՛, ան որ վարած է կեդրոնականի տնօրէնութիւնը մէկ-երկու չաբաթ: Իշխանութիւնը մէ՛կ օր ալ ըլլայ՝ միշտ իշխանութիւն է:

Պատմութիւնը պէտք է ճիշդ դրուի՝ կամ չդրուի բնաւ:

Մինաս Զերդչէն սկսեալ մինչեւ Հրանդ Տէր-Անդրէասեան 16 տնօրէնները փոխած է կեդրոնականը, առանց հաշուելու այն չրջանները երբ դպրոցը վարած է Խնամակալութիւնը ինքը, կարդապահութիւնը ընդհանուր հսկողի մը յանձնելով:

Ապրը բան մը չի կրնար եթէ 17րդ մը կգուի 16 այդ անուններուն: Ընդհակառակն՝ պատմութիւնը կը շահի: Աւելի անկողմնակալ կը դառնայ:

Եւ որպէսզի չարաչար գործածած չըլլամ համբերութիւնը ընթերցողներուս՝ թոյլ տուէք պատմեմ մոռացութեան տըրուած... յոյժ կարեւոր այդ դէպքը:

×

Եւ սակայն անհրաժեշտ էր երկրորդ յառաջաբան մըն ալ՝ սրբագրելէ առաջ պատմութեան գործած զարհուրելի այդ մեղքը: Պարզապէս կ'ուզէի ձեր միտքը բերել Խնամակալը ինչպէս որ ան էր առկէ վաթսուն տարիներ առաջ, այսինքն ճիշդ այն օրերուն երբ պահ մը հերոս դարձանք նաեւ մենք:

1908 Յուլիս 23ին երբ Սուլթան Համիտ Սահմանադրութիւն « շնորհեց » իր ժողովուրդին՝ խենթեցաւ մէկէն բովանդակ երկիրը: Բացուած էր յանկարծ բանտերու դուռը, աքսորներէն մարդիկ սկսեր էին դառնալ եւս, ջնջուեր էր դրաքննութիւնը: Ամբողջ Իսթանպուլը այդ օրերուն, թափօր կազմած ման կուգար փողոցներուն մէջ դրօշները ձեռքին, մինչ միւս կողմէ մաղթանքներ կ'ընէր մզկիթներու եւ եկեղեցիներու մէջ արեւշատութեանը համար վեհափառ Սուլթանին որ այս ազատութիւնը պարզեւեր էր երկրին:

Ու ընթերցողը թող չզարմանայ երբ աւելցնենք թէ նոյն այդ Իսթանպուլը, իր պինովութեանը մէջ պահ մը չփոթած, մէկ կողմէ Համիտը կը փառաբանէր իր ըրած շնորհին համար, եւ միւս կողմէ անէծք կը զոռար բոլոր անոնց հասցէին որոնք ծառայեր էին նոյն այդ Համիտին: Թահսին, Իզզէթ, Նեճիպ Մելհամէ փաշաները թաքստոց մտած էին ժողովրդական վրէժխնդրութենէ մը վախնալով, մինչ անդին, Պրուսայի մէջ, ամբոխը կը խողխողէր Ֆեհիմ փաշան, Համիտի եբեմնի լրտեսապետը:

Հայերս մենք եւս կորսնցուցած էինք մենք զմեզ: Բացէք այն օրերու մեր հայերէն թերթերը եւ պիտի զարհուրիք: «Բիւզանդիոն» եւ «Արեւելք» զուսպ էին համեմատաբար, մինչ «Մուրհանդակ» եւ «Մանզումէ» իրարու հետ կը մրցէին անարգութեան սիւնին գամելու համար հայ «համիտական»ները: Խօսքը չենք ըներ երկիծաթերթերուն եւ սունկի պէս բուսնող միւս հայերէն թերթերուն՝ որոնք ապարդիւ պիտի լինէին երեսք ալ չուտով:

— Անկո՛ղ Անտոն Քէօչէօղլուն, Ֆեհիմ փաշային մարդն էր Թշուառականը, կը պոռար թերթերէն մէկը:

— Անկո՛ղ Ռոպէր էֆէնտին, Թահսին փաշային մարդն էր սրիկան, կ'աղաղակէր մէկ ուրիշը:

— Բռնեցէք Տաճատ, Վահրիճ, Վահան վարդապետներու օձիքէն, Շէֆիք փաշային մարդերն էին երեքն ալ, կը բացականչէր երրորդ մը:

Այդ օրերուն էր որ քաւութեան նոխազ դարձուցին նաեւ Օրմանեանը: Ո՞վ չի տառապիր հիմա վերյիշած տեսնելով թերթերու եւ թռուցիկներու մէջ անոր մասին զրուածները, ձեռքէ ձեռք պտըտող ծաղրանկարները, ամբոխային ցոյցերը, եւ մնացածը...

Այո՛, այդպիսի պահեր ապրեցաւ Իսթանպուլը, Հուրրիյէթի այդ առաջին օրերուն...

×

Խենթեցած էին նաեւ կեդրոնականի տղաքը, վարակուած իրենք եւս տիրող ընդհանուր դինովութենէն: Արձակուրդի օրեր էին, բայց ամէն օր կը հաւաքուէին դպրոց, ազատութիւնը երդելու համար իրենք ալ: Փիչ անդին, Ղալաթիոյ խորհըրդարանին մէջ, տաղնապ կ'անցընէր « ազգը »: Ամբոխը կուգար իր պինովութիւնը պոռթկալու այնտեղ: Օրմանեան պաշտօնանկ կ'ըլլար, քանի մը օր յետոյ ցոյցերու ալ նշաւակ դառնալու համար:

Սկսած էր միթինկներու չրջանը:

Կեդրոնականի տղաքը իրենք եւս դուրս մարեցին իրենց միթինկը, պոռթկալու համար իրենց կարգին դպրոցական տարիներու ընթացքին իրենց մէջ կուտակուած դժգոհութիւնները: Այդ միթինկին ներկայ էր նաեւ այս տողերը գրողը: Աւելին. ան էր որ նախագահեց ազմկալի այդ նիստին: Ուրիշ ո՞վ պիտի նախագահէր որ: Ինքն էր օրուան հերոսը:

Արդարեւ, հազիւ քանի մը օրէ ի վեր ելած էր ան բանտէն, ուր դպրոցէն տարուէր էր վեց ամիս առաջ, արձակուելու համար Սահմանադրութեան հետ: Բանտէն բոլոր ելլողներուն ու աքսորէն բոլոր եկողներուն պէս այդ օրերուն հերոս մըն էր եւ ան, եւ այդպէս ալ մնաց տասն մը մինչեւ որ դինովութեան տաք օրերը անցան:

Ու ինչե՛ր չըսուեցան այդ միթինկին մէջ: Բլիկ բլիկ եղան դպրոցին ուսուցիչները սկսեալ ընդհանուր հսկող Գառնիկ Բալունակեանէն մինչեւ Տօքթ. Յակոբ Թօփճեանը: Ամէնուն վրայ մեղք մը գտան: Մէկուն համար ըսին թէ չատ բիւրտ կերպով կառավարած է դպրոցը, ուրիշ մը Օրմանեանի մարդը սեպեցին: Չխնայեցին նաեւ խնամակալներուն:

Եւ պատահեցաւ ինչ որ չէր կրնար չպատահիլ: Ընդհանուր հսկողը քչուեցաւ ու քաչուեցաւ հրապարակէն, իսկ խնամակալութեան անդամները ձեռնթափ եղան նոր տեսակի աւազակները: Նիւթը վերցուցած էր այն դէպքերէն, որոնք կը կազմեն մեր այսօրուան նիւթը:

Սկովտիոյ մայրաքաղաք Էտինպուրկ քաղաքը իր ազնուական թաղերուն կից ունէր ժողովրդային թաղամասեր՝ նեղ փողոցներով, խարխլած եւ աղտոտ տուներով, ուր կ'ապրէին կիսովին անօթի, թշուառ ու հիւանդոտ ամբոխները: Աքսաս աղջիկներուն առջեւ կը բացուէր երկու ասպարէզ միայն. սպասաւորութիւն եւ պոռնկութիւն: Իսկ այն մարդիկը, որ կայուն արհեստ մը չունէին, կը զանազանին մուրացկան, թափառաշրջիկ կամ աւազակ:

Թեներս Ռլոզ կոչուած զարշահոտ թաղին ցած տուներէն մէկուն մէջ կը բնակէին երկու ամոլներ՝ տանտիրուհին, այրի տիկին Լեկ, որ երկրորդ անգամ ամուսնացած էր Հեր անունով իրլանտացիի մը հետ, եւ իրենց բարեկամ պըրջուհուն՝ Հելէն Մաքսուելլ: Տունը գեհենայարկ էր եւ ունէր երեք սենեակ: Առջեւի երկու սենեակները կահաւորուած էին եւ վարձու կը տըրուէին, իսկ ներսի սենեակը, ուր կը մըցուէր նեղ նրբանցքէ մը, կը ծառայէր իրրեւ բնակարան մեր երկու ամոլներուն:

Առաւօտ մը, տիկին Լեկ նկատեց որ յաճախորդներէն մէկը, նախկին գինուորական Տոնալտ մեռած էր իր անկողնին մէջ, բնական մահով: Գնաց եւ պաշտօնապէս յայտարարեց Տոնալտի մահը, դպրոցը փակելէ առաջ, լուր տուաւ քահանային ու վերադարձաւ տուն:

— Այս դիակը պէտք չէ թաղուի, — ըսաւ Հեր, — ան դրամ կ'արժէ:

Դրամ բառը երբ լսեցին, միւս երկքը սթափեցան: Հեր իրենց բացատրեց, որ բժիշկները լաւ դինով կը դնէին այդ

ԷՏԻՄՊՈՒՐԳԻ ԴԻԱԿԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ

Ա.

Թշուառութիւնը կը նմանի համաճարակ հիւանդութեան մը, որ կը չրջի երկրէ երկիր: Ժ. դարուն, ան կարծէք բոյն հաստատած էր Եւրոպայի հարուստ կոչուած երկիրներուն մէջ: Այս կացութենէն նեղչնչուած էին դարուն մեծագոյն գրողները եւ յօրինած էին անմահ գլուխ գործոցներ, ինչպէս՝ «Փարիզի գաղտնիքները», «Թշուառները», «Օլիվըր Թուիսթ» «Ոճիր եւ պատիժ», եւայլն, եւայլն:

Թշուառութիւնը տուած է մարտիրոս-ներ, տուած է նաեւ այնպիսի չարագործներ, որոնք չուքի մէջ կը թողուն մեր այսօրուան ոճրագործները: «Անօթութիւնը, — կ'ըսեն, — գայլը դուրս կը բերէ անտառէն»: Այդ գայլերը դրամի համար տուած են իրենց հոգին:

Նոյն դարուն սկիզբները, գիտութիւնը եւ մանաւանդ բժշկութիւնը սկսած էին զարգանալ: Իրենց փորձերը կատարելու համար, բժիշկները պէտք ունէին մարդկային դիակներու: Այդ դիակները Պետութիւնը կը հայթայթէր իրենց. այսինքն բժշկական վարժարաններուն կը յանձնէր կախուած կամ գլխատուած ոճրագործները: Սակայն երբ բժիշկներուն թիւը բարձրացաւ, դիակները զարձան հազուագիւտ, ու այն ատեն սկսաւ դիակավաճառութիւնը: Անգլիացի նշանաւոր վիպասան Ռոպերթ Սթիվընսըն իր «Տր Ռեզրեէքշընիսք» վէպին մէջ մեզի կը պատմէ, թէ ինչպէս կը զործէին այդ

(Շար. – 1)

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԲԷՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Մինչդեռ բարեկամներս գլուխ կը ճօճէին ծիծաղով եւ թերահաւատութեամբ, ես զգեցի.

— Աքլո՛ր կայ այս երկիրը... տեղեա՞կ էք... հազարաւո՛ր աքլորներ... Փարիզ տասնկ բան չկայ...

Այսպէս է որ կը խնդայինք եւ կը կատակէինք երեքս, արեւաշող առաւօտին մէջ, եւ երիտասարդական մեր հին օրերը գտած ըլլալու երջանկութեամբ, երբ ես կուրծքիս տասցայ անպիտան հարուած մը: Հարուած մը, որ դիս լռեցուց: Կարծես թէ չունէս բռնուած էր: Պարտէզի դրան մէջ կը կանգնէր դեռատի աղջիկ մը, ամառնային թեթեւ չրջազգեստով, մազերը ազատ, թեւերը մերկ: Անհատակա՛լ դեղեցկութիւն... Ապշահար եւ չմո՛ր՝ չէի կրնար ակնարկս անջատել այդ թարմագեղ յայտնութենէն, այդ սխրալի դէմքէն: Իր փայլը կը գերազանցէր այն բոլոր կախարդ դեղեցկութիւնները զոր ճանչցած էի մինչեւ այդ, պարմանուհիներու մօտ: Շուրջս թաւալող խօսակցութիւնը ականջիս կը հնչէր փսփսուքի նմանութեամբ, առանց որ կարենամ հետեւիլ բառերու իմաստին: Սթափեցայ այն ատեն միայն, երբ աղջիկը ըսաւ, երկու քայլ դէպի ինձ յառաջանալով.

— Ես ձեզ կը ճանչնամ... Երէկ դիչեր իմ հայրիկս է որ ձեզ հոս առաջնորդեց...

Զայնն ալ դեղեցիկ էր: Այնպիսի՛ չեզոտով մը արտասանած էր սա բառերը. մոռ փըթի փափա, որ չկրցի ես ինծի չըսել. «բայց սա տակաւին մանո՛ւկ է..»:

Գալով « պզտիկ հայրիկին », պարզուեցաւ որ կայարան զացած էր ան ուշ ատեն, վերջին գնացքին վստահելու համար ճուկի փոքր արկղ մը, որ պէտք է երթար իր հարազատ քրոջ, կայարան մը անդին:

Այս յաջորդական զուգադիպութիւնները ինծի յիշեցուցին այն վիպասանները, որ, լուծելու համար իրենց պատմութեան հանգոյցները, կը դիմեն կամայական հանդիպումներու դիւրին միջոցին: Պէտք է ընդունիլ սակայն որ, երբ մարդիկ կ'ապրին նեղ չրջանակի մէջ եւ չեն կրնար դիւրաւ չտեսնել ամէն անկիւնա-

դարձի, հանդիպումը չէ որ անբնական կ'ըլլայ, այլ անոր բացակայութիւնը:

Ես ալ իմ կարգիս մօտեցայ աղջկան եւ ըսի, աչքս աչքին մէջ.

— Անունդ ի՞նչ է, սատանա՛յ-սաղա-յէլ...

Այսպէս է որ ճանչցայ Ֆրանսուազը, աղուորներուն աղուորը: Եւ այսպէս է որ սկսայ արձակուրդի իմ առաջին օրը, դորովալիր մտերմութեանը մէջ իմ երկու բարեկամներուս, որ ոչինչ պիտի խնայէին, ամբողջ բնակութեանս ընթացքին, կեանքս հաճելի դարձնելու համար, ոչինչ, ինծի խղճահարութիւն պատճառելու ատելութեան: Իրենց կեանքը պարզ էր, եթէ իրաւ է որ պարզ կեանք գոյութիւն ունի:

Անոնք Փարիզէն փախած էին տարիներ առաջ, փրկելու համար իրենց վտանգուած առողջութիւնը եւ իջած էին ծովեզրեայ հարաւ, լեռնաշղթային ստորոտը, ի խնդիր կապրուելիք կլիմայի: Վարձած էին համեստ տուն մը դիւղին կեդրոնական մասին եւ այն միակ փողոցին վրայ, որ արժանի էր փողոց կոչուելու: Անոր երկայնքը կը զտնուէին եկեղեցին, իր անշուք եւ մամռապատ մահարձանով, փաղաքշական տարակից երկսեռ վարժարանով եւ վերջապէս այն միակ խանութը ուր կը վաճառուէր քիչ մը ամէն ինչ, բացի անհրաժեշտէն: Յանուէթին վրայ գետեղուած էր նամակատուփը, որով կը զրաղէին տեղւոյն ախրերը, Տէր եւ Տիկին Ապռիալ:

Զմոռնամ նշանաւոր ակը: Հատ մը կար, թիթեղէ, ուր կը կարդացուէր Ռուափէօր: Այդ նշանաւոր ակը մէկն էր: Գետնայարկի սենեակը վերածուած էր վարսայարդարի սալոնի, եւ կը զբաղէր չնորհիւ էլիզապէթի բնատուր ճարպարութեան, այլ մանաւանդ անոր հմայական Տոնալտ մեռած էր իր անկողնին մէջ, բնական մահով: Գնաց եւ պաշտօնապէս յայտարարեց Տոնալտի մահը, զգալ ապըպրեց, լուր տուաւ քահանային ու վերադարձաւ տուն:

— Այս դիակը պէտք չէ թաղուի, — ըսաւ Հեր, — ան դրամ կ'արժէ:

Դրամ բառը երբ լսեցին, միւս երկքը սթափեցան: Հեր իրենց բացատրեց, որ բժիշկները լաւ դինով կը դնէին այդ

նոր տեսակի աւազակները: Նիւթը վերցուցած էր այն դէպքերէն, որոնք կը կազմեն մեր այսօրուան նիւթը:

Սկովտիոյ մայրաքաղաք Էտինպուրկ քաղաքը իր ազնուական թաղերուն կից ունէր ժողովրդային թաղամասեր՝ նեղ փողոցներով, խարխլած եւ աղտոտ տուներով, ուր կ'ապրէին կիսովին անօթի, թշուառ ու հիւանդոտ ամբոխները: Աքսաս աղջիկներուն առջեւ կը բացուէր երկու ասպարէզ միայն. սպասաւորութիւն եւ պոռնկութիւն: Իսկ այն մարդիկը, որ կայուն արհեստ մը չունէին, կը զանազանին մուրացկան, թափառաշրջիկ կամ աւազակ:

Թեներս Ռլոզ կոչուած զարշահոտ թաղին ցած տուներէն մէկուն մէջ կը բնակէին երկու ամոլներ՝ տանտիրուհին, այրի տիկին Լեկ, որ երկրորդ անգամ ամուսնացած էր Հեր անունով իրլանտացիի մը հետ, եւ իրենց բարեկամ պըրջուհուն՝ Հելէն Մաքսուելլ: Տունը գեհենայարկ էր եւ ունէր երեք սենեակ: Առջեւի երկու սենեակները կահաւորուած էին եւ վարձու կը տըրուէին, իսկ ներսի սենեակը, ուր կը մըցուէր նեղ նրբանցքէ մը, կը ծառայէր իրրեւ բնակարան մեր երկու ամոլներուն:

Առաւօտ մը, տիկին Լեկ նկատեց որ յաճախորդներէն մէկը, նախկին գինուորական Տոնալտ մեռած էր իր անկողնին մէջ, բնական մահով: Գնաց եւ պաշտօնապէս յայտարարեց Տոնալտի մահը, զգալ ապըպրեց, լուր տուաւ քահանային ու վերադարձաւ տուն:

— Այս դիակը պէտք չէ թաղուի, — ըսաւ Հեր, — ան դրամ կ'արժէ:

Դրամ բառը երբ լսեցին, միւս երկքը սթափեցան: Հեր իրենց բացատրեց, որ բժիշկները լաւ դինով կը դնէին այդ

(2 – Շար.)

ԺԱՔ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

1972 Մարտ 24։ Թուական մը, որ բախտաւոր պիտի ըլլայ Ժաք Քէշիշեանի համար։ Արդարեւ, այդ օրը ան պիտի մրցի դեր-վելթէր դասի Եւրոպայի ախոյեան Ռոսկ Հերնանտէզի դէմ, Սպանացի մը, որ, ի դէպ, խուլ եւ համր է։

Այս մրցումը տեղի պիտի ունենար անցեալ փետրուար 14ին, Փարիզ։ Սակայն պատճառ էր (կասկածելի տառերով), որ այս մրցումը չէր տեղի ունենալու Փարիզի մէջ։ պատեհ պահու

«պրանքը»՝ իբրեւ պիտութիւնը յառաջացնելու համար։

Օգտուելով առիթէ մը, Հեր եւ Պըրք մարմինը հանեցին զազաղէն եւ տեղը դրին աւազով լեցուն պարկ մը, որ ղբրկուեցաւ գերեզման։ Իսկ Տոնալտին դիակը դարձուց ու յանձնեցին Տօքթ. Նաբսի, որ մարզակազմութեան ուսուցիչ էր Էմփուրկի համալսարանին մէջ։ Բժիշկը դիակը, որ ծրով ընդունեցաւ ապրանքը, վճարեց 7 աթերլին եւ 18 շիլին դոլար մը, որ առասպելական կը թուէր մեր թըշուառականներուն։ Հեր, Պըրք եւ տիկինները չարաճճիներ կերան ու խմեցին։ Երբ դրամը վերջացաւ, մտադրեցին նոր դիակներ հայթայթել փրոֆեսէօրին։ Բայց դիակ գտնելը դիւրին բան չէր։ Հարկաւ կային գերեզմանատունները, բայց անոնք կը գտնուէին դիակավառճառներու օրթոդոքս Մաֆիայի մը հակակշռին տակ։ Պահանջը չատ էր, մատուցուածը՝ քիչ։ Կը մնար մէկ միջոց մըայն՝ դիակի վերածել ողջերը, բայց այն ողջերը, որոնք ոչ ախ ունէին եւ ոչ ալ ափրական, եւ որոնց անհետացումը աննկատ կրնար մնալ։

Օր մը, կէսօրէ ետք, Հեր եւ Պըրք իջան փողոց եւ չուտով գտան իրենց առաջին զոհը։ Ափրիկացի Սիմսըն միջին տարիքով աղքատ կին մըն էր, ժամանակին սպասուհի եղած, իսկ ներկայիս կը մուրար ու կը գինովնար՝ եթէ բարեհաճ մէկը դաւթ մը հրամցնէր իրեն։ Հեր անմիջապէս խօսակցութեան մէջ մտաւ կնոջ հետ, կատակները ըրաւ եւ զայն հրաւիրեց դաւթ մը ճնկելու իրենց բնակարանին մէջ։ Գացին Թեներրս Քլոզի առնը, ուր Լեկ եւ Հելէն իրենց կը սպասէին։ Ուիսքիի փոքրիկ տակառ մը դրուած էր անկիւն մը։ Ափրիկացի կը պարպէր դաւթ դաւթի ետեւէ, մինչ Պըրք կը դարպասէր դինք, եւ Հեր կ'երգէր սիրային երգեր։ Գիշերը բաւական յառաջացած էր, երբ Ափրիկացի հարբած գետին փռուեցաւ ուշակորոյս։ Պըրք աչք մը ըրաւ Հերին, որ գործի անցնի. բայց նոյն պահուն, նրբանցքէն լսուեցան ոռնաձայներ. յանախորդներէն մէկը եկած էր քնանալու։ Գործողութիւնը յետաձգուեցաւ։

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

լինքնաչարժի «արկած» մը պատրաստ բռնելով (անշուշտ բժշկական վկայագրով մը) քառասուն օրուան ժամանակ կամիջոց մը կը տրուէր Սպանացիին։ Ասիկա հնարաւորութիւն չէր տար փարիզցի կազմակերպիչներուն՝ տուեալ ժամանակաշրջանին նոր հանդիպում մը նախաձեռնելու, թուականի անյարմարութեան պատճառով։

Որով մրցումը տեղի պիտի ունենայ Պարչելոնայի մէջ, վերոյիշեալ թուականին։

Ֆրանսայի ախոյեանին համակիրները, անոնք որոնք զօրավիդ կը կենան Ժաք Քէշիշեանի եւ կը քաջալերեն անոր մըցումները, արդէն իսկ կը կազմակերպուին երթալու համար Սպանիա։

Սակայն ասիկա բաւարար պիտի ըլլա՞յ հակազդելու Սպանացիներու դանդաղ ծային բացատրութիւններուն։ Ոսոկ Հերնանտէզ, որ Պարչելոնացիներու սիրելի զաւակն է (ծնած է հոն 1944 Յուլիս 12ին), նախապէս կը խաղար իր «սէր ձեռքով»։ Այժմ փոխած է իր խաղի ոգանակը եւ մեծամասնութեան ձեւով կը գործածէ իր ձախը։ Սակայն այսպիսի կռիւամարտիկները չատ կը փոխեն իրենց խաղի եղանակը։ Միւս կողմէ, անուրիշ առաւելութիւն մըն ալ ունի — կը մրցի իր հասարակութեան առջեւ, հաբաւի լատիններուն պիտեն իւրայատուկ ձեւով զօրավիդ կենալ իրենց մարզիկին։ Ուրիշ պեանի մը վրայ ալ նպատակաուրուած է ան։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ երեքական վայրկեան տեւող 15 ռաունտ, որուն վարժութիւնը ունի ան, մինչդեռ Քէշիշեանի համար ասիկա բոլորովին նորութիւն մըն է։

Մրեւնոյն առեն, Սպանացին տոկուն մարտիկ մըն է, այսինքն՝ մէկը, որ իր ոտքերուն վրայ հաստատակամ կեցած՝ դլուխը ծռած կը յարձակի իր մրցակիցին վրայ. այսուհանդերձ ան հարուածողմը չէ։ Ան՝ Քէշիշեանէն քանի մը մրցում աւելի կատարած է, հակառակ այն իրողութեան, որ «արհեստապիտութեան» դասին անցած է 1966ին։ Եւ քիչ անդամներ յաղթանակ ապահոված է մըրցումի աւարտէն առաջ — 1968էն ցայսօր վեց անդամ միայն։ Զորս մրցումներու մէջ երեք յաղթանակ ձեռք ձգած է կէտերու առաւելութեամբ, իսկ միւսին մէջ՝ հաւասար եղած է։ Բոլոր մրցումներն ալ կատարած է Պարչելոնայի մէջ։

Ժ. Քէշիշեանի առաւելութիւննե՞րը։ Թէեւ իր մրցակիցէն 7 տարի աւելի է, սակայն ան աւելի նոր է «մասնագիտութեան» դասին մէջ։ 15 ռաունտի դժուարութիւնն ալ կրնայ դիմագրաւել իր անահման քաջութեամբ, որ կարեւոր է մրցումներու ընթացքին։ Աւելին՝ Քէշիշեանի հարուածելու կարողութիւնը աւելի զօրաւոր է իր մրցակիցէն։

Ցաջողութիւն կը մաղթենք մեր մարզիկին։

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ֆրանսայի նախկին ախոյեան)

ՀԱՅԿ. ՆՈՐԱՅԱՑ ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԸ

ՓՐԱԿ.— Չեխոսլովաքեան հեռատե – սիլի երիտասարդ բեմադիրներէն՝ Հայկ Մարտիրոսեան (Փրակայի միակ հայ ընտանիքը) Սեւրաքնակ հայ եկեղեցականի մը ուղղած նամակին մէջ կը գրէ։

— Սլովաքիոյ մայրաքաղաք՝ Պրատիսլաւայի համալսարանին զրադարանի գոյացակազրութեան ժամանակ յայտնուեցաւ հայկական ձեռագիր մը 16րդ դարու վերջերէն։ Ճշդուեցաւ որ մի քին դարու մեծ աշխարհագրագէտ եւ փիլիսոփայ Անանիա Շիրակացիի գործն է 7րդ դարէն եւ բաղկացած 88 թերթերէ։ բովանդակութիւնը աշխարհագրական տուեալներ են։

Ձեռագրին Բ. մասը կցուած առաջի – նին, բնաւ կապ չունի Շիրակացիի գործին հետ. «Ազուեսագիրք»ն է (Այդեկ-ցիլ՞...) բաղկացած հայկական առասպելներէ եւ կարճ առակներէ 12րդ դարու վերջերէն եւ 13ի սկիզբներէն մնացած։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ
ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Լա Նուվել Ռըվիւ տէ Տէօ–Մոնտի Մարտի թիւին մէջ լոյս տեսած է Ժերար Սթեֆանեօքոյի մէկ հարցազրոյցը Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսին հետ, ուր լայն տեղեկութիւններ կան մասնաւորաբար Հայաստանի եկեղեցական եւ կրօնական կեանքին մասին։

×

Մարսէյլի Սըմէն–Փրովանս չարաթա – թերթը (փետր. 25–մարտ 3) էջ մը նուիրած է տեղւոյն հայ գաղութին «Աչխատասէր ժողովուրդ մը, զոր տառապանքը դրոշմած է» խորագրին տակ։ Տեղեկութիւններ կը տրուին մասնաւորաբար Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մասին, ինչպէս նաեւ մասնակի տեղեկութիւններ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ եւ Բողոքական համայնքին։

×

Թէլէ–Փոշ, Ֆրանս–Սուար եւ այլ թերթեր այս միջոցին կրկին կը խօսին հայազդի դերասան Մայք Քոնորսի (Յովհան – նէսեան) մասին Մանիէսի նոր չարքին ցուցադրութեան առթիւ, հեռատեսիլի Բ. կայանէն, երեքշաբթի իրիկունները։

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

—o—

Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը Ց. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յարդանքի երեկոյթ մը սարքած է Մարտ 8ին, Զօրեքշաբթի երեկոյ, Միութեան լսարանին մէջ։ Հոծ դրասէր բազմութիւն մը ներկայ դտնուած է երեկոյթին, որուն բացումը կատարած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը։

Ապա խօսած է Կեդրոնական Սանուցի դրական յանձնախումբի ատենապետը՝ Տօքթ. Վ. Կոմիկեան, որ իր ամփոփ ատենաբեմբ պարդած է յարդանքի արտայայտութեան նպատակը, իբրեւ լրացուցիչ մէկ օղակը Կեդր. Սանուց Միութեան 25ամեակի հանդիսութիւններու։ Հրանդ Տէր–Անդրէասեան, Կեդրոնականի վեր – ջին անօրէնը, պատկերացուցած է Ց. Ճ. Սիրունիի աշխատանքին դաղափարական արժէքը եւ նուիրումը — ծառայել մեր ժողովուրդի մշակոյթին։

Ց. Ճ. Սիրունիի կենսադրական դիծերը ներկայացուցած է Կեդր. Սանուցի ատենապետը՝ Տօքթ. Գ. Գէորդեան։

Երեկոյթին բանախօսներէն Տօքթ. Եղուարդ Սիմքէչեան նախ յիչատակած է 1914ի մտաւորական եւ դեղարուեստական երկունքը եւ այդ չրջանի պոռթկացող ուժերը, յիչած է մեր դրականութեան ամէնէն չքեղ մէկ տարեդիրքը, Նաւասարդը, զոր Դ. Վարուժան լոյս ընծայած է իր եղբայրակին՝ Սիրունիի հետ։ Իբր բնաբան ընտրելով Վարուժանի նախերգանքը՝ «Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա ոտներուն արեւափառ», եւ Սիրունիի մէկ դեղօնը նոյն տարեդիրքին մէջ, ի պատիւ Վահագնի եւ Անահիտի, բանախօսը ատենք մեկնակէտը նկատած է Սիրունիի դրական, մտաւորական որոնումներուն, ինչպէս նաեւ անոր անթիւ նուաճումներուն մեծադոյն ուղին, ուրկէ քալած է ան երկար տարիներ՝ արհամարհելով ամէն խոչընդոտ։ Ան խորացնելով լոյսի հանեց մեր ժողովուրդին իմացական առաքինութիւններուն հետ կապ ունեցող ամէն բան, դուրգուրալով անոնց վրայ եւ դանոնք սիրելի ընծայելով նաեւ օտարներուն։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻՈՅ նահանգային վերջին ընտրութիւններուն, Մարտ 3–5, Հալէպի չըրջանին մէջ տեղւոյն նահանգային խորհուրդի հայ անդամներ ընտրուած են Նազար Նազարեան, Աբրահամ Աւետեան, Յարութիւն Մարտիկեան, Լեւոն Զապար եւ Էմին Ազօ (հայ կաթողիկէ)։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ Ֆրանսական դեսպանատան մատուռին մէջ, Փետրուար 27ին, Արեւազալի արարողութիւն կատարած է Եղբայր Քհնյ. Սարգիսեան, Հայոց պատրիարքին կարդադրութեամբ։ Հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ դտնուած է։

ՄԵԼՊՈՒՐՆԻ մէջ, Աւստրալիա, տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախաձեռնած Նաւասարդեան խաղերուն հինդերորդը։ Ներկայ դտնուած են 500 հանդիսական – ներ։ 150ի մօտ արիներ իրենց նուագախումբով եւ աւստրալիական ու ազդային դրօչներով տողանցած են։ Հայ Մշակութային Միութեան երեկոյթին ներկայ դտնուած են 550 հոգի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Ձանըմ, ի՞նչ սիրտ կը հատցնես, մենք մէջը բան մը չունինք եա։

— Ի՞նչ ըսել է, խօսք առնինք, որ այս առուու Վարդանը պիտի ճամբենք։

— Հիմա ալ կ'ըսենք, որ Պօղոս էֆէնին տարբեր որոշում տուաւ։

— Եթէ ես ժամկոչ մը ճամբելու ազդեցութիւն չունիմ նէ՝ ինչո՞ւ իրեւ թաղական դամ այստեղ նստիմ... եղբայր, գործին մէջը արժանապատուութեան խնդիր կայ, դուն չես ըմբռներ կոր։

Երկու թաղականները այսպէս խօսակցելով՝ իրենք ալ ճամբայ ելան իրենց գործին երթալու համար։

Ժամ մը ետքը տիկին Շաղիկ եկեղեցի կուգայ։ Որչափ ալ վստահ էր իր ամուսնոյն վրայ ունեցած ազդեցութեանը, այսուհանդերձ կասկածած էր, որ Թերեւս Պօղոս էֆէնուի ազդուէր իր պաշտօնակիցներուն խօսքերէն ու ճամբէր ժամկոչը, ինչ որ իրեն համար դրեթէ մահու եւ կեանց խնդիր մը դարձած էր։ Ուստի չկըրնալով տարտամութեանց մէջ անցընել ամբողջ օրը, ելեր, հագուեր ու եկեր էր անձամբ առուզելու ամէն բան։

— Ժամկոչ աղբարը ո՞ւր է, հարցուց բանկալը նստող պաշտօնեային։

— Հոս ըսալու է, տիկին, պատասխանեց մարդը, արդեօք պէտք ունի՞ք իրեն։

— Կ'ուզէի մէկ մը տեսնել։

— Խորհրդարան հրամմեցէք, երթամ դինքը կանչեմ։

Տիկին Շաղիկ մտաւ խորհրդարանը եւ բազմեցաւ իր ամուսնոյն առենապետական թիկնաթոռին վրայ։

Վայրկեան մը եառքը Վարդան աղբար ներս կը մտնէր։

— Ծօ՛, Վարդան, ըսաւ տիկին Շաղիկ քմծիծաղով մը, երկկ քեզի յանդիմանե՞ր են...

— Հրամանք է, հանըմ, պատասխանեց ժամկոչը, աթոռին համար աղաները բարկացան։

— Էյ, դուն ի՞նչ ըսիր...

— Ըսի, որ ձեր հրամանով աթոռը Սաթէն խանըմին կեցած տեղը դրի։

— Սպրի՛ս, չատ աղէկ ըրեր ես... ճըշմարտութիւնը խօսեր ես։

— Այո՛, բայց կը վախնամ, որ դլխուս փորձանք մը բերեն։ Մարդար էֆէնուին եկած էր, չատ բարկացած կ'երեւար։

— Բարկացած է հէ՞, Թող քիչ մը քացախ խմէ, ըսաւ Շաղիկ հեղնական ժպիտով մը, այս առուու Պօղոս էֆէնուին հոս եկա՞ւ։

— Եկաւ, քիչ մը կեցաւ, դնաց։

— Քեզի բան մը ըսա՞ւ...

— Չէ՛, հանըմ, բան չըսաւ։

Գոհունակութեան յաղթական ժպիտ մը երեւցաւ տիկին Շաղիկի դէմքին վրայ։

Բայց ժամկոչը այս հարցումներէն մըտահոգութեան մատնուած էր։

— Ոտքդ պաղնեմ, Շաղիկ հանըմ, ադաները լինդի բա՞ն մը պիտի ընեն, հարցուց ողորմուկ ձայնով մը։

— Մի վախնար, ծօ, քու մազիդ թելին դպչող չըլլար, ես հոս կեցեր եմ։

— Ողջ ըլլաս...

— Մարդար էֆէնուի ուղեր է, որ քեզ ճամբեն, բայց ես դէմ կեցայ, Թող չտուի։

— Աստուած կեանք տայ ձեղի, Պօղոս էֆէնուին...

Ու ժամկոչ Վարդան սկսաւ փառաբանութիւններ ընել իր պաշտպանուհիին։

Իր ալ ականջը հասեր էր, որ դինքը պիտի ճամբեն ու առաուընէ ի վեր սրտադողդողի մատնուած էր, տիկնոջ խօսքերը դինքը հանդարտեցուցած էին։

— Քեզի բան մը ըսեմ, աղէկ մտիկ ըրէ, ըսաւ տիկին Շաղիկ, կարեւի է, որ քեզի խորհուրդ տան, որ երթաս տիկին Սաթէնէն ներում խնդրես երէկուան եղածին համար...

— Եթէ պէտք է, կը խնդրեմ, ընդմիջեց ժամկոչը, ոտքը ձեռքը կ'իյնամ։

— Ընդհակառակն, դուչեց Շաղիկ, չըլլայ որ առանկ բան մը ընես. եթէ լսեմ, որ դացեր ներում խնդրեր ես, անմիջապէս քեզ ճամբել կուտամ, դիտցած ըլլաս, արդէն Պօղոս էֆէնուին ու միւս թաղականներուն մնար նէ՝ դուն հիմա ճամբուած պիտի ըլլայիր։

— Բայց, հանըմ, եթէ աղաները ըսեն, ես ի՞նչպէս իրենց խօսքէն դուրս կրնամ ելլել։

— Դուն իմ խօսքս մտիկ պիտի ընես, հասկցա՞ր, եթէ առանկ բան մը ընեն՝ անմիջապէս ելլիր լինդի եկուր...

— Գլխուս վրայ։

— Նորէն կը կրկնեմ կոր, եթէ խօսքս մտիկ չընես, եառքը դէչ կ'ըլլայ, չեմ խառնուիր։

— Վերը Աստուած՝ վարը դուն, Շաղիկ հանըմ, ինչ որ ըսես, ան պիտի ընեմ։

— Այն առեն բնաւ մի վախնար, քեզի դպչող չըլլար, ես կեցեր եմ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի Հայրենակցական Մի-ութեան կեդր. վարչութիւնը եւ շրջանի քոյր մասնաճիւղերը (Տէսին – Վիէն) ի-րենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զրբաչեանի, այ-րի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեանի, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Զրբաչեանի եւ զաւակնե-րուն, Պր. Արտաչէս Սապունճեանի եւ զաւակներուն, եղբարք Գործունեան ըն-տանիքներուն, Մոմճեան, Եաղուբեան, Կուրտիկեան, Մելքոնեան, Սապունճեան ընտանիքներուն եւ ընտանեկան պարա-պաներուն Տիկին Հայկանոյշ Զրբաշեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեանէ 100 Ֆր. վո-խան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Արամ Բորեազեանի մահուան տխուր առթիւ։ Պր. Ս. Նաճարեանէ 50, իր կնոջ ողբաց-եալ ընկերուհի Մ. Նաճարեանի մահուան տարելիցին առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Գառ-նիկ Տիւմէճեանէ 50, փոխան ծաղկեպսա-կի, ողբացեալ Գէորգ Մարանկէօզեանի մահուան տխուր առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Օ. Սարըկարապետեանէ 50, ողբացեալ Փըրլանթի Սարըկարապետեանի մահ-ուան քառասունքին առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մաս-նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Վ. Սերէնկիւլեանէ իրենց անբերքօր եւ հօր մահուան տարե-լիցին է յիշատակ։

Նաեւ 10 Ֆր. Ոմանէ։

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խում-բի դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ֆր. դպրոցի ուսուցչուհի ընկերուհի Փափազեանէ, ողբացեալ ընկ. Յակոբ Ա-բէլեանի յիշատակին։

×

Փարիզէն Տիկին մը 20 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան Յուշարձանին, աքսո-րի ընթացքին իր նահատակուած հարա-զատներու յիշատակին։ (Տառնալ «Յա-ռաջէն»)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի սը-բահի չինութեան կը նուիրեն.—

Փարիզահայ Տիկնոջ Միութեան Ող-բերու Օգնութեան Մարմնէն 2000 Ֆր., Տիկին Եղիսաբէթ Թաթիկեան (Լասիթթա) 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Մանուկեան, Պր. Երուանդ Յովհաննէսեան, Պր. Գա-բրիէլ Օզոզոսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Պ. Գէորգեան 25 Ֆր. ողբացեալ Ա. Ալէմ-եանի յիշատակին։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿՈՒԶՈՒԻ

Տարեց հիւանդ մը խնամելու համար, որ տեղափոխուելու դժուարութիւն ունի, կը փնտռուի խնամող առոյգ կին մը, շաբաթը մէկ–երկու օրուան համար։

Ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրու-թեան։

Հ. Յ. Դ.

Լիոն.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկեր-ները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կա-րեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայու-թիւն։

Վալանս.— Հ. Ց. Դ. ընկերական ըն-հանուր ժողովը Մարտ 18, Շաբաթ իրի-կուն ժամը 20,30ին Ա.Հարոնեան սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Մարսէյլ.— Հ. Ց. Դ. շրջանի ներ-կայացուցչական ժողովը կ'իրականանայ Մարտ 19ին, ժամը 14ին սկսեալ Ա.Հարոնեան ա-կումբը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Կազմակերպութեամբ Ա.ԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ բանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ Լ'ԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ Ա.ԶԱՏ Է

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions --- Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

VIENNE

EXPOSITION
ARMÉNIE

Nouvelle Salle du Groupe ANI
40, Rue Victor Faugié
du Mercredi 15 au Lundi 20 Mars
de 11 à 21 heures
Δ
Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ԹՂԹԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաչանի նորընծաիր վարչու-թիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնա-կարանը՝ Պանեէօ, 12 Աւրընիւ Լուի Փաս-թէօր, Էսթալիէ 5, 6րդ յարկ։

BAIL
A CEDER
FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »
Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒԻՏՆԵՐՈՒԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Դայլիկները եւ սկաուտները կը ներ-կայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — աճակնկալներ —

Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ Ա.ԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակցա-կան Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաուիկ Զա-ուիկեանի սրճարանի եառեւի սենեակը։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարե-ւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտ-քի դեկուցում, նոր վարչութեան ընտրու-թիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին սովորական սրահին մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայ-րենակցական Միութեան վարչութիւնը սահպղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաւէ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ՝ վար-չական ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի Հայրենակցական Մի-ութեան կեդր. վարչութիւնը եւ շրջանի քոյր մասնաճիւղերը (Տէսին – Վիէն) ի-րենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զրբաչեանի, այ-րի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեանի, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Զրբաչեանի եւ զաւակնե-րուն, Պր. Արտաչէս Սապունճեանի եւ զաւակներուն, եղբարք Գործունեան ըն-տանիքներուն, Մոմճեան, Եաղուբեան, Կուրտիկեան, Մելքոնեան, Սապունճեան ընտանիքներուն եւ ընտանեկան պարա-պաներուն Տիկին Հայկանոյշ Զրբաշեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեանէ 100 Ֆր. վո-խան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Արամ Բորեազեանի մահուան տխուր առթիւ։ Պր. Ս. Նաճարեանէ 50, իր կնոջ ողբաց-եալ ընկերուհի Մ. Նաճարեանի մահուան տարելիցին առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Գառ-նիկ Տիւմէճեանէ 50, փոխան ծաղկեպսա-կի, ողբացեալ Գէորգ Մարանկէօզեանի մահուան տխուր առթիւ։ Տէր եւ Տիկին Օ. Սարըկարապետեանէ 50, ողբացեալ Փըրլանթի Սարըկարապետեանի մահ-ուան քառասունքին առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մաս-նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Վ. Սերէնկիւլեանէ իրենց անբերքօր եւ հօր մահուան տարե-լիցին է յիշատակ։

Նաեւ 10 Ֆր. Ոմանէ։

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խում-բի դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ֆր. դպրոցի ուսուցչուհի ընկերուհի Փափազեանէ, ողբացեալ ընկ. Յակոբ Ա-բէլեանի յիշատակին։

×

Փարիզէն Տիկին մը 20 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան Յուշարձանին, աքսո-րի ընթացքին իր նահատակուած հարա-զատներու յիշատակին։ (Տառնալ «Յա-ռաջէն»)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի սը-բահի չինութեան կը նուիրեն.—

Փարիզահայ Տիկնոջ Միութեան Ող-բերու Օգնութեան Մարմնէն 2000 Ֆր., Տիկին Եղիսաբէթ Թաթիկեան (Լասիթթա) 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Մանուկեան, Պր. Երուանդ Յովհաննէսեան, Պր. Գա-բրիէլ Օզոզոսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Պ. Գէորգեան 25 Ֆր. ողբացեալ Ա. Ալէմ-եանի յիշատակին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Մարսէյլի երէց Հայ Արեւոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու

Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ

« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹՔՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — Բոթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը։

Գին 30 Ֆր. Ուսանողներու՝ 20 Ֆր.

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

ՔԱՋԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ

ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՏԵՐՄԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաւէ։

Գեղարուեստական բաժին անակնկալ – ներով։ Պար՝ հայկական եւ եւրոպական։

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 Ֆրանք։

Սիրով կը հրաւիրուին խաեանոցիներ եւ համակիրները։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՄԱՐՏ
VENDREDI
17 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12368

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.368

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՍԱՅՈՒՄԸ ՅԱՐԵՐՈՒ ՕՐՈՎ

Բ·

Յարական Ռուսիոյ ներքին քաղաքականութիւնը հիմնուած էր բացարձակապետութեան վրայ, բռնակալական վարչաձեւի բոլոր առորոշելիներով:

Սան Պետերբուրգի կեդրոնական կառավարութիւնը իր սաղմին մէջ կը խեղդէր ազատական, յառաջդիմական ամէն ձեռնարկ: Գաղափարն իսկ մահացու մեղք էր, ո՞ւր մնաց չարժումը: «Յեղափոխութիւն» բառն իսկ սարսափ կ'ազդէր կայսերական արքունիքին վրայ: Ամենազօր Օխրանան, — Զեկայի երէց եղբայրը, — ամէն տեղ էր, աչքերը չորս բացած: Անհնարին էր մանաւանդ վտքր ազգութեանց համդէպ:

Ռուսահ հսկայ հալոց մըն էր, որուն մէջ պէտք է ձուլուէին հսկայածաւալ կայսրութեան բոլոր այլազան տարրերը: Ռուսացումն էր միակ փրկութիւնը անոր յաւերժութեան: Ազգութիւնները ձգտէ – լով ազատութեան, յեղափոխական գա – ղափարներով կրնային վարակել զան – գուածները, վտանգելով վարչակարգին հիմերը:

Հայերը չատ կանուխէն ճաշակեցին մոսկովեան յետաշրջական կառավարու – թեան բռնակալ վարչաձեւին դառնու – թիւնները:

1890ին խումբ մը երիտասարդ համալսարանական ուսանողներ ու հայրենասէրներ, Սարգիս Կուկունեանի գլխավորութեամբ արշաւանք մը փորձեցին դէպի Թրքահայաստան, օգնութեան փութալու համար համիտեան դաժան բռնապետութեան տակ հեծող իրենց հայրենակիցներուն: Արշաւախումբը, Թրքան սահմանը չանցած, ռուսական հողի վրայ պաշարուեցաւ ռուս զինուորներու կողմէ, որոնք գինաթափելէ եաք ֆէյտային, տարին Կարս՝ վարկաբեկիչ պայմաններու տակ: Դատաստան եւ աքսոր ի Սիպիր:

Եւ ո՛վ հեգնութիւն: Թուրքերն ալ կը կարծէին թէ Ռուսիան կը գինէր Հայերը՝ զանոնք կռուելու մղելով իրենց դէմ···:

Կովկասի մէջ Հայերու դէմ հալածանքը պետական ճշմարիտ ծրագրի մը համամանքն ստացաւ 1890էն սկսեալ:

Կովկասի փոխարքայ Հայատեաց իշխան Գալիցին 1901ին Թիֆլիզէն կեդրոնի կառավարութեան ուղղած իր զեղտնի տեղեկագրով կը պարզէր ռուսացման քաղաքականութիւնը:

Ահա՛ ամփոփ կերպով այդ տեղեկագրին բովանդակութիւնը·—

Կովկասի մէկուկէս միլիոն Հայերը հաստատուած Անդրկովկասի ամէնէն կարեւոր կէտերուն վրայ, չատ մօտիկ իրենց Թրքահպատակ եղբայրներուն, քաղաքական ձգտումներով տոգորուած՝ դարձած են մշտական սպառնալիք մը ռուսական չահերուն: Անոնք են, որ իրենց վրայի եւ թաթար զրացիներուն կը ներչնչեն անջատողական զգացումներ, ինչ որ նմանապէս կը կգմէ վտանգ մը ընդդէմ կովկասի ժողովուրդներու ռուսացման բազմակողմանի բաղաքականութեան, որ ընդունուեցաւ վերջերս:

Այս սպառնալիքն ու այս վտանգը անհետացնելու համար, գաղտնի տեղեկագիրը կը ներկայացնէ հետեւեալ չորս առաջարկները·—

1·— Ջնջել կամ տկարացնել այն բոլոր հիմնարկութիւնները, որոնք Հայոց հոգիին մէջ վառ կը պահեն անկախութեան զգացումներն ու ազգայնական զիմագիծը եւ անոնց մէջ կ'արթնցնեն քաղաքական ինքնավարութեան մը երազն ու փափաքը: Այս կարգէն են՝ դպրոցները, թատրոնները, զանազան կազմակերպութիւններ, մամուլը, զրականութիւնը, եւն·:

2·— Հալածանքի ենթարկել Հայոց եկեղեցին, որ կառավարութեան համոզումով, իբրեւ իսկական ազգային հիմնարկութիւն մը, կ'օժանդակէ ազգին մէջ արծարծելու անջատողական ձգտումներ: Ընկճել հայ հոգեւորականութիւնը, «զբաղեցուր խռովարարը, որ կ'աշխատի վերականգնել միացեալ Մեծ Հայաստան մը»:

3·— Սահմանափակել Հայերու դպրոծունէութիւնը ազատ արուեստներու մարզին մէջ, ինչպիսիք են բժշկութիւն, փաստաբանութիւն եւ զրաճենական պաշտօնէութիւն: Ընել այնպէս, որ Հայերը օրթոդոքսներուն հաւասար իրաւունքներ չվայելեն առեւտուրի եւ երկրագործութեան ասպարէզներուն մէջ եւ թոյլ չտալ, որ անոնք ազատօրէն կալուածներ գնեն: Այս ձեւով է, որ կարելի պիտի ըլլայ անվտանգ դարձնել զանոնք անտեսական գետնի վրայ:

4·— Պակսեցնել Հայերու թիւը Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմանակից նահանգներուն, մասնաւորաբար Երեւանի մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը, ինչպէս նաեւ կարսի մէջ, որ գործօն մասնակցութիւն կը բերէ քաղաքական չարժումներուն՝ Էրզրումի վիլայէթին սահմանակից ըլլալուն համար:

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է՝

ա) Այդ նահանգներուն մէջ բնակեցնել ներքին գաւառներէն բերուած ռուս գաղթականներ:

բ) Հողերու բաժանումին առեն առաւելութիւն ընծայել նորեկ գաղթականներուն կամ տեղացի իսլամներուն:

գ) Հեռացնել Հայերը այն բոլոր վայրերէն, ուր կը նկատուի քաղաքական չարժում մը:

դ) Ո՛չ մէկ դնով թոյլ տալ, որ կովկաս ներգաղթող Թրքահայերը հաստատուին ա՛յն վայրերուն մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն իրենց ռուսահպատակ եղբայրները, եւ, առհասարակ, արգիլել անոնց հաստատուիլը Անդրկովկասի մէջ, որովհետեւ կառավարութեան գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ ապագային բոլոր միջոցներով պակսեցնել Հայոց թիւը այդ կողմերը: Տե՛ս նաեւ՝

E. Aknouni, La Question Arménienne et le tzarisme, Genève, 1905, p. 26-27.

Յարերու ռուսացման քաղաքականութիւնը պիտի յանգէր 1905ի հայ-թաթարական կռիւներուն: Կարմիր Սուլթանն ու Սպիտակ Ցարը կը դաշնակցէին՝ բնաջնջելու համար Հայութիւնը իրենց հողերուն վրայ:

Լոպանով չէր քաշուեր յայտարարելէ թէ Ռուսիա կ'ուզէ «Հայաստանը առանց Հայերու»: Նոյն այս քաղաքականութիւնն էր, որ Կովկասեան Բանակի հրամանատար, որ Կովկասեան Բանակի հրամանատար զօրավար Եւտէնիչին տուն կուտար 1915 Ապրիլ 5ին գրելու վերին խմբանութեան — Կովկասի փոխարքայ Վրանցով — Դաշկովի համաձայնութեամբ — պահանջելու համար, որ Դոնէն ու Կուբանէն բերուած կոզակները բնակեցուին Թրքահայաստանի գրաւուած հողերուն վրայ, — Ալաշկերտի, Դիադինի ու Բայազիտի չրջանները (Տե՛ս Լէօ՝ «Անցեալիցս», էջ 321–323):

Ռուս բոլշեւիկները, իրրեւ արժանաւոր ժառանգորդները ցարերուն, կը չարունակեն նակեն ռուսացման քաղաքականութիւնը աւելի մեղմ ձեւերով, «սոցիալիզմ կառուցանել»ու նշանախօսքով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՈՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՀԵՏ

Յորդանանի Թագաւորը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, ճառով մը պարզեց իր Թագաւորութեան վերակազմակերպման ծրագիրը, անշուշտ, երբ ակռ դառնայ իր կորսուած հողերուն: Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Պաղտատի հաղորդած լուրին հիման վրայ, Հիւսէյն նպատակ ունի առաջ դաշնակցային Թագաւորութեան վերածել Յորդանանն ու Այսրյորդանանը, երկրորդը, որ գրաւուած է Իսրայէլացիներու կողմէ, վերածելով պաղեստինեան նահանգի: Ամման պիտի դառնայ միացեալ Թագաւորութեան մայրաքաղաքը, իսկ Երուսաղէմ՝ պաղեստինեան նահանգինը: Թագաւորը կը դառնայ Պետութեան պարագլուխը, ինչպէս նաեւ ընդհ· հրամանատարը միացեալ բանակին: Իւրաքանչիւր չրջան կ'ունենայ տեղացիներէ կազմուած գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութիւններ: Այս խմաստով նոր սահմանադրութիւն մը պիտի մշակուի:

Հիւսէյնի ծրագիրը քննադատուեցաւ ոչ միայն պաղեստինեան կազմակերպութիւններու կողմէ, որոնք «դաւաճանա – կան արարք» որակեցին զայն, այլեւ կարգ մը արաբ Պետութիւններու կողմէ:

Իսրայէլի վարչապետն ալ չհեչտեց, թէ Հիւսէյնի ծրագիրը չէ վաւերացուած իրենց դիրքը: Ֆրանսական կառավարութեան բանբերը նկատել տուաւ, թէ Նախարարներու Խորհուրդը ժամանակ չէ ունեցած քննելու զայն, այսուհանդերձ Ֆրանսա միշտ ունեցած է այն տեսակէտը, թէ Մերձ· Արեւելքի մէջ կարելի չէ խաղաղութիւն հաստատել անտեսելով պաղեստինեան իրականութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ ներկայիս հնարաւորութիւն ունի վերսին ընդունելու այցելութիւնը ամերիկեան մարտանաւերու: Վարչապետ Էրիմ այս յայտարարութիւնը կատարեց ճշդելով, թէ վերջին տարիներուն նման այցելութիւնները անհնար դարձած էին այն յոյցերուն հետեւանքով, որոնք կը կազմակերպուէին համայնավարներու կողմէ: Այժմ հակամերիկեան ճախա – պաշտ տարրերը ճնշուած են: 1969էն յայսոր ամերիկեան նաւերը չէին այցելեր Թուրք նաւահանգիստները, երբ ամերիկացի նաւաշներու վրայ յարձակումներ կատարուեցան Իզմիրի, Պոլսոյ եւ այլ քաղաքներու մէջ: Վարչապետ Էրիմի համաձայն, ահաբեկիչներու պատասխանատուութեան ցանց մը հաստատուած էր Շուէյտէն մինչեւ զոյդ Գերմանիաներն ու պաղեստինեան կայանները: Ահաբեկիչները կը զրկուէին Թուրքիա:

ՄԱՐՍԷՅԼԻՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ, 32 տարեկան, սպանած է Փրոֆ· Ժան Սըմէրը, որ Ֆրանսայի մեծագոյն մասնագէտներէն է արիւնագիտութեան: Ուսանողը որ ջղային խանգարում ունեցած էր անցեալին, այն համոզումն ունէր թէ բժշկապետը արգիլէք կ'ըլլայ իր յաջողութեան: Փրոֆեսօրին մահը մեծ յուզում յառաջ բերած է ոչ միայն Մարսէյլի այլեւ բովանդակ Ֆրանսայի բժշկական չրջանակներուն մէջ: Ծնած էր 1904ին: Հեղինակն էր բազմաթիւ ուսումնասիրութեանց:

ԴԱՆԻԱԿԱՆ չարթեր օդանաւ մը որ 112 հոգի կը փոխադրէր անձնակազմով միասին, ճզմուեցաւ լերան մը վրայ Օմանի թերակղզին:

ՓԱՐԻԶԻ ընտրանիին եւ Հայերու այնքան ծանօթ՝ Սալ Կալօն, որ ամէնէն մօտերիմներէն եւ հաճելիներէն մէկն է Փարիզի, կրնայ անհետանալ: Այս առընչութեամբ մտահոգիչ լուրեր կը չրջին եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ դուցէ փլցուի եւ տեղը··· կառատուն մը չինուի: Ներկայիս Կալօներուն միայն անունը մնացած է եւ բաժնեթուղթերը պանդոկի եւ ապահովագրութեան ընկերութիւններու ձեռքն են: Բաժնետէրերն ալ մարդիկ են որոնց համար որեւէ գործի միակ խմաստը՝ բերած չահն է:

ՊՈԼՍՈՑ մէկ սրճարանին տէրն է եղեր — Նուրի Պոսթան — որ կը կազմակերպէ թմրեցուցիչի առեւտուրը Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Ինչպէս զրած էինք երէկ, Պոսթան ձերբակալուած է, բայց 30 հազար Թրքական ոսկիի (չուրջ 12·000 Ֆր·) երաչխաւորագին վճարելով ազատ ձգուած է:

ՊԱՂՏԱՏԻՆ հասած լուրերու համաձայն, Իրաք առաջարկած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հետ անմիջական միութիւն մը: Նման միութիւն մը բաց պիտի ըլլայ արաբ որեւէ երկրի որ կ'ուզէ անդամակցիլ: Պաչտօնական զեկոյցը իր նախաբանին մէջ կը դատապարտէ յորդանանեան կառավարութեան նահանջական դիրքը:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ բողոքական ոստիկան մը սպաննուեցաւ: Երկու անգլիացի զինուորներ ալ, մասնագէտ ռումբերը անվնաս դարձնելու գործին մէջ, օդը ելան, երբ իրենց ձեռքին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարը՝ Ֆրանսուա Միթերան Իսրայէլ ժամանեց, ուր տեսակցեցաւ վարչապետին հետ:

ՀԱՐԱՒ· ԵՄԷՆ ամբաստանեց Սէուտական Արաբիան, որ կը պատրաստուի յարձակիլ իր վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգային նախարարը Զինասատան պիտի այցելէ Յուլիս 5–11:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողներ եւ բանուորներ փողոց իջած են ցոյց ընելու համար եւ բողոքելու էլ Ֆերոլի միջադէպերուն դէմ, ուր ապահովութեան ուժերը կրակ բացին բանթողներուն վրայ եւ երկու բանուորներ սպաննուեցան:

ԳԱՐՈՒՆԸ իր կանխահաս այցելութիւնը կը չարունակէ եւ Փարիզի մէջ 20 ատենաբան էր Զորեքչաբթի օր: Հիւսիսային Ֆրանսա նպաստաւոր օդ ունի մինչ հարաւը՝ անձրեւ եւ հով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Յարերու քաղաքականութեան արդիւնքն այն եղաւ, որ Թիֆլիզի հայ «բուրժուա» դասակարգին մէջ ռուսացումը սկսաւ աւերներ զործել զարուս սկիզբէն եւ եթ: Թիֆլիզի հայ «աղնուական» ընտանիքներուն մէջ ռուսերէնը զարձաւ մայրենի լեզու եւ հայերէնը դուրս «չպրտուեցաւ»: Օրինակները բազմաթիւ են: Անոնցմէ նմոյշներ կան նաեւ Փարիզի մէջ:

Վերջին — ու ամէնէն պերճախօս — օրինակն է ակադեմական Լեւոն Թորոսեան, կեղծ անունով Հանրի Թրուայեա, որ ցարդ կը յամառի ուրանալ իր հայկական ծագումը եւ միջազգային հասարակութեան առջեւ ինքզինք կը ներկայացնէ իբրեւ Ռուս:

Ահա՛ թէ մինչեւ ուր հասած է ռուսացման քաղաքականութիւնը:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ... 17-ՐԴ ՏՆՕՐԷՆԸ

Բ.

Գաւառներէն հոծ թիւով պաղթականներ խուժեր էին Իսթանպուլ, խռնուեր էին Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ բակը, եւ կեդրոնականի չէնքը թափուր գտնելով եկեր զետեղուեր էին անոր դասարաններուն մէջ ալ։

Ահաւոր վիճակ կը ստեղծուէր կեդրոնականի սաներուս համար։ Մտահոգու – թեան մէջ էինք նախ մենք, աւարտական դասարանի տղաքս։ Ի՞նչ պիտի ըլլայինք եթէ չբացուէր դպրոցը։ Նոյն մտահո – գութիւնը կը տարածուէր մեզ յաջորդող երեք դասարաններուն վրայ ալ, որոնք տխրած պիտի ըլլային տարբեր դպրոց որոնել չարունակելու համար իրենց ու – սումը։ Եւ զեռ կար զժբախտներու ուրիշ խումբ մը։ Ասոնք զաւառացի այն պատանիներն էին որոնք կախարդուած կեդրոնականի հմայքէն՝ Իսթանպուլ էին վազեր զաւառներէն, նոյնիսկ հեռաւոր Վանէն, Պլթլիսէն, Մուշէն, Սեբաստիայէն եւ որոնք եւս անձկութեամբ կը սպասէին դպրոցին վերաբացուելուն։

Այս պայմաններուն մէջ անհրաժեշտ էր անհնարինը փորձել։ Վերջին զոյզ դասարաններէ ներս նախաձեռնութիւնը մեր վրայ առինք։ 1908 Օգոստոս 25ին մեր անդրանիկ դումարումն ունեցանք եւ վարչութիւն մը ստեղծեցինք վեց անդամներով, որոնցմէ չորսը՝ Աւետիք Մեսրոպեան, Հրանդ Սարեան, Գուրգէն Էմմասեան եւ այս տողերը դրողը վերին դասարանէն, եւ մեզ յաջորդող կարգէն ալ Վահան Ասատեան եւ Խորէն Աստուրեան։ Մեր պաշտօնն էր դիմումներու սկսիլ որպէսզի դպրոցը բացուի իր օրին, թէեւ Սեպտեմբերին հազիւ քանի մը օր մնացած էր։

Եւ սակայն որո՞ւ կրնայինք դիմել, երբ զեռ «ազգ» չկար։ 1908 Յուլիս 16–29 սահմանադրական ընտրութիւններ էր Օսմանեան եւ Դուրեան տեղապահ ընտրուեր էր, Ազգային հին վարչութիւնը չարունակելով մնալ պաշտօնի վրայ, առանց ի վիճակի ըլլալու «ազգ» հանդիսանալ այն օրերու թոհուբոհին մէջ։ Հազիւ ամիս մը յետոյ, այն է Օգոստոս 13–26ին Իմմիրլեան Իսթանպուլ կը զառնար Երուսաղէմէն, բայց զեռ աւելի քան երկու ամիս պիտի սպասէր պատրիարք ընտրուելու համար։

«Ազգը» զբաղած էր երեսփոխան ընտրելով։ Կեդրոնականի մասին ո՞վ պիտի մտածէր։

Մինչ այս մինչ այն, օրերը չուտ չուտ կ'անցնէին եւ կեդրոնականը զեռ փակ կը մնար։

Ճարահատ՝ Սեպտեմբեր 10–23ին մեզմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ խառն ժողովին։ Մեզ պատասխանուեցաւ թէ առայժմ ի վիճակի չեն զարման գտնել մեր ցաւին։ Հին խնամակալութիւնը, գանուածքը իր ներսը, մերժած էր իր պաշտօնը չարունակել զոնէ մինչեւ իր յաջորդին կազմութիւնը, իսկ այդ յաջորդը զեռ չէր կրնար կազմուիլ, մինչեւ որ ազգը իր օրինական նոր իշխանութիւնը չունենար։

Խառն ժողովի մօտ մեր կատարած զիմումէն օր մը յետոյ, Սեպտեմբեր 11–24ին, ներկայացանք Մինաս Զերազին ալ, որ օրուան դէմքն էր Իսթանպուլի մէջ՝ փառահեղ յոյցերով զեռ նոր դիմաւորուած Եւրոպայէն իր վերադարձին։ Թերեւս մեր ցաւն ըմբռնէր մէկը որ վճռական զեր կատարած էր կեդրոնականի ստեղծման ատեն 1886ին, եւ չուրջ հինգ տարի խնամակալ ու տնօրէն էր եղեր անոր։ Մինաս Զերազ եւս ճար մը գտնել չկրցաւ։ Ցոյսերով ճամբեց մեզ ան ալ։

Սոխպուած էինք մենք փնտռել ու գըտնել մեր գլխուն ճարը։ Օր մը առաջ արդէն ժողովի կանչերը էինք զպրոցին վերին երկու դասարանները միասին որոնելու համար զայն։ «Կեդրոնականցի սաներու Միութեան» անունով եւ այս տողերը գրողին ստորագրութեամբ թերթերու 1908 Սեպտեմբեր 10–23 թիւին մէջ (*) հրատարակած մեր հրաւէրը կ'ըսէր։

«Կը հրաւիրենք կեդր։ վարժարանի յառաջիկայ տարուան բարձրագոյն եր – կու կարգերու աշակերտները, վաղը, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8,30ին ներկայ գտնուիլ վարժարանի ամփիթատրոնը, խորհրդակցելու համար վարժարանին քանի մը կենսական խնդիրներուն մասին։

Ա. Բացումին խնդիրը
Բ. Խնամակալութեան խնդիրը
Գ. Տեսչութեան խնդիրը
Դ. Ուսուցչական խնդիրը
Ե. Աշակերտներու խնդիրը

«Սուրհանդակ» համբաւաւոր հեռաւէս – եալ ծանօթութիւնը կը կցէր մեր հրաւէրին։

«Ակռ առաջ, քանի մը անդամ, խօսելով կեդրոնականի մասին, վախաք յայտնած էինք որ վարժարանին մէջ պատրաստուող դպրոցականները ժամ առաջ յարմար տեղ մը փոխադրուին եւ վարժարանը ժամանակին վերաբացուի։ Յաւելեալ տեսանք սակայն որ ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ եղաւ այս մասին եւ հակառակ անոր որ այսօր ամսուն տասն է, վարժարանը կը մնայ փակ եւ աշակերտներն ալ ցիրուցան։ Ասոր հետեւանքը սա եղած է որ շատ մը աշակերտներ, համոզուած որ վարժարանը քանի մը ամիսէն կրկին պիտի կարենայ բացուիլ, հրաժարելու եռեւէ են։ արձանագրուիլ ուզող աշակերտներն ալ յուսահատ ու չփոթած, ինչ ընելնին չեն գիտեր։ Սրտավին կը մաղթենք որ աշակերտներու վաղուան մխիթնկը իր արդիւնքը ունենայ եւ վարժարանը վերաբացուի կարելի եղածին չափ շուտով»։

«Սուրհանդակ» եւս մեզմէ, խլէզներէս կը սպասէր այսպէս ճարը։

Օրակարգը զոր հրատարակած էինք եւ կոչուած նաեւ լուծելու, մեր ուժերէն վեր էր անշուշտ, եւ ուրիշ ելք չգտանք բայց եթէ հազար պատի զարնել մեր հէք գլուխը որպէսզի դպրոցին դուռները բանալ տանք զոնէ՝ «խնամակալութեան», «տեսչութեան», «ուսուցչական կազմի» բարդ հարցերը ձգելով ապագային։

Առաջին մեր յաջողութիւնն եղաւ դըպրոցը պարպել տալ զպաղթականներէն։ Բայց այդքանը բաւական չէր դպրոցը բանալու համար։ Ամիս մը անցած էր արդէն նոր տարեշրջանէն, եւ ան զեռ փակ կը մնար։ Սոխպուած էինք ապաւինիլ սակայն միշտ մեր ուժերուն, եւ առաջին հերթին կազմեցինք ուսանողական միութիւն մը։

ԷՏԻՄՈՒՐԿԻ ԴԻԱԿԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ առաւօ, Ապրիլ սթաւիե – ցաւ եւ կրկին ուիսքի ուղեց։ Կէսօրուան մօտ, քովի սենեակները պարպուած ըլ – լալով, պըրք նետուեցաւ կնոջ վրայ զայն անչարժացնելու համար, մինչ Հեր կը զոցէր անոր քիթն ու բերանը։ Քանի մը ժամ ետք Տոքթ. Նաքս կը ստանար այս թարմ դիակը եւ կը վճարէր 10 սթերլին, առանց հարցնելու, թէ ինչպէս մեռած էր այս կինը։ Գիտութիւնը այնքան կը կախարդէ իրեն ծառայողները, որ անոնց մէջ կը սպանէ բարոյականն ու խիղճը։ Կը բաւէր, որ դիակին վրայ բռնութեան հետքեր, վէրքեր եւ արիւն չտեսնուէին։ Քաջալերուած այս յաջողութենէն, Հեր եւ պըրք իրենց տիկիններուն օգնութեամբ անցան հարուածային աշխատանքի։ Մեծ մայր մը եւ իր թոռնիկը բռնեցին Տոքթ. Նաքսի աշխատանոցին ճամբան, յետոյ՝ Մաքթուկլալի ազգականուհիներէն մէկը եւ զանազան ուրիշ անտէր արարածներ։

Նկատեցին, որ բժիշկը կը նախընտրէր երիտասարդ եւ թարմ մարմինները, ո – րոնց համար շատ աւելի կը վճարէր։ Պըրք եւ Հեր իրենց գործունէութեան կեդրոնը փոխադրեցին Փրինսէզ փողոցին մէջ, ուր կը վերապատին բազմաթիւ պերճաղիճներ։ «Պառ»ի մը մէջ նշմարեցին երկու երիտասարդ աղջիկներ, 18էն 20 տարեկան, Մէյրի Փեթըրսըն եւ Ճանէթ Պրաուն։ Պըրք մօտեցաւ անոնց, բարեկամութիւն հաստատեց եւ զանոնք հրաւիրեց իր տունը, այսինքն Թենըրս Ֆլոյդ որջը։ Ուիսքիի զատաթները պարպուեցան։ Մէյրի կորսնցուց իր ուշքը, բայց ոչ Ճանէթ։ Պըրք զայն ճամբայ դրաւ ու վերադարձաւ։ Հեր եւ իրենց տիկինները խեղդամահ ըրին 19 տարեկան պարմանուհին։ Եւ որովհետեւ Մէյրի զեղեցիկ մազեր ունէր, Պըրք կտրեց զանոնք, կեղծամագործի մը ծախելու համար։

Երբ մարմինը տարին հիւանդանոց, բժիշկ Նաքս բացակայ էր։ Անոր օգնականը բացաւ տնտուկը եւ ճիչ մը արձակեց։ Կը ճանչնար այս խուզուած աղջիկը։ Պըրք սակայն ինքզինքը չկորսնցուց, ըսաւ որ այս մարմինը գնած էր պատուկնոջմէ մը, որ կը բնակէր Քենսինկթըն Թաղին եռեւը։ Երբ բժիշկ Նաքս դիմումատուի սեղանին վրայ տեսաւ աղջիկան զեղեցիկ մարմինը, անմիջապէս նկարիչ մը հրաւիրեց որպէսզի զծէ զայն, եւ յետոյ ձեռք առաւ նշդրակը։

Ճանէթ Պրաուն, սակայն, երկար փընտռեց իր ընկերուհին, դիմեց ոստիկանութեան, բայց ոչ ոք ակնկալ դրաւ անոր գանգատներուն։

Պըրք եւ Հեր կանգ չառին սակայն, չդադրեցուցին իրենց գործունէութիւնը։

Թերթերը իրենց 7–20 Հոկտեմբերի թիւով կը գրէին։

«Ազգային կեդրոնական վարժարանի ուսանողները մեծամասնութեամբ հաւաքուելով առժամեայ ուսանողական միութիւն մը կազմեցին որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ աշակերտներու հսկողութիւն մը դպրոցին վերաբացմանը համար պիմումներ ընել։ Միութիւնը իր առժամեայ դիւանին պաշտօն յանձնած է ծրագիր մը պատրաստել, որ աշակերտներու քննութեան ենթարկուելէ եռքը, պիտի ծառայէ իրրեւ հիմնական կանոնագիր ուսանողական միութեան»։

Վերջին յանդգնութիւն մը եւս անհրաժեշտ էր, ու որոշեցինք դպրոցը բանալ մենք մեր ուժերով, մենք՝ խլէզներս, մեր վրայ առնելով անոր բովանդակ հոգը։ Մենք զառնալով խնամակալութիւն, տեսչութիւն եւ ուսուցչութիւն։

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 2)

(*) Տես, օրինակ «Սուրհանդակ»ի այդ օրուան թիւը։

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ահա այս անտեսուած Սուրբն է որ կը տեսնէի ամէն առաւօտ, երբ կը հրէի պատուհանիս կանանչ փեղկերը, եւ երբ աբեւը իր հոլանի բաղուկները կը նետէր վիզիս չուրջ։ Ճիշդ դէմս էր անչարժ աւեկծութիւնը, որ կը ճաճանչէր, ակնախիղ ըլլալու աստիճան։ Իմ ակնարկս կը նաւարկէր մէկ ճիւնապատ կատարէն դէպի միւսը, երթալ ապաստանելու համար Սուրբին մօտ։ Զայն է որ կ'ոզեկոչէի, գիտնալով թէ չունի ոչ մէկ խնդրակու, որուն բաշխել կարենար կենաց Հացը։

Գիւղը չունէր հացագործ։ Երբ սալոնի բաց պատուհանին մէջ կ'երեւար Ֆրանսուազ, որ իր կարմիր հեծելանիւով ընդառաջ կ'երթար չրջուն վաճառորդին, մենք կ'ըսէինք։ «Ֆրա՛նս, Ֆրա՛նս, մեզի համար եւս առ... դթա՛ սովեալնե – րուս...»։ Սուրճս տարբեր համ կ'ունենար, երբ զէմս կը կանգնէր թարմագեղ աղջիկը, հացին չափ անեղ։ Սիրոս կը մթագնէր եւ անդամ մը եւս կ'ափսոսայի, որ բախտը չեմ ունեցած ճանչնալու այս տեսակ աղջիկ մը, երբ տակաւին ուշ չէր։ Մախազ մը կը նետէի ուսիս, կ'անցնէի չոզեկառքի դիծը, երթալ սուզուելու համար առանձնութեան ծոցը։ Ըլլալով քաղաքի ծնունդ, անկարող էի երկար պատկած մնալ ծառերու տակ։ Ամէն ինչ դիս կը նեղէր։ Անհարթ հողը, չիւղերը, մի – ջատները, ամէն ինչ։ Կ'ընէի երկար չըրջապտոյտներ։ Օր ըստ օրէ աւելի կը մտերմանայի չրջակայքի բնակավայրերուն, վայելելով հանդերձ ներկայութիւնը լեռնաչղթային, որուն կողերն ի վեր կ'երթար թափառիլ իմ երեւակայութիւնս։ Կային կատարներ որ պատրաստ էին ա՛մէն արկածախնդրութեան եւ ուրիչներ՝ որ կը մխային թեթեւօրէն, նոր սանձած ըլլալով իրենց այրուձին։ Ասանձնութիւնը դիս չէր նեղեր։ Գիտէի թէ երեկոյեան պիտի գտնեմ երկու սիրելիներս եւ գիւղին ուսուցիչը, որ միաժամանակ կը կատարէր քաղաքապետութեան քարտուղարի պաշտօնը։ Մէօսիէօ Պոէտիէ մեր բարեկամն էր։ Անոր հետ է որ կը կազմէինք թղթախաղի չորրորդութիւնը։ Այս չրջապատութիւններու ընթացքին է որ դիս կեցուց աղատոտ, նեխոտ եւ քրքրուած Ցորտ մը։ Մէօսիէօ Ալ – ռիալ, որ ոստիկանութեան տեղւոյն ա – կանջն էր, վանք կ'երթար զործով։ Մի թէ կ'ուզէի՞ օգտուիլ առիթէն։ Կ'ուզէի։

Ապշութիւնս մեծ եղաւ երբ տեսայ, զորշ, անհամբոյր եւ լայնանիստ կա – ռոյցներու կողքին, բոլորովին նորակերտ մատուռ մը, որ կը թուէր ըլլալ ձիւներու ծաղիկը։ Մաքրափայլ եւ չողակաթ, ան իր անդրաշխարհային խաղաղութիւնը կ'ոգեւորէր բարձր եւ նեղ պատուհաններու պսպղուն վիթրօներով և մարմարի նուրբ սալարկումով։ Սուրբը կը ցցուէր բոլորաձեւ մատուռին ճիւղ կեդրոնը և կը մեծարուէր զմբեթին երկնապարզեւ ճառագայթումով։ Դէպի առջ տարածած էր իր աջը, որ կը թուէր յայտնել ճչմարիտը։ Սուրբը կը յառաջանար առանց քալելու։

— Այդ տեսակ բաներ մի՛ ըսեր Ֆրանսուազի առջեւ... միամիտ է, կը հաւատայ...։

Իրաւացի էր Էլիզապէթ։ Առանց պատճառի չէ որ ծնողքը ո՛չ միայն կը դուրդուրային, այլ նաեւ կը հսկէին այս աղջկան վրայ որ սիրտ տուած էր տեղացի տղու մը։ Պատահեցաւ որ ինծի մատնացոյց ընեն այդ Ռոպէրը, որ զոյգ մը աղարակապաններու ձեռք կուտար խոտերու վրհմակ մը քամիոնէն վար քաչելու եւ զանոնք կչռելու համար հաստատուած կաց կչիռին վրայ, որ հաստատուած էր եկեղեցիին քովը։ Ի՞նչ վայնասուն, Աստուած իմ, ինչքա՜ն աղեխարչ ողբ ու կոծ... Անասուններուն խանչիլը կը բարձրանար մինչեւ եօթներորդ երկինք, մինչդեռ երիտասարդը կը զօտեմարտէր ճարպի տիկերու հետ, վճռականութեամբ եւ մերկ կուրծքով։ Այնքան յարաչարժ էր երիտասարդը որ հազիւ թէ կրցի ուշադիր ըլլալ իր զիմագիծը։ Գիտէի սակայն թէ Ֆրանսուազը զիւղաքաղաք կը տանի պատրաստելու, կիրակիի պատարագէն վերջ, ծնողքին հաւանութեամբ։

Մենք եւս պատրաստ տարինք աղջիկը, նպաստաւորուելով ինքնաչարժէ մը որ մեզի տրամադրուած էր կէս օրուան մը համար։ Բացի մեր չրջանակէն, Ֆրանսուազ չունէր իրեն չարմար ընկերուհիներ զիւղին մէջ եւ զժուար կը տանէր ճանճրոյթին ծանրութիւնը։ Պէտք է նշել որ այդ հեռաւոր տարիներուն չկային տակաւին ո՛չ հեռատեսիլ, ո՛չ լայն մի – ջոցներ փոխադրութեան եւ ոչ ալ մնացեալը։ Այդ արչաւներու ընթացքին հաստատեցի Ֆրանսուազի հմայքին զօրութիւնը։ «Զգուչացո՛ք չունէն» աղտոտած էր կառավարը, երբ ներս կ'անցնէինք սպանական օպէռժի չրջափակէն։ Բայց բաւական եղաւ որ Ֆրանսուազ յաուկնայ Թեթեւուան եւ անվարան, որպէսզի իրեն կապուի հրաբիւր անատունը։ Տատարանը զարմանալի էր։ Շունն ու աղջկը մէկզմէկու որպիսութիւն հարցուցին, խօսեցան ներսէն–դուրսէն եւ համաձայնեցան։ Երկար չտեւեց համաձայնութիւնը։ Շունը բաւ Ֆրանսուազի։— «Եթէ հետս պիտի չխաղայիր, ինչո՞ւ հոս եկար... քեզ ո՞վ հրաւիրեց, ո՞վ, ովով, ովովով...»։ Աղջիկը կը կրէր թեւաւոր սանտալներ երբ չունէին հետ կը վազէին կողք կողքի, որպէս տարեկից – ներ։ Լիճին առջեւ ծռեցաւ Ֆրանսուազ եւ իր ափերով ջուր նետեց չան քիթին – բերնին, մինչդեռ կը ճախրէին, հոն, վե՛րը, զոյգ մը արծիւներ։

(3 – Շար.)

ՓԱՂԱՏԱԿԻ ՎԱԽԸ

(ՎԿԱ ՊՈԼՍԱՑԱՑ ԿԵՂԾԱԳԻՐ)

Տիկին Շուկի այս խօսքերը արտասանեց ձեռ դեմքը ծածկելով: Նիզը ոտքերը ուժասպառ վիճակի մէջ տարածած էր ու ամբողջովին վհատած կը թուէր: Ան ոչինչ կրնար ըսել իր ընկերուհիին, որ ինքն ալ նոյն դիրքին մէջ էր: Ուրեմն ինչո՞ւ ձայնակցէր անոր ողբերգական աղաղակներուն:

Ամբողջ գիշեր տիկին Նիզը չկրցաւ աչքերը իրարու փակել: Ան ամբողջ գիշեր մտածեց իր ամուսնութեան մասին, որ ինքնին ամենէն ողբերգական դրուագներէն մէկը կրնար ըլլալ: Ան ամբողջ գիշեր մտածեց իր ամուսնութեան մասին, որ ինքնին ամենէն ողբերգական դրուագներէն մէկը կրնար ըլլալ: Ան ամբողջ գիշեր մտածեց իր ամուսնութեան մասին, որ ինքնին ամենէն ողբերգական դրուագներէն մէկը կրնար ըլլալ:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱՂ ԿԱՎՈՑԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համաշխարհային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Նազար Նազարեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին, ողբացեալ Յակոբ Աբէլեանի յիշատակին: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պանեէօ – Քաչանի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբը շնորհակալութեամբ առացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրքիսկիւլեանէ իրենց անթերևօր եւ հօր մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Մը-րագիր-Կանոնագրի տրամադրութիւնե-րուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

Surprise - Party

Organisée par le groupe de Paris de l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe, Samedi 18 Mars, de 21 heures à l'aube dans les caves de la Maison Arménienne de la Cité Universitaire
57, Bd. Jourdan.
AMBIANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
կիրակի ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ
կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)
կը խնդրուի ներկայութիւնը
Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03
Սեղանները դրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝
երգ — գաւեշտ — անակնկալներ —
Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երէց Հայ Արեւոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օքէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ
Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »
Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹՒՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ
Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — Բոթիյոն
Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը:
Գին 30 Ֆր. Ուսանողներու՝ 20 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մարտ 18, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ա.Հարոնեան սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԶԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ա.Հարոնեան սրահը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաչանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փաստէօր, Էսթալիէ 5, 6րդ յարկ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆՆԻԷՌ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բեմասիրացի Թատերական ներկայացումը Ապրիլ 17ին Ա.Թըլլիէի Թատրոնը:

×

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 9ին, Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, փարիզ 9րդ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
կը խօսին
ԼԻԻՔ–ԱՆՏՐԻ ՄԱՐՍԻԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան իմաստիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան իմաստիպ արժէքը
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաուիկ Զաուիկեանի սրճարանի եռեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի վեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէննի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ եռք ժամը 3ին ակումբին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը սոխպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաստէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Ց. ՏԻՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

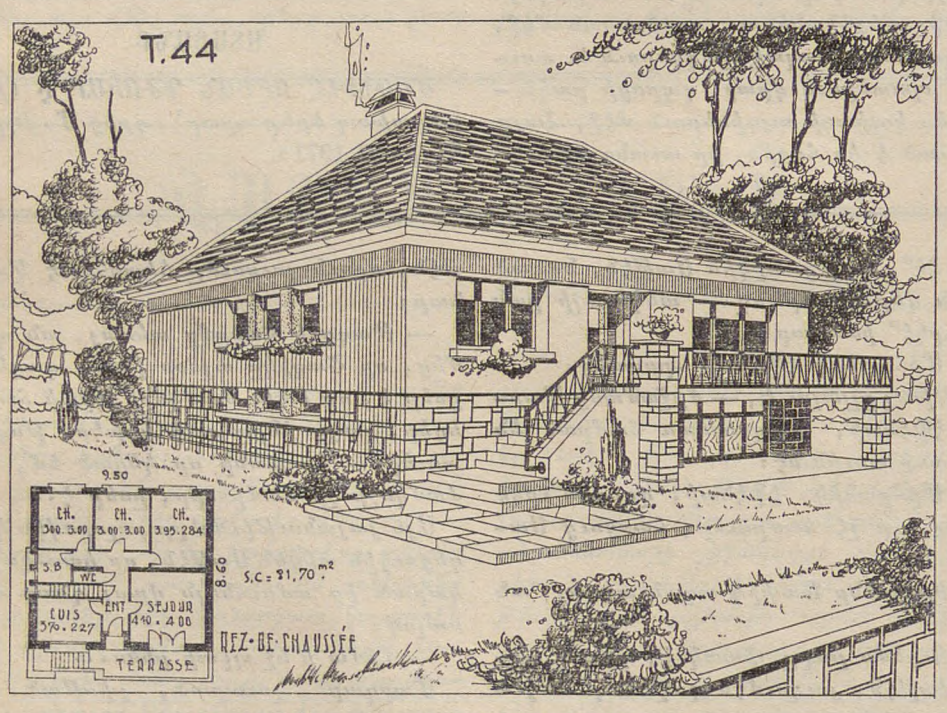
Գին 12 Ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

×

ՍԻՆ–ՄՕՐԻՍ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Գամպերեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ:

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom .....
Rue ..... No .....
Ville .....Département .....
Possedez-vous un terrain ? .....

ՇԱԲԱԹ
18
ՄԱՐՏ
SAMEDI
18 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԷ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ԿԱՐԴ ՏԱՐԻ — 12369

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.369

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇԵՇՏՈՎ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԽՕՍԵՑԱՒ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կարելի է անվարան ըսել թէ Հանրապետութեան Նախագահին կարեւորագոյն եւ ամէնէն յատկանշական մամուլի ասուլիսն էր, զոր տուաւ Հինգշաբթի օր, Փրկչի Յղջանին:

Կօլիստ չուքը երթալով կը մարի, ու եթէ կուգայ վճռական նախագահ մը, որ ցարդ, էլիզէ մնալէն ի վեր այն տպաւորութիւնը թողած էր որ աւելի «իր մարդին մէկն էր», երբ Նախարարապետ էր քան Նախագահ:

Փոմփիտու, յիշելով որ տասը տարի առաջ էր որ Տը Կօլ պինքը կը կանչէր իրեն յանձնելու համար կառավարութիւնը, նախ եւ առաջ ուզեց տասնամեայ հաշուեքննութ մը պարզել, ներքին ճակատի վրայ: Բարգաւաճման մարզին մէջ, մէկ կողմ դնելով ճարտոնը, Ֆրանսա դէպի ընդունի ազատական տնտեսութիւն վարող բոլոր ազգերուն: 1961էն 1971, կառուցիները 74էն 1550 քիլոմեթրի հասած են, գնահատանի չինութեան մէջ բարելաւուած է մարտարուեստականացած երկիրներու մէջ Ֆրանսայի 4րդ դիրքը, բայց Ֆէֆէմներու մէջին տարածութեան տեսակէտէն Ֆրանսա Խորհ. Միութենէն ետք կուգայ: Կրթական ճակատին վրայ երկու անգամ աւելի համալսարանական չէնքեր կան քան 1968ին: Հեռաձայնը անշուշտ այն կէտը չէ որ ամէնէն շատ զոհունակութիւն կուտայ Ֆրանսացիին հասկաւ թղթատարական նախարարին չանքերուն: Հիւանդանոցի հարցը փայլուն չէ եւ հաւանաբար այն մարզն է ուր Ֆրանսա ամէնէն ետն է:

Ապրուստի մակարդակին տեսակէտէն, Նախագահին տուած թիւերը խրախուսիչ են: կառ՝ 11 միլիոն, այսինքն երեքի վրայ երկու ընտանիք, մինչ տասը տարի առաջ երեքի վրայ մէկ ընտանիք էր: Նագցիի մեքենայ՝ տասը միլիոն, այսինքն 2,5 անգամ աւելի: Սառնարան՝ 13 միլիոն, այսինքն երեք անգամ աւելի: Հեռատեսիլ՝ 12 միլիոն, այսինքն չորս անգամ աւելի, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել 18 միլիոն ձայնասփիւռի դործիք: Ուրեմն պիներու յաւելումը մէկ կողմ դնելով, տասը տարուան ընթացքին ապրուստի մակարդակը 50 առ հարիւր բարձրացած է մինչ Սակարանին արժեթուղթերը 17 առ հարիւր կը կորսնցնէին արտերկրացած Ֆրանքի հաշուով: Ու Նախագահ Փոմփիտու յայտնեց թէ այս ըլլա պատկերը, իսկապէս ապշած է ի լուր հակառակ տնտեսական դժուարութեանց, հոգերու, յուզումներու արհեստին, երախային կըրթութեան հարցին եւայլն, Փոմփիտու կը վստահեցնէ թէ Ֆրանսա ամէնէն բարգաւաճ երկիրներէն մէկն է եւ Ֆրանսացիք Եւրոպայի ու աշխարհի ամէնէն շատ ունեցողներն մէկը: Ըսել չէ թէ պէտք է ապահովանալ, թէ ատիկա կը բաւէ երանկութեան, բնական է որ՝ ո՛չ: Թէ նիւթական բարելաւումներու հետապնդումը միակ տեսչանքն ըլլայ մարդոց, ոչ ոք կը հաւատայ, նուազ քան՝ ես: Այլ, կը չարունակէ Նախագահը, ուղղութիւն ըրէք: Դժբախտութեան համար միշտ բաց է: Մարդիկ եւ խումբեր կան որոնք ձեզի ճամբան ցոյց կուտան քաղաքական ժպիտով մը: Ամէն կրնայ կորսուիլ կամ փճանալ. — ապահովութիւն, ապրուստի մակարդակ: Իմ պարտականութիւնս այն-պէս ինչպէս կը հասկնամ եւ այնպէս ինչպէս զայն պիտի դործադրեմ, կը կայանայ ձեր աչքերը բանալու մէջ, բայց ձեր ճակատագիրը ձեր ձեռքերուն մէջ է»:

Այս նախաբանէն ետքն է որ Նախագահ Փոմփիտու սկսաւ պատասխանել լրագրողներու հարցումներուն:

Առաջինը կը վերաբերի մեծամասնութեան ընդլայնումին: Նախագահը կը յայտնէ որ դէմ չէ եւ չի մերժեր նոր մասնակցութիւնները: Ցեսոյ հարցը անխուսափելի կերպով կ'անցնի հարկային խնդիրներու, եւ Նախագահը կը չեչտէ. «Հարկային լաւ դրութիւն մը պէտք է պատասխանէ զանազան պայմաններու: Նախ հատ մը կայ զոր սովորութիւն դարձած է մոռնալ, այն է որ տուրքը իբրեւ նպատակ ունի Պետութեան դանձը լեցնելու: Եթէ կ'ուզենք ճամբաներ, հիւանդանոցներ, դպրոցներ, մարզադաշտեր, հեռաձայն, երկաթուղի, եւ երբ պէտք է ունենալ նաեւ պաշտպանութիւն մը, ոստիկանութիւն մը, վարչական կազմ մը, դրամ պէտք է: Եւ չեմ կարծեր թէ տուրքերը Ֆրանսայի մէջ աւելի են քան դաղատական այլ ազգերու մօտ»: Այս առաջին կէտէն ետք, Նախագահը կը ծանրանայ երեք այլ կէտերու վրայ, որոնք են՝ ջանալ նուազեցնել ընկերային անարդարութիւնները, նպաստել անտեսութեան եւ վերջ տալ խարեբայութեան: Նախագահը կը խօսի նաեւ «հարկային առնելիք»ի (ավուար ֆիսքալ) մասին, որուն ինք դէմ եղած է սկիզբէն ի վեր, բայց եւ այնպէս կը բացատրէ թէ սխալ է կարծել որ այդ «առնելիք»ը կը նպաստաւորէ միայն մեծահարուստները:

Ուրիշ հարցում մը կը վերաբերի Հանրապետութեան Նախագահին պաշտօնա-վարման ժամանակաշրջանին, որ ներկայիս եօթը տարի է եւ կան որ կ'ուզեն հինդի իջեցնել: Այս առթիւ է որ իր պատասխանին մէջ Փոմփիտու կ'ըսէ. «Գալով պաշտօնին չրջանին, եօթը տարի, հինդ տարի... կը խորհի՞ք որ 12 տարի նուազ յուսալքիչ ըլլայ քան 14...»: Այս ձեւով է որ Փոմփիտու կը հասկցնէր թէ տրամադիր է կրկին թեկնածու ըլլալու 1976ին:

Նախագահ Փոմփիտու չատ խիստ չեչտով խօսեցաւ երբ հարցը եկաւ Ուլնոյի միջադէպերուն: «Այս վերջին ժամանակները, զարմանքով նկատեցի թէ որոշ թիւով մարդիկ ոչ թէ իրարու կը կապեն Օվերնէի մահը եւ Նոկրէթի առեւանգումը, ինչ որ բնական է, այլ կը փորձեն չափել յուզումի աստիճանը զոր այս երկու դէպքերէն իւրաքանչիւրը պէտք է ստեղծէր եւ կը փորձեն քննել մարդոց դիրքը, խմինէս սկսեալ, տեսնելու համար թէ անոնց յուզումի աստիճանը համապատասխա՞ն էր այդ խոչընդոտին: Եւ կ'ուզեմ ըսել, նոյնիսկ եթէ հաճելի պիտի չըլլամ որոշ մարդոց, որ մխայն մտածելը յուզումնական բաղդատութեան մը մասին, ինծի կը թուի ըլլալ կամ մըտային չեղում մը կամ հոդիի ցածութիւն մը: Մարդ մը մարդ մըն է եւ ի մասնաւորի իմ աչքիս: Բանուոր մը fատր մը կ'արժէ եւ fատր մը բանուոր մը կ'արժէ, կ'ըսեմ նոյնիսկ թէ նուազ երիտասարդ մը երիտասարդ մը կ'արժէ երբ հարցը չափահասներու կը վերաբերի: Մեզ համար չեղեցայ որ բուռն յուզում մը ղդացած եմ երբ Նոկրէթ առեւանգուած է եւ չեմ ղդացած Օվերնէի մահուան առեն: Գուցէ կը յիշուի որ ես ինքնաբերաբար չըըի, այլ ձեր պաշտօնակիցներէն մէկուն հարցումին պատասխանելով, որ պիս հարցաքննեց յանկարծ երբ Երկրապործութեան Յուցահանդէսը կ'այցելէի: Եթէ այդ յուցահանդէսը տեղի ունենար քանի մը չաբաթ առաջ նոյնքան յստակ կերպով կ'արտայայտուէի Օվերնէի մահուան մասին, կրնաք վստահ ըլլալ»:

Անդրադառնալէ ետք ծանր պատասխանատուութեանց վրայ, մանաւանդ ծնողքներուն Նախագահ Փոմփիտու չատ սրամտօրէն պատասխանեց այն հարցումին, որ կը վերաբերէր Շապան – Տելմասէն դահ ըլլալուն, եւ այդ առթիւ իր մէջ վերածնաւ դրականութեան փրոֆեսէօրը: Թուելէ ետք թէ ի՞նչ կը սպասուի Նախարարապետ մը յանդելու համար այն եղակացութեան թէ չի կարծեր որ այդ պայմանները դէշ իրագործուած ըլլան, Փոմփիտու անդրադարձաւ այն յարձակումներուն որոնց ենթակայ է Նախարարապետը: «Ժան-Ժաք Ռուսօ, իր «Խոստովանութիւններ»ուն սկիզբը խօսքը կ'ուղղէ դինքը վարկաբեկողներուն եւ կ'ըսէ անոնց. «Թող միայն մէկը անոնցմէ ոտքի ելլէ եւ համարձակի ըսել՝ «Ա՛յս մարդէն աւելի լաւ եմ»:

Ու Նախագահ Փոմփիտու կ'անցնի արտաքին այլ մանաւանդ եւրոպական քաղաքականութեան եւ այս վերջին եղյութին վերջաւորութեան է որ պիտի պայթեցնէ ռումբ մը, որու ոչ ոք կը սպասէր.— Հանրաքուէ մը Եւրոպայի ընդլայնումին մասին: Անդլիոյ անդամակցութիւնը միայն ընդլայնումի մը հարցը չէ այլ՝ նոր Եւրոպա մըն է որ կը սեղծուի եւ որմէ կախում պիտի ունենայ Եւրոպայի ժողովուրդներու ապագան: Այս պատճառով է որ պէտք է իւրաքանչիւր Ֆրանսացի արտայայտուի եւ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի վաւերացնէ Եւրոպական Հասարակապետութեան ընդլայնումը»:

Կը կարծուի թէ հանրաքուէն կը կատարուի Ապրիլ 23ին թէեւ Փոմփիտու ոչ մէկ թուական տուաւ:

Անչուշտ ոչ ոք կրնայ դէմ արտայայտուիլ Հանրաքուէին քանի որ ան դեմոկրատ բնոյթ ունեցող դրութիւն մըն է: Բայց պարզ է որ ճախը նեղը կը մնայ եւ կը ղդայ թէ այդ հանրաքուէին մէջ խաղ մը կայ պատակտում ստեղծելու համար ճախերու ճակատին մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է թէ Փոմփիտուի Եւրոպան Տը Կօլի Եւրոպան չէ եւ թէ իր քաղաքականութիւնը աւելի մօտ է Լըքանիւէի եւրոպական տեսակէտներուն քան Արտաքին նախկին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի:

× Համայնավար կուսակցութեան համար հանրաքուէն ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պատրուակ մը, ներքին քաղաքականութեան հետ կապ ունեցող դործողութեան մը: Այլ խօսքով Փոմփիտու կ'ուղէ հանրաքուէով «վաւերացուիլ» ժողովուրդին կողմէ:

Ամատական եւ Ընկերվարական կը վարանին եւ յստակ է որ նեղը մնացած են:

Արտասահմանը ընդհանրապէս դոհ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ. եւ Ուաշինկթըն միաժամանակ յայտարարեցին նախագահ Նիքսընի Խորհ. Միութիւն այցելութեան Թուականը: Այցելութիւնը պիտի սկսի Մայիս 22ին եւ պիտի տեւէ մօտաւորապէս մէկ չաբաթ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը որոշած է յառաջ տանիլ իր ծրագրին դործադրութիւնը: Յորդանանի Ազգային Միութիւնը, երկրին միակ կուսակցութիւնը, վերա-մկրտուեցաւ Արաբ Ազգային Միութիւն անունով: Ամմանէն կը հաղորդուի նաեւ, թէ Հիւսէյն յատուկ մարմին մը պիտի կազմէ ի մօտոյ, խորհրդարանի անդամներէ, որպէսզի նոր Սահմանադրութիւն մը մշակուի՝ պատշաճ իր նախատեսած նոր թագաւորութեան: Հաւանաբար նոր դահլիճ մըն ալ կազմուի, որու անդամակցին երկու անձնաւորութիւններ Այսյորդանանէն: Հիւսէյն մտադիր է նաեւ իր նոր ծրագրին մասին խօսիլ Նիքսընի հետ, ամառ վերջ:

ՄԱՐՍԻԳԼԻ մօտերը, Օպանելի մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց թմրեցուցիչի դաղտնի տարբրաւծարան մը: Շէնքին մէջ դտնուեցաւ 100 քիլօ թմրեցուցիչ: Տանտէրը՝ Սեդարի, ձերբակալուեցաւ:

ՀԱՐԱՒ. ԵՄԷՆԻ ուժերը կրակ բացին Ֆրանսական մարտանաւի մը վրայ, երբ ան բարեկամական այց մը կը կատարէր Աւէն: Հինդ նաւազ վիրաւորուեցաւ: Եմէն «ցաւ» յայտնեց «թիւրիմացութեան» համար:

ՔԱՆԱՏԱՑԻ վարչապետը՝ Փիէր Թրիւդօ ընդունեցաւ Զինաստան այցելելու փեքինի հրաւէրը: Թուականը դեռ չէ ճշդուած:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը Մոսկուայի մէջ տեսակցեցաւ Կոսիդինի հետ: Համաձայն «Թաս» դործակալութեան, խօսակցութեան նիւթ դարձած է երկու երկիրներու փոխյարաբերութեան, ինչպէս նաեւ հնդկական ցամաքամասի հարցերը:

ՄԻԼԱՆՈՑԻ մօտերը բզքուած մարմինը դտնուեցաւ Ֆելթրինելլիի, որ ճախապաշտ միլիոնատէր մըն է: Մարմինին մօտ դտնուեցաւ ռումբի կտորներ: Կը կարծուի, թէ Ֆելթրինելլի զոհ դացած է իր նախաձեռնած ահաբեկչական քայլին: Ձախապաշտ միլիոնատէրը հրատարակիչ էր: Ինքն էր, որ առաջին անդամ Արեւմուտքի մէջ հրատարակեց Պաստերնակի «Տոքթէօր Ժիվակօ»ն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. ՅՈՎՀ. ԶԱԼԹԻԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Երեւանի մէջ մեռած է փրոֆ. Յովհաննէս Զալթիկեան, որ երկցապոյն դասախօսներէն էր Երեւանի պետական համալսարանի: Երկար տարիներ վարած է համալսարանի քիմիագիտութեան ամպիոնը եւ եղած է Թղթակից-անդամ Հայաստանեայ Գիտութիւններու Ակադեմիայի:

Փրոֆեսէօրը ծնած էր Կարս, 1902ին: 1922ին կ'ընդունուի Երեւանի համալսարանը. կ'աւարտէ իր համալսարանական ուսումը 1927ին, հետեւելով Փրոֆ. Ս. Ղամբարեանի դասընթացքներուն: 1929ին Փրոֆ. Լ. Ռատինեանի չանքերով եւ անոր եռանդուն մասնակցութեամբ համալսարանին մէջ կը հաստատուի ֆիզիքական քիմիագիտութեան ամպիոնը:

Յ. Զալթիկեան յետագային իր մասնագիտական կրթութիւնը կը խորացնէ Լենինկրատի, Մոսկուայի եւ ապա Գերմանիոյ մէջ: Նորաստեղծ Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ կը ստանձնէ փոխ-տնօրէնի պաշտօն: 1933ին կը մասնակցի Երեւանի ձկաքիմիի դործարանի նախագծումի, դիտահետազօտական տարբերի ստեղծումի եւ ձեռնարկութեան համար որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու դործին: 1939էն մինչեւ իր մահուան թուականը մնայուն վարիչը կը դառնայ Երեւանի համալսարանի քիմիագիտութեան ամպիոնի:

Փրոֆեսէօրը ունի երկու հարիւրէ աւելի աշխատութիւններ՝ նուիրուած քիմիագիտական բարդ հարցերու:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ... 17-ՐԴ ՏՆՕՐԷՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ձեր տղայութեանը «տուն–օյինի» հարկաւ խաղացած էք: Այդպիսի բան մըն էր որ մենք կ'ընէինք հիմա: «Դպրոց – օյինի» պիտի խաղայինք: Ինդաք–չիըն–դաք՝ կեդրոնականը բանալու ուրիշ ճար չկար: Օտեան այնքան ալ իրաւունք չունէր ծաղրելու «Ընկեր փանչունի»ները: Անոնք երբեմն անհրաժեշտ են: Ահա անոնք անհրաժեշտ են ճիշդ հիմա:

Իրաւ ալ «Սուրհանդակ» իր 9–22 Հոկտեմբերի թիւով կը ծանուցանէր թէ «կեդրոնական վարժարան մտնել փափաքող – ները կը հրաւիրուին վարժարան, ուր Ուրբաթ օրէն սկսեալ բարձրագոյն կարգի աշակերտները պիտի դասախօսեն իրենց՝ վարժարան մտնելու համար պահանջուած առարկաները»:

Դպրոցը բացուած էր ուրեմն եւ յանձնախումբ մը, որուն կը նախագահէր այս տողերը գրողը, կը կոչուէր վարելու գայն: Նախագահը կերպով մը «տեսուչը» կ'ըլլար դպրոցին, իր կողքին ունենալով իր ընկերներէն հինգ–վեցը որոնք դասերուն հոգը պիտի սանձէնէին նորակազմ առաջին դասարանին մէջ: Հայերէնը պիտի սանձէնէր «տեսուչը», թուրքերէնը պիտի աւանդէր Աւետիք Մեսրոպեան, Ֆրանսերէնը՝ Հրանդ Սարեան, բնական գիտութիւնները՝ Կարապետ Խաչիկեան, չափական գիտութիւնները՝ Թոմաս Դաւիթեան, եւայլն:

×

Տէ՞ղն է յիշելու արդեօք, թէ դասարանը որ մեր չնորհիւ կազմուեցաւ, դասառացի պատանիներու սառաւր թիւ մը համախմբեց իսկոյն: Այդ խումբէն յառաջային, հանրային դէմքեր ալ պիտի հասունանային: Մէկ քանին կրնամ նոյնիսկ ձեզ յիշել· Համայեակ Խորոզեան (Մանուկեան), Գուրգէն Թահմազեան, Գուրգէն Էքմէքճեան (Միխիթարեան), Լեւոն Մոզեան, Պաղտասար Մանուէլեան, Յովհաննէս Արուսեան, Համայեակ Ամիրեան, Անդրանիկ Թիւլպէնճեան, Արմէն Թէրլէմէզեան, Եղուարդ Զոփուրեան, Պարգեւ Պանիրեան, Թաղուոր Այվազեան, Մանուկ Աւալեան, Մնացական (Զաւէն) Կորկոտեան, Պօղոս Տէր–Պօղոսեան, Արտաշէս Տէր–Յովհաննէսեան, Արտաշէս Տէր – Գրիգորեան: Ցիշողս – թիւնս քիչ մը չարչարելով դեռ չատ անուններ կրնայի թուել հոս: Այսքանն ալ բաւ է արդէն որպէսզի չատ ալ չկարմրինք մեր հերոսութենէն:

Հազիւ Հոկտեմբեր 3–16ին էր որ պիտի դումարուէր Ազգային Երեսփոխողովը, 11 օր յետոյ ալ, 14–27ին, իր Գ. նիստին մէջ ընտրելու համար Ազգային նոր կեդրոնական Վարչութիւն: Ազգը իր ղեկավարութիւնը ունէր ալ եւ կը ստեղծուէին տակաւ ազգային բոլոր մարմինները: Ասոնց կարգին Ազգ. Վարչութիւնը Հոկտեմբեր 24ին (6 Նոյեմբեր) կը կազմէր կեդրոնականի նոր Ինամակալութիւնը:

Երկու չաբաթ հազիւ տեւելէ յետոյ վերջ կը դնէր այսպէս նաեւ մեր «տրապեզութիւնը», ու մեզ դպրոցի ղրահեղանները վրայ կը նստեցնէր դարձեալ խելօքիկ մը՝ որպէսզի բոլորենք մեր վերջին տարին:

Մեր յանձնախումբը ձեռնթափ չեղաւ սակայն դպրոցը բացուելէ յետոյ ալ: Ան վերածուեցաւ նոր մարմինի մը, որուն անդամները առնուած էին դպրոցին հինգ դասարաններէն: Հինգերորդ դասարանէն ես ու Գուրգէն Էքմասեանն էինք, չորրորդէն՝ Վահան Ասատեանն ու Խորէն Ասատուրեանը, երրորդը՝ Արամ Կիւլբեանը, երկրորդէն՝ Մինաս Թուզլաճեանը, առաջինէն՝ Պօղոս Տէր–Պօղոսեանը:

Այս նոր մարմնին դերն եղաւ բարոյական կապ ստեղծել աշակերտութեան ծոցին մէջ, զարկ տալ դպրոցի մատենադարանին, ղրկական հաւաքոյթներ եւ թատերական ներկայացումներ սարքել կեդրոնականի ամփիթատրոնին մէջ, եւ մեծնոյն առեն հետեւիլ դպրոցին մակարդակին և խնամակալութեան թելադրութիւններու ալ ընել յաճախ, թէեւ անոնք երբեմն պարզ թելադրութիւններու սահմանէն կ'անցնէին, աւա՛ղ: Այն օրերուն ալ, ինչպէս նման պահերու, դպրոցական տագաքը, երբ անդամ մը հերոս դառնան՝ ազգը չէր ազատեր դիւրաւ:

Իրաւ ալ՝ նման առիթներ մեր օրով եւս պակաս չեղան: Նոր խնամակալութիւնը որուն ղլուխն էր Յովհաննէս Շահնազար, — Իսթանպուլի երբեմնի կարկառուն դէմքերէն մին՝ որ նոր դարձած էր Եւրոպացին, — իր անձնական կնիքը կ'ուզէր դնել դպրոցին վրայ: Իր վարած խնամակալութիւնը առաջին ընդհարումը ունեցաւ Յովհաննէս Հինղլեանի հետ որ տնօրէն անուանուած էր դպրոցին: Հինդլեան չէր հանդուրժած որ ուսուցիչներու անուանման մէջ խնամակալութեան ըլլայ վճռական դերը, եւ թողած էր տնօրէնի պաշտօնը կարճ առեն մը վարելէ յետոյ գայն: Մենք տագաք, սկսանք աղմկել յանուն Հինդլեանին, բայց մեր աղմուկը օդուտ մը չըրաւ, ինչպէս օդուտ պիտի չտար մեր ուրիշ մկն պռոշտուքը՝ Ահարոնեանը տնօրէն բերելու համար կեդրոնականին, թէեւ Ահարոնեան, ինքը, հաւանաբար լուր ալ չունէր:

Կեդրոնականի տագաքս, Հուրիյէթի այդ ողեւորեալ օրերուն, չէինք կրնար մեր եռանդը սահմանափակել սակայն մեր դպրոցին ներս: Կեդրոնական վարժարանի բարձրագոյն կարգերու սաներուն նախաձեռնութեամբ էր որ, օրինակ, հիմը դրուեցաւ նաեւ հայ ուսանողական միութեան: Ինչպէս կը ծանուցանէր «Սուրհանդակ» իր 1908 Հոկտ. 2–15ի թիւով, անոնք նիստի հրաւիրեցին Հոկտեմբեր 5ին Կեդրոնական վարժարանի ամփիթատրոնին մէջ Իսթանպուլի բարձրագոյն վարժարաններու բոլոր հայ ուսանողները եւ հայ երկրորդական վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու աշակերտները նախնական խորհրդակցութեան մը: Այդ խորհրդակցութեան յաջորդեց հաւաքումներու շարք մը, զրոս կուգար վարել Սիմոն Զաւարեան: Մեզ հետ էին նաեւ բժշկական քանի մը ուսանողներ որոնցմէ կը յիշեմ Գամէր Սարաճեանը եւ Վահրամ Գոճապըլըքեանը, երկուքն ալ յայտնի բժիշկ դարձած յետագային, վերջինը վերածուելով Անտրէ Վահրամի:

Աւելցնեմ, իրրեւ ծանօթութիւն, թէ ճիշդ այն օրերուն երբ կեդրոնականի սաներս մեր միութիւնը կը ստեղծէինք ղպրոցը վերաբանալու համար, խումբ մը նախկին սաներ քով քովի կուգային կազմելու համար «Նախկին Սաներու Միութիւնը»: Նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէր Հայկ Պէրպէրեան, չըլնաւարտ 1906ին, որ մամուլի մէջ տպուած կոչով մը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէր նախկին սանները: Անոնք արդարեւ հաւաքուեցան ալ, եւ միութեան հիմը դրին որ երկար կեանք չունեցաւ սակայն՝ ինչպէս պիտի չունենային այն օրերու պիտի հովութեան մէջ մարմին առած միութիւններէն չատերը: Կեդրոնականի նախկին սաներու այդ միութեան մէջ համախմբուած էին հին ընթացաւարտներու հետ թերաւարտներ ալ, մտաւորականներու փունջ մը կազմելով, որոնցմէ յիշեմ Վահան Թէքէեանը, Միքայէլ Շամտանճեանը, Յովսէփ Գուշմանճեանը, Անտոն Թարգը, եւայլն:

×

Վերյիշումներս կանդ կ'առնեն այստեղ: Փոքր մէկ պահն էր միայն որ տուի կեդրոնականի մէջ անցուցած հինգ տարիներէս: Պիտի պատմեմ ուրիշ տեղ մը այն չորս տարիները որոնք մեր ուսանողութեան սկիզբի տարիներն եղան համիտեան տիւր չըլնային: Եւ որքա՜ն ըսելիքներ կան յուզումներով բայց եւ տեսիլքներով բռնկած այդ օրերուն մասին ալ: Փութացի թուղթին յանձնել այսքանը՝ որպէսզի անոնք որ կեդրոնականի տնօրէններուն ցուցակը պիտի կազմեն, չմոռնան... 17րդը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆՏԵՂԵԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը վերջին տարիներս դովելի նախաձեռնութիւն է հանդիսացած բերում՝ ռուսերէն թարգմանութեամբ ու մեծ տպաքանակով յաջորդաբար լոյս ընծայելով հայ դասականներուն ստեղծագործութիւնները, մասնաւորապէս պատմավէպերը, որոնք ոչ միայն Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներուն են հնարաւորութիւն տալիս հաղորդակից դառնալու մեր հոգեւոր գանձերուն, գեղագիտական հաճոյք ստանալու նրանցից, այլեւ աշխարհի չատ ժողովուրդներուն, որոնք արդէն ռուսերէնի միջոցով են սկսել կարդալ ու հասկանալ մեր հոգին:

Լոյս են տեսել Րաֆֆու, Շերենցի, Մուրացանի, Զօրեանի պատմավէպերը, հայ ժողովրդական հէգեմոնների միհտաորեակը, ուրիշ գրքեր եւս: Ծրագրուած են նորերը:

Վերջերս լոյս տեսաւ նաեւ Աբովեանի անմահ «Վէրք Հայաստանի»ն յիսուն հազար տպաքանակով: Պատկերացնո՞ւմ էք՝ Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատման օրերից մինչեւ այժմ «Վէրքը» լրիւ ու համառօտ տարբերակներով լոյս է տեսել ընդամէնը վեց անգամ եւ 56 հազար տպաքանակով, մինչդեռ ռուսերէնը՝ չորս անգամ եւ 70 հազար օրինակով, որից 50 հազարը՝ այս վերջին անգամ: Նոյնը պիտի ասել Րաֆֆու եւ մի ուրիշների գրուածքների մասին, որոնց ռուսերէն հրատարակութիւնները վիթխարի տպաքանակի են հասնում:

Բայց մեր ուրախութիւնը այս թուերով էլ սահմանափակւում է ու փոխւում դառն հիասթափութեան, երբ ծանօթանում ենք յիշեալ հրատարակութիւններին եւ տպագրական արուեստի օրէնքներով քննում ու գնահատում գրանք:

Հայ մեծ գրողների երկերի ռուսերէն թարգմանութեան նպատակը միայն այն պիտի չլինէր, որ օտարներին ծանօթացնէինք մեր անցեալին ու ներկային, հաղորդակից դարձնէինք մեր խոհերին ու յոյզերին, մարդկային ու լաւագոյնի մասին մեր պատկերացումներին, այլեւ այն, որ երեղէն ապացոյցների միջոցով չօշափելի ու տեսանելի դարձնէինք, թէ գրատպութեան ի՞նչ արուեստ, գեղեցկի ի՞նչ ճաշակ ենք ունեցել եւ ունենք:

Այս առումով, «Հայաստանի» յիշեալ մատենաշարը ողբալի տպաւորութիւն է թողնում· այն տպագրւում է ամենանուրբ թղթի վրայ եւ անճաշակ ձեւաւորմամբ: Իրենց արտաքինով այդ գրքերն աւելի վանում են ընթերցողին, քան՝ գրաւում: Եթէ նրանց հեղինակները սրբերի նման կարողանային յարութիւն առնել եւ տեսնել իրենց գործերի նոր հագուստը, ապա անշուշտ կ'ասէին. «Ինչո՞ւ համար մենք մեր կեանքի ընթացքում ստեղծագործեցինք, եթէ մեր գործերը պիտի հրատարակուէին այսպիսի տգեղ տեսքով»:

Ինչպէս ասացինք, «Հայաստանի» յիշեալ մատենաշարը ողբալի տպաւորութիւն է թողնում· այն տպագրւում է ամենանուրբ թղթի վրայ եւ անճաշակ ձեւաւորմամբ: Իրենց արտաքինով այդ գրքերն աւելի վանում են ընթերցողին, քան՝ գրաւում: Եթէ նրանց հեղինակները սրբերի նման կարողանային յարութիւն առնել եւ տեսնել իրենց գործերի նոր հագուստը, ապա անշուշտ կ'ասէին. «Ինչո՞ւ համար մենք մեր կեանքի ընթացքում ստեղծագործեցինք, եթէ մեր գործերը պիտի հրատարակուէին այսպիսի տգեղ տեսքով»:

Ինչպէս ասացինք, «Հայաստանի» յիշեալ մատենաշարը ողբալի տպաւորութիւն է թողնում· այն տպագրւում է ամենանուրբ թղթի վրայ եւ անճաշակ ձեւաւորմամբ: Իրենց արտաքինով այդ գրքերն աւելի վանում են ընթերցողին, քան՝ գրաւում: Եթէ նրանց հեղինակները սրբերի նման կարողանային յարութիւն առնել եւ տեսնել իրենց գործերի նոր հագուստը, ապա անշուշտ կ'ասէին. «Ինչո՞ւ համար մենք մեր կեանքի ընթացքում ստեղծագործեցինք, եթէ մեր գործերը պիտի հրատարակուէին այսպիսի տգեղ տեսքով»:

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Այդ ձանձրոյթը, որ այնքան ծանր կը կշռէր երիտասարդութեան վրայ, պիտի տեսնէի աւելի չեշտուած կերպով, մեկ – նումէս քիչ օրեր առաջ:

Երկու բարեկամներս եւ ես հրաւիրուած էինք չրջանի մէկ կարեւոր ազգաբակը: Հոն գտայ Անթուանէթ մը: Մեր այցելութեան ժամը ծանուցուած ըլլալով, աղջիկը իջած էր մինչեւ ճամբուն եզերը, ուր ոչինչ կար բացի կոշտ նամակատուփէ մը, որ ցեցի մը վրայ հաստատուած էր: Ան եկած էր մեզ դիմաւորելու իր կիրակնօրեայ չրջազգեստով, որ ոչինչով կրնար վնասել չնորհալի աղջկան, հակառակ իր պոռոտ գոյնին: Իր խօսքը սակաւ էր, հաւանաբար իրրեւ հետեւանք երկչոտութեան, կամ թէ, ո՛վ գիտէ, մեկուսացեալ կեանքի: Այդ քիչն ալ կը քաղարկուէր, վանդի իր զեղեցկութիւնը կը խօսէր աղջկան փոխարէն եւ այնպիսի ներդաշնակութեամբ, այնպիսի անհաս բարձունքէ, որ ինծի կը մնար լռել:

Լռել եւ նայիլ: Ինչո՞ւ չխոստովանիլ թէ աւելի քան աղջիկներուն մարմնական ներդաշնակութիւնը, ներդաշնակութիւն՝ որ կը թուի իր չուրջ սփռել ինչ որ բնութեան համանուագն ու բոյրերը ունին իրենց մէջ լաւագոյն, աւելի քան մարմնի սա կամ նա մասը, գիս կը համայնեն աղջիկներուն աչքը: Աչքին բիբը, այդ զեղահրաշ բիբը, այդ չինչ թափանցութիւնը, այդ փայլն ու ճաճանչումը, վերջապէս աչքը որ հայելին է հոգիին: Զկայ աւելի վճիտ հոգի, քան սա աղջիկներու հոգին: Եւ ո՞վ է այն տղամարդը որ սիրտի խորէն չէ արձակած այս կասկածելի ճըշմարտութիւնը, գոնէ պահ մը, գոնէ չփոթութեան պահիկ մը: Եւ տակաւին ո՞վ է որ չէ ուզած հաւատալ անո՛ր, որ անհաւատալի է, վստահիլ անո՛ր, որ անվստահելի է: Բայց անտեղի կը գտնեմ այն բաղդատութիւնը որ սովորաբար կը կատարուի ընդմէջ արուեստի գլուխ գործոցներուն եւ աղջկան մը, որ աղուոր – ներուն աղուորն է: Ճիշդ է թէ երկու զեղեցկութիւններն ալ ունին խորհուրդ մը, որ մեր էութիւնը հաւասարապէս կ'արձակէ երկու ուղղութեամբ, դէպի հըրճուանք եւ դէպի տրամութիւն, բայց մինչդեռ գլուխ գործոցը ստեղծագործութիւն է, աչքն է յայտնութիւն:

Որպէս թէ միտքս կարդացած ըլլար, էլիզապէթ եղրակացուց.

— Այս զեղեցկութիւնը չի տեւեր... քանինե՛ր տեսայ ասոնցմէ... Դաշտային աշխատանքը, կանուխ ամուսնութիւնը, յաջորդական տղաբերքերը...չատ բան չի մնար... Նայէ՛ չուրջ բոլորդ, ի՛նչ հասըստութիւն, ի՛նչ առատութիւն... եւ սակայն լողարան մը իսկ չունին... իրենց սովորութեան մաս չի կազմեր...

Կը մերժէի հաւատալ թէ նման ճակատագիր մը կրնայ վերապահուած ըլլալ Ֆրանսուազի: Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնուէի այդպէս մտածելու համար: Որոշ ոչ մէկ տուեալի, բնականաբար: Համակրական զգացում մըն է որ զիս կ'առաջնորդէր, աւելի ճիշդը՝ սիրտի մաղթանք մը, որ իր անունդն ստացած էր օրերու հոլովոյթէն եւ այդ օրերու մանր բայց նշանակալից դէպքերու կուտակումէն: Ես այն տպաւորութիւնն ունէի թէ, մեր սալոնը, զոր աղջիկը կը վնտռէր ամէն առիթ օգտագործելով, իրեն կը խօսէր կարելիութեանը մասին տարբեր կեանքի: Կեանք մը, ուր իր տեղն ունէր, բնականաբար, կանացի պճնասիրութիւնը: Կը յիշեմ այն յետմիջօրէն երբ էլիզապէթ կանչեց Ֆրանսուազը, որ դուրսն էր: Աղջիկը սովորութիւնն ունէր տունին առջեւ կանգ առնելու պահ մը եւ հնչեցնելու իր հեծելանիւին ճչակը: Այդ ձեւով կը յայտնէր իր ներկայութիւնը: Կիրթ եւ վախկանկաճ՝ կը սպասէր հրաւէրի:

Էլիզապէթ, որ ձեռք անցուցած էր Թանկագին ժապաւէն մը, ջերմ կարմիր, գայն կապեց Ֆրանսուազի մազերուն, ընելով ինքնատիպ հանդոյց մը: Աղջիկը քանի մը անդամ դարձաւ բարձր հայելիին առջեւ, եւ յետոյ մէկ ոստումով նետուեցաւ բարեկամուհիին վիզին:

Երբ այսօր կը վերակոչեմ այս տեսարանը, այնքա՜ն տարիներ վերջ, չեմ կրնար չունենալ սիրտի հիւծիւն մը, անդամ մը եւս ապրելով փիլիսնեան մեր հեշտասահ օրերը, երբ այնքան բարեկամութիւն կար եւ ջինջ երկինքներ, այնքան կուսութիւն լեռներու լանջին՝ օրեր՝ որ վերջ պիտի դանէին տարօրինակ ձեւով: Արձակուրդս կը հասնէր իր վախճանին: Օրերը կը սահէին եւ քանի կը սահէին անոնք, այնքան աւելի կը փափաքէի մօտը մնալ բարեկամներուս, փոխանակ յանձնուելու երկար պտոյտներու որ պիտի կը մղէին դէպի առանձնութիւն: Հակառակ սակայն ցանկութեանս, տունէն հեռացայ անաղմուկ կերպով, երբ տեսայ որ բարեկամս կը պատրաստուի մոլեռանդ ընել նապաստակ մը: Այս գործելի արարողութիւնը ինծի համար չէր: Վերադարձիս միայն լսեցի թէ տարօրինակ լուր մը սկսեր է չրջիլ դիւղին մէջ: Ֆրանսուազի բարեկամը, Ռոպէռ, գացեր է ապտակել Մէօսիէօ Ապռիալը:

(4 – Շար.)

բացած անուններ չէինէին, գժուար պի– տի լինէր այդ գրքերի տարածումը։

Այս մենք ասում ենք սրտի անհուն ցա– ւով, որովհետեւ մէկ անգամ չէ, որ հայ դպրանութեանը ծանօթանալու դիտա – ւորութեամբ մեզ դիմած ուսս եւ էստոն մատենագաններին վերաբերութեամբ մատուցել ենք այդ անդոյն հատորները, իսկ ժամանակ անց՝ հեղինակների տեղ– ծադործութեան ու արուեստի մասին նրանց հետացական խօսքերը լսելու հետ, կուլ տուել նաեւ ներքնկատորէն արուած յանդիմանութիւնը մեր հրատարակչական մարմինների հասցէին, որոնք անտարբե– րութեամբ են նայում այս կարեւոր գոր– ծին եւ այդպէս վատ ու անճաշակ են տպագրում մեր մեծերից մեծերին։ Հարկ կա՞յ յիշեցնելու, որ ամենադեղեցիկ բո– վանդակութիւնն էլ ամենաայլանդակ ձեւի մէջ խորշելի է եւ տհաճ։

Մենք դանձեր ունենք եւ ունենք ընտրուած, որ ոչ թէ ցուցահանդէսների համար պի– տի պահենք, այլ ազատօրէն ցոյց տանք աչխարհին ու մարդկանց, դա ամէնից լաւ կարելի է անել մեր գրողների լաւագոյն երկերի ռուսերէն թարգմանութիւնները ճաչակով հրատարակելու միջոցով։

Եթէ «Հայաստան» հրատարակչութեան բոլոր ապագրութիւններն այս օրէնքն ու– նենային, մենք թերեւս գժգոհելու փո – խարէն հարց յարուցէինք՝ ուրիչներից տարբերելու գիրք ձեւաւորելու ու տպա – գրելու արուեստը։ Բայց բանն այն է, որ նոյն «Հայաստան» հրատարակչու – թիանը հակայական օգուտ բերող հայ գա– ղափարների նկատմամբ է առաւելապէս այս խորոգական քաղաքականութիւնը կիրառում, եւ նախանձելի որակով, ճոխով ու ճաչակով հրատարակւում են գրքեր, որոնց կեանքը չատ է կարճա – ռել՝ տպարանից մինչեւ Հայկրքի կամ գրախանութների պահեստները եւ մի քա– նի ծանօթների ու անկորձ գրամոլների պահարանները։

Ի՞նչ արած՝ հայ դասական գրողները համբերող են, փիլիքապէս բողոքել ան– կարող ու, բացի այդ էլ, լուռ ու արագ մեզ չահ են բերում, ուրեմն՝ եկէք նրանց աղքատի ցնցոտիներ հագցնենք։

Եւ գայթացուցիչը ոչ միայն անորակ ծուղին ու անճաշակ ձեւաւորումն է, այլեւ այն աղքատիկաց, անդրագէտ յանձ– նարարականները, որ իբրեւ կանոն տպա– գրւում են գրքերի երկրորդ էջերին՝ ի լուր ազգերին ու ժողովուրդներին, թէ ո՞րն է տուեալ ստեղծագործութեան խոր– հուրդը։

Նատ չծաւալուելու համար վերցնենք ամենավերջին հատորը՝ «Վէրք Հայաս – տանին»։

Վերջինս էլնց երկրորդ էջում տպա – գրուած է հետեւեալ, առնուազն տարօ – րինակ, տեղեկանքը, որի համար կարելի է միայն ու միայն ամաչել։

«Նրա գրուածքի վիպային եւ յուզիչ տրամադրութիւններին համընթաց, ուր երեում են կենցաղային մանրամասնու – թիւններ, յստակ դրսեւորւում է Աբով– եանի գլխաւոր միտքը, սրբազան պատ – գամը՝ հայ ժողովրդի պատմական ճակա– տագիրը անբաժանելի կերպով կապուած է յեղափոխական Ռուսաստանի ճակատա– գրին հետ, — ծանուցում են «Հայաստան» հրատարակչութեան աչխատողները ազ – գերին ու ժողովուրդներին, որոնց տուիք է ներկայանում կարդալու Աբովեանի վէպը։

Ո՞վ է այս տողերի հեղինակը, էական չէ ներկայ դէպքում, բայց որ նա իր հրա– տարակած գրքի ո՛չ էութիւնն է հասկա – ցել, ո՛չ էլ «յեղափոխութիւն» եւ «Ռու– սաստանի յեղափոխական բախտ» խօսքե– րի իմաստը, այդ արդէն անտարակու – սելի է։

«Ռուսաստանի յեղափոխական բախտի հետ» Հայութեան ճակատագիրը չաղկա– պողը ոչ թէ Աբովեանն էր, այլ ուրիչ – ները, մասամբ Մ. Նալբանդեանը, իսկ աւելի հիմնաւոր՝ հայ սոցիալ–դեմոկ– րատներն ու բոլշեւիկները, այն էլ «Վէրք Հայաստանի» ստեղծագործումից տաս– նամեակներ յետոյ, հետեւաբար հատա – սարեցնել Աբովեանի պատմական դերը Նալբանդեանի, աւելի ճիշդ՝ հայ սոցիալ– դեմոկրատների հետ, կը լինի կոպիտ սխալ եւ աղաւաղում պատմական ճշմար– տութեան։

Կարիք կա՞յ յիշեցնելու սրանից յետոյ այն այրբենական ճշմարտութիւնը, որ Աբովեանը հետեւողական լուսաւորիչ էր եւ նրա համոզմունքն ու հաւատամքն այս էր։

«Ի լուսաւորութենէ կանդնի ազգ ինչ, ի լուսաւորութենէ ելանեն ամենայն բա– րեբախտութիւնք, լուսաւորութեամբ հաստատի կապ հպատակաց առ իշխա – նաւորս իւր, սէր առ Հայրենիս իւր, սէր առ բարեկամս իւր, հնազանդութիւն առ կայսրն, երախտագիտութիւն առ երախ– տաւորս, պաշտպանութիւն Հայրենեաց » (Հատ. 10, էջ 141)։

Ով ինչպէս, բայց «Վէրք Հայաստանի» հրատարակողները դոնէ պիտի լաւ յի – չէին նրա հեղինակի բացատրութիւնը Հա– յոց ազգային կեանքի անկման պատճառ– ների մասին։

«Ախր մեր ազգը որ թեզմ ա մնացել, Թրի, կրակի եսիր, բոլորի պատճառն էս ա՝ որ մեզ մէկ ասող չի ըլում՝ թէ մենք ո՞վ ենք, մեր հատատն ի՞նչ ա, ինչի՞ հա– մար ենք էկել աչխարհ...» (հ. 3, էջ 25)։

Պէտք է անդիր անէին ու չմոռանային նրա երախտիքի ու գնահատութեան բուն խօսքերն առ ռուս ժողովուրդն ու Ռու– սաստան, նրա իրական պատգամը։

«Օրհնուի էն սհաթը, որ Ռսի օրհնած ուռը Հայոց լիս աչխարը մտաւ ու ղալը– բաչի անիծած, չար չունչը մեր երկրիցը հալածեց։ Քանի որ մեր բերնոմը չունչ կայ, պէտք է դիչեր–ցերեկ մեր քաչած օրերը մոքերնիս բերենք ու Ռսի երես տեսնելիս՝ երեսներիս խաչ հանենք, Աստ– ծուն վառք տանք, որ մեր աղօթքը լսեց, մեզ ռուս թագաւորի հզօր, աստուածա– հաստատ ձեռի տակը բերեց»։

«Ռուսաստանի յեղափոխական բախտի» մասին, ինչպէս տեսնում ենք, Աբովեանը ոչինչ չի ասել, ոչ էլ կեանքի բարեփոխ– ման յեղափոխական ուղու անհրաժեշ – տութեան մասին խօսել։ Ուրեմն՝ եկէք յիշենք ու գնահատենք նրա իրական ծա– ռայութիւնները հայ գրականութեանն ու ժողովրդին, որոնք այնքա՛ն մեծ են, որ լրացուցիչ դունաղարդման կարիք չեն զգում, իսկ 50 հազար տպաքանակով այդօրինակ տգիտութիւնը հրապարակ հանելը վերապրենք ոմանց անտարբերու– թեանն ու անտեղեակութեանը, եւ առ– միչտ հրաժարուենք գրանից, որովհետեւ մենք կարող ենք ե՛ւ լաւ հրատարակել, ե՛ւ ճիշդ գնահատել։

Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Գրական Թերթ», Փետր. 4

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Սէնթ–Էթիէնն (Յառաջ).— Տեղւոյս Հայ Աղգ. Միութիւնը այս տարի դեղե– ցիկ գաղափարը յղացած էր Աւարայրի ճակատամարտին նուիրուած յիչատակի երեկոյթ մը սարքել։ Մարտ 11, Շաբաթ երեկոյ Սէնթ–Էնըմոնի դպրոցին ընդար– ձակ սրահը լեցուած էր հայրենակարօտ բազմութեամբ մը։ Ժամը 21ին օրուան խօսնակ Պ. Մ. Մանուկեան քանի մը խօս– քով հանդէսը բացուած յայտարարելով բեմ հրաւիրեց Ագգ. Միութեան նախա – գահ բժիչկ Յարութիւն Սարաֆեանը։

Յարգելի նախագահը ֆրանսերէն ճա – ռով մը Վարդանանց մասին կարգ մը մատնանչումներ ընելէ յետոյ ըսաւ. «Գա– դութիա մանկութիւնուն հայերէն դասատ– րակութիւնը մեր գլխաւոր մտահոգու – թիւններէն մէկը ըլլալուն, չնայելնք այս տարուան դպրոցական չրջանին համար դիմել Լիոնի հոգեւոր հովիւ Հայր Դա– ւիթ Սահակեանին, որ գաղութիս ուսուց– չական ծանր պարտականութիւնը յանձն առնէ, որպէսզի մեր երախաները չորը – կուին Մեսրոպեան ոսկեղնիկ լեզուի քաղցրութենէն։ Վարդապետը ազգասի – բար ընթացք տուաւ մեր խնդրանքին եւ ամէն Զորեքչաբթի Լիոնէն գալով ժա– մը 14–20 չերմեռանդութեամբ կը կատա– րէ իր վրայ դրուած նուիրական պար– տականութիւնը, որուն արդիւնքը պիտի վայելենք հիմա։ Արդ, ներկայիս հրա – պարակաւ կը յայտնենք մեր չնորհակա – լութիւնները ու երախտագիտութիւնը կը– ծնքի եւ հայկական մշակոյթի այս ան– խոնջ մշակին։ Այսօր մեր դպրոցը ունի 6–20 տարեկան 30 աչակերտ, աչակեր – տուհիներ, որոնք ներկայի մեր հրճուանքն ու ապագայի վառ յոյսերն են»։

Աչակերտներէն փոքրիկները մանկական թոթովանքով, իսկ մեծերը դիտակից Հայկակներու արդար հպարտութեամբ երգեցին ու արտասանեցին հատընտիր կտորներ ծափեր խլելով ներկաներէն։ Անչուչտ կարելի չէ ըսել թէ բոլոր աչա– կերտներն ալ դիտակից էին իրենց արտա– սանածին ու երգածին բայց ներկաներուս համար չափազանց հաճելի էր իրենց ե– լոյթը։ Այս առթիւ կրկնապէս կը չնոր – հաւորենք Հայր Սահակեանը իր թափած ջանքերուն համար, որ երկու ժամ հայ– կական հարազատ ապրումներ նուիրեց մեզի։ Թող ներուի ինձի որ «Յառաջ»ի սիւնակներուն նեղութիւնը նկատի առնե– լով ակամայ պիտի չկրնամ բոլորին ա– նուանները մէկիկ մէկիկ արձանագրել, ա– նոնք զրոչմուած են մեր սրտերուն մէջ։

Օր. Շաքէ Գարակէօղեան եւ Օր. Աստ– ղիկ Մանուկեան որոնք երկրորդական վարժարանի ուսանողուհիներ ըլլալով կը հետեւին հայերէն դասերու՝ ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էին «Վարդանանք»ի չուրջ, որոնք փոխն ի փոխ կարդացին զայն ներկայ երիտասար– դութեան պատմելով թէ ի՛նչ պայմաննե– րու տակ տեղի ունեցած է Աւարայրի ճա– կատամարտը։ Պատմական տուեալներով ու թուականներով պատրաստուած այս աչխատանքը իսկապէս դնահատելի է եւ մենք կը փափաքինք որ յիչեալ օրիորդ– ները օգտուելով ներկայի հայերէի դաս – տիարակութենէն յառաջիկային ջանան արտայայտուիլ իրենց աղդային լեզուով։

Բեմ հրաւիրուեցաւ ուսուցիչ Հայր Դաւիթ Սահակեանը.— «Քրիստոնէութիւ– նը Հայաստանի մէջ մուտք գործած է 4րդ դարուն եւ Տրդատ թագաւորի օրով հրա– չակուած է որպէս պետական կրօնք։ 5րդ դարու սկիզբին անմահն Մեսրոպ վար – դապետի եւ իր համախոհներու ջանքերով կը ստեղծուի հայ դիրը, յաջորդող սե– րունդը կը զարգացնէ զայն իր կրօնքին հետ եւ որուն չնորհիւ կը պատրաստուի Աւարայրի ճակատամարտը Պարսիկներու դէմ։ Վարդանի բանակը կը բաղկանար 66 հազար մարտիկներէ իսկ Ցաղկերտ ե– րեք հարիւր հազար, որոնց դէմ թէեւ Վարդանը փիլիքապէս պատուեցաւ սա– կայն բարոյապէս յաղթական դուրս եկաւ։ Փաստն այն է որ հայ ժողովուրդը 1500 տարիներէ ի վեր ոգեկոչելով Աւարայրի ճակատամարտի անմոռանալի յիչատակը եւ միչտ պայքարելով յամի տեառն 1918ին ունեցաւ երկրորդ Աւարայր մը, որն է Սարդարապատի ճակատամարտը, որուն չնորհիւ այսօր ունինք մեր Հայաստանը, որ կը ծլի, կը ծաղկի ու կը բարդաւաճի։ Սփիւռքի Հայութեան դերադոյն պարտա– կանութիւնն է դուրդուրալ անոր վրայ։ Անիի կոտորածին ու աւերակման չրջանին 250·000 Հայեր զաղթեցին Լեհաստան, որոնք կրօնափոխ ըլլալով միանգամ ընդ– միչտ փճացան։ Այսօր մենք եւս կը զըտ– նուինք դրեթէ նման վտանգի առջեւ։ Մեր նախահայրերը օտարացման դէմ պայքա– րելով մեռան, որպէսզի մենք Հայ ապ– րինք։ Ուստի մեր նուիրական պարտա – կանութիւնն է պայքարիլ, միչտ պայքա– րիլ վասն կրօնքի եւ հայրենեաց»։ Ու վարդապետը կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ Հայ Աղգ. Միութեան բարոյապէս թէ նիւթապէս զօրավիգ դառնան, որպէսզի իրենց տարած աչխատանքները լաւագոյնս արդիւնաւորուի ի չահ Հայութեան։

Հանդիսականներու միաբերան երգած Տէրունական աղօթքով եւ Դաւիթ Վրդ.ի պահպանիչով վերուեցաւ այս գեղեցիկ երեկոյթը, որմէ գոհ տպաւորութեամբ եւ լաւագոյն յիչատակներով բաժնուե – ցանք ուչ դիչերին։

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Ձանըմ, թող առտու ըլլայ ան՝ բան մը կ'ընենք։

— Ի՞նչ պիտի ընես...

— Ես ուղղակի Պօղոս էֆէնային կը տեսնեմ, ժամկոչը ճամբել կուտամ, դուն հոգ մի ըներ, ըսաւ Մարդար էֆէնային վճռաբար։

— Եւ եթէ ճամբել չուզէ՞...

— Անիկա իմ խօսքէս դուրս չէ կրնար ելլել։

— Աղէկ պիտեմ, որ բան մըն ալ պիտի չկրնաս ընել, դարձեալ պղտիկ պիտի մնաս, ես ալ քեղի հետ խաղք ու խայ– տառակ պիտի ըլլամ։

Եւ տիկին Սաթէն սկսաւ իր յաւիտե – նական տրտունջները իր ամուսնոյն Թոյլ բնաւորութեան, անկարողութեան դէմ։

Մինչդեռ Եւ Նատալը Չանային հաւա– տաց, որ Պօղոս էֆէնին կը տեսնէր, ժամկոչը ճամբել կուտար, դուն հոգ մի ըներ, ըսաւ Մարդար էֆէնային վճռաբար։

Ան ալ ուրիշ բան չէր ուզեր, եթէ ոչ Պօղոս էֆէնին տեսնել, որ ամէն ինչ կրնար կարգադրել։

Երկու հիւրերը մեկնելէ ետքը, Սաթէն դարձեալ փորձեց վիճաբանիլ ամուսնոյն հետ, բայց այս վերջինը իսկոյն անկողին մտաւ եւ քանալ կեղծեց, մինչ կինը, ջղագրգռուած, ժամերով չկրցաւ աչքերը փակել։

Գ.

Մեր վերը, նախընթաց երկու գլուխ – ներուն մէջ պատմած դէպքերուն վրայ չաբաթ մը անցած էր։

Սեպտեմբերի յաջորդ Կիրակին էր։

Ութ օրը բաւական եղած էր ժամկոչին խնդիրը օրուան հրատապ հարցը դար – ձընելու համար թաղին մէջ։

Հակառակ Մարդար էֆէնաիի դիմու – մին՝ Պօղոս էֆէնան՝ յամառեր էր Վար– դան աղբարը իր պաշտօնին մէջ պահե– լու, անձնական չահի նկատումները զո– հելով ընտանեկան խաղաղութեան։

— Պէտք է թաղական խորհուրդը ամ– բողջութեամբ դումարուի եւ ժամկոչին մասին իր որոշումը տայ, ըսած էր Պօ– ղոս էֆէնան։

Եւ այդ ամբողջական դումարումը տե– ղի պիտի ունենար այդ Կիրակի օրը։

Թաղին երկու երեւելիներուն միջեւ ծագած պայքարը բնականաբար ընդհա – նուր խօսակցութեան նիւթ դարձած էր եւ նոյնիսկ երկու որոշ հոսանքներ առաջ ե– կած էին։ Մարդարեան հոսանք եւ հա– կամարդարեան հոսանք։

Թաղին մէջ կուսակցական երիտասար– դութիւն մը կար, որ իր յատուկ խմբա– տեղին ունէր «Պայքար Լսարան» անու– նով։ Այս լսարանի անդամներէն մին, ընկեր Կայծունի, ժամկոչին խնդիրը սե– ղանին վրայ դրած էր,

— Դիրքերնիս ճշդենք, ըսելով։

Ըստ ընկեր Կայծունիի, հարցը հասա– րակական հանդամանք ունէր։ Մենծ ա– ղայական կամայականութիւնն էր, որ իր ամենաղօր բաղուկով կ'ուզէր չախչախել ընչազուրկ դասակարգի ներկայացուցիչ – ներէն մին։

Ի հարկէ, Վարդան աղբօր անձը որեւէ նչանակութիւն չունէր, բայց այս պարա– գային Վարդան կը ներկայացնէր պրո – լետարիան, որուն դէմ կը ցցուէր դրա– մագլուխը՝ յանձին Մարդար էֆէնաիի։ Պէտք չէր թոյլատրել, որ ժամկոչը գոհ երթար հարուստի մը քմահաճոյքին։

Ընկեր Կայծունի, որ զուրկ չէր ամբո– խավար պերճախօսութենէ մը, չատ դիւ– րաւ կրցաւ համոզել իր ընկերները, որոնք իսկոյն որոշեցին գործօն կերպով միջա– մտել խնդրին։

— «Պայքար Լսարանը» արտայայտած է ի նպաստ ժամկոչ Վարդանի եւ որոշ դիրք պիտի բռնէ։

Երբ այս բանը իմացուեցաւ թաղին մէջ՝ բաւական յուզում առաջ բերաւ։

Ուրիչ կուսակցութիւն մըն ալ Ակումբ մը ունէր թաղին մէջ՝ «Շանթ Ակումբ»ը, որուն անդամները բնականաբար կատաղի հակառակորդներ էին «Պայքար Լսա – րան»ին։

«Շանթ ակումբ»ի վարիչ ուժը կը նը– կատուէր ընկեր Սուսերեանց։ Այս վեր– ջինը երբ իմացաւ հակառակորդ կողմին տրամադրութիւնը, առանց վարանելու վճռեց։

— Մենք պէտք է Մարդար էֆէնային պաչտպանենք։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
կիրակի ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ
կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՑԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Հայկանոյշ Ջըր – բաշեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաչեան 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Ջրբաչեան 500, Տիկին Վարդանոյշ Թուղլաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Լօրան Խօքսիւզեան 50, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան եւ Տիկին Վարդուհի Թադէոսեան 50, Պր. Յակոբ Անտրանեան 50, այրի Տիկին Սօֆի Անտրանեան 50, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Վանեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելեան 50, Պր. Ժան Գորգիկեան 100 ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւնեան Գրիչա 50 ֆր., Կերկէրեան Գրիգոր, Մալխասեան Գեղամ 20ական ֆր., Տէր-Վարդանեան Եղիսաբէթ, Հաղպիկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սիմիչեան Կարապետ 10ական: Ողբացեալ Տիկին Շուշան Տէր-Վարդանեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր. Վ. Տէր-Վարդեան եւ զաւակները 30, Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները 20, Տէր եւ Տիկին Գամէր Վարդանեան եւ զաւակները 20: Շէյխլիքեան Ռոպէր, հոգեհանգստեան առթիւ 10:

×

Սէն ժեռոմի Թաղական Խորհուրդը չընորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբացեալ Աւետիս Սանասարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկ. Սրբուհի Պետրոսեան, Զարղարեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկ. Հանոյեան 30, Պառակեան Նուպար, Տէր եւ Տիկին Ա. Սարլըզեան, Մաթոսեան Զհւան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան, Կարպիս Ա. Ճէմեան, Վերժին Պետրոսեան, Տէր-Մինասեան ընտանիք 20ական, Նուրիձա Պէրպէրեան 30, Կիրակոս Վարդանեան, Նազար Անտոնեան, Տիգանոսեան Յովհան – նէս, Հայկ Զուգուրեան, Թորիք Նիկողոսեան, Մարի Անտոնեան, Բարսեղ Մերտինեան, Թագուհի Գուլումեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Գոռոճեան, Բիւզանդ Փափազեան, Պետրոս Սահակեան, Պետրոս Պետրոսեան, Հաճի Յակոբ Ահարոնեան 10ական: Պառակեան Նուպար, Վարուժան Անտոնեան 20ական (դպրոցին), Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճեան 20 ֆր. (Թաղին աղքատներուն):

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԵԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մարտ 18, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒԻՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. չրջանի ներկայացուցչական ժողովը կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթա – կոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.—

Ողբացեալ այրի Տիկին Մարիամ ՃէնտէրՃեանի մահուան առթիւ (28 Փետր. 1972), Տէր եւ Տիկին Միհրան ՃէնտէրՃեանի եւ Տէր եւ Տիկին Սրբուհի ՃէնտէրՃեանի կողմէ 100 ֆր., դպրոցին՝ 100, Աղքատախնամին 100, «Յառաջ»ին 100, «Աչխարհ»ին 100 ֆր.:

Նոյն առիթով, փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. Պ. Գրիգոր ՃէնտէրՃեան, Պ. Թորոս ՃէնտէրՃեան, Պ. Գէորգ Վարպետեան, Պ. Արսէն Տէր-Սարգիսեան 20ական ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արշամ Հալվաճեան եւ զաւակները կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Պերճուհի Անլեանի մահուան առթիւ: Տիկին Սարեան (Շուպի լը Ռուա) կը նուիրէ 20 ֆր. նոյն նպատակին համար: Տիկին Հ. Գէորգեան կը նուիրէ 20 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Նուէր Գալփաքեանի մահուան առթիւ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաչանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փաստէօր, էսֆալիէ 5, 6րդ յարկ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երէց Հայ Արեւոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթել Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փաթսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պատյաները:

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Լիոնէն մեկնումը օդաճաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Surprise - Party

Organisée par le groupe de Paris de l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe, Samedi 18 Mars, de 21 heures à l'aube dans les caves de la Maison Arménienne de la Cité Universitaire
57, Bd. Jourdan.
AMBIANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ-անդամները Մարտ 19ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւիկ Զաքիկեանի սրճարանի եռեւի սենեակը:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ամիսդաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

×

ՍԻՆ-ՄՕՐԻՍ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Գամպերեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը: Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները:

VIENNE
ARMENIA MONDIA
EXPOSITION
ARMÉNIE
Nouvelle Salle du Groupe ANI
40, Rue Victor Faugié
du Mercredi 15 au Lundi 20 Mars
de 11 à 21 heures
Δ
Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ԿԻՐԱԿԻ
19
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
19 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48e ANNÉE — N° 12.370

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12370

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Է.Ի. ԹՈՂԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Ա.

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան երրորդ պլենումը տեղի ունեցեր է փետր. 29ին Երեւանի Ակադեմիայի Նախագահութեան Տան մէջ։

Պլենումին (լիակատար) ներկայ եւ ղեր են գրողներ, արուեստի գործիչներ, հրատարակչութիւններու աշխատողներ եւ Մոսկուայէն ժամանած «հիւրեր», որոնց մէջ՝ ՍՄԿԿ կենտկոմի կուլտուրայի բաժնի հրահանգիչ՝ Լ. Պ. Ժելցովան։ Բացումը կատարեր է վարչութեան քարտուղար բանաստեղծ Հրաչեայ Ծուղհաննիսեան։ Զեկուցումով հանդէս եկեր է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան առաջին քարտուղար Է.Ի. Թոփչեան, թեման ունենալով «ՍՄԿԿ կենտրոնական կոմիտէի որոշումը գրական – գեղարուեստական բննադատութեան մասին եւ մեր խնդիրները»։

Համայնավար կուսակցութեան Ի.Ղ. հաստատութեան տուած «պատմական որոշումները» գրական – գեղարուեստական բննադատութեան մասին սերտօրէն շաղկապուած է եղեր «կոմունիստական հասարակարգի կառուցման բոլոր այն խընդիրների հետ, որոնց լուծմանը ձեռնամուխ են եղել մեր ժողովուրդը եւ կուսակցութիւնը»։

Գրականութեան պէս գրական քննադատութիւնն ալ կոչուած է հասարատելու «կոմունիստական բարոյականութեան իդեալները, նոր մարդուն կոմունիզմի ոգով դաստիարակելու»։ Սակայն քննադատութեան ներկայ վիճակը դեռ լրիւ չափով չի համապատասխաներ այն պահանջնե – րուն, որոնք կը բխին կոմունիստական շինարարութեան մէջ գեղարուեստական գործերէն ունեցած յարաճուն դերէն։ Բաւարար խորութեամբ չեն վերլուծուիր խորհրդային գրականութեան եւ արուեստի զարգացման, ընկերվարական ազգերու մշակոյթներու փոխհարստացման եւ մերձեցման հարցերը։

Շնորհիւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յաղթանակին՝ «մեր օրերում այլեւս չի կարելի գրականութեան հարցերը լուծել առանձնանալով ազգային պատեանի մէջ, որովհետեւ մենք գործ ունենք ոչ թէ մխիթարեցիներ անջատ ազգերի գրականութեան մշակոյթի, այլ բազմազգ գրականութեան մի նոր որակի հետ»։

Է.Ի. Թոփչեան կը չեշտէ, որ Ա. Միութեան ժողովուրդներու գրականութեանց միասնական հիմունքը կոմունիստական նպատակարգի կառուցումն է։

Աբովեանէն ու Նալբանդեանէն մինչեւ Չերնիշեւսքի ու Թումանեան մեր «մեծ դասականները» վճռականապէս մերժեր են ազգային սահմանափակութիւնը։ Հայ գրականութիւնը ապրեր է իր գարաշրջանի հոգերով, դաստիարակեր է ընկերային ու ազգային ճնշումները եւ քարոզեր է համերաշխութիւն ժողովուրդներու միջեւ, «Տուամանիզմ» ու խաղաղութիւն։ Անոնց այդ մեծ աւանդները աւելի հզօր ձայնով հնչեցուցեր են խորհրդահայ գրականութեան հիմնադիրները Ց. Յակոբեան, Ե. Չարենց, Սա. Զօրեան, Մ. Աբեղի եւ ուրիշ սերունդը։

Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներուն առաջին գրականութիւններու միասնական – գին, «ինտերնացիոնալ» բովանդակու – մաճայն, Անդարա մեկնեցաւ պատուիրակութեամբ մը, տեսակցելու համար մեր կառավարութեան մեծայարդ վարչապետին, Փրոֆ. Նիհատ Էրիմի հետ, համայնական կարեւոր հարցերու մասին։

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան տեղապահ Տիար Աւետիս Գազանճեան, Պ. Եդուարդ Պէզազ եւ Գալֆայեան Որբանոցի Խնամակալութեան տեղապահ Տիար Արա Գույումճեան եւ տեղապահը Օր. Հերմինէ Գալուստեան։ Իրենց հոգեւորական Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կ'ընկերանային Հոգ. Տ. Յովհաննէս Վրդ. Սարաճեան եւ Տ. Կիրակոս Քհնյ. Թոքաթլեան։

Ինչպէս հաղորդուեցաւ Անդարայի ռատիօկայանէն, ժամը 16,30ին, Մեծայարդ վարչապետ Նիհատ Էրիմ յատուկ սրահի մը մէջ ընդունեցաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը եւ պատուիրակութեան անդամները։ Ընդունելութիւնը եղաւ ջերմ եւ սրտբաց մթնոլորտի մը մէջ եւ տեւեց շուրջ 40 վայրկեան։

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, որ յարդանքամբ եւս չնորհաւորելու պատեհութիւնը ունեցած չէր Մեծայարդ վարչապետը, իր խօսքին սկիզբը ջերմօրէն շնորհաւորեց զայն եւ երկրի վերելքին համար անոր կատարած ջանքերուն համար իր սրտագին մաղթանքները յայտնեց։ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը իր խօսքերը այս – պէս աւարտեց.

«Մեր պատուիրակութեան կողմէ նախապէս ձեր Վսեմութեան մատուցած մեր համայնքին վերաբերեալ հարցերու կարգին կար նաեւ «Խաթիմլաք»ի պատճառով մեծ տիպողութիւն պահանջող Գալֆայեան Որբանոցի չէնքին ի նորոյ շինութեան հարցը։ Զօրաւոր յոյսեր ունինք որ այսօր այս հարցի մասին մեզի կարեւոր ու վերջնական լուր մը պիտի շնորհէք»։

Մեծայարդ վարչապետը նախ իր շնորհակալութիւնները յայտնեց եղած շնորհաւորութեանց եւ բարեմաղթութեանց համար։ Ապա խօսելով մեր համայնական հարցերու մասին, ծանրացաւ իրաւական կէտերու շուրջ։ Իր խօսքը մասնաւորեց Գալֆայեան Որբանոցի մասին, թելադրեց որ իրաւական կէտերու հիմքե – րուն վրայ բացատրական նոր տուեալներ ներկայացնէ իրեն պատուիրակութիւնը։

Օգտագործելով առիթը, նոյն երեկոյին Հոկտմբ պաշտամունք մը անօրինուած էր տեղւոյն Հայութեան համար, Ֆրանսական մասուռին մէջ։ Ժամը 19ին տեղի ունեցաւ այդ պաշտամունքը, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ընկերացող զոյգ հոգեւորականներու եւ Խաթանպուլէն այս նպատակով հրաւիրեալ երկու դպիրներու մասնակցութեամբ։ Հակառակ օրուան խայտող ցուրտին, կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ եկեղեցին, զորս սրտապնդեց եւ մխիթարեց Նորին Ամենապատուութիւնը իր հայրական խօսքերով ու յորդորներով։

Յաջորդ օրը, նախքան իր մեկնիլը, Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը, իր հետեւորդ հոգեւորականներով, այցելութիւն մը տուաւ Անդարայի պապական Նուիրակ Ջաւիէ Ջուբիին, ի փոխադարձութիւն այն այցելութեանց, զորս Նուիրակը կատարեր էր անդամ որ Խաթանպուլ այցելէր։ Աւելի քան կէս ժամ տեւող շատ սիրալիր տեսակցութիւն եւ խօսակցութիւն ունեցան։

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը նոյն երեկոյին վերադարձաւ Խաթանպուլ»։

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
ՀԱՅՑՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՍԷՅՆԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՈՔ ԻՐԵՆ ԴԷՄ Է

Ծորդանան վստահեցուց արաբ աշխարհը, թէ նպատակ չունի հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը կնքելու Իսրայէլի հետ։ Այս յայտարարութիւնը, որ կոչուած է հանդարտեցնելու արաբ հանրային կարծիքը, կատարուեցաւ երկու առիթներով առջի օր։

Ծորդանանի Արտաքին նախարարը՝ Ապտիւլլա Սալան, լիբանանեան «Ալ ժարիտա» աջակողմեան թերթի թղթակիցին նկատել տուաւ, թէ Ծորդանան երբեք առաջին արար երկիրը պիտի չըլլայ Իսրայէլի հետ խաղաղութեան դաշինք կընքող։

Այս ուղղութեամբ արտայայտուեցաւ նաեւ Հիւսէյն. Թագաւորը անուղղակի կերպով անդրադառնալով հարցին, յիշեցուց թէ իր ծրագիրը կրնայ գործադրութեան դրուիլ, երբ «գրաւումը վերջ գտնէ եւ մեր ժողովուրդը ազատագրուի»։ Գալով իր ծրագրին՝ Ծորդանան – Պաղեստինեան միացեալ Պետութիւն մը ստեղծելու, Թագաւորին կարծիքով դէպի ազատագրում տանող քայլ մըն է։

Պաղեստինի ազատագրութեան գործը – դիր մարմինը առաջարկեց արաբ վեհաժողովի մը անմիջական դումարումը՝ քննելու համար Թագաւորին ծրագիրը։ Այսուհանդերձ, էլ Ֆաթհ, պաղեստին –

թեան սկզբունքները։ Ազգերու եւ ժողովուրդներու ազատագրութեան պատմական վիճակի իրազարձութիւնը տարբեր ձեւերով կ'արտայայտուէր ռուս, ուկրայնական, բելոռուսական, զազախական, հայ, վրացի ու ազրբէջանական իրականութեան մէջ։

Զեկուցանողը իրրեւ օրինակ կը յիշէ Ա. Խահակեանը, Ն. Զարեանը, Գ. Սարեանը, Սարմէնը, Հր. Քոչարը, Հ. Սիրասը, Յովհ. Շիրազը, Գ. Էմինը, Սիլվա Կապուտիկեանը, որոնց, ինչպէս բոլոր հայ գրողներու համար, Լենինգրատը, Ուկրայինան, Բելոռուսիան, Վոլգոգրադը իրենց անմահ հերոսներով նոյնքան նուիրական էին, որքան Շոլոխովի, Տիխոնովի, Տիչինայի եւ Բրով – կայի համար։ Հայ գրողները հիացմունքով կը պատկերացնէին հայ մարտիկներու կերպարներուն հետ նաեւ միւս ազ – գերու մարտիկները, որոնք միասին կը մարտնչէին նոյն սրբազան նպատակի համար։

Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական բաժնին մէջ ուսանողներ կան եղբայրական Հանրապետութիւններէն, որոնց բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ ալ կը սորվին հայ ուսանողներ։

Այս տարուան Դեկտեմբերի վերջը կը տօնուի Ա. Միութեան կազմաւորման յիսնամեակը։

Զեկուցանողը դիտել կուտայ, որ «Սովետական Միութիւնը իր մեծ տօնին է դնում նիւթական եւ հոգեւոր հզօրութեան ծաղկումով։ Այսօր նա աւելի ուժեղ է, աւելի ամուր, քան երբեւէ»։

Ցետոյ նաեւ՝ «սովետական հայրենասիրութեան ուժը կոմունիզմի կառուցման եւ ժողովուրդների լենինեան բարեկամութեան գաղափարներն են» (Գրական Թերթ, 3 Մարտ 1972)։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՆԴԱՐԱ ԳՆԱՑ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ Շնորհիւ պատրիարքը, յատուկ պատուիրակութեան մը գլուխը գացած էր Անգարա, տեսակցելու համար վարչապետ Էրիմի հետ, Պոլսոյ համայնական կարեւոր հարցերու շուրջ։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցէն, զոր կը հրատարակենք ստորեւ, կը պարզուի որ դրական ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգուած է եւ Էրիմ նոր բարդութիւններ գտած է հաւանաբար դեռ ձգձգելու համար այս շատ հրատապ հարցը։

«Ամսոյս 13ին, երկուշաբթի օրը, Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը, նախապէս առնուած ժամադրութեան մը հա –

համ ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնը հաշիմական տոհմին հեռացումը գահէն հիմնական նպատակակէտը նկատեց Պաղեստինի ազատագրման համար։ Պայքարը պէտք է տարուի Հիւսէյնի եւ իր արքայական տոհմին դէմ։

Արաբ մայրաքաղաքները դեռ պաշտօնական դիրք չեն ճշդած Հիւսէյնի ներկայացուցած ծրագրին հանդէպ, թէեւ դրժդոհութիւնը եւ թշնամութիւնը ակներեւ է։ Ըստ «Ալ Ահրամ» թերթի խմբագրապետին, Հիւսէյն «ական մը դեռեղեց» արաբական դատի «դաշտին մէջ»։ Դամասկոսի մէջ սուրիական կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ Պաաս կուսակցութեան առաջնորդները յատուկ քննութեան պիտի ենթարկեն ծրագիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՐԲԱԹ օր Փարիզի վաղոցներու զանգան անկիւնները հաւաքուած էին ճախապաշարները հանրութեան լուսաբանութիւններ տալու համար։ Ապահովութեան ուժերը ժամը 19,30ին առնոները միջա – մտեցին Կառ Սէն–Լազառ, ուր «Նոր Կարգ»ի ալ երիտասարդներ կը փորձէին խանգարել ձախապաշարները։

ԵՒՐՈՊԱՑի ընդլայնումին համար հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ Հաւանամար Ապրիլ 23ին կամ Մայիս 7ին։ Աւելորդ է ըսել թէ Փոմփիտուի այս «ռումբը» չփոթութիւն ստեղծեց ամէն կողմ եւ մանաւանդ ձախերու մէջ։ Համայնավարներուն համար, ինչպէս ըսած էինք պարզապէս փլեպիսիթ մըն է։

ԱՆԳԱՐԱՑին հասած լուրերուն համաձայն Իսմէթ Ինէօնիւ անձնապէս միջամտած է որպէսզի երեք ձախապաշար «ահաբեկիչներու» մահավճիռը, զոր Մերա կոյտը վաւերացուց, չգործադրուի։ Ինէօնիւ եւ Հալէի խորհուրդը Սահմանադրական Աւեանին պիտի դիմեն որպէսզի բեկանէ այն օրէնքը որ գործադրելի կը դարձնէ վճիռները։

ԱՄԵՐԻԿԱՑի լրագրողը՝ ձէյք Անտերսըն կը գտնէ թէ Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպանը՝ Ուաթսըն չատ «յարմար» մէկը չէ չին–ամերիկեան յարաբերութիւնները վարելու համար, որուան ըլլալով որ չատ կը խմէ եւ յաճախ պինով է։ Իրրեւ փաստ կը յիշէ որ վերջերս երբ Ուաշինկթըն կ'երթար Նիքսընը տեսնելու, փանամ օդանաւի մը մէջ, անդադար ուիսքի պահանջած է եւ «նեղած» օթէանները, ի վերջոյ այնքան գինով էր որ դեռին փռուած է։ Արտաքին նախարարութիւնը, ի պատասխան, վերանորոգեց իր վստահութիւնը դեսպանին հանդէպ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ
... ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ա.

10 Փետրուար, 1972:

Հինգշաբթի է:

Հազարաւոր մղոններ վրս կը բաժնեն աշխարհի որեւէ մէկ կէտէ, ուր Հայութիւն կայ եւ ուր այսօր Վարդանանց տօն կը պանծացուի եւ Աւարայրի արեան յիշատակով քիչ մը աւելի կարմիր գոյն կը առնայ կարմիր Վարդանով ապրող կարմիր գոյնի սիրահար այս ժողովուրդը, վերակենդանութեան այս ախոյեանը աշխարհի պատմութեան թատերաբեմին վրայ:

Կ'երեւակայեմ սա պահուն Հայոց եկեղեցիները՝ Հայութեամբ յորդուն, շարականներով՝ հնչուն, քարոզներով՝ թրծուն. Հայոց սրահները՝ երգերով խանդոտ, արտասանութիւններով ճայնալիր, ճառերով հրաբորբ:

×

Եւ ես այսպէս նստած ոլկիանոսներու անհունութեան մէջ առասպելական ճուկի մը նման փռուած անհուն կղզիի մը վրայ, որ ինքնին աշխարհա-ցամաքամաս մըն է, կանանչի եւ կապոյտի առատաճանկարեալ պատկեր մը, կ'ուզեմ դուրս գալ առանձնութեան այն վիճակէն որ ինծի կը պարտադրուի աշխարհագրական սա պայմաններով եւ հակառակ մարդկային բազմազոյն ու բազմազգի խումբի մը դունդեղ եւ ճայնառատ ներկայութեանը:

— ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱ՛...:

«Այս երկիրը ծովով կը սկսի եւ ծովով կը վերջանայ» կը կարդամ դեղատիպ հատորի մը առաջին էջին վրայ որպէս բացման տողը ողջ հատորին՝ նուիրուած Նոր Զելանտայի հրաշագեղ բնութեան եւ առասպելախառն պատմութեան, որուն համաճայն ձկնորսի մը կարթին դիւրը եղաւ այս երկիրը, ծովու անյատակ խորքերէն կիսուած ճուկի մը նման վեր յառնելով:

— «Ծովուն նուէրը» զայն կը սիրէ կոչել աշխարհի այս ցամաքամասի ժողովուրդը որտագրաւ այն առհասարակ հատաքով որ իր անկեղծութեամբ ու պարզունակութեամբ այնքան հաղորդական է դարձեր որ աշխարհի չորս կողմերէն եկած օտարներս անդամ սկսեր ենք նուաճուիլ անոր հոգեկան ներշնչու – թենէն...

Նստեր եմ ահա կղզիի հիւսիսային ծայրամասին մէկ անկիւնը: Շուրջս կը նայիմ: Ժողովասրահը կարծես մանրանկարն է աշխարհին: Հիւսիսային Ամերիկացին ճերմակամորթն ու սեւամորթը Անգլիացին, Զուիցերիացին, Գերմանացին, Հնդիկին, Ինտոնեզիացին, Ճափոնցին, Ուկրանացին, Քոնկոցին, Հարաւային Ափրիկեցին, Հարաւային Ամերիկացին, Ուէստ Ինտիզցին, Աւստրալիացին, Նոր Զելանտացին հետ չղթայ են կազմեր քառանկիւն սեղանի մը չուրջ, կուտակ – ուած թղթածրարներու եռին:

Իրլանտայի փչոտ եւ արիւնոտ հարցէն սկսեալ մինչեւ Վիէթնամի կնճռոտ, խճճուած խնդիրը Ռոտեզիայի դեռ չմարած վէճէն մինչեւ միջին Արեւելքի կրակի վրայ հանդչող եւ յաճախ առկայծող կացութիւնը կամ Փաքիստանի դեռ մխացող դրութիւնը, ու տակաւին եւ մանաւանդ աստուածաբանական մտածողու – թեան վերջին այժմէական երեւոյթներէն սկսեալ մինչեւ արդի աշխարհի — մանաւանդ «Երրորդ» կոչուած աշխարհի — տնտեսական տագնապի յատուկ բարդ եւ երբեմն յուսահատեցուցիչ վիճակը, Միջեկեղեցական փոխադարձ յարաբերու – թիւններէն սկսեալ մինչեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի այլազան Ցանձնախումբերու անդամակցութեան կազմութեան եւ պաշտօնեաներու նշանման նուրբ եւ պատասխանատու դործը — ահա հսկայ ցանկ մը հարցերու, որոնց չուրջ զեկուցումներ կը կարդայ – ուին, բացատրութիւններ կ'աւելցուին, հարցումներ կը տրուին, տեսակէտներ կը պարզուին, քննադատութիւններ կ'ըլլան, դնահատանքներ կը բանաձեւուին:

Այս խճողուն օրակարգին առջեւ նըստած եւ եռուն խօսակցութեան ընթացքէն բռնուած՝ յանկարծ աչքերս օրացոյցին էջին վրայ կը սեւեռուին:

Վարդանանց տօն է այսօր:

Առաջին անդամն է որ կեանքիս մէջ այս օրը կ'ապրիմ եւ ինծի հետ առանձին, հեռու իմ ժողովուրդի զանգուածներէն, խռնուած եկեղեցիներէն, խճողուած սըրահներէն:

Բայց չգիտեմ ի՛նչ հովեր ի՛նչ ճամբաներով ճայներ կը բերեն ինծի, ծանո՛թ ճայներ, որոնք գոյութեանս անանձնական ակունքներէն կը բխին կարծես, եւ կուգան դիս անդրանցնող բայց իմ մէջէն անցնող հին, չսպառած եւ չսպառող աղբիւրներէ եւ կ'արձագանդեն աշխարհի չորս անկիւններէն, Հայաստանէն մինչեւ յարեւելից յարեւմուտս, ի հիւսիսոյ եւ ի հարաւոյ» ինչպէս պիտի ըսէին մեր հայրերը իրենց պասական բարբառով՝ սրբազան նկարագրի գոյն զղեցած:

Եւ հիմա այդ ճայները հոգիիս մէջ բառ կը զգենուն, ու երաժշտական եղանակի թեւեր կ'առնեն ու կը դառնան

— «Նորահրաշ պսակաւոր» Շնորհալւոյն ոսկի զրչով երկնուած:

— «Թէ Հայբեռնեաց պսակադիր» ազ – դայնաչունչ մեր հայրերու երանական ճայնով թրթռուն:

Հեռուհեռէ ճայներն ու բառերը չուրջս կը մարին: Իրլանտա ու Վիէթնամ, Ռոտեզիա ու Փաքիստան, աստուածաբանական խոհեր ու Միջ-Եկեղեցական յարաբերութիւններ մշուշի պէս կ'աղօտեն, կը չքանան: Աչքերուս դիմաց լո՛յս կը հազնին Աւարայր ու Շաւարշան, հեր եւ Զարեւանդ, փիղերու բանակ եւ քաջերու զրոհ, ու բանաստեղծին պատկերը յանկարծ կ'ողողէ մաքիս հորիզոնը.—

«Գիշեր մը երբեմ այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ՛ դիզուած հսկայ բանակի մը շուրջ»

Կրակէ բառեր, աստղերու նման, կը պսպղան այդ զիշերուան ծանր, յղի եւ տագնապոտ երկնակամարին վրայ.—

«Ցայսմ հաւատոց զմեզ ո՛չ ոք կարէ
խախտել
Ո՛չ հրեշտաք եւ ո՛չ մարդիկ.
Ո՛չ սուր, ո՛չ հուր, եւ
Ո՛չ զինչ եւ են դառն հարուածը»

Եւ բանակին վրայ թռնձրացող խաւարին մէջէն
«Վարդանի հոգին հրագունտ անշէջ
Կը մտնէ ամէն Հայու հոգւոյն մէջ»

Այդ լոյսէն ու կրակէն ճառագայթ մը ահա այսօր հասեր է մինչեւ... Նոր Զելանտա:

Աւարա՛յր ու... Նոր Զելանտա՛:

Եւ դեռ ո՞ւր, մինչեւ ո՞ւր պիտի քալէ այդ «հրագունեան անչէջ», հարց կուտամ ես ինծի:

Հայաստանէն մինչեւ... Նոր Զելանտա:

Օր մը հասնելու համար... Ա՜լասքա՞, Իսլանտա՞ եւ Բարեյուսոյ Հրուանդա՞ն... Մարդկային Իրաւանց մասին զեկոյց կը կարդացուի այստեղ, Նոր Զելանտայի մէջ, 1972ի Փետրուարի 10ին...:

Մարդկային Իրաւանց համար արիւն կը թափուէր այնտեղ, Աւարայրի դաշտին վրայ, 451ի Փետրուարի 10ին...:

Եւ ի՛նչ դառն ու ընդվզեցուցիչ ճա – կատագիր...

Մարդկային Իրաւանց համար Յրդ դարուն արիւն թափողը այսօր կը մնար լրաւազուրկ, մինչ Մարդկային Իրաւանց ազդային գիտակցութեանը դեռ ամբողջովին չհասած ժողովուրդներ այսօր կը դառնան իրաւատէր...:

Եւ դեռ այսպէս Աւարայրը բեկոր-բեկոր եղած՝ կը բաշխուի այսօր մանրիկ առ մանրիկ բոլոր անոնց, որոնք թափած այդ արիւնին տեսակէտն ունին իրենց երակներուն մէջ, ուր ալ ըլլան անոնք այս կապոյտ երկնքին տակ եւ կամ այս կապոյտ ջուրերուն մէջ...:

×

Կէսօր է արդէն:

Ժողովը կը վերջանայ: Ժողովական – ներ կը սկսին սեղանին վրայէն թուղթեր հաւաքել: Առանց անդրադառնալու, ես ալ մեքենաբար կը հետեւիմ իրենց ու դուրս կուգամ ժողովասրահէն եւ մխայնակ, առանց խօսակցելու, ոչ ոքի հետ, կարծես խռոված ըլլամ բոլորէն եւ դառնացած բոլորին դէմ, արագ քայլերով կը յառաջանամ դէպի ժողովականներուս բնակավայրը:

Հագիս կը պատրաստուիմ ուղղուելու համար դէպի ճաշարան երբ յանկարծ դռնապանը ճայն կուտայ ինծի եւ կը հրաւիրէ հեռախօսին:

Հեռախօսի միւս ծայրէն, կարծես Աւարայրի դաշտի մէկ մռռացուած անկիւնէն, Մեսրոպահունչ ճայնով անուններ կ'արտասանուի եւ Թումոսի Թերահաւատ վարանումով կը հարցուի Թէ ես Սարգիսեան Սրբազա՞նն եմ:

— *Այո՛, ես եմ. դուք ո՞վ էք:*

— *Ես Տոքթոր Մինասն եմ:*

Արդէն բաւարարուած եմ այս անծանօթին ծանօթութեամբը: Սրտիս վրայ առաւօտեան ցօղի պէս կը հանդչի Մինաս անունը ու կը տարուիմ ըսելու, առանց բառերու.

— *Փա՛ռք քեզ, ով արդահաս Սուրբդ Մինաս, որ Նոր Զելանտայի մէջ անդամ հասար օդնութեան ու միայնացեալ հոգիիս բերիր Մեսրոպանունդ Աւարայրն ամբողջ, Հայութիւնն համակ այդ մէկ հայանուն ճայնին մէջէն, Հայութենէ դատարկ կարծուած այս հեռակայ աշխարհին մէջ:*

Հայ մըն է, որ... Նոր Զելանտայի մէջ Հայու մը հետ կը խօսի Վարդանանց տօնի օրը: Եւ ինձ այնպէս կը թուի որ Հայութիւնն է որ կը շարունակէ իր յաղթանակի ճամբան Աւարայրի դաշտով...

Հայերէնը «կոտրուկ» է այստեղ: Իր ամբողջ Հայութիւնը առանց Հայու ներկայութեան աշխարհներու (Բրմասանի ու Նոր Զելանտայի) մէջ ապրած և մարդկային աշնուականութեամբ օժտուած ու գիտական բարձր գիրքերու հասած այս

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Լուրը ապշեցուց բարեկամներս, որ բաւական կը ճանչնային երիտասարդը դիտնալու համար Թէ ան կուսազան մէկը չէ: Եւ յետոյ, կ'ըսէին, կարելի չէ խոշտանգել մեծդի Ապոլլոը առանց ծանրակշիռ հետեւանքներու եւ նոյնիսկ դատաստանի, քանի որ մարդը ոստիկանութեան ականջն էր: Դիւրին էր գուշակել Թէ մարդը բռնուած էր ծանր յանցանքի վրայ: Ի՞նչ տեսակ յանցանքի: Ոչ ոք պիտի խօսի, ըսաւ Էլիզապէթ. ո՞վ պիտի համարձակի իրեն պէս վտանգաւոր Թշուառականի մը աղտեղութիւնը հրապարակել: Իր ամուսինը տարբեր կը մտածէր.

— Կը ճանչնամ մէկը որ պիտի խօսի... Ոխերիմ Թշնամի մը ունի... Անդամ – պահը...

Բարեկամս ինծի բացատրեց Թէ անդամպահը դանակ քաշած էր Ապրիալի դէմ, տարիներ առաջ, երբ հաստատած էր Թէ իր կնոջը հետ կը պատկի:

— Անասունը քիչ մը խմած էր... Աւելի մոլուցք քան Թէ խօսեցաւ... Սակաւիւ միայն հասկցայ Թէ նամակի խընդիր մը կայ... Ոտպէհին նամակը բացեր է եւ պարունակութիւնը հրապարակեր... ինք կամ կինը, նոյն բանն է...

Անասունը խմած էր... Ի՞նչպէս մեղադրել մարդը երբ օրը եղած էր տօթակէզ: Խորհեցայ նոյն բանը ընել, մանաւանդ որ մէջտեղ չէր եղած Ֆրանսուազ, որուն սակայն պատուիրած էինք կարմրալանջ բերել, վերջին անդամ մը եւս ճաշակելու համար այդ Թանկագին ձուկը: Բայց դադափարը Թէ Ապոլլոներու որջին մէջ պիտի դտնէի նոյն անբան դիւզայինները, տարեց Թէ երիտասարդ, որ հոն կը մնան երկար ժամեր չիչ մը դինիի չուրջ Թէ Թղթախաղի, այդ դադափարը դիս ետ կեցուց: Միտքս փոխեցի: Գլուխս կիսով դարձուցի եւեւ, դէպի սալոնի բաց պատուհանը եւ ըսի Թէ կ'երթայի կայարան, վերադարձի տոմսակս գնելու համար: Էլիզապէթ պատասխանեց ներսէն.

— Գիտե՞ս Թէ նախընթրիքի ժամն է... նախ ներս եկուր որ բան մը ուտենք սուրճին հետ... կինս սաղատարտին տակն է...

Ներս անցնելով տեսայ Թէ մէջին տարիքով կին մը մադերը կը չորցնէ սաղատարտին տակ, չաղակըրատելով հանդէպ Էլիզապէթի հետ, ռնդային ճայնով: Սուրճս ուտրտելու վրայ էի, երբ հնչեց հեծեծանիւի մը ճչակը: «Ֆրանսուազն է» բացագանչեց բարեկամուհիս հրճուանքով: Ան չէր:

— Տեղեակ չէի՞ք, ըսաւ ռնդային ճայնը, իր հայրը այսօր իսկ զայն տարաւ իր քրոջը քով... Քոյրը հիւանդ է եղեր: Առաջին չոգեկառքը առին...

Չեմ գիտեր Թէ որքան յաջողեցայ ծածկել սրտնեղութիւնս: Ինծի համար ցաւ էր խորհիլ Թէ պիտի մեկնիմ չուտով, առանց վերջին անդամ կարենալ տեսնելու սիրելի աղջիկը, որ մեր պզտիկ ընկերութեան Թրթռուն բոցն էր: Էլիզապէթ, որուն դէմքէն անհետացած էր ամէն ժպիտ, ինծի մօտեցաւ պարապ դաւաթս վերցնելու պատրուակով եւ մրմնջեց ականջիս վար.

— Չեմ հաւատար... Հիւանդութիւնը պատրուակ է... Աղջիկը վախցուցին...

Այսպէս Թէ այնպէս, Ֆրանսուազը տեսնելու հաւանականութիւնը չքացած էր ընդմիշտ եւ ինծի կը մնար բռնել կայարանի ճամբան: Դուրս ելայ որոշ հապճեպով, նման մէկուն որ անհամբեր է վերազտնելու ազատ երկինքը, հեռու՝ այն ամէն ինչէն որ եղած էր ճնշիչ: Չէի գիտեր Թէ դուրսը ինծի կը սպասէր ճիշդ այն բանը, որմէ կը խուսափէի: Զանգակատունէն վար ինկան մռայլ, անջատ եւ ծանրածանր հնչիւնները, հակառակ որ եկեղեցին գոց էր եւ մութ: Անժամանակ դանգակահարութիւնը այնքան անբացատրելի էր ինծի համար եւ այնքան սրտակեղէք, որ ուզեցի հարցուփորձել երկու պատուներ որ ջուր կ'առնէին աղբիւրէն: Համարձակութիւնը պակսեցաւ ինծի: Փիչ անդին զոհունակութիւնս իրական եղաւ երբ նշմարեցի ուսուցիչը, Մէօսիէօ Պռեսիէ, որ դուրս կ'ելլէր քաղաքապետարանէն, Թղթածրար մը անուԹին տակ:

— Ա՜հ, դուք այս գանդը պիտի չլսէք Փարիզի մէջ... Ան կը նշանակէ Թէ մերինները մէկը կ'ողեվարի այս պահուս:

Քիչ մը եւս մթագնեցաւ իմ ներքին երկինքս: Գիւղը ճշմարիտ ընտանիք մըն էր ուրեմն, որուն անդամները հրաւէր կը տանային իրենց մտածումով մասնակից ըլլալ մահուան արհաւիրքին, արձակել սիրտի մաղթանք մը, ներամփոփուիլ...

— Երեւակայեցէք որ, ըսաւ ուսուցիչը, դեղին հաւ մը դասյ մահամերձին վրայ... այս առաւօտ այցելելով իրեն... Հաւը ուղիղ կանդնած էր ոտքերուն կողմը... կորագամակ կինը իր ուժերէն վեր զործ կը տեսնէր բակին մէջ, տքալով...

Երբոր գնեցինք տոմսակս, նախընտրեցի ընկերանալ վարժապետին որ կ'երթար վանքին ուղղութեամբ, այսինքն դէպի դեսը, եւ որուն խօսակցութիւնը այնքան հաճելի էր որքան խմաստալից: Ընդհամեալ ճամբան կ'երկարէր մեր առջեւ ուղղաձիգ, յառաջացած յեմիլլօրէին մէջէն, աջ ու ձախ ունենալով ընդարձակ դաշտեր, ամբողջութեամբ հնձուած: Լսի Թէ այս կողմէն անցած էի առաջին անդամ Ապռէալի դարշահոտ Ֆորտով, եւ Թէ դէշ տպաւորուած էի այդ սրաբածէն, որ ինքնինքը անխոցելի կը կարծէ ականջ ըլլալուն համար, մինչդեռ հեռու է անխոցելի ըլլալէ:

— Ա՜հ, ըսաւ խնդալով, ուրեմն տեղեակ էք նամակի նշանաւոր պատմութեան...

(5 – Շար.)

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ

Որ ծնած է Դաւիթ Բէկ, Սիւնեաց աշխարհի ազատագրական պայքարի հերոսը, հայ յեղափոխութեան առաջամարտիկներէն մէկը:

Շատերու կարծիքով, որ ընդհանրացած է, ան ծագումով Մոկեցիէ է, այսինքն՝ Վրացահայ:

Յայտնուած են նաեւ ուրիշ կարծիքներ: «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսի 1971 թիւ 1–28ին մէջ Սողոմոն Օրբելեան, այժմ կը պնդէ, թէ Դաւիթ Բէկ Սիւնեցի է: Սակայն ի՞նչ հիմունքներու վրայ:

Սեբէոսնոս Շահումեան, որ զօրավարի աստիճանով մասնակցած է Սիւնիքի ազատագրական չարժումներուն, իր յուշերը պատմած է, որու հիման վրայ Մխիթարեան միաբան Ղուկաս Սեբաստացի ծ. դարու կէսերուն կը գրէ «Դաւիթ Բէկի պատմութիւնը»: Երկու խմբագրութիւն ունի ան: Առաջինը խորացրած է «Պատմութիւն Ղափանցւոյ ի պատոց հօրն Ղուկասու Սեբաստացւոյ», իսկ երկրորդը՝ «Ընտիր պատմութիւն Դաւիթ Բէկին»: Այս վերջին աշխատութիւնը հիմ ծառացած է 1871ին էջմիածին լոյս տեսած Ա. Գուլամիրեանի գործին: Ասկէ զատ, Ս. Օրբելեան կը յիշատակէ նաեւ երեք ուրիշ աղբիւրներ: Առաջինը Երեւանի Մատենադարանի թիւ 3297 ձեռագիրն է, որու գրիչը 1759 Յունուար 20ին Ամստերտամի մէջ աւարտելով անծանօթ հեղինակի մը «Պատմութիւն Ղափանցւոյ» վերջին տպագրութիւնը, անոր կից ձգած է չափածոյ յիշատակարան մը, ուր Դաւիթ Բէկը կը համարի Հարանդցի, այսինքն՝ Ղափանցի: Այս յիշատակարանը գրուած է Դաւիթ Բէկի մահէն 31 տարի ետք: Երկրորդ աղբիւրը Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի՝ Օրբելեաններու ցեղաբանութեան նուիրուած յօդուածն է, տպագրուած «Սիսականի» 97րդ էջին մէջ, ուր կը ներկայացուի Սիւնեաց աշխարհի իշխանաց իշխան Տարսայիճի չառաւիղնե-րէն մէկուն ճիւղը, կնոջ կողմէ: Ասոնք եկած բնական են Սիւնիք: Երրորդ աղբիւրը Սիւնիքի եւ Արցախի հոգեւոր եւ աշխարհիկ գործիչներու 1835ին Տաթեւի մէջ գրած մէկ տեղեկագիրն է՝ «Վկայագիր Ուռպելեանց» անունով, ուր հատսատի տեղեկութիւններ կան Դաւիթ Բէկի ծննդավայրի մասին: «Մենք Սիւնեաց դաւառի բնակիչք՝ ներքոյ ստորագրող անձինքս տամք գծանօթութիւն եւ ղկիւրութիւն ամենայն տոհմականացն Դաւիթ Բէկին, յորմէ անմիջապէս ցմեր ժամանակ սերեալք են, առ այս՝ ղի սոյն Դաւիթ Բէկն, յորդի Աստուածատուր իշխանին Սիւնեաց, ունէր զհօրեղբայրս Սարգիս Բէկ (այսինքն՝ Փարսադանեաներու նախնին) եւ Մելիք Եղիայ (Օրբելեաններու նախնին) անուն, որոց եւ բնակութիւն էր ի Ղափան միւռաւի ի բեր-դին Հալիճորու...»:

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ընդամէնը քանի մը տարուան պատմութիւն ունի հայագիտական հետազոտութիւններու կեդրոնը, Երեւանի պետական համալսարանի մէջ: Հիմնուած է համադրելու համար այն աշխատանքները, որոնք կը կատարուին համալսարանի զանազան ամպիոններու կողմէ: Գիտական հետազօտական աշխատանքներէ զատ, որոնց շրջագիծին մէջ կը մշակուին բազմաթիւ նիւթեր, ինչպէս հայագիտութիւնը Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, կեդրոնը ձեռնամուխ եղած է հրատարակչական գործի:

Թուենք կարեւորները.— «Գորկի եւ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու գրականութիւնը», «Յովհ. Թումանեան», «Մեր անուանի դասախօսները»: Մտադրուած է հրատարակել բանասէր Գալուստ Տէր-Մկրտչեանի հայագիտական հետազօտութիւնները, Հայաստանի եւ անոր շրջակայքի աշխարհագրական անուններու բառարանը, հայերէն առաջաբանութեան բառարանը, համառօտ ուրուագիծեր հայ ժողովուրդի պատմութեան:

Կեդրոնը կը վերհրատարակէ նաեւ կարգ մը կարեւոր գործեր: Վերհրատարակուած են Ն. Ադոնցի «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանին» կոթողային գործը՝ Կ. Եուզբաշեանի յառաջաբանով եւ Հր. Աճառեանի «Արմատական Բառարան»ի Ա. հատորը:

Վերոյիշեալ հրատարակութեան համար տըպարան յանձնուած է Յ. Մանանդեանի «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը» մեծարժէք գիրքը, որուն յառաջաբանը գրած է Հ. Ժամկոչեան:

Ֆրանսերէնէ եւ գերմաներէնէ բնագիրներէն թարգմանուած եւ հրատարակութեան յանձնուած է Անթուան Մեյէի Հայոց լեզուին, մատենագրութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները:

ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Ժէ. դարու տասը նկարներ, որոնց հեղինակները անծանօթ կը մնան, թէեւ հաստատ է, թէ անոնք հայ նկարիչներ եղած են, «բուժուած» են Հայաստանի պատկերասրահի արուեստանոցին մէջ:

Աստղմէ մէկը՝ «Տիրամայրը մանուկին հետ», մանրապէսներու ուշադրութիւնը գրաւած էր իր առանձնայատուկ չարահիւսութեամբ, նուրբ գոյներով, մանրակրկիտ վարպետութեամբ: Վարդ-ագոյն Բաղդասարեան ամիսներու աքնային աշխատանքէ ետք նկարին տուաւ իր նախկին բնական տեսքը:

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Մարտ 6ի հրամանագրով Գառնիկ Թադեւոսեանը նշանակեց Գիւղական Շինարարութեան նախարար: Նախկինը՝ Գուրգէն Կանեցեան, պաշտօնէ հեռացուեցաւ նոյն թուականին: Այս փոփոխումը կը բացատրուի շինարարութեան մարզի մէջ նկատուող անգոհացուցիչ աշխատանքով: «Սով. Հայաստան» Մարտ 10ի խմբագրականով նկատել կուտայ, թէ «ընթացիկ տարին մեր շինարարները վատ սկսեցին: Կապալային աշխատանքների Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն առաջադրանքները խիստ թերակատարուեցին: Աւելին, աշխատանքի տեմպերը, նախորդ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ, զգալիօրէն նուազեցին: Ինչպէս 1971 թուականին, նոյնպէս էլ այս տարուայ անցած երկու ամսում խիստ անբաւարար էր բնակարանային շինարարութեան ընթացքը: Աւելին, Յունուար – Փետրուար ամիսներին, նախորդ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ, այս բնագաւառում նուազեցին կապիտալ ներդրումները (նիւթական յատկացումները), որովհետեւ տրեստները եւ շինվարչութիւնները չկրցան ապահովել առաջադրանքների կատարումը»:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՍԻՏՆԷՅԻ ՄԷՋ

ՍԻՏՆԷՅ (Յատկ.).— Դէպի Նոր Զելանտա իր ճամբուն վրայ, ուր պիտի մասնակցէր Համաշխարհային Եկեղեցիներու կեդրոնական Խորհուրդի Ժողովին, Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Փետրուար 6ին, այցելեց Սիտնէյ: Օդակայան գինք դիմաւորելու գացած էին 300 աղգայիններ՝ պլխաւորութեամբ Աւստրալիոյ հայ դաղութի առաջնորդ Գարեգին Եպս. Գանճեանի: Ներկայ էին նոյնպէս Աւստրալիոյ եկեղեցիներու խորհուրդի քարտուղարը՝ Ալ Պլասթըր, Հայ Մշակութային Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Օ. Մ.ի վարչութիւնները իրենց կազմով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու չքախումբին ընկերակցութեամբ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան անմիջապէս առաջնորդուեցաւ տեղական մամուլի եւ պատկերասփիւռի կեդրոնատեղին: Պետական հեռատեսիլը նոյն երեկոյեան պատկերասփռեց Նոր Զուղայի առաջնորդին ժամանումն ու անոր յայտարարութիւնները, որոնք տեղ գտան նաեւ յաջորդ օրուան մամուլի էջերուն մէջ:

Օդակայանի պաշտօնական ընդունարանին մէջ բարի գալուստի խօսք ըրաւ Հայկ Աւագեան:

Նոյն երեկոյեան ի պատիւ գաղութի հիւրին ճաշ մը տրուեցաւ: Ներկայ գտնուեցան 200 աղգայիններ: Գարեգին Եպիսկոպոս այս առթիւ խօսեցաւ մեր ժողովուրդին բարեմասնութիւններուն մասին:

Հայ Մշակութային Միութիւնը օգտուելով Նոր Զուղայի առաջնորդին Սիտնէյ ներկայութենէն, դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպեց յաջորդ օր, Լէյկ Գովի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Նիւթն էր հայ մշակութային արժէքները Նոր Զուղայի մէջ:

Գարեգին Եպս. Սարգիսեան ժամէ մը աւելի հանդամանօրէն ներկայացուց գաղութին անցեալը, անոր բերած նպաստը մեր մշակոյթին, նկարագրեց տեղւոյն եկեղեցիները եւ խօսեցաւ նորակառոյց թանգարանին եւ հոն դնուած անգնահատելի արժէքներու մասին:

Երեկոյթին փակումը կատարեց Արամայիս Գնել. Միրզայեան:

Գարեգին Եպս. Սարգիսեան մեկնումի նախօրէին պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Սիտնէյի փոխ-քաղաքապետ Շե-հադէի:

Ց. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ժարդը «օտար ամայի այս ճամբէքի վրայ» չ կրնայուցած իր Հայութեան առողջ գիտակցութիւնը:

Իրիկունն արդէն իրեն հետ եմ ընթրելքի, ուրիշ Հայու մը հետ միասին: Երեք ենք հիմա: Կարծես բանակ մը ըլլանք Հայու նոր Աւարայրեան աշխարհատարած գաշտերուն մէջ որպէս նոյն եւ մէկ ապրումի ու գաղափարի՝ Հայութեան գրօչակիրներ եւ նոյն եւ մէկ պայքարի՝ հայապահպանման գինուորագրեալներ:

Վարդանանց տօն է հիմա Նոր Զելանտայի մէջ: Հայութեան խօսքն է հիմա որ կը լեցնէ մեր ապրումները այս մի քանի ժամերուն, որոնք կարծես Հայութեան յաւերժութենէն փրթած լոյսի կաթիլներ են մեր կեանքին մէջ ծորած:

Ի՜նչ անմեկնելի ճակատագիրը...:

Աւարայրի Տղմուտ դեռ աւիւն կուտէ ամէն տասնըհինգ դարեր առաջ վասն ինքնագոյութեան եւ ստեղծագործութեան, եւ՝ Աւարայրո՛վ ապրիլ... ովկիանոսներով կլանուած Նոր Զելանտայի մէջ տասնըհինգ դարեր եռք վասն նոյն ինքնագոյութեան եւ ստեղծագործութեան...

«Հորհո՛ւրդ Խորին»

Հորհուրդ հայկական...

Եւ այդ խորհուրդը գանկիս մէջ դեռ չգտուած, բայց արդէս մէջ կենսաւորուած՝ կ'երթամ անկողին դեռ Հայու-թեան համար չտեսնուած ի՜նչ երազներ-ու արդար ակնկալութեամբ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

– Բայց մեր սկզբունքնե՞րը, դիտել տուաւ վհերոտ անդամ մը:

– Մեր սկզբունքները կրնանք համաձայնեցնել մեր ընթացքին:

Եւ ընկեր Սուսերեանց խնդոյն Ակումբին անդամները արտասովոր նիստի մը հրաւիրելով՝ պարզեց իր տեսութիւնը:

Ժամկոչ Վարդան կը ներկայացնէր կրօնականութիւնը միացած բռնապետութեան՝ Պօղոս էֆէնտիի միջոցով:

Մարքար էֆէնտին ընդհակառակն ազատական ոգին էր, որ կը կոչէր սկզբունքի գաղափարի մը համար: Հարցը չէր լուրջ էր եւ թաղին ճակատագիրն էր, որ պիտի որոշուէր այս պայքարով:

Ամէն դնով հարկ էր կռուիլ եւ յաղթանակը տանիլ, մանաւանդ որ ասով մեծ հաշուած մը տուած պիտի ըլլային հակառակ կուսակցութեան:

Սուսերեանցի տեսութիւնը չափչափիկ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ:

«Պայքար Լսարանը» եւ «Շանթ Ակումբը» եռանդով գործի սկսան: Ամէն մէկը մէյ մէկ թռուցիկ հրատարակեց եւ ցըրուեց թաղին մէջ:

— Կիրակի օր մեծ ցոյց պիտի ըլլայ, կը փոխանչին երկու կուսակցութիւններու անդամները:

Առտուն, սրճարաններու մէջ, ընդհանուր խօսակցութիւնը ժամկոչ Վարդանի խնդիրն էր:

Կ'ըսուէր թէ թաղականները իրարու մէջ համաձայն չէին եւ թէ անոնք ալ երկու խումբի բաժնուած էին:

Այս ընդհանուր իրարանցումին մէջ երկու հոգի կային, որոնք չափազանց դժգոհ էին խնդրին առած այս երեւոյթէն. առանցմէ մին Պօղոս էֆէնտին էր եւ միսը՝ Մարքար էֆէնտին:

Երբեք մտքերէն չէին անցներ մէկ օրէն միւսը այսպէս երկու ընդդիմամարտ խմբակներու պարագլուխները ըլլալ թաղին մէջ. եւ սակայն այս բանը պատահած էր եւ հիմա ճար չկար ընկրկելու, հարկ էր, որ իրարու դէմ պայքար մղէին:

Թաղի կիներն ալ բնականաբար չհամրզուած էին ժամկոչական խնդրով եւ զրգռուած էին ժամկոչական խնդրով եւ անոնք ալ զանազան խմբակցութիւններու բաժնուած, որոնց գլխաւորներն էին Շաղիկեան եւ Սաթէնեան խմբակները:

Այսպէս ուրեմն, կիրակի առտու, մինչ Թաղական Խորհուրդը դումարուած նիստ կ'ընէր, անսովոր ոգեւորութիւն մը կար եկեղեցին չրջակայ սրճարաններու մէջ:

— Պարոն Թորգոմ, ի՞նչ նոր լուր ունիս:

Այս բառով ողջունուեցաւ ակնոցաւոր երիտասարդ մը, որ աճապարանքով սըրճարան մտած՝ աչքը չորս դին չուռ կ'ածէր, մէկը փնտռելու ձեւով:

Պարոն Թորգոմը թաղին աղգային վարժարանի ուսուցիչներէն էր եւ մեծ եռանդով կը հետեւէր ներկայ պայքարին, իբրեւ ջերմ Պօղոսեան մը:

— Ցոյց պիտի ըլլայ, ցոյց, դոչեց ուսուցիչը իրմէ լուր հարցնողին:

— Ի՞նչ ցոյց...

— «Պայքար Լսարան»ին կողմէ մեծ ցոյց մը կազմակերպուած է... բայց ընկեր Կայծունին ո՞ւր է:

— Ինչ մը առաջ հոս էր, հիմա դուրս ելաւ, պատասխանեց ներկաներէն մէկը:

Այս պատասխանին վրայ ուսուցիչը մեկնեցաւ:

— Ելլենք եկեղեցի երթանք, սա ցոյցը տեսնենք, ըսաւ հետաքրքիր մը:

— Աւելի աղէկ է հեռու մնանք այդ տեսակ խնդիրներէ... մեզի ի՞նչ:

Եւ սակայն փորձութիւնը շատ մեծ էր եւ ամէն մարդ եկեղեցիին բակը կը հաւաքուէր:

Դպրոցականներ, երիտասարդներ ու փոքրիկ մանուկներ լեցուած էին արդէն, երբ յանկարծ ներս մտաւ ընկեր Կայծունի, մէկ քանի բարեկամներէ չրջապատուած:

Իր մուտքը հետաքրքրութեամբ ողջունուեցաւ: «Պայքար Լսարանի» ներկայացուցիչը առաջ անցաւ եւ բակին մէկ կողմը գտնուած հորի մը կափարիչին վրայ ինկաւ: Բազմութիւնը իր չուրջը բոլորակ մը կազմեց:

— Թաղեցինե՛ր, դոչեց Կայծունի, յանուն երիտասարդութեան է որ խօսք կ'առնեմ եւ կը յուսամ, որ պիտի հաճիք լուրջ ուշադրութեամբ մտիկ ընել զիս:

«Թաղս չարաբաղ մը ի վեր յուղող խընդիրը ծանօթ է ամէնուդ: Մենք ժողովուրդի զաւակներ, չենք կրնար անտարբեր հանդիսականներ մնալ, չենք կրնար թոյլատրել, որ ժողովուրդի զաւակ, համեստ պաշտօնեայ մը զոհուէր մենծատատութեան քմահաճոյքին:

«Մենք կուգանք այժմ յանուն ժողովուրդին բողոքելու»:

— Իրաւունք չունիս ժողովրդեան անունով խօսելու, ընդմիջեց երիտասարդ մը, զաւազանը ճօճելով:

«Շանթ Ակումբի» անդամներէն մէկն էր:

— Դուն լռէ՛, ըսին իրեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

Հ. Յ. Գ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթա – կոմիտէները, խումբերը, այս ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ կ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեան եւ Տիկին Ա. Գրիգորեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց զրքանչին, մօր եւ խնամիին՝

ՄԱՐԹԱԹՈՒՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻԻԲ–ԱՆՏՐԼ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչէ Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Վերոնիք Դաւիթեան 50 ֆր., կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Յակոբ Գասեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօչկակարեան 50, Ոմն 10 ուրախ առիթով մը։

×

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Սահակ Սարքիսեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, դրաւոր, նուիրատուու – թեամբ եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց տարաբախտ զաւկին՝ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆի մահուան սուգին։

×

Կապոյտ Ծաչէ Խոլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. այրի Տիկին Էլիզապէթ Շահինեանէ։

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՊՕՄՈՆ.— Առաքելական եւ Աւետարանական քոյր եկեղեցիները, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս որոշած են միաբանական աղօթքի չաբաթ մը նուիրագործել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Մարտ 22էն 29 ժամը 20,30ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առոյգ հայ երիտասարդ մը 17–18 տարեկան, աշխատելու համար պոնեթըրիի հասատատութեան մը մէջ։ Դիմել՝
Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris
Tél. : 231-62-80

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Ծաչէ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փարոնաձի սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ձեր մթնոլորտ
Գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԾԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը։ Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Ձորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԻՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱԻՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՒՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN
Tenue correcte exigée
Retenir les billets et réservation des tables
EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ.— Կապոյտ Ծաչէ սեղանական մասնաճիւղի կազմութեան առթիւ, հանդէս – խնջոյքը Ապրիլ 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, Թաղապետարանի սրահը։

×

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան երիտասարդաց թատերախումբը կը ներկայացնէ Երուանդ Օտեանի՝
ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆԸ
Մայիս 5ին, Սալ Ֆարալիք։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱՀՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻի
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆի
(Փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
Եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՉԵԱՆի
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԻԱԹՐԸ ՇԱՆ Ջ'ԷԼԻԶԷի մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիրը
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթրոսիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը, 11 Աքուառ Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէմբրը Շան Ջ'Էլիզէի Թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան առենապետ ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԼԻԷԻ ՄԷՋ
կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն առեններըը, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարները են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկները.— Մայտա Պէրպէրեան, Արմաճ Աճտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Աճտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրեվիզ հեռ.* 770–07–25 Մ. Աճտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, *նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէս. ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն։*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը։ Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել։ Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30։

ԶԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ
Սեւ Ածտառ — Պատըն–Պատըն,
Դաճուքի աղբիւրը, վոժերը
Երեք օր, օթոքառով
ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենէն Քաֆէ Թերմինուսի առջեւ եւ 8ին կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր։

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվա – պրիւքըն մինչեւ կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն։ Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, կեկէնպահ, Շվայնհէնկըն (ճաշ), պանդան պատոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին։ Ճամբորդութիւնը կը շրջանակուի դէպի Ֆրայպուրկ։

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով։

Մասնակցութիւն 195 ֆր.
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ե. Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՄԱՐՏ
MARDI
21 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12371

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.371

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ր ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Բ.

Իր Զեկուցման մէջ Էդ· Թոփչեան ընդգծելով հայրենասիրութեան արդիական ոգին եւ մերժելով ազգային սահմանա – փակութեան առանձին արտայայտութիւն – ները, կ'ուսկցնէ·

«Մենք չենք թերագնահատում անցեալի առանձները եւ արժէքները: Սակայն մի – այն անցեալին ուղղուած հայեացքը, մի – այն անցեալի պատկերներով ապրելու հակումը դրդուին մեկուսացնում է, ան – ջատում կեանքի կենսական հարցերի ու ներկայի ժամանակակից մտածողու – թեան մակարդակից»:

Ցեղոյ Գրողներու Միութեան Ա· քար – տուղարը կը ջլատէ աւելի հրատապ ու կենսական հարց մը, որուն մասին Գրա – կան թերթը (3 Մարտ 1972) չատ լժատ է, քանի մը տող միայն յատկացուցած է, սակայն այդ քիչն ալ բաւական է հասկնա – լու համար թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ անիկա·

Վերադառնալով լեզուաշինարարու – թեան հարցերին, նա (Էդ· Թոփչեան) ա – ռած է, որ վերջին տարիների ընթացքում ոմանք յամառ ջանքեր են գործադրում՝ նպացնելու համար բոլոր օտարազգի բա – ները, մոռնալով, որ բառը *ինֆորմացիա* է, ոգիալական հասկացութիւն եւ ան – ձնար է արհեստական միջոցներով արգե – լափակել լեզուական փոխառութեան բնա – կան ընթացքը»:

Օտարազգի բառերու հայացման մասին հայաստանեան կարգ մը հայրենասէր ու ազգասէր գրագէտներու կողմէ տարուած «յամառ ջանքերը» մեծ դժուարութեամբ ոչնչացուած եւ զնահատուած էին Սփիւռ – քի հայ Մամուլին կողմէ: Ուրիշ հայ գրա – գէտներ ու լեզուաբաններ նոյնպէս վեր – ջին տարիներուն պայքար կը մղէին բոլ – շեւիկեան սխալագրութիւնը մխանգամ ընդմիշտ ջնջելու եւ մեր ոսկեղինիկ լեզ – ուի դարաւոր, սքանչելի, դասական ուղ – ղագրութիւնը վերահաստատելու համար: կը յուսայինք, որ Հայաստանի Գրող – ներու Միութիւնը թեւ ու թիկունք պիտի տար օտարազգի բառերը հայացնելու եւ մեր դասական ուղղագրութիւնը վե – րահաստատելու մասին խումբ մը գրագէտ – ներու ներկայացուցած առաջարկ – ներուն եւ թելադրութեանց: Էդ· Թոփ – չեան իր կարճ ու կարուկ յայտարարու – թեամբ պաղ ջուր կը լեցնէ բոլորին վրայ: Ոչ միայն խօսքը չընաւ դասական ուղ – ղագրութիւն, այլեւ կ'արգիլէ Հայաստանի գրողներուն հայացնել «օտարազգի» բա – ները: Իրեն համար բառը ինֆորմացիա է: Ու խօսքն գործի անցնելով իր Զե – կուցման մէջ կը գործածէ հեռեւեալ «օտարազգի» բառերը, որոնք բոլորն ալ իրենց համապատասխան հայերէնը ունին, — ակտիվօրէն, ասպեկտ, էպի – սոդ, էտապ, ժանր, թեմա, թեմատի – կա, ինֆորմացիա, ինտերնացիոնալ, կոլեգիա, կուլտուրա, կոնկրետ, նորմատիվ, մասշտաբ, մեթոդոլոգիա – կան, պռեգիա, պրակտիկա, պրոբլեմ, պրոցես, պրոֆեսիոնալ, ռեալիզմ, սպե – ցիֆիկ, սուբստանցիոնալ, օբյեկտիվ, օրգան, ֆակուլտետ, եւայլն:

Ակնիւքն է դարձեալ, որ ամուր կանգ – նած պահնէ վրայ եւ յամառօրէն կառ – չած Մեծաքանչէլ դասական զմայլելի ուղղագրութեան, անդողդոջ պայքար կը մղէ «օտարազգի» բառերու դէմ, հայա – գնելով զանոնք, կարելիութեանց ծայրա – յեղ սահմաններուն մէջ: Յուսալի է, որ Թոփչեաններ իրենց մտայնութեամբ եւ գործելակերպով լռելեայն սատար կը հանդիսանան բոլշեւիկներու ռուսացման քաղաքականութեան: Հարուստ է մեր մայրենի լեզուն եւ ընդունակ հայացնե – լու օտար բառերը, յոռեգոյն պարագա – յին հայկական տարազ հագցնելու անոնց:

Իր Զեկուցման չարունակութեան մէջ Գրողներու Միութեան Ա· քարտուղարը ցաւով դիտել կուտայ, որ յաճախ քննա – դատներու եւ գրողներու յանձնարարա – կան գրախօսականներով լոյս կ'ընծայ – ուին թոյլ եւ անարժէք գործեր, զորս «խոտանի շարքը պէտք է դասել» այն մի – ջակ համարուող երկերուն հետ, որոնց հրատարակութիւնը միայն քանակային նշանակութիւն ունի: Կը թելադրէ քննա – դատներուն եւ հրատարակչական սպա – սարկութեանց որ ըլլան խստապահանջ, որպէսզի նուազին թոյլ գործերը եւ ա – ւելնան արժէքաւորները:

Հրատապ նշանակութիւն ունի, կ'ըսէ, քննադատական կադրերի պատրաստման գործը: Առանձնակի ուշադրութիւն պէտք է դարձնել «քննադատական մտքի գա – ղափարական – տեսական մակարդակի վրայ», ինչպէս որոշած էր Կոմկուսի Կեդր· Կոմիտէն իր ԻԴ· համագումարին մէջ:

«Երախտագիտութեան խորին զգացու – մով մենք վերստին ընդգծում ենք ռուս ղրականութեան բարերար ազդեցութիւնը համաշխարհային առաջաւոր ղրականու – թեան եւ սովետական եղբայրական ժո – ղովուրդների գրականութիւնների զար – գացման, փոխադարձ ճանաչման եւ հա – մախմբման գործում»:

Ռուսերէնի թարգմանելով, ազգային ղրականութեանց լաւագոյն երկերը կը նուաճեն ընթերցողներու լայն խաւերը եւ արուեստի նոր երանգներով կը հա – րստացնեն «սովետական մեծ մշակոյթը: Միանական բովանդակութեամբ տոգոր – ուած, ազգային բազմազան ձեւերով զար – գացող սովետական գրականութիւնը լե – գացող սովետական գրականութեան նինեան ազգային քաղաքականութեան հիանալի արդիւնքն է», կ'ըսէ Էդ· Թոփ – չեան, որ կ'աւելցնէ·

«Այդ մեծ գրականութեան անբաժանելի մասն է Հայաստանի արդի գրականու – թիւնը, որը սովետական ամբողջ գրականու – թեան հետ, սրբազան նուիրուածու – թեամբ, ծառայում է կոմունիզմի մեծ գործին»:

Ուրեմն, ղրականութիւնը՝ ի սպաս կո – մունիզմի: Ուրիշ առաքելութիւն չունի:

Ա՛յս է բոլշեւիկներու ըմբռնումը ղրա – կանութեան մասին:

Այդպէս կը մտածէ նաեւ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ-ՀԻԹ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Շաբաթավերջի խօսակցութիւնները՝ Ֆրանսայի նախագահին եւ Անգլիոյ վար – չապետին միջեւ, ցոյց տուաւ, թէ ա – սակէտներու զրեթէ կատարեալ եւ ամ – բողջական նոյնութիւն մը գոյութիւն ունի կողմերու մօտ, յատկապէս Եւրոպայի ապագայի նկատմամբ:

Ֆրանսայի նախագահը Շաբաթ օր Լոն – ոոն մեկնած էր, ապա Հիթի հետ առանձ – նացած են «Զեքըրս»ի մէջ, այսինքն՝ անգլիացի վարչապետներու բնակարանը մայրաքաղաքէն դուրս:

Հանրաքուէի հարցը, որ, ինչպէս ծա – նօթ է փոմփիտու հրապարակ գրաւ իր վերջին մամուլի ասուլիսի ընթացքին, քանի մը վայրկեանի խօսակցութեան նիւթ դարձած է միայն· Անգլիացիք զայն կը նկատեն Ֆրանսայի վերաբերող խնդիր մը, թէեւ ոմանք այդ միտքէն քաշուած կ'առաջարկեն Հիթի, որ ինք եւս Հասարակաց Շուկայի ընդարձակման հարցը ժողովուրդին վճռին յանձնէ:

Փոմփիտու եւ Հիթ երկար խօսած են Արեւմտեան Եւրոպայի միութեան մասին· Նկատի առած են զանազան կէտեր, մի – քեր, որոնք, բնականաբար, յետագային պէտք է քննուին Հասարակաց Շուկայի միւս երկիրներու կողմէ, Հոկտեմբերին Փարիզի մէջ:

Գալով Եւրոպայի տնտեսութեան եւ դրամական միութեան խնդրին, Փարիզ եւ Լոնտոն համաձայն են, որ պէտք է սահմանափակել դրամներու «ելեւէջ»ը: Անգլիա այժմէն իսկ պիտի մասնակցի վէճերու ժողովներուն, դրամական հար – ցին չուրջ: Եւրոպացիք միացեալ դիրք պիտի ճշդեն տոլարի հարցին հանդէպ: Փարիզ եւ Լոնտոն համաձայն են նաեւ, որ Տասներու Եւրոպան կազմակերպչա – կան դեռնի վրայ ղօրանայ, դառնայ ա – ւելի դործնական:

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի ապահո – վութեան խորհրդաժողովին, Փոմփիտու պարզած է Ֆրանսայի տեսակէտը — կա – րելի փութով պատրաստել այդ խորհըր – դաժողովը միացեալ կազմով, այսինքն Տասներու, ինչպէս նաեւ Մ· Նահանգնե – րու եւ Քանատայի մասնակցութեամբ: Լոնտոն համաձայն է ասոր: Գալով զին – ուորական ուժերու կրճատումին, Եւրո – պայի մէջ, Ֆրանսա վերապահ է: Լոն – ոոն կ'ըմբռնէ Փարիզի մտահոգութիւնը:

Միջազգային հարցերու քննութեան չըր – ջագիծին մէջ, բնականաբար, խօսք ե – ղած է նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի խըն – դրին: Լոնտոն եւ Փարիզ լաւատես չեն իրաց ներկայ կացութեան մէջ հարցին լուծումը տեսնելու համար:

Ցիշենք սակայն թէ երկու ղեկավար – ները տարակարծիք են երկու հարցերու չուրջ, որոնք սակայն հիմնական կէտեր չեն: Արդարեւ Հիթ եւ Փոմփիտու հա – մաձայն չեն Եւրոպայի քաղաքական քար – տուղարութեան կազմութեան ձեւին մա – սին եւ անոր կեդրոնատեղիին: Փոմփի – տու Փարիզ կ'ուզէ, մինչ Հիթ՝ Պրիւսէլ:

Յերեկին, Փոմփիտու հիւրն էր Անգ – լիոյ վարչապետին, ուր հրաւիրուած էր նաեւ ընդդիմութեան պարագլուխ՝ Հա – րոլտ Ուիլսըն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը՝ կո – սիգին նկատել տուաւ պաշտօնական ըն – դունելութեան մը ընթացքին, ի պատիւ Փաքիստանի նախագահին, թէ Հնդկաս – տան, Պանկլա Տէշ եւ Փաքիստան պէտք է խորհրդակցին իրարու հետ, որպէսզի վերջ տրուի ստեղծուած հակամարտու – թեան հնդկական ցամաքամասի վրայ: Խաղաղութիւնն ու համագործակցութիւ – նը միակ կարելի ձեւն է:

ԻՏԱԼԻՈՑ Համայնավար կուսակցու – թեան ընդհ· քարտուղար ընտրուեցաւ Էն – րիքօ Պերլինկէր: Նախկինը՝ Լուիճի Լոնկօ, որ 72 տարեկան է, պատուոյ պաշ – տօն ստացաւ կուսակցութեան նախագահ նշանակուելով: Պերլինկէր երեք տարիէ ի վեր անպաշտօն ձեւով կը վարէր ընդհ· քարտուղարի պաշտօնը: Պերլինկէր յայ – տարարեց, թէ բարենորոգումի եւ ոչ թէ յեղափոխութեան ճամբով կարելի է բու – ժել Իտալիոյ ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական վէրքերը:

ԵԳԻՊՏՈՍ արդիական բարդ դէնքեր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆԱՄԱՐԻԿ ՆՈՅԵՄԲԵՐԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Սաստիկ ձիւնամրրիկի ենթարկուած է Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան չրջանը, Նոյեմբերեան, յատկապէս Դեբեդի հո – վիտը: Մարտ 13–15ին ձիւնի հաստ չեր – տը մինչեւ 30–50 սանթիմեթրի հասած է բարձրադիր բնակավայրերու մէջ: Միւս կողմէ, դիւղերու մէջ ջերմաստիճանը դէրոյէն մինչեւ 30 աստիճան վար իջաւ:

Վերջին 30–40 տարիներու ընթացքին նման բան չէր պատահած:

Սաստիկ ցուրտին, հովին եւ ձիւնին հետեւանքով մեծ վնաս կրեցին խաղողի այդիները, պտղատու ծառերը, բանջա – րեղէնները եւայլն: Աւելցնենք, որ Մար – տի առաջին չաբաթները օդը մեղմ եղած էր, գարնանային եւ արդէն խակ դիւղա – դիները դաչտային եւ դիւղատնտեսական աչխատանքներու լծուած էին:

Տեղական մարմինները միջոցներ ձեռք առած են պարենաւորման ուղղութեամբ: Տասնեակ մը յատուկ մեքենաներ ճամբա – ները մաքրելու աչխատանքին են լծուած, իսկ ժողովուրդին ուսեստեղէնի մթերք կը հայթայթեն սայլերով:

կ'արտադրէ, յայտարարեց նախագահ Ա – նուար Էլ Սատաթ:

ՄԻԹԵՐԱՆ վերադարձաւ Իսրայէլէն Կիրակի օր բայց չուզեց չատ անդրադառ – նալ հանրաքուէի հարցին: Անկարելի չէ որ ձախը ընդհանուր ձեւով ձեռնպահ մնայ: Կասթոն Տէֆէր ալ իր թերթին խմբագրականին մէջ չի կարծեր որ այդ հանրաքուէն ամբոխը տեղաչարժի են – թարկէ եւ կը խորհի թէ ձեռնպահներու թիւը մեծ կ'ըլլայ: Միթերան ալ կ'ըսէ թէ երբ ծուղակի մասին կը խօսուի ամիս մը առաջ, բաւական անճարակ պէտք է ըլլալ չկարենալ խուսափելու համար ան – կէ:

ԱՆԴԱՐԱՑԻ մէջ վերջին քանի մը օրե – րուն 150 ձախապաչտ «անիչխանական – ներ» ձերբակալուած են: Միւս կողմէ, վարչապետը՝ Էրիմ, Մ· Նահանգներ մեկ – նելէ առաջ որոշում տուաւ «յետաձգել» մահապատիժի դործադրութիւնը երեք «ձախապաչտ» երիտասարդներու, որոնք, ինչպէս հաղորդած էինք, մահուան դա – տապարտուած էին վերջերս: Ազգային ժողովն ու Ծերակոյտը վաւերացուցած էին որոշումը:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրքերը մերժեցին ընդու – նել Մակարիոս Ա.բ·ի եւ ՄԱԿի միջեւ հաստատուած համաձայնութիւնը չեխ դէնքերու մասին: Կիպրացի Թուրքերը կը պահանջեն Աթէնքի նման, որ դէնքերը ՄԱԿի «կապոյտ սաղարթաւորներու» բա – ցարձակ հակակչռին տակ դնուին, այ – լապէս պիտի չվերսկսին միջ–համայնքի խօսակցութիւնները իրենց եւ Ցոյներու միջեւ:

ՊԵԼՖԱՍԹի բողոքականներն ու կաթո – լիկները առանձին ցոյցեր կատարեցին: 70·000 բողոքականներ դէմ արտայայտ – ուեցան օրեւէ գիջումի կաթոդիկէներու նկատմամբ: Այս վերջիններու ցոյցին մասնակցեցան 30·000 հոգի:

ՀԱՆԴԿԱՍՏԱՆ եւ Պանկլա Տէշ բարեկա – մութեան դաչնագիր մը ստորագրեցին: Միացեալ պաչտպանութեան կէտ մըն ալ կայ դաչնագրին մէջ: Եթէ ազգերէն մէկը յարձակման ենթարկուի կամ վտանգի տակ դնուի, միւս կողմը համապատաս – խան միջոցներ ձեռք պիտի առնէ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ... ՆՈՐ ՋԵԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրբաթ առաւօտ է։

Դարձեալ նոյն ժողովասրահին մէջ նոյն ղէմքերով եմ շրջապատուած։ Աւելի կենսախայտ արտայայտութիւն մը կայ շարժումներուս եւ խօսքերուս մէջ։ Կարծես արեւնս մէջ կարմիրն քիչ մը աւելի առատացեր է քան երէկի կարմրութիւնը։ Վարդանանց տօնին — ոչ ձեւական ու պարապայական սովորութեան, այլ իրական հաղորդութեան — հովն անցեր է կեանքիս մէջէն, նոյնիսկ Հայաստանի հովերուն համար անմատչելի եւ անհասանելի այս հեռաւորութեան վրայ։

Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ այս առաւօտեան ժողովի պաշտամունքը, հասարակաց աղօթքի պարտքը ինձ է վիճակուած։ Արեւագալի արեւոտ հայկական ժամերգութենէն աղօթքներ եմ ընտրած ու անդլերէն թարգմանութեամբ կը կարդամ։ Լոյսի պաշտամունքին ճօնուած լուսալից բառերը լուսերգակ բանաստեղծի լուսածորան դրչէն, Շնորհալիի լուսաղբիւր հոգիէն ահա կը բացուին։

— «Լո՛յս, Արարիչ Լուսոյ, Առաջին Լոյս
. . . . . .
Ի ծագել լուսոյ առաւօտուս
Ծագեա՛ ի հոգիս մեր
Զլոյս էո իմանալի...

Բառերն անշուշտ անդլերէն կը հնչեն այսօր շրթներուս վրայ։ Հակառակ այդ ձեւափոխութեան ալ — որ որոշ իմաստով եւ որոշ չափով կարծես հոգեփոխութիւն ալ է — չատեր կը ղգան որ աղօթքի տարբեր չունչ մը կայ այս բառերուն մէջ, այնպիսի հոգեթով ղաղտնի ուժ մը, որ սովորաբար կարղացուած եւ արտասանութեան թելերով հիւսուած ընթացիկ անդլերէն աղօթքներէն չեշտակիօրէն կ'անջատուի եւ կը վերանայ իր խորհրդաղդեցիկ ոլորտովը։

Քիչ ետք, դաղարի պահուն, երբ ամէն մարդ կը փութայ քովի սրահին մէջ բաժակ մը թէյ կամ սուրճ առնելու, ժողովականներէն ամերիկացի թատերդակ արուեստագէտ մը կը մօտենայ ինծի եւ կ'ուղէ ունենալ անդլերէն բնագիրը առաւօտեան այդ աղօթքին։ Կ'արտագրէ բառերը ու կ'երթայ։

Հապա ինձմէ հեռացած, ժողովի մէջ Ֆրանսերէն լեղուի թարգման Նոր Ջելանտացի մը ժպիտով մօտս կուգայ եւ վարանոտ շեշտով մը կ'ըսէ... հայերէն լեղուով։

— Լո՞յս

ու կ'աւելցնէ անդլերէնով, առանց սպասելու իմ զարմացկոտ հարցումիս։

— Ի՞նչ թովիչ էր առաւօտեան աղօթքը։ բայց ափսոս որ լոյսը հայերէնով չար – տասանեցիք։

Կարծես յանդիմանուած էի վաղաքչական եւ յայտնապէս դնահատական իր խօսքերով։ Ինչու հայերէնով չարտասանեցի լոյս բառը։ Զարմանքս չկարենալով այլեւս սանձել, հարց կուտամ իրեն իր մայրենի լեղուով։

— Դուք հայերէ՞ն դիտէք։

Եւ ինք ինձ դառնալով, բայց առանց զարմանքի, ու իմ մայրենի Մեսրոպահունչ լեղուով կը պատասխանէ։

— Ես հայագիտութիւն կ'ընեմ։

«Խորհո՛ւրդ Խորին»
Խորհուրդ հայկական...

Նոր Ջելանտայի մէջ արիւնով Նոր Ջելանտացի մը առանձին, միս-մինակ «հայագիտութիւն կ'ընէ»։ Նստած իր սենեակի մենութեան մէջ, Մեսրոպ – ատեղծ երկաթգիր կ'ընդօրինակէ եւ հայ լեղուի բառերն ու կառուցուածքը իր դանկին մէջ կը վոխադրէ...։

Հապա ո՞ւր մնացին Յազկերտի վիճդերը...

Ո՞ւր կորան Բիւզանդիոնի խարդ չոյլութեան թակարդները...

Ի՞նչպէս չքացան Լէնկթիմուրներու արիւնարբու ախորժակները...

Ի՞նչպէս կոտրեցան անասնացած Թուրքերու եաթաղանները...

Այսպէս, Հայոց հազարամեայ ողջ պատմութիւնն է որ կարծես չարժանկարային արագութեամբ կ'անցնի աչքիս առջեւէն հասնելու համար հոս, Նոր Ջելանտա եւ այս մարղուն «Լոյս»ն ու «հայագիտութիւն»ը...։

Վարդանանց տօնը դեռ այսպէս կը չարունակուի ինձ համար, այս ովկիանոսային աշխարհին մէջ, ուր Աւարայրի հերոսներուն սուրբ հերոսը Հացեկացի դաւակ՝ Մեսրոպ Մաշտոց երկինքէն երկիր է իջեր եւ Աստուածմէ յափշտակած իր դիրը մարդերուն կը բաժնէ Լոյսի կաթիլներու պէս...։

«Խորհուրդ Խորին»
Խորհուրդ հայկական...։

×

Միտքս յանկարծ ակնթարթային, հիւլէական արագութեամբ կ'երթայ ղէպի այն աշխարհը, որ հարազատ օրօրոցը, բնիկ օրրանը, կռուազաչան ու միանգամայն վկայարանը եղաւ Վարդաններու եւ անոնց Հայութեանը կեանք ու ուժ տուող Մեսրոպ Մաշտոցներուն։

Եւ հարց կուտամ երկնի եւ երկրի անհարցանելի Տիրոջ։—

— Այս ի՞նչպէս եղաւ, մարդկային ի՞նչ արդարութեան իրաւունքով այնպէս եղաւ որ այն լեռնային աշխարհը ուր մարդիկ միայն հայերէն կը խօսէին եւ միայն հայօրէն կ'ապրէին, դարձաւ անհայ եւ հակահայախօս, եւ ի ընդ անհայ ու օտարախօս այս ովկիանոսային աշխարհին մէջ Հայ բուսաւ եւ հայերէն խօսուեցաւ...ի՞նչ արամաբանութեամբ հայ տառերու ստեղծիչ սուրբին ծննդավայր Տարօնը դարձաւ անհայախօս...։ ի՞նչ օրէնքով Վասպուրականն ու Տուրուբերանը, Մուշն ու Սասունը, Կարսն ու Էրզրումը յանկարծ ցամաքեցան Հայութենէ եւ Օքլանտն ու Ուէլլինկթընը սկսան արձագանդել հայերէն բառեր...։

Ո՛վ Աբարիչ բանաւորաց, Հատուցիչ արդարութեան եւ Տուիչ օրինաց, կարելի՞ է հանդուրժել այս անարդարութեան, այս անարամաբանութեան, այս հակաօրինականութեան։ Կարելի՞ է վանայ Ծովու խաղաղ կապոյտը փոխարինել այս «փրփրադէղ ալեաց» բնավայր ովկիա – նոսներուն հետ։ Ստեղծած աշխարհիդ ու մարդկային ազգերու կարգն ու կանոնը ինչո՞ւ այսպէս խախտեցաւ։

Խախտեցաւ մի անդամ. լա՛ւ։ Բայց պիտի մնա՞յ խախտուած։ Եւ մինչեւ ե՞րբ։

Ինչո՞ւ լսէ հայ լեղուն հոն ուր Ներկայ վանքի խուցին մէջ դարբնեց իր ամենազօր եւ ամենախոր բառերը ստեղծագործ աղօթասաց բանաստեղծ ճգնաւորին հոգեկան երկունքով, «Հրեչտակ ի մարմին» վարդապետի «ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ» աղօթքներով։

Ինչո՞ւ լսէ հայ լեղուն հոն ուր «Արծուի» թեւ առաւ ան Տարօնի ու Վասպուրականի տարածքին վրայ Խրիմեանի դըրիչ-փետուրովը։

Ինչո՞ւ լսէ հայ լեղուն հոն ուր Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի ոսկեայ գնդապին երդերով ու պարերով կը պատակուէին ուխտաւորներու «մուրազ»ները։

Ինչո՞ւ լսէ հայ լեղուն հոն ուր դեռ Անին աւերակի չվերածուած՝ Հայկական Վերածնունդի չունչով ծնած «Համալսարան» ունեցաւ։

Ձիշդ է, ո՛վ Տէր, Դուն ըսիր որ «եթէ մարդիկ լռեն՝ քարերը պիտի աղաղակեն»։ Եւ այսօր ի՞նչպէս դառնադին կ'աղաղակեն քարերն Հայաստանի... բանաւոր՞ծ քարեր, չղթայուա՞ծ քարեր, խաչուա՞ծ քարեր, խորցոտուա՞ծ քարեր, արիւնո՞տ քարեր։

Ալ կը բաւէ, Տէ՛ր Աստուած, քարերն ալ յոդնեցան աղաղակելէ։ Ցխուն տաբլիներ է վեր ահա կ'աղաղակեն։ Մխիթինակ են մնացեր։ Մարդու դուրդուրոտ ձեռքերուն եւ մարդկային ստեղծագործ չունչին պէտք ունին։ Անոնք ալ հոգի ունին։ Անոնք ալ Հայու հոգիով են քըրծուած։ Եկած է ժամանակը որ դարձնենք խօսքդ իր միւս կողքին վրայ եւ պայ կարդանք «Եթէ քարերը լռեն՝ մարդի՛կը պիտի աղաղակեն»։

Տե՛ս, ո՛վ Ամենատես Ակն երկնից, մարդիկ սկսած են աղաղակել ամենուրեք ... Օթթաւայէն մինչեւ Նիւ Եորք, Փարիզէն մինչեւ Պէյրութ, Աւժանթինէն մինչեւ Սիանի, Ուրուկուայէն մինչեւ... Նոր Ջելանտա, բայց մանաւանդ Ղարաբաղէն մինչեւ... Երեւան։ Իրենց արդար եւ բնական խղճն է եւ իրաւունքը՝ միանդամայն, որ քանի կ'աղաղակեն՝ աղաղակեն միաձայն եւ միատեղ հո՛ն ուր ստեղծագործաբար աղաղակած են միշտ իրենց նմանները իրենցմէ առաջ։ Քանի որ կան եւ վճռած են միշտ ըլլալ՝ թող ըլլան հոն ուր եղած են միշտ իրենց նմանները իրենցմէ առաջ։

Դառաւոր կենդանեաց եւ մեռելոց, անոխակալ եւ բարեգութ Տէր, Դուն դիտէ եւ դատէ այս բոլորը։ Մենք կը հաւատանք որ Քու դատաստանդ արդարադատ է։ Եւ կը հաւատանք որ մեր դատն ալ արդար է։ Երկնածաւալ եւ երկրապարփակ նայուածքիդ տակ տե՛ս թէ ի՛նչպէս բեկոր-բեկոր ենք եղել։ «Հայու-բեկորներ» ինչպէս դրեց բեկորներու մէկ բեկոր դաւակը։ Բեկոր մըն ալ ահա այստեղ... Նոր Ջելանտայի մէջ։ Մնա՞ց մի անկիւն աշխարհի մէջ ուր չըլլանք մենք։ Այո՛։ Միայն մէկ անկիւն։ Մի՛ր անկիւնը այս աշխարհի մէջ, Բեմիէ մեղմ արուած, մեղմով կենսաւորուած, ուրիշներէ այժմ բռնադրաւուած եւ ամայացած, բայց օր մը մեղմով վերստանալի եւ վերակենդանանալի։

Բեկոր եղանք։

Բայց մենք բեկոր չե՛նք մնար։

Որովհետեւ՝ բաղարջի տեսիլքը, հաւատքը եւ կամքը կամար են նետած բեկորներուս վրայ։ Եւ մենք կ'ըլլանք դարձեա՛լ բաղարջ։

Որովհետեւ՝

«Վարդանի հոգին հրագունտ անչէջ
կը մտնէ ամէն Հայու հոգւոյն մէջ»

Մինչեւ ի ծագս աշխարհի։

Եւ մինչեւ ի Նոր Ջելանտա...։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Եկեղեցիներու Համաշխարհա-

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԴՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Եւ աւելցուց.

— Ինչե՛ր չեն անցնիր կին արարածին խելապատակէն, ինչե՛ր...

Ոչ միայն կը խնդար յարաճուն խնդուքով, այլ տակաւին ուսիս կուտար ձեռքի պզտիկ հարուածներ, կարծես ուղելով զիս եւս մասնակից տեսնել իր կուչ խնդուքին։ Իր այս վերաբերումը կը զարմացնէր զիս, քանի որ ծիծաղելի ոչինչ կը դտնէի պատահարին մէջ։ Ընդհակառակն։

— Կարծեմ թէ, ըսի, մենք երկուքս նոյն լեղուն չենք խօսիր... Ռոպէռի նամակը բացուած էր... կնոջ հարց չկայ հոս...

Կար, եւ ի՛նչպէս։ Զարմացումս այնքան մեծ եղած էր որ քայլերս կեցուցի, առիպելով որ կանդ առնէ նաեւ ուղեկիցս, եւ ինծի խօսի զիմացէս, որամաբանական կարդով։ Կ'ուղէի հասկնալ։ Հաս – կըցայ։

Ֆրանսուազի ծիծերը պզտիկ են եղեր։ Ինք այդպէս դատեր է։ Լրագրին մէջ տեսեր է մէկը այն բազմաթիւ ծանուցումներէն որով չատլաթաններ կը խոստանան հայթայթել հրաշագործ դարման մը, ի խնդիր ծիծերու բարդաւածման եւ ամրապնդումին։ Միանգամ աղջիկը կը դրէ տրուած հասցէին։ Որպէս թէ բաւական չըլլար այսքանը. Ֆրանսուազ կ'ունենայ աւելի կոպիտ այթամքում մը։ Զգլխանալով թէ ինչպէս դրամ կը ղրկուի թղթատարութեան խողովակով, փոխարժէքը, մեռազէ հինդ Ֆրանքնոց մը, ուղղակի կը դնէ աժանկէկ պահարանին մէջ։ Ապրիլներուն պարտականութիւնն էր բանալ պահարան մը, որ կ'անդօսնէր թղթատարութեան օրէնքները, բայց եւ այնպէս իրաւունք չունէին պարունակութիւնը տարաձայնելու եւ հրապարակելու։ Կը հրապարակեն։ Հինդ Ֆրանքնոցը կը ցուցադրուի խանութին մէջ, ժամացոյցին առջեւ, որպէս խօսուն ապացոյց։ Կը ծիծաղի ամբողջ դիւղը։ Հապա՞ մենք։

Ուսուցիչը իր լեղուն բերնին մէջ դարձուց, պատասխանելէ առաջ։

— Պէտք է ճանչնալ լեռնականները... Փափկանկատութիւնը բոլորովին բացակայ չէ կոչտ ու կոպիտ կեղեւին տակ... Գիտնալով որ դուք երեքդ մօտիկ բարեկամ էք Ֆրանսուազի, չեն ուզած խօսիլ։ Ուրիշ բացատրութիւն չեմ դտներ։

— Ինչո՞վ կը բացատրէք հօրաքրոջ հիւանդութիւնը եւ աղջկան մեկնումը։'

— Չեմ բացատրեր։ Այդ բաները ձեզմէ՛ է որ կը լսեմ։

Եթէ պզտիկ ծիծերու պատմութիւնը խինդ ու ծիծաղ առթած էր ուսուցիչին, ես իրմէ ետ չէի մնացած բնաւ։ Սա տարբերութեամբ որ իմ խնդուքս եղած էր չափազանցուած եւ բռնազբօսիկ խնդուք մը, որ դէշ–աղէկ ծածկած էր իմ թաքուն ղդացումս որ սրտնեղութիւնն էր։ Կ'ըմբռնէի Ռոպէռի բարկութիւնը։ Անհանդուրժելի բան մը կար այն իրողութեան մէջ թէ մարդիկ, եւ ի՛նչ դասա – կարդի մարդիկ, ցեխ արձակած էին անմեղութեան վրայ եւ միամիտ պճնասրտութեան։ « Խենթ աղջիկ, կ'ըսէի մտովի, գոնէ ծանօթէ մը խորհուրդ առնէիր... ի՛նչ դիտնամ, ընկերուհիէ մը... »։ Այսպէս կը դատապարտէի Ֆրանսուազը իր միամտութեան համար, քիչ վերջ հաստատելու համար թէ ան այլեւս արժանի չէր յանդիմանութեան, այլ ընդհակառակն, արդահատանքի, քանի որ պատիժը եղած էր աւելի մեծ, քան թէ աղջկան մեղքը։ Եւ յետոյ, կ'ըսէի ներքնապէս, այս տեսակ յիմար մէջադէպ մը չէ որ պիտի կարենայ պղտորել Ֆրանսուազի սիրելի դէմքը։ Ամենեւի՛ն։ Այսուհան – դերձ, յարմար նկատեցի ծածկել մտածումս.

— Պէտք է ընդունիլ որ, ըսի կեղծաւորաբար, մարդիկ իրաւունք ունին հեդնելու եւ ծիծաղելու...

Ուսուցիչը ճչդեց.

— Ջատրուչե՛նք... Տղամարդը կը ծիծաղի... հապա՞ կիներուն արձակած սլաքը... այդ թունաւոր սլաքը... Ա՛խ, Ֆրանսուազ...։

Նոր միայն անդրադարձայ թէ արեւը կորսուած էր լեռներու ետին եւ թէ մենք կարած էինք երկար ճամբայ, անզդալաբար։ Զիւնապատ կատար մը յայտնած էր իր անձնական սեփականութիւնը դարձնել արեւի վերջին համբոյրները, եւ մենաւոր ամպ մը, աւելի բարձր, վերածուած էր վենետիկեան լապտերի։ Մեր առջեւ ունէինք բարձրաբերձ ծառերու զոյդ շարքերը որ դետը կ'եղերէին իր երկու ափերէն, ինչպէս նաեւ խիտ պատուարը թուփերու եւ մացառներու, որոնց ծոցէն կը բարձրանային լակոտներու սուր ճիչերը։ Պէտք եղաւ աւելի եւս մօտենալ հատատելու համար թէ անոնք չէին յանձնուած սովորական խաղի։ Իրականին մէջ կը մղէին ճչմարիտ ճակատամարտ մը։ Ո՞ւ – րո՞ւ դէմ։

Ընծայարանի աշակերտութիւնը նօսրացած էր, չատեր ղրկուած ըլլալով ծնողքներու մօտ, ամառնային արձակուրդի առթիւ։ Մնացորդացը կը չատախնար դինուորական չարքով։ Փոքրերը, որ չարքը կը բանային, կը կրէին քաղաքային տարազ, իսկ երկարավիզ պատանիները՝ սգեմ։ Իրենց ընկերացող կրօնաւորը ի զո՛ւր կը կրկնէր. «Շարքը պահենք, չտապենք, չտապենք...»։ Լակոտները քանդած էին չարքը, իրենց արձակած քարերով, դուդճերով եւ ծաղրական մականուններով։ «Սատանային դպրոցը», ինչպէս կը կոչուէր Հանրային Վարժարանը հատատեալ տարբին կողմէ, կը գործածէր ծանր հրեատանի, այսինքն՝ հրաորբ եւ կրքոտած աղջիկները։ «Դմակ, դմակ» կը ճչային այս վերջիններն, կարելի եղածին չափ մօտենալով սգեմաւորներուն, որ տակաւին չունէին մաղ–մօրուք։ Աղջիկները իրենց զգանցքը կը բարձրացնէին մինչեւ իրենց ծնօտը եւ կը կրկնէին,— «Դմակս, դմակս...»։

(6 – Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

«Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» հանդէսի անցեալ տարուան Գ. թիւին մէջ լոյս տեսած է Ս. Ֆրանգիւլեանի մէկ յօդուածը՝ «Կ. Մարքսը եւ Ֆ. Ինգէլսը Հայաստանի մասին» խորագրով։ Գրուածքին մէջ հեղինակը կ'ամփոփէ ասոնց տեսակէտները Հայութեան ազատագրական չարժումին վերաբերեալ, ժթ. դարուն։ Յօդուածագրին կարեւոր կը գտնէ ասոնց կարծիքը, քանի որ «ինչպէս նախկինում, այնպէս էլ այժմ թրքական պատմագրութիւնը չանում է ապացուցել, թէ Հայերը եւ Պալքանեան ժողովուրդները տնտեսական ու քաղաքական հիմքեր չունէին օսմանեան կայսրութեան դէմ ազգային-ազատագրական պայքար մղելու, թէ այդ պայքարն արհեստականօրէն բորբոքուել է Ռուսաստանի կողմից Թուրքիան մասնատելու համար»։

Մարքս եւ Ինգելս այդ պայքարը պատմական դէպքի վրայ կ'արդարացնեն. իրենց տեսակէտը կը հիմնաւորեն այն իրողութեամբ, որ Թուրքիա ժթ. դարուն դեռ կը խարխափէր «... Ֆեոդալիզմի (աւատապետութեան) ամենաստորին եւ բարբարոսական աստիճանում....», իսկ Հայերը, Յոյները եւ Պուլկարները կը դտնուէին տնտեսական եւ մշակութային զարգացման բարձր մակարդակի վրայ, սակայն ասոնց յառաջընթացին դէմ կը ցցուէր օսմանեան յետադէմ կամայականութիւնը։ «Երբ նրանք (Թուրքերը), գրած է Մարքս, դեռ կը գտնուէին իրենց նախապատմական քոչուոր վիճակում, նրանց առեւտուր անելու մեթոդը կարաւան կողոպտելն էր, այժմ, երբ նրանք դարձել են որոշ չափով աւելի քաղաքակրթուած, ան կայանում է ամէն մի հնարաւոր կամայական ու բռնի հարկահանման մէջ»։ Կամ՝ «Հեռացրէք բոլոր Թուրքերին Եւրոպայից, կը զրկէր Ինգելս, եւ առեւտուրը դրանից ոչնչով չի տուժի»։

Ինգելս հիմնաւորելով իր միտքը հայ ազատագրական չարժման հեռանկարին վերաբերեալ, 1894 Նոյեմբեր 23ին նկատել կուտար Յովսէփ Աթաբէկեանի ուղղած իր նամակով, թէ հայ ժողովուրդի իսկական ազատագրումը պէտք չէ մեծ սէրութիւններու ձեռքով կատարուի։ Հայ ժողովուրդի իսկական ազատագրութեան միակ ուղին, դիտել կուտար ան, յեղափոխութեամբ թրքական եւ ռուսական միապետութեան տապալումով կըբերնայ իրագործուիլ։ «Բայց եթէ ազնուօրէն ասենք, կը չարունակէ Ինգելս, իմ անձնական կարծիքը հետեւեալն է։ Հայաստանի ազատագրումը Թուրքերից, ինչպէս նաեւ Ռուսներից, հնարաւոր կը դառնայ միայն այն օրը, երբ ռուսական յարիւմը կը տապալուի» (Խմբ.— Բոլոր ընդգծումները յօդուածագրին կողմէ կատարուած են)։

«Բանբեր»ի նոյն թիւին մէջ լոյս տեսած է Թ. Գէորգեանի «Մոտորջուր» ակնարկը։ Հեղինակը աչխարհագրական, պատմական, վիճակագրական, ազգագրական նկարագրութիւններու վերլուծումով կը ներկայացնէ Արեւմտեան Հայաստանի համանուն գաւառակին (7–8 դիւղ) ընդհանուր նկարագիրը, բնակչութեան կենցաղն ու սովորութիւնները։ 1915ին հոն կ'ապրէր 8080 հոգի՝ զուտ հայ բնակչութիւն, կաթողիկէ դաւանանքով։

Շրջանը կը վարէր տեսակ մը բնաչարհիկ ինքնավարութիւն։ Հեղինակը կը մէջբերէ Գր. Արծրունիի խօսքը. «Զար–մանալի բարօրութիւն եւ ընկերական ոգի է տիրապետում Մոտորջուրի համայնքի մէջ... Հարսանիքի ժամանակ նուագող–ծուները (Մոտորջուրցիները առանձին ձիրք ունէին դէպի երաժչտութիւնը) երբեք դրամական վարձատրութիւն չեն առնում... Երբ մի Մոտորջուրցի իր սեփականի չաղացը չունի, հարեւանը պիտի թոյլ տայ իր չաղացում անվարձ ալալ, եթէ մէկը եղներ չունի, հարեւանները պէտք է իրենց եղները տան եւայլն։ Նոյն ընկերական ոգին, որ կայ Մոտորջուրի մէջ, տիրապետում է եւ Զէյթունի Հայերի մէջ. օրինակ՝ պատերազմի ժամանակ բոլոր բնակիչների ունեցած ղէնքը, վառօդը, հացը, ուտելիքները, բոլորը դառնում են ընդհանուր սեփականութիւն»։

Մոտորջուրցիները արիասիրտ կռուող–ներ եղած են, լաւ ինքնապաչտպանու–թիւն կազմակերպողներ, անհաչտ՝ բռնութեան հանդէպ։ Բազմաթիւ անդամ–ներ դէմ դրած են Թուրքերու յարձակումներուն։

1908էն եաք ստեղծուեցաւ համեմատաբար խաղաղ, ապահով եւ հանդիստ կեանք։ Աչխուժացաւ տնտեսութիւնը, առեւտուրը, մչակութային եւ կրթական օճախները բարելաւուեցան, նոր, բարձր ձեւի դպրոցներ բացուեցան, դործի անցան թատերական խումբեր, չրջուն չարժանկար, հիմնուեցաւ մամուլ («Տայոց աղաւնի»)։

1914ին Մոտորջուր կը մնայ առանց կռուող ուժի. այրերը զօրակոչի կ'ենթարկուին. մէկ մասն ալ կ'ապաստանի լեռները։ Միջադեպ տարաղրուած ծերերը, կիներն ու երախաները կը ջարդուին ձեմալի հրամանով։ Վերապրող–ները փնտռտուքներ կը կատարեն, կը փրկեն բազմաթիւ երախաներ մահմեդական ընտանիքներէ, իսկ արիւնարբու ձեմալը կը սպաննեն 1922ին, Թիֆլիսի մէջ։ Ահաբեկիչներն էին Մոտորջուրցի Արտաչէս Գէորգեան եւ Մոխրակոյացի Պետրոս Տէր–Պօղոսեանը (*)։

1916ին, երբ ռուսական բանակը դրաւեց Էրզրումը, Մոտորջուրցիները վերստին հաւաքուեցան իրենց ծննդավայրը եւ անդամ մը եւս չէնցուցին զայն։ Տարի մը եաք անոնք տեխտուեցան Կրկին ղէնքի դիմել։ Զորս ամիս հերոսաբար պաչտպանուեցան, նոյնիսկ թչնամիին հրետանին ի վիճակի չեզաւ լռեցնելու անոնց դոյամարտը։ Արեւմտահայութեան հերոսական դրուագներէն մէկը արձանագրեցաւ, իսկական Մուսա լեռ մը։

Ներկայիս 102 Մոտորջուրցի ընտանիք կայ Երեւանի մէջ, 409 հոգի։ Արիասիրտ Մոտորջուրցիներու չառաւիղներ կան սփիւռքի մէջ եւս։

(*) ԽՄԲ.— Ահաբեկումը տեղի ունեցաւ Զեկայի շենիին առջեւ, 1922 Յուլիս 25ին, ահաբեկչական գործունէութեան մասնագէտ Խոտորջուրցի Ստեփան Ծաղիկեանի անմիջական ղեկավարութեամբ։ Դաշնակցական ահաբեկիչները յետագային աքսորուեցան Սիպիր։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Պարսկաստան, Մարտ մէկին մեռած է ընկ. Մինաս Միհասեան, հանրային վաստակաւոր գործիչ։ Երկար տարիներ վարած է առեւնտրական պաչտօնը Իրանա – Հնդկաստանի Թեհրանի Խորհուրդի եւ Ներկայացուցչական ժողովի ու եղած է անդամ Իսպահանի Քաղաքապետարանի Խորհուրդի։ Ողբացեալ ընկերոջ ազգային յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 3ին։ Դամբանականները խօսած են Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Թաթուլ Օհան–եան Նոր Ջուղայի Ներկայացուցչական ժողովի կողմէ, Տօքթ. Դանիէլեան, Քաղաքային Խորհուրդի նախագահը եւ Յովհ. Ալլահվերդեան։

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ Մարտ 12ին տեղի ունեցած է հայ «Ուսուցչի Օր»ուան եւ ազգային «Աքսոր Գաւառճեան» վարժարանի քառասնամեայ յոբելեանի մեծ ացեալ ոճնակատարութիւնը։ Ուսուցիչ–ներու Միութեան անունով հանդիսու–թեան բացումը կատարած է Եր. Տէմիրճեան, իսկ յայտադիրը վարած դպրոցի տնօրէնը՝ Անդրանիկ Ուրֆալեան։ Օր–ուան բանախոսներն են եղած Եփրեմ Վրդ. Թապաքեան եւ Տօքթ. Ց. Գեղարդ, որոնք անդրադարձած են հայ «Ուսուցչին Օր»ուան եւ ազգային վարժարանի քառասնամեայ յոբելեանին, վեր առնելով սփիւռքի մեր պայմաններուն մէջ հայ դպրոցին եւ ուսուցիչին վերապահուած ազգային մեծ դործին կարեւորութիւնը։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Լոս Անճելըսի մէջ Օր. Սոնա Գաղազեան (Թոռը ընկ. Ս. Սարունիի) փայլուն քննութիւն մը անցընելէ եաք, Մարտ մէկին, ստացած է Տօքթորայի տիտղոսի թեկնածուի աստիճանը։ Այժմ կը պատրաստէ թէզ մը՝ «Գոյապաչտութիւնը՝ դիտուած Մարքս–Լենինեան վարդապետութեան տեսանկիւնէն», որպէսզի «Գրականութեան Արուեստի Տօքթէօր»ի տիտղոսին տիրանայ եւ իրրեւ փրոֆեսէօր դասաւանդէ Համալսարանի մէջ Ֆրանսերէն գրականութիւն եւ փիլիսոփայութիւն։

Հանդիսութեան աւարտին, ձեռամբ Խորէն Ա.ի, կաթողիկոսական չքանչանով պարդեւատրուած են վեց վաստակաւոր ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ։

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆի մէջ մեռած է չրջանի վերջերան ընկերներէն Մարտիրոս Պօղոսեան։ Ողբացեալ ընկերը տարիներ չրջանակ նուիրումով ծառայած է իր ժողովուրդին։

ԼԻԲԱՆԱՆի դահուկի արչաւի ախոյեան հռչակուած է Մանու Նալչայեան, 10 տարեկան։ Ախոյեանուհիին երկու քոյրերն ալ Մարիան եւ Սիւզի, իրենց դասի մըցումներուն ընթացքին առաջնութիւն ապահոված են։

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Համազգայինի մասնաճիւղը դրական երեկոյթ մը կազմակերպած է Փետրուար 25ին։ Քր. Զաքմաքճեան պարզած է երեկոյթին նպատակը ըսելով, թէ ժթ. դարէն ցայսօր մեր դրականութեան բանաստեղծական սեռը վարող հեղինակներու ստեղծագործու–թիւնները ողեկոչելու նպատակով է, որ կազմակերպուած է երեկոյթը։ Երիտասարդներ տասնեակ մը քերթուածներ արտասանած են Վարուժանէ, Զարիֆեանէ, Դուրեանէ, Մեծարենցէ, Սարաֆեանէ եւ ուրիչներէ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Լինքըն Սէնթըր» սրահին մէջ, Փետրուար 20ին, տեղի ունեցած է երդահան Վազդէն Մուրատեանի դործե–րուն նուիրուած նուագահանդէսը, 850 երաժչտասէրներու ներկայութեան։ Մեթրոպոլիթըն Օփերայի երդչուհիներէն Լիւսին Ամարա եւ Լիլի Զուգասըղեան ձայնի հիանալի կարելիութիւններով եւ արուեստով, յայտնաբերած են Մուրատեանի երդերուն բովանդակ հմայքը։ Դաչնակահարուհի Սեդա Գարագաչեան եւ չութակահարուհի Անի Գալաֆեան իրենց մասնակցութիւնը բերած են նուագահանդէսին։

ՅԻՆ Խորհուրդի Գործադիր Մարմնի ժողովը այս տարի գումարուեցաւ Նոր Զելանդայի Օհլանտ քաղաքին մէջ Փետրուար 8ին 16ի միջոցին, որուն մասնակցեցաւ Գաբեգին Եպս. Սարգիսեան որպէս անդամ ՅԻՆի Գործադիր Մարմնին։

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ինչո՞ւ պիտի լռէ, մէջ մտաւ ուրիչ մը, մենք ալ ժողովուրդ ենք...

— Դուք ժողովուրդ չէք, դուք մխիթարեան «Ընտիր Ակումբը» կը ներկայացնէք, իրատունք չունիք յանուն ժողովուրդին խօսելու։

Վէճը հետզհետէ մեծցաւ, թաղականները դուրս ելան խորհրդարանէն եւ ջանացին ամբոխը հանդարտեցնել։

— Եղբայրնե՛ր, դացէ՛ք, ցրուեցէ՛ք, քողէք որ նիստը չարունակենք եւ որոչումներս տանք, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի։

— Չէ՛, պիտի չերթանք, հոս պիտի սպասենք, դոչեց ընկեր Սուսերեանց։

— Ի՞նչ բանի համար։

— Ժողովուրդին չահերը պաչտպանելու համար։

— Լաւ, սպասեցէք, բայց աղմուկ մի հանէք, դոչեց ընկեր Կայծունի, մեր–նոյն առեն կ'աղդարարեմ Թաղական Խորհուրդին, որ ժողովուրդին կամքը յարդէ, ծանր դէպքերու տեղի չտալու համար...

— Ո՞ր ժողովուրդին կամքը պիտի յարդեն, պոռաց Սուսերեանց։

— Բուն ժողովուրդին կամքը։

— Բուն ժողովուրդը մե՛նք ենք։

— Լռեցէ՛ք...

Կրկին աղմուկը մեծցաւ։

Մանուկ աղա, որ մինա Թաղականներու հետ եկած էր կարդապահութիւնը հաստատելու՝ դարձաւ ցուցարարներուն եւ դոչեց.

— Պարոնները, համեցէք հեռանալ բակէն, եկեղեցական արարողութիւնը ա–ւարտած է ու ալ դործ չունիք այստեղ, թողուցէք որ հանդարտ միտքով մեր ժողովը կատարենք։

— Իրաւունք չունիս այստեղէն վռնտելու, եկեղեցին ազդին կը պատկանի... եկեղեցին ժողովուրդին է, պոռաց տագդլուխ մը։

— Այն առեն մենք կը ցրուինք ուրեմն, ըսաւ Մանուկ աղա, որովհետեւ ճնչման ներքեւ չենք կրնար որոչում տալ։

Արդարեւ ամէնէն կարճ ճամբան այդ էր, խնդրին վերջ տալու համար։

Թաղականները, իրենց գլուխն ունենալով Պօղոս էֆէնտին, դուրս ելան եկեղեցիէն, մինչ ցուցարարները կը պոռային.

— Կեցցէ՛ ժողովուրդը, կեցցէ՛ աչխատաւոր դասակարդը, անկէ՛ բռնակալութիւնը, եւայլն։

— Տղաք, ալ երթանք, դոչեց ընկեր Կայծունի իր չուրջիններուն դառնալով, եւ յաղթական պատերազմէ մը դարձող զօրավարի մը պէս ուղղուեցաւ դէպի «Պայքար Լսարանը», մինչ ընկեր Սուսերեան իր խումբով, ոչ նուազ յաղթականօրէն, կ'երթար դէպի «Ընտիր Ակումբը»։

Երկու խումբերը յաղթանակ տարած ըլլալու անուշ պատրանքը ունէին, թէեւ իրականութեան մէջ այդ պատրանքը արդարացնող բան մը չէր պատահած։ Թաղականները մեկնած էին առանց որոչում մը տալու։

Անհամաձայնութիւնը ծայր տուած էր Թաղական Խորհուրդին մէջ։ Մանուկ աղա եւ ուրիչ Թաղական մը՝ Սարգիս էֆէնտի՝ կը պահանջէին, որ ժամկոչը անմիջապէս ճամբուէր եւ զոհացում տըրուէր Մարդար էֆէնտիին։

Իսկ Պօղոս էֆէնտի եւ ուրիչ Թաղական մը կ'ընդդիմանային ու պաչտպան կը կանդնէին Վարդան աղբօր։ Ռափիկ աղա բացարձակ չէզոքութիւն կը պահէր։

Մարդար էֆէնտի երբ իմացաւ Թաղական Խորհուրդի ապարդիւն նիստը, սաստիկ զայրացաւ։ Ինքը կը սպասէր, որ նոյն օրը որոչումը տրուէր ու խընդիրը լմննար ժամկոչին ճամբուելով։

Տիկին Սաթէն դրեթէ հիւանդ եղած էր իր կրած յուղումներէն, եւ երկու օրէ ի վեր իր մօր տունը զացած էր։ Մարդար էֆէնտի դիտաւորութիւն ունէր իրիկուան դէմ երթալու եւ կինը տուն բերելու։

Բայց ահա ժամկոչին խնդիրը առկախ մնալուն համար խեղճ մարդը չէր համարձակեր երթալ իր կինը բերելու։ Վատահ էր, որ Սաթէնի առաջին հարցումը պիտի ըլլար...

— Ժամկոչը ճամբուեցա՞ւ։

Եւ եթէ ինք «ոչ տակաւին» պատասխանէր, սոսկումով կ'երեւակայէր առաջ դալիք փոթորիկը։

Մարդար էֆէնտի կը մտածէր, թէ այս կացութիւնը չէր կրնար տեւել, հարկ էր վճռական բան մը ընել, արմատական միջոցներու դիմել։

Մարդ ղրկեց եւ իր տունը հրաւիրեց Մանուկ աղան, որուն վրայ վստահութիւն ունէր եւ դիտէր, թէ Թաղական Խորհուրդին մէջ անկեղծօրէն իր դատը կը պաչտպանէր։

— Այս ժամկոչին խնդիրը տակաւին պիտի տեւէ՞, հարցուց։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէու – թիւնը իր շրջանի բոլոր ընկերներու ա– նունով՝ իր խոր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ընկեր Ժիրայր Ոսկեանին իր մօր մահուան տխուր առիթով, ինչ– պէս նաեւ իր ընտանեկան պարագանե – րուն եւ Սէրէնկիւլեան ու Խոսրովեան ըն– տանիքներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ Թաղականու – թեան ժրաջան գործունէութեան երկար տարիները գործող անդամներէն ողբացեալ Կիրակոս Հաճի Վարդանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները եղած են եկեղեցւոյ, դպրոցին կամ թաղին աղքատներուն։—

Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հանրի Զիլէքեան, Պ· Հմայեակ Կարապետեան, այրի Տիկին Պեռնար Բո– վինէլի, այրի Տիկին Տէլի Պօյաճեան 100– ական, Տէր եւ Տիկ· Պետրոս Մանուկեան 100 եւ 100, Տէր եւ Տիկին Ժաք Կարա – պետեան 50 եւ 50, այրի Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան Սիմոն, Տէր–Մինասեան Նազար, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր–Զաքարեան, Պ· Մա – սիս Զիլէքեան, Պ· Պետրոս Զիլէքեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Հաթէմեան, Տէր եւ Տի– կին Միհաք Գրիգորեան, Վարուժան Պօ– յաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մակար – եան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուզունեց, այ– րի Տիկին Հաճի Աւետիքեան, Տէր եւ Տի– կին Սարգիս Տուֆլուեան 50ական ֆր·։

(Շար·)

AIX-EN-PROVENCE

EXPOSITION

ARMÉNIE

Casino Municipal d'Aix-Thermal, Salon Rouge du Restaurant Vendôme, Place de la Libération

du Mercredi 22 Mars au Mardi 28 Mars, de 11 à 21 heures.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ՋԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատրն–Պատրն,

Դանուբի ափերը, Վոժերը

երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին կառ տիւ Նոռ, քաֆէ Քիւրվէօր։

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գեր– մանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմա– նագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվա – պրիւխըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռա– շթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն։ Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեհլենպահ, Շվայչենկըն (ճաշ), գանա– պան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դա– նուբի ափին։ Ճամբորդութիւնը կը չա– րունակուի դէպի Ֆրայպուրկ։

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով։

Մասնակցութիւն 195 ֆր·

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 ֆր· մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ· ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ· Պատուիրակ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻԻԲ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

30րդ ցանկ

Փասքալ եւ Մօրիս Ղազարեան եղբայր– ներ (Լիոն) 1000 ֆր·, Մաթէոս Պէյեք – եան (Վալանս), Հայ Սպ· Միութիւն (Կըընոպլը), Տէր եւ Տիկ· Անդրանիկ Օ– պողեան (Վիլէօրպան) 500ական, Փափազ– եան որդիք Հաստութիւն (Լիոն) 400, Տի– կին Ենովա եւ Հարազատները (Անէէռ) 250 ֆր·, Պր· Պէնէքեան (Լիոն–Պոռն), Գարեգին Նորսիկեան (Պաղնոլիլ) 200ա– կան, Տէր եւ Տիկ· Հ· Դաւիթեան (Լիոն) 150, Աղօեան Հաստատութիւն (Լիոն), Պր· Ն· Մեսրոպեան (Լիոն) Եդուարդ Մար – կոսեան (Լիոն), Տիկ· Մաննիկ Քոչար – եան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ· Յակոբ Բէ– սէնթօղլու (Փարիզ), Օ· Պայրամեան (Փարիզ), Ռուժէ Բարունակեան (Լիոն), Արման Եթերեան (Լիոն) 100ական։

Նախկին դումար 114·312,53

30րդ ցանկի դումար 4·500

Ընդհ· դումար 118·812,53

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է·—

Տիկին եղիսաբէթ Տօլպաշեանի մահ – ուան առթիւ·—

Յակոբ Տօլպաշեան 100, Թադէոս Գը – լըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ· Հայցազործեան, Կ· Մինասեան, Մ· Էքլինճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ· Ոսկեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Մ· Անդրէասեան 20, Տէր եւ Տիկին Գր· Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Վ· Վանոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Թառայեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Վարդան– եան 10ական ֆրանք։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՊՕՄՈՆ·— Առաքելական եւ Աւետարա– նական քոյր եկեղեցիները, ինչպէս ան– ցեալ տարի, այս տարի եւս որոշած են միասնական աղօթքի չարաթ մը նուի– րագործել Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե– ղեցւոյ մէջ Մարտ 22էն 29 ժամը 20,30ին։

ԿՈՒԶՈՒԻ

Առոյգ հայ երիտասարդ մը 17–18 *տա– րեկան, աշխատելու համար պոռնեթ-ըրիի հաստատութեան մը մէջ։ Դիմել՝*

Ets. CHEDIK

226, Rue St. Denis — Paris

Tél. : 231-62-80

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ· Աշակերտ· Մարսէյլի Միութեան

Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,

ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables

EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88

Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու – թեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ու– նենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ՄՏԵՐՄԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՅՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ Թաղամաս, մեթրօ Քաստէ։

Գեղարուեստական բաժին անակնկալ – ներով։ Պար՝ հայկական եւ եւրոպական։

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք։

Սիրով կը հրաւիրուին խաեանդիներ եւ համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ՄԱՋի Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ· ժողովը կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը։ Բոլոր ան– դամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ· վարչութեան ներկայացուցիչները։

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions --- Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE

DANS LES

ARTS PLASTIQUES

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԵԹԱԿ

եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհա– նոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ԵԹԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթա – կոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կոմիտէի ներ– կայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ա– ֆոըվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաք– րոնաժի սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին ընկերը – ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ջերմ մթնոլորտ

։Գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՄԱՐՏ
MERCREDI
22 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ԴՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12372

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.372

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՔԱ՞Ր ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷԴ ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Գ.

Քննադատութեան կենսական հարցերէն մէկն ալ «արդիականութեան պրոբլեմն է», կ'ըսէ Էդ· Թոփչեան եւ դոհունակութեամբ կը նշէ, որ «իր պատմութեան բոլոր փուլերում սովետահայ գրականութիւնը քայլել է կեանքի հետ»։ Իսկ հայ արձակը նախորդ ժամանակաշրջաններու համեմատութեամբ, վերջին տարիները կը տարբերի «սոցիալական բովանդակութեամբ եւ արուեստի հարստութեամբ, էպիկական ընդհանրացման լայն մասշտաբներով»։ Սակայն, ստեղծագործական նոր նուաճումներու նախապայմանը գտնել կը յանգի գեղարուեստական կերպարին։

Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա· քարտուղարի եզրակացութիւնը.—

« ... Սովետական ժողովուրդը գրողներից սպասում է այնպիսի ստեղծագործութիւններ, որոնցում նշմարտացիօրէն պատգամուի իրականութիւնը, գեղարուեստական մեծ ուժով հաստատուեն կոմունիզմի գաղափարները։ Սովետական ինքնատիպ միտքը պէտք է դառնայ այդ մեծ գործի անմիջական եւ ակտիվ մասնակիցը»։

Չնկուցումէն վերջ տեղի ունեցեր է մաքրու լայն փոխանակութիւն։

Աբամակեր Հմայեակ Սիրաս նշելով հանդերձ գրականութեան մեծ նուաճումները մատնանշած է «այն թերութիւնները, որ տարբեր չափանիշներում նկատուել են գրականութեան մէջ»։ Բայց կուսակցութիւնը միշտ աչալրջօրէն հետեւեր է սովետական գրականութեան զարգացման ընթացքին։ Գրագէտը յատուկ նշած է այն փաստը, որ «ոմանց անհանդուրժելի ներողամտութեան հետեւանքով դիտական կոչումներ են ստանում եւ քննադատութեան մէջ մուտք գործում այնպիսի անհատներ, որոնց դիտելիքների ծակարդակը շատ ցածր է, որոնք ըստ ամենայնի ընդունակ չեն վեր հանելու գրական երկի արժանիքներն ու թերութիւնները։ ... Իսկ ապաշնորհներն ու ճարպիկ հեղինակները կարողանում են օգտագործել այդ «քննադատներին»՝ մանրամասնում իրենց թոյլ գործերի պրոպագանդելու համար»։

Արդիականութիւնը արդեօք չէ, որ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալը արտացոլուի գեղարուեստական բարձրորակ երկերով։ Մեր պատմութեան մօտաւոր անցեալը լաւ չէ ուսումնասիրուած եւ գնահատուած, մինչեւ վերջերս ալ սխալ վերաբերում կայ անոր որոշ դրուագներուն նկատմամբ։ Պատմական «թեմայ»ով գրողը պէտք է խոր ու բազմակողմանիօրէն իմանայ իր ընտրած շրջանը։ «Եթէ Դեմիրճեան չիմանար 4րդ դարի (ճշդել՝ 3րդ դարի) հայ կեանքը, վարդանանքը չէր ունենայ այն արժէքը, ինչ որ ունի»։ Ցեղով ընդարձակ «Ելոյթով» հանդէս եկեր է գրականագէտ Ս· Սարիւնեան, որ անդրադ է հանդիպ «քննադատական գրոյցի հեղինակներուն, որոնք չունենալով փիլիսոփայական ու գեղագիտական անհրաժեշտ դիտելիքները, «համահարթում են ամէն բան, վաւերացնելով փաստերը, իսկ գրոյցները թողնելով անապատ ...»։

Սովետական Գրականութիւն ամսագրի խմբագիր Ստ· Կուրտիկեան խօսիւ կը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵԻ ԿԸ ԽՕՍԻ

Մոսկուայի մէջ կարեւոր ճառ մը արտասանեց Բրեժնեւ, խորհրդային «Արհմիութիւններու» (արհեստակցական սենիքաներ) 15րդ համագումարին, 5000 պատգամաւորներու ներկայութեան։

Բրեժնեւի ճառը բազմաթիւ կէտեր կը չօշափէ, որոնցմէ գլխաւորներն են Եւրոպա – Հասարակայ Շուկայ եւ Գերմանիա — Չինաստան եւ Մ· Նահանգներ։

Ըստ Բրեժնեւի Խորհ· Միութիւնը չուզեր քանդել եւրոպական տնտեսական միութեան ճգտումը՝ առաջարկելով ապահովութեան խորհրդաժողովի մը գումարումը։ Խորհ· Միութիւնը չանտեսեր Ա-րեւմտեան Եւրոպայի իրականութիւնը, յատկապէս Հասարակայ Շուկայի դո-

---

քննադատէ գրական մամուլի մէջ լոյս տեսած յօդուածները, որոնց հեղինակները «կորցրել են գնահատանքի ընդունուած չափանիշները, զրանով իսկ ապակողմնորոշելով գրողին ու ընթերցողին, խանգարելով ժողովրդի գեղագիտական մակարդակի բարձրացմանը»։ Գրողները թշնամանքով կ'ընդունին քննադատական չնչին դիտողութիւնն անգամ։ Զեն ուզեր լսել քննադատի անաչառ ու արամաբանական խօսքը։ Կը ճգտին խլացնել անոր ազնիւ ձայնը եւ իրենց անսկզբունք ու հաճոյակատար պաշտպաններու հետ «չեզոքացնել» գրականութեան ընդհանուր շահերէն բխող քննադատութիւնները։

«Ահա՛ այսպիսի պայմաններում աճում է խոտանը», դիտել կուտայ Կուրտիկեան, որ կ'աւելցնէ թէ «ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան գրական հաղորդումները շատ յաճախ ցածրորակ են, իսկ քննադատութիւնը հետեւողականօրէն լուսաբանում է պահպանում գրանց նկատմամբ։ Գրական մամուլի մերժած գործերը յաճախ երեւում են էկրանի վրայ կամ հաղորդում են ելոյթներ»։

Խօսք առած են նաեւ գրականագէտ Հր· Թամրազեան, Վ· Մկրտչեան՝ Մամուլի պետական կոմիտէի փոխ – նախագահ եւ գրականագէտ, Գարուն ամսագրի գլխաւոր խմբագիր, արձակագիր Վ· Պետրոսեան, գրականագէտ Էդ· Ջրբաշեան, Գրական Թերթի գլխաւոր խմբագիր, բանաստեղծ Սաղ· Յարութիւնեան եւ Լիտերատուրնայա Գազետա թերթի գլխաւոր խմբագիր, արձակագիր Ա· Բ· Զակովսկի, որոնք բոլորն ալ կը մատնանշեն գրական քննադատութեան մարզին մէջ տեսնուած ուշադրաւ թերութիւնները։

Վերջաւորութեան՝ Լիակատարը (պըլենում) ընդունած է բանաձեւ, որով «լիովին եւ ամբողջութեամբ» հաւանութիւն կուտայ գրական – գեղարուեստական քննադատութեան մասին Կոմկուսի կենտկոմին որոշման։

« Սովետահայ բոլոր գրողների անունից նից պլենումը հաւաստիացրեց ՍՄԿԿ կենտկոմին, որ նրանք, հաւատարիմ կուսակցութեան օգնականի իրենց կոչմանը, նոր ու բարձրարժէք ստեղծագործութիւններով կը նպաստեն սովետական մարդկանց կոմունիստական դաստիարակութեան վեհ գործին»։

Աւելի հաւատարմական բանաձեւ կարելի չէր գուարկել։

Ահա՛ թէ ինչ հարկադրանքներու տակ կ'ուզեն դնել Հայաստանի գրագէտները...

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

յութիւնը։ Բնականաբար, Մոսկուայի դիրքը աւոր նկատմամբ կը պահպանուի այս վերջնոյն դիրքէն բոլորամամբ։

Քաղաքական դէտերը նկատել կուտան, թէ առաջին անգամ է, որ խորհրդային վարիչ մը կ'ընդունի Հասարակայ Շուկայի «իրականութիւնը», առանց քննական պատասխանութեան։

Բրեժնեւ իր ճառի ընթացքին չէշտեց նաեւ, թէ իրենց յարաբերութիւնները Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ դրական փոփոխութիւն կրած են, քանի որ դաշնագիր մը ստորագրուած է Պոնի եւ Մոսկուայի միջեւ։ Դաշնագրին վաւերացումը Գերմանիոյ կողմէ նոր հեռանկարներ կը բանալ։ Բրեժնեւ նկատել տուաւ այս առթիւ, թէ Գերմանիոյ մէջ քաղաքական դէմքեր կան, որ դէմ են այս դաշնագրին, պարզ է, որ ատոնք երբեք խօսակիցներ պիտի չունենան իրենց դիմաց սահմանները փոփոխման համար։ Ընկերվարական երկիրներու սահմանները անփոփոխելի են եւ հաշտութեան դաշնագիրը պարզապէս իրականութեան մը հաստատումը կը կատարէ։ Գերմանիա այժմ պիտի ընարէ կա՛մ գործակցութիւն եւ կամ բախում, աւելի պարզ ձեւով ըսած՝ կամ խաղաղութեան քաղաքականութիւն եւ կամ պատերազմի քաղաքականութիւն։

Չինաստանի կապակցութեամբ Խորհ· Միութեան դիրքը ճշդուած է Խորհ· Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին։ Չինացիք, նկատել տուաւ Բրեժնեւ, յայտարարած են, թէ իրենց յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ պէտք է հիմնուին խաղաղ դոյակցութեան սկզբունքին վրայ։ Եթէ փեքին կը նկատէ, թէ առիթ աւելին չի կրնար ընել ընկերվարական երկիրներու հետ, «մենք պատրաստ ենք մեր յարաբերութիւնները հաստատել այդ հիման վրայ»։

Քաղաքական դէտերու համաձայն Բրեժնեւ այժմ չի դատապարտեր Չինաստանը, ինչպէս ըրած էր միշտ, այլ ընդհակառակն բարեկամութեան ձեռք կ'երկարէ անոր։ Անշուշտ այս դիրքորոշում մին մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ Չինեամերիկեան վերջին շրջանի մերձեցումը։

Բրեժնեւի համար Նիքսընի Մոսկուա այցելութիւնը կարեւոր երեւոյթ մըն է։ «Այս հանդիպումին կը մօտենանք լրատպաչա ոդիով»։

Բրեժնեւի ճառը դաղջ կը նկատուի։ կը ձգտի Խորհ· Միութիւնը ներկայացնել իբրեւ պաշտպան աշխարհի խաղաղութեան։ Հասարակայ Շուկայի մասին իր արտայայտութիւնները, ոմանց կարծիքով կը նշանակեն թէ համայնավար Ցրանասցիները կրնան ձեռնպահ մնալ հանրաքուէին։

× Ցիշենք թէ սենիքաններու կեդրոնական Խորհուրդը դանդուածային մեծադոյն կազմակերպութիւնն է Խորհ· Միութեան։ Ունի 96 միլիոն անդամ 246 միլիոններոց բնակչութեան վրայ։ Երջանային 25 սենիքա կայ որ 640 հազար բջիջ կը համախմբէ։ Սենիքայի անդամ ըլլալը պարտադիր չէ բայց առաւելութիւններ ունի։ Խորհրդային սենիքալ դրութիւնը պահանջի կազմակերպութիւն մը չէ եւ ինչպէս ծանօթ է կ'անդիտանայ դրծադուլի իրաւունքը։ Կը մատակարարէ ընկերային ապահովութիւնը։ Պաշտօնաթերթն է Տրուդ (աշխատանք) որ երեք միլիոն 200 հազար տպաքանակ ունի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆՆԵՐ ԱՐԱԳԱԾ ԵՒ ՆԱՅԻՐԻ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Մարտ 15ի իր որոշումով երկու նոր շրջաններ հաստատեց, առաջինը Արագած եւ երկրորդը Նայիրի անուններով։ Հրապարակուած որոշումը կը ճշդէ, թէ այս վարչական կարգադրութիւնը կատարուած է «ժողովրդական տնտեսութեան զեկավարման յետագայ կատարելագործման եւ Հանրապետութեան բնակչութեան սպասարկման բարելաւման նպատակով»։

Արագածի շրջանի կեդրոնն է Ծաղկահովիտ գիւղը, իսկ վարչական սահմաններուն մէջ կը մտնեն Ապարանի շրջանին Ալագեազ, Ծաղկահովիտ, Ղոնդաղսազ, Մելիք գիւղ, Ջարջառիս եւ Վարդաբլուր, Արթիկի շրջանէն՝ Գեղադիր եւ Հնաբերդ ու Սպիտակի շրջանէն Ծիլքար գիւղերը։

Նայիրի շրջանի կեդրոնն է Եղուարդ ան։ Վարչական սահմաններուն մէջ կը մտնեն Աչտարակի շրջանէն Արագիւղ, Եղուարդ, Մրգաշէն, Նոր Գեղ, Պռոշ – եան եւ Քասախ գիւղերը եւ Նոր Երզնկա անունը, Աբովեանի շրջանէն Նոր Հաճըն անունը եւ Քանաքեռաւան գիւղը, Հրազդանի շրջանէն Լուսակերտ անունը եւ Շահումեանի շրջանէն «Զովունի» սովխոզին կից անունը։

ապահովուած է։ Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Իրլանտա, Լոնտոնի երես – փոխանակին ժողովին մէջ վիճաբանութիւն կար Իրլանտայի մասին։ Ընդդիմութիւնն է որ օրակարգի վրայ դրած էր հարցը։ Այս առթիւ Ներքին նախարարը չէշտեց թէ բրիտանական կառավարութիւնը պիտի չդիջի Իրլանտայի հիւսիսը՝ հարաւին, առանց հիւսիսին հաւանութեան։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կայութիւնը միշտ անորոշ է եւ Հիւսէյնի առաջարկն ալ դեռ կը չարունակէ վէճի նիւթ ըլլալ։ Սմէն կողմ «դաւաճանութեան» մասին կը խօսին մինչ ամերիկեան Թայմ շաբաթաթերթը կը պնդէ որ Հիւսէյն եւ Տիկին Կոլտա Մէյր հանդիպում ունեցած են նախքան Հիւսէյնի ծրագրին հրապարակումը։ Թունուզի նախագահն ալ, Պուրկիպա, տեսակցութիւն մը տուած է Պէյրութի Ալ–Նահար օրաթերթին ուր կ'ըսէ թէ առեղն է որ Արաբները աւելի լուրջ ըլլան։ Ըստ իրեն Արաբները անյուծելի կացութեան մը մատնուած են։ Նոյնիսկ եթէ հրեայ պետութիւնը հաւանի հողերը պարպել, պաղեստինցիները աւելին պիտի ուզեն։

«ԿՈՒՄԻՐԸ ԵՒ ՍԵԻԼ», Սթանտալի ծանօթ վէպը չինական համալսարաններու ծրագրին վրայ է։

ՓԱՐԻԶի Մ· Նահանգներու եւ Չինաստանի դեսպանները երկրորդ անգամ ըլլալով տեսակցեցան իրարու հետ։ Խօսակցութիւններու մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուեցաւ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութիւն մը ժամանեց Փեքին, վերսկսելու համար խօսակցութիւնները սահմանային հարցերու շուրջ։ Չինաստան հազարաւոր քառակուսի մղոն տարածութեամբ հողեր կը պահանջէ Սիպերիոյ, Կեդր· Ասիոյ եւ Ծայրագոյն Արեւելքի շրջաններէն, որոնք անցեալին դրաւուած են ցարական Ռուսիոյ կողմէ երբ Չինաստան տակաւ պետութիւն մըն էր։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏՆԱԼՈՒ ՊԷՏՔ ՉԿԱ՞Յ

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ խորագիրը կը կրէր Պոսթընի մեր աշխատակցին՝ Եռվէ Լաչինեանի յօդուածը, որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ Մարտ 8ին: Այս յօդուածը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց Միացեալ Նահանգներէն Ֆրանսա եւ այս առթիւ շնորհաւորութիւններէ զատ ստացանք նաեւ... առարկութիւններ: Արդարեւ Տիկին Սեդա Նշանեան խմբագրութեան ուղղուած նամակով մը, կը շեշտէր ի մասնաւորի թէ գրաբար սորվելու համար անհրաժեշտ չէ աշխարհաբար գիտնալ, ինչպէս լատիներէն սորվելու համար, անհրաժեշտ չէ իտալերէն կամ ֆրանսերէն գիտնալ: Նկատելով հանդերձ թէ մեր երիտասարդ բարեկամուհին շփոթութեան մէջ էր ինչ կը վերաբերի *աշխարհաբար* գիտնալու եւ *հայերէն* գիտնալու հարցերու միջեւ (Պ. Լաչինեան չէր խօսեր *աշխարհաբարի* մասին), յարմար նկատեցինք նամակը փոխանցել մեր աշխատակցին, յաւելեալ լուսաբանութիւններու համար:

Տրուած ըլլալով նիւթին խիստ շահեկան բնոյթը, ստորեւ կը հրատարակենք նախ Տիկին Սեդա Նշանեանի նամակը, ապա մեր աշխատակցին պատասխանը, որ այս առթիւ կուտայ նաեւ այլ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ, որոնք վերջնապէս կրնան լուսաբանել Տիկին Նշանեանը եւ հանրութիւնը:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԹՐԱՋՈՒՐԿ.— *Զարմանքով կը* – դայի Հայերէն գիտնալու պէտք չկա՞յ *յօդուածը 8 Մարտ թուագրուած Յառաջի մէջ: Պր. Եռվէք Լաչինեանի ըմբռնումը, թէեւ իրաւացի՝ բոլորովին ան*տեղի է: Կ'ենթադրէ որ գրաբար սորվելու համար աշխարհաբար գիտնալը անհրաժեշտ է: Լատիներէն սորվելու համար անհրաժե՞շտ է արդեօք ֆրանսերէնին կամ իտալերէնին տիրապետել. անշուշտ ոչ: «Հայերէն»ը, այո՛, գրաբարէն կախեալ լեզու մըն է. թերեւս անհրեշտ աշխարհաբար խօսելու համար պէտք է գրաբար գիտնալ: Բայց կարելի է կատարելապէս գրաբար գիտնալ առանց բառ մը աշխարհաբար արտասանելու: Ցիշենք որ հարիւր տարիէ ի վեր միայն աշխարհաբարի քերականութիւն մը ունինք:

Աշխարհաբարը եւ գրաբարը տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն. պէտք չէ դանոնք շփոթել: Մէկ կողմէ՝ Հայեր կըրնան աշխարհաբար գիտնալ կամ սորվիլ ոչ միայն իրենց Հայութեան գիտակցութիւնը պահպանելու համար այլեւ այդ գիտակցութիւնը կազմելու եւ ձեւացնելու՝ եւ յետոյ իրենց լեզուով ստեղծելու հետաքրքրով: Միւս կողմէ՝ օտար կամ հայ պատմագէտներ, հնագէտներ, լեզուաբաններ գրաբար կը սորվին իրենց պրպտումները եւ հետազօտութիւնները յառաջացնելու համար: Անոնք որոնք աշխարհաբար ալ կը սորվին, պարզապէս իրենց հայերէնի ճանաչումը կը լրացնեն: Կը կրկնենք որ աշխարհաբարի ճանաչումը, այս պարագային, էական չէ:

ՍԵԴԱ ՆՇԱՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Լաւ կ'ըլլար եթէ *Յառաջի* ընթերցողները անտեղեակ չմնային այս նամակին բովանդակութեան:

×

... Նախ՝ կ'ուզեմ յայտնել իմ գնահատանքը ձեր հետաքրքրութեան եւ ձեր ըրած դիտողութեան: Կ'անդրադառնանք թէ կարելի է գրաբար սորվիլ առանց աշխարհաբար գիտնալու: Այս հաստատու – մին հակառակ կարելի չէ առարկութիւն ընել: Բայց հարցն այն չէ թէ գրաբար սորվելու համար՝ աշխարհաբար գիտնալ անհրաժեշտ է թէ ոչ: Հարցն այն է՝ թէ առանց նախապէս հայերէն գիտնալու, կարելի՞ է ամառնային կարճ դասաշրջանին գրաբար սորվիլ ու մեր պատմիչներուն գործերը կարդալ գրաբար լեզուով:

Կը խորհիմ թէ անտեսած չէք ընդդէմ առարկայ յօդուածին ըրած մէկ բերումը Հարվըրտ համալսարանի յայտարարութեան: Եթէ ուշադրութեամբ կարդաք գրութիւնս պիտի տեսնէք թէ փրոֆեսէօր Բապըրթ Թամսընի ուսուցչութեամբ՝ ամառնային դպրոցի շրջանին պիտի դասաւանդուի գրաբար լեզուն, ու պիտի կատարուին ընթերցումներ մեր դասական պատմիչներու գործերէն:

Ձիչտն ըսելով՝ ես քաշուեցայ յիշատակելու գրութեանս մէջ թէ Հարվըրտ համալսարանի ծանուցումը կը յայտնէ թէ «ամառնային դպրոցի շրջանն է Յուլիս 3էն մինչեւ Օգոստոս 25»:

Փաստականութեամբ՝ չէի գտեր թէ Յուլիս 3էն մինչեւ Օգոստոս 25 կ'ընէ գրեթէ երկու ամիս (54 օր, կիրակիներն ալ հաշուելով): Այս անտեսումը իմ կողմէս դիտումնաւոր էր, որպէսզի չտեսնուի թէ օտարները զմեզ Ղարաբաղեան սոխակին տեղ դրած են: Եթէ կը յիշէք, գրութեանս մէջ՝ գործածած էի «Ղարաբաղեան սոխակ» բացատրութիւնը: Կը նշանակէ էշ:

Ի՞նչ տրամաբանութեամբ կարելի է ըսել, ինչպէս փրոֆեսէօր Թամսընն կ'ըսէ, թէ «հայերէնի ծանօթութիւն ունենալ անհրաժեշտ չէ», ու նոյն շունչով յայտարարել թէ երկու ամիսէն պիտի սորվեցնէ գրաբար, ու աշակերտները պիտի կարդան մեր պատմիչներուն գործերը գրաբար լեզուով:

Այս երեւակայական արդիւնքին հասնելու համար՝ պէտք է ենթադրել թէ փրոֆեսէօր Թամսընին աշակերտները մէկ մէկ հանճար են, ինչ որ բաւական հեռու է իրողութենէն: Ցետոյ՝ հարց է թէ փրոֆեսէօր Թամսընն ի՛նքը ինչքա՞ն գրաբար գիտէ: Յամենայն դէպս, պէտք է ընդունիլ թէ ծայրայեղ — եւ անհեթեթ — լաւատես մըն է:

Վերադառնանք ձեր առարկութեան թէ կարելի է կատարելապէս գրաբար գիտնալ առանց բառ մը աշխարհաբար գիտնալու: Ու կը հարցնէք, «լատիներէն սորվելու համար անհրաժե՞շտ է արդեօք ֆրանսերէնի կամ իտալերէնի տիրապետել — անշուշտ ոչ»:

Կարծեմ պէտք է ընդունիլ թէ բոլորովին ճիշդ չէք ձեր բաղդատութիւնը լատիներէնի եւ գրաբարի: Նախ՝ լատիներէնը նախահայրն է բազմաթիւ լեզուներու, մինչ գրաբարը նախահայրն է միայն աշխարհաբարի: Բացի այդ, արդի աշխարհաբարը չատ աւելի մօտիկ է գրաբարի քան թէ արդի ֆրանսերէնը լատիներէնի: Ցատկութիւն չունիմ լեզուաբանական այլ ծանօթութիւններու, բայց եւ այնպէս՝ դիտեմ թէ ոչ ոք — փրոֆեսէօր Թամսընն ալ մէջն ըլլալով — հայերէն չգիտցողի մը կրնայ 54 օրէն հայերէն այբուբեն սորվեցնել, գրաբար սորվեցնել, ու եղիչէ կարդացնել:

Ուրիշ ցաւալի պարագայ մը կայ: Ինչպէս գրութեանս մէջ մատնանշած եմ, քառորդ միլիոն համրանք ունեցող ամերիկահայ սերունդ մը ունինք այս ափերուն վրայ՝ եւ անոնց մէջէն հարիւր հոգի կարդին հայերէն չեն կրնար խօսիլ: Ու այդ հարիւրէն՝ տասը հասը չնորքով հայերէն նամակ մը չեն կրնար չարադրել: Այս ընդհանուր ազգային անկումին մէջ՝ ելեր ենք գրաբար պիտի սորվեցնենք 54 օրէն: Ասիկա կը նմանի այն մարդուն որ օրուան հացի կարօտ է ու կարկանդակ ուտելու մասին կը մտածէ:

Վերջին կէտ մըն ալ կ'ուզեմ յանձնել ձեր ուշադրութեան: Միացեալ Նահանգներու մաս մը բարեմիտ Հայեր՝ մօտաւորապէս մէկ միլիոն տոլար հանգանակեցին ու նուիրեցին Հարվըրտ համալսարանին խնդրելով — կը կրկնեմ՝ խնդրելով — որ նոյն հաստատութեան մէջ հայերէն լեզուի ամպիոն մը հաստատուի: Հարվըրտ՝ հարիւրաւոր միլիոններու նիւթական միջոցներ ունի: Եթէ կ'արժէ որ այդ համալսարանին մէջ հայերէն դասաւանդուի՝ ի՞նչ կարիք կայ գրամով դնելու այդ կարգադրութիւնը: Իսկ եթէ հայերէնը պիտի դասաւանդուի Հարվըրտի մէջ լոկ գրամի չնորհիւ, ի՞նչպէս արդարացնել Հարվըրտի այս վարձկան դիրքը: Ո՞ւր մնաց Հարվըրտին համալսարանական կոչումը: Դասական յունարէն դասաւանդելու համար՝ մի՞թէ Հարվըրտը գրամ գանձած է Յոյներէն:

Արդնօք նախընտրելի չէ՞ր որ փոխանակ Հարվըրտին մէկ միլիոն տոլար տալու որպէսզի գրաբար «սորվեցնեն» 54 օրէն, Հայոց այդ գրամը յատկացուէր ամերիկահայ դպրոցի մը՝ որպէսզի մեր այսօրեղի նոր սերունդը քիչ մը հայերէն աշխարհաբար սորվէր:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ Բ. ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ա.

«Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը», նիւթը կը կազմէր պատասխանատուութեան որու ձեռնարկած էր Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Գրական Ակումբը կիրակի Մարտ 12ին Սէլանոթա պանդոկի սրահներուն մէջ: Հաճելի էր նկատել մեծ թիւով ուսանողներ, ղրասէրներու բազմաթիւն մը, Ֆրանսացի յայտնի բանաստեղծներ՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Պալար (անօրէն Քահիէ տիւ Սիւտի), Պր. Լուի Պրոքիէ (Ֆրանս. Ակադեմիայի բանաստեղծութեան պատկառոր 1971), Պ. Լարթիկ, Պ.-Ժան Թօտրանի եւ Քահիէ տիւ Սիւտի աշխատակիցներու ամբողջ խմբակը եւ ընդհանրապէս մշակոյթով անանոդ եւ խանդավառուող հասարակութիւն մը, որ անդամ մը եւս ծայրէ ի ծայր լեցնելով սրահը ապացոյցը կուտայ թէ Գրական Ակումբի կողմէ սկսած մշակութային այս աշխատանքը իր որակով եւ բարձր վայելչութեամբ արժանի է ամէն դնահատանքի եւ քաջալերանքի:

Սոյն դասախօսութեան կը նախագահէր Մէթը Յովիկ Եղիազարեան որ իր բացման խօսքին մէջ նախ հայերէնով ըսաւ. «Երաժշտութիւն, նկարչութիւն եւ բանաստեղծութիւն երեք արուեստներ են, թէական միջոցներ ունի: Եթէ կ'արժէ որ այդ համալսարանին մէջ հայերէն դասաւանդուի՝ ի՞նչ կարիք կայ գրամով դնելու այդ կարգադրութիւնը: Իսկ եթէ հայերէնը պիտի դասաւանդուի Հարվըրտի մէջ լոկ գրամի չնորհիւ, ի՞նչպէս արդարացնել Հարվըրտի այս վարձկան դիրքը: Ո՞ւր մնաց Հարվըրտին համալսարանական կոչումը: Դասական յունարէն դասաւանդելու համար՝ մի՞թէ Հարվըրտը գրամ գանձած է Յոյներէն:

Արդնօք նախընտրելի չէ՞ր որ փոխանակ Հարվըրտին մէկ միլիոն տոլար տալու որպէսզի գրաբար «սորվեցնեն» 54 օրէն, Հայոց այդ գրամը յատկացուէր ամերիկահայ դպրոցի մը՝ որպէսզի մեր այսօրեղի նոր սերունդը քիչ մը հայերէն աշխարհաբար սորվէր:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— Կը խորհիմ որ, ըսի ուղեկիցիս, վարտիք կը կրեն...

— Ա՛յս եղանակին... ներելի է տակաւին...

Երբ վերջապէս անդրադարձան իրենց ուսուցիչին ներկայութեան, լակոտները փախան եւ ցրուեցան ճնճղուկներու երամի մը պէս, խնդալով եւ ոստոստելով: Երջանիկ էին անհոգնօրէն:

Ուսուցիչը հրաժեշտ առաւ ինձմէ զեղի ափին: Հազիւ թէ քայլ մը առաջ անցած էր, երբ կեցուցի զինքը.

— Ներելի՞ է հարցնել թէ ա՛ւր կ'երթաք այս յառաջացած ժամուն: Բնակութիւն չեմ տեսներ այս կողմերը...

Ան պատասխանեց, անուրիին թուղթերը ցոյց տալով.

— Դասի... Անտառին եզերքը մանչուկ մը կայ ինը տարու... ի՛նչ կրնամ ընել... գոնէ կարդալ մը սորվեցնեմ... կէս մէջքէն վար անդամալոյծ է...

Մնացի առանձին: Այն տպաւորութիւնն ունեցայ թէ բնութեան ձայները կը հեռանային իրենց փայլուն խոստումներուն հետ, եւ թէ այն բոլոր ճամբաներէն ուր կը թանձրանար ստուերը, առաւելապէս մէին էր վերադարձի ճամբան: Ես ալ իմ կարգիս կրկնեցի այն՝ ինչ որ լսած էի քիչ առաջ «ի՞նչ կրնամ ընել...»: Ի՞նչ կրնայ ընել մարդ էակը, այդ աւելորդ յոյզը՝ ինքն իրեն համար աղետալի, այդ եղերական սխալմունքը երկրի վրայ, այդ զարտուղութիւնը բնութեան մէջ: Ի՞նչ կրնայ ընել: Զգուշութեամբ իջայ մեղմ զարվարը, յառաջանալով մէկ տարտամ ոռնահետքէն դէպի միւս ոռնահետքը, մինչեւ որ հասայ զետեղը, ուր այլեւս հողը թաթաւուն էր ջուրով: Երկճիւղ Թուփ մը իր մէկ անդամը կը պահէր ուղղաձիգ, մինչդեռ միւսը, կիսով չրամոյն, կը մղէր անյոյս պայքար մը ընդդէմ յաման հոսանքին, որ կը մերժէր զինջանալ: Զկնորսներու արահետը կ'ուղեկցէր քամահամ զետին, ընդդրկելով անոր անկանոն ընթացքը, զալարախիտ ծառերուն տակ: Միջոցը կը կարէին թեւաւոր միջատներ եւ կարմրալանջերը կը հալածէին զիրար, բացխիթելով իրենց արծաթեայ լողակը: Ցանկարծ նետուեցայ հոսանքին մէջ իմ ամբողջ հասակովս եւ սլացայ սառնորակ զետն ի վեր, մէկուն նման որ հրամայական պահանջն ղգացած է մերկանալու աննիւթական թաղանթէ մը, մաքրուելու չես զիտեր ի՛նչ պղծութենէ եւ վերանորոգուելու:

Կը նաւարկէի երիտասարդի աւիւնով եւ աւիշով, որպէս թէ զետը չունենար նեղ փոսեր եւ խութեր, որոնց զէմ կը փըշրուէին արագավազ ալիքները, փրփուրով, ծափով, չաղփաղփով, մինչդեռ ճանճոռս ձուկերը ջուրին երեսը կը դրոշմէին բոլորաձեւ բերաններ: Եւ ես կը սլանայի վարար ջուրերն ի վեր, ուղիղ դէպի բարձրադիր ակը, հա՛ն, վե՛րը, ուր իմ խոյանքս կ'ելլեր չփոթուիլ այն ամպրոպային փոթորիկներուն հետ, ո – րոնցմով ես չունէ տուած էի անչարժ ալեկոծութեան, որոնցմով կենդանացուցած էի զայն, քանի որ իմ երեւակայութիւնս է որ կը ճախրէր, հոս ըլլայ թէ հոն, ի խնդիր անծիր երազի մը, որուն չէի ուզեր անուն տալ:

Երբ սպառեցայ երեւակայութեանս հուրն ու թափը, յամրաբար հեռացայ ձկնորսներու արահետէն, ուր կը քալէի, եւ դացի կռնակիս վրայ տարածուիլ ծառերու տակ: Անոնք դեղեցիկ էին, եւ ես պիտէի թէ ինչ որ դեղեցիկ է վերջ ի վերջոյ ողեղէն է: Անոնք կազմած էին խորհրդաղեղ տաճար մը իր սիւներով, ուր մեռնող երեկոն յամրաբար կը ծալէր անմահ պատարագիչին ոսկեճամուկ չուբ – ջառները: Գլխուս վերեւ կարծեցի նչմարել, ճիւղերու բացուածքէ մը, բլուրին վրայի մատուռը իր զժբախտ Սուրբով, որ կը քալէր առանց յառաջանալու, կամ թէ կը յառաջանար առանց քալելու: Ամէն պարագայի կ'ուրուագծուէր կարեւորութիւնը յաւերժութեան մը, յաւերժութիւն՝ մեր մէջ թէ մեզմէ դուրս: Իմ օրերս կ'անցնէին եւ ցաւս կը մնար: Գիտէ կը թաւալէր, իր տեղը մնալով հանդերձ: Ան կը փոխուէր ամէն րոպէ, մնալով ապականի հաւատարիմ ինքն իրեն: Այս ճամբաներէն անցած էր լուսեղէն դէմք մը: Ան պիտի անցնէր տակաւին, արմուկին տակ սեղմելով երեք Հրաշագործները իրրեւ սրտի նուէր անոր՝ որ վիրաւոր է մարմնապէս թէ հոգեւին: Եւ իմ մէջս պիտի չարունակէր չրջիլ յիշատակը լեռներու ծաղկեփունջին, ինչպէս որ ես կը չրջիմ, այսօր, երիտասարդութեանս աւերակներուն մէջ, մենութեան բոզ ուսիս:

Յիշատա՛կը լեռներու ծաղկեփունջին... Ա՛, ո՛չ, առանց յուզումի չէ որ կը վերակոչեմ այն արեւաչող յեմտիջօրէն, երբ անդամ մը եւս անցած էի չոգեկառքի վիծը եւ անդամ մը եւս մասնակցած բնութեան չքեղ հանդիսութեան: Այդպէս ըրած էի, մախազը ուսիս: Այդպէս կ'ընէի ամէն օր, արեւակուրզի զալէս ի վեր: Գացած էի ընկողմանիլ ըստ բախտի տեղ մը, թաւուտներով պաշտպանուած: Հոն կը մնայի անչարժ եւ երազուն երբ յայտնուեցան երկու սիրահարները: Անոնք զեղեցիկ էին, լուսեղէն զեղեցկութեամբ: Անմիջապէս ճանչցայ չերմ կարմիր ժապաւէնը, իր ինքնատիպ հանդոյցով:

Աղջիկը ընկողմանած էր: Կը տեսնէի միայն իր մերկ սրունքները: Երիտասարդը հակեցաւ դէպի աջ, եւ իր ափին մէջ առաւ թարմ խոտերու խուրձ մը, ուր կ'երեւէին վայրի փոքրիկ ծաղիկներ: Փունջը ամբացուց իր ափին մէջ, ինչպէս սուսերամարտիկը կը փորձէ իր նոր սուրին երախակալը: Զոր չարժումով մը պատեանէն դուրս քաշեց իր զէնքը, ճիչէ այնպէս՝ ինչպէս խլուած խոտեր կը պատռեն հողին կուրծքը: Լսուեցաւ սուր ճիչ մը:

Տղան կը մնար նոյն տեղը, փունջը ձեռքին: Արմատներէն վար կ'իյնային հողի գնդիկներ, նման արեան կաթիլներու:

(7 եւ վերջ)

որոնք մարդու մը հոգեկան ապրումներ – րով, անոր ղեկավարության եւ ղեկավարման արտայայտիչներն են. բայց այդ երեք արուեստներուն մէջէն ամէնէն ղըժ – ուարինը բանաստեղծութիւնն է քանի որ կը պարունակէ նոյնպէս երաժշտութիւն եւ նկարչութիւն: Այս ղրական մարդին մէջ հայ ժողովուրդը տուած է դարերու ընթացքին բազմաթիւ տաղանդաւոր դէմքեր, Գողթան երգերէն, Ոսկեդարեան դէմքերէն, աննման չարականներէն մին – չեւ մեզի աւելի մօտիկ՝ Ահարոնեաններ, Սիամանթոներ եւ Ալիշաններ ու այն բա – նաստեղծներու վաղանցը որ յաւերժ պայծառ կը պահէ մեր վառահեղ բա – նաստեղծութիւնն ու մշակոյթը: ... Բո – լոր պարտաւոր ենք պաշտպան եւ պա – հապան կանգնիլ այդ մշակոյթին եւ բա – նաստեղծութեան եւ մանաւանդ տարածել եւ ճանչցնել զայն թէ՛ մեր երիտասարդ սերունդին թէ օտարին ի չահ մեր հան – ճարող հայ ժողովուրդին...»:

Ապա չարունակելով իր խօսքը Ֆրան – սերէն, չնորհակալութիւն յայտնելէ եւթ օտար հիւրերուն եւ չնորհաւորելէ եւթ Գրական Ակումբի երիտասարդ անդամ – ներու նախաձեռնարկ ոգին եւ աշխատան – քի պարտաւորակամութիւնը, յորդորելէ նախագահը ընդդծեց մեր մշակոյթի բե – րած նպաստը թէ՛ հայկական եւ թէ մի – ջազգային աշխարհներուն: Հայկական մշակոյթը գրաւեց առաջնակարգ տեղ ու եղաւ կամուրջ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտ – քի միջեւ, յատկապէս ընդառաջելով Ռա – չիներու չրջանին, Ֆրանսական հա – րուստ մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը: Հայ արուեստը պիտի ծաղկէր եւ բար – գաւաճէր տալով աշխարհին սքանչելի գործեր, որոնք պիտի կազմէին հայ ժո – ղովուրդի փառքն ու գարգարանքը մաս – նաւորապէս քանդակագործութեան, երա – ժշտութեան, ճարտարապետութեան, նը – կարչութեան եւ դունաղարգութեան մար – զերուն մէջ: Շատ բնական էր որ այս հարստութեան մէջ գրականութիւնն ու բանաստեղծութիւնը սքանչելի հող պիտի գտնէին զառնալով մեր մշակոյթի ամէ – նէն փառաւոր արտայայտութիւններէն մին: Ինչ կրուսէ ըսած է. «Այս ազգա – յին հոգի գրականութիւնը գործած է հո – գեկան ամրոց մը երաչխիքը ըլլալով հայ ժողովուրդի անպարտութեան և անխոցե – լութեան»: Գրականութեան մէջ հայ բա – նաստեղծութիւնը կը գրաւէ ամենաընտիր տեղը որովհետեւ Հայերը գարերու ըն – թացքին միշտ յայտնած են մասնաւոր նախակ մը, մտքի այս արտայայտութեան, որուն մէջ գտած են իրենց գարերու տա – ռապանքներուն ապաստանը եւ յոյսի հանգրուան մը:

Յետոյ Մէթը Յովիկ Եղիազարեան ներ – կայացուց օրուան երկու դասախօսները Ր. Լիւք–Անարէ Մարսէլ եւ Կարօ Փո – լատեան: Ր. Կարօ Փօլատեան իր երի – տասարդ տարիքին մէջ արդէն ընդգրկած է գրագիտի տասգարէզը ու իր լմացողա – կան յատկութիւնները գինքը ըրած են՝ հրապարակագիրը, վիպասան, թարգ – մանիչ ու նաեւ պատմագիրը, որովհետեւ մօտ աւելնէն լոյս պիտի ընծայէ պատ – մական գործ մը: Այսօր, կարօ Փօլատ – եանի գործերը մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին թէ՛ Հայաստան եւ թէ Արտահայաստան: Նաեւ կարօ Փօլատեան գործի մարդ է՝ այս վերջին եօթը տարի – ները մեծ անձնուիրութեամբ եւ ձեռնհա – սութեամբ վարած է Աստխա Ապապալի Հայոց Ազգային վարժարանի տեսչու – թիւնը: Արդար է ըսել հրապարակաւ որ, կարօ Փօլատեան մեծ գեր ունի նաեւ այս Գրական Ակումբին ստեղծման աշխա – տանքներուն մէջ ու այսօր իր անժխտելի յատկութիւններով թէ՛ մտաւոր, թէ՛ մարզկային, վարիչի դերը կը տանի վա – յելելով բոլոր անդամներու համակրան – քը, վստահութիւնը եւ յարգանքը:

Պր. Կ. Փօլատեան արտասանեց Ֆրան – սերէն կուռ ճառ մը: Նախ դիտել տուաւ թէ աշխարհի վրայ իւրաքանչիւր ժողո – վուրդ ունի պատմական ճակատագիր եւ ոգեկան առաքելութիւն համապատասխան իր ցեղի նկարագրին, ու կը ձգտի բար – ձրանալ իր առաջադրած խէալին: Այս – պէս՝ հայ ժողովուրդի պատմական ճա – կատագիրը քանդակուեցաւ Ս. Մեսրոպի ոսկեղօծ մատներով 5րդ դարու սկիզբը: Հանճարեղ սուրբը, հաղորդուելով իր ժո – ղովուրդի ոգիին հետ, նոյնանալով ա – նոր, նախատեսած էր ապագայ գարերու ծանր լուծը, զգացած էր թէ իր ժողո – վուրդը միայն ղէնքի ուժով չէր կրնար դիմադրել ու յաղթական պայքար մղել բարբարոս թշնամիներու դէմ, անհրա – ժեշտ էր տալ անոր հոգեկան եւ մտային ղէնք մը իր այբուբենով, իր լեզուով, իր մշակոյթով, իր գրականութեամբ, իր բանաստեղծութեամբ: Այլեւս կը մնար հետեւիլ այս լուսաւոր ճանապարհին պաշտպանելու, հարստացնելու, պահա – պան կանգնելու հայերէնի ժառանգու – թեան եւ չնորհիւ այս առաքելութեան է որ հայ ժողովուրդը հակառակ ահաւոր հալածանքներու եւ բիւրաւոր ջարդերու՝ գոյատեւեց:

Ապա Կ. Փօլատեան ըսաւ. «Հայ ժ – ղովուրդը ամէնէն հին ազգերէն մին է, որ ապրեցաւ բանաստեղծութեան համար եւ բանաստեղծութեամբ. բանաստեղծու – թիւնը ըլլալով մարդկային ոգիի ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն կատարեալ արտա – յայտութիւնը, գերագոյն ճիգը դէպի ի – մէալը...»: Յետոյ, յարգելի դասախօսը, ուզեց փարատել մանաւանդ երիտասարդ սերունդի մտքէն այն սխալ մտայնութիւ – նը թէ հայկական մշակոյթը, գրականու – թիւնը, բանաստեղծութիւնը կը ներկա – յացնեն միայն մեր անցեալը: Ո՛չ, երբեք ընդհատում չէ եղած մեր ժողովուրդին համար, չարունակեցինք ու կը չարու – նակենք մինչ որ նոյն պարագան չէ բոլոր անոնց որոնք մեծ էին անցեալին (Եղիա – տոսը, Պարսկաստանը, Յունաստանը):

« ... Մեսրոպի ձեռքերով կառուցուած կամուրջը, ցատքելով մարդկային պատ – մութեան ամէնէն արիւնոտ ձորը, կը մխացնէ մէկ կամարով 5րդ դարու եւ այ – օրուան ժողովուրդը. գարերէ ի վեր նոյն երգն է, աշխարհի լուսապայծառ երգը հիւսուած աչուղի, թաւերգակի, ազ – նուականի կամ կրօնաւորի բերնով. այս – օր եւս Զարենց Աբարատի սառոյտէն կ'արձակէ իր ողջոյնը՝

«Հեռու, մօտիկ ընկերներին, աշխարհնե – րին, արեւներին, հրանման հոգիներին,
Բոլոր նրանց, ում որ հոգին վառուում է վառ,
Բոլոր նրանց հոգիներին արեւավառ:
կեանքի՛, մահի՛ այս ամեհի աղջամուղջում՝
Ողջակիզուող հոգիներին, — ողջո՛յն, ողջո՛յն»

Փօլատեան կարդաց նաեւ քանի մը կը – տորներ թարգմանուած Ֆրանսերէնի Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլի եւ իր աշխատան – քով, Դ. Վարուժանէ, Աչուղ Չիւանիէ, Նեբսէս Շնորհալիէ, Նարեկացիէ, Մ. Մեծարենցէ, Զարենցէ, ապա եղրակա – ցուց. «Հայ բանաստեղծները իրենց կեան – քով, իրենց գործերով, իրենց մահով ե – ղան առաջնորդները ազգին. անոնց բա – նաստեղծութիւններով կրնանք Հայոց պատմութիւնը գրել, այնքան հաւատար – մօրէն կը ցոլան իւրաքանչիւրին մէջ ազ – գային եւ մարդկային հարցերը, դէպքերն ու ներչնչումները: Բանաստեղծութիւնը եւ ժողովուրդը մտերմօրէն չաղկապուած են. չատ մը բանաստեղծներ մեռան գրի – չը ձեռքին ինչպէս քարը կ'իյնայ ղէնքը ձեռքին»:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէր Ղազարոս անուն քահանայ մը մե – ռած է: Երէցկինը խոր սուգի մէջ ըլլա – լով՝ Ծաղկազարդի Կիրակին եկեղեցի կ'երթայ:

Քահանայ մը կը կարդայ Ղազարու յա – րութեան Աւետարանը — «Ցայնժամ ասէ ցնոսա Յիսուս յայտնապէս, Ղազարոս մե – ռաւ, եւ ես ուրախ եմ»:

Հանդուցեալ քահանային կինը, որ վերնատունը կը գտնուէր, սրամտած կը գոչէ.

— Վերնալիքը նայէ, որպէսզի ծուխերը քեզի մնան հա՞...:

×

Մարդուն մէկը կը պնդէ, թէ երկինքի մէջ կին չկայ: Ի՞նչ ապացոյց ունիս, կը հարցնեն ուրիշներ:

— Չէ՞ք կարդացած Յայտնութեան Գիր – քը, ուր կ'ըսուի. «Երկինք կէս ժամ լռու – թեան մէջ մնաց»...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՓԻ – ՍԵԻԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Փետրուարին Ջրատարը երկարեցաւ 676 մեթր, իսկ կրաղիւսուեցաւ 477 մեթր: Մարտ մկկին Արփի–Սեւան Ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած էր 36·019 մեթրի, իսկ կրաղիւսուածին եր – կարութիւնը՝ 22·918 մեթրի: Աշխատան – քին թափը որոշ մասերու մէջ գոհացու – ցիչ, այլ մասերու մէջ գոհացուցիչ չէ:

ԱՑԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Յուրտը սաստիկ եւ տեւական եղաւ այս ձմեռ: Արարատեան դաշտին եւ նախա – լեռնային գօտիին մէջ, ուր տարածուած են խաղողի այգիներուն մեծ մասը, օդին ջերմաստիճանը դէրոյէն 26–34 պակաս ե – դաւ, իսկ հիւսիս–արեւելեան չրջաններու մէջ՝ դէրոյէն 23–29 աստիճան վար: Ե – ղեղնաձորի մէջ՝ 33–34 աստիճան, միչտ դէրոյէ վար: Յուրտերը մեծ վնաս հաս – ցուցած պիտի ըլլան, նկատել կուտան մասնագէտները, այն այգիներուն, ուր աչնան հարկ եղած աչխատանքները չեն կատարուած (այգեթաղ եւայլն):

ՊԻԾԱԿՆԵՐԸ

Մեղուներու պէս երկթեւեան թաղան – թաթեւ միջատներու սեռէն են պիծակ – ները, որոնք անհամ մեղր կը պատրաս – տեն եւ կը բաժնուին երեք դասակարգի՝ արու, էգ, գործաւոր: Այս վերջին տե – սակը կը կոչուի նաեւ չէզոք, վասնզի մինչեւ վերջին ժամանակները կը կար – ծուէր, թէ անոնք սեռ չունին, եւ էգերն են միայն ձու ածողները: Աւիկա սխալ է. գործաւոր պիծակներն ալ կ'ածեն, եւ ո – րովհետեւ արուին այցելութիւնը չեն վա – յելէր, ուստի կուսածին սերունդ են, կազմուած լոկ արուներէ: Օգոստոսին, սնունդի առատ ժամանակ, բեղնաւոր գործաւորները բազմաթիւ կ'ըլլան. ա – նոնց ածած հաւկիթներէն միայն արու կ'ելլէ, իսկ էգերուն ածածներէն՝ միայն էգեր: Պիծակներուն մօտ զօրաւոր է բը – նազդը: Իր բոյնէն զրկուած պիծակը կը չարունակէ հպատակիլ իր չինելու բնազ – դին, բջիջ չունի պաչպանելիք, թրթուր չունի մեծցնելիք, բայց իր ներքնակզակ – ները բանիլ կ'ուզեն զարձեալ, որով բոյ – սը խմորի կը վերածուի իր ակռաներուն տակ եւ կ'երկարի գոլչ, նուրբ ու ճկուն հիւսուածքի մը պէս: Պիծակները ուրիչ տարօրինակ բնազդ մըն ալ ունին — մար – ձումի ենթարկել իրենց ընկերները, տե – սակ մը կոըկ, որուն նպատակն է անոնց ստամոքսէն սրսկել մէջի մեղրը: Մար – ձուղները մեծ հաճոյք կը զգան այսպէս թոթորուելով՝ քանի որ իրենց ստամոք – սը կը պարպուի:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Էֆէնտիս, ի՞նչ դիտնամ, պատաս – խանեց Թաղականը, պզտիկ խնդիր մը պարզ տեղը մեծցուցին եւ ձեր ալ սիր – ը կարեցին...

— Բայց վերջապէս ինչո՞ւ համար Պօ – ղոս էֆէնտին այսչափ ընդդիմութիւն ցոյց կուտայ կոր...

— Իր կնկանը ձեռքը գործիք եղած է, անոր խօսքէն դուրս չի կրնար կոր ելլել:

— Ամօթ չէ՞ իրեն... էրիկ մարդու մը կը վայելէ՞ իր կնոջ խելքովը կառավար – ուիլ:

Մարդար էֆէնտի այս խօսքերը կ'ըսէր առանց անդրադառնալու, որ ինքն ալ դրեթէ նոյն կերպով կը վարուէր այս խնդրին մէջ:

Պահ մը լռելէ ետքը՝ յանկարծ գոչեց.

— Ես Բարկէ՛ք, որ Պօղոս էֆէնտի իր կնոջ դրդումով այսպէս կը վարուի, իսկ դո՞ւք... դուք ալ անոր հրամաններուն կը հնազանդիք:

— Մարդար էֆէնտի, դուք լաւ դիտէք, որ ես առաջին օրէն ժամկոչը ճամբելու կողմն էի եւ մինչեւ հիմա ալ այնպէս եմ ու ասոր համար բաւական մեծիկ վէճեր ալ ունեցանք խորհրդարանին մէջ, բայց ես առանձին ի՞նչ կրնամ ընել...

— Լսեցի, որ ուրիչ Թաղական մըն ալ քեզի համակարծիք է եղեր...

— Այո, բայց Թաղականին մէկն ալ Պօղոս էֆէնտիի կողմն է եւ որովհետեւ Ռափիկ աղան ալ բոլորովին չէզոք կը մնայ կոր, կարելի չէ բացարձակ մեծա – մասնութիւն կազմել:

— Ո՞վ է տեսնեմ, սա Պօղոս էֆէնտիին կողմը բռնողը:

— Էֆէնտիմ, Միւսիւ Գարեգինը... Գարեգին Կրիկեան:

— Նէեի՞ է այդ մարդը:

— Սամիկեան վաճառատան առաջին գրագիրն է:

— Սամիկեան Հաճի Յակո՞բ էֆէնտիին, գոչեց Մարդար էֆէնտին:

— Հրամմեր էք:

— Առաջուց չըսէի՞ր ուրեմն, գոչեց Մարդար էֆէնտի դոհունակութեամբ, հիմա խնդիրը դիւրացաւ:

— Միւսիւ Գարեգինը կը ճանչնա՞ք ու – րեմն:

— Չէ, ինքը ճանչնալու պէտք չունիմ, պատասխանեց Մարդար էֆէնտի արհա – մարհոտ ձայնով մը, բայց Սամիկեան էֆէնտին մտերիմ բարեկամս է, միասին գործ ալ ունինք, մէկ խօսքս կը բաւէ, որպէսզի այդ Գարեգինին ականջէն քիչ մը քաշէ:

— Այդ տարբեր բան, ըսաւ Մանուկ ա – ղա, միայն թէ, Միւսիւ Գարեգինը քիչ մը տարօրինակ երիտասարդ է, ամէն խնդրի մէջ սկզբունքով կը վարուի եւ չատ դիւրաւ տեղի չի տար, մանաւանդ որ արժանապատուութեան զգացումն ալ չատ զօրաւոր է իր մէջ... ուղղամիտ եւ պար – կեշտ անձ մըն է, այս խնդրին մէջ թէեւ համակարծիք չեմ, բայց չիտակը խօսե – լու համար չատ կը յարգեմ դինքը, որով – հետեւ վստահ եմ, որ ամէն խնդրի մէջ անկեղծ համոզումով կը վարուի:

Հակառակորդի մը — մանաւանդ դիր – քով ու նիւթական կարողութեամբ իրմէ չատ ստորին հակառակորդի մը — տըր – ուած այս գովեստները անհաճոյ թուե – ցան Մարդար էֆէնտիի, որ յայտնի սրտ – նեղութեամբ պատասխանեց.

— Կը տեսնենք, թէ այդ անկեղծ հա – մոզումները քանի փարա կ'արժեն... գա – լով Ռափիկ աղային՝ ինչ բարեւ ըրէ՝ եւ ըսէ, որ իր բռնած ընթացքը չատ տա – բօրինակ կը գտնեմ... երբ Միհրանիկ է – ֆէնտիին հետ եկանք խորհրդարան եղա – ծին դէմ բողոքելու, մեզի համակարծիք երեւցաւ եւ ինքն ալ քեզի հետ խոստա – ցաւ հետեւեալ առտու ժամկոչը ճամբել:

— Ռափիկ աղան բռնաբի մարդ մըն է, պատասխանեց Թաղականը, մէկու մը հետ աւրուիլ չուզեր, անոր համար այս տեսակ խնդիրներու մէջ որոշ դիրք մը չի բռներ:

— Բայց այդ ընթացքով թէ՛ պիս եւ թէ Պօղոս էֆէնտին դժգոհ կը ձգէ:

— Իրաւունք ունիք:

— Մինչդեռ եթէ երկուքէն մէկու կող – մը բռնէ, գոնէ անոր բարեկամութիւնը կը չահի:

— Շատ իրաւացի է ձեր դիտողութիւնը:

— Ու եթէ ինքը քիչ մը խելք ունի՝ պէտք է որ իմ կողմս բռնէ, որովհետեւ իմ բարեկամութիւնս աւելի օգտակար կրնար ըլլալ իրեն, քան թէ Պօղոս է – ֆէնտիինը:

— Շատ չիտակ է:

— Ասոնք իրեն հասկցուր. Ռափիկ ա – ղա կարծեմ ոսկերիչ է:

— Այո, – պատասխանեց Մանուկ աղա:

— Կարողութիւն ունի՞...

— Մեծ բան մը չէ. օրէ կը վաստկի, օրէ կ'ուտէ:

— Ապրանք չունի՞...

— Չէ, բայց պէտք եղած առեն ինչ ապրանք որ պէտք ըլլայ՝ կը գտնէ:

— Այսինքն միջնորդութի՞ւն կ'ընէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Գրիգոր Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարկարոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տարաքճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Փափազեան, Տարաքճեան, Սաղաթէլեան, Լիւլէճեան, Պաղտասարեան, Գասպաքճեան, Սթեփեան, Ինճէեան եւ Հաքիմեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԳՐԻԳՈՐ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 59 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հորեքշաբթի ժամը 15ին Կրընոպլի Սէն-Լուի եկեղեցին եւ թաղումը՝ Սապլոնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Եդուարդ Վարդանեան, Զորաճեան ընտանիքները (Պոլիս), Մանկրճեան ընտանիքը (Կուէյնվիլ) եւ Յովակիմեան ընտանիքը (Ալֆորվիլ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԵԼԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պէզիւեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 19ին, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 24, ժամը առաւօտեան 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. Պօմոնի Զաւարեան հնձակումիտէն բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեանի եւ զաւակներուն, Տիկ. Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեանի, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մոսրովեանի իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ, հօրաքրոջ, խնամիին՝ Սօֆի Ոսկեանի (ծնեալ Սէրէնկիւլեան), մահուան առթիւ:

×

Ցաւակցութիւններ նոյնպէս այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ – Ցասմիկ Շաքարեան եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց թոռան, զաւակին, զարմիկին՝ արկածով մեռած՝ Ժիլպէր-Կարօ Զաքարեանի (15 տարեկան) կսկծալի մահուան առթիւ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է.—

Ժիլպէր Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ.—

Դարբինեան ընտանիք 250 ֆր., Տէտէ Զաքար 100, Տէր եւ Տիկին Գասպասեան 100, Տիկին Ա. Գասպասեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Արծրունեան, Տէր եւ Տիկին Մելեան, Տէր եւ Տիկին Սօքոմեան, Վ. Ելքովանեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մարաչլեան, Տիկին Կարապետեան, Գարբիէլեան ընտանիք 50-ական, Տէր եւ Տիկին Թ. Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Թէրզիպաշեան 30ական, Թ. Գիւլիէլեան 20, այրի Տիկին Թ. Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Գասպասեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Վանոյեան, Գր. Թիւթիւնեան 10ական:

Օր. Մխճեանի պատկին, կնքահայրը՝ Սարգիսեան՝ 200 ֆր.:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՊՕՄՈՆ.— Առաքելական եւ Աւետարանական քոյր եկեղեցիները, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս որոշած են միաբանական աղօթքի չաբաթ մը նուիրագործել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Մարտ 22էն 29 ժամը 20,30ին:

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթա-կոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաքրոնաժի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները:

Չերմ մթնոլորտ

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻԻԲ-ԱՆՏՐԼ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄՏԵՐՄԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՍԱՆՈՒՅՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կիրակի 26 Մարտ ժամը 15-21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաւէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական:

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին խաեանոցները եւ համակիրները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած փետրուար 18ի խնջոյքը յետաձգուած ըլլալով, ընկեր Գասեանի մահուան առթիւ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ Թաղականութեան ժրաջան գործունէութեան երկար տարիներ գործող անդամներէն ողբացեալ Կիրակոս Հաճի Վարդանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները եղած են եկեղեցւոյ, զպրոցին կամ Թաղին աղքատներուն.—

Այրի Տիկ. Անահիտ Կաուճեան, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Տէր-Մինասեան, Կարապետ Ասճեմեան, Մինաս Ասճեմեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանոիկեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Անդրանիկ Թումանեան, Սիմոզլեան ընտանիք 30ական: Տ. և Տիկ. Եդ. Շէհիրլեան, Բիւզանդ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Հանոյեան, Սէն Ժեռոմի Կ. Խաչի կողմէ, Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Ասարլըղլեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչիճեան, Կարապետ Պէրպէր Սարգիսեան, Թադուհի եւ Յակոբ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Սանասարեան, այրի Տիկ. Մարի Անտոնեան, Մանկիկեան ընտանիք, Ժորժ Գասպարեան, Տիկին Ճղնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճըրըդեան, Սինանեան Փերուզ, Գարապաշեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սիմոզլեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Հալաճեան Շարլի, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Վահրամ, Տէր եւ Տիկին Փարէն Սէֆէրեան, Պ. Ահարոնեան Հաճի Յակոբ, Ենովքեան Արմենակ, Անարէ Ժիւլիէն 20ական ֆր.: Զարմայր Ալեքսանեան, Անթօ Թուրիկ-եան, Պառ Թապաք, Տօքթ. Թաղճեան, Խօրոհէքեան ընտանիք, այրի Տիկին Սըբուհի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ենովքեան Բարգէն Բուրուտեան, Անդրանիկ Արմենան, Մկրտիչ Տէլի Ղազարեան, Յարութիւն Նեվչէհիրլեան, Գրիգոր Մարուքեան, Հայկ Զուզուրեան, Մանուկ Քէչիչեան, Օհան Աւագեան, Բարսեղ Մերմինեան, Օննիկ Նիկողոսեան, Լիւսի Սանասարեան, այրի Տիկին Վերժին Պետրոսեան, Բիւզանդ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Կիլէմէրեան, Այվասեան, Պարակեան Նուպար, Գէորգ Տէր-Կազարեան, այրի Տիկին Գուլումեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Պօղոս Յակոբեան, Յարութիւն Կիրակոսեան 10ական

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին ղպրոցի սրահը: Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 24 Մարտ, Ուրբաթ օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին: 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա-Քոլոմպ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Ց. ՏԷՐ-ՀՄԱՅԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփալատիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱԻՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables
EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ՋԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատրն-Պատրն, Դանուբի աղբիւրը, վոժերը

Երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1-3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինէուսի առջեւ եւ 8ին կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, տահմանապուլուս յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Յալպլուիս մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Թրիմպէրկ, Պաատըն-Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պաատըն-Պաատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, կեկէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), պանդան պատյաններ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 ֆր.
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
23
ՄԱՐՏ
JEUDI
23 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12373

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.373

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ, ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

ՅՈՅՑԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Յորդանանի թագաւորը յատուկ պատուիրակներ ղրկած է արաբ մայրաքաղաքները, որպէսզի ատոնք բացատրեն արաբ վարիչներուն Հիւսէյնի ծրագիրը պատճառած Պեռուէթեան մը կազմուելուն առթիւ Այսբորդանանի մէջ։

Հիւսէյնի պատուիրակները արդէն իսկ անցած են Եգիպտոսի, Սուտանի, Մուրիոյ եւ Քուէյթի առաջնորդներուն հետ։ Սէուտական Արաբիա արդէն իսկ անդեակ էր ծրագրին անոր հրապարակումէն առաջ, քանի որ Հիւսէյն այս մասին կարծիքն էր ունեցած Ֆէյսալի։

Աւելցնենք, որ կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Իրաք, Լիբիա եւ Ալժերիա մերժած են ընդունիլ Ամմանի ներկայացուցիչները։

Քաղաքական շրջանակները կը նկատեն, թէ մինչ արաբ մամուլը կը չարունակէ խիստ քննադատել Յորդանանի թագաւորին ծրագիրը, զայն նոյնիսկ «դաւաճան» որակելով, անդին նոյն երկիրներու կառավարութիւնները, յատկապէս Տահիրէ եւ Դամասկոս, խոհեմ վերապահութիւն մը ցուցաբերած են։ Այլ խօսքով՝ սպասողական վիճակի մէջ կը գտնուին։ Յարդ միայն Սէուտական Արաբիան է, որ դրական կեցուածք ցոյց տուած է։

Սպասողական այս դիրքը մատծել կուտայ նոյն շրջանակներուն, թէ յիշեալ մայրաքաղաքները յարմար առիթին կը՝ նան բուռն հակայարձակման անցնիլ Հիւսէյնի «Արաբ միացեալ թագաւորութեան» կազմութեան մաքին դէմ։

Գալով Պաղեստինցիներուն, այս վերջինները թէեւ առաջին իսկ վայրկեանէն մերժեցին ընդունիլ ծրագիրը, սակայն, մինչեւ կողմէ, մինչեւ հիմա դեռ չյայտնած են իրենց հակածրագիր մը հրապարակ դնելէ։ Յամենայն դէպս Պէյրութի մէջ քանի մը տարի յուցարարներ իրենց բողոքը տանցեցին փողոցներուն մէջ։ Յուցարարները Պաղեստինցիներ եւ ձախակողմեան տարրեր ունեցող Լիբանանցիներ էին։ Յոյզը եղաւ խաղաղ։

Խորհրդի վարչապետը բացարձակապէս դէմ արտայայտուեցաւ պաղեստինեան Պեռուէթեան մը կազմուելուն դաշտին։ Յորդանան դեռ արեւմուտքը։ Թէ Ալիի քաղաքականութիւնն է, չեչուեցան, Միջերկրականի եւ Իրաքի միջեւ մէկ տրեակ եւ մէկ արաբական Պեռուէթիւն մը տեսնել միայն, ոչ մէկ տարբերուած թիւն, թէ ի՛նչ անուն կը կրէ այդ արաբ Պեռուէթիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա ապաստան նեցան երկու պինուորներ Արեւելեան Գերմանիայէն։

ՄԱՐՍԷՅԻ Սէն-Ժեռոմ արուարձանի ՀՊ դաղտնի տպարան մը երեւան հանուած է, ուր երկու միլիառ լիռ դրամ։ Հինդ կեղծարարներ ալ ձերբակալուած են։ Ոստիկանութիւնը կը փորձէ ամբողջ ցանցը քանդել։

ՅՈՐՉ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ համաձայնած է օդնելու եգիպտոսի՝ հրթիռներու արձակման մասնագէտներ պատրաստելով Եգիպտացիներէ։ Ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի, Եգիպտացիները այդ զործին պիտի մասնակցին Նաղիտանան Խորհ· Մխուէեան մէջ։ Եգիպտոս 60ական թուականներուն երեք հրթիռ պատրաստած է՝ 350-700 քիլօ մեթր հեռաւորութեան վրայ արձակուելու կարողութեամբ։ Իւրաքանչիւրը մէկական թոն ռումբ կրնան փոխադրել։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը ժորժ Փաւիատուլոս առաւ նաեւ արքայական խնամակալի տիտղոսը, որ ցարդ Զօր· Զոյթաքիսին էր։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը ճշդէ, թէ «կառավարութիւնը կորսնցուցած էր իր վստահութիւնը Զօր· Զոյթաքիսի հանդէպ»։ Կ՝ըսուի թէ Զոյթաքիսի եւ Փափատուլոսի զլխաւոր տարակարծութիւնը այն էր, որ առաջինը կը մերժէր ստորագրել զանազան օրինագիծեր։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ Սպիտակ Տան մէջ ընդունեցաւ Թուրքիոյ վարչապետը, որ պաշտօնական այցելութեամբ Ուաշինկթըն կը զտնուի։ Մէկուկէս ժամուան տեսակցութենէ ետք Նիքսըն յայտարարեց, թէ Նիհատ Էրիմ նկատել տուած է իրեն, թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բոլորովին արգիլել մեկնի մշակութիւնը Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ խիստ պայքար տանիլ մաքսանենգութեան դէմ։ Նիքսըն չէ յիշած, թէ Ուաշինկթըն քանի՞ միլիոն տոլար խոստացած է տալ Անդարայի իրեւ « վնասուց հատուցում » Թուրք դիւղացիներու։

ՍԱՄՍՈՒՆԻ եւ Պուրսայի մէջ երթեւեկի եղերական արկածներ պատահած են առջի օր, որոնց հետեւանքով 22 մեռեալ եւ 64 վիրաւոր կայ։ Երկու արկածներն ալ օթոպուսի եւ մինիպուսի բախումի հետեւանք էին։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԻՆԻ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու 40 առաջնորդներ դատապարտուած են Սպեյհայի մէջ։ Կառավարութիւնը «խաղաղութիւն» կընքելու առաջարկով հրաւիրած էր զանոնք, ապա՝ սպաննած։

ՔԱՄՊՈՃԻ մայրաքաղաքը՝ Փնոմ Փեն Թիրախ դարձաւ Հիւսիս-Վիէթնամցի – ներու արձակած հրթիռներուն։ Աւելի քան 150 հրթիռներ մեծ վնաս հասցուցին չինքերու, օդակայանին եւ քաղաքացիներու։ 75 հոգի սպաննուած է։ Հիւսիս-Վիէթնամցիները մայրաքաղաքին մօտակայ դիւղերէն մէկուն մէջ վայրագութիւններ գործեցին՝ սպաննելով խաղաղ բնակիչներ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարականները չատ հաւանաբար ձեռնպահ մնան Ապրիլ 23ի հանրաքուէին։ Այս առընչութեամբ Զօրեքշաբթի օր կը տեսնուէին համայնա – վարներուն հետ, թէեւ վերջնական որոշումը պիտի տան կիրակի օր, բացառիկ նիստի մը ընթացքին։ Միթերան պատճառաբանեալ ձեռնպահութիւն մը պիտի առաջարկէ։ Արդէն իսկ յայտնի է թէ ձախը ընդհանրապէս ձեռնպահ պիտի մնայ, մէջն ըլլալով համայնավարները, որոնք Բրեժնեւի ճառէն ետք, կրնան դէմ չքուէարկել։ Արդարեւ Բրեժնեւ պաշտօնապէս ընդունեցաւ Եւրոպայի Հաստատակեցութեան դոյութիւնը։

ՓՐԱԿՍԱՅԻՆ արտաքսուեցաւ խորհրդային դիւանագէտ մը, հետեւանքը իրրեւ փոխադարձութիւն համայնավար երկիրներ – ու (ի չարս որոնց Չեխոսլովաքիոյ) այն չորս դիւանագէտներուն որոնք արտաքսուեցան Իտալիայէն։

ՖԻԱԹ կառքի ընկերութեան Աւժանթինի ճիւղին տնօրէնը առեւանգուեցաւ Պուէնոս-Այրէսի մէջ տրոցկիստներու կողմէ։

ՄԻԼԱՆՈՅի մէջ երկու ձախակողմեան ձերբակալուեցան իրրեւ կասկածելի հրատարակիչ Ֆելթրինելլիի սպանութեան առընչութեամբ։

Հ. Յ. Դ.
ԵՒ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՐՈՇԷ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Պէյրութի Ա· ընտրաշրջանի աւետարանական աթոռին չուրջ քանի մը չաբաթ – ներէ ի վեր Հ· Յ· Դաշնակցութեան եւ Փաղանգաւորներու կուսակցութեան մէջ – ջեւ կատարուող բանակցութիւնները վերջապէս յանգեցան բարեբաստիկ եզրա – կացութեան մը։

Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, «Նահապետ» թերթի խմբագրատան մէջ, նախագահ Քամիլ Շամուն, որ, նախ իրրեւ միջնորդ, ապա իրրեւ լիազօր, այդ բանակցութեանց առանցքը հանդիսացաւ, ընդունելով Հ· Յ· Դաշնակցութեան մէկ պատասխանատուութիւնը, անոր յանձնեց իր դրաւոր եզրակացութիւնը, որ Հ· Յ· Դաշնակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կը թողու Պէյրութ Ա· ընտրաշրջանի աւետարանական աթոռին հայ թեկնածու մը նշանակելու իրաւունքը։

Այս առիթով, նախագահ Շամուն իր դնահատանքը յայտնեց Հ· Յ· Դաշնակցութեան եւ Փաղանգաւորներու կուսակցութեան, բանակցութիւններու ընթացքին անոնց ցոյց տուած իրերհասկացողութեան ոգիին համար, մաղթելով, որ այս որոշումը մեկնակէտ ծառայէ երկու կուսակցութեանց միջեւ արդէն իսկ անցեալին դոյութիւն ունեցող սերտ յարաբերութեանց զարգացման։

Այնուհետեւ, «Նահապետ»ի խմբագրատան մէջ, ուր փութացած էին Լիբանանեան դրեթէ բոլոր թերթերու ներկայացուցիչները, նախագահ Շամունի յայտարարութիւնը յանձնուեցաւ լրագրողներուն։

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութ Ա.ի ընտրական ցանկի կազմութեան ընթացքին, աւետարանական թեկնածուի նշանակման շուրջ տարակարծութիւն ծագեցաւ Փաղանգաւորներու եւ Հ· Յ· Դաշնակցութեան միջեւ։

Երկու կուսակցութիւնները արտակարգ եւ ամբողջական լիազօրութիւն տուին իճի՝ իմ յարմար դատած եղանակով լուծում մը գտնելու այս տարակարծութեան։

Յետ ուսումնասիրութեան, երեւան եկաւ, որ յաջորդական երեք ընտրութիւններու մէջ, աւետարանական համայնքը ներկայացուած է ոչ-Հայ երեսփոխանով մը, ինչպէս երեւան եկաւ նաեւ, որ հայ աւետարանականները կը կազմեն համայնքին ընդհանուր թիւին քառորդը։

Համայնքին գերագոյն խորհուրդը, Տոքթ· Շարլ Մալէքի միջոցով յայտնեց, թէ համայնքը ունի երեք թեկնածուներ, որոնցմէ մէկը՝ հայկական ծագումով։

Այս պատճառներով, Փաղանգաւորներու եւ Հ· Յ· Դաշնակցութեան միջեւ ծագած տարակարծութեան վերջ մը դնելու համար, կը գտնեմ, որ այս ընտրութեանց, Դաշնակցութիւնը իրաւունք ունի նշանակելու հայ աւետարանական թեկնածու մը։

Կը յուսամ, որ այս որոշումը կ'ընդայ մեկնակէտ մը երկու մեծ կուսակցութիւններու իրերհասկացողութեան եւ գործակցութեան համար։

×

Նախագահ Շամունի այս յայտարարութեան ծանօթանալէ ետք, Հ· Յ· Դաշնակցութեան կեդրոնական կոմիտէն, յատուկ նիստ մը դումարելով, որոշեց հրապարակել հայ աւետարանական իր թեկնածուն, որուն ճշդումը կատարուած էր արդէն նախապէս, համախորհուրդ Հայ Աւետարանական Համայնքի Քաղաքական Յանձնախումբին։

Առ այդ, մամուլին յանձնուեցաւ հետեւեալ հաղորդագրութիւնը։

Հ· Յ· Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն, ծանօթանալով նախագահ Քամիլ Շամունի տուած որոշման, իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր ճիգերուն համար, որ նախագահը թափեց իրերհասկացողութեան եւ բարւոք լուծումի մը յանգելու ուղղութեամբ եւ, հիմ ունենալով իր սկզբունքի դիրքորոշումը ու նախագահին եզրակացութիւնը, կը յայտարարէ բողոքական համայնքի իր թեկնածուն, որ Տոքթ· Անդրանիկ Մանուկեանն է։

Հ· Յ· ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Այս ուրախալի լուրը, չուտով տարածուեցաւ հայկական բոլոր շրջանակներու մէջ, հրճուանք եւ խանդավառութիւն առեղծելով ամենուրեք։

Ժողովրդային բոլոր խաւերը, որոնք օրերէ ի վեր անձկութեամբ կը հետեւէին բանակցութիւններու ընթացքին, այս արդիւնքով, անգամ մը եւս ամբողջ իրենց այն համոզումին մէջ, որ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը է՛ եւ կը մնայ հայկական ընդհանրական իրաւունքներուն իսկական եւ անհեղհեղուկ պաշտպանը։

Այսօրուընէ սկսեալ, ընտրապայքարը կը մտնէ իր երկրորդ փուլին մէջ։ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը վստահ է, որ այս փուլին մէջ եւս պիտի վայելէ բոլորանուէր աջակցութիւնը Հայութեան լայն դան – դուածներուն՝ ի խնդիր նոր յաղթանակ – ներու։

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԱՅԿ· ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսներու ազդերու խճողման պատճառաւ, որոշ չափազանց մը կայ ոչ-ստիպողական ազդերու (Շնորհակալիք, Նուէր, եւայլն) հրատարակութեան համար։ Կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն որ անհամբերութիւն ցոյց չտան, բոլորն ալ հետզհետէ եւ մաս-մաս կը հրատարակուին զալիք չաբաթներու ընթացքին։

Այս առթիւ կրկին եւ կրկին, ջերմաբոլորէս կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն որ իրենց ստացած դումարներու ազդերը ղրկուին պաշտօնական թուղթի վրայ եւ վարչութեան պատասխանատուին կողմէ միայն, իւրաքանչիւր վարչական անդամ զատ-զատ ցանկեր չղրկէ մեզի, չփոթութիւն եւ թիւրիմացութիւն առեղծելով։

Թերթիս վարչութիւնը նկատի կ'առնէ միայն պաշտօնական ազդերը։

Կրկին անդամ կը խնդրենք, որ իւրաքանչիւր Միութիւն կամ Թաղական Խորհուրդ մամուլին ղրկէ միայն իրեն եղած նուէրներու ցանկերը առանց կցելու իրենց միջոցաւ եղած նուէրները այլ միութիւններու։

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՂԷՏ ՄԸ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ԱՊՇԵՑՈՒՑԻՉ

Բոլոր երկիրներու կառավարութեանց ներկայ մեծագոյն հոգերէն մէկն է ապչեցուցիչ կամ թմրեցուցիչ դեղերու դործածութեան մոլութիւնը որ օր ըստ օրէ կը տարածուի, մանաւանդ պատանիներ – րու եւ երիտասարդներու մէջ, ի՛նչ դասակարգի որ ալ պատկանին:

Սարսափ ազդող բառը «տրոկ»ն է, որուն ծագումը պարզապէս «դեղ» կը նշանակէ, բայց հիմա այդ բառը դարձած է համանիշ մորփինամոլութեան:

Դար մը առաջ, այս մոլութիւնը չատ նեղ շրջանակներու մէջ միայն գոյութիւն ունէր. անոնք որ Ծայրագոյն Արեւելք կը ճամբորդէին՝ դրագէտներ, գինուորա – կաններ, նաւաղներ: Շատ մը հանրածանօթ բանաստեղծներ ալ իրենց հանճարին կեցած էին այս մոլութիւնը որ դարձած էր տեսակ մը «վիպականութիւն» եւ անոնք ալ կը մեռնէին հիւծած, ժամանակէն չատ առաջ:

Ցրանսայի մէջ, մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը չատ քիչ էր տարածուած մորփինամոլութիւնը: Ան – տիկանական անօրէնութեան համար մեծ հոգ մը չէր եւ միայն քանի մը տեսուչներ « լա մոնտէն » ճիւղին մէջ է որ կը ղբաղէին խաղարաններով, հանրային բարոյականութեամբ եւայլն: Իրենց իրա – ւասութեան մէջ էր հսկել ապչեցուցիչ – ներու գործածութեան վրայ, հաղուա – դիւտ էին մոլինները որոնք կը նկատուէին տեսակ մը մտային սկարութիւններ ու – նեցողներ...:

Այս «տրոկ»ներու բուն արմատն է բոյս մը որմէ «օփիում» կը պատրաստուի եւ ուրկէ կը սեռին զանազան քիմիական աշխատութիւններ եւոք, մորփինը, հերոյինը եւայլն: Բալօն կը մշակուի արեւելքի եւ Ասիոյ մէջ մասնաւորապէս: Իրր դեղ, դարման մեծ ցաւերու, իր գործածութիւ – նը չատ մեծ հսկողութեան տակ է եւ բժիշկները պէտք է հետեւին որոշ օրէնք – ներու եւ սահմանափակուած է այդ դարմանումը իր քանակութեամբ եւ տեւո – ղութեամբ, եւ կը պատկանի թոյներու բաժնին (թոքսիք): Ուրեմն մոլինները կամ դերինները միայն ապօրինի ձեւով կրնային ճարել իրենց ամէնօրեայ թոյնը:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազ – մի վերջաւորութեան, եւ յաջորդող տարիներու ընթացքին, մասնաւորապէս Ա – մերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ թմրեցուցիչներու եւ ապչեցուցիչներու գործածութիւնը ծաւալեցաւ զինուորնե – րու երիտասարդներու եւ ուսանողներու շրջանակներուն մէջ:

«Հերոյին»էն զատ կայ «էլ–էս–Տի» «մարիխուանա» որ կը ծխեն եւ ուրիչ չատ մը դրդռող կամ հանդարտեցնող կամ երազներ ստեղծող դեղեր, որոնք սկսան տարածուիլ: Աշխարհի մէջ չատ մը կազմակերպուած, հսկայական « կանկ »եր (խմբակցութիւնները) գործին ղլուխը անցած, հազարաւոր քիլօներով ապչեցու – ցիչներ կը մտցնեն ապօրինի կերպով զանազան երկիրներ դէպի մանաւանդ Ա – մերիկա, անցնելով Ցրանսայէ, Գերմանիայէ կամ Իտալիայէ:

Ի հարկէ այս վաճառականութեան դլուխը գանուողները իրենք չեն գործա – ծեր տրոկը. իրենց ծրագիրն է տարածել այս ախտը, չահագործել ժողովուրդը զատապարտելով զայն կանխահաս մահ – ուան, չահելով հսկայական դումարներ:

Կատարեալ ոճրագործութիւն:

×

Ամբողջ աշխարհի, մասնագէտ պաչ – տօնեաները ամէնամեծ ջանքեր կ'ընեն, ձերբակալելու համար «դլուխները», եւ կամ գտնելու ապրանքը, բայց հակառակ ոստիկանական ամէնալաչ եւ կազմա – կերպուած ցանցերուն, մէկ տարուան մէջ գործածուած թմրեցուցիչներուն մէկ տասներորդը միայն կարելի կ'ըլլայ դըտնել բոլոր խուղարկութիւններէն վերջ:

Ամերիկա եւ Ցրանսա, ոստիկանական կազմակերպութիւնները օր ըստ օրէ կը հետեւին եւ բարեբախտաբար վերջին ա – միսներուն ունեցան մեծ յաջողութիւններ, բայց դալով տրոկի մեծ պետերուն, բո – լորն ալ կ'ապրին աղատ եւ դաղտնի՝ հա – կառակ եղած բոլոր ջանքերուն. ձերբա – կալուեցան մեծ թիւով միջնորդներ կամ փոխադրողներ: Վստահ ենք որ օր մը մեծերն ալ պիտի դտնուին եւ ձերբակալուին:

×

Շատ մեծ են տրոկին աւերները: Նախ, մարդկային մարմինը չուտ կը վարժուի այս դեղերուն գործածութեան, եւ իրեն համար ֆիզիքական եւ մտային պահանջ մը կը դառնայ ստանալու օրը մէկ կամ երկու անդամ, թմրեցուցիչը միեւնոյն ժամանակ, մարմինը կը պահանջէ որ քանակն ալ աւելնայ եւ գործածողը հետ – դհետէ իրական դերին կը դառնայ իր մոլութեան. իր միակ նպատակը կը դառնայ թոյնը դտնել, ամէն միջոցներով, իր ունեցածը կուտայ, յետոյ կը սկսի դողնալ կամ ուրիչ անբարոյական միջոցներու դիմել գոհացում ստանալու համար: Թոյնին համար կ'ապրի. ուրիչ հետաքրքրութիւն կամ պահանջք չունի եւ օր ըստ օրէ կը դառնայ իսկական «անբան անասուն» մը:

×

Ապչեցուցիչներու հետեւանքը մարմնին վրայ պարզապէս անոր դանդաղ փճացումն է: Ուղեղին բոլոր գործօն մասերը հետզհետէ կը բնաջնջուին, իմացական – նուիլիւնը մեծապէս կը տկարանայ, մը – կանները կը հալին, կամքը եւ հասկացո – ղութիւնը կ'անհետանան եւ ամիսներէ կամ քանի մը կարճ տարիներէ վերջ կը յաջորդէ մահը:

Թմրեցուցիչները չեն նմանիր ալքոլին, որ երբեմն կը խնայէ լեարդը կամ ուղեղին մէկ մասը, եւ եթէ կարելի ըլլայ որ հիւանդը հրաժարի իր ալքոլամոլութե – նէն ապրելու եւ առողջանալու որոշ յոյս մը կայ: Բայց «տրոկ»ին հետեւանքը եւ գործած աւերները անբուժելի են: Կ'ուզենայ ուղեղը եւ իրեն հետ մարդկային բոլոր իմացական յատկութիւն – ները: Նոյնիսկ կարելի չէ մեծ բան յուսալ, այդքան մեծ չափերով չինուած դարմանատուներու մէջ տրուած խնամք – ներէն, մոռցնել տալու համար այս մոլութիւնը: Հարիւրին մէկը հազիւ կ'ապաի: Մնացեալները մշտական դերի – ներն են իրենց ախտին:

Այսօրուան ընկերային ամենամեծ ա – ղէտներէն մին է որ կը փճացնէ երիտասարդութեան խոստմնալից մէկ մասը, կը ստեղծէ անբուժելի հիւանդներու եւ մարդկային խլեակներու զանգուած մը:

×

Ի՞նչ կարելի է ընել արմատախիլ ընելու համար «տրոկ»ը եւ չհելու համար թմրեցուցիչներու դէմ սկսած պայքարը:

Ամէն բանէ առաջ պէտք է բացատրել, մանաւանդ պատանիներուն, աչա – կերտներուն եւ երիտասարդներուն՝ ա – ղէտը եւ հետեւանքները, ցուցադրելով պատկերներ, ֆիլմեր, որպէսզի համոզուին թէ թմրեցուցիչները եւ ապչեցու – ցիչները պատճառ կ'ըլլան որ մոլինները կորսնցնեն իրենց իմացականութիւնը, ա – պառութիւնը եւ կեանքը, եւ տակէ առաջ ալ դարձած կ'ըլլան հիւանդ անասուններ: Պէտք է նաեւ որ կառավարութիւնները, միջազգային համաձայնութեամբ մը փը – ճացնեն բոլոր օփիում արտադրող բոյսե – րու արտերը, եւ միայն բժշկական դար – մանումներու համար պահուած մասը կարեւոր հսկողութեան տակ պահեն, քըն – նական միջազգային յանձնախումբերով, ամէն իրաւասութեամբ: Բայց ասիկա տակաւին երազ մըն է: Իսկ անոնք որ միլիոններ կը դիզեն, թունաւորելով երի – տասարդութիւնը, իրենց կազմակերպած թմրեցուցիչներու հայթայթումով եւ վա – ճառքով, պէտք է նկատուին նախամտա – ծող ոճրագործներ եւ իրր այդ պէտք է դատուին եւ պատժուին:

Առանց բացառիկ խիստ միջոցներու կա – րելի չէ յուսալ չորցնել թմրեցուցիչ – ներու աղբիւրը:

Պատասխանատուութիւնը բոլորին վրայ է, եւ «նարքոթիքի պլիւրօ»ներու աչխա – տանքը եւ ճիգերը չեն բաւեր եթէ հան – րային կարծիքը չօդնէ:

×

Պարզ է որ ափիոնամոլութիւնը պատ – բաստ դետին մը դառաւ երկրորդ համաչ – խարհային պատերազմէն վերջ եւ անոր յաջորդ տարիներու ընթացքին երբ ժո – ղովուրդները, հիւլէական ռումբին վախին տակ, եւ չդտնելով իրենց երազած նոր եւ արդար աչխարհը, յուսահատ մը – տայնութիւն մը ստեղծեցին, որմէ ազ – դուեցան մասնաւորապէս երիտասարդ – ները:

Ընկերային, քաղաքական եւ անտեսա – կան յեղաչրջումները երկու մասի բաժ – նեցին երիտասարդութիւնը:

Անոնք որ կը պահեն տակաւին իրենց յոյսը եւ կը սպասեն ընկերային լաւ – դոյն կեանքի մը եւ միւսները որոնք կը հետեւին կամ վայրադութեան փիլիսոփա – յութեան մը, յոռետես ապագային մա – սին, կ'ուղեն մոռնալ, թմրիլ եւ կը հա – նին ինքնափճացման դաղափարին: Այս կուսան ամէն չինարար մտայնութենէ եւ ձեռնարկէ եւ չունին պատասխանատուու – թեան դդացումը, եւ չեն ալ ուղեր ունե – նալ այդ:

Ահա ասոնք են պատրաստ որսը ան – խիղճ, անմարդկային եւ կազմակերպուած միջազգային կանկերուն, որոնք օգտուե – լով այս յուսահատ մտայնութենէն, կը վարժեցնեն զանոնք ապչեցուցիչներուն, կը հարստանան փճացնելով խոստմնալից սերունդ մը:

Պայքարը Ցոյսին եւ Ցուսահատութեան մէջ է, պէտք է չահիլ, պաչտպանելով վաանդի մէջ դտնուղները, գոյց տալով անոնց որ կրնան կերտել աւելի մաչելի ապագայ մը հակառակ ներկայ դժուարին պայմաններուն եւ մտայնութեան:

Մարդկութիւնը, պատասխանատու կա – ռավարութիւնները կրնան չահիլ այս պա – տերազմը: Վաանդը բոլորին համար է:

Ներկայ քաղաքակրթութեան ախտերէն մին է թմրեցուցիչներու դործածութիւնը, չատ անդամ կապուած նաեւ ընկերային եւ քաղաքային վիճակներու: Նոր հասնող սերունդները փրկելու համար մէկ միջոց կը մնայ: Հաւատք ներչնչել անոնց ա – պագային հանդէպ, մանաւանդ արթըն – ցնել անոնց մէջ իրենց պատասխանա – տուութեան դդացումները հանդէպ մարդ – կութեան:

Բայց համոզելու եւ առաջնորդելու հա – մար նոր սերունդը, ամէն բանէ առաջ պէտք է վստահութիւն ներչնչել եւ մա – նաւանդ հաւատալ անոնց անկեղծութեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵՔՄԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

—o—

Փաստաբանը զայն պաչտպաններ էր իրր յիմար: Ուրիչ ի՞նչ կերպով կարելի էր բացատրել այդ անօրինակ ոճիրը: Առ – տու մը, Շաթուի մօտ, չամբերուն մէջ իրարու փաթթուած երկու դիակներ դը – տեր էին, այր մը եւ կին մը, հարուստ, մանաւանդ երկու ծանօթ աչխարհասէր – ներ՝ որոնք տարի մը առաջ կարդուեր էին դեռ, կինը՝ նախորդ ամուսնէն այրի մնացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր:

Ամէն մարդ դիտէր որ անոնք ոեւէ թըշ – նամի չունէին. իրենց բնակարանը դող մտած չէր: Այնպէս կը կարծուէր թէ ե – կաթէ երկար սլաքով մը զանոնք իրա – րու եռեւէ հարուածելէ վերջ՝ բռներ զա – բաիին վրայէն գետակն էին նետեր:

Ուղարկութեամբ բան մը կարելի չե – դաւ երեւան հանել: Հարցուփորձող նաւաղները ոչինչ դիտէին, դատը երեսի վրայ պիտի մնար այլեւս, երբ ահա մա – տակայ դիւղէն երիտասարդ կահադործ մը, Ժորժ Լութ, մականուանեալ Պուռ – ժուա, եկաւ ինքզինքը յանձնեց իրր յան – ցատար:

Իրեն ուղղուած բոլոր հարցումներուն սպակէս կը պատասխանէր. «Այրը կը ճանչ – նայի երկու տարիէ ի վեր, կինը՝ վեց ամիսէ ի վեր: Շատ անդամ կուդայի հին կահերը նորոդել կուտային ինծի, որովհետեւ արհեստիս մէջ վարպետ եմ»: Ու երբ կը հարցնէին «ինչո՞ւ սպաննեցիր դիրենք», յամառաբար կը պատասխանէր. «Սպաննեցի, որովհետեւ ուղեցի սպան – նել»: Կարելի չեղաւ բերնէն ուրիչ խօսք առնել:

Այդ մարդն անհարազատ որդի մըն էր անչուշտ, որ նախապէս ատեաւի մը յանձնած էին, յետոյ լքած: Անունը Ժորժ Լուի էր միայն, բայց որովհետեւ քանի մեծցաւ՝ տարօրինակ ուչիմ գոյց ար – տաւ ինքզինք, օժտուած այնպիսի ընդո – ծին ճաչակներով ու նրբութիւններով ո – րոնցմէ իր ընկերները զուրկ էին բոլո – րովին, այդ պատճառաւ Քաղքենի մա – կանունը կախեցին իրեն, եւ այլեւս ու – րիչ կերպ չէին յորջորջեր զինք: Իր ընդ – դրկած կահադործի արհեստին մէջ նչա – նաւոր վարպետ մը ճանչցուած էր. նոյն – իսկ քիչ մըն ալ փայտի վրայ քանդակա – դործութիւն դիտէր: Կ'ըսէին թէ չատ տաք–գլուխ մէկն էր, արիւնոտուչտ տուար – ներով վէպերու մոլի ընթերցող մը, ազ – դեցիկ ընտրող մը եւ ճարտար առեղծան մը՝ բանաւորական ու դիւղացիական հա – ւաքոյթներու մէջ:

×

Փաստաբանը զայն պաչտպաններ էր իրր յիմար: Արդարեւ ի՞նչպէս կարելի էր ընդունիլ որ այդ գործաւորը սպաննած ըլլար իր լաւագոյն յաճախորդները, հա – րուստ եւ առատաձեռն — ինչո՞ւ էր որ կը վկայէր այս բանը — որոնք երկու տա – րիէ ի վեր 3000 ֆրանքի աչխատութիւն հայթայթած էին իրեն, ինչպէս գոյց կու – տային իր տետրակները: Մէկ բացատ – րութիւն միայն կը ներկայանար. յիմա – րութիւնը, սեւեռուն դաղափարը դատա – լքեալին՝ որ բոլոր քաղքենիներու հան – դէպ իր տածած վրէժը կը լուծէ երկու քաղքենիներու վրայ լոկ, եւ փաստաբանը ճարտար ակնարկութիւն մը ըրաւ Քաղ – քենի մակդիրին՝ զոր տեղացիները կու – տային այդ անտիրական մարդուն դո – չելով.

— Հեդնանք մը չէ՞ այդ մէթէ, հեդ – նանք մը որ կարող է բոլորովին դրդռել հօրմէ մօրմէ զուրկ այս դժբախտ երի – տասարդը: Եռանդուն հանրապետական մըն է ան. ի՞նչ կ'ըսեմ, անիկա կը պատ – կանի քաղաքական այն կուսակցութեան, որ չատ առեն չէ՝ Հանրապետութիւնը հրացանազարկ կ'ընէր ու կը տարագրէր անդարձ կերպով, եւ որ այսօր կը վեր – ընդունի դրկաց.— կը պատկանի այն կուսակցութեան որուն համար հրդեհը սկզբունք մըն է, սպանութիւնն ալ՝ ամե – նապարզ միջոց մը: Այն տխուր վարդա – պետութիւնները որոնք հիմա կը ջատա – դովուին հասարակաց խմբաւորումնե – րուն մէջ, կորուստի մատնած են այս մարդը: Հանրապետականներու, նոյնիսկ կիներու, այո՛, կիներու բերնէն լսած է որ կամպեթայի արիւնը, կռելիի արիւնը կ'ուզեն: Իր հիւանդ միտքը դանդաչեց. ինք ալ ծարաւը դգաց արիւնի, քաղքենիի մը արիւնին: Զինքը չէ որ պէտք է դա – տապարտել, պարոննե՛ր, այլ ընկերու – թիւնը:

Հաւանութեան մրմունջներ բարձրա – ցան: Ամէն ոք կը զդար թէ դատը չա – ուած էր այլեւս փաստաբանին համար: Դատախազը որեւէ պատասխան չտուաւ: Այն աեեն նախագահը սովորական հար – ցումն ուղղեց ամբաստանեալին. «Մ – բաստանե՛լ, ուրիչ ըսելիք մը չունի՞ք ձեր պաչտպանութեան համար»:

Մարդը ոտքի ելաւ: Կարճահասակ, վուչի խարտիչութեամբ մէկն էր, գորչ, սեւեռուն ու պայծառ աչքերով: Ձօրեղ, անկեղծ ու հնչուն ձայն մը կը բարձրա – նար այդ ազատուն երիտասարդին կոկոր – դէն, եւ առաջին բառերէն իսկ՝ իր մա – սին կատմած կարծիքը կը փոխէր յեղա – կարծ: Խօսեցաւ համարձակ, հռետորա – կան չեչտով, բայց այնքան յոտակ՝ որ իր ամենափոքր բառերն իսկ լսելի կ'ըլ – լային մեծ սրահին անկիւնէն.

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ Բ. ՁԵՌՆԱՐԿԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ապա խօսք առաւ Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ: Մէթր Յովիկ Եղիազարեան իր սիրալիր խօսքին մէջ ներկայացուցած էր դասախօսը իբր մեծ զեղարուեստա – գէտ, որովհետեւ բանաստեղծ եւ երա – ժիշտ: Ան մօտաւորապէս 24 տարիներ է որ իր տաղանդին մէկ բաժինը դարձու – ցած է դէպի հայկական բանաստեղծու – թեան, նուիրուելով թարգմանութիւննե – րու ու յատկապէս Նարեկացիի, Մի֊ջնա – դարեան գրողներու, Վարուժանի եւ Զա – րիսեցի գործերուն: Պէտք է ըսել որ հայ – կական մշակոյթի եւ հայ բանաստեղծու – թեան հետ ունեցած իր կապը, հաստա – ատած եւ ամրացուցած է շնորհիւ Պ. Կ. փօլատեանի: Մեր այս երկու բանաստեղծ – ներուն ներդաշնակ եւ լրացուցիչ աշխա – տանքն է որ լոյս տուած է այդ թարգ – մանութիւններուն: Ըսենք նաեւ որ եր – կուքն ալ արժանացած են Մելխիսեդեկի եւ Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակ – ներուն: Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ այսօր ֆրանսական աշխարհի մէջ յայտնի մտա – ւորական մըն է:

Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ իր երկարա – չունչ դասախօսութեան ընթացքին նախ խօսեցաւ հայ բանաստեղծութեան յատ – կանիշներուն մասին — կարեւորագոյնի՝ տեսական իմաստը, հողեկան ժառանգի եւ հայրենիքի կազմաւորման մտահոգու – թեամբ — հայ բանաստեղծին կապը իր ժողովուրդին եւ հողին, որովհետեւ իր ազգին պատմութիւնը ընթացած է յաճախ զոհային անցքերէ: Դասախօսը իր հիա – յումը յայտնեց Մեսրոպի յօրինած եւ գծած այբուբենին, ընդգծելով անոր մէջ ճարտարապետական կառուցումը եւ մա – նաւանդ իր տեսականութիւնը դարերու ընթացքին, իր մարմնացումը ժողովուր – դին հետ, ինչ որ հազուագիւտ եւ արտա – կարգ է ազգերու պատմութեան մէջ: Մեսրոպի հանճարը կը ճառագայթէ իր գրերու գծագրութեան եւ ձեւերուն մէջ, որովհետեւ հոն իսկ կը ցոլան հայկական ոգիին խոր յատկանիշները:

Ցետոյ Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ, յատ – կապէս վերլուծեց քանի մը բանաստեղծ – ներու գործերը, որոնց թարգմանութիւն – ները կատարած է, պատկերացնելով մէջ ընդ մէջ բանաստեղծութիւններով:

Ահաւասիկ անոնցմէ երեքը:

Գրիգոր Նարեկացի՝ իր «ընդհանուր գործերուն» մէջ ամփոփած է բոլոր խո – կերը զոր հայ միտքը ունեցեր է սկիզ – բէն ի վեր: Իր «Մատեան ողբերգութեան» (Նարեկը) քերթուածը կէս աստուածա – բանական եւ կէս քնարերգակ նկարագիր ունի: Նարեկացի կ'երգէ իր անձին անար – դութիւնն ու ոչնչութիւնը: Երբ կը դնէ ինքզինքը Աստուծոյ դիմաց, կը նկատէ անմիջապէս իր անձին ոչինչ եւ մեղա – պարտ ըլլալը· ինք մեղքը եւ չարութիւնը կը ներկայացնէ, Աստուած՝ բարութիւնը եւ արդարութիւնը· այս համեմատութենէն իր մէջ կը ծնանի ահաւոր սարսափ եւ սպանող տառապանք մը որով ճիչ, հե – ծեծանք, պաղատանք կը բարձրացնէ եր – կինք:

Դ. Վարուժան.— Քնարերգակ եւ դիւ – ցազներգակ բանաստեղծ, մերթ բնա – պաշտ, մերթ խորհրդապաշտ տարազով: Իր ներշնչման աղբիւրները բազմապան են եւ իր քնարին թելերը՝ բազմաթիւ, բայց մանաւանդ հայ ցեղին սէրերուն եւ յոյ – սերուն, տառապանքներուն, հաւատքին եւ կիրքերուն երգիչն է ան ղերազանցա – պէս: Դասական չքեղութիւն ունին մա – նաւանդ իր այն քերթուածները, ուր բա – նաստեղծը կը ներշնչուի հայկական հին հեթանոս կեանքէն:

Լիւք Անարէ Մարսէլ յայտնեց որ Վա – րուժանի քերթուածներու (Ցեղին Սիրտը, Հեթանոս Երգեր, Հայկին Երգը) թարգ – մանութիւնները տուած են մեծ դժուա – րութիւններ ի մէջ այլոց պատկերներու ուժեղ փարթամութիւնը: Ընդհանուր բնորոշումով Վարուժան եւրոպական բա – նաստեղծ մըն է:

Զարենց.— Լիւք Անարէ Մարսէլ կը նկա – ատէ Զարենցը իբր մեծագոյն հայ բանաս – տեղծներէն մին եւ պինդը կը բնորոշէ հե – տեւեալ ձեւով.— հեղեղային բանաս – տեղծ, հրաբխային քերթող, բանաստեղ – ծութիւնը իր մէջ ճարտարապետութիւն չէ այլ յեղափոխութիւն: Բացառիկ տա – ղանդով, ուժականութեամբ, խոյանքով եւ ինքնատպութեամբ լեցուն բանաս – տեղծ:

×

Ահաւասիկ չահեկան դասախօսութիւն մը որ կը տանի ունկնդիրը դէպի իր աղ – դին արմատներուն եւ անդամ մը եւս խոր – հըրդածել կուտայ իր ժողովուրդի զա – բաւոր արժէքներու տարողութեան, մի – ջազգային մշակոյթի անգասանելին մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՐԱՄԻՏ ԽՕՍՔԵՐ

Ցղի կին մը ծննդաբերութեան ցաւէն բըռ – նուած, դեռին պառկած կը տապլտկի, ամուսինը կը ջանայ միխիթարել եւ եր – կունքի ցաւը մեղմացնելու համար կը խնդրէ կնոջմէն, որ դոնէ անկողինը պառ – կի:

— Ի՞նչպէս կրնամ անկողինի մէջ պառ – կիլ, երբ ցաւին բուն պատճառը այդ տե – ղէն սկսաւ... կը պատասխանէ խելացի կինը:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՓԱՅԼԱՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

—o—

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՂԱՐՔ ԱՒՈՑԵԱՆ ԴԱՐՁԱՆ ՓԱՐԻԶ ՔԱՂԱՔԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒՆ

—o—

Աննկարագրելի խանդավառ մթնոլորտ մը կը տիրէր երրորդ թաղամասի քա – ղաքապետական փակ դահլիճին մէջ, ուր տեղի կ'ունենար Փարիզի եւ շրջականե – րու կողովածուներէ ախոյեանութեան վերջին լարուած պայքարը:

Հոն էին Մխիթարեանի բոլոր տղաքը, օրուան հանդիպումին տեղեակ աղգային – ները, նախկին ուսանողներ եւ վարժարանի երկու երիտասարդ վարդապետները որ առեղծած ու յառաջ մղած էին խումբը դպրոցական տարւոյն սկիզբէն ի վեր:

Խաղը առաջին իսկ վայրկեանէն բար – ձրալար հոսանքի մը նման պրկուածու – թիւն մը տուած էր թէ՛ խաղացողներուն, թէ դիտող ներկաներուն. ի հարկէ պարզ հանդիպում մը չէր. երկար ամիսներու պայքարներէ վերջ՝ այդ վայրկեաններուն պիտի վճռուէր թագակիրը. այն որ իրա – ւունք պիտի ունենար ամբողջ տարի մը կոչուելու Փարիզ քաղաքի եւ շրջականե – րու ախոյեան:

Ախոյենական այս հանդիպումները սկսած էին անցնող տարւոյն Հոկտեմբերի կէսին, Փարիզի եւ շրջականերու լիկէոն – ներու միջեւ:

Մխիթարեանի տղաքը առաջին հանդի – պումը ունեցան Սէն Լուի որ Կոնդակ լի – սէի դէմ, 62–14, փայլուն յաղթանակով մը աւարտելով խաղը:

Այնուհետեւ յաջորդաբար խաղացին Սէնթ Գրեա (51–17), Գլօտ Պեռնար (71–44), Փասթէօր (54–24), եւ Պուլոնեի (148–20) լիսէներու դէմ, միշտ պար – տութեան մատնելով, մեծ տարբերու – թեամբ, դիմացի խումբերը:

Առաջին եւ միակ պարտութիւնը, այս ախոյեանութեան, կրեցին Լիսէ Գարնոյի կողմէ (45–51) որուն դէմ է որ այսօր հայ տղաքը խաղացին իրենց աւարտական եւ փոխ–վրէժի խաղը (39–29) փայլուն յաղ – թանակով:

Վերոյիշեալ առաջին պարտութենէն եւ մէկ հաւասար արդիւնքէ յետոյ (37–37) Անթոնիի դէմ, կրկին սկսաւ յաղթական երթը հայ դպրոցականներուն, ընդդէմ Սէն Գլուի (42–20), Վոպանի (67–38), Գոլպէռի (152–22), Մոնթէնեի (28–18), Տրանսիի (54–6), Պալզաքի (78–53), եւ վերջապէս Ֆինալին՝ Գարնոյի (39–29):

Ամէնու եղան միշտ հայ մարզիկները եւ համեստ. բայց այսօր արդար հպարտու – թեան զգացում մըն ալ համակած է զի – րենք. բուռ մը հայ տղաք, տեսակ մը խմբանկարը ներկայ հայ իրականութեան, եկած զանազան հայ դպրոցներէ, ըն – տրուած հազիւ 120 աշակերտներու մէ – ջէն, դառնալ ախոյեան Փարիզի եւ շըր – ջականերուն, որ կը ներկայացանէն բազ – մաթիւ տասնեակ հազարաւոր աշակերտ – ներ, իսկապէս փոքրիկ ճեռնարկ մը չէ: Բայց պոլսեցի մեր ինննամեայ Անարէն, վարժարանիս կրտսերագոյն աշակերտը, բոլորովին համամիտ չէ մեզի, որովհե – տեւ համոզուած է թէ պէտք է միշտ յաղթանակենք, որովհետեւ Հա՛յ ենք...:

Հ. Յ. Պ.

ԾԱՆ.— Այսօր՝ Հինգշաբթի, Մարտ 23ին, Փարիզի եւ արուարձաններու ընտ – րելիր ախոյեան՝ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պասէֆէթի խումբը Գերազան – ցութեան Բաժակի մրցումը պիտի խաղայ Գերազանց խումբերու ախոյեանին դէմ: Այս պայքարը մերիններուն համար պի – տի ըլլայ սուր եւ դժուարին, բանի հա – կառակորդները աւելի բարձր են աստի – ճանով եւ փորձառութեամբ· անոնց դէմ խաղալն իսկ պատիւ մը նկատուած է· այնուհանդերձ հայ տղոց մաղթենք փայ – լուն խաղարկութիւն եւ պատուաւոր ար – դիւնք:

ԱՌԱԾԱՆԻ

—o—

Եթէ բաշը թաղուցիր, պոչին մի կառ – չիր: (Ռուսական)

Արամազդ իսկ չի կրնար փախցուցած առիթը վերադարձնել: (Լատինական)

Ով չուզեր՝ երբ կրնայ, չի կրնար՝ երբ ուզէ: (Լատինական)

Կեցուր ջուրը, եւ կը նեխի: (Վրացական)

Ամրոց չկայ, որուն չկարենայ մօտենալ ոսկիով բեռցուած էշն իսկ: (Յունական)

Ոսկեդարը այն դարն է, երբ տակաւին ոսկին չէր իշխեր: (Ֆրանսական)

Եթէ Աստուած չներէր, իր դրախտը պարապ կը մնար: (Պէրպէր)

Ծօսէ, որ ի վերջոյ տեսնեմ քեզ: (Գերմանական)

Քաշուած նեռը աղեղին չի վերադառնար: (Պարսկական)

Թող թուղթը խօսի եւ լեզուն լռէ: (Սպանական)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այո, իր քովը դանուած քարերը ընչին բաներ են: Բայց Մարզար էֆէնտի, ինչո՞ւ այդչափ կը հետաքրքրուիս այդ բաներով, արդեօք բանի մը պէ՞տք ու – նիք...

— Այո, կը փափաքէի կնոջս համար մանիլ մը առնել, սակայն չնորհքով բան մը... Ռափիկ աղային վրայ կարելի՞ է վատահիլ:

— Կատարելապէս, գործի մէջ չատ պարկեշտ է ու երբեք իր յաճախորդները չի խարեր:

— Ուրեմն եթէ ձեզի ձանձրութիւն չըլ – լար, անդամ մը գինքը հոս ղրկէ... բայց նախ սանձերս չմոռնաս երեսն կրկնելու:

— Ցլուա վրայ:

Տնտեսգիութիւնը այլեւս վերջացած էր եւ Մանուկ աղա մեկնեցաւ Մարզար է – ֆէնտիի քովէն:

Վաճառականը որ զուտ կնոջական խըն – դիր մը նկատած էր Վարդան աղբօր պա – րադան եւ մեծ կարեւորութիւն մը չէր տուած անոր ու տեսակ մը չհամութեամբ միջամտած էր, հիմա ընդհակառակն, բո – լոր հոգիով փարած էր այս գործին, որ զուտ արժանապատուութեան խնդիր մը դարձած էր իրեն համար:

— Ժամկոչ մը չկրնամ ճամբել տալ, կը խորհէր ինքնին — ես, Մարզար է – ֆէնտի Սասունեան, ասկէ աւելի մեծ պղտիկութիւն, ասկէ աւելի նախատինք մէթէ կրնա՞յ ըլլալ... եթէ պէտք ըլլայ, հազար ոսկի պիտի ծախեմ՝ այդ ժամ – կոչը պիտի չծողում:

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը յուզէր Մար – զար էֆէնտին՝ սա պարագան էր, որ խնդիրը աներեւակայելի համեմատութիւն մը առած էր թաղին մէջ, օրուան հարցը դարձած էր եւ ամէն մարդ հետաքրքիր կը սպասէր տեսնելու համար, թէ այս պայքարին մէջէն ո՞վ յաղթական պիտի ելլէր: Պարտուողը յայտնի է, որ իր ամբողջ համբաւը, պատիւն ու ազդեցու – թիւնը պիտի կորսնցնէր թաղին մէջ:

Մարզար էֆէնտի բոլոր ասոնք մտքին առջեւ բերաւ, կշռեց, դատեց եւ վճռեց վճռականօրէն նետուիլ կռուին մէջ:

Մխայն թէ, խոհեմ ու գրական մարդ, ուզեց իր կողմը ունենալ յաղթութեան բոլոր միջոցները: Մանուկ աղային հետ տեսակցած առեն, տեսանք, թէ ինչ մի – ջոցներ կը խորհէր Ռափիկ աղան իր կող – մը չահելու եւ Միւսիւ Գարեդինը չեզո – քացնելու համար: Բայց այսքանը բաւա – կան չէր: Դեռ ձեռք առնելիք միջոցներ կային:

— Արդեօք ուղղակի պատրիարքին եր – թա՞մ, մտածեց, եւ պահանջեմ, որ ժամ – կոչը ճամբուի, բայց եթէ պատրիարքը առարկէ, որ ինքը չի կրնար առանկ խըն – դրի մը միջամտել, ես պզտիկ կը մնամ պարապ տեղը:

Ցանկարծ յիշեց, որ Քաղաքական ժո – ղովի անդամներէն մին, իրեն պէս ջոջ վաճառական մը, իր մտերիմ բարեկամն էր եւ որոշեց անոր մօտ դիմում մը ընել:

Թերթերուն մէջ ալ բան մը դրել տա – լու է, խորհեցաւ, վաղը Նշանիկը բերել տամ եւ ըսեմ, որ սանկ ակնարկութիւն մը գլտորցնէ...

Նշանիկ թերթի մը լրաբեր խմբագիրն էր եւ ծանօթ Մարզար էֆէնտիին, որուն հետ հեռաւոր ազգականութիւն մըն ալ ու – նէր. ազգականութիւն՝ զոր վաճառականը անգիտանալ կը ձեւացնէր եւ զոր Նշանիկ ամէն առթիւ կը յիշէր:

Հետեւեալ օրն իսկ վաճառականը ուղ – ղուեցաւ իր բարեկամին՝ Քերովբէ է – ֆէնտի Քիւթիւկեանի դրասենեակը:

— Վա՛յ, Մարզար էֆէնտի, այս ի՞նչ հով փչեց, դուչեց Քերովբէ, ոտքի ելլե – լով ու իր հիւրին թիկնաթոռ մը հրամ – ցնելով:

— Ասկէ կ'անցնէի, մէյ մը վեր ելլեմ, Քերովբէ էֆէնտին տեսնեմ, մխասին մէյ մէկ սուրճ խմենք՝ ըսի...

— Շատ աղէկ ըրիր:

— Զբաղա՞ծ ես... գործիդ արդելք չըլ – լամ:

— Չէ՛ ճանըմ, պարապ նստեր էի, սիրտս կը նեղանար — աղէկ որ եկար:

Եւ վաճառականը նստած տեղէն պո – ռայ դուրսը գտնուղ ծառային.

— Արթին, երկու հատ աղուոր սուրճ ըսէ մեզի, հետը թող պաղ ջուր ալ բերեն:

Երկու բարեկամները բաւական տե – սակցելէ ետքը, օրուան քաղաքականու – թեան եւ առեւտրական հրապարակին մասին, Մարզար էֆէնտի յանկարծ ըսաւ.

— Աղէկ միտքս բնկաւ, Քերովբէ էֆէն – տի, քեզի խնդիրք մը ունիմ:

— Հրաման ըրէ, էֆէնտիս:

— Դուն Քաղաքական ժողովին անդամ ես, անանկ չէ՞...

— Անարժանաբար... ի՞նչ կայ որ:

— Կեցիր պատմեմ:

Եւ Մարզար էֆէնտին մանրամասնօրէն պատմեց ժամկոչ Վարդանի խնդիրը եւ անոր առած ահագին համեմատութիւնը թաղին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օրիորդ Մարի Սաղըրեան եւ իր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ աղգականին՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր մօր՝

ՖԻԼՕՐ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Պարսամեան)

յիշատակին, Պուլվար Օսման յի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, Կիրակի Մարտ 26ին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պ. Մկրտիչ Աւետիքեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ղրկուով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները Պօմոնի, Հ. Ց. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին.—

Տէր եւ Տիկին Գր. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Պէզճեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Թիւթէլեան, Վ. Տէր-Վարդանեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրաէրեան 10, Ղ. Տէր - տէրեան 10, Օ. Սահակեան 50, Տէր եւ Տիկին Պ. Արզումանեան, Ց. Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան, Պ. Ն. Նազաչեան, Ց. Օհանեան, Քինոսեան, Տէր եւ Տիկին Կար. Թիւթէլեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 50, Տէր եւ Տիկին Նուպար Հէլվաճեան 25, Մ. Յարութիւնեան, Ց. Գոճակէօզեան 10ական, Շանթ թատերախումբ 50, Ժ. Պըժեան, Ժիրայր Ոսկեան 20ական։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիրուհի Սէրքիսեանի եւ ընտանեկան պարագա - ներուն իրենց տալոջ եւ ազգականին Սօֆի Ոսկեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետիկեան 50 ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի ծերանոցին։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփալանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables

EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88

Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Très bonne retoucheuse pour vêtement homme, travail toute l'année, bon salaire.

DERYS

202, Ave. de Versailles — Paris (16e)

Tél. : 288-85-16

Ի ՆՊԱՍՏ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ
ՔԱՐՏԷՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵՔԵՆԱՑԻՆ

Պ. Գր. Հասլմեան 50 ֆր. կը նուիրէ (տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի կազմակերպուած փետրուար 18ի խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ա.Հարոնեան սրահը։

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փարոնաժի սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ջերմ մթնոլորտ
Գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԻՋ
Յունիս 10ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Կապոյտ Խաչի Պօ - մոնի մասնաճիւղ՝ ձեր ցանկը հրատա - րակուած է Մարտ 18ի «Յառաջ»ի թիւին մէջ (Պ. Էջ, Ա. սիւնակ)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթա - կոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄՏԵՐՄԻԿ ՅԵՐԵԿՈՑԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15-21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաւէ։

Գեղարուեստական բաժին անակնկալ - ներով։ Պար՝ հայկական եւ եւրոպական։

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք։

Սիրով կը հրաւիրուին էսաեանցիներ եւ համակիրները։

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԵՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité
aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը։ Բոլոր անդամուհիները կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Ֆոլմալ մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 24 Մարտ, Ուրբաթ օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։ 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա-Ֆո - լմալ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՋԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատրն-Պատրն,
Դանուբի աղբիւրը, Վոժերը

Երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1-3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին կառ ու նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր։

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանապուրտ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Յվալպրիւխըն մինչեւ կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատրն-Օա եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն։ Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատրն-Պատրն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեհկենպահ, Շվայնհեյմը (ճաշ), պանդան պատրաստներ եւ այցելութիւնները Դանուբի ափին։ Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ։

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով։

Մասնակցութիւն 195 ֆր.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Ի.Տ. ՃԼՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻԻԲ-ԱՆՏՐԼ ՄԱՐՍԻԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, յիշատակ յարութեան Ղազարոս, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26, Ծաղկազարդ, ըստկիզբ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք՝ 16ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան դռնբացէք ժամը 17ին։

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, կիրակնամուտք, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ լոյս ըստկիզբ ժամը 5ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյ դռնբացէք 5ին։

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք իրիկուան 5ին։

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԻԱԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷի մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէյնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիրը
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթէրսպիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18
Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86
Պարախտմբի բոլոր անդամ - անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան առենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՄԱՐՏ
VENDREDI
24 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ԴՐԴ ՏԱՐԻ — 12374

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.374

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Դէպի ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

(Հռոմի դաշնագրերու 15ամեակին առթիւ)

—o—

Ա·

Յետպատերազմեան չրջանի ամէնէն կարեւոր դէպքն էր «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները» ստեղծելու ծրագիրը, որուն նախաքայլն առնուեցաւ 15 տարի առաջ, 25 Մարտ 1957ին, Հռոմի մէջ։

Այդ օրը վեց երկիրներ՝ Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ (վերջին եօթը ծանօթ Պենելիւքս անունով) Հռոմի պատմական Կապիտոլի սրահին մէջ ստորագրեցին «Եւրատոմ»ի (Հիւլէական ուժի) եւ Միացեալ կամ Հասարակաց Շուկայի դոյզ դաշնագիրները։

Առաջին դաշնագիրը՝ բաղկացած 224 յօդուածներէ եւ յարակից մասերէ՝ կը նախատեսէր կազմել վերազգային մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար միասնական պրպտումներ կատարել եւ միասնական ուժ ճարել իրենց երկիրներէն համ դուրսէն եւ զայն դնել դաշնագիրը ծրագրուած նպատակներու համար։ Ամէն – րիկա խոստացեր էր առաջին օրէն իսկ պակասիլ Վեցերուն՝ հիւլէական ուժի տարածումը դիւրացնելու համար։

Երկրորդ դաշնագիրը՝ բաղկացած 248 յօդուածներէ եւ բազմաթիւ յաւելուածներէ՝ կը վերաբերէր Հասարակաց Շուկային։ Գլխաւոր նպատակն էր մաքսային արգելքի ջնջումը վեց երկիրներու միջեւ՝ տասնհինգ տարիներու ընթացքին 30 առ հարիւր զեղչ պիտի կատարուէր։ Ցետոյ չորս տարին անգամ մը նոր զեղչեր կատարելով, 15 տարի վերջ բոլորովին պիտի ջնջուէին մաքսատուրքն ու ապրանքի ներածման բաժնեչափերը։

Նոյն տեն ո՛չ մէկ սեղմում պիտի ըլլար վեց Պետութեանց աշխատաւորներուն մէկ երկրէն միւսը երթեւեկին, ինչպէս նաեւ դրամագլուխներու տեղափոխութեան համար։

Ինչ էր պատճառը Հռոմի դոյզ դաշնագիրներու ստորագրութեան։

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջաւորութեան արեւմտեան Եւրոպա անտեսուած էր։ Աննախընթաց օդային ռմբակոծումները կիսովին աւերակի վերածեր էին բազմաթիւ քաղաքներ ու ագարաններ, քայքայուած էր ճարտարարուեստը եւ կասած՝ առեւտուրը։

Յաղթութեան վերահաստատումէն վերջ ալ ապրուստի անհրաժեշտ ապրանքներու պակասը ժուժկալութիւն եւ ռեթումներ պարտադրեր էր կարգ մը երկիրներու, որոնց օգնութեան փութայ Միացեալ Նահանգներ՝ Մարշալի ծանօթ ծրագրով։ Ընդհակառակ այս վերջինին, արեւմտեան Եւրոպա աստիճանաբար վերականգնեց իր տնտեսութիւնը եւ ստեղծեց բնականոն վիճակ։

Ազարտ բաժնուած էր երկու հակադրաբար հակայ ճակատներու։ Արեւելքի մէջ տիրապետողն էր Խորհրդային Միութիւնը, որ յաղթական դաշնակիցներու շարքին պատերազմէն առաւ – ապան –օդուտուղն էր եղած։ Ոչ միայն զինման բանակները վտարած էր իր սահմաններէն, այլ եւ իբրեւ տէր–սիրական իր ռեւանշութեան ենթարկած էր երկրի մը քաղաքակիրթ եւ մշակոյթով բարձր երկիրներ Եւրոպայի մէջ, — Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Չեխոսլովակիա (1948 Փետրուարին), Ալպանիա եւ Եուկոսլաւիա (վերջին երկուքը չատ չանցած պիտի թօթափէին Կրեմլինի լուծը)։ Արեւելեան Գերմանիան եւ մայրաքաղաք Պերլինի մէկ մասը նոյնպէս լինկած էին Մոսկուայի տիրապետութեան տակ։

Արեւելեան ճակատին վրայ ստեղծուած քաղաքական – տնտեսական – ընկերային դոյավիճակը ցարդ ի զօրու է։ Քառորդ դարէ ի վեր տեղ տեղ փորձուած ընդվզումները — Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, մանաւանդ Հունգարիա ու Չեխոսլովաքիա — ո՛չ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն առաջ բերին «արբանեակ» կոչուած երկիրներու իրաւակարգին եւ ներքին կացութեան մէջ։ Կրեմլինի երկաթեայ բռունցքը դամոկլեան սուրի նման կախուած է անոնց գլխուն վերեւ։

Արեւմտեան ճակատին վրայ կը տիրապետեն Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, որ «ազատ աշխարհ»ի ախոյեանի պարտականութիւնն են ստանձնած։ 1950–ին Քորէայի մէջ յաղթեցան թումբ կանգնել հիւսիսէն սպառնացող համայնավարական վտանգին դէմ։

1956ին լուռ ականատես եղան Հունգարիոյ մարտիրոսութեան։ Իսկ տարիներէ ի վեր նիւթական եւ մարդկային անհուն զոհողութիւններու ենթարկուած են՝ Արեւմտեան Գերմանիան եւ մայրաքաղաք Պերլինի մէկ մասը նոյնպէս։ Արեւելեան Գերմանիան եւ մայրաքաղաք Պերլինի մէկ մասը նոյնպէս լինկած էին Մոսկուայի տիրապետութեան տակ։

Արեւելեան ճակատին վրայ ստեղծուած քաղաքական – տնտեսական – ընկերային դոյավիճակը ցարդ ի զօրու է։ Քառորդ դարէ ի վեր տեղ տեղ փորձուած ընդվզումները — Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, մանաւանդ Հունգարիա ու Չեխոսլովաքիա — ո՛չ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն առաջ բերին «արբանեակ» կոչուած երկիրներու իրաւակարգին եւ ներքին կացութեան մէկ։ Կրեմլինի երկաթեայ բռունցքը դամոկլեան սուրի նման կախուած է անոնց գլխուն վերեւ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՎԻՃԱԿ ՊԵԼՖԱՍԹԻ ՍԷՋ

—o—

ՆՈՐ ԱՀԱԲԵԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հիւսիս· Իրլանտայի ներքին կացութիւնը միշտ անորոշ պատկեր մը կը պարզէ, այլ խօսքով Լոնտոն դեռ չէ յայտնած ծրագիրը մը ներկայացնել, որ ընդունելի ըլլայ հաւասարապէս Ըլսթըրի բողոքականներուն եւ կաթոլիկներուն։

Հիւս· Իրլանտայի վարչապետը՝ Ֆոք – նըը, Անգլիոյ վարչապետին հրաւէրով Լոնտոն մեկնած է, ուր Հիթ իրեն ներ – կայացուցած է անգլիական կառավարութեան ծրագիրը՝ հարցին կարգադրութեան համար։

Դեռ վերջնական համաձայնութիւն մը չէ գոյացած եւ կը կարծուի, թէ Ֆոքնըը, նկատի առնելով Հիւս· Իրլանտայի բողոքականներու անդրդուող դիրքը, բաւական խիստ կեցուածք մըն ալ ինք որդեգրէ։

Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, Լոնտոնի ներկայացուցած ծրագիրը կը նախատեսէ անգլիացի նախարարի մը նշանակումը Ըլսթըրի մէջ՝ կարգ ու կանոնի պահպանման համար։ Մինչ կողմէ ատիճանաբար պիտի ջնջուի «վարչական ձերբակալութեան» դրութիւնը։ Ձգտենք, որ ահաբեկչական արարքներու հետեւանքով անգլիական ուժերը իրաւունք ունենան ներկայիս ձերբակալելու ոեւէ կասկածելի անձ եւ զայն բանտարկելու առանց դատի այնքան ժամանակ, որ անհրաժեշտ կը նկատուի։ Կաթոլիկները խստիւ կը բողոքեն այս հակօրինական միջոցառումին դէմ։

Լոնտոնի ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ, մինչեւ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, կաթոլիկներու ներկայացուցչութիւնը ապահովել, մնայուն կերպով եւ համապատասխան իրենց թիւին, Ըլսթըրի խորհրդարանին եւ կառավարութեան մէջ։

Մինչ Հիթ եւ Ֆոքնըը քննութեան կ'առնեն նոր ծրագիրը, Պելֆասթի, Լոնտոնդերիի եւ այլ քաղաքներու մէջ, Հիւս· Իրլանտա, Իռլի ահաբեկիչները կը շարունակեն իրենց խափանարարական գործունէութիւնը։ Առջի օր ռումբեր պայթեցուցին Պելֆասթի երկաթուղիի կայարանին եւ քաղաքին ամէնէն մեծ ու արդիական պանդոկին առջեւ։ Երկու վայրերն ալ անգործածելի դարձած են։ 70 վիրաւոր կայ եւ մեծ խուճապ ստեղծուած էր։

Երկուշաբթիէն ի վեր վեցերորդ ահաբեկումի գործողութիւնը կ'արձանագրուէր այս ձեւով։ Երկուշաբթիէն Հինգշաբթի՝ վեց հոգի մեռած եւ աւելի քան 140 հոգի վիրաւորուած էր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյացաւ Գերմանացիներու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ ինչ կը վերաբերի զերման հողագործներու ըլլալիք սակերու հատուցման։ Ծանօթ է որ կարեւոր տարակարծութիւն կար այս մասին բայց արդէն Նախագահ Փոմպիտու Զորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին յայտարարած էր· «Պէտք է կացութեան ողբերգական բնոյթ չտալ»։

ՖՈՒԹՊՈԼի Եւրոպայի բաժակի խումբերու մրցումներու չորքին Ամստերտամի Աժաքսը անգամ մը եւս պարտութեան մատնեց անգլիական Արսընալը (0–1) «վերադարձ»ի հանդիպումին, որ տեղի ունեցաւ Զորեքշաբթի իրիկուն։ Այս ձեւով Ամստերտամի Աժաքսը եւ Միլանոյի Ինթէրը ընտրուած կ'ըլլան քառորդ եզրափակիչ հանդիպումին համար։

ՁԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ 323 յաւելեալ կառախումբեր պիտի մեկնին Փարիզէն։ Ամէն գատ չատ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն վարորդներուն նկատմամբ որոնք չատ արագ կ'երթան եւ չեն յարգեր ճամբու կանոնները։

ՁՄԲՈՆ «գաղտնի բանակցայ» մը ղբրկած է Փեքին, որպէսզի փորձ կատարուի բարեւաւելու չինեւճախան յարաբերութիւնները։ Եգիպտական պատուիրակութիւն մըն ալ մեկնած է Փեքին։ Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Մահմուտ Ռիատ, Արտաքին Նախարարը։

ԻՐՋՐՈՒՄԻ եւ Կարսի չրջաններուն մէջ չարժ մը տեղի ունեցած է։ Ըստ կառավարութեան ոչ մէկ վնաս արձանագրուած է։ Մալթայի եւ Սիկիլիոյ մէջ եւս չարժեր տեղի ունեցած են։

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ 55·439 Իտալացիներ ամուսնալուծում ուզած են 1971ին։ Ասոնցմէ 16·988ը ընդունուած է։

կ'երթայ) կը շարունակէ նոյն երկդիմի խաղաքականութիւնը, որու շնորհիւ միշտ ջուրին երեսը ելած է։—

Վարչապետը պաշտօնապէս Ամերիկա կ'այցելէ, մտքինը որ բարի լուրերով վերադառնայ։ Միայն թէ որքան բարեբաստ ըլլան իր լուրերը, ծայրայեղ ճախ քարոզութիւնը հազար տեսակ բաներ պիտի ըսէ այս այցելութեան առթիւ։ Ինչին եկածը դուրս պիտի տայ, ըսի–ըսաւներու մրցանիւը պիտի խլէ։ Անուրանալի է որ Ամերիկայի դէմ տարածուն թշնամութիւն մը կայ Թուրքիոյ մէջ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հակամարտութենէն ծնած բուռն պայքար մը, որ կը պարածեն Թուրք համայնավարները։

Ակռայ զատ, ճոնսընի հանրածանօթ նմանակը եւ հակաթուրք կեցուածքը պէտք եղածէն աւելի վտանգեցին Թուրքիա – Մերիկեան բարեկամութիւնը։ Սլաւ աչ – խարհակալութեան Թուրքիոյ ներկայացուցիչները լայնօրէն չահագործեցին այս պարագան։ Իրողութիւն է որ ճոնսընն սկսաւ խոժոռ նայիլ Թուրքիոյ եւ ջնջել Թրումընի ժպտուն դէմքը։ Ջերմապէս կը մաղթենք որ վարչապետ Նիհատ Էրիմ բարեկամական այդ ժպիտը վերադանէ Նիքսընի դէմքին վրայ։

Յաջորդական դէպքերը վերջ տուին այս վիպապաշտութեան։ Այժմ վէրքեր կան, զորս պէտք է դարմանել։ Յարգելի վարչապետին Ամերիկա այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ քաղաքական ամէնէն նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, որոնք ընդունակ են բարւոքել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Ափիոնի խնդիրը այն – քան ալ կարեւոր չէ։ Մենք պարտաւոր էինք վաղուց ընդառաջ երթալ այդ պահանջին, իբր յանձնառութիւն մը քաղաքակիրթ աշխարհին հանդէպ, մարդկային պարտականութեան մը իրագործում։ Մնայ որ ափիոնի մշակը այսօր զոհ է իրեն տրուած հատուցումէն։ Պոռչտաղնները անոնք են որոնք Ամերիկայի կատաղի թշնամիներն են, ձախակողմեան – ները եւ նաեւ անոնք որոնց ինչ որ տաս, դարձեալ քիչ կը դտնեն։ Կառավարութիւնը, որ հայրենակիցներուն բարօրութիւնը կը բաղձայ միայն, ափիոնէն չատ աւելի կարեւոր հատոյթ մը ապահոված է այսօր։

Կրնանք պնդել թէ Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի մէջեւ մեծ տարակարծութիւններ չկան ներկայիս։ Բայց եւ այնպէս այնպիսի խնդիրներ կան, որոնք կրնան յանկարծակի ծագիլ։ Կը յուսանք թէ յարգելի Էրիմ այս անսպասելի հարցերուն խորերը պիտի իջնէ եւ անոնց չուրջ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ։ Օրինակ, առաձգական ռազմավարութեան մը մասին ՆԱՏՕի ճակատին քովերը ի՞նչպէս պիտի պաչտպանեն։ Կարելի չէ՞ օրինակ կիրարկել այնպիսի քաղաքականութիւն մը որ կարենայ փարատել Միջին Արեւելքի տագնապը, խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն բերել այդ երկիրներուն։ Կարելի չէ՞ նաեւ որոշ համեմատութիւնով մը եւ բարեկամաբար ձեռք առնել Եգիպտոսի ցաւերը, ոչ թէ Իսրայէլի դէմ իբր վրէժխնդրութիւն, այլ իբր երկրի մը վէրքերը զորս պէտք է դարմանել և կապել

Մենք կ'ուզենք չարունակել այն բարեկամութիւնը, որ հիմնուած է ամերիկացի մեծ ազգին եւ Թուրք ազգին կողմէ։ Ջերմօրէն կը բաղձանք որ ուժէն, հարբուտութենէն ծնած չփացածութիւնը այսուհետեւ սրտաբեկութիւն առաջ չբերէ։ Կառավարութիւնը ոչինչ կրնայ ընել ազգային քննոտութիւններուն։ Ամէն լինչ կախում ունի Նիքսընի ընթացքէն, որ երբ յաջողի ջնջել Թուրք սրտաբեկութիւնը, բոլորս միասին պիտի քաղենք ազդովին վերահաստատուած բարեկամութեան մը պտուղները։

ԱԿԱԴ. ԳՐ. ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ

Ա.

Մեծ լեզուաբանին առաջին «դասագիրքը» իր մայրենի Աշտարակի բարբառն էր։ Անոր ուշադրութիւնը կը գրաւէին ժողովրդական աւանդութիւնները, սովորութիւնները ու անցեալի մտածումին վերապրումները։ Ան կ'ուզէր պիտնալ անոնց ծնունդին եւ զարգացումին պատմութիւնը։

1908ին Ղափանցեան կը տեղափոխուի Պետերբուրգ եւ կ'ընդունուի Արեւելեան Լեզուներու ճիւղին հայ – վրացական բաժինը։ Հոն կը լսէ լուրջ դասախօսութիւններ հնդեւրոպական լեզուներու համեմատական քերականութեան եւ ընդհանուր լեզուաբանութեան վերաբերեալ. «Իմ լաւագոյն փրոֆեսօրներն էին, իր ինքնահենապաշտութեան մէջ գրած է ան, Ն. Մառը, Կ. Զալեմանը, Ի. Պոտուէն տի–Գուրտէնէն, Ն. Ադոնցը, Ի. Ջամախիշվիլին, Բուլիչը», որոնք կը համարուէին կարկառուն դէմքեր։ Անոնց բարձր գնահատանքին արժանացած է անոր «Հնդեւրոպական յեռանդեզուային բաղաձայնները հայերէնում» աշխատութիւնը։

1913ին առաջին կարգի վկայականով կ'աւարտէ Պետերբուրգի պետական համալսարանը եւ կը վերադառնայ Հայաստան՝ լեզուաբանական լուրջ պատրաստութեամբ։

1913էն 1918 էջմիածնի մէջ կը զբաղի ուսուցչութեամբ. կը դասաւանդէ ընդհանուր լեզուաբանութիւն, հայերէնի համեմատական քերականութիւն։ Անոր հայագիտական առաջին ուսումնասիրութիւնները կը տպագրուին «Արարատ» ամսագրին մէջ 1914ին («Հնադոյն մի քանի յուշարձաններ», «Լեզուաբանական դիտցիպլիններ և լեզու»)։ Ա. համաչխար – հային պատերազմի հետեւանքով, երբ կը փակուի էջմիածինի ճեմարանը, Ղափանցեան կը փոխադրուի Երեւան։

Պետական համալսարանի մէջ պաշտօն կը վարէ հիմնադրութեան օրէն։ 1925էն սկսեալ լոյս կը տեսնեն անոր հայագիտական եւ լեզուաբանական կարեւոր աշխատութիւնները։ 1943ին, երբ կը հիմնուի Գիտութիւններու Ակադեմիան, կը դառնայ անոր հիմնադիր անդամներէն մէկը։ Մօտաւորապէս հինգ տարի կը զեկավարէ ակադեմիայի հասարակական գիտութիւններու բաժինը, իսկ 1950էն 1956՝ լեզուի հիմնարկութիւնը։

Ան յատուկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ Հայոց լեզուի պատմութեան հին շրջանի հարցերուն։ Առանձնապէս մեծ են անոր ծառայութիւնները պարզելու խեթերէն, խուռիերէն, ուրարտերէն, բալայերէն, ասսուրերէն եւ այլ լեզուներու աղերսը հայերէնի հետ։ Անոր գրչին կը պատկանին բազմաթիւ հայերէն բառերու ստուգաբանութիւններ՝ կապուած շարք մը հին, մեռած լեզուներու հետ։

Ակադ. Ղափանցեանի գիտական հետաքրքրութիւնները նուիրուած են հայագիտութեան կարեւոր հարցերուն։ Առանցքէ յատկապէս պէտք է յիշատակել «Ընդհանուր լեզուաբանութիւն», «Ուրարտուի պատմութիւն», «Խեթական աստուածները Հայերի մօտ», «Հին Հայաստանի տեղանունների պատմա – լեզուաբանական նշանակութիւնը», «Արա Գեղեցիկի պաշտամունքը», «Հայոց լեզուի ծագման հարցի շուրջը», «Հայաստան՝ Հայերի բնօրրան», «Պատմալեզուաբանական աշխատութիւններ» (հատոր Ա.), «Հայոց լեզուի պատմութիւն» (հին շրջան) եւայլն։

Ղափանցեան վերահաստատեց պատմական այն կապերը, որոնք գոյութիւն ունեցած են Հայերու եւ իրենց շրջապատի հին ցեղերուն ու ազգերուն միջեւ՝ մեր զարաշրջանէն հազարամեակներ առաջ։ Հայերէնագիտական հարցերու մէջ ան նոր մօտեցում մը ունեցաւ յատկապէս 1930ական թուականներէն սկսեալ, երբ հայագիտական հարցերու աւելի լայն ընդգրկումի եւ պարզաբանումի համար կ'ուսումնասիրէ փոքր ասիական քանի մը մեռած լեզուներ եւ սեպագիրները։ Այդ լեզուները պատմութեան թատերաբեմէն անհետացած են մինչեւ նոր զարաշրջանը՝ գիտական աշխարհին եւ պատմութեան ձգելով մեծ քանակութեամբ լեզուական հարուստ փաստեր։ Բազմաթիւ աղիւսներու, տասնեակ քարերու, քարակոթողներու եւ ժայռերու վրայ անոնցմէ մնացած են բեւեռագիր արձանագրութիւններ, որոնք հետզհետէ կը վերծանուին։

Մասնագէտ այդ լեզուներու՝ ան ուղեց պարզել, թէ ասոնք ինչ հեռաւ կամ աղեցութիւն ձգած են իրենց դրացի հնադարեան ժողովուրդներուն մշակոյթին եւ լեզուներուն վրայ։ Անոր աշխատութիւնները կը պարզեն, թէ այդ լեզուները անհետ չեն կորսուած, այլ իրենց լուման մտցուցած են նախ եւ առաջ հայերէնին մէջ։ Այդ չարքին պատկանող անոր աշխատութիւններէն առաջինը՝ «Զեթթօ Արմենիաքա»ն է, ուր հեղինակը կը պարզէ խեթական եւ հայկական լեզուական ընդհանրութիւններ եւ կը դանէ, որ ասոնք փոխառութիւններ չեն, այլ կուգան վաղեմի օրերէ, թերեւս հայ ժողովուրդի կազմաւորումի շրջանէն։ Ան ցոյց տուած է հարիւրէ աւելի փաստ։

Միւս աշխատութիւնը, որու մէջ Ղափանցեան կը պարզէ հայերէնին սերտ աղերսը փոքր ասիական լեզուներու հետ, «Հին Հայաստանի տեղանուններու պատմա – լեզուաբանական նշանակութիւնը» ռուսերէնով մենագրութիւնն է։

Ան համաձայն չէ ոմանց այն կարծիքին հետ (Ն. Մառ), թէ արմանիկը յղնակի իմաստ ունի. ըստ անոր այդ մանիկը կ'արտայայտէ տեղի մը բնակիչ ըլլալու իմաստը եւ համարժէք է ացի ածանցին, ինչպէս Գուգարք, Գոգարէնի։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԵՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՅՆԹԱՊ

Կիլիկեան յուշերս թերի պիտի մնային եթէ Մարաշէն յետոյ չ'անդրադառնայի Այնթապի, Սիսի, Հաճընի պատմական հերոսամարտերուն։

Պաշտօնիս բերմամբ, անձնապէս չեմ մասնակցած վերոյիշեալ կռիւներուն թէեւ կը պատկանէի Լեգէոնի երրորդ դումարտակին։

Սակայն, Կիլիկիոյ մայրաքաղաքին՝ Ատանայի մէջ իմ ունեցած մօտիկ յարաբերութիւնները ըլլայ Ֆրանս. զինուորական – կան շրջանակներուն, ըլլայ կամաւոր ընկերներուս եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. ակումբի կեանքին եւ Այնթապցիներու հետ մօտիկ շփումներուս, ի վիճակի եմ բաւական ճշդիւթ կերպով տեղեկութիւններ տալ, որով խղճի պարտք համարեցայ դրի առնել զանոնք։

Շատ է գրուած այս մասին, սակայն քաջարի հայ ժողովուրդի հերոսական գրուագներու մասին որքան ալ գրուի, դարձեալ քիչ է։

Անհրաժեշտ է որ խօսուի ու գրուի մեր հերոսներուն, քաջերուն, նուիրեալներու՝ վարդաններու, Անդրանիկներու, Սերոբներու, Քրիստափորներու, Սարգսեաններու հերոսներուն մասին, խրատ – խուսելու համար նոր սերունդը և հպարտացնելու ու խանդավառելու Հայութիւնը և մանաւանդ վառ պահելու Հայու աղդային ոգին։

Եթէ մեր թշնամիները մեծ պատասխանատուութիւն ունին պատմութեան առջեւ, ընդունինք սակայն որ մենք ալ ունեցանք սխալներ։

Հազարաւոր անմեղներու կարաւանները, քանի մը ոստիկանի առաջնորդութեամբ քշուեցան Տէր Զօրի անապատները ու ջարդուեցան ոչխարներու նման։

Մեր յոյսը միշտ օտարներու վրայ դրած, թմրեցուցինք մեր մէջ քաջ Հայու ոգին եւ սպասեցինք որ ուրիշները հերկեն մեր դաշտերը ու մենք վայելենք պտուղը։ «Օտարէն չկայ յոյս»ի սկզբունքը մոռացութեան տուինք։

Մխիթարական է անշուշտ հաստատել, որ այսօրուան Հայը 1915ի Հայը չէ, սակայն պէտք չէ թոյլ տանք որ չքանայ այդ առնական ոգին։

Այս խորհրդածութիւններէն յետոյ սկսիմ խօսիլ Այնթապի հերոսամարտի մասին։

Թուրքը «Ղազի» Այնթապ անունը տուաւ անոր անպատակառօրէն երբ այդ փառքը պէտք է երթայ Հայութեան։

Այնթապը նկատուած էր Կիլիկիոյ ընտրանի ամէնէն բարեկեցիկ ու կրթանուէր շրջանը։ Աքսորի ընթացքին մօտ երեսուն հազար Հայութիւնը — ժողովուրդի երեք քառորդը — քշուեցաւ Տէր Զօրի անապատները։ Զինադադարին, երբ անգլիական բանակը գրաւեց Այնթապը, երկրի ստացած ապահով վիճակէն քաջալերուած ողջ մնացողները վերադարձան իրենց տուները, ուրիշ շրջաններու, մանաւանդ Սեբաստացի Հայեր եւս եկան բնակութիւն հաստատել, այսպէսով բերեան, Արեւէշ եւայլն։ Գետերու եւ լիճերու անուններէն՝ Սեւան, Արածանի, Ախուրեան։ Բառերէն՝ աւան, ագի, ագի, աղեղ, աղորդ, գարմ, շերտ, ծով, ծէս, երկիր, ուրուական եւայլն։ (Մօտ 400 ուրարտերէն բառերուն 5–7 տոկոսը կայ հայերէնի մէջ)։ Հայ ժողովուրդը իր ազատագրութիւններուն մէջ պահպանած է Ուրարտուի առաջին թագաւոր Արամեայի անունը՝ Արամ ձեւով, զայն համարելով իր նախահայրերէն մէկը։ Հայկական ունի վերջածանց ունեցող մականունները ուրարտական ծագում ունին (Արծրունի, Խոռխոռունի, Բզնունի, Ռշտունի եւայլն)։ Ուրարտուի մայրաքաղաքները՝ Տուշպա (Վան) եւ Արգիշտիխինիլի (Արմաւիր) հանդիսացած են մեծ քաղաքներ՝ Հայաստանի սահմաններուն մէջ։ Հայ ժողովուրդը իւրացուցած է ուրարտական շինարարական արուեստին նուաճումները, ոռոգումի արուեստը, արհեստներն ու յատկապէս մետաղներու մշակումը, քարաչէն գանազան կառոյցումներու մասնագիտութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՕՏԱՐ ԷԶԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

— Տէր նախապահ, որովհետեւ չեմ ուզեր յիմարանոց մը ղրկուիլ եւ նախամեծար կը համարիմ կառափնատը, ուստի ամէն ինչ պիտի ըսեմ ձեզի։ Այդ մարդն ու այդ կինը սպաննեցի վանդի իմ ծնողքս էին։ Հիմա մտիկ ըրէք ու գտաեցէք պիս։

«Կին մը գտակ մը ծնելով՝ զայն ծըծմայրի մը ղրկեց տեղ մը։ Գոնէ պիտնար թէ իր մեղսակիցը ո՛ր ղին տարաւ այդ անմեղ պզտիկը որ գտատպարտուած էր յաւիտենական թշուառութեան, ապօրէն ծնունդի մը այպանքին, աւելի՛ մահ – ւան, քանի որ անտէրունչ թողուցին զայն, քանի որ առնտուն, ա՛լ ամօսկանը չսառնալով, կրնար՝ ինչպէս կ'ընեն չատ անդամ, թողուլ որ հալի մաշի ան, քաղցէն տուայտի ու մեռնի իր լքումին մէջ։ Զիս դիեցնող կինը պարկեշտ մէկը եղաւ, աւելի պարկեշտ, աւելի կին, աւելի վեհոգի, աւելի մայր քան իմ մայրս։ Մեծցուց պիս։ Սխալ մը գործեց այդպէս իր պարտականութիւնը կատարելով։ Աւելի լաւ է թողուլ որ կորսուին այն հէք մանուկները որոնք, բնակավայրերէ հեռու նետուած աղբերու պէս, արուարձաններու դիւղերը կը նետուին։ Մեծցայ այն տարտամ տպաւորութեամբ, թէ անպատուութիւն մը կը կրէի իմ մէջս։ Ընկերներս օր մը «պիտակ» կոչեցին զիս։ Այդ բառին նշանակութիւնը չէին դիտեր, իրենցմէ մէկը ծնողքէն լսած էր, ես ալ չէի դիտեր, բայց զգացի։

«Կրնամ ըսել թէ դպրոցին ամէնէն խելացի տղոցմէն մէկն էի. պիտի կրնայի պարկեշտ մարդ մը ըլլալ, տէր նախահայր, թերեւս բարձր մարդ մը, եթէ ծնողքս զիս լքելու ոճիրը գործած չըլլար։ Ինծի դէմ գործեցին այդ ոճիրը։ Ես գոհն եղայ, իրենք՝ յանցաւորները։ Ես անպաշտպան էի, իրենք եղան անդութ. պարտ էին զիս սիրել, ու լքեցին զիս։ Ես իրենց կը պարտէի կեանքս – բայց կեանքը պարգե՞ւ մըն է միթէ։ Իմինս, ամէն պարագայի տակ, դժբախտութիւն մըն էր լոկ։ Իրենց ամօթալի լքումէն յետոյ՝ վրէժխնդրութի՛ւն մխայն կը պարտէի անոնց։ Ինծի հանդէպ ունեցան ամէնէն ամարդի, ամէնէն ստորին, ամէնէն հրէշային ընթացքը զոր կարելի ըլլայ ցոյց տալ ոեւէ արարածի նկատմամբ։

«Նախատակոծ մարդ մը կը հարուածէ. մարդ մը որուն մէկ ինչքը զողցած են՝ զայն ետ կ'առնէ բռնութեամբ։ Խաբուող, նահատակուող մարդ մը կը սպաննէ. ապտակուող մարդ մը կը սպաննէ։ անպատուուող մարդ մը կը սպաննէ։ Ես, բարոյապէս ա՛լ աւելի զողցուած, խաբուած, նահատակուած, ապտակուած էի, ա՛լ աւելի անպատուուած քան բոլոր անոնք՝ որոնց զայրոյթին վրայ արձակուած կը կարդաք։

«Վրէժս լուծեցի, սպաննեցի։ Իմ օրինաւոր իրաւունքս էր այդ։ Իրենց երջանիկ կեանքը խլեցի այն գարշելի կեանքին փոխարէն զոր պարտադրեր էին ինծի։ Ըրածս ծնողասպանութի՛ւն էր՝ պիտի ըսէք։ Բայց իմ ծնո՞ղքս էին այդ մարդիկը որոնց համար նողկալի բեռ մը, սար – սափ մը, այպանքի արատ մըն էի ես. որոնց համար իմ ծնունդս փորձանք մը եղաւ եւ կեանքս՝ ամօթի սպառնալիք մը։ Եսասիրական հաճոյք մը կը փնտռէին իրենք, եւ ահա անսպասելի զաւակ մը ունեցան։ Ու մէջտեղէն վերցուցին զայն։ Երբ կարդն էնծի եկաւ, ես ալ նո՛յնն ըրի իրենց։ Եւ սակայն, դեռ վերջերս պատրաստ էի զիրենք սիրելու։

«Երկու տարի կ'ընէ որ, ինչպէս ըսի արդէն, մարդը՝ հայրս, առաջին անդամ ըլլալով խանութս մտաւ։ Բան մը չէի կասկածեր։ Ցանձնարարեց որ երկու կտոր սի չինեմ։ Եաքէն խմացայ որ պիւղտյինէրէն տեղեկութիւններ քաղեր էր իմ մասիս, բոլորովին զաղտնի մնալու պայմանաւ անչուշտ։ Անկէ վերջ յաճախ գալ եկաւ. կ'աշխատցնէր զիս եւ աղէկ կը վճարէր։ Երբեմն նոյնիսկ սա կամ նա խնդրին վրայ խօսակցութիւն մը կը բանար։ Կը զգայի թէ կը սիրէի զինքը։

«Ներկայ տարիին սկիզբը հետը իրար նաեւ կինը, մայրս։ Երբ ներս մտաւ, այնպէս կը դողար որ կարծեցի թէ չղջիկին հիւանդութենէ մը բռնուած էր։ Ճերմակ աթոռ մը եւ գտակ մը չուր ուղեց։ Բերանը չբացաւ, խենթի պէս կարմիր ներուս նայեցաւ, եւ ամուսինին ուղղած բոլոր հարցումներուն այո կամ ոչ կը պատասխանէր սարէն ձորէն։ Երբ մեկնեցաւ, մտածեցի թէ քիչ մը փախուկ ըլլալու էր։ Ցաջորդ օրուս նորէն եկաւ, հանդարտ էր եւ ինդինքը զսպած. այդ օրը երկար բարակ չաղակրատեցին կեցան եւ խոշոր յանձնարարութիւն մը ըրին։ Երեք անդամ եւս տեսայ կինը, առանց բան մը գուշակելու. բայց օր մը յանկարծ սկսաւ իմ կեանքիս, մանկութեանս, ծնողքիս մասին խօսիլ։ Պատասխանեցի. «Ծնողքս, տիկին, թշուառական մարդիկ էին որոնք լքեցին զիս»։ Այն ատեն ձեռքը սրտին տարաւ ու դեռին ինկաւ ուշագնաց։ Մտածեցի խափոյն. «Մայրս է», բայց չանսացի բան մը կռահել չտալ. կ'ուզէի որ խանութ դար նորէն։

Կի ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

նախնութեան թիւը բարձրացաւ տասնեւութ հազարի:

1919ին, անգլիական զօրաւոր բանակը կը հեռանար ու ֆրանսական զօրքը կը փոխարինէր զայն Գնդ. Ֆլի-Սէնթ-Մաուիի հրամանատարութեան տակ, սակաւաթիւ ֆրանսացի պինուորներով ու Հայկական Լեգէոնի երրորդ գումարտակով:

Ֆրանսական իշխանութիւնները, Թուրքը սիրաշահելու նպատակաւ դիւանագիտութիւն ցոյց տուին, առանց ճանչնալու այդ մարդիկը, որոնք տկարութեան վերապրեցին Ֆրանսացիներու այս կեց-ուածքը:

Տեղւոյն երեւելիներէն, Ազգ. Մխու-թեան անդամ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան — ներկայիս Պէյրութ — եւ Խորէն Վարժապետեան իրենց չփումներով, առիթը չէին փախցներ զգուշացնելու Ֆրանսական իշխանութիւնները, սակայն անոնք հաւատք չէին ընծայեր, կը կարծէին թէ վրէժ-խնդրական ոգիի արդիւնք են Հայերու այս թելադրութիւնները: Ֆրանսացիք տակաւին չէին ճանչնար Թուրքը. նաեւ ուրիշ պատճառներ որոնց մասին պիտի անդրադառնամ յետագային, ծը-նունդ տուին Այնթապի ազէտին:

Քէմալական չարժումը սկսած էր տարածուիլ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, որու առմանները երթալով երկաբեցան մին-չեւ կիլիկիա: Մարաշի ղէպքը, որ տասնեակ հազար Հայերու կորուստին պատճառ եղաւ, որ մեծ մտավախութիւն եւ յուզում առեղծուի Հայութեան մէջ: Զէ-թէներու խումբեր այլեւս աղ ու ճախ իրենց ներկայութիւնը ղղալի կը դարձնէին, մասնաւորաբար հայ գիւղացիներու վրայ յարձակելով: Ահ ու սարսափը սկսած էր տիրել ժողովրդային խաւերու մէջ:

Այնթապի մէջ Դաշնակցութիւնը եղած է միշտ ամենաղօր կուսակցութիւնը: Անոր զլխաւոր գործը եղած է չարունակաբար, ինքնապաշտպանութեան միջոց-ներու մասին մտածել, ու դասախօսու-թիւններով, ժողովներով, լսարաններով պարտադրել թէ՛ իր ընկերները եւ թէ ժողովուրդը զինուելու:

Դաշնակցութիւնը անակնկալներու առաջն առնելու համար աչխատեցաւ որ թրքական թաղերը բնակող բոլոր Հայերը փոխադրուին հայկական թաղամասերը, ինչ որ տեղի ունեցաւ ամենակարճ ժամանակի մէջ: Օրէ օր կը սպասուէր տըխուր դէպքերու:

Դարձեալ Դաշնակցութիւնն էր որ Յունուարի վերջերը ներկայացուցչական ժողովի մը կը հրաւիրէր իր ակումբին մէջ, կը պարզէր կացութեան լրջութիւնը եւ կառավարիչը կազմել զինուորական մարմին մը, ինքնապաշտպանութեան համար պէտք եղած կարգադրութիւնները որո-շելու նպատակաւ:

Կը կազմուէր այդ մարմինը նախագա-հութեամբ ընկ. Խ. Վարժապետեանի, Աւետիս Գալէմքեարեանի, Լեւոնեան Ա-ռուրէ եւ Մկրտիչ Արարատեանէ: Սոյն մարմինը լիազօրութիւն կը ստանար զի-նում կատարել հնչակեաններու, ռամկա-վարներու չէզոք անձերու, ինքնապաշտ-պանութեան համաղգային ընոյթ տալու եւ մանաւանդ տեղեկանալու թէ ի՛նչ քա-նակութեամբ տրամադրելիք զէնք ղոյու-թիւն ունի:

Այս ժողովը տեղի կ'ունենար ներկա-յութեամբ Հնչակեան, Ռամկավար կու-սակցութեանց ներկայացուցիչներուն: Կը պարզուէր որ ինքնապաշտպանութեան համար 45 զէնք միայն զոյութիւն ունէր տրամադրելի, որուն 35ը դաշնակցական ընկերներուն, տասը հնչակեաններու եւ չէզոքներու, իսկ ռամկավար ներկայա-ցուցիչը կը յայտնէ որ ոչ մէկ զէնք ունին:

Այս պայմաններու մէջ մարմինը զործի կը ձեռնարկէր առանց վհատելու եւ չըր-ջանը կը բաժնէր թուրքիկ խումբերու՝ ուրոյն խմբապետներով:

Ժողովուրդը քաջալերուած իր կարգին կը լծուէր պատնէշներու չինութեան, ոզի ի բուն, կը մաքրուէին զէնքերը, յայտնի գինագործ Աւետիս Գալէմքեարեան կը սկսի պայթուցիկ ռումբերու պատրաս-տութեան:

Այնթապ ոգեւորուած մէկ մարդ նման պատրաստ է դիմադրաւելու թրքական բոլոր յարձակումները:

Պ. ՉՊՈՒՒՔՃԵԱՆ

ԼԵՀ ՓԱՂԱՓԻ ՄԸ ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԸ

Լեհաստանի Զամոստիէ քաղաքի կեդ-րոնական թաղամասին մէջ, վերջերս, յայտնաբերուած է հայերէն արձանագրու-թիւն մը՝ զետեղուած չէնքի մը պատըչ-դամի վերանին վրայ: Ասիկա տան եւ ա-նոր բնակիչներուն ուղղուած բարեմաղ-թութիւն մըն է: Լեհ պատմաբաններու քննութիւնը ցոյց տուած է, թէ Ազամ Մխկեւիչ հրապարակի այդ չէնքը 1591-1744 պատկանած է քաղաքի ունեւոր Հայերուն: Նոյն քաղաքի Հայկական փո-ղոցի թիւ 20 չէնքի վերաններէն մէկուն վրայ զրեթէ նոյն բովանդակութեամբ լեհերէն արձանագրութիւն մը դտնուած էր անցեալին, որու հեղինակները այդ տան հայ տէրերը եղած են: Այս արձա-նագրութիւններու մասին զրած են Հ. Գաւառցկի, Զ. Գաւղղիկ եւ Զ. Բարա-նովսկա: Շուրջ տասը տարի է, որ Զա-մոստիէի հայկական թաղամասի զեղե-ցիկ չէնքերը զրաւած էին լեհ արուես-տագէտներու ուշադրութիւնը, որոնք խնամքով կը վերանորոգէն զանոնք իր-րեւ ճարտարապետական յուշարձաններ:

Ցայտնի իրողութիւն է, որ հինէն ի վեր Հայերը սովորութիւն ունէին արձանա-գրութիւններ զետեղել իրենց չինած չէն-քերուն եւ յուշարձաններուն վրայ: Լե-հաստան, Ուկրայինա եւ այլ վայրեր զաղ-թած Հայերը արձանագրութեան համար օգտագործած են նաեւ չէնքերու զերան-ները: Այդ ձեւի արձանագրութիւններ դտնուած են նաեւ Արեւմտեան Ուկրայ-նիոյ հայաշատ քաղաքներու մէջ եւ ներ-կայիս անոնք կը յուցադրուին Լվովի պատմութեան թանգարանը:

Հայերը Զամոստիէ հաստատուած են աւելի քան 400 տարի առաջ եւ արժանա-ցած են լեհ իշխանութիւններու բարեա-կամ վերաբերումին: 1585ին հրովար-տակով մը իրաւունք կը տրուէր տեղացի Հայերուն ազատ զբաղիլ զանազան ար-հեստներով եւ առեւտուրով, ունենալ սե-փական դատարան՝ Հայոց դատաստանա-զիրքի կիրարկումով: Հոն կը հաստատ-ուին բազմաթիւ հայ զաղթականներ Թուրքիայէ, Պարսկաստանէ, Ղրիմէ եւ Լեհաստանի այլ վայրերէ: Գաղութը զո-յութիւն ունեցած է աւելի քան երկու դար եւ զարձած է հայ զրչութեան փոքր կեդ-րոններէն մէկը: Հոն աչխատած են զրիչ-ներ Յակոբ Դպիր, Լուսիկ Սարկաւագ, Նիկոլ Երէց, Վարդերէս Աստուածատուր, Մարութիայ Դպիր Ամասիացի, Յովհան-նէս, Դաւիթ Սարկաւագ: Զամոստիէ ծնած է լեհահայ ծանօթ մտաւորականը՝ Սիմէոն Լեհացի: Զամոստիէի հայ զա-ղութը կարեւոր դեր է խաղացած Լե-հաստանի եւ արեւելեան կարգ մը երկիր-ներու միջեւ հաստատուած առեւտրական եւ մչակութային կապերուն մէջ:

Այդ կապերուն, ինչպէս նաեւ զաղու-թի պատմութեան ուսումնասիրութեամբ զբաղած է Լիւվիլնի համալսարանի դո-ցէնտ, տոքթէօր Միրոսլաւա Զաղժեւսկա-Դուբասովա, որ քանի մը տարի առաջ այդ հարցերուն նուիրուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը լոյս ընծայեց Լիւվիլնի մէջ:

« Պատմա – բանասիրական Հանդէս »ի մէջ լայն տեղեկագրութիւն մը ունի այս մասին լեհ արեւելագէտ տոքթէօր Ե. Տրիյարսկի:

ԱՌԱԾԱՆԻ

Երբ մանուկը մկրտուած է՝ սանահայ-րերը չեն պակսիր: (Անգլիական)

Եթէ դիտութիւնը հայրենիք չունի, դէտունը ունի: (Ֆրանսական)

Պատերազմի նժոյգները սահմանազը – լուխներուն վրայ կը ծնին: (Չինական)

Ծննդավայրը դեղեցիկ է, դերեզման իսկ ըլլայ: (Արաբական)

Ծռած կողմդ կ'իյնաս: (Ֆրանսական)

Ով որ իրրեւ փրկիչ կը ներկայանայ՝ կրնայ խաչուիլ: (Սպանական)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՒՏՐԱԼԻՈՑ հայ զաղութը ունի երկու չաբաթօրեայ հայկական վարժարան՝ « Թարզմանչաց » եւ « Փափազեան » անուններով: Առաջինը, որ կը դտնուի Սիտնէյ Վիլուպի հայաշատ թաղամասը, հիմնուած է եօթը տարի առաջ: 1971ին վարժարանի աչակերտութեան թիւը 200է աւելի եղած է, մանկապարտէզի, նախա-պատրաստականի եւ նախակրթարանի բաժիններով: Ուսուցչութեան կազմը կը բաղկանայ տասը դասատուներէ: Կը դա-սաւանդուին հայերէն քերականութիւն եւ Հայոց պատմութիւն: Երկրորդը՝ Գապ-րամաթայի հայահոծ չրջանը, հինգ տա-րի առաջ հիմնուած է: « Փափազեան » վարժարանի անցեալ տարեչրջանի աչա-կերտութեան թիւն է եղած 126 հոգի: Ունի չորս դասարան, իր մանկապար-տէզի եւ նախակրթարանի բաժիններով: Ուսուցչութեան թիւը 7 հոգի: Զոյգ վար-ժարաններն ալ կը զեկավարուին Հայ Մչակութային Միութեան նչանակած հո-զաբարձութեամբ:

ԵՒՈՎՊԻՈՑ հայ զաղութը կը հաչուէ 1000–1500 Հայ, մեծ մասամբ Կիլիկեցի: Մեծամասնութիւնը կ'ապրի Սախս Ապա-պա: Գաղութը ունի իր եկեղեցին՝ Ս. Գէորգ եւ զպրոցը՝ «Գէորգով Ազգային վարժարան»: Աչակերտութեան թիւն է մօտ հարիւր հոգի: Դպրոցի նոր տնօրէնն է երիտասարդ լիբանահայ Անդրանիկ Ե-կէնեան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ քալելու ախոյեանութեան մրցումը տեղի ունեցած է Պուրճ Համու-մի քաղաքապետարանի դաչտին վրայ: 22 մարզիկներ մասնակցած են այս մըր-ցումին, որ վերջ դտած է Էլի Տաքչեանի վայրկան յաղթանակով: Լիբանանի ա-խոյեանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

—o—

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր զրականութեան եւ արուեստի, թիւ 1–2 (Յունուար – Փետր-ուար) 1972, նուիրուած Պետրոս Դուր – եանի մահուան հարիւրամեակին: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Եթէ զործը այս հանգամանքը չառնէր, հոգս անդամ չէ, եղրակացուց Մար-զար էֆէնտի, բայց հիմա ալ արժանա-պատուութեան խնդիր զարձած է լինել համար... այդ ժամկոչը հոգ չի կրնար մնալ...

— Այսպէս է, հաստատեց Քերովբէ է-ֆէնտի:

— Դուն ալ եթէ իմ տեղս ըլլայիր, այսպէս պիտի չվարուէի՞ր:

— Ինակնաբար:

— Հիմա դուն իրրեւ վարչութեան ան-դամ չի՞ս կրնար այդ ժամկոչը հոնկէ վռնտել տալ:

Քերովբէ էֆէնտին պահ մը մտածեց, ճակատը չփեց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչպէս կարելի է միջամտել, երբ խնդիրը վարչութեան սեղանին վրայ չէ:

— Ճաէ՛լմ, բ'ևրնէ բէ՛բան լմացած կ'ըլ-լաք եւ թաղին մէջ տիրող յուզումը հան-դարտեցնելու համար թաղական խոր – հուրդին հրաման կ'ընէք, –որ Վարդան աղբարը ճամբուի:

— Զըլլար, Մարդար էֆէնտի, չըլլար, մենք մեր կողմէ չենք կրնար միջամտել, ուրիչ ճամբայ մը դտնելու է...

— Մտածէ տեսնենք, դուն ասանկ զոր-ծերու մէջ աւելի փորձառութիւն ունիս:

Քերովբէ էֆէնտի սիկարէթ մը վա-ռեց, մուխը դէպի ճեղունը արձակեց ու ըսաւ.

— Թաղեցիներուն տրամադրութիւնն ի՞նչ է ժամկոչին ու թաղական խորհուր-դին հանդէպ:

— Ամէնքն ալ այս եղած խաղբութիւնը կը դատապարտեն կոր...

— Նոյնիսկ կարծեմ ըսիք, որ թաղա-կան խորհուրդի մէջ ալ երկու անդամ ժամկոչին հակառակ են:

— Այո, հաստատեց Մարդար էֆէնտի, Մանուկ աղան եւ մէյ մըն ալ ուրիչ մը:

— Այն ատեն տեսէք ինչ կ'ընէք. թա-ղեցիները Թող բողոքագիր մը մատուցա-նեն մեզի. միւս կողմէ ալ երկու թաղա-կանները պատճառաբանեալ հրաժարական մը տան, այն ատեն վարչութիւնը իրա-ւունք կ'ունենայ միջամտելու, քննութիւն կատարելու եւ պարտ ու պատշաճը տնօ-րինելու:

— Բայց ատով խնդիրը որչափ մեծ-ցուցած պիտի ըլլանք:

— Ի՞նչ ընենք, ուրիչ կերպ մենք չենք կրնար միջամտել:

Երկու բարեկամները քիչ մը եւս չա-րունակեցին իրենց խօսակցութիւնը, եւ Մարդար էֆէնտի հրաժեչտ առնելով մեկ-նեցաւ:

Զըլլայ նէ անանկ ընենք, կը խորհէր ճամբան, հանրագրութիւն մը պատրաս-տենք, ստորագրել տանք, հարկաւ քանի մը հարիւր ստորագրութիւն կրնանք հա-ւաքել...

Ճամբան նչմարեց իր աղգական խմբա-գիրը, որ աճապարանքով կ'երթար եւ իսկոյն յիչեց, որ անոր ալ խօսելիք ունէր:

— Նշանի՛կ, Նշանի՛կ, պոռաց:

Խմբագիրը կեցաւ, տեսաւ Մարդար է-ֆէնտին ու վազեց եկաւ ժպտերես:

— Ի՞նչ ասանկ կը վազես կոր, ըսաւ վաճառականը:

— Խմբագրատուն կ'երթայի կոր... ուշ մնացի:

— Սա մեր թաղին վրայ բան մը չգրե՞ս:

— Ի՞նչ կայ որ ձեր թաղին մէջ:

— Զարմանալի բան, այս ի՞նչ տեսակ խմբագիր ես, ամբողջ թաղը տակնուվրայ եղած է եւ դուն լուր չունիս:

— Հաւատացէք, որ բան մը չեմ լսած, պատմեցէք տեսնեմ:

Մարդար էֆէնտի իրողութիւնը քանի մը բառով բացատրեց եւ աւելցուց.

— Վաղուան թերթին մէջ պզտիկ աղ – ուոր բան մը գրէ:

— Շատ աղէկ, Մարդար էֆէնտի:

— Բայց չմոռնաս, անպատճառ գրես, կը հասկնա՞ս կոր...

— Ինչո՞ւ պիտի մոռնամ, քանի որ այսչափ կը փափաքիք, կը գրեմ, ես կ'ու-զե՞մ ձեզ վչտացնել... աղգական ենք նէ:

Մարդար էֆէնտի ժիլէին գրպանը խառ-նեց, ոսկի մը հանեց, տուաւ Նշանիկին եւ ըսաւ.

— Վաղն առաւ թերթին մէջ տեսնելու եմ հա...

— Վստահ եղէք, հիմա կը գրեմ, կը յանձնեմ:

— Սանկ զօրլու, կծու բան մը:

— Փափաքածէդ ալ աւելի, այդ մասին բնաւ հոգ մի ընէք:

Եւ խմբագիրը հեռացաւ զոհ ու զուարթ ոտաւորութեան ներքեւ:

Այս զործն ալ տեսանք, մտածեց:

Դ.

Երկուչաբթի առաւօտ, կէսօրին մօտ, Ֆ. թաղին փոքրիկ հրապարակի սրճարանը լեցուած էր անգործ թաղեցիներով, ո-րոնցմէ ոմանք թուղթ եւ ուրիչներ նարտ կը խաղային եւ մէկ քանիներ ալ սիկա-րէթ ծխելով օրուան քաղաքականու-թիւնը կը վերլուծէին, երբ ներս մտաւ վարժարանին երիտասարդ ուսուցիչը, պարոն Թորգոմ, ձեռքը թերթ մը բռնած, յուզուած, բարկացած կերպարանքով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆՆ (Ծովային Ալպեաններ).— Պ. Գաբրիէլ Գարայեան, Օր. Սիմոն Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Զաուիկեան եւ զաւակները Ալէն եւ Սերժ, այրի Տիկին Իսկուհի Քիւրքճեան (Պուլկարիա), Պ. Յակոբ Քիւրքճեան (Պուլկարիա), այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց չատ սիրելի կնոջ, մօր, հարսին, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԷՄՐՈՒՀԻ ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Ուշագլեան)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 21ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մարտ 25) առաւօտ ժամը 10,15ին հայկ. ծէսով

Notre Dame de Bon Voyage à Cannes

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Karayan
6, Ave. St.- Jean — Cannes (06).

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Անոյշ Բորիալեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարդիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – ղըստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ԲՈՐԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ՁԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26, Ծաղկազարդ, ըսկիզբ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, գոբնբացէք՝ 16ին։

×

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան գոնբացէք ժամը 17ին։

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, կիրակնամուտք, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ լոյս ըսարթ ժամը 5ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյ գոնբացէք 5ին։

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, գոնբացէք իրիկուան 5ին։

×

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի։

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, գոնբացէք 16,30ին։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգութիւն 18,30ին, յիշատակ տասը կուսանաց։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (26 Մարտ) ժամը 10,30ին հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ ուրուրհնէք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ կրօնական մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը։ Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլան Շբջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 24 Մարտ, Ուրբաթ օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։ 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա–Քոլոմպ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրօնական վարչութիւնը իր բոլոր ընկերուհիներուն անունով, յաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ա. Ճերմակեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարկարոսեանի, Տէր եւ Տիկին Տարագճեանի եւ իրենց զաւկին, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեանի, Տէր եւ Տիկին Սաղաթէլեանի, ընկերուհի Ինճէեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սաատեանի եւ իրենց զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Գալագճեանի եւ իրենց զաւակներուն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աղգականին եւ կնքահօր՝ Գրիգոր Ճերմակեանի մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Նթմակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Պաղտասար Ծառուկեանի եւ ընտանիքին իրենց զաւկին, եղբօր եւ աղգականին՝ Ռոպէր Ծառուկեանի արկածալի մահուան առթիւ։ Այս տխուր առթիւ աղբացեալին ծնողքը 100 ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, Նթմակոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

կը խօսին

ԼԻԻԲ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԱԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան իմքնատիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան իմքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Օր. Մատլէն ճէլալեան 200 ֆր., Վանիկ Անդրանիկեանի քառասունքի հոգեհանդիստին Ա. Կարապետեան 50, արկածամահ Նուպար Փանոսեանի թաղման առթիւ Մկրեան եւ Վ. Գրիգորեան ընտանիքները, Վալանսէն այրի Տիկ. ճէնպաշեան, Պոլիսէն այրի Տիկ. Փանոսեան եւ զաւակը, Պոլէնէն Պր. Առաքելեան 100ական, աւտոմնաբոյժ Ա. Պիպէրեան 50, Սիւզան Սարաֆեան եւ ընտանիք 50, Տիկիններ Ս. Սարգիսեան, Գայաճեան 30ական, Տէր–Ղազարեան 10, Ոմն եւ Պր. Ն. Գրիգճեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Հ. Մկքայէլեան 50։

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ա.Հարոնեան սրահը։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաքրոնաժի սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ջերմ մթնոլորտ

Գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻՋՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի Ապրիլ 9, կռաճ Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էչիքիէ, Փարիզ 10րդ։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՄՏԵՐՄԻԿ ՅԵՐԵԿՈՑՔ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաթէ։

Գեղարուեստական բաժին անակնկալ – ներով։ Պար՝ հայկական եւ եւրոպական։

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք։

Սիրով կը հրաւիրուին Խաչանցիներ եւ համակիրները։

AIX-EN-PROVENCE

EXPOSITION
ARMÉNIE

Casino Municipal d'Aix-Thermal, Salon Rouge du Restaurant Vendôme, Place de la Libération

du Mercredi 22 Mars au Mardi 28 Mars, de 11 à 21 heures.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՒՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN
Tenue correcte exigée
Retenir les billets et réservation des tables
EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐՕ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ
կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն առեններըը, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿՐ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱԱԼԻՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարները են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ –
ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկները.— Մայտա Պէրպէրեան, Արմաճ Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ.* 770–07–25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, նպարավաճառ Մասիս, *Ռիւ Սօլնիէ*, Տիամանթէռ. ճաշարան, *Ռիւ Լաֆայէթ*, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը։ Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել։ Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30։

ՇԱԲԱԹ
25
ՄԱՐՏ
SAMEDI
25 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12375

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.375

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

(Հռոմի դաշնագրերու 15ամեակին առթիւ)

Բ.

Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները ըստեղծելու ճամբուն վրայ առաջին քայլն եղաւ եւրոպայի խորհուրդին կազմութիւնը, որուն կեդրոնն է Սթրազպուրգ, իբրեւ աշխարհագրականօրէն ամենամօտիկ քաղաքը արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն:

Այս Խորհուրդը անճա՛յն – անչշուկ կը գործէ տարիներէ ի վեր: Շատ քիչ անգամ կը լսուի իր ձայնը, երբ խնդիր ծագի իր ծոցէն հեռացնելու անդամ այն պետութիւնը, որ իր երկրին մէջ չի դարձադրեր ժողովրդավարական սկզբունքները — ինչպէս, օրինակ, Յունաստանը:

Երկրորդ քայլն էր Ֆրանսայի հանդուցեալ Արտաքին Նախարար «Ռոպէր Շուման ծրագիրը», յղացուած 1950ին եւ վաւերացուած 1952ին: Այս ծրագրով 1953 Մայիս մէկին կեանքի կոչուեցաւ Պնտիւի եւ Պողպատի Եւրոպական Միութիւնը՝ Հասարակաց Շուկայի անդամ պետութեանց միջեւ, որոնց բնակչութեան ընդհանուր թիւն էր, քանի տարի առաջ, 160 միլիոն հոգի: Անգլիա որոշ կապեր հաստատեց այս կազմակերպութեան հետ, առանց պաշտօնապէս յարելու անոր:

Երրորդ քայլն եղաւ Եւրոպայի հաւասարակշիռ պաշտպանութեան ծրագիրը, որուն դէմ դիրք ճշդեց Խորհրդային Միութիւնը եւ «պաղ պատերազմ»ի միջոցաւ փորձեց արգիլել անոր իրագործումը: Ֆրանսական Խորհրդարանը մերժեց վաւերացնել այս ծրագիրը, որ նախաքայլ մը կը նկատուէր դէպի Արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական միութիւնը:

Չորրորդ քայլն էր Եւրատոմի եւ Հասարակաց Շուկայի ծրագիրը, որ յղացուեցաւ 1955ի ամառը Մեսինայի մէջ՝ ծանօթ վեց պետութեանց խորհրդաժողովին կողմէ: Մէկուկէս տարուան աշխատանքէ վերջ, Պելժիայի Արտաքին Նախարար ընկերվարական Փօլ-Հանրի Սփաակ յաջո – ղեցաւ պատրաստել կողմերուն ընդունելի համաձայնագրեր, որոնք 1957 Մարտի մէկը վաւերացուեցան Վեցերու Արտաքին Նախարարներու խորհրդաժողովին կողմէ, դումարուած Փարիզի մէջ:

Այդ համաձայնագրերն են, որ ստորագրուեցան Հռոմի մէջ, 25 Մարտ 1957ին: Դժուար էր Մոսկուա: Խորհ. Միութեան Արտաքին Նախարար Կրոմիկօ վեց պետութեանց ուղղուած «Յայտարարութիւն» մը, առաջարկեց հրաժարիլ Եւրատոմի եւ Հասարակաց Շուկայի ծրագրէն՝ տնտեսական միջնակէտ մը հաստատելու համար կազմակերպութիւն մը համեմատական զարգացման մակարդակի վրայ, աւելցնելով որ ի տարկին Միացեալ Նահանգներն ալ կրնան միանալ անոր:

Վեցերը կարեւորութիւն չընծայեցին խորհրդային առաջարկին, ուզելով կազմակերպել Եւրոպան, առանց Մոսկուայի մասնակցութեան:

Հասարակաց Շուկան եւ Միացեալ Եւրոպայի դաղափարը օրէ օր դեմին չափեցաւ: Պրիւսէլ դարձաւ կեդրոնատեղին այս կազմակերպութեան: Մէկուկէս տասնամեակ տարիներէ ի վեր այնտեղ է, որ կը վճռուին Վեցերու Եւրոպան հետապրող քաղաքական, տնտեսական, եմտական, ընկերային եւ այլ խնդիրները: Մասնաւորաբար վէճի ու սակարկութեան առարկայ կը դառնային երկրագործական բերքերը, որոնց միատեսակ գիներու ոլորտումը յաճախ ամիսներ կը տեւէ եւ անհամաձայնութեանց տեղի կուտայ: Վերջին օրինակը տեսնուեցաւ քանի մը օր առաջ, Մարտ 21ին, երբ Գերմանիոյ Երկրագործական նախարարը անակնկալ կերպով ձգեց ժողովասրահը եւ մեկնեցաւ Պոն՝ վարչապետէն հրահանգ ստանալու համար: Առաջին անգամը չէ, որ կը ծագին նման վէճեր, որոնք ի վերջոյ կը յանգին համաձայնութեան, ինչպէս ներկայ պարագային:

Վեցերու Արտաքին եւ Եմտական նախարարները աւելի դիւրաւ իրար կը հասկընան, երբ խնդիրը քաղաքական կամ անտեսական առեւտրական հանգամանք կը ներկայացնէ, ինչպէս կը հաստատէին վերջերս Մօրիս Շուման եւ Ժիսքար տ'Էսթէն:

Պրիւսէլի արբանեակ օրակարգին վերջը կան տակաւին բազմաթիւ բարդ հարցեր, որոնք իրենց լուծումին կը սպասեն:

Ներկայիս Վեցերը դարձած են Տասը՝ Մեծն Բրիտանիոյ, Իրլանտայի, Տանը – մարքայի եւ Նորվեկիոյ յարումով Հասարակաց Շուկային կամ, ինչպէս սովոր են ըսել՝ Եւրոպայի Տնտեսական Հաւաքականութեան (Քոմիւնոթէ էֆոնոմիք տը լ'Եօրոփ): Տարիներու տաժանելի երկունքէն ետք, վերջապէս Անգլիա մտաւ Հասարակաց Շուկային մէջ, աստիճան մը աւելի բարձրացնելով հմայքն ու հեղինակութիւնը եւրոպական այս մեծ կազմակերպութեան, կուչուած այսուհետեւ ստանձնելու աւելի մեծ ու կարեւոր պատասխանատուութիւններ ո՛չ միայն տնտեսական – եմտական մարզին մէջ, այլ նաեւ քաղաքական դեմնի վրայ:

Հանրապետութեան Նախագահ Ժորժ Փոմպիտու Մարտ 16ի իր Մամլոյ Ասուլիսին մէջ ծանրացաւ Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումին, մասնաւորաբար Մեծն Բրիտանիոյ մասնակցութեան վրայ: Տասը պետութիւնները յառաջիկայ աշնան «գերաստիճան խորհրդաժողով» մը պիտի դումարեն իր նախագահութեան տակ:

Հաւանաբար յառաջիկայ Ապրիլ 23ին Ֆրանսայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Հանրաքուէ՝ վաւերացնելու համար Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային ընդլայնումին վերաբերեալ դաշնագիրը, իրրեւ նախաքայլ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութեան, որ տակաւին կը մնայ հեռաւոր նպատակ:

Մոսկուա փոխած է իր դիրքը այս մասին: Բրեժնեւ Մարտ 20ին Կրեմլինի մէջ խօսած ճառով կ'ընդունէր, որ Եւրոպայի Տնտեսական Միութիւնը մաս կը կազմէ Արեւմտեան Եւրոպայի իրական կացութեան: Տասնեւհինգ տարի պայքար մղելէ վերջ, Մոսկուա այժմ դրական դիրք կը բռնէ Հասարակաց Շուկային հանդէպ: Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնն ալ վերաքննութեան կ'ենթարկէ ցարդ իր հետապնդած բացասական դիրքը այս խնդրին մէջ:

Հանրապետութեան Նախագահին Հանրաքուէի առաջարկը չփոթութեան մատնած է ձախակողմեան կուսակցութեանց վարիչները, որոնք չատ հաւանաբար պիտի նախընտրեն ձեռնպահ մնալ, չմասնակցիլ քուէարկութեան, բայէ ի բաց չհակասելու համար ցարդ իրենց հետեւած քաղաքականութեան:

Ամէն պարագայի Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու դաղափարը ամէն օր աստիճան մը աւելի դեմին կը չահի մաքերու մէջ: Սակայն անոր իրականացման համար կան բազմաթիւ արգելքներ, զորս խիստ դժուար պիտի ըլլայ բառնալ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ԽՄԲ.— Ալէն Ժաճոպ հետեւեալ անցուդարձերու արձագանգը կը հանդիսանայ *Մոնտի* մէջ, Սոլժենիցինի տարակարծութիւններու մասին ռուս Օրթոտոքս եկեղեցւոյ հետ:

Ալեքսանդր Սոլժենիցին նամակ մը յղած է Պիմէն պատրիարքի, պետը Խորհ. Միութեան Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ: Նամակին պատճէնը ձեռքն է անցած բազմաթիւ օտար թղթակիցներու, Մոսկուա:

Գրագէտը կ'ամբաստանէ եկեղեցին, որ կ'օժանդակէ Պետութեան ջնջելու կրօնական ոգին Խորհ. Միութեան մէջ: Ան կը դատապարտէ պատրիարքը, որ իր կրօնական կեցուածքով թոյլ կուտայ, որ եկեղեցին խեղդուի:

«Մենք կորսնցնելու վրայ ենք քրիստոնեայ ժողովուրդի մը վերջին յատկանիշերը: Այս պիտի չըլլա՞ր հիմնական մտահոգութիւնը ռուս պատրիարքին: Արդ, դուք, եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը, կը համակերպիք ատոր, եւ կը նպաստէք անոր յաւակնելով, թէ խղճի ազատութեան ապացոյց է այն իրողութիւնը, որ մենք հարկադրուած ենք մեր անպաշտպան զաւակները յանձնել ոչ թէ չէզոք ձեռքերու, այլ ամէնէն նախնական ու ամէնէն անպարկեշտ անաստուածութեան քարոզչութեան:

« ... Ինչ փաստերով կրնանք համոզուիլ, թէ եկեղեցիին հոգիին եւ մարմնին ծրագրուած քանդումը, անաստուածեանները ղեկավարութեան տակ, լաւագոյն կերպն է ապահովելու իր դոյութիւնը: Ապահովել դոյութիւնը որո՞ւ համար: Բնականաբար ոչ Քրիստոսի, եւ ի՞նչպէս, յանուն սուտի՞ մը: Սակայն սուտէ մը եռք, ո՞ր ճեռքերն են, որ կրնան սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը տալ:

Սոլժենիցին մտահոգ է նաեւ տեսնելով, թէ պատրիարքը կը համակերպի, որ Պետութիւնը պահպանէ այնպիսի մտայնութիւն մը, ուր անհատները, վախի պղեցութեան տակ, հեռանան եկեղեցիէն եւ ուր հաւատացեալները «հրապարակաւ ծաղր ու ծանակ դառնան» տգէտներու կողմէ: Վերջապէս կ'ուզէ, որ պատրիարքը ինքնիրեն հարց տայ Պահքի այս օրերուն, թէ «իր ծառայութիւնները ուրիշ ի՞նչ նպատակներ կրնան ունենալ ժողովուրդի մը մէջ, որ կորսնցուցած է թէ՛ իր քրիստոնէական ոգին եւ թէ անոր երեւոյթը»:

Առաջին անգամն է, որ Սոլժենիցին ուղղակի կը յարձակի Խորհ. Միութեան եկեղեցւոյ նուիրապետութեան վրայ: Ընդհանուր ձեւով արդէն քիչ է թիւը խորհրդային այն գրողներուն, որոնք ցարդ այս հարցը չօշափած են:

Սոլժենիցինի նամակը կը զուգադիպի անաստուածութեան քարոզչութեան վերածնունդին Խորհ. Միութեան մէջ: Միաժամանակ զանազան հրատարակութիւններ մեր լոյս տեսան վերջերս Մոսկուայի մէջ, որոնք կը ձգտէին ցոյց տալ, թէ կրօնականը որոշ ազատութիւն կայ Խորհ. Միութեան մէջ:

Ոչ մէկ տեղ, սակայն, քաղաքային կամ կրօնական իշխանութիւնները թոյլ տուին այս վերջին տարիներուն, որ հրատարակուին ճշգրիտ թիւեր բաց եկեղեցիներու կամ կրօնական դասու թիւերուն մասին:

Սոլժենիցին հաւատացեալ մը ըլլալու համբաւ ունի, ինչպէս կը վկայէ արդէն իր զանազան գործերուն ներշնչումը: Վերջերս մանչ մը ունեցաւ, զոր մկրտել տուաւ: Միւս կողմէ կ'ըսուի, թէ անցեալ տարի զանգատած էր, թէ կ'ուզեն ջինքը ստիպել, որպէսզի Աստուծոյ անունը զըրխտիրով չերբէ· «Չեմ կրնար, կը դրէր այն տեղն, մինչեւ հոգ իջնել»: Վերջապէս չշուկներ տարածուած էին քանի մը ամիսներ առաջ, ըստ որոնց անձնական դժուարութիւններ ջինքը ընդդիմութեան մէջ դրած էին ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ վարիչներուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքիոյ վարչապետին եռօրեայ այցելութիւնը Ուաշինկթըն, վերջ դուաւ առջի օր: Նիհատ Էրիմ Նիւ Եորքի ճամբով Անգարաւ վերադարձաւ:

Միացեալ պետոյդի մը մէջ Նիքսըն կը յիշեցնէ, թէ Թուրքիա կարեւոր անդամներէն է Ատլանտեան Ուխտի եւ, հետեւաբար, որեւէ արտաքին միջամտութիւն Թուրքիոյ ներքին գործերուն մէջ անընդունելի կը նկատուի Մ. Նահանգներու համար: Միւս կողմէ երկու կողմերը կը վերահաստատեն իրենց միացեալ դիրքը արեւելեան Միջերկրականի կապակցութեամբ, որ ըստ իրենց պէտք է «կայուն վիճակ» ներկայացնէ: Քաղաքական ազբիւրները կը հաղորդեն, թէ Թուրքիա խոստում ստացած է ամերիկեան կառավարութենէն դինուորական օժանդակութեան մը մասին՝ արդիականացնելու համար ցամաքային, օդային եւ ծովային իր բանակները:

Միացեալ պետոյդը յիշատակութիւն չի կատարեր դումարի մասին: Ամերիկեան Խորհրդարանը վերջերս 40 առ հարիւր իջեցուցած էր Թուրքիոյ սահմանուած օժանդակութեան դումարը (100 միլիոն տոլար), որով 60 միլիոն տոլար կը մնայ յատկացնելիք:

Մինչ Նիհատ Էրիմ ամերիկեան տոլարները առած Անգարա կը վերադառնայ, անդին Թուրք իշխանութիւնները կը ձերբակալէին Անգարայի Իրաւագիտական համալսարանի չորս փրոֆեսէօրներ, որոնք պաշտպանած են եղեր «ձախակաչներ» դատավարութեան մը ընթացքին: Ասկէ զատ ալ ըստ Անգարայի իշխանութիւններուն, ծայրայեղ ձախ կազմակերպութեանց 150 անդամներ ձերբակալուած են:

Նախագահ Սունայ ալ ստորագրեց երեք ծայրայեղ ձախերու մահավճիռը, բայց մահապարտները պիտի չդնդակահարուին ցորչափ վերաքննութեան բոլոր միջոցները եւ դատերը սպառած չըլլան: Ցիշենք որ Փարիզի մէջ կազմուած է մարմին մը ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ դատապարտեալներուն: Այս անդամ բազմաթիւ անձնաւորութեանց կարդին Անարէ Մալրոյ ալ անձնապէս միջամտեց, որպէսզի մահավճիռները չգործադրուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը հերքեց այն ամբաստանութիւնը, ըստ որուն զաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած է Թել Ավիվի եւ Ամմանի միջեւ: Հիւսէյն յիշեցուց, թէ իր ներկայացուցած ծրագիրը «ապագայի» համար է, երբ վերստացուին արաբ հողերը: Մարդկային Իրաւանց Լիկան ամբաստանեց Իսրայէլի կառավարութիւնը «պատերազմի ոճիրով» զբաղեալ հողերու վրայ: Մակի Իսրայէլի ներկայացուցիչը մերժեց ընդունիլ ամբաստանութիւնը:

ՋԷՐՔԷԶԱՀԱՅԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ԱՐՄԱՒԻՐ ՔԱՂԱՔԻ ՀԻՄՆՈՒՄԸ

Հայկական գաղթավայրերու մէջ գրեթէ չուսումնասիրուած մարզ մըն է Հիւսիսային Կովկասի լեռնցի ժողովուրդներու մէջ դարեր ապրող Հայերու ազգագրութիւնը: Այս հարցին է նուիրուած Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակած «Լրաբեր» ամսագրի 1971ի 5րդ համարին մէջ ռուսերէն լեզուով լոյս տեսած վերոյիշեալ վերնագրով ընդարձակ գրութիւնը, որուն ամփոփ բովանդակութիւնը կուտանք ստորեւ:

Հիւսիսային Կովկասի լեռներուն մէջ Հայերը հաստատուած են վաղուց, շատերը ազնուական դասի մէջ մտած են եւ ունեցած իրենց դրուժինաները (ջոկատ), որոնք առաջին կարգի հեծեալներ էին. շատեր ալ իրենց քաջագործութիւններով ազնուականի կոչում ստացած են: Զէրքէզ աւատապետները իրենց երախաներու դաստիարակութիւնը հայ ընտանիքներու կը յանձնէին եւ այդպիսիները կը կոչուէին աթալիֆներ եւ կը համարուէին ազնականից ազգակիցներ: Ուստի՝ Չէրքէզ իշխանը այդ ընտանիքներու պաշտպանն էր, իրրեւ հարազատներու:

Հայերը երկար դարեր ապրելով Չէրքէզներու մէջ, մոռցան իրենց մայրենի լեզուն եւ իւրացուցին անոնց լեզուն, կեանցաղը, հագուստը, սակայն խստօրէն պահեցին իրենց հաւատքն ու սովորութիւնները: Անոնք իրենք զիրենք կը համարէին զաղթականներ եւ կ'երազէին օր մը վերադառնալ իրենց հայրենիքը, ուրկէ հարկադրաբար հեռացած էին:

Այս Հայերը այլ զաղութներու պէս իրենց տարեգրութիւնը չեն ունեցած, ոբով՝ իրենց մասին շատ քիչ տեղեկութիւններ մնացած են:

Խ. Փորֆիչեան կը յիշէ միայն 1915 թուին «Արարատ»ի մէջ լոյս տեսած Տէր-Պօղոսեանի գրութիւնը, սակայն ան տեղեակ չէ Ռոստոմ բէգ Երզնկեանի աշխատութեան, որ շատ կարեւոր տեղեկութիւններ կուտայ Չէրքէզահայերու մասին, եւ որ վերջերս տպուեցաւ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» 1971ի Ա. թիւին մէջ:

Երբ 1779ին, Ղրիմի Հայերը Եկատերինա Բ. կայսրուհիի կարգադրութեամբ հարկադրաբար տեղափոխուեցան Ռոստովի շրջանը, ուր հիմնեցին հինգ գիւղեր եւ Նոր Նախիջեւան քաղաքը, առեւտրական կապեր հաստատեցին Չէրքէզահայերու հետ: Այս երկու զաղթավայրերը միաժամանակ առեղծուեցան ԺԱ. դարու վերջերը եւ հայրենիքի միեւնոյն բնա-դաւառի բնակիչներ էին, իրարու հետ յարաբերութիւններ ունէին, ուստի՝ Նոր Նախիջեւան զաղթելով, նորէն իրենց յարաբերութիւնները վերանորոգեցին:

Չէքէզահայերը տեսնելով Նոր Նախիջեւանցիներու բարւոք կեանքը, վայելած արտօնութիւններն ու ազատ առեւտուրը, երազեցին ռուսական հողերու վրայ հիմնել քաղաք մը: 1783ին, 50 հայ ընտանիքներ ռուս կառավարութեան արտօնութեամբ հաստատուեցան Գէորգիեւի աւանամերոցը, ուր հիմնեցին եկեղեցի եւ դըպրոց, հայկական չուխայ եւ հիւրանոց: Հիմը դրին տեղւոյն մեծ ազնուականին, ուր բոլոր լեռնցիները իրենց գիւղական ապրանքները կը վաճառէին եւ կը գնէին արդիւնաբերական ապրանքներ:

1808 – 1909 թուականներուն, Նախիջեւանցի 50 ընտանիքներ փոխադրուեցան Սաւրապոլ քաղաքը, ռուս կառավարութեան հրաւէրով: Այստեղ, Հայերը աշխոյժ առեւտրական կապեր հաստատեցին Լեռնցիներու հետ: Տարին երկու անգամ հսկայ ազնուականներ տեղի կ'ունենային: Այս նոր զաղթօճախը հաստատուեցան 30 նոր Նախիջեւանցիներ եւս:

1783ին, Գէորգիեւսկիները իրենց մօտ հրաւիրեցին Համայն Ռուսաստանի առաջնորդ Սրղուքեան արքեպիսկոպոսը, որ արտօնութիւն ստացաւ ռուս կառավարութենէն, Հայերու ռուսական հողերու վրայ հաստատման համար: Ապա, քահանաներ ուղարկեց Հայերու մօտ, քարոզչութեան համար: Թիֆլիզէն Սաւրապոլ եկաւ յայտնի հարուստ Թամամշեանը. Գիւղարէն եկան Քանանովները, Քալանթարեանները եւ ուրիշներ:

Սրղուքեանի այցելութենէն ետք, Չէրքէզահայերու մեծաւորներէն ներկայացուցիչներ հաւաքուեցան Նոր Նախիջեւան, ու հիացան տեղի Հայերուն վայելած արտօնութիւններու եւ բարեկեցիկ վիճակի վրայ, եւ որոշեցին հաստատուիլ այս քաղաքը: Սակայն, Կուբան դեռ ռուսական ափին վրայ, մեծ տարածութեամբ հողեր յատկացուած էին իրենց. ուստի՝ որոշուեցաւ այդ վայրին վրայ հիմնել նոր քաղաք մը: Այս գաղտնի որոշումը իմացան Լեռնցիները, ու արդելք հանդիսացան Հայերու գաղթին:

1820ին, երբ Ալեքսանդր Ա. կայսրը Թականորոք այցելեց, Չէրքէզահայերու ներկայացուցիչները դիմեցին անոր: Կայսրը, մայրաքաղաք վերադարձին, հրամանագիր ղրկեց (նոր քաղաքի մը հիմնադրութեան մասին), եւ որ ինկաւ Չէրքէզ երեւելի իշխան Փալթակովի ձեռքը: Ան միշտ Հայերու պաշտպանն ու հովանաւորը եղած ըլլալով հանդերձ, խիստ վիրաւորուած ղգաց: Արխիմանտրիթ Կիրակոսը, որ Նախիջեւան զացած Հայերէն մէկն էր, վախնալով իշխանի վրէժխնդրութենէն, չուզեց վերադառնալ տուն: Իշխանը խլեց անոր վեց տորուկները: Կարապետ առանց յուսահատելու, չարունակ քահանայ քարոզիչներու միջոցաւ կը քաջալերէր ռուս հողերու վրայ Հայերու հաստատումը:

1839ին, Կուբանի հրամանատար Զասսի արտօնութեամբ, Հայերը սկսան դեռ ափին հիմնել աւան մը: Առաջ հող ստացան եւ, առաջին հերթին, չորս փոքր համայնքներ հիմնեցին դիւղ մը: Գիւղի չորս կողմը հողային պատնէշներ բարձրացուցին, ուր դիշեր ցերեկ պահակները կանգնած էին, Չէրքէզներու յարձակումներէն պաշտպանուելու համար: Եկուոր Հայերով դիւղը մեծացաւ, եւ զարուն 50ական թուականներու սկիզբները, բնակիչներուն թիւը հասաւ շուրջ 5000ի: Այդ շրջանին, Հայոց հայրապետ Աշտարակեցին համաձայնութեամբ, Հայոց առաջին մայրաքաղաքի անունով դիւղը կոչուեցաւ Արմաւիր: Եւ կարճ ժամանակի ընթացքին, այս հայկական քաղաքը դարձաւ առեւտրա – արդիւնաբերական մեծ կեդրոն մը:

Թարգմ. Յ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԱԿԱԴ. ԳՐ. ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փրոֆ. Գ. Ղափանցեան ցոյց է տուած նաեւ Հայերէնի եւ Խուռիերէնի միջեւ զոյութիւն ունեցող ընդհանրութիւնները: Հիւս. Միջագետքի եւ Հայկական Լեռնաշխարհի հարաւ – արեւելեան մասին վրայ կ'ապրէին Խուռիները ու Սուբարիները, որոնցմէ մնացած են բազմաթիւ բեւեռագիր արձանագրութիւններ: 18րդ դարուն, Ք. Ա. խուռի կամ սուբարի կաշուող ցեղախումբերը կազմեցին պետութիւն մը, որ պատմութեան մէջ յայտնի է Միտանի անունով:

Խուռիերէն եւ Հայերէն լեզուներու մէջ լեզուական ընդհանրութիւնները, ինչպէս պարզած է Ղափանցեան, կան հետեւեալ բառերուն մէջ. խուռիերէն ասք բառը, որ կը նշանակէ «կին», «ամուսին», իր արմատով կայ մականուններու մէջ՝ Աշտահութա, Աշտաքանզա, Աշտակինա, հասարակ անուններու մէջ՝ աշդուի նման է Հայերէն «աստեմ, ամուսնանամ» բառին հետ, ուրկէ ունինք նաեւ « աստող » բառը: Այս երկրորդին ընդհանուր ազբիւրը Ղափանցեան կը համարի ակկադական աշտակու (ամուսին) բառը:

Ղափանցեան փոքր ասիական է համարած նաեւ քանի մը բայերու սահմանական եղանակի անցեալ կատարեալ ժամանակի եզակի թիւին երրորդ դէմքին առ մասնիկը, ինչպէս՝ տեսաւ, կորաւ, մեռաւ եւայլն: Փոքր ասիական հին աստուածներու անուններէն Հայերէնի մէջ մնացած են Արա, Թորգ, Մաղան, Հի-

---

նեը: Կարապետ առանց յուսահատելու, չարունակ քահանայ քարոզիչներու միջոցաւ կը քաջալերէր ռուս հողերու վրայ Հայերու հաստատումը:

1839ին, Կուբանի հրամանատար Զասսի արտօնութեամբ, Հայերը սկսան դեռ ափին հիմնել աւան մը: Առաջ հող ստացան եւ, առաջին հերթին, չորս փոքր համայնքներ հիմնեցին դիւղ մը: Գիւղի չորս կողմը հողային պատնէշներ բարձրացուցին, ուր դիշեր ցերեկ պահակները կանգնած էին, Չէրքէզներու յարձակումներէն պաշտպանուելու համար: Եկուոր Հայերով դիւղը մեծացաւ, եւ զարուն 50ական թուականներու սկիզբները, բնակիչներուն թիւը հասաւ շուրջ 5000ի: Այդ շրջանին, Հայոց հայրապետ Աշտարակեցին համաձայնութեամբ, Հայոց առաջին մայրաքաղաքի անունով դիւղը կոչուեցաւ Արմաւիր: Եւ կարճ ժամանակի ընթացքին, այս հայկական քաղաքը դարձաւ առեւտրա – արդիւնաբերական մեծ կեդրոն մը:

Այս հայկական քաղաքին մէջ կը գտնուէին նաեւ Հայերէնի եւ Խուռիերէնի միջեւ զոյութիւն ունեցող ընդհանրութիւնները: Հիւս. Միջագետքի եւ Հայկական Լեռնաշխարհի հարաւ – արեւելեան մասին վրայ կ'ապրէին Խուռիները ու Սուբարիները, որոնցմէ մնացած են բազմաթիւ բեւեռագիր արձանագրութիւններ: 18րդ դարուն, Ք. Ա. խուռի կամ սուբարի կաշուող ցեղախումբերը կազմեցին պետութիւն մը, որ պատմութեան մէջ յայտնի է Միտանի անունով:

Խուռիերէն եւ Հայերէն լեզուներու մէջ լեզուական ընդհանրութիւնները, ինչպէս պարզած է Ղափանցեան, կան հետեւեալ բառերուն մէջ. խուռիերէն ասք բառը, որ կը նշանակէ «կին», «ամուսին», իր արմատով կայ մականուններու մէջ՝ Աշտահութա, Աշտաքանզա, Աշտակինա, հասարակ անուններու մէջ՝ աշդուի նման է Հայերէն «աստեմ, ամուսնանամ» բառին հետ, ուրկէ ունինք նաեւ « աստող » բառը: Այս երկրորդին ընդհանուր ազբիւրը Ղափանցեան կը համարի ակկադական աշտակու (ամուսին) բառը:

Ղափանցեան փոքր ասիական է համարած նաեւ քանի մը բայերու սահմանական եղանակի անցեալ կատարեալ ժամանակի եզակի թիւին երրորդ դէմքին առ մասնիկը, ինչպէս՝ տեսաւ, կորաւ, մեռաւ եւայլն: Փոքր ասիական հին աստուածներու անուններէն Հայերէնի մէջ մնացած են Արա, Թորգ, Մաղան, Հի-պէթ, Զիւաղ, Թեւփղ եւ այլ անուններ:

Ան ուսումնասիրած եւ պարզած է նաեւ Հայոց եւ լազո–մեգրելական լեզուներու ընդհանրութիւնները ու փոխառութիւնները: Ան այն միտքն է յայտնած, որ Հայերէնի կապերը վրացերէնի եւ, մանաւանդ, անոր արեւմտեան ճիւղի լեզուներուն հետ չատ հին է, շուրջ 3500 տարուան պատմութիւն ունի: Ինթական բեւեռագիր արձանագրութիւններու հիման վրայ, երբ Հայասայի ցեղերը տարածուած են Սեբաստիայէն մինչեւ Էրզրում եւ Ճորոխ գետի միջին եւ վերին հոսանքին մօտ, Սեւ ծովու ափերուն նոնք չիման մէջ գտնուած են Զաններու՝ Լազերու եւ Մեգրելներու հետ: Ահա այդ ժամանակներէն սկսեալ ընդհանուր բառեր տեղ կը գտնեն յիշեալ լեզուներուն մէջ, ինչպէս օրինակ՝ ականջ, բարդի, բախիլ, ճորտ, երինջ, որոդայթ, վաղորդայն, որովայն, փայլ, քիթ եւայլն: Այս ընդհանրութիւններու կողքին Ղափանցեան պարզած է այն փոխառութիւնները, որոնք Հայերէնէն անցած են դէպի Նահապատ (լազո – մեգրելական) լեզուները, ինչպէս Թան, մակարդ, մարագ, մսուր, փայտ, սարեակ, գերանդի, երկաթ եւայլն: Լազո–մեգրելերէնէ Հայերէնի անցած բառեր են՝ կճուճ, ձղոպուր, ոչխար, ճանճ, լակոտ, ճօճել եւայլն: Ղափանցեան զբաղած եւ պարզած է նաեւ Հայերէն եւ բալայերէն՝ Հայերէն եւ աստուրա – բաբելական լեզուական ընդհանրութիւններն ու փոխառութիւնները:

Այս լեզուական ընդհանրութիւնները նկատի առնելով Ղափանցեան կարծած է, թէ Հայոց լեզուն իր բնոյթով փոքր ասիական է:

Ի հարկէ, Ղափանցեան չէր ժխտեր Հայերէնի հնդեւրոպական չերտը: Սակայն ան կը կարծէր, որ Հայերէնին հիմնաչերտը փոքր ասիական է, անոր խօսքով՝ ասիանիկ: Անհրաժեշտ է նկատել, որ յետագային ան չյաջողեցաւ Հայերէնի քերականութեան մէջ փոքր ասիական տարրեր դտնել. իր վերջին շրջանի աշխատութիւններուն մէջ ան կը խուսափէր յստակ միտք յայտնելէ, թէեւ չհրաժարեցաւ իր յայտնած տեսակէտէն:

Հայերէնի բնոյթին, ծագումին եւ յետագայ զարգացումին է նուիրուած անոր յետ մահու լոյս տեսած «Հայոց լեզուի պատմութիւն» աշխատութիւնը: «Իմ կարծիքով, կը դրէ հեղինակը, Հայերէնի նկատմամբ ծագումնաբանական հետեւութիւն անելը յօդուտ հնդեւրոպականի, թերեւս մխիթարման է... լեզուական տեղային (ասիանիկ) փաստերը, ինչպէս նաեւ հայ էթնիկայի, կուլտուրայի տուեալները խօսում են յօդուտ Հայերէնի փոքր ասիական կուլտուրական ծագման, յօդուտ ասիանիկ բնօրրանի»:

Այս տեսակէտը, այսինքն Հայերէնի փոքր ասիական լեզու նկատելը, ընդունելութիւն չդտաւ, քանի որ Հայերէնի քերականական կառուցուածքին եւ բառային հիմնական կազմին հնդեւրոպական պիտի, Զիւաղ, Թեւփղ եւ այլ անուններ:

Ան ուսումնասիրած եւ պարզած է նաեւ Հայոց եւ լազո–մեգրելական լեզուներու ընդհանրութիւնները ու փոխառութիւնները: Ան այն միտքն է յայտնած, որ Հայերէնի կապերը վրացերէնի եւ, մանաւանդ, անոր արեւմտեան ճիւղի լեզուներուն հետ չատ հին է, շուրջ 3500 տարուան պատմութիւն ունի: Ինթական բեւեռագիր արձանագրութիւններու հիման վրայ, երբ Հայասայի ցեղերը տարածուած են Սեբաստիայէն մինչեւ Էրզրում եւ Ճորոխ գետի միջին եւ վերին հոսանքին մօտ, Սեւ ծովու ափերուն նոնք չիման մէջ գտնուած են Զաններու՝ Լազերու եւ Մեգրելներու հետ: Ահա այդ ժամանակներէն սկսեալ ընդհանուր բառեր տեղ կը գտնեն յիշեալ լեզուներուն մէջ, ինչպէս օրինակ՝ ականջ, բարդի, բախիլ, ճորտ, երինջ, որոդայթ, վաղորդայն, որովայն, փայլ, քիթ եւայլն: Այս ընդհանրութիւններու կողքին Ղափանցեան պարզած է այն փոխառութիւնները, որոնք Հայերէնէն անցած են դէպի Նահապատ (լազո – մեգրելական) լեզուները, ինչպէս Թան, մակարդ, մարագ, մսուր, փայտ, սարեակ, գերանդի, երկաթ եւայլն: Լազո–մեգրելերէնէ Հայերէնի անցած բառեր են՝ կճուճ, ձղոպուր, ոչխար, ճանճ, լակոտ, ճօճել եւայլն: Ղափանցեան զբաղած եւ պարզած է նաեւ Հայերէն եւ բալայերէն՝ Հայերէն եւ աստուրա – բաբելական լեզուական ընդհանրութիւններն ու փոխառութիւնները:

Այս լեզուական ընդհանրութիւնները նկատի առնելով Ղափանցեան կարծած է, թէ Հայոց լեզուն իր բնոյթով փոքր ասիական է:

Ի հարկէ, Ղափանցեան չէր ժխտեր Հայերէնի հնդեւրոպական չերտը: Սակայն ան կը կարծէր, որ Հայերէնին հիմնաչերտը փոքր ասիական է, անոր խօսքով՝ ասիանիկ: Անհրաժեշտ է նկատել, որ յետագային ան չյաջողեցաւ Հայերէնի քերականութեան մէջ փոքր ասիական տարրեր դտնել. իր վերջին շրջանի աշխատութիւններուն մէջ ան կը խուսափէր յստակ միտք յայտնելէ, թէեւ չհրաժարեցաւ իր յայտնած տեսակէտէն:

Հայերէնի բնոյթին, ծագումին եւ յետագայ զարգացումին է նուիրուած անոր յետ մահու լոյս տեսած «Հայոց լեզուի պատմութիւն» աշխատութիւնը: «Իմ կարծիքով, կը դրէ հեղինակը, Հայերէնի նկատմամբ ծագումնաբանական հետեւութիւն անելը յօդուտ հնդեւրոպականի, թերեւս մխիթարման է... լեզուական տեղային (ասիանիկ) փաստերը, ինչպէս նաեւ հայ էթնիկայի, կուլտուրայի տուեալները խօսում են յօդուտ Հայերէնի փոքր ասիական կուլտուրական ծագման, յօդուտ ասիանիկ բնօրրանի»:

Այս տեսակէտը, այսինքն Հայերէնի փոքր ասիական լեզու նկատելը, ընդունելութիւն չդտաւ, քանի որ Հայերէնի քերականական կառուցուածքին եւ բառային հիմնական կազմին հնդեւրոպա-

---

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

—o—

«Ես ալ՝ իմ կարգիս՝ առի պէտք եղած տեղեկութիւնները. հասկցայ թէ անցնող Յունիսէն ասդին միայն ամուսնացեր են եղեր, մայրս այրիացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր: Փախուքներ կային թէ առաջին ամուսնին կենդանութեանն իսկ գիրար կը սիրեն եղեր. բայց մէջտեղը որեւէ ապացոյց չէր տեսնուեր, ապացոյցը ես ինքս էի զոր նախ պահեր էին, եւ ան ալ յուսացեր էին չգտնել:

«Սպասեցի: Իրիկուն մը նորէն երեւացաւ, միշտ հօրս հետ, այդ օրը չատ յուզուած կ'երեւէր, չեմ գիտեր ինչո՛ւ: Յետոյ, մեկնելու պահուն, ինծի զառնալով ըսաւ.

«Կ'ուզեմ քեզի բարիք մը ընել, որովհետեւ կը տեսնեմ որ պարկեշտ եւ աշխատասէր տղայ մըն ես. օր մը պիտի ուզես ամուսնանալ անշուշտ, քեզի պիտի օգնեմ որ ազատօրէն ընտրես փափաքած կինդ, ես անգամ մը ամուսնացայ հակառակ իմ կամքիս, ու գիտեմ թէ ի՛նչ դժնդակ բան է այդ. հիմա ունեւոր եմ, անզաւակ, ազատ ու տիրուհին իմ հարստութեանս, ա՛ռ, զրամօժիտ թող ըլլայ այս»:

«Կնքուած խոշոր պահարան մը երկարեց ինծի: Ակնարկս իր վրայ յառեցի ու ըսի. «Դո՞ւն մայրս ես»: Երեք քայլ ետ ընկրկեցաւ ու ձեռքովն աչքերը ղոցեց՝ գիս չտեսնելու համար: Միւսը, ամուսինը, հայրս, թեւերուն մէջ առաւ զայն ու երեսս ի վեր պոռաց. «Բայց դուն խենթ ես»: Պատասխանեցի. «Ամենեւին, աղէկ գիտեմ թէ դուք իմ ծնողքս էք. չէք կրնար գիս խաբել. խոստովանեցէ՛ք, զաղանիքը քովս պիտի մնայ, որեւէ ոք պիտի չպահեմ ձեզի դէմ, հիմա ինչ որ եմ՝ նոյնը պիտի մնամ, կահագործ մը»:

«Դուրս ելլելու համար ետ ետ կը քաշուէր, միշտ նեցուկ ըլլալով կնոջը որ կը սկսէր հեծկլտալ: Վազեցի ու դուռը զոցեցի, բանալին դրպանս դրի ու յարեցի. «Աղէ՛կ նայէ տիկինիդ, եւ եթէ կրնաս՝ ուրացիր նորէն թէ մայրս չէ»: Այն ատեն զայրացաւ, ժժդունեցաւ, սարսափեցաւ, խորհելով թէ մինչեւ այդ վայրկեանը դգուշութեամբ պահուած դայթակղութիւնը կրնար պայթիլ խսկոյն, թէ իրենց դիրքը, իրենց համբաւը, իրենց երջանկութիւնը կրնար մէկ հարուածով կործանիլ, ու թոթովեց. «Սինլքորին մէկն ես դուն որ կ'ուզես այս ձեւերով դրամ քաշել մենէ, հիմա եկուր բարիք ըրէ ամբոխին, սա չինականներուն, օգնէ անոնց, օգտակար եղիր»:

«Մայրս՝ խելայեղ՝ կը կրկնէր, անդադար. «Դուրս ելլենք, դուրս ելլենք»: Եւ որովհետեւ դուռը զոց էր, երիկը պոռաց. «Եթէ անմիջապէս չբանաս՝ դրամաշորթութեանմամբ ծակը նետել կուտամ քեզ»: Պաղարիւնս պահած էի. դուռը բացի ու տեսայ սառեւրին մէջ թաղուելնին: Այն ատեն ինծի անանկ եկաւ որ որբացայ խսկոյն, երեսի վրայ ձգուեցայ, անարդական վիճակի մը մատնուեցայ. զայրոյթով, առելութեամբ ու զարշանքով խառն ահռելի տխրութիւն մը համակեց զիս, սրամտութիւն մը կը դղրդէր բովանդակ էութիւնս, արդարութեան, չիտակութեան, պատիւի եւ արհամարհուած խանդաղատանքի սրամտութիւնը: Սկսայ վազել, որպէսզի իրենց հասնէի Սէնի ափունքին՝ ուրկէ պէտք էին անցնիլ, Շաթուի կայարանը երթալու համար: Քիչ վերջ հասայ, մութը կոխեց բոլորովին, խոտին վրայէն կը յառաջանայի զգուշագդուշ եւ ոտքիս ձայնը չհաին բնաւ: Մայրս միշտ կուլար: Հայրս կ'ըսէր. «Յանգստանքը քունդ է, ինչո՞ւ ուզեցիր զինք անպատճառ տեսնել, մեր դիրքն ունեցողի մը համար չհարմարութիւն էր այդ, կրնայինք հեռուէն ալ բարիք ընել իրեն՝ առանց ինքզինքս ցոյց տալու, քանի որ չէինք կրնար իրր մեր պատակը ճանչնալ զինք. ինչի՞ կը ծառայէին ուրեմն այդ վտանգաւոր այցելութիւնները»:

«Այն ատեն պզտատպին ձեւով մը իրենց առջեւ նետուեցայ. կակազեի. «Կը տեսնէք որ իմ ծնողքս էք. անգամ մը զիս լքեցիք արդէն, այս անգամ ալ պիտի մերժէ՞ք:

«Այդ պահուն, տէր նախապահ, կ'երդնում պատուոյ վրայ, յանուն օրէնքին եւ Հանրապետութեան, որ էրիկը ձեռքը վրաս բարձրացուց, հարուած մը տուաւ, եւ որովհետեւ օձիքէն բռներ էի՝ դրպանէն տարճանակ մը հանեց:

«Աչքս դարձաւ, տակէ աւելին չեմ գիտեր. կարկինս դրպանս մնացեր էր. սկսայ հարուածել զինք, հարուածեցի որչափ որ կրնայի: Կինը սկսաւ ճչալ. «Օգնութիւն, բռնեցէք մարդասպանը», ու մխանպամայն մօրուքս կը փեթռտէր կ'ըսէի թէ զինքն ալ սպաններ եմ, մինչ ես պիտե՞մ թէ ինչեր ըրի այդ պահուն: Ցետոյ, երբ տեսայ թէ դեռին փռուած են երկուքն ալ, առանց մտածելու, բռնեցի եւ Սէնը նետեցի:

«Ահաւասիկ: — Հիմա դատեցէք զիս»:

×

Ամբաստանեալը նորէն իր տեղը նստաւ: Այս յայտնութեան վրայ, դատը յաջորդ նիստին յետաձգուեցաւ: Մօտ օրէն նորէն մէջտեղ պիտի դայ: Եթէ մենք երդուեալները ըլլայինք, ի՞նչ պիտի ընէինք այս ծնողասպանը:

Կի ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԱՐԺԷՔԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Եթէ 1969ին, Շարաւային Ֆրանսայի հոծ դաշտերը, հակառակ իր ազգային անժխտելի դէմքին, չկրցաւ այլ եւ այլ պատրուակներով առեղծել մշակութային բացառիկ օազիսու չարքը, մտնալով «ամենայն Հայոց» բանաստեղծը Ց. Թումանեան, մեծ թատերագիրը Լ. Շանթ, ընկեր Փանճեանի հեղինակը՝ Ե. Օտեան եւ մանաւանդ հայ երաժշտութեան Մեսրոպը՝ Կոմիտաս, որոնց ծննդեան հարիւրամեակին կը պատրաստուինք հայ երաժշտութեան Մարսէյլի Տան Գրական Ակումբը, նուիրելով յաջորդական երկու դասախօսութիւններ՝ հայ բանաստեղծութեան եւ հայ երաժշտութեան ու մանաւանդ բարոյական կոմիտասի, կը բերէ իր պարզ եւ սրտաբաց տուրքը հայ խօսքին եւ հայ երգին:

Այսպէս, Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ, Հինգշաբթի 16 Մարտ, Պօտանի սրահին մէջ խօսեցաւ հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքին եւ յատկապէս Կոմիտասի մասին:

Սոյն դասախօսութեան կը նախագահէր բժիշկ Մարսէլ Տէմիրճեան՝ որ համառօտ ձեւով ընդհանուր ակնարկ մը նետեց հայ երաժշտութեան վրայ, բաժնելով զայն երեք չրջաններու: Առաջինը՝ մտնաւորապէս ժողովրդական, կազմուած է աշուղներէ, որոնք չրջագայելով պիւղ պիւղ, դղեակէ դղեակ, կը փառաւորէին հողը, արտերը... դինին, խրախճանքները, ցաւերը, քաղաքական իրադարձութիւնները, ինչպէս նաեւ 20րդ դարու սկզբի յեղափոխական եւ հայրենասիրական երգերը: Երկրորդ չրջանը՝ 19րդ դարու վերջաւորութենէն մինչեւ 20րդ դարու առաջին քառորդը, մեր երաժշտութեան ամէնէն ինքնատիպ չրջանն է, որուն վրայ ճառագայթեց Կոմիտաս, տալով հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երգերուն բիւրեղային զտութիւն ու վաւերական հարազատութիւն: Իսկ երրորդ չրջանը ժամանակակից չրջանը, որուն առաջնորդներն են Տիգրանեան, Խաչատուրեան, Բաբաջանեան, Օհան Տուրեան, կրելով որոշ ազդեցութիւններ, կորսնցուցած է իր ինքնատիպութիւնը:

Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ սկսաւ իր դասախօսութիւնը, տալով Կոմիտասի կենսագրականը, որ կարեւորութիւն ունի իր աշխատանքներուն մէջ: Ծնած 1869ին Կուտինա, շատ համեստ եւ թրքախօս ընտանիքի մը զաւակ, կանուխէն որբ մնացած: Կ'երթայ եկեղեցիներուն մէջ եւ իր անուշ ձայնին չնորհիւ կը ղրկուի Էջմիածին 1880ին: Հոն կ'աւարտէ Գէորգեան ճեմարանը: 1896ին Կոմիտաս կը ղրկուի Գերմանիա կատարելագործելու իր երաժշտական ուսումը 1899ին կը վերադառնայ Էջմիածին ու այլեւս բոլորովին կը նուիրուի հայ երաժշտութեան: 1904ին կուտայ իր առաջին համերգը Թիֆլիսի մէջ որուն կը յաջորդէ համերգներու, դասախօսութիւններու եւ իր հանճարին այլ արտայայտութիւններու չարքը: 1906ին ձգելով Էջմիածինը կ'անցնի արտասահման եւ յատկապէս Փարիզ, ուր կուտայ իր առաջին համերգը՝ Սալ ոէ ղ'Ակրիքիւթիւրի մէջ: Համերգը ան նախընթաց յաջողութիւն կ'արձանագրէ, եւրոպայի դժուարահաճ արուեստագէտներուն իսկ հիացում պատճառելով: 1910ին կ'անցնի Պոլիս, ուր իր «Գուսան» համբաւաւոր երգչախումբով կը գրաւէ Պոլսահայերուն սիրտը: 1915ին, Կոմիտաս, հայ մտաւորականներուն հետ կ'աքսորուի — չարաբաներ կ'ապրի Զանղըրը, յուսահատ,ջիղերը խանգարուած կը վերադառնայ Պոլիս արդէն խելագար: Կը փոխադրուի Փարիզ՝ Վիլժուիֆ հիւանդանոցը, ուր կը մեռնի 1935ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Հայաստան 1936ին:

Ապա, Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ ընդգծեց Կոմիտասի երաժշտական հանճարը: Տարիներ չարունակ Կոմիտաս վարդապետ հմտութեամբ, համբերութեամբ, բծախնդրութեամբ եւ հոգեկան անչահախնդիր ոիւր ապրումով կը լսէ, կը ձայնագրէ, կ'ուսումնասիրէ, կը բազմաձայնէ հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երգերը: Կոմիտաս կը ձերբազատէ հայ երգը արեւելեան աղաւաղող խազերէն եւ օտարամուտ ելեւէջներէն: Կոմիտասի հանճարը նաեւ պիտի լուծէր հսկայական դժուարութիւն մը, որ առաջ կուգար հայ երգի միաձայնութենէն, թափանցելու համար արեւմտեան երկիրները որոնց երգը բազմաձայն էր, այսինքն բազմանուագ:

Պր. Լիւք Անարէ Մարսէլ յաւ յայտնեց որ այսօրուան հայ երաժիշտները չատ հեռու կը դտնուին հայ երգի ինքնատիպութենէն եւ նոյնիսկ մտահոգ ալ չեն: Խաչատուրեաններ եւ Բաբաջանեաններ հայ երգահաններ ըլլալէ առաջ, ռուս եւ միջազգային երգահաններ են: Նշեց սակայն, ամերիկահայ երգահան Ալան Ջովհաննէսը, որ նուազ ծանօթ բայց իրապէս ինքնատիպ, կը մօտենայ ալ աւելի հայ երգի եւ Կոմիտասի հարազատութեան:

Յարգելի դասախօսը իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ. «Մտղթանքս է որ Հայաստանը եւ հայ արուեստը ըլլան նոյնքան ազատ, նոյնքան վիապէս հարազատ որքան է ծառը, իր ճիւղերով եւ ծաղիկներով»:

Ապա խօսեցաւ Պ. Կ. Փոլատեան (*):

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Փոլատեանի դասախօսութիւնը կը հրատարակենք իրրեւ յօդուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

—o—

ԽՄԲ.— Արձակագիր Կամարի Տոնոյեան «Գրական Թերթ»ի Փետր. 25ի թիւին մէջ կ'անդրադառնայ թարգմանական հարցերու, ներկայացնելով տուեալներ: «Ի՞նչ ենք թարգմանում» երկար գրութենէն կուտանք հիմնական միտքերը:

Գրաւոր տեղեկատուութեան ասպարէզին մէջ առաջնակարգ տեղ կը յատկացուի մարքս – լենինեան դասականներու գործերուն թարգմանութեան եւ հրատարակութեան: Բաւական է ըսել, որ 1920էն 1968 հայերէն հրատարակուած են Մարքսի եւ Էնկելսի գործերէն 60 դիրք՝ 680 հատոր տպաքանակով: Յայսօր, հայերէն լոյս տեսած են Լենինի երկերէն 420 դիրք, աւելի քան երեք միլիոն ընդհանուր տպաքանակով: Լոյս տեսած են Լենինի գործերուն բոլոր հրատարակութիւնները:

Հայաստանի մէջ սքանչելի ղեղարուեստական թարգմանական դրականութիւն մը (եւ բարձր որակով) հրատարակուեցաւ 20ական թուականներէն մինչեւ 30ական թուականները: Հիացում կը պատճառէ այդ դրականութեան նիւթերու ընտրութեան մակարդակը: Աւելի իրականացումն էր հոյակապ ծրագրի մը, որ կը ձգտէր հայ ընթերցողին ներկայացնել համաշխարհային, ռուսական եւ խորհրդային դրականութիւնը: Այս ծրագրին իրագործման մէջ մեծ դեր ունեցաւ Զարենց:

Այսօր, թարգմանուած գիրքերու հրատարակութեան գործին տրուած կարեւորութիւնը որոշելու համար, հարկ է իրականի մօտենալ, որ մեր ակադեմիայի հրատարակութիւնը տարին 30–50 մամուլ գիրք կը տպէ միայն, թարգմանական դրականութեան, երբ անոր տարեկան հրատարակութեան կարելիութիւնները աւելի քան երկու հազար մամուլ են: Թարգմանութեան համար յատկացուած այս սահմանափակ մամուլներուն զգալի մասը կը յատկացուի այնպիսի գիրքերու, որոնք արդէն հրատարակուած են «Հայաստան» հրատարակչութեան կողմէ (Ռուսթաւելիի «Ընճեռուկը», Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւնը» եւայլն): Միւս կողմէ, կը պարզուի, որ Հայաստանի մէջ չկայ հրատարակչական մը, կամ բաժին մը, ուր կարելի ըլլար հրատարակել Կալիլէի, Նիւթընի, Ռեդեր – Փորտի կամ Այնչթայնի գործերը: Բնագիտութեան դասականներու գործերուն դուք անպայման պէտք է ծանօթանաք օտար լեզուով: Վերջին քանի մը տարի – ներուն չէ հրատարակուած համաշխարհային փիլիսոփայական ժառանգութեան քիչ թէ շատ նշանակալից գործերէն որեւէ մէկը (Յոյերպախի «Բրիտանիկա էնթիթիը» հրատարակուեցաւ 1968ին եւ յառաջիկայ երկու – երեք տարիներուն համար չէ նախատեսուած այդպիսի հրատարակութիւն): Մենք չունինք եւ յոյս ալ չկայ, որ ունենանք այնպիսի գիրքեր եւ դասագիրքեր, դոնէ լաւագոյները, որոնք վերջին երկու տասնամեակին լոյս են տեսած աշխարհի մէջ եւ կը վերաբերին դիտութեան տարբեր բնագաւառներուն:

Յատուկանինք. ժամանակակից լուրջ դրականութիւնը մեր մօտ մեծ թիւով ընթերցող չունի: Հեմինկուէյ, Սէնթ–Էքզիւպէրի, Սելինջէր, Պաուսովսկի երկար ժամանակ մնացին դրատուներու մէջ: Յատուկանինք նաեւ, որ մեր մօտ չատ յաճախ ընդառաջ կ'երթան ընթերցողներուն՝ համեմատաբար ցած մակարդակ ունեցող դասին պահանջներուն: Ասով պէտք է բացատրել մեր որոշ դրողներու դրական պարզունակ արտադրութեան ըսպառումը դիրքի չուկային մէջ: Վիճակը աւելի լաւ չէ համաշխարհային, ռուսական դասական եւ խորհրդային ժամանակակից դրականութեան նշանաւոր դործերու թարգմանութեան ասպարէզին մէջ:

Գեղարուեստական դրականութեան թարգմանութիւնը եւ անոր հրատարակումը կ'իրականացնէ «Հայաստան» պետական հրատարակչութեան թարգմանական բաժինը: Եթէ նկատի ունենանք, որ ժամանակակից խորհրդային, ժողովրդական դեմոկրատիք երկիրներու, արտասահմանեան դրականութեան, ինչպէս նաեւ ռուսական եւ համաշխարհային դրական դասական ժառանգութեան դործերու հայերէն լոյս ընծայումը յանձնուած է վիատօրէն այս մէկ բաժնին: Հասկնալի կը դառնայ, որ մամուլներու այն քանակը, որ ամէն տարի այդ նպատակով կը յատկացուի բաժնին, չափազանց քիչ ըլլայ: Թուղթի ծանօթութիւնն անգամ բաւական է՝ կատարուած աշխատանքին մէջ լուրջ թերութիւններ տեսնելու համար:

... Անհրաժեշտ է նշել, որ հայ հեղինակներու ռուսերէն թարգմանութեան դործին մէջ աւելի մեծ խառնաչփոթութիւն կը տիրէ: Զես դիտեր ինչ արժանիքներու համար կը թարգմանուին եւ կը հրատարակուին ձախողած գործեր: Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ ռուս ընթերցողներու կը հրամցուի աղքատ կերպարանք ունեցող ժամանակակից հայ դրականութիւն մը:

Կ. Տ.

կան ընոյթը հաստատուեցաւ բազմաթիւ անհերքելի, հիմնաւոր փաստերով: Ղա – փանճեան առանց ժխտելու հայերէնի հնդեւրոպական չերտը, կամ անոր բառով՝ նատուածքը, կը դրէ. «Հայերէնի հնդեւրոպական նատուածքը ունի մօտ 400 արմատներ եւ բառայարաբերական (քերականական) զգալի վկայութիւններ»: Ցայտնի է, որ հայերէնը ունի ոչ թէ 400 հնդեւրոպական արմատներ, այլ 8–9 հարիւր, որոնք անառարկելի կերպով ապացուցուած են Հիւլշմանի, Մեյէի, Աճառեանի եւ այլ հայագէտներու կողմէ: Ինչ կը վերաբերի հայերէնի քերականութեան, անոր ամբողջ կառուցուածքը հիմնականին մէջ հնդեւրոպական է: Հարկ է նշել նաեւ, որ վերջին տասնամեակի լեզուաբանական հետազօտութիւնները վերջնականապէս պարզեցին փոքր ասիական մեռած լեզուներէն ոմանց (խեթական եւայլն) հնդեւրոպական բնոյթը:

ՀՐԱՉԵԱՑ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

«ՋԱՒԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԻՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ա՛ս ի՞նչ խաղութիւն է, զոչեց, սրճարանին մէջտեղ կանգ առնելով ու լրագիրը ցոյց տալով:

— Ի՞նչ կայ, հարցուցին մէկ քանի հետաքրքիրներ:

— Զկարդացի՞ք, պոռաց ուսուցիչը:

— Միսիս, կարդա նայինք, մտիկ ընենք, ձայնեց մէկը: Մեր թաղին համար բա՞ն մը դրուած է:

— Ժամկոչին խնդիրը դրեր են, իրողութիւնը բոլորովին խեղաթիւրելով, զոհ Թորգոմ, որուն ձայնը յուզումէն կը դողդողար:

— Բարձրաձայն կարդա, մտիկ ընենք:

— Անմիջապէս բաղաքելու է այս դրուածքին դէմ, շարունակեց ուսուցիչը, քներէ լանալով:

Եւ սկսաւ բարձրաձայն կարդալ.

«Ք. Թաղին մէջ այս միջոցիս մեծ յուզում մը կը տիրէ ժամկոչի խնդիրի մը առթիւ: Տեղւոյն եկեղեցւոյն ժամկոչը՝ կոչտ ու անկիրթ մարդ մը, իր անքաղաքավար վարմունքով վշտացուցած է տեղւոյն ծանօթ ընտանիքները, որոնք այլեւս եկեղեցի չեն յաճախեր քանի մը չաբաթէ ի վեր: Միւս կողմէ՝ պատուաւոր Թաղեցիներ դիմում ըրած են Թաղական Խորհուրդին ու պահանջած ժամկոչին արտաքսումը: Բայց Թաղական Խորհուրդի առենապետը եւ իր մէկ քանի արբանեակները, չի գիտցուիր ի՛նչ մութ ու թաքուն հաշիւներով, կը յամառին ոտ – նակոխ ընել ժողովուրդին կամքը եւ ժամկոչը պահել իր պաշտօնին վրայ, յուզումի մատնելով Թաղը: Կը լսենք, թէ Թաղական Խորհուրդի մէկ քանի անդամները իրենց առենապետին ընթացքէն դգուելով հրաժարական տուած են: Կ'ըսուի նաեւ, որ Թաղեցիները հանրագրու – թիւն մը կը պատրաստեն, մատուցանելու համար»:

— Ասանկ սուտ կը գրուի՞, պոռաց Թորգոմ, ընթերցումը աւարտելով:

— Գրուածքը բեք սուտ չէ, դիտել տուաւ ներկաներէն մին, որ ապահովաբար Մարզպետեան կուսակցութեան կը պատկանէր:

— Ո՞ր Թաղականները հրաժարական տուած են, ո՞վ է հանրագրութիւն պատրաստողը, պոռաց ուսուցիչը հեղհեղուկ բորբոքելով:

— Ես այս առտու Մանուկ աղան տեսայ, ըսաւ, որ պիտի հրաժարի, եթէ ժամկոչը չճամբուի:

— Պիտին ուրիշ՝ հրաժարեցաւը ուրիշ:

— Ճանըմ, ըլլալիքը առաջուընէ դրեր է, մի երկնցներ:

— Ի՞նչ իրաւունք ունի Պօղոս էֆէնտիի նման անձի մը մասին ասանկ ծանր ու նախատական ակնարկութիւններ ընելու:

— Ան ալ Թող տեղը ծանր նստի... չատ աղէկ կընար ժամկոչը ճամբել:

— Ինչո՞ւ պիտի ճամբէ, քանի որ մարդը անմեղ է:

Եւ ահա ամբողջ սրճարանը մասնակցեցաւ վիճաբանութեան, վիճաբանութիւն, որ հեղհեղուկ ատտակցաւ կռուի փոխուելու ատիճան:

Բարեբախտաբար կերակուրի ժամը հասաւ ամէն մարդ անօթութենէ խթանուած մեկնեցաւ, ատամոքսի հրամայական պահանջին զոհելով ժամկոչ վարդանին խնդիրը:

Եւ սակայն լրագրին յօդուածը սրճարանական այս փոքրիկ յուզումին մէջ չսահմանափակուեցաւ, այլ ընդհանուր իրարանցում պատճառեց Թաղին մէջ եւ ընդդիմադիր հոսանքները աւելի լարեց իրարու դէմ:

Պօղոս էֆէնտի երբ կարդաց թերթը, սարսափելի բարկութիւն մը ղգաց: Սպառնալ թերթին դէմ դատ բանալու, ըրողը պատժել տալու եւայլն: Բայց յետոյ իր բարեկամներուն խորհուրդով հրաժարեցաւ ծայրայեղ միջոցներէն եւ որոշեց զոհանալ հերքումով մը:

Մարզար էֆէնտի չատ զոհ մնաց ըրուածքէն ու դէմը ելլողին ըսաւ.

— Տեսա՞ք, ինչ աղէկ մը լուսցեր են Պօղոս էֆէնտին... Ես դրել տուի եւ տակաւին դրել պիտի տամ, ամէնքը պիտի խայտառակեմ, որ երթան սոբվին... որ տեսնեն, թէ ինծի հետ իմալը ինչ կը նշանակէ... «հէր գուշուն էթի եմմէզ»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 կիրակի, Առնուվիլի Վարպետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՓՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիր – ներու մասնակցութեամբ, ընկերակցու – թեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ
Salle Municipale, Rue Jean Jaurès
Ճաշագին 25 ֆրանք

Մասնակցողներէ կը խնդրուի ամէնէն ուշ 3 Ապրիլի երեկոյեան տեղեակ պահել Պր. Ն. Նիկողոսեանը՝
121, Av. Henri Barbusse
95, Arnouville les Gonesse, Tél. 985-04-06

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱՆԱՆՑ — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ա.Հարոնեան ակումբը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Rue Pleyel, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻՒԲ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան իմիճատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան իմիճատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄՏԵՐՄԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաստէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալ – ներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական: Կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր խումբը

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին էսաեանցիներ եւ համակիրներ:

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, կոան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ սը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ սը Թուլոնի Փաքրոնաժի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ
:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ

ՅՕ-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոներն, Փլաս սը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ
Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼԱՏԵԱՆ

ԿՕՒԶՈՒԻ

Très bonne retoucheuse pour vêtement homme, travail toute l'année, bon salaire.

DERYS
202, Ave. de Versailles — Paris (16e)
Tél. : 288-85-16

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Հայկանոյշ Զրբաշեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Զրբաշեան 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Մամճեան փարիզէն 200, Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Եավէր, Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեան, Պր. Համբէմեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Լ. Խօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Մաշոյեան, Տէր եւ Տիկին Սդոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Խապինճեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խապինճեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Խայլեկեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Պօղոսեան, Պր. Պր. Յ. Փափազեան, Յ. Անդրանեան, Գափամաճեան, ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբայրները, Վասպ. Հայր. Միութիւն, Տիկիններ Ժ. Տէրօֆեան, Ա. Մենճուրեան, Է. Մենճուրեան, Ս. Վ. Անդրանեան, Շէլէկեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկին Կ. Բիբեան 40, Տէր եւ Տիկին Ա. Սիսակեան 30, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Վանեան 20ական:

×

Ն. Փանոսեանի թաղման առթիւ Սարաֆեան ընտանիք «Յառաջ»ին 50 ֆր., Հայկանոյշ Զրբաշեանի թաղման առթիւ Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները 50 ֆր. «Յառաջ»ին:

Տէր եւ Տիկին Ա. Զրբաշեան Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան 500 ֆր. Ժ. Մելեան 50 ֆր.:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ դրամարները եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Յ. Խաղնաճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Պր. Ա. Խաղնաճեան 30ական եկեղ.ին, դպրոցին եւ Աղք.ին:

Ալէն եւ Ռոզ Պալեաններու մկրտութեանց առթիւ Պր. Ա. Խաղեաճեան 50, Ազատ Պալեան 30:

Տիկին Արփինէ Թադէոսեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Փարիզէն Պր. Երամեան 100, 50ական այրի Տիկ. Կիւլպէնկեան, Պր. Տօնիկեան եւ Պր. Յ. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրտեան 50 դպրոցին:

Պր. Արամ Բորիաճեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Մարսէյլէն Պր. Ա. Ժամկոչեան 20 դպրոցին եւ Տիկին Սէմա 10 դպրոցին: Պր. Պահատուրեան իր քրոջ Անոյշ Յարութիւնեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 100ական եկեղ.ին, դպրոցին եւ Աղք.ին Ոմն 100ական եկեղ.ին եւ Աղք.ին, Տիկին Պաղտասարեան 10 եկեղ.ին: Տիկին Ա. Գապաքճեան 20: Պր. Կ. Սարըկարապետեան իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ 100 Աղք.ին:

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՒՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables
EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ՁԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26, Ծաղկազարդ, ընկերք ժամը 8ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք՝ 16ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան դռնբացէք ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյ դռնբացէք 5ին:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք իրիկուան 5ին:

×

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

×

ՊՈՒՎ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք 16,30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգութիւն 18,30ին, յիշատակ տասը կուսանաց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (26 Մարտ) ժամը 10,30ին հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ ուռօրհնէք:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ՇԱԲԱԹ (1 Ապրիլ) ժամերգութիւն ժամը 17,30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ճայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԵԻՐԱԿ

եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ԵԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG
26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ԿԻՐԱԿԻ
26
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
26 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12376

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.376

ՕՐՒԱՆ ՆՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ինչպէս ճմբան տխուր ու խստամբեր
Նրանակէն վերջ հրճուանքով կը դիմաւո-
րենք բնութեան զարթօնքը, գարնան ա-
բուսող օրերը, ծառերուն դոյնզդոյն ծա-
ղիկներով զարդարուիլը, այնպէս ալ Աղ-
ուանցից ապաշխարութեան եւ պահեցո-
ղութեան մասյլ քառասնօրեակէն ետք,
Քրիստոնեութեամբ կ'ողջունենք Ծաղ-
կազարդը:

Կը ցնծայ Հայաստանեայց եկեղեցին: Վայն կը նետէ սուգի պատմուճանը: Վերստին կը բացուի խորանը ծածկող վարագոյրը: Վերջ կը դնէ ժուժկալութեան եղանակը:

Ծաղկազարդի առաւօտեան զմայլելի արարողութիւնը կը խորհրդանշէ Յիսուսի երուսաղէմ մուտքը, «նստեալ ի վերայ յաւանակի իշոյ» (Յովհ· ԺԲ· 15):

Փակիչը աչխարհ էր եկեր խոնարհ մըսուրի մը մէջ, ընտանի կենդանիներու խոզքին: Մեծցեր էր համեստ ու խոնարհ պարմանիներու տակ, անտրտունջ հան-ուրժելով ամէն զրկանք: Ու երբ չնորհիւ իր վէհ ու վսեմ սկզբունքներու ուղղամիտ քարոզիներուն ու արտակարգ հրաշքներուն հասեր էր վարքի գերազոյն ասպետնութեան, զարձեալ չէր հրաժարած խոնարհութենէ: Արհամարհուած, հեղ հինդնիի մը վրայ նստած մուտք կը գործէր Աւետեաց երկրի սուրբ քաղաքը, որուն տաճարը զարձեր էր «այր աւազակաց»:

Անհամար բազմութիւն մը ճամբու եզրերէն կը դիմաւորէր Նազովրեցի Ցիսուսը, ծերերը ձիթենիի, երիտասարդները արմաւենիի ոստերով եւ «ովսաննա՛ ի բարձունս, բարեբանեալ եկեալ անուամբ տեառն» երգելով: Յաղթական մուտք մը, որուն ի տես «յապուշ կը կրծուէին» Հրէից բարեւները:

Քրիստոնեական եկեղեցին յաւերժացուցած է պատմական այս դէպքը եւ ամէն տարի Ծաղկազարդին ձիթենիի օրհնուած ոստերով կ'ողեկոչէ յիշատակելի այդ օրը:

Ցետ միջօրէին Հայաստանեայց եկեղեցին Դոնքացէթի հոգեմայլ արարողութեամբ ուելի մեծ փայլ մը կուտայ օրուան ծոնակատարութեան: Կրկին փակուած վարագոյրին առջեւ ծնրադիր, ժամպար քահանան խաչ ի ձեռին երիցս կարեսկ «բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, զդուռն արդարութեան»:

Ու կը բացուի վարագոյրը, պարզելով Տաղիներով զարդարուն խորանը, որ կը փոխողի լոյսերու մէջ:

Վաղորդայն պիտի չունենար սակայն Տաղկազարդը:

Ինոր պիտի յաջորդէր չուառով Զարչարանաց չարաթը: Ցուդայի մատնութիւնը Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ: Ձերբակալութիւն ու դատավարութիւն: Ամբոխը, որ ձիթենիի եւ արմաւենիի ոստերով էր դիմաւորած դինքը, «ի խաչ հա՛ն զդա» կը պոռար հիմա:

Տարեան ժայրը երբե՛ք այսքան մօտիկ էր եղած Կալիսարին:

Սուրի սեւ քողը կը ծածկէ զարձեալ Եկեղեցին: Հայկական «Լացի դիշեր»ը իր խորհրդաւորութեամբ սքանչելիօրէն հարազատից կը զարձնէ հաւատացեալները Ցիսուսի կրած չարչարանքներուն:

Աչէլութեան ու Քաղումին պատճառած կսկիծը պիտի փարատէր Քրիստոսի Յրպտիսո յարութիւնով:

Ծաղկազարդը նախադուռն է Զատիկին:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ ԿԸ ԴԱԴՐԻ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԸԼԼԱԼԷ

ԼՈՆՏՈՆ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՁԵՌՔ ԱՌԱՒ

Կացութիւնը այնքան ծանրակչիռ է որ Լոնտոն որոչեց չատ ծանր որոչում մը տալ, որու հետեւանքները ցարդ յայտնի չեն: Արդարեւ Հիւսիսային Իրլանտայի կառավարութիւնը հրաժարեցաւ եւ Լոնտոն ձեռք առաւ երկրին վարչական դեկը ամբողջութեամբ ու Ուեսթըն նչանակեց իրրեւ լիազօր նախարար Հիւսիսային Իրլանտայի համար: Պարզ է որ բողոքականները կատղած են եւ արդէն 48 ժամուան ընդհ· գործադուլ որոչեցին երկուշարթիէն սկսեալ:

Այս նոր կացութիւնը կրնայ մինչեւ քաղաքացիական պատերազմի առաջնորդել երկիրը, արդարեւ բողոքական թէ կաթոդիկէ ծայրայեղները զմբոստութեան եւ ահաբեկութեան կոչեր կ'ընեն ամէն կողմ: Կառքերու միջոցաւ եղած ահաբեկումներու առաջքն առնելու համար, իշխանութիւնները որոչեցին արգիլել կառքերու կայքը, կորզ մը քաղաքներու մէջ:

Ներկայիս սպասողական վիճակ մըն է երկրին մէջ, եւ եթէ անմիջական խռովութիւններ չծագեցան ինչպէս վախ կար, ըսել չէ թէ հարցը լուծուած է, ընդհակառակն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ֆրանսացի ընկերվարականները որոշեցին ձեռնպահ մնալ, այս ձեւով կը յուսային որ միացեալ ճակատ մը կրնայ կազմել ձախը, համայնավարներով միասին, բայց համայնավարները որոչեցին ո՛չ քուէարկել եւ եղրակացութիւնը եղաւ այն ինչ որ Նախագահ Փոմփիտու կ'ակնկալէը: Արդարեւ, ձախը պառակտուած է ինչպէս միշտ եւ հակառակ ընկերվարականներու ըրած ջիլումին, որպէսզի համայնավարներէն չբաժնուին, կարելի չեղաւ ծուղակէն խուսափիլ:

Արթանթինի մէջ առեւանգուած Ֆիաթի անօրէնը մահուան դատապարտուած է եթէ մէկ միլիոն տոլարի փրկագին չվճարուի եւ 50 քաղաքական բանտարկեալ ազատ չարձակուին:

Ֆրանսական Բարձր–կարի մեծերէն՝ Պալենսիակա մեռաւ առջի օր Սպանիոյ մէջ, 76 տարեկան: Փարիզի առաջին մեծ կարողներէն եղած էր եւ իր վերջին տեղծագործութիւնն էր՝ Ֆրանքոյի Թոռան հարսանեկան զգեստը:

Փարիզի թագաւորական Տորհուրդը արտօնութիւն տուաւ Տորհրդային Միութեան որ իր նոր դեսպանատունը չինէ Պուլվար Լանն, հոն ուր մարզադաշտ մը նախատեսուած էր: Համայնավարներն ալ համաձայն եղան քուէարկութեան առեն, մինչ միշտ դէմ կը քուէարկեն նման պարագաներու մէջ: Բողոք ներկայացուց Մարզական Հաղերու Պաշտպան կոմիտէն:

Մոսկուայի մէջ, Ապրիլ 9ին, Սոլժենիցին պիտի ստանայ Նոպելեան մրցանակը, ձեռամբ չուէտական Ակադեմիայի քարտուղարին: 1971ի գրականութեան Նոպելեան մրցանակը ցարդ չէր յանձնուած խորհրդային մեծ դրագէտին, որուն վախճանը չէր ուղած Սթոքհոլմ երթալ, վախնալով որ խորհրդային իշխանութիւնները չեն արտօներ իր վերադարձը: Մրցանակը պիտի յանձնուի դրագէտին բաբեկամներէն մէկուն տան մէջ, մասերիմներու ներկայութեան:

Ամերիկայի նախագահը՝ Ֆրանց Եոնաս պաշտօնական հիւրն է Ֆրանսայի, քանի մը օրէ ի վեր: Փարիզէն եաք նախագահը Սէն Նազէր դնաց Հինդշարթի օր:

Միացեալ Նահանգներու նախագահը անակնկալ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ չատ հաւանական է որ Ամերիկա եւ Սոբհ· Միութիւն համաձայնագիր մը ստորագրեն ռազմագիտական զէնքերու սահմանափակումին չուրջ:

ՅՈՅՑԵՐ ԷՐԻՄԻ ԴԷՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԿԸ ԽԱՌՆՈՒԻ

Թրքական աղբիւրները հետեւեալ ձեւով կը ներկայագրեն կարգ մը ցոյցեր, որ տեղի ունեցեր են Նիւ Եորք, վարչապետ էրիմի այցելութեան առթիւ:

Անատոլու Գործակալութեան ընդհ· տնօրէն Ամիլլա Գօնուք, որ Ամերիկա դացած է վարչապետ Փրոֆ· Նիհատ Էրիմի հետ, երէկ իրիկուն ձայնասփիւռի միջոցաւ հաղորդեց թէ ցոյցեր տեղի ունեցան Նիւ Եորքի մէջ, Թուրքիոյ դէմ: Երբ վարչապետ Էրիմ Մանկի պաշտօնատունը կուգար թրքական դաղութին ներկայացուցիչները ընդունելու համար, 10–15 հոգիէ կազմուած փոքրաթիւ խմբակ մը, մեծ մասամբ հայ երիտասարդներէ բաղկացած, սկսաւ Թուրքիոյ դէմ բողոքի ցոյցեր ընել, հակաթուրք վերտառու–թիւններ բռնած: Միայն թէ թուրք ուսանողները համամիտ չգտնուեցան անոնց, եւ բողոքի ցոյցը ձախողանքով վերջ դտաւ:

Ցետադային Թուրք ուսանողները, դըբխաւորութեամբ իրենց Միութեան նախագահին, ներկայացան վարչապետ Էրիմի եւ ներողութիւն խնդրելով՝ իրենց վրդովմունքը յայտնեցին Թուրք բանակին եւ կառավարութեան:

ՍԷՐԹԷԼԻ ՈՐԴԻՆ
ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Հիւրրիյէթ»ի Թղթակիցը կը հաղորդէ.— Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, ձախակողմեան եւ անիշխանական խմբակներ ամէն ջանք ի գործ կը դնեն Թուրքիոյ դէմ բողոքի ցոյցեր կազմակերպելու համար Նիւ Եորքի եւ Ուաշինկթընի մէջ, վարչապետ Էրիմի այցելութեան առթիւ:

Թուրք ձախակողմեան խմբակցութիւններ, որոնք բոյն դրած են Եւրոպայի մէջ, այժմ ներկայացուցիչներ դրկած են Ամերիկա, եւ անոնց պարագլուխն է Զէքէրիա Սէրթէլի դաւակը Մուրատ Սէրթէլ:

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը քննութեան եւ հետապնդումի ձեռնարկեց եւ ճշդեց թէ այս նպատակով գործող խմբակները իրենց գործիք կ'ընեն հայ երիտասարդները: Ինչպէս որ նախընթաց օր խումբ մը Թուրքեր հաւաքուեցան թըրքական դեսպանատան առջեւ:

Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը, որուն կեդրոնը Արեւելեան Պերլին է, ժողով դումարած է Զէքի Պաշ–թիմարի նախագահութեան տակ, եւ ծրագիրներ պատրաստած, վարչապետ Էրիմի Ամերիկա այցելութեան առթիւ:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Օ՛ ցնծութիւն ալիւր··· երբ ալիւրը բարձրացայ
Ֆաջի մը սուրը կրկին բերէ իմաստը կեանքին,
Երբ բանաստեղծը պոռայ՝ ազատութի՛ւն սրտերուն
Որ հով ունին ու ալիւր բարձրացնելու խենթութիւն:

Միջերկրակա՛ն··· անիմաստ տարածութիւն ու սահման
Տխրութեանս պէս այսօր դարձած հինցած պատմութիւն,
Աւերակներ — կարդացուած, գոց սռնւուած սիւն մատեան,
Զոր պժգանքով կը պատռեմ՝ նոր յայտնութեան մը համար:

Օ՛ ցնծութիւն ալիւր··· երբ ալիւրը բարձրացայ
Ու պատմութիւնը կրկին երբ հէյեաթի վերածուի,
Երբոր ծովը շպրտենք գերեզմանները բոլոր
Հերոսներուն, սուրբերուն, մեր միամիտ պապերուն,

Երբ ալիւրը բարձրացայ՝ աստուածութաց, ազգութաց՝
Կեանքը ծայրէն սկսի· եւ մանուկը որ կուգայ
Կանչէ աստուածն իր ուզած, շինէ իր տունը՝ սրտին
Ալիւրներուն պէս ցնծուն, ալիւրներուն պէս հսկայ:

ՉՈՒԼՈՒ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՒՈՅԵԱՆ ՉԵՂԱԻ

—o—

Ֆրանսայի դեր–վէլթէր դասի ախոյեանը՝ ժաք Քէշիշեան Պարչելոնայի մէջ չյաջողեցաւ ձեռք ձգել Եւրոպայի ախոյեանութիւնը:

Առաջին երեք խաղերուն, սպանացի Ռոսէ Հերնանտէզ, Եւրոպայի դեր–վէլթէր դասի ախոյեանը, առաւելութիւն ձեռք ձգեց, որով չորրորդէն եաք Քէշիշեան հարկադրուեցաւ յարձակողական խաղ մը կերթարկել: Այսպէս 8րդ եւ 9րդ խաղերուն հայ կռւիմաթարթիկը առաւելութիւն ձեռք կը ձգէ:

Սպանացիին նպատակը եղաւ յոգնեցնել եր մրցակիցը, որուն քէքէն թէթեւ աբիւն կը հոսէր: Այսուհանդերձ Քէշիշեան յանդուգն եւ արի մէջտ յարձակեցաւ:

Մրցումը վերջ դտաւ հաւասար ար–դիւնքով, որով Սպանացին կը պահէ ախոյեանի իր տիտղոսը:

ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵՑ՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ես կը հաւատամ սուրբ Գրքին որ կը պատմէ թէ, ժամանակին, չաո հիւն, հիւն առեն, Ջրհեղեղ եղաւ. յետոյ Նոյը ցամքեցաւ. մարդիկ տապանէն դուրս ելան: Գացին հիմակուան Երեւան քաղաքին տեղը, այդի տնկեցին, Նոյ գինովցաւ, եւ եղաւ ինչ որ եղաւ:

Իր զաւակներն ու թոռներն հաւաքեցին առն, տեղ, կին, տղայ ելան դնացին հիմակուան Միջագետքը: Հոն երկիրը տափարակ էր, տաք էր. արմաւ ուտելով կրնային ապրիլ:

Այնքան սարսափած էին Ջրհեղեղէն, որ խորհեցան ճար մը դտնել եթէ նորէն այդ փորձանքը պատահէր. եւ այդ Աստուած կոչուածը՝ դիրենք չկարենար Ջրհեղեղով խեղդել: — Մեծ աշտարակ մը չինենք, ըսին իրարու, այնքան բարձր որ Ջուրը ոտքերուն տակ մնայ:

Աոնք դաշտի մարդիկ էին, մեր Արարատը չէին տեսած, որ իր բարձր գլուխով Ջուրերուն տակ մնաց, կը կարծէին թէ այդ մեծ լեռն իրենց հողէ տանիքով առուներուն չափ բան մըն էր:

Քար չունէին. չնորհքով ծառ չունէին, Եփրատ գետը կ'անցնէր այդ տեղէն, առատ Ջուր ունէր, եզերքներն ալ առատ խոտ կար, երկար ցօղունով մազմզուքի պէս բան մը: Ծառը, Ջուրը, հողն իրար խառնեցին եւ թանձր խիւս մը չինեցին, եղաւ չաղախ: Շատ ուրախացան: Քառասուն ձեւ տուին. արեւին տակ դրին չորցուցին եւ եղաւ թրծուած աղիւս: Այնքան ուրախացան այդ աղիւսի գիւտին համար, որ աղջիկ, մանչ, կին եւ ամուսին ձեռք ձեռքի եկան՝ ու պարեցին:

Սկսան աշտարակը չինել, աղիւս աղիւսի վրայ չարեցին, ելան ու ելան: — Թող այդ վերինն, եթէ կրնայ մեզ Ջրհեղեղով խեղդէ, ըսին իրարու: Աստուած ի հարկէ չէր տեսնուեր, բայց ամպերուն մէջէն վրանին կը խնդար. կը նայէր թէ ի՛նչ պիտի ընեն այդ ողորմելի մարդիկը:

Մարդիկ իրենք գիրենք մեծ բանի տեղ դրած էին. աշտարակ կը չինէին: Հիմակուան ճարտարապետները ոչինչ էին իրենց քով: Օր մը չատ եռանդով կ'աշխատէին. բաւական բարձրացեր էին, քիչ մըն ալ յանդուգն խօսքեր ըսին այդ Վերինին հասցէին: Ուժով հով մը փչեց. քանի մը աղիւսներ վար թափեցան աշտարակէն, ոչինչ նորէն տեղը կը դրուին. յուսահատելու բան չկայ:

Առաւօտ մը բաւական աղիւս պատրաստեր էին. սովորական օր մըն էր պիտի աշխատէին գործը վերջացնելու համար. Թերեւս քիչ մնացեր էր ամպերուն դպչելու համար, անկից պիտի տեսնէին հեռաւոր հորիզոնները: Մէկը Ջուր խնդրեց, միւսը ցեխ տուաւ, ուրիշ մը հող բերաւ, ընկերը խոտ բերաւ: Ամէն դլխէ սկսաւ տարբեր ձայն ելլել. բառերը նոյնն էին, իմաստը չէին հասկնար: Սկսան իրարու հետ նշաններով խօսիլ:

Լեզուները խառնակուեր էին. մարդ մարդու ըսածը չէր հասկնար: Երկի իրարու հետ անոյշ անոյշ կը խօսէին հէքեաթներ կը պատմէին, հիմա, ամէն մէկն իր ըսածն ինքը կը հասկնար: Այնպիսի սոսկալի պատիժ մը եղաւ այդ դաճաճ հպարտներուն համար, որ մինչեւ հիմա կը տեւէ, ազդ ազգի լեզուն չի հասկնար. այր ու կին դիրար չեն հասկնար, քոյր եղբայր, իրար չեն հասկնար, Երեւան եւ Սփիւռք իրար չեն հասկնար եւ դեռ այսպէս պիտի երթանք դարէ դար:

Բայց իմ ոդիսականս Թիֆլիզէն սկսաւ:

Երեք տարի առաջ այդ քաղաքը կը դտնուէի: Առաւօտ մը, հայ երիտասարդի մը հետ, հաւլապար՝ հայկական թաղէն վար կ'իջնէի: Այդ հին ու յետամնաց թաղին մէջ միայն հայերէն կը խօսին, տուները ցած միայարկանի, ճամբաներն հողէ ու ծուռ ու մուռ. հոն աղնուական Վրացին ոտք չի կոխեր: Ոոջալանքի եւ կեղեցին քանդեր են, Հայոց դերեզմանոցը քանդեր են մեր եղբայր Վրացիները: Յարերու բռնութեան դէմ պայքարն առաջ տանելու համար Մեսեխի հռչակաւոր բանան ալ քանդեր էին. չխորհեցան թէ աշխարհիս դրեթէ բոլոր բանաերը պատմութեան մէջ դեր ունին եւ մէկ կամ երկու հանճարներ հիւրընկալեր են: Կուր դետը քաղաքն երկու որոշ սահմաններու կը բաժնէ. ասդին՝ Հաւլապար, անդին Դաւիթի բլուրը: Մեծ եւ փառաւոր չէնքերը Դաւիթի կողմը մնացեր են: Անոնց հին տէրերը Մանթաչոֆ, Արամեանց, հիմա չկան:

Մեսեխի բանտին տեղը ձիաւոր արձան մը կայ. ըսին թէ Վախթանգ Կուրկասալի (չինարա՞ր) կը կոչուի: Այս Վախթանգի մասին մեր Ղաղար Փարպեցին կը պատմէ, կ'ապրէր Ե. դարուն վերջերը, դաչնակից էր Վահան Մամիկոնեանին Պարսիկներու դէմ պատերազմներու ժամանակ. օր մը լքեց իր դաչնակից Վահանը եւ թշնամիին կողմը անցաւ: Հոդ չէ, անցած դացած պատմութիւն է. ասոր համար մենք Վրացիներուն հետ թշնամութիւն չենք ըներ:

Մեր հարեւանները կ'ըսեն թէ Վախթանգ որսի ելեր է եւ Մծխեթէն հասեր է (20 մղոն տեղ) Կուրի հովիտը. բանաստեղծ եւ ճաշակի մարդ, հիմ դրեր է Թիֆլիզին, գայն սուրը վրացերէն Թփիլիսի (տաք տեղ) կոչելով: Բայց ուրիշներ ըսին թէ Թիֆլիզ է. դարէն առաջ գոյութիւն չունէր:

Թիֆլիզ անցեալ դարու կէսերուն 20·000 բնակիչ ունէր, որուն 14·000ը Հայեր էին, 6 հազարը վրացի և Թաթարներ էին. հիմա Թերեւս 850·000 բնակիչ ունենայ, ուր 250·000 Հայեր կը բնակին, մնացածները վրացի, ռուս եւ այլ ազգեր են: Բայց Վրաստանի կառավարութիւնը կ'աշխատի Հայ արտածել եւ Վրացի ներմուծել: Եանը չի սիրեր Շըփիլի կ'ուզէ: Այս խօսքերը Թող միջանկեալ ըլլան:

Հայ երիտասարդին հետ վար իջանք Հաւլապարէն. կանգ առինք Կուր դետի կամուրջին վրայ. կարծես թէ սահմանապլուխ հասած էինք. անցագրի պէտք կար: Հայերէն կը խօսէինք, քիչ մը բարձր ձայնով: Մեր թիկունքին Հաւլապարի կանաչեղէնի չուկան էր, անդին գմբէթաւոր եկեղեցի մը, ան ալ հայ էր: Մեր արդար իրաւունքին մէջն էինք հայերէն խօսիլ. բայց ահա մեր դէմն ելաւ Վրացի մը, քիչ մը թափթփած մէկը. այն հասարակ մարդերէն որ աշխարհիս բոլոր մայթերուն վրայ կը դտնուին: Մեզի նայեցաւ, մտիկ ըրաւ մեր լեզուն. երեսը թթուեցուց եւ ըսաւ.

— Ինչո՞ւ վրացերէն չէք խօսիր:

— Մենք Վրացիներ չենք, պատասխանեց իրեն լեզուով իմ քովիս երիտասարդը:

— Բայց Վրաստանի մէջն էք:

— Ձեր լեզուն դուք խօսեցէք, պատասխանեց հայ երիտասարդն եւ ինձ թարգմանեց:

— Լաւ ըսիր Աչոտ, պատասխանեցի ես:

— Մեր լեզուն աշխարհիս ամէնէն հին եւ մեծ լեզուներէն մէկն է, ըսաւ թափթփած Վրացին:

— Ձեր լեզուն բանի չի դար. ասկից լեռնէն անդին մարդ չի հասկնար, պատասխանեց հայ տղան եւ ինձ թարգմանեց:

— Մենք Շոթա Ռուստավելին ունինք, ըսաւ Վրացին հպարտ չեչտով:

— Ի՞նչ կ'ըսէ, հարցուցի ես հայ երիտասարդին:

— Կ'ըսէ թէ մենք Շոթա Ռուստավելին ունինք:

— Ըսէ թէ Շոթան Հայ էր. Աչոտ կը կոչուէր, մականունն ալ Ռուստավելի էր եւ դուք Վրացի դարձուցեր էք: Հայ երիտասարդը թարգմանեց ըսածս եւ Վրացին կատղեցաւ, կարծես թէ վրան կատաղութիւն պիտի դար. այսքան վրացութեամբ ուռած մարդ չէի տեսած: Ես օրինակ առի.ապրիս մարդ, դինքը փողոցի ոեւէ մէկը կը կարծէիր. հիմա արձուն պահակ էր իր ցեղին:

— Շոթա վրացերէն դրած է, ըսաւ. աչխարհիս լաւագոյն բանաստեղծութիւններէն է, դուք չունիք:

— Մենք ալ Նարեկացին ունինք, Սայաթ Նովան, Թումանեանը եւ չատ ուրիշ մեծ մարդիկ ունինք, պատասխանեց Աչոտ եւ ինձ թարգմանեց իր ըսածը:

— Ինծի նայեցէք, պոռաց Վրացին, հոս Վրաստան է, Թիֆլիսն մայրաքաղաքն է, վրացերէն խօսեցէք:

— Նախ քաղաքավարի եղիր, պատասխանեց հայ երիտասարդը. այս մարդը օտարական է, նոր եկած է Թիֆլիզ, ձեր երեսը նոր կը տեսնէ եւ վրացերէն չի դիտեր. յետոյ եթէ դիտնար, մենք ձեր տղեղ լեզուն չէինք խօսեր:

Վրացին սպառնական դիրք բռնեց, բայց հայ երիտասարդը հուժկու մէկն էր. վրացերէն հայհոյեց, յետոյ լինճ թարգմանեց: Ձեռք ձեռքի պիտի դային: Սահմանապլուխին վրան էինք. եթէ պոռալռային, մէկ կողմէն Հայեր պիտի հասնէին, միւս կողմէն Վրացիներ. կրնար միջթիֆլիզեան պատերազմ բացուիլ: Ես երկուքին մէջ տեղ մտայ եւ խօսքը փոխելու համար ըսի Աչոտին.

— Հարցուր թէ այդ ձիաւոր մարդը ո՞վ է:

— Ի՞նչ կը հարցնէ, ըսաւ Վրացին:

— Կ'ուզէ դիտնալ թէ ո՞վ է այդ ձիուն վրայ նստած մարդը:

— Մեր Վախթանգ Կուրկասալին է, պատասխանեց Վրացին: Մեծ թագաւոր եղած է, հին մարդ է:

— Ի՞նչ ըրած է որ մեծ մարդ է, ըսաւ հայ տղան:

Վրացին մայթերու մարդ էր, չատ տեղեակ չէր Վախթանգի մասին. գլուխը կախեց, մտածեց եւ պատասխանեց.

— Մեծ մարդերու գործերն յայտնի են, ամէն մարդ դիտէ. Ռուստավելին ամէն մարդ դիտէ, հարկ չկայ բացատրելու. դուք ալ պէտք է դիտնաք թէ ով է Վախթանգ Կուրկասալին:

Ես հայ երիտասարդին կողը մչտեցի, ըսելով.

— Բացատրէ այդ մարդուն թէ իրենց Վախթանգի պատմութիւնը Հայոց Ղազար Փարպեցին դրած է. 484 թուին կ'ապրէր, Քրիստոսէ յետոյ: Հայերու դէմ պատերազմեցաւ:

Աչոտ թարգմանեց ըսածս, Վրացին բացատրութիւնները ըրաւ ըսելով.

— Սուտ է, դուք Սոմեխներդ (Հայերդ) մեր մասին բնաւ չիտակ բան չէք դրած. մինչեւ իսկ կ'ըսէք թէ վրացական դիրերը դուք տուեր էք:

— Հապա ո՞վ տուեր է, հարցուց Աչոտ:

— Ես կարդացեր եմ թէ Բաբելոնէն եկած ենք. մենք Բաբելոնի ժողովուրդ եղած ենք:

— Երթանք Աչոտ, ըսի հայ երիտասարդին թեւէն քաշելով. երթանք Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցին տեսնենք թէ Կոմիտաս արքեպիսկոպոսը կայ թէ Սայաթ Նովայի գիրքը կայ:

— Ի՞նչ կ'ըսէ բարեկամդ, հարցուց Վրացին:

— Կ'ըսէ թէ երթանք Ս. Գէորգ եկեղեցին տեսնենք հոն Սայաթ Նովան թաղուեր է:

— Գիտեմ, պատասխանեց Վրացին. մեծ աչուղ էր. եթէ այդ մարդը գրած չըլլար թէ իր հայրը Հալէպցի էր, մայրը Հաւլապարցի, այնպէս մը Վրացի կը չինէինք որ դուք ալ կը զարմանայիք:

— Ի՞նչ կ'ըսէ հարցուցի ես:

— Ցիմար բաներ, պատասխանեց հայ տղան:

Գետէն քիչ անդին Ս. Գէորգ եկեղեցին է. Վրացին ուզեց ձեռ թօթվել. Աչոտ իր ձեռքն ետ քաշեց ես սեղմեցի:

— Ապրիս, ըսի իմ մտքէս, եթէ երե-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

Եւրոպական ոճով՝ թատերական ներկայացումներու մեր մէջ մուտքը կը սկսի վերջին դարերուն, եւ ան՝ եւրոպական աղդեցութեամբ: Այս մասին առաջին յիշատակութիւն մը կը դտնենք Աբբայ Թովորէնի « Լա Լիբէրաթիւր տէ Թիւրք » գործին մէջ: «Հայերը, կ'ըսէ հեղինակը, ժէ. դարուն արդէն աշխարհիկ յարաբերութիւններ ունէին օտարներուն եւ Բիբայի դեսպանատանց հետ: Այսպէս, Լուդովիկոս ԺԴ.ի դեսպան Պ. ոը Նուադէլ Հայերը կը հրաւիրէ Ֆրանսական դեսպանատան թատերական ներկայացմանց»: Այս յարաբերութիւնք յարատեւած են յաջորդ դարերուն ալ, մինչեւ որ Հայք ի Պոլիս ունեցան սեփական թատրոն, եւ Գեղարուեստի այդ ճիւղը մշակեցին ու զարգացուցին առաւել քան ոչ մէկ ցեղ՝ Արեւելքի մէջ: Կը չատանանք յիշատակելով միայն այն բոլոր ձեռնարկները որոնք երեւան եկած են Ս. Ղազարու Միաբանութեան ծոցին մէջ: «Մխիթարեան Հայրեր կը զբէին, կ'ըսէ, թատերական խաղեր, եւ նորընծաներն ու դպրոցականները կը ներկայացնէին վանքին մէջ, ինչպէս այդ Միաբանութիւնը կ'ընէ Պոլիս եւ գաւառները՝ իր հաստատած վարժարաններուն մէջ, տօնական օրերու եւ դպրոցական հանդէսներու առթիւ» — սովորութիւն որ հետզհետէ մուտ գտաւ չատ տեղեր(3), ինչպէս ասկէ առաջ Մօտայլի մէջ (Քաղկեդոն) առիթ ունեցած ենք տեսնելու իրենց ներկայացումները:

Միայն Ս. Ղազարու մէջ չէր որ թատեր. արուեստն ու դրականութիւնը կը սատեղծէին ու կը մշակէին Մխիթարեանք, այլ նոյնիսկ օտար երկիրներ. Փարիզ, Թրանսիլվանիա, Վենետ. Բատուա, Թէոդոսիա (Խրիմ): Անոնց դպրոցներէն ելլող սերունդն է որ Պոլսոյ մէջ ալ հիմը կը դնէ եւրոպ. ոճով թատերաբեմին: Անոնք էին այդ բեմը հանուած խաղերուն եռանդուն դերակատարները, ինչպէս Ա. խաղերուն ալ հեղինակները եղան Մխիթ. Հարք եւ իրենց ձեռնասունք:

Շարժումը կը տարածուի քիչ մը ամէն կողմ, եւ մենք կը հանդիպինք ժթ. դարու ընթացքին՝ բազմիցս կրկնուող այդ կարգի փորձերու որոնք կը կատարուին ընտանեկան շրջանակներու մէջ, մտերմիկ հանդիսականաց ներկայութեան, կամ, պարզեւաբաշխութեան հանդէսներու առթիւ, մերթ ալ հրապարակային բեմերու վրայ: Ամաքէօռական շրջանն է այս՝ ուր հեղինակ եւ վարիչ, դերուհի յայտ ու դերասան, մէկ խօսքով կազմակերպութեան եւ բեմադրութեան մասնակցողք եւ օժանդակողք անձնուիրաբար, յաճախ եւս յօդուտ կրթ. դր. եւ բարեգործական նպատակի մը ի սպաս բերել կուգան դործակցութիւններն: Մեղ ծանօթ պարագաներն են, թուականի կարգաւ հետեւեալք:

1815ին, Վենետկոյ Մխիթ. Հ. Մինաս Բժշկեան, Տրապիզոնցի, Տիւզեանց ապարանքին մէջ ի Գուրու–Չէշմէ՝ աշխ. լեզուաւ թատերդութիւններ եւ գաւեշտներ ներկայացնել կուտայ, հաւանօրէն իրեն ծանօթ դպրոցականներու, կամ ընտանիքին պատկանող թատերասէր եւ ընդունակ պատանիներու:

ՍՄԲԱՏ Դ.ԱԻԹԵԱՆ

(1 – Շար.)

---

(1) Պատմագիր ԺԷ. դարու, ասեն մը Պոլիս՝ Ազգ. Պատրիարքարանը բնակած եւ պատճառ եղած որոմ ցանելու հայ ժողովուրդին մէջ:

(2) Տես գրացուցակ Հ. Յ. Տաշեանի: Այդ ջերմեռանդ կրօնաւորը հետամտեցաւ նաեւ տարափոխելու եւ աղճատելու հայ ազատ պատուական լեզուն: Ծ. Յ.

(3) Տե՛ս «Մխիթ. Միաբանութեան երկհարիւրամեայ գր. գործունէութիւնն ու նշ. գործիչները», Վենետ. 1905: Ծ. Յ.

տանի մէջ ալ այդ մարդուն հոգին ունենային, ոչ ռուսերէն կը խօսէին, ոչ ալ ռուսական դպրոցներ կը բանայէին:

— Գացէք լսեա՛ւ Վրացին մեր Ս. Սիրոն եւ կեղեցին տեսէք, հրաշալի բան է. Ս. Գէորգ անոր քով բան մը չէ:

Աչո՛ թարգմանեց մարդուն ըսածը: Տեսանք Սայաթ Նովան, տեսանք Ս. Սիրոնը եւ բազմաթիւ հայ ու վրացի դմբէթներ կը զարդարէին Թիֆլիզը մինչ մեր երեսանը 17 եկեղեցիներ հոգին հատած, քաղաք մըն էր որ երկինք չէր նայիր:

Սառնակը կարելով Թիֆլիզ – Օտեսա երկնային ճամբան, հասաւ Պեսարապիայի Ռիչնեւ քաղաքը. այդ ճամբան ընտրած էի Իտալիա վերադառնալու համար: Դեկտեմբերի կէսէն անդին էր. սաստիկ ցուրտ մը կը փչէր: Վատահ եմ թէ Սեւ ծովի ափերը չեն սիրեր Մոսկովին հովերը:

Պեսարապիա իր Ռիչնեւ մայրաքաղաքով ծանօթ էր Պրիմէն Թրանսիլուանի տաքուած Հայութեան: Հոն անուանի նեբսէս Աշտարակեցին թեմական եղած է. դարուկէս առաջ հայ գաղութը ծաղկած վիճակ ունէր, հիմա քանի մը հայ ընտանիքներ երեւանէն գաղթած, պարզ գործի համար, ցրուած են գաւառներու մէջ:

Այս երկիրն ալ ցեղերու խառնարան մըն է: Հոն կողք կողքի կ'ապրին մեծամասնութեամբ Ռումանացիները, Պուլղարները (600·000 հոգի), Կասկաւները (200·000), Քրքախօս քրիստոնեաները: Միտքս եկաւ բարելոնի աշտարակին լեզուներու խառնակութիւնը: Ի՞նչ լեզուով խօսիլ պատգոյին մէջ: Ռուսերէն կը խօսին, բայց այնտեղ ամէն մարդ իր ազգին լեզուն կը սիրէ խօսիլ: Հարկ եղաւ ձեւերով խօսիլ եւ դրամ կորնչցնել: Աւաղ չկար տեղացի պիտակից Հայ մը, Հայերու հետքեր գտնելու համար: Պեսարապիան կառավարնեալ է Ռուսերու եւ Ռումանացիներու մէջ: Ռուսը ընակչութիւն չունի, բայց բանակ եւ ծեղանօթ ունի:

Այս ճամբուն վրայ սաւառնակ չի բանի դէպի Իտալիա: Գիշեր էր երբ չոգեկառքը կտրեց ռումանական սահմանը: Ռուս պահակը սահմանին վրայ կանգ առած բարեւ բռնած էր դէպի անծայրածիր Ռուսաստանը, անդին ռումանացի պահակները՝ ժպտուն բարեւ կուտային եկուորներուն: Կը մտնէինք աղնիւ ժողովուրդի մը երկիրը. փարիզեան քաղաքակրթութեան մէկ հաւատարիմ պատկերը:

Գուքրէշ մօտ էր. հազիւ փոքրիկ դիշեր մը սահմանէն ապդին: Հոն լեզուներու խառնակութիւն չկար: Մէկ ազգ մէկ լեզու եւ հայերէնը: Հայկական կեդրոնը կար, հոյակապ եկեղեցի մը, գժբախտաբար մատնեղարան եւ դպրոց վարձու տրուած են, բայց միշտ ներկայ էր Ց. Սիրունին, Պուքրէշի Հայոց հայրապետը: Ինքն է որ կը պահէ հին գաղութներու ամրութիւնը եւ նորերու հոգին: Երեսուն հազարի չափ հայ գաղութէն այժմ մնացեր են վեց հազար: Ամերիկա, Քանատա եւ այլ երկիրներ կը մեկնին: Օր մը այրի պիտի մնայ փառաւոր եկեղեցին, դպրոցն ու դրամատունը:

Պուքրէշէն դէպի Պելկրատ ճամբոր – դուրիւնը դիս դարձեալ խաւարին մէջ նետեց: Մինակ մնացի եւ ես ինձ հետ խօսեցայ: Ռումէնները դիտէին քանի մը Հայերու անուններ. Արամ Խաչատրեան, Պետրոսեան, Տէր-Յովհաննէսեան. բայց Եւհոսլաւները Թրքական վրաններու տակն են կարծես: Բաց երկինք չունին, Եւրոպայէն քիչ բան առեր են: Հասայ Պելկրատ, տխուր եւ անմաքուր քաղաք մըն է: Կարծես թէ տակաւին Թուրքը կը տիրէ: Քայլ մը անդին, Սրուաթները, Սլովէնները, Հունգարները քաղաքակրթութեան ջահակիրներ են: Բարերար եղած է Աւստրիոյ տիրապետութիւնը եւ կարելի է ըսել արեւմտեան Եւրոպան այդ երկիրներէն կը սկսի:

Պելկրատ ինձ համար անմխիթար չեղաւ, հարկ չկար իյնալու լեղուներուն խառնարանին մէջ: Հայ ընտանիքներ կային (15 հատ). դիւրաւ իրար մօտ եկան եւ մենք քանի մը օր ապրեցանք հայրենի յիշատակներով: Իրենք ալ ծարաւ են Հայաստանի լուրերով: Ազգային տուն եւ դերեզմաննոց ունին: Զայնաւոփիւռին եւ բաժշտական վարիչը Հայ է եւ հայախօս են բոլորն ալ: Հայ էր նաեւ աստղաբաշխական դիտարանին տնօրէնը, բայց Վ. Համբարձումեան առեր Հայաստան տարեր է:

Քանի մը օր յետոյ թողնելով Պելկրատն ուր թողուած է Վահան Մինախորեան, հեղինակը Սամսոնի ահաւոր տարապրութիւններու պատմութեան, Սողոմոն Թէհլերեանի յուշերը մութ եւ ցուրտ դիշերով, չոգեկառքը երեսը տուաւ դէպի Իտալիա: Ձամբորդները Յունաստանի կողմերէն կուգային, կային մահմետական Պոսնիացիներ, լեղու լեղուի վրայ. ան ալ ուրիշ Բաբելոն մըն էր. ամէն մէկն իր ազգը կը դովէր, իր երկրին դռները կը բանար, ըսելու համար.

— Հրամմեցէք մեզ ալ ճանչցէք:

Իտալական սահմանէն անդին, զարմանալի բան, տաք եւ հրաշալի արեւ մը կար. կարծես թէ աշխարհս երկուքի բաժնուած էր: Համայնավար երկիրներուն վրայ տրտում բան մը կար, ամպի եւ խաւարի կը նմանէր: Տակաւին համայնավարութեան աչտարակը կը չինեն, բայց հոն ազգ ազգի լեզուն չի հասկնար:

Վենետիկ, Մարտ 20

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Երիտասարդութեան եւ Մարզական Նախարարութեան 1971 Նոյեմբեր 30ի հրամանագրով, արծաթեայ չքանչանի արժանացած է Տիկին Հրանույշ Գազազեան (Փետրուար 29, 1972ի պաշտօնա – թերթի մէջ):

ՎԱՆ ԿՈԿ

(Փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ)

Ա.

1886ի Փետրուար ամիսն է. կ'անձրեւէ Փարիզի վրայ: Նիհար ու բարձրահասակ մարդ մը, քիչ մը կորաքամակ, գլխուն մուչտակէ գլխարկ մը եւ այծի մորթ մը ուսերուն, լաւալ փողոցի տուներէն մէկուն դուռը կը զարնէ: Վայրապ, դաժան բան մը ունի՝ չեչոտած շրթներու դառն կծկումով մը: Մազերը, յօնքերն ու կարճ մօրուքը չէկ են ու չոր՝ յարդի նման, մինչ իր մուգ կապոյտ աչքերը անհան – դըստութիւն մը կը մատնեն: Դուռը կը բացուի սեմին՝ հիւանդոտ ու նիհար մարդ մը. « — Դո՞ւն ես, Վենսան». « — Բարի լոյս, Թէօ», եւ երկու եղբայրները կը դրկախառնուին:

Վենսան Վան Կոկ 33 տարեկան է: Քանի մը տարիէ ի վեր պատուելիի պաշակ այս Հոլանտացին հրաժարած է կրօնական կոչումէն: Եւ սակայն, 25–27 տարեկանին, փորձած է Քրիստոսի Աւետարանը քարոզել Պորինաժի Պելժիացիներուն: Երկու տարի չարունակ ապրած է խուղի մը մէջ՝ երկնալով տապրակներու վրայ, երես – ներն ու ձեռքերը սեւցնելով հանքածուխով՝ լաւագոյնս նմանելու համար իր հօտին, խնամելով վիրաւորուածները, հրկելով հոգեվարներու սնարին, իր չնչին թոշակը բաշխելով աջ ու ձախ: Կը սիրէին դինք, ամէնքն ալ կը դնահատէին անհուն իր նուիրումը, բայց հանքահաններ, իրար մէջ, կը փսփսային. «Ոչ միայն լաւ չի խօսիր, այլ քիչ մըն ալ խենթ է մեր հովիւը»: Հովուական իր ձախողութիւնը պիտի ընդունի լուռ՝ դրանելով նկարչութիւնը, որուն պիտի նուիրուի նոյն խանդով: Ընտանեկան ժողովըդատան մէջ, տարիներէ ի վեր, այլեւս սեղանին չի մատնակցիր. կծկուած անկիւն մը, ծունկերուն պնակ մը, ալ ձեռքին դդալ մը եւ միւսին մէջ խուրձ մը նկարներ՝ դորս յափշտակութեամբ կ'ուսումնասիրէ: Կ'աշխատի մինակ, առանց ուսուցիչի, առաւօտէն իրիկուն նկարելով ծառեր, ճամբաներ, ջրանցքներ և գործի վրայ դիւղացիներ: Սկիզբը ձախաւեր, իր նկարները օր ըստ օրէ պիտի դառնան ինքնատիպ, ուժեղ, եւ տակաւ մուտք պիտի գործէ հոլանտական աւանդական նկարչութեան մէջ. — կուպրի պէս ծանր, մութ ներդաշնակութեամբ բաբախուն, մշուշոտ՝ ինչպէս իր առաջին մեծ նկարը՝ «Գեանախնձոր ուտողները»:

Ծնողքը, անշուշտ, լաւ աչքով չի դիտեր այս նոր կոչումը: Ինչո՞ւ չսորվիլ նոր արհեստ մը. երկաթագործութիւն, ատաղձագործութիւն...:

Ծնողքներու այս ընդդիմութեան վրայ պիտի երթայ ապրելու Լա Հէյ: Հոն, թէեւ ծայր աստիճան անճուկ, պիտի իր խուցը հիւրընկալէ մայթագիծ մը՝ մայր զաւակի մը եւ երկրորդով մը ծոցուր: Եղբօրը, որ կը փորձէ խրատել զինք, պիտի դրէ. «Ի՞նչ եմ ես չտեսրու աչքին, — ոչնչութիւն մը, անհեթեթութիւն մը, անհամոյ մարդ մը: Մէկը, որ ընկերային որեւէ դիրք չունի եւ երբեք պիտի չունենայ: Պիտի ուզէի փաստել գործովս թէ այս ոչնչութեան, այս արտաքոյին սրտին մէջ բան մը կայ:

«Մէջս ստեղծագործ մեծ ուժ մը կը զգամ»:

Խռովիչ այս նամակները պիտի համոզեն Թէօն, որ, առկէ եւոք իր ամբողջ կեանքը պիտի նուիրէ եղբօրը նիւթական ապակցութեան: Անոր չնորհիւ է որ Վենսան պիտի կարողանայ գնել գոյներ ու կտաւ, պիտի կարենայ ապրիլ ու ստեղծագործել: Երկու եղբայրներու այս մտերմութիւնը երբեք պիտի չխախտի: Վենսան գիտակից է արդէն, թէ ապագայ իր գործին մէջ, Թէօ ստեղծագործական իր բաժինը ունի, ու կը գրէ անոր. «Տալով արուեստագէտներուն՝ արուեստա – գէտի գործ է ըրածդ: Պիտի փափաքէի մխայն որ պատահներս ըլլան այնպէս՝ որ գործդ չատ չդժգոհէիր»:

Լքուած Քրիստինէն, Լա Հէյի փոքրիկ մայթագիծէն, Վենսան կը վերադառնայ հայրական ժողովրդատունը, ուր չուտով կը սիրահարի իր Քի զարմուհիին: Այս վերջինը երես կը դարձնէ տաքդլուխ եւ տարօրինակ այդ դատարկապորտին, բայց մինչ Վենսան կը հալածէ զայն մինչեւ ծնողքներու քով, Քի սենեակը կը փակուի ու կը մերժէ տեսնել զինք: Այնատեն, Վենսան վառած ճրագին վրայ կը դնէ ձեռքը ու կը սպառնայ եռ չքաշել՝ մինչեւ որ Քի չյայտնուի: Սարսափահար ծնողքներու աչքին առջեւ կը տեսայ տղդողդ՝ մինչեւ որ ուշաթափ գեահին իյնայ: Դժբախտ այս սէրէն եռք կը հրաժարի այլեւս ամուսնութեան դաղափարէն: Ասկէ եռք պիտի ապրի միայն նկարչութեան համար:

Դէպի Փարիզ ճամբուն վրայ անցած է Անվերսէն, ուր, Ռուպէնսի նկարներուն առջեւ, ըմբռնած է պայծառ գոյներու կարեւորութիւնը: Հազիւ Փարիզ հասած, եղբայրը՝ որ կ'աշխատի նկարներու վաճառատան մը մէջ, կը ծանօթացնէ զինք տպաւորապաշտներուն: Վան Կոկ շլացած է ուղղակի: Անոնցմով՝ դաշ է լոյսը, եւ գունադեղ այդ խաղաղումը պիտի դէ տանի զինք: Նոր դպրոցին մաս կը կազմէ արդէն: Կը լքէ դոց մոնթարդոյնն ու թուխ երանգաւորումները, կը նկարէ Պլեթի փողոցներն ու Իլ սը Ֆրանսի բնանկարները՝ ողողուն անոյշ լոյսով մը: «Կը դանէ ծաղիկները եւս»:

«Անցեալ տարիէն ի վեր, կը գրէ 1887ի սկիզբը, գծած եմ միմիայն ծաղիկներ՝ որպէսզի վարժուիմ գործածելու վարդագոյնը, բաց կապոյտը, մանիչակագոյնը, դեղինը, նարնջագոյնն ու դեղեցիկ կարմիր մը»:

Պիտի ճանչնայ, միաժամանակ, այդ չրջանին Փարիզի մէջ ի պատուի ձախնայինները եւս: Պիտի սիրէ անոնց մաքուր գոյներն ու պարզ գիծերը: Ցաճախ կը տեսնենք զինք կարդ մը նկարիչներու հետ, բայց այդ նոր բարեկամները զարմացած են իր մշտական դերադրգիռ վիճակէն: Անոնցմէ մին, Կիւսթաւ Քոքիո, կը պատմէ թէ ամենափոքր հակադարձութեան մը պարագային, «Վենսան ծունկի կուգար, լաւագոյնս արտայայտուելու համար, եւ ոչինչ կրնար հանդարտեցնել զայն»:

Կը դառնայ բարեկամներէն մին թանկիի, որ տէր էր ներկի խանութի մը՝ Քլոզել փողոցին մէջ: Փխսարոյի այս բարեկամը չուտով կը խանդավառուի Վան Կոկի նկարչութեամբ՝ եւ քանի մը պատառներու դէմ ներկեր կը փոխանակէ իրեն: Կէսօրէ եռք մը, երբ Վենսան եկած էր ծխամորճ մը քաշելու իր բարեկամին խանութը՝ յանկարծ ներս կը մտնէ նկարիչ մը՝ Փօլ Սէզան՝ ուրիշ յայտնութիւն մը թանկիէն: Վենսան ուրախ է այդ հանդիպումին համար, բայց Սէզան կասկածով կը դիտէ այս չէկ ու կոպիտ հսկան: Երկարօրէն կը քննէ իրեն ցոյց տրուած նկարները ու կը բացագանչէ. «Իրապէս, խենթի նկարչութիւն մըն է որ կ'ընէք»:

Վենսանի խանդավառութեան վրայ պաղ ջուր մըն է որ կը թափի: Անթօս, աշխատասենեակ կը մտնէ, եւ հոն, հայելիին դիմաց, կը գծէ իր ինքնանկարը, անկիւնաւոր, կոշտ այդ դիմագիծը՝ ծուռ աչքերը խորացած տարօրինակ լոյսի մը մէջ:

Թ. Ա. Թ.

(Շար. – 1)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Բայց վաճառականին յաղթանակը երկար չտեւեց, որովհետեւ նոյն թերթը միւս օր, իր Ազգային լուրերուն մէջ կը դրէր.

«Երէկ Ք. Թաղի ժամկոչի խնդրին մասին դրած էինք, բայց այժմ արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանանք, թէ մեղ տըրուած տեղեկութիւնները դիտմամբ չափազանցուած ու խեղաթիւրուած են: Ժամկոչը պարտաճանաչ եւ պարկեշտ անձ մըն է, որ իր հեզահամբոյր բնաւորութեամբ սիրելի դարձած է թաղեցիներուն, որոնք այս խնդրին մէջ բացարձակապէս համաձայն են Թաղական Խորհուրդին հետ, որուն անդամներէն ոչ ոք հրաժարած է մինչեւ ցարդ: Կ'երեւայ, որ խնդիրը ծագումն առած է Թաղին ջուջ առնող մարդոցմէ, որոնք կ'ուզեն որ ամէն տեղ ջուրը ազատ հոսի, առանց նկատի առնելու թէ ուրիշներ ինչ կը կրեն անկէ: Ուրիշներ կ'ըսեն թէ ժամկոչը ինքն է որ կ'ուզէ ջուրը ազատ հոսի, որպէսզի ինքն ալ ազատ ջուր խմէ, առանց մտածելու թէ ինչ կը կրեն ուրիշները անկէ: Ինչ որ ալ ըլլայ, ժամկոչը ինքն է որ կը տառապի, ինքն է որ կը տանջուի, ինքն է որ կը զրկուի իր քունէն, ինքն է որ կը ստիպուի ամէն գիշեր ոտքի ելլել

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովսէփ Գաբրիէլեանի *մահուան առ – թիւ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան* 50 ֆր. *կը նուիրեն Պանեէօ–Քաչանի հայկ. դպրոցին եւ* 20 ֆր. «*Յառաջ*»*ին*:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, *Ցիշատակ ոսկի կուսանաց. երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը* 16*ին*:

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ. սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը* 8*ին, ընթրեաց պատարագ* 10*ին, ոտնլուայ* 16*ին, խաւարում* 19,30*ին*:

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր Թաղման ժամը* 17*ին*:

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուած– ներու ժամը* 16*ին*:

Կիրակի, *Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը* 8*ին, բազմաձայն պատարագ ժամը* 10*ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան*:

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց. պատարագ ժամը* 10*ին: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց*:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց. պատարագ ժամը* 10*ին, ոտնլուայ* 16*ին, կարգ չարչարանաց* 19*ին*:

Աւագ Ուրբաթ, *կարգ Թաղման.* 18*ին*:

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ընթեր – ցուածք ժամը* 17*ին, պատարագ* 18*ին*:

Կիրակի, *Զատիկ, ժամերգութիւն* 8*ին, պատարագ* 10*ին*:

Երկուշաբթի, *Մեռելոց պատարագ* 10*– ին, հոգեհանգիստ* 11*ին*:

×

ՍԻՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն և նախատօնակ ժամը* 8*ին, Ս. Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու* 9*ին, պատարագ* 11*ին*:

Երեկոյ ոտնլուայի արարողութիւն 5*ին, դիւերը, կարգ խաւարման եւ հսկում ժամը* 7,30*ին*:

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյ.* 5*ին*:

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուած– ներու ժամը* 4,30*ին, պատարագ Խթամի ժամը* 6*ին*:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց, ժամերգութիւն* 8,30*ին, պատարագ* 10*ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ* 17*ին, խաւարում* 20*ին*:

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ խաչելու – թեան, Թաղման արարողութիւն* 17*ին*:

×

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգու – թիւն 18,30*ին, յիշատակ ոսկը կուսանաց*:

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ. պատա– րագ* 8,15 – 9,45, *հաղորդութիւն դպրո– ցականներու եւ փոքրերու* 11*ին, արար– ողութիւն ոտնլուայի* 16,15*ին, խաւարում* 19,40*ին*:

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն* 8,40*ին, կարգ Թաղման* 17*ին*:

×

ՍԻՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ցիշատակ ընթրե – եաց. ժամերգութիւն* 8,30*ին, պատարագ* 10*ին, մանուկներու հաղորդութիւն*:

Ոտնլուայ 17*ին, Խաւարում* 20,30*ին*:

Աւագ Ուրբաթ, *խաչելութիւն* 9*ին, Թաղման արարողութիւն* 17*ին*:

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ժամերգու– թիւն եւ ընթերցուածք* 17*ին, պատարագ Խթամի* 18,30*ին*:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարա– հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 6

Օրլի–Հիլթընի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 *Մարտ*) *ժամերգու – թիւն ժամը* 16*ին, պատարագ* 16,30*ին*:

ՈՒՐԲԱԹ (31 *Մարտ*) *ժամը* 18*ին ժա – մերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խա– չին*:

ՇԱԲԱԹ (1 *Ապրիլ*) *ժամերգութիւն ժա– մը* 17,30*ին, հանդիսաւոր պատարագ՝* 18*ին*:

ԿԻՐԱԿԻ (2 *Ապրիլ*) *Զատիկ, հանդիսա– ւոր պատարագ ժամը* 10,30*ին*:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 *Ապրիլ*) *ժամը* 10,30*ին ձայնաւոր պատարագ. Համօրէն ննջեցեալ– ներուն հոգիներուն համար*:

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
ALHAMBRA
Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS
Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)
Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրա կ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՂԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան)

կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45*ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ*
15, *Ավընիւ Մոնթէյնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ*

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիրը
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթէրսընիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Մ.–ի ազգային գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 *եւ* 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան առենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ցուչարճանի Շինութեան կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալու – թեամբ ստացած է Ռոմանէն.

Քէլօղլանեան ընտանիք 300, *Լեւոն Զա– քրեան, Տէր–Պաղտասարեան, եղբայր Տէր–Պաղտասարեան, Ժան Մանուկեան, Ռուպէր Թասճեան, Լուսիկինեան* 100*ա – կան, Գարակէօզեան, Գաբրիկեան* 50*ական*: (*Ընդհ. գումար* 1000):

×

Մարսէյլի Ցուչարճանի շինութեան կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալու – թեամբ ստացած է.—

Վալանոէն՝ Պր. Սարգիս Ճերանեան, Մուշեղ Ճերանեան, Պալթայեան 500*ա – կան, Լեւոն Ճերանեան, Տօքթ. Փրանք Գոհարեան* 250*ական, Շարլ Ճերանեան, Ոսկի Թաթիկեան, Պ. Թայեան* 100*ական Պետրոս Խաչիկեան, Տէր–Սարգիսեան* 50*ական*: (*Ընդհ. գումար* 2400):

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան գա – ռամեայ ընդհանուր վերջացած ըլլալով, Ու– րադիր–Կանոնադրի տրամադրութիւնե – րուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պի– տի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9*ի կի – րակի օրը, առաւօտեան ժամը* 7*էն մին– չեւ երեկոյեան ժամը* 8*ը*:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատ – րաստուիլ ընտրութեանց:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ

Նուիրուած
«Ի յիշատակ 1·500·000 հայ զոհերուն 1915ի թուրք դեկավարներուն կողմէ հրա– հանգուած ցեղասպանութեան եւ ի փառ հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներ– ուն մեռած Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար»:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 10,30ԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ–ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱԿԸ
339, Avenue du Prado
Ժամը 13*ին, Ցուչարճանի բացման պաշտօնական ճաշ*
RESTAURANT DE LA FOIRE — BOULEVARD RABATAU — MARSEILLE
Ճաշին տոմսերը ապահովել Ցուչարճանի Յանձնախումբին անդամներէն, եւ կամ, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 50–53–29 — 33–99–55 — 37–29–44

ԶԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ
Սեւ Ամստա — Պատրն–Պատրն,
Դանուբի ադբիւրը, Վոժերը
Երեք օր, օթոքառով
ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, *ժամը* 7,30*ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ* 8*ին կառ ու Նոռ, Քաֆէ Բլերվէօր*:

Մեկնում օթոքառով 8,15*ին դէպի Գեր– մանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմա– նագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվա – պրիւխըն մինչեւ կաբլոռուհը, ապա Ռա– չթաթ, Պաատըն–Օա եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պաատըն–Պաատըն*:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, կեկէնպաէ, Շեվայնենկըն (ճաշ), զանա– զան պուոյտներ եւ այցելութիւններ Դա– նուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը չա– րունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 ֆր.
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին:
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, *Ռիւ տը լ'Էչիքիէ, Փարիզ* 10*րդ*:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ ՅՕ-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21*ին Օթէլ Մա– տերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք*:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ
Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼԱՏԵԱՆ

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ գտած իր յաջողութենէն եւս եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան միութիւններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմա– կերպիչ Մարմնին Անոյշը կը ներկայացնէ Մայիս 13 *եւ* 14*ին*
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
Երաժշտութիւն՝ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
Բնագիր՝ ՑՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած համաւուագային նուագախումբէ մը:
Յարդարումներ եւ զգեստներ՝ Ալէն Ազատ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայերէն խօսող աշխոյժ Օրիորդ կամ Տիկին մը օժտուած մարզասիրական եւ ընկերային զգացումներով:

Այս անձը պաշտօն պիտի ունենայ մեր հանդստեան տուներէն ներս ի սպաս դնել իր յատկութիւնները պատասպարեալներուն մօտ, առեղծելու համար զուարթ եւ ըն– կերային մթնոլորտ մը:

Գրել կամ ներկայանալ Ազգատախնամի գրասենեակը՝
Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette à Paris (9e)

Ա. Զ. Դ.

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մանել, թող փութով ներկայա– նան.—

Աղքատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ
տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշ – տօնական ձեւակերպութիւններուն, նկա– տի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՄԱՐՏ
MARDI
28 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12377

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.377

Հ. Յ. Դ.
ԵՒ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ

—o—

Վերջին երեք չաբաթներու ընթացքին, Լիբանանեան քաղաքական կեանքի տիրապետող երեւոյթը հանդիսացան այն բանակցութիւնները, որոնք Պէյրութի Ա. ընտրաշրջանի աւետարանական աթոռի թեկնածուի նշանակման իրաւունքին շուրջ կը կատարուէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ փաղանգատներու կուսակցութեան միջեւ:

Հանրային կարծիքը, իր բոլոր խաւերով, զեկավար շրջանակներէն սկսած մինչեւ համեստ քաղաքացիները, հայ թէ արաբ, յարաճուն ուշադրութեամբ հետեւեցան այս բանակցութիւններուն, որոնք վերջոյ պիտի յանգէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկզբունքի յաղթանակին:

Առաջին օրերուն թերեւս քիչ մը թեթեւամտութեամբ, բայց հետզհետէ, բանակցութիւններու ընթացքին, մեր կուսակցութեան ցոյց տուած անտեղիտալի վճռակամութեան առջեւ ապշուրուած, բոլորն ալ կը զգային ու իրենց մէջ ասոնք կը խորացնէին այն համոզումը, թէ պղտան չունէր եւ ժամանակ չէր վատնուելիք պարզապէս երեսփոխանական աթոռ մը ապահովելու զուտ կուսակցական մը-տումով եւ հաշիւներով:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն եւ լիբանանահայ հանրային կեանքէն ներս զօր ուժ, անշուշտ որ իրաւունք ունէր պաշտպանելու յաւելեալ աթոռի մը համար: Բայց այդ իրաւունքը, որքան ալ արդար ու հասկնալի, բաւական պիտի չըլլար մեզ գործնելու այնքան վճռակամ, որքան եւրս մեր կազմակերպութիւնը տասնամեակներու իր գործակիցներուն հետ կատարուող բանակցութիւններու ընթացքին, եթէ կուսակցականէն վեր, Հայութեան ընդհանրական շահերուն առընչութիւն ունեցող իրաւունք մը մղում չտար մեր պայքարին:

Պայքարին ելքը ու անոր, ինչպէս նաեւ մեր սկզբունքի դիրքորոշման հիման վրայ կատարուած նշանակումը, թեկնածուին անձովն ու հանդամանքովն իսկ ցոյց կուտայ, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այդ պայքարը տարաւ Լիբանանի ամբողջ Հայութեան համար, մեր համայնքի արդար իրաւունքներուն եւ շահերուն յաղթանակին համար, նաեւ Լիբանանի՛ն, անոր տալով իր կենսունակ համայնքներէն մէկուն քաղաքական հասունութեան եւ հանրային կեանքին իր գործօն մասնակցութիւնը բերելու պատրաստակամութեան վկայութիւնը:

Այս պայքարին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առանձին չէր: Հայութիւնը, իր բոլոր հատուածներով, թեւ ու թիկունք կանգնեցաւ մեզի: Ընդհանուր էր համակրանքի ալիքը լիբանանեան համայնքի մը այս անտեղիտալի պայքարին շուրջ, որ կը մղուէր տարբեր եղանակով, բնականոն ընթացիկ տակարկութիւններէ մինչեւ հետ երբեք կապ չունեցող ուրիշ ոեւէ մը, որ իբրեւ այդպիսին, հիացում պատճառեց բոլորին, նոյնիսկ անոնց, որոնք, դաշափարական տարակարծութիւններու բերումով, հայ կեանքէն ներս կը գտնուին հակադիր ճակատներու վրայ:

Այս երկրին մէջ, որ անկախութեան տիրապետութեան տարիներէն ի վեր, ամէն անգամ որ ազգային կեանքի որեւէ կարեւոր հարցի առիթով ընդհանուր համաձայնութեան մը հասնելու անհրաժեշտութիւնը զգացուած է, ստիպուած եղած է ընդունիլ, որ ամէն համայնք ունի իր ներքին կշիռը, որ ամէն համայնք ունի իր ներքին կշռոյթները, որոնք ստիպողական են, եւ

ԵԿԻ, ՏԵՍԻ ... ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆ ՏԷՍԻՆԻ

Տէսին... Քայլերս ընազդօրէն կ'ուղղուին Ժան Ժօրէս պողոտայի երկայքն ի վեր, կռնակս դարձուցած Լիոնի:

Ուղիները կան, թերեւս անպաճոյճ, սովորական, որոնք ոչինչ կը խօսին ձեր սրտին, սակայն ձեզ կ'առաջնորդեն անցքի անակնկալներու:

Ենթագիտակցական մղումով հասեր եմ Լիպերասիոնի հրապարակը, որ հանդիպումանն է ուխտիս:

Սիրտս արագ կը տրոփէ:

Հպանցիկ ակնարկ մը հրապարակի անմիջական շրջապատը՝ ոչինչ դրաւիչ ու հաղորդական:

Բայց, յանկարծ կը նշմարեմ դրշ դանդաւած մը՝ որ վառահեղ կանգնած է հրապարակին խորը... կարծէք երկնաքար մըն է, Աստուծոյ կողմէ առաքուած, սիեզերքի իր չափարանէն, թեւերովը հրեշտակներու:

Մագնիսական քաշողութեամբ կը մօտենամ այդ զանգուածին, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ Մեծ Եղեռնի մեր անմահ նահատակներու յուշարձանը:

Ո՛րքան յուզիչ է դանել յիշատակարան մը, հիւրընկալ երկրի մը այս անկիւնը...

Մղոններու հեռաւորութեամբ այն կը դիզէ անապատներէն, այն մահափուռ կը ճերէն, Եփրատի պղտոր ջուրերէն, որոնց ափունքն դիրկը վայրագաբար մահացած արիւնարբու ցեղի մը զոհերը եւ որոնց ճիւնները անթաղ՝ այժմ դարձած են աւազ ու հող, ջուր եւ փոշի:

Կը փշաքաղի ամբողջ էութիւնդ ի տես այս վերացական արուեստի կերտուածքին, ուր հիւլէացած են հոգիները մեր նահատակներուն:

Պատուանդանին վրայ կը կարդամ Ս. Մեսրոպեան ոսկեղօծ տառերով.—

Ի յիշատակ 1915ի ցեղասպանութեան
1·500·000 հայ զոհերուն

Նաեւ ֆրանսերէն՝

A la mémoire des 1.500.000 Arméniens massacrés lors du Génocide de 1915

Այսքանն ալ բաւ է ու նշանակալից: Աւելին չէ արտօնուած՝ հասկնալի պատճառներով...

Կեցցէ՛ Տէսինահայութիւնը, որ յաջողեցաւ այս անգին կոթողով յաւերժացնել մեր զոհերուն յիշատակը:

Նաեւ պարծա՛նք Հայութեան, որ իր լումաններով ալակից կանգնեցաւ անոր:

Սակայն, ի՞նչ կը ներկայացնէ այս տարտամ, փիքասոյական հսկան: Եթէ արձանագործը կը վերլուծէ զայն համաձայն արուեստի ըմբռնումներու, մեզ, հասարակ մահկանացուներուս համար ոեղծուածային ոչինչ կայ վերծանելի: Հայուն տառապանքներուն նիւթականացումն է այս կոթողը եւ դիտելով զայն, մեր աչքերուն առջեւէն կ'անցնի չարանը անվերջանալի կարաւաններու. խլեակները մեր ցեղին, որոնք յօշոտուեցան, կոտորակուեցան արիւնաքամ: Եւ ահա, մահացու զործիքներ՝ սրածայր, առամնաւոր, փշալի: Մուրթեր արիւնախանձ, թուրք – վիշապի զալարումը՝ հեղձ մարմնոյ չուրջը Հայութեան... Բայց ահա՛, երկինքն ի վեր կը բարձրանան երկու թեւեր... Վերածնունդը մեր ցեղին: Նաեւ, բռունցքը Հայութեան ու բողոքը՝ հանդէպ աշխարհի անարդարութեան, մարդկութեան ու Աստուծոյ...

ՎԱՆ ԿՈԿ

(Փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ)

Բ.

1887–1888ի ձմեռն է: Կ'անձրեւէ: Փարիզը կը ճնշէ սրտին: Ինչ որ կ'ուզէ հիմա՝ արեւը ճանչնալն է, իրական արեւը՝ որու մասին պատմած է իր նոր բարեկամներէն մին՝ Թուլուզ Լօթրէկ: Կը դրէ. «Ահ, ուրիշ լոյս մը տեսնել... Ինծի թիւնը դիտել աւելի պայծառ երկինքի մը տակ... ի վերջոյ ուզել տեսնել աւելի ուժեղ արեւ մը»:

1888 Յունուար 21ին կը հասնի Արլ: Ամբողջ Փրովանսը ծածկուած է ձիւնով: Սպիտակ այս պայծառութիւնը զայն կը լիացնէ. «Ճափոնացիներուն պէս դեղեցիկ է»: Քանի մը օր հաք միսթրալը կը չէչ եւ, իրրեւ թէ յանկարծ, գարունն է որ կը պայթի: Հոլանտացիի իր սրտին մէջ առաջին անգամով կեանքը կը խլրտի՝ ինչպէս երբեք: Ուղղակի յափշտակութիւն մըն է՝ «ծաղիկներուն եւ մաքրամաքուր կապոյտով երկինքի մը հետ դէմ առ դէմ՝ բոցկլտուն արեւու մը տակ... Քաղաքը շրջապատուած է հսկայ մարզապատնէշներով՝ ամէնքն ալ ծաղկուն ոսկի անթիւ կոկոններով. դեղին ծով մը»:

«Աչխատելու հսկայ կիրք մը կը ցնծէ դիս, կը դրէ Թէոյին, եւ սիրտ ուզէի փրովանսի մզգաստան մը յօրինել անհունօրէն ուրախ: Ծաղկած ծառեր հմայած են զիս. վարդագոյն դեղձենիներ, սպիտակ – դեղին տանձենիներ. պատառներու վրայ կանոնաւոր հարուած – տառներու վրայ կանոնաւոր հարուած – ներս կը թողում ինչպէս որ են»:

Գարունը կ'անցնի, բայց կը շարունակէ աչխատիլ նոյն կիրքով: Կը նկարէ Արլի տեսարանները, Քրոյի տափաստանը, պարտէզներ, բուրաստաններ եւ «սքանչելի դիմանկարներ»: Արլի առաջին պատառներէն իսկ տպաւորապաչտներու ազդեցութիւնը չքացած է. վան Կոկ դատած է ինքզինք՝ իր բոլոր ինքնատպութեամբ: Զննած է այն՝ ինչ որ կը վնասէր ուղղակի արտայայտութեան եւ դոյներու վայելին:

Կը սիրէ բարկ դոյները, — կապոյտ, նարնջագոյն, ծիրանի, բայ կարմիր եւ դոյ դեղին: «Բայց, կը ճշդէ, բոլոր դոյներու գործածութեամբ կը հասնինք ըստեղծելու խաղաղութիւնն ու ներդաչնակութիւնը»: Այս խաղաղութիւնն ու ներդաչնակութիւնը կ'իչխեն մասնաւորաբար այդ շրջանի իր սքանչելի բնանկարներուն մէջ: Այլեւս տէրն է իր հանճարին, եւ, հակառակ նիւթական ամէն տեսակի ծայրագոյն դժուարութիւններուն, կը բացադանչէ. «Կեանքը, ինչ ալ ըլլայ, դրեթէ կախարդական բան մըն է այլեւս. բնազդօրէն իսկ ապրիմ, նկարը կը վերադառնայ ինծի երազի մը նման»: Եւ Թէոյին կը դրկէ անուանկներով նկարներ եւ պատառներու հսկայ կապոցներ:

Հաղիւ ամառ է, եւ ահաւասիկ կը յայտնուի իր առաջին օրերու միստիքականութիւնը: Հիւսիսի մշուշներէն եկած այս մարդը ուղղակի սիրահարած է արեւուն՝ որուն համար ամէն ինչ պիտի զոհէ:

«Անոնք որ արեւուն չեն հաւատար, իրապէս որ ատուած չունին»: «Կ'աչխատիմ ճիշդ միջօրէին, արեւուն տակ, երբ որեւէ չուք չկայ, ցորենի դաշտերուն մէջ, եւ կը հաճոյանամ՝ ճպուռի մը նմանելով»: «Ահ՛ես այս երկրի դեղեցիկ արեւը, կ'իջնէ ուղղակի գլխուն, եւ զարմանալի չէ որ խենթացնէ մարդս»: Ասկէ եւեթ արեւային իր կոչումն է: Օր ու գիշեր կ'աչխատի անխոնջ, ապրելով, 1888ի Օգոստոսին, միմիայն պիսթիւով, կաթով եւ քանի մը հաւկիթով: «Կը քալեմ՝ ինչպէս նկարելիք վայրաչարժ մը... Տակաւին այսօր, մինչեւ իրիկուան ժամը 6, անչարժ աչխատեցայ. ոչ մէկ յոգնութիւն: Այս գիշեր իսկ պատատ մը եւս պիտի նկարեմ»:

Արեւուն հետամուտ՝ ամէն կողմ կը փնտռէ «դեղինի բարձրագոյն չափանիշը: Կը դրէ. «Ծայրագոյն տօթին կը յայտնուի ինծի արեւ մը, լոյս մը, գոր խեղճ բառերովս կրնամ կոչել միայն դեղին, ժուռյն ծծումբ, բայց կիւրոն, ոսկի»:

Եւ իրապէս, փոշիացած ոսկիի թաթախումն է որ կ'անցնի հունձքի իր բնանկարներէն: «Ի՞նչ դեղեցիկ է դեղինը, կը գրէ սենեակին պատին վրայ՝ երբ կը նկարէր իր «Արեւածաղիկները», որոնք ծանօթ են այսօր աւելի «Արեւներ» անունով: Բարեկամները, թէեւ հիացական, սարսափած են արեւային իր այս սեւեռումէն: Նկարիչ Էմիլ Պէրնար պիտի ըսէ. «Ինչ որ կ'ուզէր նկարել՝ արեւն էր, եւ ոչ թէ արեւուն ճառագայթները»:

Դեռ աւելին. կ'ուզէ նկարել բոլոր արեւները, ատղերը ներառեալ: Սեպտեմբերին, կը սկսի ատղապարզ դիչերներու իր չարքը: Արլի հեզաբարոյ բնակիչները զարմանքով կը դիտեն զայն, ամէն դիչեր, նկարակալը մայթին եւ մոմերու չարք մը գլխարկին վրայ՝ պատատը լուսաւորելու համար:

Բայց, արեւային այս խոլ արչաւին մէջ, վէնսան կը տառապի իր առանձնութենէն: Կը մտածէ Արլի իր տունը վերածել արուեստագէտներու աչխատանոցի մը: Կ'ազդչէ եղբօրը որ համոզէ Փարիզի իր բարեկամներէն ոմանք, մասնաւորապէս Կոկէնը: Ամէն ինչ կը զոհէ այս ծրագրի իրագործման: Դրամը, որ թէօ կը զրկէ, կը յատկացնէ կահ–կարասիներու: Զորս սենեակներն ալ կը դեղեցկացնէ. կը ներկէ տան ճակատն իսկ, անշուչտ դեղինի՝ ի պատիւ արեւուն: Կոկէն, ի վերջոյ, 1888 Հոկտեմբեր 23ին կուգայ Արլ: Սկիզբը կատարեալ կը թուի համերաչխութիւնը: Մէնսին կը դանենք պիրենք յաճախ կայարանի սրճարանին մէջ, միասին կը գծեն սրճարանատիրուհիին՝ Տիկին Ժինուի դիմանկարը՝ Արլէզիենի տարազով: «Տիկին Ժինու, կը գրէ Կոկէն, ձեր դիմանկարը պիտի կախուի Լուվրի թանգարանին մէջ, Փարիզ»: Անշուչտ ամէնքը կը խնդան: Եւ սակայն Կոկէն իրաւունք ունէր. դիմանկարը այսօր Լուվր է:

Արլը, իրեն հանդէպ Վան Կոկի հիացումը, կը դրաւէ Կոկէնը: Յարաբերութիւնները սակայն չուտով կը վատթարանան: Ծայր կուտան բուռն վիճաբանութիւններ. օրէ օր կը չթանայ հասարակաց աչխատանոց մը ունենալու յոյսը: Դեկտ. 2ին Վէնսան կը գրէ Թէոյի. «Կարծեմ թէ Կոկէն որոչ չափով յուսահատած է դեղեցիկ Արլէն, դեղին եւ փոքրիկ տունէն՝ ուր կ'աչխատինք, ու մտանատնդ ինձմէ»:

Այդ օրն իսկ Կոկէն լրացուցած է Վէնսանի դիմանկարը՝ արեւածաղիկներ գծելու դիրքին մէջ: «Ես եմ, կը չչնչէ Վան Կոկ, բայց ես՝ խենթացած վիճակի մէջ»: Այդ դիչեր իսկ երկու բարեկամները կ'երթան սրճարան: Վէճի մը ընթացքին, Վան Կոկ կ'առնէ օչինդրի (ափսէնիք) իր գաւաթը եւ կը նետէ Կոկէնի գլխուն: Այս վերջինը, հարուածէն հաղիւ ազատած, ոտքի կ'ելլէ եւ ընկերը տուն կը տանի: Վան Կոկ անխօս կը հետեւի, տուն հասած՝ կը պառկի եւ չուտով կը քնանայ: Առաւօտուն, Կոկէն կը յայտնէ իր որոչումը.— Պիտի մեկնի: Օրը կ'անցնի մեկնումի պատրաստութիւններով. ոչ ոք կը խօսի. բայց իրիկունը, երբ Կոկէն դուրս կ'ելլէ ընթրելու, Վան Կոկ կը սկսի ինքնասպանութեան նախապատրաստութիւնները: Կը կտրէ ականջի մէկ մասը, կը փաթթէ թուղթի մը մէջ եւ կը յանձնէ պատահական ընտանիքի մը, որ կը գտնուէր հանդիսատեսներու մէջ: Ապա կ'երթայ հիւանդանոց, ուր կը յայտնէ որ ինքնասպանութեան փորձ մը ունեցած է:

Կոկէն կը վերադառնայ Փարիզ, կը հանդիպի Թէոյի եւ կը պատմէ դէպքերը: Վան Կոկ կը մնայ հիւանդանոցին մէջ մինչեւ Մայիս 1889: Ապա կը մեկնի Սէն Ռեմի հիւանդանոցը, Սէն Փոլ տը Մաւսոլ, ուր կը մնայ մինչեւ 1890 Մայիս 16: Ապա կը մեկնի Օվէր սիւր Ուազ, ուր կը հանդիպի Տոքթ. Կաշէի, որ կը հետեւի զայն մինչեւ իր մահը, 1890 Յուլիս 29ին:

Վան Կոկ ինքնասպանութեան փորձ մը ունեցած է 1888 Դեկտեմբեր 23ին, Արլ: Ինքնասպանութեան երկրորդ փորձը կը կատարէ 1889 Մայիս 8ին, Սէն Ռեմ: Երրորդ փորձը կը կատարէ 1890 Յուլիս 27ին, Օվէր սիւր Ուազ: Ինքնասպանութեան այս երրորդ փորձը կը յաջողի:

Վան Կոկ կը թաղուի Օվէր սիւր Ուազի գերեզմանատունը: Թէոյ կը մահանայ 1891 Հոկտեմբեր 25ին, Ուտրէքթ: Կը թաղուի Փարիզ, Պատ–Քալէ գերեզմանատունը:

Վան Կոկ ունեցած է 800 նկար եւ 700 գծագիր: Ունեցած է 1 միլիոն ֆրանկ եկամուտ: Ունեցած է 1 ֆրանկ 50 սանթիմ:

ԱՅՅԵԼՈՒ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

1828, Գում – Գաբուի Պէզճեան Մայր–Վարժարանի մէջ, բարեյիշատակ եւ բազմերախտ Յարութիւն Ամիրայի հովանաւորութեամբ, Աստուածաչունչէն քաղուած նիւթերու վրայ թատերգութիւններ կը բեմադրուէին, վարիչ ունենալով Գր. Վարժապետ Փէչեմէլճեանը (1775–1837), հեղինակ երկհատոր Հայկազ. Բառգիրքին, Քերականութեան եւ «Դիմառնութիւն ի չարչարանս Քրիստոսի»ին: — Նոյն թուականներուն կը յիշուի ամիրաներու նախաձեռնութեամբ կազմուած Գրասէր Ակումբը՝ որուն կողմէ սարքուած թատեր. ներկայացմանց առթիւ բեմադրուած են խոսր. մեծանուն Մեթաթազիոի (1698–1782) կրօնաչունչ դործերուն հայ. թարգմանութիւնք՝ «Ողիմպիական», «Տիտոսի Գթութիւն» եւն.:

1836ին, Իզմիր՝ Մեսրոպեան վարժարանի ուսուցիչ Անդրէաս Փափազեան իր աչակերտներուն ներկայացնել կուտայ «Վա Լօքանթիէռա» խոսր. թատերգութիւնը՝ որ գայթակղութիւն յառաջ կը բերէ տեղւոյն կրօնամոլ հասարակութեան մէջ, ու կը մնայ առանց չարունակութեան: Այս գայթակղութիւնը զանազան պատճառներու կը վերագրուի, թէ խաղը տեղի կ'ունենար օտար լեզուաւ, թէ ան կը պարունակէր կրօնասիրական ղգացումներ վիրաւորող ակնարկութիւններ եւայլն: Ատնք, սակայն, կը թուին առերեւոյթ բարուրանքներ, քանի որ խաղը հանդիսականաց մեծ մասին անհասկնալի նալի լեզուով գրուած էր, ուստի եւ նիւթը քիչերուն մատչելի:

1845ին լոյս կը տեսնէ Ժ. դարու Ա. թատերական գրուածքը, հեղինակուած Վենետկոյ Մխիթ. Հ. Պետրոս Մինասեանի: Խաղն էր «Խոսրով Մեծ» գրբ. ողբերգը 5 արար, եւ «Սմբատ Ա.»: Հեղինակը 1846ին Պէշիկթաչլեանի հետ հիմնադիրներէն եղած է Պոլսոյ Հայ Կաթոլիկ հասարակութեան ամենազեղեցիկ հաստատութեան՝ «Համազգեաց»ին, որ ունեցաւ համանուն վարժարանն ալ, իբրեւ վառարան Ազգ. Մխիթեան դպրոցին: Իր կիսանդրին մինչեւ մօտ թուականներ զարդը կը կազմէր նոյն կրթարանին:

1847ին, Մկր. Մարխասեան, Յր. Զիլպիէթեան, Պետր. Շալճեան, Պօղոս Զըխչըխեան եւ Մկր. Ռաֆայէլեան Ս. Գիրքէ քաղուած թատերախաղեր կը ներկայացնեն տուներու մէջ ի Տրապիզոն: 1850էն յետոյ, հոն ուրիչ թատերասէրք այդ ուղղութեամբ կը յարատեւեն, առաջնորդ ունենալով Սեր. Անուչեանը:

1850էն Հասքէօյ կը սկսին թատերական նախափորձեր՝ զորս կը քաջալերեն Ալթուն Տիւրրի եղբարք, իսկ դեղարուեստական հողը կը սանձէ Տ.ք. Գարեգին Զարիրատճեան, երէց որդի Մխչէն Գէորգ Պատուելիի, եւ եղբայր՝ ծանօթ կատակերգու Միքայէլ–Երանոսի. այս բժիչկը դասընկեր եղած է Տ.ք. Աղեքս. Պէյ Արապեանի, Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ ալ էնթէռնի պաչտօն վարած Տ.քթ. Զայեանի բժչկապետութեան օրով, ատեն մըն ալ ուսուցիչ Հասքէօյի Ներսէսեան վրժր.ի: Իբր հեղինակ եւ թարգմանիչ՝ ունի իր մասնաւոր տեղը. նոյն թուականին կը դրէր մաքուր ու խնամեալ աչխարհաբարով մը. իրեն են «Վարդան» ողբերգը, «Պալերմոյի Վարդուհին» բարոյալէպն ու «Ագաթն Արմաւրայ», նաեւ թարգմանութիւններ Մոլիէռէն: Նոյնպէս իր յօրինածն են Գատրիյլի եղանակին եւ չարժմանց յարմարուած բառերը «Դուք մէջէն, ես քովէն» եւայլն: Ցիսունական թուականներուն ծայր տուող այս եռանդը դիւղին հայ բնակչութեան մէջ բռնկուցած էր թատերասիրական կայծ մը՝ որ պիտի յանգէր աւելի կարեւոր ձեռնարկի մը, ինչպէս պիտի տեսնէք իր կարգին:

1855ին Սրապիոն Հեքիմեանը կը զբաղեցնէ այդ Ս. չարժման դլուխը: Ան կը կազմակերպէ պարբերական ներկայացումներ, և բեմադրութիւն ազգ. ողբերգութիւնները, նաեւ Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանի ուսուցիչ Սարգիս Միրզա Վանանդեցիի «Միհրդատ»ը:

Գ. Զարիրատճեանի գործակից կը դանենք խոսք մը պատանիներ եւ երիտասարդները, Ռուբէն Հիւսէինեան, Նիկ. եւ Գր. Թիւլպէնճեան, Նարկիւզեան, Մնակեան, որոնք Հասքէօյի Հայկեան Թատրոնի անդրանիկ ջահակիրները պիտի ըլլային, եւ դէպի 1879, Թովմաս Թէրզեանն ալ: — Հոս կ'արժէ ճշդել պարագայ մը, կարծողներ կան թէ ծանօթ ուսուցիչ եւ թատերագիր – դեղեցկագէտ Թ. Թէրզեանէն տարբեր անձ մըն է որ կը մասնակցի այս թատեր. գործունէութեանց, ինչ որ բացարձակապէս սխալ է, եւ նոյնինքն բանաստեղծ Թէրզեան Թովմասն է՝ իր քերթողական եւ թատերագրական ալքումի չրջանին մէջ, հոդեւին կը վարի այդ չարժումներուն՝ իր եռանդի յորդումէն մղուած:

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

ՎՐԻՊԱԿ

—○—

ԽՄԲ.— «Գրական Թերթ» իր հրատարակութեան Խառասնամեակին առթիւ (1932–1972) վերհրատարակած է այն ամբողջ երգիծական ստեղծագործութիւնը, որ լոյս տեսած է իր էջերուն մէջ 1932ին:

Երկաթուղային կուպէն (բաժնեակ), ուր ես ընկայ՝ երկուքը թղթակիցներ էին եւ գաւառական կենտրոնը կը չտապէին փոքրիկ գրական Թերթին բացման ներկայ գոնուելու, տանելով հեռերնին մէկմէկ «պատկեր» հոն տպագրելու համար: Կուպէին մէջ տօթ է եւ հեղձուկ: Ուղեւորները քնած են՝ ով ինչի վրայ յաջողեր է գլուխ դնել: Մեղմ փչող զարնոցի կուգայ փոքրիկ պատյա մը ընելու, եամէն կը լսէ «ընդհատ ոռնաձայններ»: Վան կոկն է, որ վրան կը խոյանայ՝ ձեռքին ածելի մը: Կոկէն գլուխը եա կը դարձնէ եւ աչքերը ընկերոջ աչքերուն սեւեռած՝ կը մնայ երկար: Ցանկարծ Վան կոկ գլուխը կը կախէ եւ առն կը վերադառնայ: Ցաջորդ վիչեր կաղանդ է: Կոկէն, սարսափած, զացած է քնանալու պահուկ: Ինքն իր հետ նորէն մխ–մխնակ, Վան կոկ կ'առնէ ածելին, կը կարէ իր աջ ականջին բլթակը, եւ իրրեւ մատաղ՝ նուէր կը տանի Ռաչէլին՝ քաղաքի բոզերէն մէկուն: Ինչպէս առաջ, երբ կամուլին ծրպին վրայ ձեռքերը այրեց, Վան կոկ ինքն իր դէմ կը ծառանայ՝ երբ կայսրինը կը թուի անել:

Չէ կրցած դիմանալ արուեստագիտական հասարակաց աշխատանոց մը հիմնելու իր ծրագրի ձախողութեան: Անչուշտ ուրիշ շատ մեկնութիւններ կան.— ամիսներով ծանր աշխատանքը, տաք արեւուն տակ օրերով անշարժ դծելը, երկար հըրամանները, դէչ անունդը, դիւեմոլութիւնը: Բայց կայ, գուցէ աւելի բացայայտ, ուրիչ պատճառ մը.— Նոյն առաւօտն իսկ իմացած է լուրը՝ այն թէ թէօ նչանուած է:

Ոտիկանութեան միջամտութենէն եաք Վենան փոխադրուած է հիւանդանոց: Կոկէն, մինչ այդ, չունչը փարիզ կ'առնէ եւ լուր կուտայ Թէոյին, որ կ'աճապարէ հասնիլ Առլ, բայց չի կրնար տեսնել եղբայրը՝ զգայազուրկ եւ զառանցանքներու մէջ: Երեք օր եաք Վենան ուշը վերադած՝ կը դրէ Կոկէնին. «Կը փափաքիմ որ որեւէ դէչ խօսք չըսեր մեր փոքրիկ դեղին տան մասին»:

Թ. Ա. Թ.

(2 - մնացեալը յաջորդով)

փուքսի նման, չուրջս համատարած վըտիչին կիսաբաց չուրթերու:

Դուրսը մեղմիւ անձրեւ կը տեղայ: Երկինքը երեւանի բաղնիքի լականերու նման չարունակ կը մաղէ:

Թրջուած հայեացքս ցամաքեցնելու համար քնացող թղթակիցներու կը նայիմ, որոնցմէ մէկը, ահա, տակաւին աչքը կը բանայ, կը նայի ու ծոյլն հանելով մեքենագիր տետրակ մը՝ կը կարդայ՝ նախ լուռ, խորասոյզ, ապա չկրնալով զսպել հիացքը անզգալաբար ձայնը կը բարձրացնէ:

Այս ձայնէ վրայ, ահա, աչքը կը բանայ երկրորդ թղթակիցը ու մտիկ կ'ընէ՝ նախ կիսաբաց աչքերով, ապա կամաց–կամաց բանալով աչքն աւելի լայն, յետոյ ալ աւելի լայն, եաքէն՝ այնքան լայն, որ մաղ էր մնացեր աչքն իր կապիճներէն ցայտէր:

Անիկա աչքը նոր բանալուն՝ «ինչքա՜ն նման է խմիս», ըսաւ ինքն իրեն: Քիչ մը աւելի լսելով՝ «կարծես իմ պատկերն ըլլայ» մտածեց: Նորէն ունկնդրելով՝ «ծօ, չըլլա՞յ տետրակս զողցեր է սրիկայ», մտմտաց ու՝ «ոչ մէկ կասկած՝ արտա–նանէն համարեա լսելի ու կատարու–թեամբ կօչիկն ոտնէն հանելն եւ խոտա–ւուզուած բանաստեղծին ճակատին զարնելը մէկ ըրաւ:

Կօչիկը թէեւ Դինամոյի խանութէն էր գնուած, բայց բարեբախտաբար, ալպեան» տեսակի չէր ու տակը սրածայր գամեր չունէր: Չէ նէ եաքէն հաղիւ թէ մեր բանաստեղծին դէմքէն օրիգինալը (բնականը) հնարաւոր ըլլար վերականգնել:

Կռւսի Ֆիլիքականը թողնելով կանդուկտորին (ուղեվարին) ու «օքեր»ին (աւազպատասխանատու) կարգադրելու, ես կը սկսեմ անկէ, երբ կսիւը վերջացած, պարզուեր էր, որ զողութիւն չէր պատահած, որ տետրակը իր տեղն էր, որ հարուածելը թիւրիմացութեան արդիւնք էր, որ պէտք չէ ըլլար, որ ներողութիւն, հապար անգամ ներողութիւն, որ թողութիւն, բան չէ, կ'անցնի եւայլն, եւայլն:

Այս բոլորը շատ աղէկ, հաշտուեցան. բայց հարցն այն է, թէ ի՞նչպէս էր պատահեր, որ երկու տարբեր դիւղերու մէջ տարբեր զրոյներ, տարբեր հասակ ու տարբեր զոյնի հագուստ կրող մարդիկ (դեռ մէկի պեխն ալ չէկ), բոլորովին միատեսակ բովանդակութեամբ «պատկեր» են գրեր:

Եւ իրաւունէ: Երբ իւրաքանչիւրը իր տետրակը վերցուցած համեմատելու եղան՝ «պատկեր»ները երկու կաթիլ ջուրի պէս նման էին իրարու:

Երկուսի գրուածքներու մէջ ալ հերոսները դիւղխորհրդի նախագահներ էին, անուններն Սմբատ: Երկուսի մէջ ալ բադուէն նոր եկած մոտյլ, երկարաճիտ կօշկաւոր անձնաւորութիւն մը կար, որ ժողովներու մէջ ամէնէն քիչ կը խօսէր, բայց գործարանի մէջ ամէնէն շատը կը գործէր: Երկուսի Գարսեւաններն ալ պարտուր էին նախկին առեւտրականներ ըլլալ, եւ ունենալ մեծ, անճոռնի քիթ, ճօղթած աչք ու լռչատակ ականջներ: Կընկայ անունը Մարօ պիտի ըլլար՝ եկեղեցու ու խրճիթի մէջաեղ տատանուող հոգեբանութեամբ: Իսկ աղջիկն արդէն Ռուբիկոնն անցած, իր սիրած տղայի, կոմերիատական Արշոյի քովը նստած պիտի չըլլար անոր ոսկեզոյն մազերը, հիանալով, սակայն... կոլխոզի արտերուն վրայ:

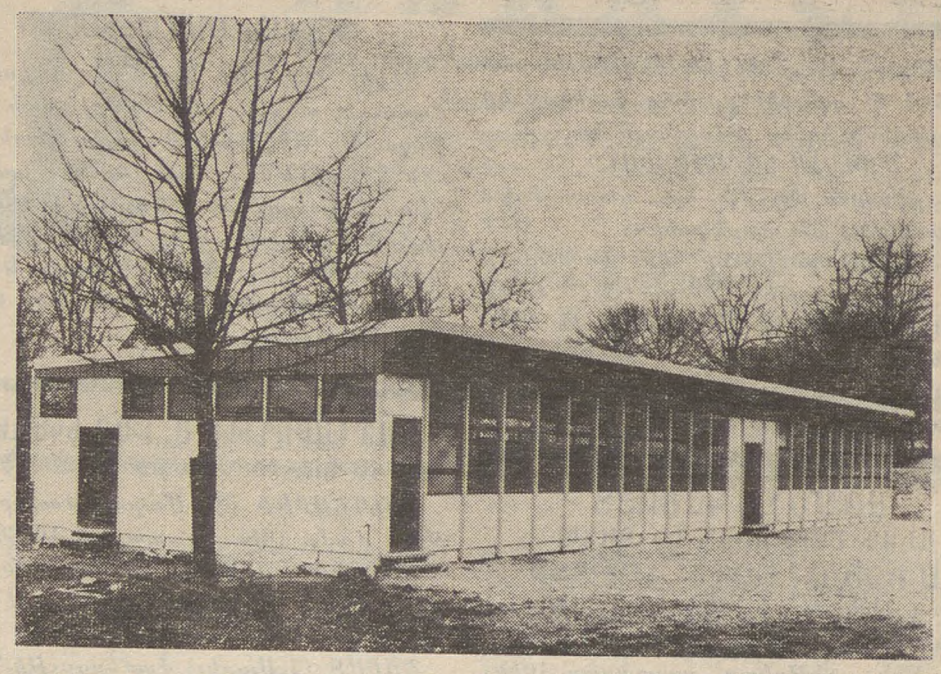
Գիւղի ուսուցչուհին, չնայած օրական մէյն չորս ժամ կը քնանար երկու վէպերուն մէջ ու չարաթներով տաք կերակուր չէր ուտեր, այդ միեւնոյն է, պէտք է «հրացայտ» աչքեր ու «բորբ» այտեր ունենար: Անիկա՝ օրը պարզ ըլլար թէ ամպամած՝ մէկ է, պարտաւոր էր անձրեւի տակ չարունակ վազվզել:

Բայց, մինչ այսպէս ընթերցումը նեդաշնակ առաջ կ'երթար իր բոլոր մանրամասնութեան մէջ, գրուածքին յանկարծ ճեղքուածք տուաւ:

Գիտէք, որ իւրաքանչիւր գրուածքի մէջ գերմանացի մասնագէտ մը եւ թուրք մը պէտք է ըլլայ (ռուս ալ կարելի է): Ու ան ատեն, երբ գրողներէն մէկուն մօտ թուրքին անունը Հասան էր՝ միւսին մէջ նոյն թուրքին անունը յանկարծ Հիւսէին դուրս եկաւ ու ամբողջ հաշիւը խառնեց...

Քիչ մտատանջութիւն չպատճառեց այս անտեղի տարբերութիւնը Հիւսէինի հետ լրացնել, որմէ յետոյ տեղեակ պիտի պահենք հանրամատոյց մը:

ԴՊՐՈՅԱՍԻՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՍՐԱՀԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախ ենք տեղեկացնելու որ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի սրահի չինուելիքը դրեթէ աւարտած է: Կը մնայ անոր կահաւորումը եւ յարակից ասրքասրուամներու գործը: Վատահ ենք թէ ուսումնասէր հայրենակիցներ պիտի չափրնակեն իրենց սրտաբուխ նուէրները պրպտզի կարելի ըլլայ այդ պահուն ալ դնակին, որ կուզար ժխտելու գրական ընդունուած կանոններէն մէկը: Շատ մտմտաց, շատ մտածեց, շատ տարաւ ու շատ բերեց ու վերջէն՝ մտելոր վերցուցնելով՝ վրիպակ է, ըսաւ ու Հիւսէինը Հասան դարձուց...

Այս միջոցին դնացքը կայարանին կը մօտենար եւ կոնդուկտորը պոռաց.

— Ստանցիա Կարակլի՛ս (կայարան Ղարաքիլիսէ):

Ով ձեռք ունէր բան մը վերցուց:

ԼԵՒՈՆ ԿԱՄՍԱՐ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարտ 25էն սկսեալ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փափէր, նկարիչ Տիկին ՄԱՅԼՈՒՄԵԱՆ կը ցուցադրէ իր գործերը: Ցուցահանդէսը կը տեւէ 15 օր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Մարդար աղա ստիպուեցաւ ժամկոչ Վարդանի միջադէպը եւ անոր յաջորդող իրողութիւնները պատմել:

Ցետոյ աւելցուց.

— Կը վայելէ՞, որ քու պաշտօնեադ ինծի հանդէպ այսպիսի ընթացք մը ըրած է, վայրկեան մը քովս չէի պահեր, կը վռնտէի, նոյնիսկ աչքիս լոյսը ըլլար: Չէ, ջիտակը, հաճի աղա, չափազանց սիրտս ցաւած է քեղի դէմ:

— Բայց Մարդար էֆէնտի, ես բանէ մը տեղեկութիւն չունէի, հիմա դուն պատճեցիր նէ՝ այն ատեն իմացայ, ես ինչ յանցանք ունիմ գործին մէջ:

— Աղէկ, հիմա իմացա՞ր եա, դուչեց վաճառականը, ինչ պէտք է ընել նէ՝ ըրէ: Ծերունին քիչ մը մտածեց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ուզես, որ ընեմ:

— Զեմ դիտեր, իմ պատիւս վերկելու համար ինչ որ պէտք է, ան պիտի ընես:

— Գարեգինը, ինչպէս ըսի, իմ տասը տարուան պաշտօնեաս է եւ շատ դոհ եմ իրմէ, ի՞նչպէս կրնամ տասնկ խնդրի մը համար գինքը ճամբել:

— Ճամբելու պէտք չկայ. կը կանչես, ականջէն կը քաշես, կը հասկցնես, որ ինծի հետ «օղրաշմիշ» չըլլայ: Ինք ո՞վ է, որ ինծի գլուխ կը բռնէ կոր... իրեն պէս թաղականները ես իմ քովս «ուշադ» տէյի կը գործածեմ:

— Քեղի բան մը ըսե՞մ, պատասխանեց հաճի Յակոբ աղա, մէկ միջոց մը կայ այս խնդիրը վերջացնելու: Գարեգինը կը կանչեմ ու կ'ըսեմ, որ թաղականութենէն հրաժարականը տայ, քաշուի:

— Կամ թող քաշուի եւ կամ թող Պօղոս էֆէնտիին հետ չմխանայ: Ինչո՞ւ փոխանակ Մանուկ աղային կողմը բռնելու — կ'երթայ Պօղոս էֆէնտիին հետ կ'ըլլայ:

— Լաւ, անհոգ եղիր, այս մասին ես հիմա իրեն կը խօսիմ:

Մարդար էֆէնտի իր նպատակին հասած էր, ինք ալ արդէն անկէ աւելի բան մը չէր պահանջեր հաճի աղայէն, ուստի ոտքի ելաւ եւ դոհունակ դէմքով մը մեկնեցաւ:

Ծերունի վաճառականը մինակ մնալուն պէս իր քով կանչեց Գարեգինը:

— Նստէ, քեղի խօսելիք ունիմ, ըսաւ լուրջ դէմքով մը իր պաշտօնեային:

Գարեգին որ իմացած էր Մարդար էֆէնտիին այցելութիւնը՝ նախազգացում ունեցաւ, թէ խնդիրը ժամկոչ Վարդանին միջադէպին չուրջը կը դառնար:

— Դուն թաղակա՞ն ես եղեր, հարցուց ծերունին:

— Այո, պատասխանեց Գարեգին ժըպտելով:

— Ուրիչ «տէրտ» չունի՞ս, դացեր այդ տեսակ գործերուն մէջ մտեր ես:

— Ի՞նչ ընեմ, թաղեցին բացարձակ մեծամասնութեամբ դիս թաղական ընտրեց, չէի կրնար մերժել:

— Քեղի խորհուրդ մը պիտի տամ՝ չէ՛ պիտի չըսես:

— Հրամմեցէք:

— Ատ թաղականութենէն պիտի հրաժարիս:

— Ինչո՞ւ համար, դուչեց Գարեգին թեթեւ մը կարմրելով:

— Խաթերս համար, ըսաւ վաճառականը:

— Ձեր խաթերը համար պատրաստ եմ ամէն բան ընելու, պատասխանեց պաշտօնեան, բայց չեմ կրնար արժանապատուութիւնդ զոհելու:

— Արժանապատուութիւնդ զոհելու ի՞նչ կայ ասոր մէջ:

— Որովհետեւ դիտեմ, որ ձեր խաթերը համար հրաժարած պիտի չըլլամ թաղականութենէն, այլ Մարգար էֆէնտի Սասանեանի պահանջումին վրայ:

— Վա՞յ, դուչակեցիր, թէ ինչու համար հրաժարէ կ'ըսեմ կոր:

— Մարդար էֆէնտիին մեկնելէն անմիջապէս եաքը գիս կանչել ու այս առաջարկութիւնդ ընելէդ դուչակեցի:

— Դիտե՞ս, որ քեղի դէմ շատ բարկացած է:

— Դիտեմ, պատասխանեց Գարեգին պաղարեամբ:

— Ատանկ մարդու մը թշնամութիւնը իր վրայ հրաւիրելը աղէկ բան չէ:

— Ես իրեն դէմ որեւէ հակառակութիւն չունիմ Անմեղ մարդ մը կայ, որ ճամբել կ'ուզեն գործի մը համար, որուն մէջ յանցանք մը չունի: Այս կէտը քննած, սուրգած եմ... իմ խիղճս չի ներեր ատանկ անիրաւութիւն մը ընել:

— Աղէկ ա, դուչեց ծերունը, քանի որ խիղճդ չի ներեր, հրաժարէ՛, քաշուէ՛ գործին մէջէն:

— Այդ վատութիւնն ալ չեմ կրնար ընել:

— Ուրեմն ի՞նչ ընել որոշած ես:

— Թաղական պիտի մնամ եւ մինչեւ եաքը պիտի աշխատիմ ժամկոչը պաշտպանելու, ըսաւ Գարեգին վճռաբար:

— Բայց տղաս, դուն աղէկ դիտես, որ ես ինչ յարաբերութիւններ ունիմ Մարդար էֆէնտիին հետ եւ թէ չեմ ուզեր իրեն հետ աւրուիլ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Մովսէս կարա-պետեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄՈՎՍԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Մարտ 29, ժամը 15,30ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏՒՈՑ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ. սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուած-ներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց. պատարագ ժամը 10ին: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 19ին:

Աւագ Ուրբաթ, կարգ թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10-ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն և նախատօնակ ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, պատարագ 11ին:

Երեկոյ ոտնլուայի արարողութիւն 5ին, դիշեր, կարգ խաւարման եւ հսկում ժամը 7,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուած-ներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումի ժամը 6ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց, ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ խաչելու-թեան, թաղման արարողութիւն 17ին:

×

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ. պատարագ 8,15 – 9,45, հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրերու 11ին, արարողութիւն ոտնլուայի 16,15ին, խաւարում 19,40ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ թաղման 17ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն:

Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան ապարոգութենէն, որ չի կատարուիր Շաւիլի մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Էպրուհի Գարայեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Քանն), փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկիններ Մարտիրոսեան, Աբաչէն Տէրտէրեան, Քասթելան, Նալչալեան, Հօճապաշեան, Տէվուճեին, Միքայէլեան եւ Նչանեան կը նուիրեն 120 ֆր. Կարմիր Խաչին, 120 ֆր. Կապոյտ Խաչին, (առանձալ «Յառաջ»էն) եւ 30 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ՇԱԲԱԹ (1 Ապրիլ) ժամերգութիւն ժամը 17,30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ճայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ-ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. Սէն-Լու պատարագ ժամը 8,30ին մանուկներու հաղորդութիւն 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց. Խաչելութիւն եւ թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն-Լու՝ 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. Սէն-Լու՝ պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, Հրաշափառ յարութիւն, Սէն-Լու ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առթիւ, ժամը 14ին սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի դերեզմանատունը պիտի գտնուի, դերեզմանօրհնէքի համար:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, Ոտնլուայ, կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն բակում աղղակից-ներու յիշատակին: Երկեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վահան վրդ. Թօփալեան:

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն միինչեւ լոյս

ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS

Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)

Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բալոսեանէ փոխան հոգեհանգիստի, իրենց հանգուցեալ մօրաքրոջ Սրբուհի Արիֆեանի:

ԿՈՒԶՈՒՒՀ՝

URGENT

Cherchons ouvrières qualifiées à domicile pour robes floues. Travail très soigné.

Téléphoner : 508-46-40.

ՎԱՅԵԼԵՅԷ'Ջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Ճամբորդելով Խորհ. Միութեան հիւսիսային սահմաններէն մինչեւ հարաւային ծովերը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՎՐԱՍՏԱՆ — ԱԴՐԲԵՋԱՆ

— Բաաենեմէկ օր —

ԹՈՒՌԻՄ կարգ — հանգստաւէտ պանդոկ, ամբողջական վանսիոն

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲՈՎ՝ 3160 ՖՐ.

ԲՍԳՈՒԻ ՃԱՄԲՈՎ՝ 3210 ՖՐ.

15 օր լրիւ Հայաստան — 2 օր՝ Մոսկուա, Լենինկրատ, Թիֆլիզ կամ Բագու

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE

(Licence No 423)

18, Rue Bleue, Paris 9e — Téléph. : 770-91-09

C. C. P. PARIS 10568-05

Կազմակերպուած Հայ առեւտրականներու Բարեկամական Ակումբին կողմէ:

Պատասխանատու՝ ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԻԿԵԱՆ

8, Rue Alfred Bruneau, Paris 16e — Téléph. : 527-19-93

ՄԵԿՆՈՒՄ Սեպտեմբեր 3ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,50ին, ժամանում Մոսկուա 16,35ին: Պոյտ — օփերա — նուագահանդէս, եւն. եւն.: Սեպտ. 4, ամբողջ օրը այցելութիւն տեսարժան վայրեր — Կրեմլին — թանգարան, եւն. եւն.: Գիչերը՝ ազատ: Սեպտ. 5 մեկնում դէպի Երեւան: Ժամանում — պանդոկ — գիչերը՝ ազատ:

ՍԵՊՏ. ՃԸՆ 18՝ ԵՐԵՒԱՆ

Ընդունելութիւններ — ճաշասեղաններ եւ այցելութիւններ՝ Էջմիածին, Զուարթնոց, Ս. Հռիփսիմէ, Գայանէ, Գառնի, Բիւրական, Օչական, Դիլիջան, Ծաղկաձոր, ճաչ Սեւանի ափին, Սարդարապատ, թանգարաններ, մատենադարան, դպրոցարաններ, համալսարան, եւայլն եւայլն — գիչերները ազատ:

Սեպտ. 19 եւ 20 մեկնում դէպի Բաքու կամ Թիֆլիզ եւ պտոյտները բոլոր տեսարժան վայրերը, հայկական եկեղեցիները, եւայլն, եւայլն:

Սեպտ. 21 եւ 22, Լենինկրատ, այցելութիւն էրմիթաժ թանգարանը, ծովապտոյտ:

ՍԵՊՏ. 23 վերադարձ Փարիզ, ժամանում Պուրժէի օդակայանը՝ ժամը 11,30ին:

Ցաւելեալ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիչեալ հասցէներուն:

Դրամական առաքումները ընել Օֆիսին հասցէին: Ուժը կը բաղկանայ 17 հոգիէ: Արձանագրուիլ՝ անյապաղ եւ երբեւ կանխավճար 750 ֆր. զրկել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կարելի է արձանագրուիլ Տերճիկեան Գրատունը, 13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Ս. Տաթեանի

91 Park Ave. North London N. W. 10 — Téléph. 452-09-44

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԵՄԱԴԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐՈՆ ՏԸ Լ'ԱԹԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹ ԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն առեններէը, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՒՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկները.— Մայտա Պէրպէրեան, Արմաև Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ.* 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, *Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէռ. ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— *Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:*

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, կառն Օթէլ փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էչիքիէ, փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ ՅՕՒԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊՐԼՏԵԱՆ

ԿՈՒԶՈՒՒՀ

Առոյգ հայ երիտասարդ մը 17-18 տարեկան, աշխատելու համար պոռնեքըրիի հաստատութեան մը մէջ: Դիմել՝

Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris
Tél. : 231-62-80

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՄԱՐՏ
MERCREDI
29 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ԱՏՐՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12378

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.378

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԼԱՐԻ ՎՐԱՅ

Երկու լարի վրայ խաղալու մրցանիշը կորած են Թուրքերը, որոնք այդ ճիւղին մէջ դարերէ ի վեր փորձուած մասնագէտներ են։

Վերջին օրինակը տուաւ վարչապետ Նիհատ Էրիմ, որ Մարտ Մխիթեան նախագահ Նիկոլայ Պոդգորնիի պաշտօնական Անդարա այցելութենէն առաջ վնաց Ալճինճըն՝ Նիքսընի օրհնութիւնը առնելու համար։

Թուրք վարչապետը իր ըսելիք խօսքը մանկութիւնը ի գործ դրաւ համոզելու համար Միացեալ Նահանգներու նախագահը, որ Պոդգորնիի դալը որեւէ ձեւով պիտի չխանգարէ Թուրքեւամերիկեան քարեկամական յարաբերութիւնները՝ հիմնուած քաղաքական ու պինուորական փոխադարձ չհեղու վրայ։

Ամերիկացիք քառորդ դարէ ի վեր կը պատպահեն Թրքական բանակը՝ օժանդակ զայն արդիական զէնքերով։ Ռազմավարական լայն խճուղիներ չինած են կիպրիկային մինչեւ Սեւ ծով ու Կովկաս, պահպանները հաստատած կարեւոր կէտերու վրայ եւ հիւլէական ռումբ արձակելու խարիսխներով պաշարած Մարտ Մխիթեան սահմանները։

Վերջին տարիներուն խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը որոշ չափով մեղմացուցած ըլլալով լարուածութիւնը արեւելք – արեւմուտք հակամարտ ճամբաներու միջեւ, Ալաչինկիրնի Խորհրդարանը զեղչած էր Անդարայի տըրուած տարեկան օժանդակութեան գումարը, 100 միլիոնէն 60 միլիոն տոլարի իջնելով յատկացումը։

Երիմ ջէ միայն յաջողած է ստանալ Աղանեան Ուիլսի արեւելեան ճակատի ամրանապահի անունով Թրքական բանակին յատկացուած ղրամը, այլ եւ որոշ գումար մըն ալ կորզած է ափիոնի մաքուքիչը արգիլելու եւ հողագործներուն որոշ հատուցում կատարելու պարտուականով։

Սակայն Թուրք վարչապետին Ամերիկա այցելութիւնը առանց ազմուկի չէ անցած։ Փարիզի մէջ եղածին պէս, Նիւ Եորքի մէջ եւս ցոյցեր կատարած են մէկ կողմէ ձախակողմ Թուրք ուսանողներ, միւս կողմէ հայրենասէր հայ երիտասարդներ։

Թրքական մամուլի հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, «Թուրքիոյ Հայրենասէր կուսակցութիւն» անուն կազմակերպութիւն մը կը զործէ Եւրոպայի մէջ, կեդրոն ունենալով Պերլինը։ Նախագահն է Եաքուպ Տէմիրել – Զէքի Պաշիմ։ Կուսակցութիւնը ժողով գումարելով որոշեր է համապատասխան զործակալներ զրկել Ամերիկա՝ այնտեղի Թուրք ուսանողներուն մէջ քարոզչութիւն կատարելու համար։ Հունգարիայէն Նիւ Եորք զացեր է համապատասխան Զէքէրիայի պրոֆ Մուրատ Սէրթէլը, Երիմի դէմ ցոյցեր կազմակերպելու պաշտօնով։

Մարտ 20ին Անատոլուի զործակալութիւնը հաղորդեր էր, որ խումբ մը Թուրք ուսանողներ Նիւ Եորքի մէջ Երիմի իջած պատուհին առջեւ ցոյց կատարած են։

Յաջորդ օրը նոյն զործակալութիւնը լեզուն փոխելով կը չեշտէր, որ ցոյց կատարողները 10–15 հոգի էին, մեծ մասամբ բաղկացած «վարձուած» Հայերէ։

Ձիշդը առաջին լուրն էր, այսինքն ցոյց կատարողները Թուրք ուսանողներ էին։ Այս տեղեկութիւնը կուզար հաստատե – լու թէ արտաահմանի Թուրք ուսանողներուն մէջ ընդդիմադիրներ կան կատա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԵՔ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

ՓՈԽԱՐԷՆ՝ ԵՐԵՔ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻՆ

Թուրք ձախապաշտներու խմբակ մը, հինգ հոգի, երեք անդլիացի ճարտարապետ առեւանգեց առջի օր։ Դործողութիւնը տեղի ունեցաւ արագ։ «Ժողովրդական ազատագրութեան ճակատ»ի հինգ երիտասարդները յանկարծակի մուտք կը զործեն անգլեւթրքական ռառարի կեդրոնը Իւնիէյի մէջ, Սեւ ծովի արեւելեան ծովափին, եւ կ'առնեն երեք Անգլիացիները, որոնք Ատլանտեան Ուխտի չորս-

վարութեան դէմ։ Այս տպաւորութիւնը ջրելու համար է, որ «վարձուած Հայերու»ու չինծու պատմութիւն մը յարմարցուցեր էր Անգարայի ձայնասփիւռը Մարտ 21ին։

Հայերը «վարձու» չեն։ Թուրքիոյ վարչապետին դէմ ցոյց կատարելու համար պէտք չունին Թուրքերու հետ զործակցութեան։

Ամերիկա մեկնելէ առաջ, Նիհատ Էրիմ Մարտ 13ին Անգարայի մէջ ընդունած էր Հայոց պատրիարքը, որուն կ'ընկերանար պատուիրակութիւն մը։ Այս ընդունելութիւնը պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր։ Նպատակն էր ցոյց տալ արտաքին աշխարհին, մասնաւորաբար Ուաշինկթընի, թէ Թուրք կառավարութիւնը կը հետաքրքրուի փոքրամասնութիւններով եւ անոնց ցաւերով։ Պարզապէս փուչի կը փչէր միամիտներու աչքին։

Այս քանի՞ներորդ անգամն է, որ Անգարայի վարիչները հայ համայնքին կողմէ պատկառելի պատուիրակութիւններ կ'ընդունին, մտիկ կ'ընեն, զրաւոր տե – ղեկագիր կը պահանջեն եւ կը խոստանան կարգադրել Խասգիւղի եկեղեցիին եւ Գալֆայեան որբանոցին պէս քանի մը մանր խնդիրներ։

Այս անգամ եւս Շնորհք պատրիարք եւ իր զբախումբը ձեռնունայն վերադարձեր են Պոլիս։ Վարչապետը թելադրեր է, որ Գալֆայեան որբանոցին համար լրատուական հիմքերով բացատրական նոր տուեալներ ներկայացուին կառավարութեան։ Ու այս թելադրութեամբ ճամբու դրեր է պատուիրակութիւնը, այսինքն վիճելի խնդիրներու կարգադրութիւնը դարձեալ ձգուեր է ծռապատկին։

Պոլսոյ եւ Անգարայի պատկան պաշտօնատանց մէջ մէկէ աւելի «իրատական հիմքերով» տեղեկագիրներ կան Թուրքիոյ հայ համայնքին վերաբերեալ առկախ խնդիրներու մասին։ Քանիցս մանրամասնօրէն պարզած ենք այդ հարցերը այս էջերուն մէջ։ Շեշտած ենք Լօզանի զաշնագրութեանց վերաբեր – նագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներուն բացէ ի բաց խախտումը՝ պերճախօս փաստերով։

Ակներեւ է Թուրք կառավարութեան չհամոզութիւնը Հայերու հանդէպ։ Այլա – չհամոզութիւնը կը հետաքրքրուի փոքրամասնութիւններով եւ անոնց ցաւերով։ Պարզապէս փուչի կը փչէր միամիտներու աչքին։

Այս քանի՞ներորդ անգամն է, որ Անգարայի վարիչները հայ համայնքին կողմէ պատկառելի պատուիրակութիւններ կ'ընդունին, մտիկ կ'ընեն, զրաւոր տեղեկագիր կը պահանջեն եւ կը խոստանան կարգադրել Խասգիւղի եկեղեցիին եւ Գալֆայեան որբանոցին պէս քանի մը մանր խնդիրներ։

Այս անգամ եւս Շնորհք պատրիարք եւ իր զբախումբը ձեռնունայն վերադարձեր են Պոլիս։ Վարչապետը թելադրեր է, որ Գալֆայեան որբանոցին համար լրատուական հիմքերով բացատրական նոր տուեալներ ներկայացուին կառավարութեան։ Ու այս թելադրութեամբ ճամբու դրեր է պատուիրակութիւնը, այսինքն վիճելի խնդիրներու կարգադրութիւնը դարձեալ ձգուեր է ծռապատկին։

Պոլսոյ եւ Անգարայի պատկան պաշտօնատանց մէջ մէկէ աւելի «իրատական հիմքերով» տեղեկագիրներ կան Թուրքիոյ հայ համայնքին վերաբերեալ առկախ խնդիրներու մասին։ Քանիցս մանրամասնօրէն պարզած ենք այդ հարցերը այս էջերուն մէջ։ Շեշտած ենք Լօզանի զաշնագր

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ
ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԵՐԸ
Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ

—o—

Ա·

Մաքերնիդ ի՞նչ կուգայ «Հայ» անունը լսելով։

Հասարակ մարդիկ կը պատասխանեն· «Արեւելքցի ժողովուրդ մըն է, որ կը դրաղի վաճառականութեամբ· կը նմանի Ցոյներու»։

Աւելի տեղեակները կը ճանչնան Մուսա լերան քառասուն օրերը, Խորհրդային Հայաստանը, Մխիթարեանը· առ հասարակ –եան վերջացող անուններ են։ Հին Հունգարիա ալ կային Հայեր, Թրանսիլվանիոյ մէջ։

Գրագէտ, զարգացած մարդը սանդուխ մը աւելի բարձր կ'ելլէ· Հայերու տեղահանութիւնը Թուրքիոյ մէջ· ցիւրացած եղած են աչխարհի վրայ· քրիստոնեայ են· Հունգարահայերը կերլայի չուրջը ապրած են· Հունգարահայերու անուններ են Կայծակոյ, Փապատեղոյ, Բորպուլ···

ՀՈՒՆԳԱՐԱՀԱՅԵՐԸ

Զարմանալի չէ, որ Հայերու մասին մեր ունեցած տեղեկութիւնները ցանցառ են, անորոշ, երբեմն պակասաւոր։ Այս ազգը այնքան խոշոր չրջաններ ըրած է աչխարհիս բնական եւ քաղաքական քարտէսին վրայ, իր բախտը, իր պատմութիւնը այնքան խառնաչփոթ, արկածախնդրական եղած է, որ իսկապէս չատ դժուար է անոր կտրած ճամբուն հետեւիլ։ Մանաւանդ մեր մօտը, ուր Հայութիւնը բնաւ ապրած չէ մեծ բազմութեամբ եւ արդէն երկար տարիներէ ի վեր ձուլուած է հունգար իրականութեան մէջ։

Հունգարահայեր, սակայն, եղած են, իբր ազգագրական կէտեր մեր տալասին վրայ, եւ եթէ լաւ մը նայելու ըլլանք, զարմացումով կը տեսնենք, որ դեռ այսօր ալ կան Հայեր։ Ոչ մէկ բանով կը տարբերին հունգարացի բնիկներէն, միայն թէ դիտեն որ իրենք ծագումով Հայ են, իբր ընտանեկան նուիրական աւանդ կը պահեն այդ յիչատակը, չատեր կը պահեն Սփիւռքին հետ։

Անոնց անցեալին, ներկային թէ որ ուչ, կը դարձնենք հետաքրքիր չարժանկար դարձնելու ձեւով մը, պատճառ իրենց դարադարձն է· 300 տարի առաջ, 1672ին հաստատուած են անոնք Թրանսիլվանիոյ մէջ, Ապաֆի Միքայէլ կուսակալի հրամանով։ (Աւելի կանուխ ժամանակներն ալ եկած են, եւ ապրին անդին հաստատուած են Հայեր Հունգարիոյ մէջ, օրինակի համար Էսթերկոմի հայկական դաղութը Պելա Դ· թագաւորէն առաջ, առանձնաշնորհութիւններ ստացած է հունդար թագաւորներէն)։ Երեք դար առաջ 3000 (ուրիչ աղբիւրներու համաձայն միայն 600) հայ ընտանիքներ հասան Մոլտաւիոյ կողմերէն· մաս մը տուրքերու բարձրացման պատճառով, մաս մը լեհ-թրքական պատերազմներու պատճառով, աւելի հանդիստ երկիր երթալու կը ստիպուէին։ Անոնց մէկ մասը Մոլտաւիա հաստատած էր, զալով Լեհաստանի Լվովի եւ Կամենիցի զաւառներէն, քանի որ այդ քաղաքներուն մէջ կ'ապրէին Հայերը, նախորդ դարերու ընթացքին Արեւմէն դաղթած, բաւական մեծ բազմութեամբ։ Արեւմ ալ դացած էին իբր դաղթական – ներ, հալածուած Արաբներէն ապա Սելճուքներէն։ (Լեհաստանի Հայերը ղըպչաք կոչուած լեզու մը կը խօսէին, որ հայերէն դիրերով կը դրէին, բայց թաթարական լեզու մըն էր, խառն ուքրա – նական եւ լեհ բառերով։ Նչանակաւոր մասնագէտ է այս լեզուին Պր· Լ· Շիւց, Հունգարիոյ Պետական համալսարանի ուսուցչապետը)։

Աչխեա երկու դիրքեր կան։ Մէկը Սոնկոթ Քրիստափոր կերլայի ուսուցչին դիրքն է, հայկական հին ազգանուններու մասին, հրատարակուած 1897ին։ Միւս դիրքն է Պուտափեչթի հեռախօսի դիրքը, հեռաձայններու անուանացանկը։ Արդեօք երկրորդին մէջ կո՞ն նախորդին նչանակած հայկական անունները։ Ազգից, յուսարէն նետաքիզ, ընտանիքը՝ այսօր ալ դոյութիւն ունի։ Նմանապէս Ամիրաշ, Ատետ, Պեկինեան, Խարիպ, Տայպուխար, Ըստկար, Ֆոկոլեան, Կայծակոյ, Կորովէ, Քապտեպոյ, Մերզա, Նուրիճան, Օստեան ընտանիքներ։ Ըսելու ենք, սակայն, որ չատ մը ընտանիքներ, արդէն իրենց Թրանսիլվանիա մտած ատեն ռումանական անուն կը կրէին (Ալեքսա, Փաքրուպան, Փունկուց եւայլն) ուրիչներ չուտով հունգարացուցած են անուններն (Շիմայ – Շիմայեան, Լուխազ, Լասլոֆի)· ուրիչներ՝ դերմանական անուն առած են, ինչպէս ամէնէն եռանդուն հայազէտ՝ բանասէր Սոնկոթ Քրիստափորին նախնիքը։

Կային եւ դեռ կան աւելի-արեւելքցիի հնչումով զործածուած հայկական անուններ ալ Հունգարիոյ մէջ։ Աւանէսեան Գուրգէն, Մերճիմեճեան Գառնիկ, Երէցեան Արա, Փիշմիշեան Լեւոն եւ ուրիչներ։ Ոչ այնքան Թրանսիլվանիայէն Հունգարիա մտած են Հայերը, որքան 1915ին, հայկական տարագրութիւննէն եառքը հասատուած Հայերէն չատեր, որոնք զորդի եւ ուրիչ հին առարկաներու վաճառականութեամբ կը զբաղէին։ Շուրջ 40–60 ընտանիքներ միայն զաղթական եղած են այդ մեծ զանդուածէն, եւ ապա անցած են Արեւմուտք։ Անոնց մէկ մասը վերջնականօրէն հաստատուած է Հունգարիոյ մէջ, ուրիչներ հեռացած են։ Այս ընտանիքներու մէջ կը դանուին երբեմն տասնակի համար հայկական անուններ։ Ազգից, յուսարէն նետաքիզ, ընտանիքը՝ այսօր ալ դոյութիւն ունի։ Նմանապէս Ամիրաշ, Ատետ, Պեկինեան, Խարիպ, Տայպուխար, Ըստկար, Ֆոկոլեան, Կայծակոյ, Կորովէ, Քապտեպոյ, Մերզա, Նուրիճան, Օստեան ընտանիքներ։ Ըսելու ենք, սակայն, որ չատ մը ընտանիքներ, արդէն իրենց Թրանսիլվանիա մտած ատեն ռումանական անուն կը կրէին (Ալեքսա, Փաքրուպան, Փունկուց եւայլն) ուրիչներ չուտով հունգարացուցած են անունները (Շիմայ – Շիմայեան, Լուխազ, Լասլոֆի)· ուրիչները՝ դերմանական անուն առած են, ինչպէս ամէնէն եռանդուն հայազէտ՝ բանասէր Սոնկոթ Քրիստափորին նախնիքը։

Կային եւ դեռ կան աւելի-արեւելքցիի հնչումով զործածուած հայկական անուններ ալ Հունգարիոյ մէջ։ Աւանէսեան Գուրգէն, Մերճիմեճեան Գառնիկ, Երէցեան Արա, Փիշմիշեան Լեւոն եւ ուրիչներ։ Ոչ այնքան Թրանսիլվանիայէն Հունգարիա մտած են Հայերը, որքան 1915ին, հայկական տարագրութիւննէն եառքը հասատուած Հայերէն չատեր, որոնք զորդի եւ ուրիչ հին առարկաներու վաճառականութեամբ կը զբաղէին։ Շուրջ 40–60 ընտանիքներ միայն զաղթական եղած են այդ մեծ զանդուածէն, եւ ապա անցած են Արեւմուտք։ Անոնց մէկ մասը վերջնականօրէն հաստատուած է Հունգարիոյ մէջ, ուրիչներ հեռացած են։ Այս ընտանիքներու մէջ կը դանուին երբեմն տասնակի համար Էսթերկոմի հայկական զաղութը Պելա Դ· թագաւորէն առաջ, առանձնաշնորհութիւններ ստացած է հունդար թագաւորներէն)։ Երեք դար առաջ 3000 (ուրիչ աղբիւրներու համաձայն միայն 600) հայ ընտանիքներ հասան Մոլտաւիոյ կողմերէն· մաս մը տուրքերու բարձրացման պատճառով, մաս մը լեհ-թրքական պատերազմներու պատճառով, աւելի հանդիստ երկիր երթալու կը ստիպուէին։ Անոնց մէկ մասը Մոլտաւիա հաստատուած էր, զալով Լեհաստանի Լվովի եւ Կամենիցի զաւառներէն, քանի որ այդ քաղաքներուն մէջ կ'ապրէին Հայերը, նախորդ դարերու ընթացքին Արեւմէն դաղթած, բաւական մեծ բազմութեամբ։ Արեւմ ալ դացած էին իբր դաղթական – ներ, հալածուած Արաբներէն ապա Սելճուքներէն։ (Լեհաստանի Հայերը ղըպչաք կոչուած լեզու մը կը խօսէին, որ հայերէն դիրերով կը դրէին, բայց թաթարական լեզու մըն էր, խառն ուքրա – նական եւ լեհ բառերով։ Նչանակաւոր մասնագէտ է այս լեզուին Պր· Լ· Շիւց, Հունգարիոյ Պետական համալսարանի ուսուցչապետը)։

Աչխեա երկու դիրքեր կան։ Մէկը Սոնկոթ Քրիստափոր կերլայի ուսուցչին դիրքն է, հայկական հին ազգանուններու մասին, հրատարակուած 1897ին։ Միւս դիրքն է Պուտափեչթի հեռախօսի դիրքը, հեռաձայններու անուանացանկը։ Արդեօք երկրորդին մէջ կո՞ն նախորդին նչանակած հայկական անունները։ Ազգից, յուսարէն նետաքիզ, ընտանիքը՝ այսօր ալ դոյութիւն ունի։ Նմանապէս Ամիրաշ, Ատետ, Պեկինեան, Խարիպ, Տայպուխար, Ըստկար, Ֆոկոլեան, Կայծակոյ, Կորովէ, Քապտեպոյ, Մերզա, Նուրիճան, Օստեան ընտանիքներ։ Ըսելու ենք, սակայն, որ չատ մը ընտանիքներ, արդէն իրենց Թրանսիլվանիա մտած ատեն ռումանական անուն կը կրէին (Ալեքսա, Փաքրուպան, Փունկուց եւայլն) ուրիչներ չուտով հունգարացուցած են անունները (Շիմայ – Շիմայեան, Լուխազ, Լասլոֆի)· ուրիչները՝ դերմանական անուն առած են, ինչպէս ամէնէն եռանդուն հայազէտ՝ բանասէր Սոնկոթ Քրիստափորին նախնիքը։

Կային եւ դեռ կան աւելի-արեւելքցիի հնչումով զործածուած հայկական անուններ ալ Հունգարիոյ մէջ։ Աւանէսեան Գուրգէն, Մերճիմեճեան Գառնիկ, Երէցեան Արա, Փիշմիշեան Լեւոն եւ ուրիչներ։ Ոչ այնքան Թրանսիլվանիայէն Հունգարիա մտած են Հայերը, որքան 1915ին, հայկական տարագրութիւննէն եառքը հասատուած Հայերէն չատեր, որոնք զորդի եւ ուրիչ հին առարկաներու վաճառականութեամբ կը զբաղէին։ Շուրջ 40–60 ընտանիքներ միայն զաղթական եղած են այդ մեծ զանդուածէն, եւ ապա անցած են Արեւմուտք։ Անոնց մէկ մասը վերջնականօրէն հաստատուած է Հունգարիոյ մէջ, ուրիչներ հեռացած են։ Այս ընտանիքներու մէջ կը դանուին երբեմն տասնակի համար Էսթերկոմի հայկական զաղութը Պելա Դ· թագաւորէն առաջ, առանձնաշնորհութիւններ ստացած է հունդար թագաւորներէն)։ Երեք դար առաջ 3000 (ուրիչ աղբիւրներու համաձայն միայն 600) հայ ընտանիքներ հասան Մոլտաւիոյ կողմերէն· մաս մը տուրքերու բարձրացման պատճառով, մաս մը լեհ-թրքական պատերազմներու պատճառով, աւելի հանդիստ երկիր երթալու կը ստիպուէին։ Անոնց մէկ մասը Մոլտաւիա հաստատուած էր, զալով Լեհաստանի Լվովի եւ Կամենիցի զաւառներէն, քանի որ այդ քաղաքներուն մէջ կ'ապրէին Հայերը, նախորդ դարերու ընթացքին Արեւմէն դաղթած, բաւական մեծ բազմութեամբ։ Արեւմ ալ դացած էին իբր դաղթական – ներ, հալածուած Արաբներէն ապա Սելճուքներէն։ (Լեհաստանի Հայերը ղըպչաք կոչուած լեզու մը կը խօսէին, որ հայերէն դիրերով կը դրէին, բայց թաթարական լեզու մըն էր, խառն ուքրա – նական եւ լեհ բառերով։ Նչանակաւոր մասնագէտ է այս լեզուին Պր· Լ· Շիւց, Հունգարիոյ Պետական համալսարանի ուսուցչապետը)։

Աչխեա երկու դիրքեր կան։ Մէկը Սոնկոթ Քրիստափոր կերլայի ուսուցչին դիրքն է, հայկական հին ազգանուններու մասին, հրատարակուած 1897ին։ Միւս դիրքն է Պուտափեչթի հեռախօսի դիրքը, հեռաձայններու անուանացանկը։ Արդեօք երկրորդին մէջ կո՞ն նախորդին նչանակած հայկական անունները։ Ազգից, յուսարէն նետաքիզ, ընտանիքը՝ այսօր ալ դոյութիւն ունի։ Նմանապէս Ամիրաշ, Ատետ, Պեկինեան, Խարիպ, Տայպուխար, Ըստկար, Ֆոկոլեան, Կայծակոյ, Կորովէ, Քապտեպոյ, Մերզա, Նուրիճան, Օստեան ընտանիքներ։ Ըսելու ենք, սակայն, որ չատ մը ընտանիքներ, արդէն իրենց Թրանսիլվանիա մտած ատեն ռումանական անուն կը կրէին (Ալեքսա, Փաքրուպան, Փունկուց եւայլն) ուրիչներ չուտով հունգարացուցած են անունները (Շիմայ – Շիմայեան, Լուխազ, Լասլոֆի)· ուրիչները՝ դերմանական անուն առած են, ինչպէս ամէնէն եռանդուն հայազէտ՝ բանասէր Սոնկոթ Քրիստափորին նախնիքը։

Կային եւ դեռ կան աւելի-արեւելքցիի հնչումով զործածուած հայկական անուններ ալ Հունգարիոյ մէջ։ Աւանէսեան Գուրգէն, Մերճիմեճեան Գառնիկ, Երէցեան Արա, Փիշմիշեան Լեւոն եւ ուրիչներ։ Ոչ այնքան Թրանսիլվանիայէն Հունգարիա մտած են Հայերը, որքան 1915ին, հայկական տարագրութիւննէն եառքը հասատուած Հայերէն չատեր, որոնք զորդի եւ ուրիչ հին առարկաներու վաճառականութեամբ կը զբաղէին։ Շուրջ 40–60 ընտանիքներ միայն զաղթական եղած են այդ մեծ զանդուածէն, եւ ապա անցած են Արեւմուտք։ Անոնց մէկ մասը վերջնականօրէն հաստատուած է Հունգարիոյ մէջ, ուրիչներ հեռացած են։ Այս ընտանիքներու մէջ կը դանուին երբեմն տասնակի համար հայկական անուններ։

Ամէնն պարագային, ազգի մը նկարագիրը զգուշութեամբ նկարագրելու է, որ չըլլայ թէ անհիմն տեսնուին ընդհանրացումները· բայց ուր որ կայ այսպիսի պարագայ, այն ատեն ժամանակակից – ներու, ուղեւորութիւններու տեւական – րու, պատմագիրներու եւ ինքնին Հայերու ըրած խոստովանութիւններու վրայ հաստատուելով Հայու նկարագիրը այսպէս կարելի է ամփոփել։

ՀԱՅՈՒՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Հայը «ինքն իր մէջ քաչուած», զբաղուրաւ բարեկամացող, տեսակէտով մը անվստահելի է, բայց ասոր հակառակ, իր հիւրերուն հետ չատ առատաձեռնութեամբ կը վարուի։ (Խորհրդային Հայաստան այցելող դիտաչրջիկներն ալ այս բանը կը հաստատեն)։ Իր անցեալին պատմութիւնը, կեանքին փոթառութիւնը տոլէկցուցեր են, որ ունեցածին հետ խնամքով վարուի, դիւրաւ փոխադրուելիք, մնայուն արժէքներու մէջ պահելու ցնկ իր դրամը, քանի որ այնքան անդամ տիպուած է հայրենիք փոխելու։ Վաճառականի արթուն ոգի եւ դրամական մեծ հանճար կայ իր նկարագրին մէջ, որ նախ առեւտուրին մէջ, ապա ճարտարարուեստին մէջ տուած է իր դոյնը։ Ձիլ չէ, որ Հայը վաճառականութեան մէջ յղփացած ժողովուրդ մըն է։ Հին ու միջին դարուն մէջ կարաւաններով կատարած վաճառականութեամբ պէտք էր իր ունեցածը պահպանել, կուսաղան, վաչրատ ցեղերու հանդէպ։ Աւելի ուչ, իր խոյանքներու տեղ, նոր ուժեր ժողովէր է դուչ, բայց իր ինքնապաչտպանութեան բնազդը մնացած է իր մէջը եթէ իրեն վրայ յարձակելու ըլլայն, կրնար ըլլալնուն, անոնց չահը՝ հանդէպ տիրող տարբին, մեծ եւրախաիք կը ղդային հիւրընկալ Պետութեան հանդէպ, ուր երկար դողդոջայէն եառքը՝ խաղաղ հայրենիք մը կը վայելէին։ Հունգարիոյ մէջ բնաւ չէ եղած Հայերու դէմ հալածանք։

(Գուցէ չատեր պիտեն, որ Հին Հունգարիոյ մէջ, Սամոչուվար եղած է Հայութեան կեդրոնը։ Իրենք Հայաքաղաք կը կոչէին քաղաքը, որ ժամանակին կերլա անունը կը կրէր, այսօր ալ նոյն անունով կը կոչուի Ռումանիոյ մէջ։ Սամոչուվարի պէս արքունական տպատ քաղաք եղած էր Եղիսաբէթուպոլիս քաղաքը, յատուկ օրէնքներով կը կառավարուէր հայազգի առաջնորդներով, հայ կաթոլիկ ժողովրդապետութիւններով։ Երկու քաղաքներուն մէջ ալ կարզապահական խիտ օրէնքներ կը կանոնաւորէին բնակիչներուն առօրեայ կեանքը։ Որովհետեւ օրէ օր կը տեսնենք — կը զրէ հին ժամանակագիր մը — որ նորանոր, աւելորդ նորոյթներ կուգան զործածութեան մէջ ··· որովհետեւ մենք կ'ուղենք մեր քաղքէն ջնջել աղքատութեան պատճառները· հպարտութիւնը, անպիտանութիւնը»։ Թրզմ·)

Ամէն պարագային, ազգի մը նկարագրիը զգուշութեամբ նկարագրելու է, որ չըլլայ թէ անհիմն տեսնուին ընդհանրացումները· բայց ուր որ կայ այսպիսի պարագայ, այն ատեն ժամանակակից – ներու, ուղեւորութիւններու տեւական – րու, պատմագիրներու եւ ինքնին Հայերու ըրած խոստովանութիւններու վրայ հաստատուելով Հայու նկարագիրը այսպէս կարելի է ամփոփել։

ՀԱՅՈՒՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Հայը «ինքն իր մէջ քաչուած», զբաղուրաւ բարեկամացող, տեսակէտով մը անվստահելի է, բայց ասոր հակառակ, իր հիւրերուն հետ չատ առատաձեռնութեամբ կը վարուի։ (Խորհրդային Հայաստան այցելող դիտաչրջիկներն ալ այս բանը կը հաստատեն)։ Իր անցեալին պատմութիւնը, կեանքին փոթառութիւնը տոլէկցուցեր են, որ ունեցածին հետ խնամքով վարուի, դիւրաւ փոխադրուելիք, մնայուն արժէքներու մէջ պահելու ցնկ իր դրամը, քանի որ այնքան անդամ տիպուած է հայրենիք փոխելու։ Վաճառականի արթուն ոգի եւ դրամական մեծ հանճար կայ իր նկարագրին մէջ, որ նախ առեւտուրին մէջ, ապա ճարտարարուեստին մէջ տուած է իր դոյնը։ Ձիլ չէ, որ Հայը վաճառականութեան մէջ յղփացած ժողովուրդ մըն է։ Հին ու միջին դարուն մէջ կարաւաններով կատարած վաճառականութեամբ պէտք էր իր ունեցածը պահպանել, կուսաղան, վաչրատ ցեղերու հանդէպ։ Աւելի ուչ, իր խոյանքներու տեղ, նոր ուժեր ժողովէր է դուչ, բայց իր ինքնապաչտպանութեան բնազդը մնացած է իր մէջը եթէ իրեն վրայ յարձակելու ըլլայն, կրնար

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

—o—

Դարձեալ 1850ին, Օրթաքէօյ (Վոսփոր) Շահինեանց բնակարանը՝ զպրոցական – ներու կողմէ բեմ կը հանուին այլ եւ այլ խաղեր որոնք մտերմական չրջանակնե – րու համակրութիւնը կը վայելեն եւ քանիցս կը կրկնուին։

1853–4ին, Գուզկունճուղ՝ Լուսաւոր – չեան վարժարանն ալ տեղի կ'ունենան թատերական փորձեր ամաթէօռներու ձեռօք, — Անտոն, Օննիկ եւ Սիմոն Պապայեան, Մանուկ Տէր–Գրիգորեան (որ ապա պիտի ըլլար Ծանօթ դերասան Սիսակը), յայտնի բանաստեղծ Պետրոս Դուրեան, եւ Ցր· Գոռանեան եւայլն։ Նոյն խաղերը կը կրկնուին հոն՝ քաջածանօթ Ցակոբ Եաղճեանի ծովեղերեայ դարպասին մէջ։ Գուզկունճուղ կատարուած այս ձեռնարկները կանոնաւորապէս կը չարունակուին ամէն տարի զպրոցական պատանիներու կողմէ, եւ կը յանգին Հայկական անանուն թատերասէրներու Ընկ·եան մը կազմութեան՝ որ տեւեց 1862–6։

1855ին, Պէզէքի Ցրնս· զպրոցին հայ ուսանողք՝ իրենց ուսուցչին, Գաբրիէլ Անուչեանի նախաձեռնութեամբ քանիցս կը բեմադրեն ողբերգութիւններ։

(Անուչեանի թելադրութեամբ է որ Աբեղեան Թատրոնը կ'օժտուի իր անդրանիկ դերասանուհիներով՝ Փափազեան Արուսեակ եւ Ազատնի քոյրերով որոնք ծանօթ են այդ չրջանին մէջ իրենց վայելած համբաւով, թէ իրենց յանդգնութեան եւ թէ յաջողութեան համար)։

1855ին, Սկիւտար, իր յառաջդիմասէր ոգիով ծանօթ Օտեան Պօղոս իր բնակարանին ընդարձակ վերնայարկը բեմի վերածելով՝ կը դնէ զայն զաւակներուն եւ անոնց ընկերներուն տրամադրութեանը տակ, թատերական ներկայացումներ կազմակերպելու նպատակաւ։ Այս ձեռնարկին մասնակից կը դանենք Փէչտիմալճեան Տիգրան (ապագայ համբաւաւոր մարդասէրը բժիչկը), Զայեան Իլիաս (ապագայ Արտ· Գործոց պաչտօնատարը), Փափազեան Գաբրիէլին (որ յետոյ պերճ լեզուաւ թուրքերէնի պիտի վերածէր տագնապաչարել «Լէյլա իլէ Մէճնուն»ը եւն·) եւ ուրիչներ։ Պատչամ ու պատկան կազմածներով նոյն սրահը բեմադրուեցան Թատերախաղեր Ռասինէ, Գոլնէյլէ, Վոլթէռէ եւ Մոլիէրէ։ Գ· Օտեանի քոյր Օր· Եւփիմէ ալ մասնակցած է ասոնց։

1856ին, Մ· Պէչիկթաչլեան կը կազմէ Օրթաքէօյ Տէրէ վողոց՝ Լուսաւորեան Հայ Կաթ· վարժարանի ուսանողաց խումբը ամէնէն կենսունակն ու արդիւնաւորը պիտի ըլլար, կազմելով կորիզն Աղգ· Թատրոնին։ Բանաստեղծին կը զործակցին Փէփէ (կակաղ) Անտոն վարժապետ եւ Մովսէս Փափազեան։

1857–8ին Օրթաքէօյ Ս· Թարգմանչաց վարժարանի հովանիին տակ կը կազմակերպուի դիւղին Թատերասիրաց Բ· խումբը որ ապագային այնքան փայլուն զործունէութիւն մը պիտի ունենար ու պիտի նպաստէր զուտ Հայ Թատրոնի բարգաւաճման, վայելելով ոչ միայն համակրութիւնը դիւղին զարգացեալ երիտասարդութեան, այլեւ բարոյական ու նիւթական քաջալերանքը Պալեան աղնուահոդի Ցակոբ Պէյի։

1858–60ին, Իզմիր կը հաստատուի Վասպուրական Թատրոնը՝ ձեռամբ Միրզա Վանանդեցիի եւ Սարգիս Միրիճեանի, որոնց կը զործակցէր համակիր մասնախումբ մը Շողոմեանէ, Պարտիզպանեանէ, Ա· Ղօնդչեանէ, Ց· Պիլիճեանէ, Ցր· Էքիզեանէ եւայլն կազմուած։

1860–2ին, քանի մը տարի յաջորդաբար Սկիւտարի Ճեմարանին մէջ այլ եւ այլ խաղեր կը բեմադրէ Արեւելեան Թատրոնի դերասաններէն Ցովհ· Աճէմեան, աչակերտներէն խումբ մը մարդելով·— Տիգրան Աղամեան, Միհրան Քիւրքճեան, Պետրոս Դուրեան (*), Յարութիւն Դուրեան (երէց եղբայր Պետրոսի եւ խմբադիրը «Մէճմուայի Հաւաքոյ»ի եւ «Մանդամէ»ի), Մանուկ Տէր–Գրիգորեան, երուանդ Քիւրքճեան եւ վարժարանին բնական պիտութեանց ուսուցիչ Ռուբէն Ձէլալեան (բժ·)։ Այս կազմով, յաջորդ տարի, Գուզկունճուղի զպրոցն ալ կը չարունակուի ձեռնարկը։

1861ին, Օրթաքէօյի Թատերասիրաց խումբն է որ կուգայ Գուզկունճուղ, ի նպաստ ազգ· վարժարանի ներկայացումներ տալու, Պապայեան Գրիգոր և Ցովսէփ Աղաներու ծովեղերեայ բնակարանին մէջ։

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

(Շար· – 2)

(*) Պետրոսի մտերիմ դասընկեր, ոգբացեալ գիտուն Խաչիկ Ոզուրլիկեան պատմած է մեզ, թէ իբր փրանսերէնի մէջ Պետրոսէն աւելի ուժով՝ օգնած է ասոր, բանի մը թատերախաղերու հայերէնի վերածման գործին մէջ։ (Ծ· Թ·խ)։

ՎԱՆ ԿՈԿ

(փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Յունուար 1ին կը վերադառնայ տունն: Միս-միայնակ է այլեւս: Կը վերսկսի աշխատիլ: Երբ փողոցին մէջ կ'ուզէ նկատել, մանուկները կը քարկոծեն ղինք՝ «քենթը» պոռալով: Կը սպառնայ, կը հռնի անոնց հետ: Շէկ խենթը վախ կ'ազդէ: Փետրուար 22ին, Առլի բնակիչներուն հատքական ազերասպրին վրայ, կ'արգելափակուի: Շուտով զարմուն է, բայց ո՞ւր է նախորդ զարնան «ցնծագոյ ուրախութիւնը»: Վէնսան մինակ է իր խուցին մէջ: Կը թողուն, անշուշտ, որ նկատ, բայց պէտք է հակել վրան: Կը պատահի, որովհետեւ, որ զործածած ներկերը ուժ: Քանի մը չարաթ եռք ապատ կ'արձակուի՝ լսելու համար սակայն թէսի ամուսնութիւնը: Այնքան յուսահատ է, որ կը մտածէ Լեժիոն էքզրանժէրին արձանագրուիլ: Ի վերջոյ կ'որոշէ Սէն-Ռէմի խենթանոցը մտնել: Հոն թոյլ կուտան որ

ինքնինքը պաշտպանել, ինչ որ — միայն վերջինները յիշելու համար — թրքական կարգերու ժամանակ (Զէյթուն, Վան, Մուսադաղ, Ուրֆա), ապացոյցը կուտան: Պէտք չէ պիրենք զերազնահատենք, անշուշտ ունին իրենց պակասութիւնները ալ, անցեալ զարու զրադէտներու բանին նայելով, անոնք դիւրագրգիռ են, չեն ձանչնար մէջերնին ճամբան, բախտաւոր օրերուն մէջ չուտով կը կորնչցնեն իրենք զիրենք, մանաւանդ կը զովարանեն, ապա կը վհատին, իրենց խանդավառութիւնը յարդի բոցին կը նմանի:

Սովորաբար խորամանկ կը համարուին Հայերը: Իրականութիւնը այն է, որ՝ իրր վաճառական ժողովուրդ՝ պէտք չունին խորհիլ սրելու համար զրացիին երեսը: Երկու բառածները կրնան այս երեւոյթը արզարացնել: Արեւելք Լայրթ, Լափկիկի պատմաբան բառնած է. «Ուրբանութիւնը արեւելցի Հայը՝ պարզներու բերումով իր վրան առած է»: Լորա Պայրըն, որ երկար ժամանակ անցուցած է անոնց մէջ, այսպէս տուած է անոնց նկարագիրը. «Հայուն բարեմասնութիւնները իրեն յատուկ են. իր թերութիւնները ուրիշներէն առած է»:

Գուցէ այս տեսութիւնը քիչ մը մասնակի ըլլայ: Բայց, որ Հայութիւնը ամենուն ժամանակներէ մինչեւ այս օրս զժոխքներն ալ զացած զարձած ըլլայ, ասիկա — ինչպէս պիտի տեսնենք—պատմական իրականութիւն է:

NOVOBACZKY SANDOR
Magyarorszag, Anno IX, No 9-10

(Շար. – 1)

աշխատի: Վան Կոկ նկարակալը կը հասատէ լրլաներով եւ հիւրիկներով ծաղկուն պարտէզին մէջ: Յունիսին, կը թոյլատրուի նոյնիսկ դաշտերը զուրս զալ՝ պահակի մը ընկերակցութեամբ: Կը նկարէ «զեղին յորենները» ու կէսօրուան արեւուն տակ կարապներ: Բայց «զոյնը այլեւս ճառագայթում ու փայլ չէ, այլ երկրէն բարձրացող եւ երկիրը խանձող կրակն է. ծառերը ոլորուն՝ կը ժայթքեն ցայտաղբիւրներու պէս, կը զալարին ձիթենիներ, արեւածաղիկներ, նռիներ: Երկիրն իսկ կը փերեկոփ, կը տատանի: Արեւը կը վերածուի հրաբորբոք խարոյկի մը՝ բռնելով ամբողջ հորիզոնը (Փիէր Քապան):

Անել իր պայքարին մէջ Վան Կոկ զգեստուած է արեւէն: Տպնապները կը զառնան աւելի յաճախակի: Կ'արգիլուի իրեն զուրս զալ:

Բայց պարտնը կը վերադառնայ, Վէնսանի երրորդ արեւային զարունը: Իր նկարչութիւնը պիտի պարզէ օր ըստ օրէ աւելի փերեկոտուղ աշխարհ մը.— լուսինն ու աստղերը կը պտտուքին, ճամբաները կը զալարուին, նռիները բռնկած են: Ոչինչ հորիզոնական, ոչինչ ուղղահայեաց: «Ամէն ինչ կը պլլուի ու ինքն իր վրայ կը զառնայ»: «Հաւանաբար կեանքը բոլորաձեւ է», պիտի ըսէ Վան Կոկ: Իր մէջ բան մը փչրուած է այլեւս: Կը զծէ՝ մոռնալու համար խենթութիւնը: Իր մասին զովեստով խօսող յօդուած մը — առաջինը — կը ջղայնացնէ զինք. «Ինղրեցէք Պր. Օրիէին որ այլեւս նկարչութեանս մասին չգրէ: Նկարչութիւնը որոշ չափով արամադրութիւններս կը փոխէ. բայց այդ մասին լսել՝ չէք կրնար երեւակայել թէ որքան կը վշտացնէ զիս»: Փրովանսն իսկ կը յուսահատեցնէ զինք: Կ'երազէ վերադառնալ հին օրերուն, վերագտնել Հոլանտայի կամ Իլ տը Ֆրանսի երկինքը: «Կ'ուզեմ մեկնիլ», կը գրէ Թէոյին:

1890 Մայիս 16ին, կը հասնի Փարիզ, ուր ուրախութեամբ կը զտնէ Թէօն, կինն ու մանուկը՝ որ Վէնսան կը կոչուի: 21ին կը հաստատուի Օզէր-սիւր-Ուազ, փարիզի մօտ: Ագատութիւն է կրկին: Հրապարակին վրայ, Ռաւու սրճարանին վերը սենեակ մը ունի եւ կը խնամուի արուեստագէր ու մեծ հոգերան-բժիշկ Կաշէն: Քանի մը չարաթ կը մնայ հոն, ուր իրեն այցելութեան կուգան յաճախ եղբայրն ու կինը: Ինքն իր հետ զարձեալ մինակ, օրական պատառ մը կը նկարէ: Տակաւ, իր նկարչութիւնը կը զառնայ տարօրինակ, գոյները կը ճզան: Երբեմն վերապատճէ իր հանճարին բոլոր փայլը, ինչպէս օրինակ Տոքթ. Կազէի աղջկան դիմանկարին մէջ. բայց, ուրիշ պատառներու վրայ, Օզէրի փոքրիկ եկեղեցին կը սլանայ բանդապուչանքի մը պէս, մինչ ջրվակայ տունները ալեկոծ ծովու նման կը ծփան:

Շուտով վատահութիւնը կը կորնչցնէ Տոքթ. Կազէի հանդէպ: Լաւ չեն նաեւ ընտանեկան լուրերը.— փայլուն վիճակ մը չի ներկայացներ Թէոյի եւ կնոջ առողջութիւնը, երբ յանկարծ մանուկն ալ կը հիւանդանայ: Վէնսան օրէ օր կը զառնայ աւելի մռայլ: Կը նկարէ «Ծառած երկինքներու տակ զորենի հսկայ տափաստաններ», «եւ, կը չեշտէ, երբեք զժուարութիւն չունեցայ արտայայտելու համար ախորութիւնն ու ծայրագոյն ամայութիւնը»: Սքանչելի բնանկարներու ամբողջ շարք մը, մարած ոսկի աչխարհ մը՝ ուրկէ տակաւ լոյսը խոյս կուտայ:

Յուլիս 23ին, կ'իմանայ որ եղբայրը քանի մը ամիսով ընտանեօք Հոլանտա պիտի երթայ: Ինքզինք վերջնապէս լքուած կը զգայ: Յաջորդ օրը կը նկարէ զորենի նոր դաշտ մը. մթագնած երկինքին մէջ, ագռաւներու տիսուր ու սեւ երամ մը փոխարինած է արեւը: Այս պատառին վրայ պիտի աչխատի մինչեւ ամսուն 27: Այդ օրն իսկ, երբ նկարը աւարտած է, տարմանակի հարուած մը կ'արձակէ կուրծքին, սենեակ կը բարձրանայ եւ անկողնին վրայ կը փռուի՝ սպասելով մահուան: Պանդոկապետը զինք պիտի զտնէ քանի մը ժամ եռք միայն, երբ այլեւս ոչինչ կարելի է ընել: Հոգեվարքը կը տեւէ երկու օր: Եղբօրը, որ կը հսկէ անարին, «մի՛ լար, կ'ըսէ, ըրի՝ ամէնուն բարիքին համար»: Եւ մինչ եղբայրը կը փորձէ զինք քաջալերել. «անօդուտ է. ախորութիւնը պիտի տեւէ առյաւէտ»:

1899 Յուլիս 29ին, առտուան ժամը 1,30ին, կը մեռնի անտարուն, 37 տարեկանին:

Երկու ամիս եռք, իր կարգին, Թէօ եւս կը խենթանայ: Հոկտ. 14ին կը մեկուսացուի ու կը մեռնի 1891 Յունուար 25ին Հոլանտա: Քանի մը տարի եռք, այրին մարմինը փոխադրել կուտայ Օվէր-սիւր-Ուազ: Հոն, փոքրիկ դերեզմանատան մը մէջ, երկու եղբայրները կը հանդչին կողք կողքի:

Թ. Ա. Թ.

ՄԻՏՔԵՐ

Մարդը հոգի մըն է որու արկած մը պատահած է:

ԱՆՐԻ ՄԻՇՕ

×

Ատառած իմ, զիս պաշտպանեցէք բարեկամներէս, ես կը զբաղիմ թշնամիներովս:

ՎՈԼԹԻՌ

×

Սէր ընելէ եռք, առաջինը որ կը խօսի, ապուշութիւն մը կ'ըսէ:

ԱՆՐԻ ՏԸ ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յանձնախումբս ուրախ է յայտարարելու ընդհանուր Հայութեան, թէ Մեծ Եղեռնի մեր նահատակներուն նուիրուած Տէսինի Յուշարձանը իր լրումին հասած է:

Անտարակոյս այս յաջողութիւնը չէր կարելի ապահովել եթէ իւրաքանչիւր հայ նուիրատու, համաձայն իր նիւթական կարելիութեան, հայրենասիրաբար չօժանդակէր Յանձնախումբս ջանքերուն: Ասիկա, ապացոյց մըն է Հայուն պիտակցութեան եւ իր անձէզ նահատակներուն հանդէպ տածած յարգանքին:

Վերջերս, Յանձնախումբս նախաձեռնութեամբ եւ Լիոն, Հայ Ազգային Միութեան զործակցութեամբ կազմուեցաւ Յուշարձանի բացման յանձնախումբ մը՝ նախագահութեամբ Լիոնի ազգայիններէն Պր. Նափոլէոն Պըլլըզեանի:

Համախորհուրդ Միջին Ֆրանսայի բոլոր ազգային մարմիններուն եւ բացման յանձնախումբին, Եղեռնի տարեդարձի ոգեկոչումն ու յուշարձանի բացման արարողութիւնը միաժամանակ պիտի կատարուէր Տէսինի մէջ Ապրիլ 23ին՝ այդ զաղութներուն մասնակցութեամբ: Սակայն վերջին պահուն, նկատի ունենալով Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին յայտարարութիւնը հանրահաւաքի մը մասին, հարկադրաբար յուշարձանի բացման եւ Եղեռնի ոգեկոչման թուական նշանակուեցաւ Մայիս 28ի կիրակի կէսօրէ եռքը ժամը 3ին:

Ուրեմն, պիտի խնդրենք կեդր. Ֆրանսայի բոլոր ազգային մարմիններէն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ սահմանակից երկիրներու հայ հասարակութենէն, նկատի ունենալ թուականի այս ակամայ փոփոխութիւնը:

Վստահ ենք թէ, այդ պատմական օրը Ֆրանսայի եւ այլ զաղութներու բոլոր անկիւններէն ու մանաւանդ Միջին Ֆրանսայի հայահոծ զաղութներէն, հաւատացուր Հայեր խումբերամ ուխտի պիտի զան այդ վեհաշուք արարողութեան:

Ի մօտոյ պիտի ծանուցանենք բոլոր մանրամասնութիւնները:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

×

Ամառքաղները հաղուագիւտ կը զառնան, ամէն մարդ ատառուած է:

ԱԼՖՈՆՍ ՔԱՌ

×

Կար ժամանակ երբ կենդանիները կը խօսէին, այսօր՝ կը զրեն:

ՕՐԵԼԻԷՆ ՇՕԼ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Զարմանալի բան, դուք խնդրին մէջ ինաւ բաժին չունիք, ինչո՞ւ համար ձեղի դէմ բարկանայ:

— Ինք այդպէս չըսեր կոր, ընդհակառակն, ըսաւ որ վշտացած է ինծի դէմ իմ պաշտօնեայիս ինծի հանդէպ բռնած թշնամական ընթացքին համար: Նոյնիսկ հակցուց, որ դոհ պիտի մնար, եթէ քեղ ճամբու դնէի:

— Ըսի, որ ես քենէ դժգոհանալու բան մը չեմ ունեցած տասը տարիէ ի վեր, հետեւաբար առանկ խնդրի մը համար չեմ կրնար քենէ բաժնուիլ:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Գարեղին:

— Բայց ի փոխարէն խոստացայ քեզի խորհուրդ տալ, որ կամ թաղականութենէ հրաժարիս եւ կամ դոնէ Մարզար էֆէնտիի կամքը կատարես:

— Այսինքն՝ խղճիս դէմ դործեմ:

— Հրաժարէ՛, էֆէնտիմ:

— Եթէ այս խնդիրը չըլլար, ձեղի համաձայք պատճառելու համար կը հրաժարէի, բայց հիմա անկարելի է, արժանապատուութիւնս չի ներեր, որ հրաժարիմ:

— Ուրեմն կը մերժե՞ս իմ խորհուրդիս հետեւիլ:

— Յաւօք սրտի, ուրիշ կերպ չեմ կրնար ընել:

— Այն առեն ես ի՞նչ պատասխան պիտի տամ Մարզար էֆէնտիին... ինծ չատ դժուար կացութեան մը մէջ կը դնես կոր:

— Կը ցաւիմ, որ ուրիշ կերպ պիտի չկրնամ վարուիլ: Ես միշտ պատիւս եւ արժանապատուութիւնս ամէն բանէ վեր դասած եմ:

— Միւսիւ Գարեղին, դուն սա բոլոր ընթացքիդ հետեւանքներուն վրայ չես մտածեր կոր:

— Ձեմ դիտեր, թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ... բայց անկեղծօրէն ձեղի յայտնեմ, որ եթէ այնքան կը վախնաք Մարզար էֆէնտիի բարկութենէն, կրնաք իր կամքը կատարել եւ ես որեւէ տրտունջ պիտի չյայտնեմ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես...

— Ըսել կ'ուզեմ, որ կրնաք զիս ճամբու դնել:

Վաճառականը զժգոհ դէմքով մը սկսաւ զիրը զնել գրպանը եւ ելաւ: Գարեղին, որ կարծէք մը վառեց եւ սկսաւ ծխել. պահ մը երկու խօսակիցներու միջեւ լռութիւն տիրեց:

Երկուքն ալ յուզուած էին փոխանակուած խօսքերէն: Հաճի Յակոբ աղա երբեք այս աստիճան ընդդիմութիւն մը չէր սպասեր իր պաշտօնեային կողմէ, իսկ Գարեղին մինչեւ հիմա չէր անցուցած, որ Մարզար էֆէնտիի այցելութիւնը այս աստիճան ծայրայեղութեան պիտի մղէր խնդիրը:

Ի վերջոյ Գարեղին ընաւ.

— Հիմակուհիմա դնա զործիդ նայէ... այս միջոցիս յուզուած կ'երեւաս կոր, իրարու խօսք չենք հասկնար կոր: Լրջօրէն ու պաղարիւնով մտածէ, այն առեն թերեւս զաղափարդ փոխես:

Գարեղին ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ:

Հաղիւ երեսունըչորս տարեկան, նիհար, երկայնահասակ ու խարտեաշ երիտասարդ մըն էր հաճի Յակոբ աղային զրասլիրը: Կեդրոնական վարժարանի մէջ ուսմունքը աւարտած՝ բաւական զարզացում ունէր, մանաւանդ, որ դպրոցը ձդելէ եռքն ալ ինքնին ուղած էր կատարելազործել սորվածները:

Աղքատ ընտանիքի զաւակ, դպրոցէն ելլելէն եռքը կորնչուցած էր ծնողքը եւ ստիպուած էր տակաւին պատանի, իր օրուան հացը ճարելու աչխատիլ:

Շուտով համեստ զործ մը զտած էր յանձնակատարի մը քով, որ քանի մը տարի զինք աչխատցուցած էր չնչին ամսականով մը:

Ի վերջոյ Գարեղին յաջողած էր մըտնել հաճի աղայի առեւտրատունը, ուր իր պարկեչտութեան, ուչիմութեան ու աչխատասիրութեան չնորհիւ կամաց-կամաց յառաջացեր էր ու այժմ 18 ոսկի ամսական կը ստանար, ինչ որ նախանձելի դիրք մը ըսել էր հայ վաճառականի մը քով:

Երիտասարդ զրագիրը իր նիւթական կացութիւնը այսպէս բարւոքելէ եռքը, ուզած էր ամուսնանալ, տուն տեղ կազմել, մանաւանդ, որ ծնողքներ չէին պակսեր «չնորհքով» երիտասարդի մը աղջիկ տալու համար:

Գարեղին չուտով դտաւ իր փնտռածը զարգացած մանկամարդ ու դեղանի աղջիկ մը, որուն հայրը ոսկերիչ էր:

Մեր պատմութիւնը սկսած տանն Գարեղին նչանուած էր երեք ամիսէ ի վեր ու քանի մը ամիսէն հարսանիքը պիտի կատարուէր:

Երկու նչանածները անկեղծ սիրով մը կապուած էին իրարու հետ ու երիտասարդ պաշտօնեան չարաթը քանի մը անդամ կ'երթար իր նչանածը տեսնելու, որ Գաուը-զիւղ կը բնակէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գրիգոր Պօտուքեան, Պ. Յովհ. Պօտուքեան, Օր. Գայանէ Պօտուքեան, այրի Տիկ. Յովհ. Պօտուքեան և ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, պատկանին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՏՈՒՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 30) Ժանթիլիի Սէն-Սաթիւրնէն եկեղեցին: Հաւաքուիլ ժամը 15,15ին բնակարանը՝ 7 պիս, Ռիւ Շառլ Քալմէս, Ժանթիլի: Թաղումը կը կատարուի Ժանթիլիի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրբահի չինութեան կը նուիրեն.—

Տիկին Եւգինէ Տոքթ. Պօղոսեան 600 ֆր, Համպուքճեան ընտանիք 350 ֆր., ողբացեալ Տիկին Գալփաքճեանի մահուան առիթով: Պր. Հ. Թորգոմեան 50, Պր. Գասպասաքալեան 20 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարի Փանոսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովէն Սարաֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մկրեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, մամուլով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց սիրելի

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն – Թիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի վարպետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երկեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիր – ներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Ցաւարտ պատարագի, հացկերոյթ

Salle Municipale, Rue Jean Jaurès

Ճաշագին 25 ֆրանք

Մասնակցողներէ կը խնդրուի ամէնէն ուշ 3 Ապրիլի երեկոյեան տեղեակ պահել Պր. Ն. Նիկողոսեանը՝

121, Av. Henri Barbusse

95, Arnouville les Gonesse, Tél. 985-04-06

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS

Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)

Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ԿՈՒԶՈՒԻ

Ներկայանալի հայ զոյգ մը կը փնտռուի, տնական գործերով զբաղելու համար, բնակութեան եւ այլ լաւագոյն պայմաններով: կինը տնական գործերով պիտի զբաղի, այրը՝ պարտէզով (աւելի լաւ եթէ կարճ վարել գիտնայ): Տունը ունի արդիական ամէն յարմարութիւն, լաւ վճարում, եւայլն:

Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԻԶՄԻՐԻ

ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԲՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռաւ Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ՁԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ. սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիչատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաճաշն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Ցիչատակ մեռելոց. պատարագ ժամը 10ին: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վանն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, պատարագ 11ին:

Երեկոյ ոտնլուայի արարողութիւն 5ին, դիշեր, կարգ խաւարման եւ հսկում ժամը 7,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիչատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումի ժամը 6ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն:

Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց, ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիչատակ խաչելու – Թեան, թաղման արարողութիւն 17ին:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց. պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 19ին:

Աւագ Ուրբաթ, կարգ թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10-ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ. պատարագ 8,15 – 9,45, հաղորդութիւն գպրոցականներու եւ փոքրերու 11ին, արարողութիւն ոտնլուայի 16,15ին, խաւարում 19,40ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիչատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ թաղման 17ին:

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան արարողութենէն, որ չի կատարուիր Շաւիլի մէջ:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ-ՓԻՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիչատակ ընթրեաց. Սէն-Լուս պատարագ ժամը 8,30ին մանուկներու հաղորդութիւն 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիչատակ չարչարանաց. Խաչելութիւն եւ թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն-Լուս՝ 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. Սէն-Լուս՝ պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, հրաշափառ յարութիւն, Սէն-Լուս ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Ցիչատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, Ոտնլուայ, կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգիստ պաշտօն բազում ազգակից – ներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ վահան վրդ. Թօփալեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծովի Անիէտ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը եւ Անիէտի Նոր Սերունդը միասնաբար կը տօնեն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ Մայրերու Օրը Մայիս 28ին, Կիրակի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Ծովի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թուրլեանէ եւ պատկերէն 100 ֆր., իրենց եղբօր կնոջ եւ աղգականին, ողբացեալ Արաքսի Թուրլեանի մահուան տխուր առթիւ, որ պատահեցաւ 5 Յունուարին, Պուէնոս Այրէս (Արժանթին):

×

Մարսիլիոյ Վասպ. Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեանէ (Վիէն) 100 ֆր. իր ամուսնոյն ողբացեալ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Այրի Տիկին կարապետեանէ 100, իր ամուսնոյն ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի յիշատակին: Ցակոբ Միքայէլեան ընտանիքէն (Մարսէյլ) 100, իրենց մօր Ամենուհի Միքայէլեանի մահուան առթիւ: Արծրունի Զրբաչեան ընտանիքէն 200, իրենց մօր Հայկանոյշ Զրբաչեանի մահուան առթիւ: Վարդան Պանոսիկեան ընտանիքէն 100, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Հայկանոյշ Զրբաչեանի մահուան առթիւ: Եավէր Մ. ընտանիքէն 50, փոխան ծաղկեպսակի, Հայկանոյշ Զրբաչեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Յունարճանի չինութեան կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տէր եւ Տիկին Ա. Զրբաչեան 5000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Լօրան Խոքաճուգեան 1000, Տոքթ. Կ. Գալինէճեան, Թէրզիպաշեան, Ճարտարապետ Գ. Սաղըրեան 500ական, Ժան-Փիէր Մակարեան 250, Ժորժ Գէորգեան, Ճիմմի, Շարլ Կուրտիկեան, Ժան Մելքումեան 200ական, Միհրդատ Պուրկազեան, Նիկոտ Նիկոտեան 150ական, Ժագլ Գրիգորեան 200, Պր. Արապեան, Պր. Պօղոսեան, Օրդ. Եաղըճեան, Պր. Ցակոբ Գալըստքճեան, Պր. Մարդարեան, Ժան Մարդարեան (Փարիզ), Յարութիւն Յանոյեան, Ժորժ Թէրզիպաշեան 100ական:

ԼՕՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՂԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԵՒՐԱԿ

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ Ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ԵՒՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

Ա. Զ. Դ.

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայանան.—

Աղբատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լափայէթ, Փարիզ – 9րդ

տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ Ա.Զ.Ք.Ա.ՏԱԽՆԱՄԻ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՄԱՐՏ
JEUDI
30 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12379

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.379

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐԻՄ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՉԵՒՆ ԳՏՆՈՒԱԾ

Մինչ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը անձնապէս դիմում կատարած է Էրիմի մօտ, որպէսզի որեւէ ձեւով չվտանգուի երեք Բրիտանացիներու կեանքը, անդին Թուրքիոյ վարչապետը անդրդուելի կը մնայ եւ կը մերժէ որեւէ բանակցութիւն ձախապատնեշներուն հետ : Ջայնպատակեալ պիտիէն ալ յայտարարած է «Պետու – թիւնը չի զոհուիր այս արկածախնդիրներուն նպատակներուն : Այս արարքները վերջին ջղաձգութիւններն են փողոցի աղաղակներու, որոնք մէկիկ մէկիկ կը ձերբակալուին» :

Եւ հետազոտումները կը շարունակուին երկրին մէջ հսկայ տարողութեամբ : Կը կարծուի որ առեւանգողներու պետը ձիճան Ալիթեքինն է, որ ամբաստանուած է սրսպնի Իսրայէլի հիւպատոսին առեւանգման եւ սպանութեան համար : Եւ մինչ առեւանգողները կ'ուզեն որ իրենց պատանդներուն փոխարէն երեք ձախապաշտ ձախապահներուն վճիռը ջնջուի, Անգարայի Պաշարման Վիճակի Ատեանը յայտարարած է որ օրինաւոր ոչ մէկ արդելք կայ որ երեք երիտասարդ Թուրքերը զբաղահարուին : Յարդ արդէն Հանրապետութեան նախագահը թէ Խորհրդարանը վաւերացուցած են մահավճիռը, միայն Սահմանադրական Ատեանն է որ վերջին պահուն կրնայ բան մը ընել :

Իմիջ Ինէօնիւ Հալէճն է արդէն որ տարցը տարաւ Սահմանադրական Ատեանը :

Մահապարտները ուրիշ ելք մըն ալ ունին. կրնան պինուորական վերաքննիչ Ատեանին դիմել : Այլ խօսքով՝ դեռ չափ մը ունին մինչեւ որ վերջնական որոշում մը տրուի :

Գալոյ մէջ ալ 27 հոգի ձերբակալուած են իբրեւ կասկածելի խափանարարական ախմատնքի համար Մարմարա գրօսայնային ընկերութեան մէջ, ասկէ երեք չափ առաջ :

Անկն պարագայի մէջ կացութիւնը միշտ նոյնն է եւ էրիմ մեծ դժուարութիւններ կը բանի ամէն ճակատի վրայ : Այդ իսկ պատճառով Ազգային Պաշտպանութեան Ազգային Խորհուրդը կ'ուզէ որ կուսակցական վէճերը ժամ առաջ դադրին եւ Խորհրդարանը արագօրէն քուէարկէ ընկերային եւ տնտեսական բարեփոխումները, որոնք կը նպատակին ամբապնդելու Գործադիրին իշխանութիւնը :

ԼԻԹՈՒԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, քանի մը առտու, Լիթուանայի 17·000 կաթողիկէները իրենց ստորագրութեամբ երկար բողոքագիր մը ղրկած են Մոսկուա. Միութեան Ջայնային կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Բրեժնեւի : Բողոքագրին պատճէնն ալ ղրկած են ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին : կը դժգոհին, որ իրենց կը զրկուի պաշտամունքի ազատութիւն եւ, միւս կողմէ, խորհրդային իշխանութիւն ցոյց կը տրուի Լիթուանացիներու հանդէպ իրենց երկրին մէջ :

Ստորագրողները ՄԱԿի քարտուղարէն կը խնդրեն, որ մինչեամէ Բրեժնեւի մօտ, քանի որ երեք բողոքագիրները, ստորագրած 4·534 կաթողիկէներու կողմէ, անցեալին անհետեւանք ձգուած էր խորհրդային իշխանութիւններու կողմէ :

Այս բողոքագրին մէջ կը չեշտուի կրկին հետեւեալ կէտերը.

— Հոգեւորականներ բանտարկուած կամ աքսորուած են, որովհետեւ կրօնական պաշտօններ կատարած են, ինչպէս, երախաները զատաիարակել քրիստոնէական ոգիով :

— Կաթողիկէ երախաները հարկադրուած են հակակրօնական ուսում առանալ խորհրդային դպրոցներու մէջ. «անոնք սոխպուած են խօսիլ, գրել եւ գործել ի-րենց խիղճին դէմ» :

— Խորհրդային իշխանութիւնները ամբողջովին իրենց հակակրոնի տակ առած են երկրին միակ կաթողիկէ դպրեվանքը եւ տարին տասը հոգիի թոյլ կուտան մեծ արձանագրուիլ դպրանոցին : Հետեւանքն այն է, որ հոգեւորականներու խիստ տաղնապ կայ :

— Կաթողիկէները գործէ հեռացուած են իրենց հաւատքին համար. ասոնք նոր աշխատանք գտնելու հնարաւորութիւն չեն ունենար :

— Իշխանութիւնները թոյլ չեն տար կաթողիկէներու նորոգել իրենց այրած կամ քանդուելու վիճակի մէջ գտնուող եկեղեցիները, նոյնիսկ իրենց ծախքով :

Լիթուանացիներու 80 առ հարիւրը կաթողիկէ էր, երբ խորհրդային ուժերը 1940 Յունիս 15ին յարձակելով Լիթուանիոյ վրայ, գրաւեցին եւ զայն կցեցին Սովետ. Միութեան :

1940ին կաթողիկէ չորս սեմինարական դպրեվանք, 37 վանք, 85 մենաստան, 72 դպրոց եւ մանկապարտէզ, 49 բարեսիրական հաստատութիւն եւ 32 օրաթերթ կար Լիթուանիոյ մէջ : Այժմ միայն մէկ դպրեվանք մը մնացած է Քոնասի մէջ :

Հակառակ խորհրդային սահմանադրական երաշխաւորութեան, կրօնական դպացումը զօրաւոր է Լիթուանիոյ մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց Զորեքշաբթի առտու թէ Ֆիլթի անօրէնը՝ Սալլուսթրօ դնդակահարուած է առեւանգողներուն կողմէ, պայմանաժամը լրացած ըլլալով : Ծանօթ է որ Արժանթինեան կառավարութիւնը կը մերժէր տեղի տալ դրուած պահանջներուն, մինչ Ֆիլթի պատրաստ էր վերկոպինը վճարելու՝ ազատելու համար Սալլուսթրոյի կեանքը : Առեւանգողները կը պահանջէին որ մէկ միլիոն տոլար բաժնուի աղքատներուն, որ պաշտօնագրկուած 200 բանուորներ եւ առնուին Քորտոպայի Ֆիլթի գործատան մէջ, ազատ արձակուին քաղաքական բանտարկեալները :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ Ապրիլ 6ին միայն պիտի յայտնեն իրենց որոշումը հանրաքուէի մասին : Կ'ուզեն նախ ծանօթ ըլլալ հարցումին ձեւին : Ամէն պարագայի մէջ եթէ այս չքուէարկեն, կրնան ընկերվարականներու հետ միասին, մերժել քուէարկել պատճառաբանեալ ձեւով :

ՀԻՒՄԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅի բողոքականներու երկօրեայ գործադուլը ամբողջովին անգամալոյծ ըրաւ երկրին կեանքը : Շարժումը մեծ ծաւալ դասաւ : Պելֆասթի 100·000 յուսարարանի հրապարակը յարաբերները բողոքած են Լոնտոնի ծանօթ որոշումին դէմ : Ուայլըլ, Ըլսթըրի լիազօր նախարարը, յայտարարեց, թէ կարգ ու կանոնը պիտի պահպանուի ինչ որ ալ պատահի. ապղարարութիւնը առաւելապէս ուղղուած է բողոքականներուն : Անդրադարձած է բողոքականներուն : Անդրադարձած է բողոքականներուն : Անդրադարձ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ
ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԵՐԸ
Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1937ին Ֆրանց Վերֆէլ, Փրակա ծնած՝ Աւստրիացի դրագէտը, թեւին տակը ձեռագրի հաստափոր հատորով մը ներկայացաւ Վիէննայի Ժողնայի Ֆեերլակ անուանով խմբագրատունը: Հեղինակին Մուսատաղի ֆառաւուն օրերը վերնագրով վէպը հաճելի թուեցաւ խմբագրապետին: Ինքն ալ պիտի չհաւատար թէ օր մը այդ վէպը պիտի ըլլար ձեռքէ ձեռք յափըշտակուած գիրք մը: Եւ յիրաւի այդ գիրքը բազմաթիւ լեզուներով, անհամար թուով վերատպուած օրինակներ ունեցաւ: Թատերական ներկայացումներու վերածուեր է եւ ձայնասփիւռի յայտագրին մէջ մտած է: Գրական տեսակէտով դուցէ այնքան տհաճ ընթացք մը չունի վէպը, տեղ տեղ արկածախնդրական, ռոմանթիք նկարագիր ունի, բայց իր վեպարուեստական արժէքէն դատ անդնահատելի մեծ ծառայութիւն մատուցած է աշխարհիս. բարձրագոչ բողոք մըն էր արդի բարբարոսութեան, ցեղասպանութեան դէմ:

Նացիական տիրապետութիւնը սկսած էր ցեղասպանութեան պատրաստուիլ, ինչ որ չատ տարիներ չանցած, բաւական ծանօթ առաւ: Գուցէ բուն ասոր համար է որ, ոմանք կրնան կարծել թէ, վէպին մէջ պատմուած դէպքերը ծառայած են գրագէտին իբր այլաբանութիւն, եւ 1915ի Թուրքիոյ մէջ պատահածները, բանաս – տեղին երեւակայութեան ծնունդ ըլլային կամ չափազանցութիւններ:

ՄՈՒՍԱՏԱՂԻՆ ԽՈՐՔԸ

Գրագէտը նկարագրած է իսկապէս պատահածները, եւ քաղած է պանոնք պատմական ատոյգ աղբիւրներէ: Նախ եւ առաջ ղեկտանացի գիտնական Յովհաննէս Լեփսիուսի տեղեկութիւններէ: Լեփսիուս դրեթէ ամբողջ կեանքը նուիրած է Հայկական Դատին քննութեան, եւ դէպքերու ժամանակ գտնուած է Թուրքիոյ մէջ:

Արիւնաներկ պատմութիւնը ոչ միայն ղեկտանացի հովիւը արձանագրած է, այլ եւ հրատարակութիւններու ամբողջական շարքերը ճանչցուցած են աշխարհիս մէջ 1915ի դէպքերը: Նաեւ, և մինչ այլոց, Մորկընթաու, Ամերիկայի Պոլսոյ դես – պանին Յուշերը «Վոսփորի զաղանիքները», անգլիացի Վիսքոնթ Պրայսին կա – պոյտ Գիրքը, Արնոլտ Թոյնպի, անգլիացի պատմաբանին «Հայերու հանդէպ եղած անգթութիւնները. ազգի մը սպանութիւնը» կամ ուսումնասէրք Ֆ. Նանսէնի գիրքը՝ «Հայաստան եւ Արեւելք»:

Հայերու անդադար հալածանքները ԺԹ. դարու Թուրքիոյ մէջ, երբեմն երբեմն արիւնահեղ ձեւեր ալ առած են: 1893–1896 տարիներուն, Ապտիւլ Համիտ, «Արիւնոտ Սուլթան»ին իշխանութեան ժամանակ, նակ, շուրջ 300 հազար Հայեր սպաններ էին, հազարաւոր գիւղեր մոխիր դարձած էին: Հայերը աւելի ուշ տեսնելով, երիտասարդ Թուրքերէ կը սպասէին իրենց վիճակին բարւոքումը. թէ՛ Թրքահպատակները, թէ՛ Սփիւռքի Հայերը կը քաջալերէին իշխանութեան գլուխը բարձրացողները: Բայց յուսախաբ մնացին: Տակաւին չտաքցած երիտասարդ կառավարութիւնը, երբ 1909 Ապրիլին սոսկալի ջարդ կազմակերպեցին Ատանայի մէջ: Շուրջ 15 հազար այրերու, կիներու, մանուկներու մարմինները յօշոտուած կը ծածկէին փողոցները:

Այս ամէնը պարզապէս յառաջաբան եղած է 1915ին պատահելիքներուն: Ատոնք նախորդներէն կը տարբերէին անով, որ ոչ թէ ինքնաբերաբար ու վերէն դոց աչքով դիտուած ջարդ մըն էր, այլ խնամքով պատրաստուած կառավարական կազդուրութիւն մըն էր, կեդրոնական ծրագրով, ամբողջ Հայութեան ընդմէջ ու Հայկական Հարցին լուծման համար: Գահին վրայ տակաւին Սուլթան կը նստէր՝ Մահմէտ Ե., բայց իշխանութիւնը կատպէս երիտասարդ Թուրքերու Իթթիհատ կուսակցութեան եւ անոնց դեկավարներու Թալաաթ Պէյի, Ճեմալ Փաշայի ձեռքերուն մէջն էր: Օսմանեան կայսրութիւնը իբր Գերմանիոյ դաշնակից մտաւ Առաջին Համաշխարհային պատերազմին մէջ, բայց արդէն առաջին շրջանին ծանր կորուստներ ունեցեր է արեւելեան ճակատին վրայ՝ Ռուսերէն եւ հետոյ՝ աւստրիական բանակներէն:

Թրքական կառավարութիւնը իբր թէ մտադիր էր ճակատի եւ բանակի եռեւի հոգսամասերը պաշտպանել, վճռեց «հայրենադաւ եւ յեղափոխական» հայ ազգին տեղահանութիւնը: Յեղափոխական կոչուած չարժումները այդ քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցեր էին, որոնք ռուսական ճակատին մօտ էին եւ ուր Հայերու ջլնջումը դիւրին դարձ մը կը նկատուէր:

ԴԻԱԿՆԵՐ ԵՓՐԱՏԻՆ ՄԷՋ

Ներքին Գործոց նախարարին յայտարարութիւնը կը պահանջէր Հայերու վերջնական բնաջնջումը: Թալաաթ Ներքին Գործոց նախարարին հեռագիրը Հալէպի կառավարիչին. «Արդէն կանխագէս հաղորդած էինք, որ կառավարութիւնը ճէմալեթի Իթթիհատ կուսակցութեան կեդրոնական յանձնախումբի հրամանին վրայ, որոշեր է Թուրքիոյ բոլոր Հայերը բնաջինջ ընել: Անոնք որոնք այդ հրամանին կ'ընդդիմանան, չեն կրնար իրենց պաշտօնին վրայ մնալ՝ Տէրութեան սահմաններէն ներս: Հայերու գոյութիւնը պէտք է ոչնչացնել, առանց խնայելու կիներու, տղաներու, անհատական պարագաներու, առանց մէկուն խղճալու»:

Ընդհանուր դիտերով այդպէս պատահեցաւ: Նկատի չառնելով դաւառներու մէջ տեղի ունեցած ջարդը, տեղահանութիւնը «բնական» ընթացքն ունեցաւ: Թրքական կառավարական պաշտօնեաները եւ ոստիկանները երեւցան հայկական գիւղերու մէջ, գիւղաքաղաքներու մէջ, պատրաստութեան կարճ ժամանակ մը – տուին, որ ձեռքերնին ինկած ամէնէն կարեւոր ապրանքները հատաքեն: Յետոյ, հեռուստ ճամբայ հանեցին՝ անծանօթ ուղղութեամբ: Ճամբուն ուղղութիւնը, օրինակի համար էրզրումէն, հետեւեալն էր. Երզնկա – Խարբերդ – Հալէպ (հոս էր հատաքատեղին) եւ վերջին կայան, Տէր Զօր, Միջագետքի անապատին մէջ, Եփրատի ափերուն: Տեղահանուածները պէտք է 600–1500 քիլոմեթր երկար ճամբայ կտրէին հեռուստ, քարուտ, ժայռուտ ճամբաներու վրայ, ոչինչ կերակուրով անհանելով, տապալուստ տաքութեան մէջ, բոկոտն: Այսպիսի պայմաններու մէջ անոնց կէսը չհասաւ ճամբուն ծայրը: Ճամբու ընթացքին մեռածներուն դիակները դեռ կը նեռուէին, կամ առանց թաղելու կը լքէին, այսպէս չուռով ջնջմտուած երեւոյթներ յայտնուեցան տեղահան – ուածներու մէջ: Անապատին խորը հասած կէս միլիոն տեղահանուածներուն վիճակը ամէնէն սարսափելին էր: Անոնք՝ զրկա հիւանդութիւնը չէր սպաննած, կա՛մ սպաննեցին, կամ անձնասպան եղան, կամ մեռան սովամահ: Ամենահին նկարագրութիւններու համաձայն, անոնք որոնք ճամբուն ծայրը հասան, իրենց մարդկային վիճակէն դուրս ելան բոլորովին, մեռածներու միսերը կ'ուտէին, կամ կիսովին խեղաթարուած կը նետուէին Եփրատին մէջ:

Թուրքիոյ Հայկական Հարցը «լուծում դտաւ»: Նահատակներու վիճակագրական տուեալները իրարու հակասական են, բայց եղեռնին չատագով Թուրք պատմաբանն անգամ, Հիլմիէթ Պայուր, կէս միլիոն յայտարարած է: Իրականութիւնը, սակայն, ուրիշ բան կ'ըսէ: Պր. Լեփսիուս մէկ միլիոն կը համարի նահատակներու թիւը: Ուրիշ աղբիւրներ մէկուկէս միլիոնի, երկու միլիոնի կը հանեն, նկատած երկու վիճակագրական տուեալներ. Թուրքիոյ մէջ Առաջին Աշխարհամարտէն առաջ երկու միլիոն Հայեր կ'ապրէին, այսօրուան պաշտօնական մարդահամարի համաձայն՝ 65 հազար կ'ապրին:

Աւելի ուշ ժամանակի թուրք պատմաբանները չեն ուրանար, որ Հայերու հանդէպ անիրաւութիւն եղած է: Յեղաստանութեան եւ իմպական խողխողումներու ծանրութիւնը չափազանց ըլլալով, չեն ուզած իրենք դիրենք անոր հանդէպ յանցաւոր նկատել: Բայց քանի որ եղած բարքերու մասին արար աշխարհին հաչիւ տալու պարտաւոր էին, Պայուրի բերած արդարացման բանաձեւումները մէջտեղ հանեցին, ինչպէս կը կարդանք «Թրքական Ցեղափոխութեան Պատմութեան» գրքին մէջ, Թուրք իշխանութիւնը քիչ մը չատ պատշաճ ձեւով գլուխ հանած է տեղահանութիւնը... բայց հեռաւոր դաւառներուն մէջ գիւրութիւնը եւ հեռուղ գունդերու անկարգ վերաբերումը, ինչպէս նաեւ փոխանցիկ հիւանդութիւնները, կատօտութիւնը եւ չղնձութիւնը... եղան պատճառ չլուսած կէս միլիոն մարդոց կորուստին»:

Նկատի չառնելով քանի մը բացառութիւններ, արտաքին աշխարհ ոչ մէկ նպաստ ըրած է Հայերուն: (Բացառութիւն էր Մուսա տաղի եւ Սուէտիոյ պարագան: Լեռները հերոսաբար պաշտպանող 5000 հոգինոց հայկական գիւղերու բնակիչները, Սուրիոյ ափերու վրայ, յանկարծական երեւցող ֆրանսական նաւեր ազատեցին ու տարին Եգիպտոս): Ազատեցան Վանի բնակիչները 200 հազար հոգի, որոնք նախ ապաստամբեցան տեղահանութեան դէմ եւ ապա ապաստանեցան ռուսական կառավարութեան հովերու վրայ: Անոնց յաջորդները տակաւին հոն կ'ապրին Խորհրդային Հայաստանի մէջ:

«ԵՍ ԴԱՀԻՃ ՉԵՄ»

Ճիշդ է, որ արաբական չրջանակներէն (Սուրիոյ մէջ, Միջագետքին մէջ բազմաթիւ Արաբ կ'ապրէր Թուրքիոյ մէջ) չատեր չէին վաւերացներ Հայերու ջարդը: Ճեմալ Պէյ, Հալէպի կառավարիչը այդպէս պատասխանած է տեղահանութեան մասին տրուած կարդադրութեան. «Ես մեծաւոր եմ եւ ոչ թէ դահիճ եմ այս նահանգին»: Պաշտօնէն վար առին: Տէր Զօրի փոխ–կառավարիչը փոքր մը ուղած էր մեղմացնել տառապողներու ցաւերը, չուռով մը փոխանակելէն անդութ մէկու մը հետ: Փախստական Հայերու թիւառաւ վիճակը Հիւսիսային Սուրիոյ եւ Հալէպի Արարներու դուրը, չատեր պահեցին իրենց մօտ, կամ իբր ծառայ կ'առնէին իրենց քով լքուած հայորդիները, հակառակ անոր որ ծեծի ու մահուան սպառնալիքներով կ'արդիլէին նման բարեգործութիւնները:

1915 Ապրիլ 24ի դիչերը ձերբակալեցին հայ մտաւորականները Պոլսոյ մէջ: 1915 Օգոստոս 31ին Թալաաթ Պէյ հաղորդած է Գերմանիոյ դեսպանին.— «Հայկական Հարց այլեւս գոյութիւն չունի»:

Ամէն տարի Ապրիլ 24ին աշխարհիս բոլոր Հայերը — երեւանէն մինչեւ Ֆրեզնօ — երկիւղածութեամբ կը յիչեն պատմութեան մէջ մինչեւ այսօր «աննախընթաց սարսուռ»ի մասին (Նանսէնի խօսքն է): Հունգարիոյ մէջ, բուռ մը Հայերու բարեպաչտ հասարակութիւնը նոյն օրը կ'ունկնդրէ հոդեհանդստեան պատարագը, յետոյ կը պահէն յիչատակի մարագայ քարը՝ որ իրենց բնաւ չճանչցած եղբայրներուն եղեռնը կը հռչակէ:

NOVOBACZKY SANDOR
Magyarorszag, Anno IX, No 9-10

Թարգ. Հ. Ղ.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

25 Մարտ 1862, Գում Գափուի Դրսի աղքատիկ թաղին երկսեռ վարժոցը տեղի կ'ունենայ պարզեւաբաչխութեան հանդէս մը, եւ սանուհիք «Ուսումնասէրք եւ Ուսումնատեսք» կամ «Զորս Օրիորդ» թատերախաղը կը ներկայացնեն, օրիորդ յօրինած էր Ներսէս Մեզպուրեան (բժ.) եւ որ կը կրկնուի Գչ. յորեկն ալ՝ աղչկանց մայրերուն համար: Եչ. յորեկ Գ. ներկայացում: «Երեւելի ընտանիք – ներ» հանդիսատես կ'ըլլան, եւ Արեւելեան թատրոնի՝ Ա. դերասանուհի Օր. Արուսեակ Փափազեան յաչողագոյն աչակերտուհին ծաղկէ պսակ մը կը նուիրէ» — ինչպէս կը գրէ Մասիս 529 թիւով (31 Մարտ 1862):

1863ին, Սկիւտար՝ Սելամսըզ՝ Փափազեան Ճարտարիւնի տունը բեմ պատրաստուելով, կը ներկայացուին չարք մը կրօն. եւ ազգ. թատերախաղեր, ինչպէս «Լուսաւորիչ», «Պապ», եւայլն, որոնց ներկայ գտնուած են Սարգիս Պատրիարքեանցը, Խրիմեանի, Ներսէս Վարժապետեանի պէս եկեղեցականք: Այս խումբին իբր դերակատար կը յիչուին Տոքթ. Այվազեան, Մկր. Մելիքեան, Ռուբէն եւ Մրտ. Թիւթիւնճեանք, Ապուչեխցի Ա–լիքսան Փափազեան եւ Սիմոն Մանուէլեան: — Նոյն տարին, նոյն արուարձանը՝ Ցր. Տէր–Բառնաբասեանի տան մէջ ներկայացումներ ամաթէօր պատանիներու կողմէ:

17 Մարտ 1863ին, իրիկուն, Սամաթիա՝ Յովհ. Անդրէասեանի տունը տեղի կ'ունենայ «քրիստոնէական ընտիր ոգեբորդութիւն մը» որուն ներկայ գտնուելու համար հրաւիրագիրը կը ստանան Անդրէասեանի բարեկամք, ինչպէս կը հասկցուի ծանօթ թղթավաճառ Յակոբ Աբչակի ուղղեալ հրաւիրագրէ մը որ «Սամաթիա, 14 Մարտ 1863» թուականը կը կրէ:

1860–1ին, Գում Գափուցի Մարտիկեան Ռուբէն եւ Մանուկ տուներնին բեմ յարդարելով, կը տրամադրեն ամաթէօր, որոնք, և մէջ այլոց, և հանդէս կ'ածեն «Ալդիր կամ Ամերիկացիք» Վոլթէրի 5 արար ողբերգը, Թրգմ. դերասան Տիկր. Տօմինեան, տպ. 1862, Ռ. Յ. Քիւրքեան:

1863–4ին, այս չարժումը չարունակուելով՝ ծնունդ կուտայ Արտաւազդեան Ընկ.եան որուն հիմնադիրներն են Մանուկ Արզուեան, Նիկողոսը Իւսկիւտարեան (ապա եղնիկ Եպս. Ալահունի), Ռուբէն Պարիկեան, Գաբրիէլ Էլիկիւզէլ, Մանուկ Մարտիկեան, Աբր. Այվազեան եւ եղբայրը Գէորգ (Տէր եւ Տնօրէն Մամուլ պաւեչտաթերթի): Նոյն խումբը՝ դերասանապետ Պ. Մազաքեանի վարչութեամբ եւ Յակոբ Վարդովեանի, Կրպ. Թէրզիպաչեանի, Տօմինեանի եւ Մանուէլեան անուն անձի մը մասնակցութեամբ՝ Սամաթիոյ դպրոցին եւ Հայկական Ընկ.եան սրահներուն մէջ կը ներկայացնէ «Ալդիր», «Յովսէփ Գեղեցիկ», «Ռոպերդ Աւազակապետ»: Արտաւազդեան՝ Բերայի կողմն ալ կը կրկնէ նոյն խաղերը, Ֆրնս. Թատրոնին մէջ՝ ուր կը փայլին Թարգմանիչ Տօմինեան «Ապուչ»ի դերով, եւ Արուսեակ «Լուսնոտ» աղջկան դերով:

1870ին, Սամաթիա՝ Հայկ. Ընկ.եան լսարանը՝ քանի մը թատերասէր պատանիներու կողմէ ներկայացմունք, առաջնորդութեամբ Միք. Ըղանոս Չափրասեան որ այդ թուականին նոյն արուարձանի Ագապեան վարժարանի պարուսոյց էր: Ի մէջ այլոց կը մասնակցին Յաչիկ Փափազեան (Կէտիկ–Փաչայի թատերախումբին հակառակորդ դերասան) եւ Օր. Վիկտոր Շամատեանեան (դեռ հապիւ երեքտասնամեայ, որ ապա Օսմանեան խումբին Ա. Պոլիս գացող հատուածին կ'ընկերանայ իբր դուսանուհի, իսկ այնուհետեւ պահ ընդ պահ կը մասնակցի Թօպալճեանի եւ Մնակեանի խումբերուն:

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

(3 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան»ի Մարտ 10ի թիւին մէջ նկարչական դպրոցներու հոգերու մասին կ'անդրադառնայ Ս. Գասպարեան, Հայաստանի Մշակոյթի փոխնախարարը: Կը ներկայացնենք հիմնական միտքերը:

Մեր ազգային դեղանկարչութեան եւ կերպարուեստի երիտասարդ որակաւոր մանկավարժներու պատրաստութեան հիմնական օճախները նկարչական դպրոցներ են, որոնց թիւը, դժբախտաբար, չատ

քիչ է, իսկ եղածներն ալ զուրկ են մասնագիտական յարմարութիւններէ:

Հանրապետութեան բոլոր շրջանային կեդրոններուն մէջ կը զործեն երաժշտական դպրոցներ, իսկ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի ու Ղափանի մէջ գործիքին ունին նաեւ երաժշտական ուսմնարաններ: Այս բոլոր հաստատութիւններու թիւը 70է աւելի է: Եւ սակայն ժողովրդական անհեթեթ ծրագրի համաձայն երաժշտական դպրոցներու ցանցը երթալով պիտի ընդարձակուի: Իսկ այդ ծրագիրներուն մէջ զարգացնելու փոքր հեռանկարներ նախատեսուած են Հանրապետութեան նշանաւոր կարգական դպրոցներու համար: Ներ կայիս Հայաստանի մէջ կան եօթը նկարչական դպրոց (Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Սիսիան, Դիլիջան, Էջմիածին եւ Եղեգնաձոր), աշակերտութեան թիւն է 770: Այս տարի նկարչական նոր դպրոցներ պէտք է բացուին Ղափանի, Վեդիի եւ Հոկտեմբերեանի մէջ: 9րդ հնդամեակի ծրագրով երկրին նկարչական դպրոցներու թիւը պէտք է հասնի 18ի: Նկատի ունենալով նկարչութեան կարեւորութիւնը երախաներու դաստիարակութեան գործին մէջ, ինչպէս նաեւ կեր պարուեստի զարգացման ապագայ չափը, պէտք է դիտել տալ, որ նախատեսուած ցանը խիստ անբաւարար է: Ուրիշ պարագայ մըն ալ: Եթէ նոյնիսկ համակերպինք այդ դպրոցներու թիւին հետ, անոնց ունեցած պայմաններուն հետ հաշտուիլ չենք կրնար: Հանրապետութեան նկարչական դպրոցները դեռ չունին ուսումնական հոլովոյթը լիարժէք կատարելու անհրաժեշտ հնարաւորութիւնները եւ նիւթական ու գործնական միջոցները (նախարարին խօսքով՝ «նիւթա-տեխնիկական բազա»): Մայրաքաղաքի Ց. կոչուող նկարչական դպրոցը կը գտնուի Նար-Դոս նախակրթարանի չէնքին նկուղը, դասերը տեղի կ'ունենան 2–3 հեներկներու մէջ, որոնք զրեթէ պիտանի չեն՝ ծառայելու իրենց նպատակին:

Այս բոլորը ծանօթ են տեղական մարմիններուն, սակայն անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք չեն առներ այդ դպրոցներուն մէջ ուսուցման բնականոն պայմաններ ստեղծելու համար:

Նկարչական դպրոցներու մէջ կ'ուսանին մեծ թիւով շնորհալի երախաներ, որոնց գործերը յաճախ բարձր գնահատանքի կ'արժանանան ցուցահանդէսներու ընթացքին:

Ուսմնական աշխատանքներու մէջ որոշ յաջողութիւններու հասած են Կիրովականի եւ Սիսիանի նկարչական դպրոցները:

Միկոյեի նախարարութիւնը (Ս. Գասպարեանի խօսքով՝ «կուլտուրայի մինիստրութեան կոլեգիան) քննութեան առնելով Հանրապետութեան նկարչական դպրոցներու ուսմնական – դաստիարակչական աշխատանքները, արձանագրեց, որ այս մարզին մէջ դեռ գոյութիւն ունին լուրջ թերութիւններ, եւ նշեց զանոնք զարմանելու միջոցները:

Նկարչական դպրոցներու դասատուն – դումը բարելաւելու, անոր որակը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է այդ աշխատանքին կապել Հայաստանի նկարիչներու Միութեան լաւագոյն ուժերը: Ի դէպ, ըսենք, որ Նկարիչներու Միութիւնը ինքզինք հեռու կը պահէ այդ կարեւոր զործէն:

Նախարարութեան ուսումնական հաստատութիւններու բաժինը եւ անոր «մեթոտական կաբինետը» պարբերաբար օժանդակութիւն ցոյց չի տար նկարչական դպրոցներուն եւ, յատկապէս, հոն աշխատող երիտասարդ մասնագէտներուն համար, որոնք անոր անհրաժեշտութիւնը կը զգան: Պէտք է ըսել, որ Երեւանի պետական ուսումնարանը եւ դեղարուեստ – թատերական հիմնարկութիւնը նոյնպէս նուազագոյն ուշադրութիւն ցոյց չեն տար դպրոցներու սաներուն, որոնք կոչուած են խթացնելու մեր նկարիչներու չարքերը:

Մեր նպատակն է մօտակայ տարիներ – ուն նկարչական դպրոցներու համար ստեղծել աշխատանքի բնականոն պայմաններ:

Ս. Գ.

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՁՄԵՌՈՒԿՆԵՐԸ

Ցաւալի կը հարցնեն. իրա՞ւ է որ Տիգրանակերտի ձմեռուկները չատ խոշոր կ'ըլլան: Անոնք որոնք ամառուան եղանակին Տիգրանակերտ այցելած են, կըսեն վկայել — անոնցմէ վերապրողներ կան տակաւին: Ունէինք փերիկ փաշա եւ փամփէ ձմերուկներուն տեսակները, որոնք կը կշռէին 15էն 20 քիլօ, ասոնց ճերմակ մասին կեղեւի հաստութիւնը բարակ՝ հազիւ մէկ սանթիմէթր էր, սակայն պաճա ըսուած ձմերուկներուն տեսակներն էին որ մինչեւ 70 քիլօ կը կըշռէին, կեղեւի ճերմակ մասի հաստութիւնը մօտաւորապէս 10 սանթիմէթր էր: Այս չատ խոշոր ձմերուկները քաղաք չէին բերուեր, տեղւոյն վրայ խոշոր դանակներով կը կարէին ու միայն օգակը (միջուկը), փորը կ'ուտէին: 20էն 30 քիլոնոցներն ալ քաղաք կը բերէին կտոր կտոր կարելով կը ծախէին անոնց, որոնք լման ձմերուկ մը գնելու կարողութիւնը չունէին, կամ առանձին ապրող պանդուխտներ էին:

Կ'ըսէին թէ կառավարական ամարանոցին մէջ մինչեւ 16 լիտր խոշորութեամբ ձմերուկներու արձանագրութիւններ կան եղեր: Մէկ լիտրը վեց օխա է. մէկ օխան 400 տրամ է, իսկ քիլօն 312 տրամ, այս հաշուով 110էն 115 քիլօ մէկ ձմերուկը: Ջմեռուան սեւերն ալ բաւական խոշոր էին, 20էն 25 քիլօ: Այսքան խոշոր ու համեղ ըլլալուն պատճառը հետեւեալն էր.

— ամառը տաքէն Տիգրիս գետի ջուրերը կը չոգիանան, կը նուազին, այս պատճառաւ պզտիկ կղզեակներ կը կազմուին. այս աւազուտ կղզեակներուն վրայ է որ պարտիզպանները կը մշակեն այս չատ նշանաւոր, խոշոր եւ համբաւաւոր ձմերուկներն ու սեւերու բազմազան տեսակները: Նաեւ կը մշակեն ամբուկ, լոլիկ, դդում, կանանչ պղպեղ, վարունգ, գըբէ եւ աճուր վարունգի ընտանիքէն, մինչեւ մէկ մեթր երկարութիւն կ'ունենան. ապուրը մութ կանանչ եւ գըբէն աւելի ճերմակ դոյներով այլազան բանջարեղէններ: Ցամաքի վրայ մշակուածներէն աւելի համեղ եւ աւելի խոշոր կ'ըլլան: Թէ ի՞նչպէս եւ ի՞նչով կը խնամեն ու կը պարարտացնեն այս պտուղներն ու բանջարեղէնները:

Տիգրանակերտի կարգ մը դիւղերուն մէջ պորանխանաները կան (ապտունիներու տուն, Տիգրանակերտի յատուկ), չատ բարձր ձեղունով խոշոր սրահներ. այս սրահներու վերի մասին վրայ չորս կողմերէն հարիւրաւոր ծակոտիքներ կան 20էն 25 սանթիմէթր մեծութեամբ. պոռանիներուն, որ մենք պոռան կ'անուանենք (այս մօխրագոյն ապտունիները փարիզի վոդոնեըուն եւ հանրային պարտէզներուն մէջ ամէն օր կը տեսնենք) մուտքին եւ ելքին համար, ներսը հարիւրաւոր կոդմներ կախուած են, անոնց թառելուն եւ թախելուն համար, ձմեռը արագիլներու ու ծիծեռնակներու հետ կը չուէն տաք երկիրներ, գարնան վերադառնալու համար իրենց բնակարանները:

Գիւղացիները հաճոյքի համար չէ որ կը չինեն այս սրահները ու կը խնամեն դանոնք. այլ վերոյիշեալ սրահներուն մէջ իրենց ծիրաերէն ամբարուած երկու երեք մեթր բարձրութեամբ աղբը ամէն տարի կշիռքով կը ծախեն պարտիզպաններուն, որոնք կը զործածեն բերքը պարարտացնելու եւ աւելի համեղ զարձնելու համար: Գետն ալ մակընթացութեամբ ու տեղատուութեամբ մեծ քանակով տիղմ ու աղբ բերելով կը պարարտացնէ ցանքերը:

Տիգրիս գետի եզերքին մօտ գտնուած թթենիի ծառերուն տերեւները աւելի սննդարար կ'ըլլան չերմոնները սնուցանելու համար եւ անոնց արտադրած մետաքսն ալ համբաւաւոր: Կ'ըսէին թէ Տաճկաստանի երկրորդ (Պրուսայէն ետք) իսկ աշխարհի երրորդ կարգին կը դասուի Տիգրանակերտի մետաքսը, առաջինը Զինաստան եւ Ճափոն:

Տիգրիս գետը ձմեռը մինչեւ 10 մեթր խորութիւն եւ մօտաւորապէս 500 մեթր լայնութիւն կ'ունենայ. ժողովուրդը ըսիսպուած էր մէկ ժամ հեռու գտնուած Տասնաչք կամուրջէն անցնելու հանդիսակաց դիւղերը երթալու համար, իսկ ամառը Ջուրերը քաշուելով տեղ-տեղ անցանելի կը դառնար. նաւակներով ալ կարելի էր անցնիլ:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՀՌԵՆՈՍ ԳԵՏԸ ԱՊԱԿԱՆԱԾ

Վոլկա գետի նման Հռենոսն ալ ապականած է՝ լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու աստիճան գետի երկու ափերուն բնակող ժողովուրդին:

Ամէն ամառ հազարաւոր զբօսաշրջիկներ կ'այցելեն Գերմանիա եւ չատեր կը սիրեն պատմական պատյա մը կատարել զբօսանաւերով Հռենոսի վրայ: Ասոնք մինչեւ հիմա իրենց հետ կը բերէին նկարող զործիքներ եւ արեւի ակնոց: Այժմ, ինչպէս նկատել կուտան՝ տեղացիները հեղնանքով, հարկադրուած պիտի ըլլան իրենց հետ բերելու նաեւ շնչարուկներ՝ չշնչելու համար ապականած հոտը:

Արդարեւ գետեզերքի պանդոկներու պատուհանները ներկայիս կարելի չէ բանալ՝ այնքան դէշ հոտին պատճառով:

— Հռենոսի ջուրը կեղտոտած է, կ'ըսէ Մայանսի ջրակայանի տնօրէնը: կեղտին քանակը նոյնն է, սակայն ջուրի քանակը նուազած է:

Անշուշտ ոչ ոք միտքէն կ'անցընէ, թէ գետը պիտի ցամքի, այսուհանդերձ անհրաժեշտ կը նկատուի միջոցներ ձեռք առնել: Վերջերս Եւրոպական Ցանձնախումբը յանձնարարեց պատկան իշխանութիւններուն գետը մաքրելու ծրագիր մը մշակել «փուճով», որպէսզի առաջքն առնուի « ապականութեան տագնապին », որ անպայման ծայր պիտի տայ, եթէ այս ձեւով չարունակուի:

Ստեղծուած կացութեան պատճառ ցոյց կը տրուի գետին ջուրի մակարդակին նուազումը: Ասիկա պարզ այն պատճառով, որ անձրեւները չատ ցանցառ եղան վերջին չրջանին: Արդարեւ հաշիւները ցոյց տուին, որ վերջին 15 ամիսներուն անձրեւը բնականէն 30–40 տոկոս նուազ եղած է: Միեւնոյն ատեն այս տարի ձիւնը քիչ եղած է լեռներու վրայ, որով զարնան եղանակի ձիւնհալը չատ թեթեւ պիտի ըլլայ:

Հռենոս թափող գետերէն մէկուն ջուրի հոսքը ներկայիս 650 խորանարդ մեթր է երկվայրկեանը, երբ բնականը 1500 է: Կլիմայի այս « քմահաճոյքներ »ուն հետեւանքով Հռենոսի ջուրին մակերեսը նուազած է մեծ համեմատութեամբ:

Հռենոս գետը կը հոսի Եւրոպայի կեդրոնը, խիտ բնակչութիւն ունեցող չրջաններու մէջ: Քսան միլիոն Գերմանացի իրենց խմելու ջուրը կը ստանան այս գետէն: Ջուրի նուազումը արդէն իսկ զգալի կը դառնայ ջուրի զտիչ զործարաններուն վրայ:

Համաձայն մասնագէտներուն, առնուազն ութ օրուան տեղատարափ անձրեւ պէտք է տեղայ հոն, որպէսզի գետը իր բնական մակարդակին հասնի:

Առաջին անգամ ըլլալով Գերմանացի – ները կը մտահոգեն անձրեւուտ ամառ մը:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիտասարդը, իր էֆէնտիին քովէն մեկնելով՝ երբոր վերադարձաւ իր սեղանին դլուխը՝ սարսափելի կերպով դղրդացած էր: Մարդար էֆէնտի կատարած պիտակը հրէշային բան մը կը թուէր իրեն:

— Ի՞նչ կը խորհէր, հապա՛ս սպառնալ, որպէսզի խղճիս հակառակ զործեմ, ասկէ աւելի անարդ բան մը կարելի՞ է մտածել: Որովհետեւ ինք հարուստ է, պէտք է, որ իր կամքը կատարուի ոչ թէ միայն իր տանը կամ զրասենեակին մէջ, այլ նաեւ իր բնակած թաղին մէջ... Ի՜նչ մեծամտութիւն, ի՜նչ ծայրայեղ ամբարտաւանութիւն: Բայց իրեն ցոյց պիտի տամ, որ ես իրմէ չեմ վախնար եւ թէ պէտք չեմ զլար իր ոսկիներուն առջեւ խոնարհելու: Այդ մարդը կ'երեւայ, որ պնակալէզ չողոքորթներէ չրջապատուած է ու ամէն մարդ անոնց վրայէն կը զատէ...

Գարեգին չանաց իր զործին պարապիլ, դրիչը ձեռք առաւ առեւտրական նամակի մը պատասխանելու համար, բայց հազիւ թէ տող մը զրած՝ տեսաւ, որ պիտի չկրնար չարունակել. յուզումը տակաւին չէր հանդարտած: Միտքը հակառակ իր կամքին՝ Մարզար էֆէնտիով կը զրաղէր: Կը խորհէր աւելի բուռն թափով մը նետուիլ պայքարին մէջ: Մինչեւ հիմա ժամկոչին խնդիրը նկատած էր անկարեւոր դէպք մը եւ եթէ Պօղոս էֆէնտիի ձայնակցած էր եւ ընդդիմացած Վարդանի ճամբուելուն՝ պարզապէս աղքատ ու անմեղ մարդ մը հարուստին քմահաճոյքին չզոհելու համար: Բայց հիմա խնդիրը կը փոխուէր, զրեթէ անձնական կը դառնար: Ուղղակի զինքը կը զրդռէին, անլուր սարսափազդու պահանջումներ ընելով:

— Ոչ պիտի հրաժարիմ եւ ոչ ալ տեղի տամ, վճռեց, այլ ընդհակառակն, մինչեւ վերջը պիտի պաշտպանեմ Վարդան աղբարը, նոյնիսկ եթէ Պօղոս էֆէնտին տեղի տայ. պիտի պաշտպանեմ թէ՛ Թաղի տայ. պիտի պաշտպանեմ թէ՛ Թաղի Սորհուրդի մէջ եւ թէ անկէ դուրս, ինչ միջոցներով որ կրնամ...:

Այս որոշումը զինքը հանդարտեցուց, անցաւ զրասեղանին առջեւ եւ մէկ քանի նամակներ զրեց:

Իրիկուան դէմ եկան իրեն խմացուցին, թէ էֆէնտին զինքը տեսնել կ'ուզէր:

Գարեգին փութաց իր մեծաւորին քովը:

— Խօսածներուս մասին մտածեցի՞ր, ի՞նչ որոշում տուիր, հարցուց Հաճի աղան:

— Այո, երկարօրէն մտածեցի, պատասխանեց զրադիրը:

— Հրաժարական կուտա՞ս կոր:

— Չէ:

— Ուրեմն թաղական պիտի մնաս եւ Մարզար էֆէնտիին կո՞ղմը պիտի բռնես:

— Չէ, պատասխանեց Գարեգին, բայց հաստատ ձայնով մը:

— Ուրեմն ի՞նչ է միտքդ:

— Թաղական պիտի մնամ եւ ժամկոչը պիտի պաշտպանեմ:

Ծերունին իր պաշտօնեային երեսը նայեցաւ յանդիմանական ձեւով մը:

— Կը ցաւիմ որ, ըսաւ, այս պզտիկ խնդիրքս կը մերժես:

— Ձեզի համար թերեւս պզտիկ ըլլայ, բայց ինծի համար չատ մեծ է: Եւ յետոյ ձեր խնդիրը չէ, որ կը մերժեմ կոր, այլ Մարզար էֆէնտիի հրամանը:

— Ուզածիդ պէս ըրէ, դուշեց ծերունին սրանեղած եւ դաւազանը առնելով հեռացաւ զրասենեակէն:

Գարեգին տխրութեամբ նայեցաւ վաճառականին եւ ետեւէն, որ կը հեռանար:

— Մարդը վշտացուցի, մտածեց եւ այս մտածումը սրտի սեղմում պատճառեց իրեն:

Արդարեւ երիտասարդը անկեղծօրէն կապուած էր իր մեծաւորին, որ միշտ բարեացակամութիւն ցոյց տուած էր իրեն հանդէպ: Տասը տարինէ ի վեր չէր պատահած երբեք, որ իրարու հետ անհամաձայնութիւն մը ունենային կամ իրարմէ դժդոհ մնալու պատճառ մը ըլլար:

Ինք կանոնաւորութեամբ ու հաւատարմութեամբ իր զործը կը կատարէր եւ Հաճի Յակոբ աղան ալ զինքը առատօրէն կը վարձատրէր: Մեծաւորը նոյնիսկ խոստացած էր Գարեգինի կնքահայրը ըլլալ եւ ամուսնութեանը աւելի կարեւոր յաւելում մը ընել անոր ամսականին վրայ:

Բոլոր այս պարագաները վերյիշելով՝ երիտասարդը հոգեկան տառապանքի մը կը մատնուէր եւ կը ջանար միջոց մը գտնել ծերունիին սիրտը առնելու համար:

Հետեւեալ եւ յաջորդ օրերը վաճառականը որեւէ նոր ակնարկութիւն չըրաւ Գարեգինին, միայն թէ երիտասարդին այնպէս թուեցաւ, որ իր մեծաւորը առաջուան սիրալիր մտերմութիւնը ցոյց չէր տար իրեն հանդէպ: Ինքն ալ չուզեց խօսք բանալ եւ թողուց, որ դէպքերը իրենց բնական ընթացքին հետեւին:

Թաղին մէջ իրարանցումը կը չարունակուէր, մանաւանդ «Պայքար Լսարան»ի եւ «Շանթ Ակումբ»ի անդամները գործի վրայ էին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Այրի Տիկին Սահակ Ա-ւետեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Ա-ւետեան եւ զաւակները եւ համայն պա-րագանները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-դաեան պաշտօն կը կատարուի այս Եր-կուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 11ին Սէն – Ժեռոմի եկեղեցին իրենց ամուս – նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգա-կանին՝*

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի պիտութիւն աղբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան նորոգման համար եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Քէֆէլեան Հայկազուն 300, այրի Տիկին Ղուկասեան Մարինոս (երկրորդ անգամ) 500, Պր. Ժէրար Մու-րատեան 500, Տէր եւ Տիկին Մատոեան 250, Տէր եւ Տիկին Աստուրեան, այրի Տիկին Պօյաճեան Սիրանոյշ, Տէր եւ Տի-կին Թէքնէճեան Արտաշէս 50ական:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՈՒՐԲԱԹ (31 *Մարտ*) *ժամը 18ին ժա-մերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խա-չին:*

ԿԻՐԱԿԻ (2 *Ապրիլ*) *Զատիկ, հանդիսա-ւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 *Ապրիլ*) *ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալ-ներուն հոգիներուն համար:*

ԻՋՄԻՐԻ

ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի Ապրիլ 9, կռաւ Օքէլ փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, Ճիշտակ Յարութեանց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգու-թիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատիկ. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուած-ներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժա-մերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց. պա-տարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօ-րէն ննջեցելոց:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգու-թիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. առաւօտ. ժամեր-գութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատա-րագ 10ին:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց. ա-ռաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին, հոգեհան-դիստ ընդհ. ննջեցելոց 11,30ին, կէսօրէ վերջ դերեզմանօրհնէք:

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային պատճառ. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհան-դիստեան պաշտօն համայն հայ նահատա-կաց հոգւոց 11,30ին:

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորու-թեան, նկատի ունենալ նաեւ իւղապլիճի նուէրները:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ճիշտակ խաչելու-թեան, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. երեկոյ. ժամերգութիւն ժամը 17ին:

Կիրակի, Զատիկ. առաւօտ. ժամերգու-թիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց. ա-ռաւօտ. ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 9,45ին, հոգեհանդիստ ընդհ. ննջեցելոց 11,10ին:

ԾԱՆՕԹ.— *Գերեզմանօրհնէքի համար երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 15 Սէն-Լուսի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գա-նէի գերեզմանատունը:*

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ճիշտակ Յարութեանց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատիկ. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուած-ներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումի ժամը 6ին:

Կիրակի, Զատիկ. սկիզբ ժամերգու-թեան եւ անդաստան ժամը 8ին, հանդի-սաւոր պատարագ 10ին, պատգամ Հայ-րապետական եւ քարոզ 11ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց Ս. Զատիկ. ժա-մերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, հոգե-հանգիստ 11,30ին: Կէսօրէ առք դերեզ-մանօրհնէք Թաղին հաւատացեալ ննջեց-եալներուն:

9 Ապրիլ, Նոր կիրակի, Կրկնապատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մե-ծոց՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատե-րազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկե-ղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ճիշտակ Յարութեանց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարդ Թաղման 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,40ին, երեկոյ. ժամեր-գութիւն եւ ընթերցուածք 16,15ին, պա-տարագ Ճրագալոյցի 17,40ին:

Կիրակի, Զատիկ. սկիզբ ժամերգու-թեան ապա նախաճաշնակ եւ անդաստան ժամը 7,40ին, հանդիսաւոր պատարագ 9,45ին: Ընթերցում Ամենայն Հայոց Հայ-րապետի Նորհաւատարմագիրը պատգամին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց. սկիզբ ժամեր-գութեան 8,ին, պատարագ եւ հոգեհան-դիստ 9,45ին:

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ պատճառ. յիշատակ բիւրաւոր նահատա-կացն մերոյ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

×

ՇԱՀԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Ցոլհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան ա-րարողութենէն, որ չի կատարուիր Շա-բաթի մէջ:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ-ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ճիշտակ Յարութեան. Խաչելութիւն եւ Թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն-Լու՝ 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. Սէն-Լու՝ պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, Հրաշափառ յարու-թիւն, Սէն-Լու ժամերգութիւն 8,30ին, Հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:

Ծանօթ.— *Երկուշաբթի Զատկուան Մե-ռելոցի առիթով, ժամը 14ին սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէռի գերեզմանատունը պի-տի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:*

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողու-թիւն կէսօրէ առք ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. կէսօրէ առք ժամը 4,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հան-դիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգե-հանդստեան պաշտօն բազում աղդակից-ներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: Կը պա-տարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ վա-հան վրդ. Թօփալեան:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, կարդ Թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթեր-ցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10-ին, հոգեհանգիստ 11ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՏԻՆ ԱՐՎԻՍԻ ՄԱՐՄՆԱՒՈՐ ԽՄԲԵՐԳԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին

ԹԷԱԹՐՕ ՏԸ Լ'ԱՔԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն առեններըը, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱԱՓՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարները են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկները.— *Մայտա Պէրպէրեան, Արման Ա-տոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան*

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ.* 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, *նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէռ. ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ Թա-տերախումբին բոլոր անդամներուն:*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— *Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, սոխպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Յուշարձանի չինութեան կեդր. Յանձնախումբը չնորհակալու-թեամբ առացած է.—

Պր. Սահաթճեան, Փօլ Պեարոսեան, Ժան Մէլեան, Խուաճ Շէհրիկեան, Հր-բաշեայ Գարիկեան, Մարթինէ Մարք, Ա-պէյ, Ժէզուա Ալպէր, Փրեժըքթա Ալպէր, Տիկին Մուրէն 50ական ֆր., Տիկին Ֆէ-էեան, Պր. Շահինեան, Պր. Քիւրքճեան 30ական, Պր. Կապլի, Սերժ Հազարապետ-եան, Ֆռայը Ալպէր 20ական, Անանուն մը 50, Տիկին Կիւղէլեան 20, Պր. Ֆիլպար Ռընէ, Անարէ Տրէէր 15ական, Պրիւն Ժան, Ֆրանքօ, Թումաեան, Ժորճիատիս, Ժամակէր 10ական:

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22ին միջնեւ լոյս

ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS

Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)

Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱՀՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՆԿԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ

15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիրը

ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Երգ՝ Փեթրոնիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան առենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զոյս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Ց. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՄԱՐՏ
VENDREDI
31 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12380

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.380

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԵԻ ՁԱԽԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՁԱԿԱՏԸ

—o—

Հանրապետութեան Նախագահի Մարտ 16ի մամլոյ ասուլիսէն ի վեր Ֆրանսայի ներքին քաղաքական կեանքին մէջ որոշ շարժում առաջ եկաւ:

Կալուածական կարգ մը ընկերութեանց գործունէութիւնները — անվճռելի փաստերով հաստատուած — վրդոված էին հանրային կարծիքը: Տուրքերու չուրջ յարուցուած դայթակղութիւնը, նոյնինքն վարչապետին դէմ կատարուած յարձակումները նոյնպէս որոշ պատասխանատուութիւն ստեղծեր էին կառավարութեան դէմ:

Եւրոպայի Տնտեսական Միութեան ընդլայնման առնչութեամբ Նախագահ Փոմպիտու առաջարկած Հանրաքուէն, իր մէջ այլոց, նպատակ ունէր նաեւ հանրութեան ուշադրութիւնը այլ կողմ դարձնել:

Ինանպիտական յաջող ձեռնարկ մըն էր կատարուածը, ինչպէս դիտել կուտան ընդդիմադիր տարրերը:

Հանրաքուէի առաջարկը ռումբի մը պէս պայթեցաւ ճիշդ այն օրերուն, երբ ձախակողմեան դաշնակցութիւնները, համայնավարները ու ընկերվարականները որոշեր էին միացեալ ճակատ կազմել երրեւ նախագահական – խորհրդարանական ընտրութեանց:

Հիմնովին հակառակ օրուան իշխանութեան վարած քաղաքականութեան, զոյգ կուսակցութիւնները յաճուկ պատգամաւորութիւններ ընտրած էին՝ նպատակ ունենալով կազմել ծրագիրը «նոր կառավարութեան», որ իշխանութեան դլուխ պիտի գայ վաղը, երբ ձախերը մեծամասնութիւն չհին 1973ի ընտրութեանց ժէն:

Հանրաքուէին հանդէպ երկու կուսակցութիւնները տարբեր դիրք բռնեցին, մինչ նախապէս ծրագրեր էին միատեսակ աշդութեան հետեւիլ: Կարեւոր ճեղք մը յառնեցաւ ընկերվարական – համայնավար ճակատին վրայ: Երկուստեք այս կացութեան պատասխանատուութիւնը իրարու վրայ կը նետեն, փոխադարձ համաստանութիւններով:

Համայնավար պաշտօնաթերթ Իւմանիթէ կը հրատարակէ երկու կուսակցութեանց բանակցութիւններու մանրամասնութիւնները ժամանակագրական կարգով: Ընկերվարականները չեն ընդունիր հրատարակութեանց ճշդութիւնը եւ պնդեն պատասխանեն իրենց պաշտօնաթերթի խմբագիրէ չարաթօրեակի յաջորդ թիւին մէջ:

Այս ներքին վէճերը օրուան հրատապ հարցի մը չուրջ մեծ յոյսեր չէր ներշնչեր Հանրու միացեալ ճակատ մը կազմուելուն համար:

Ամատական – ընկերվարականները, միացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ դէպի ձախ հակող ընդդիմադիր մաս կուսակցութիւնները սպասողական դիրքի մէջ են ներկայիս եւ իրենց դիրքը պիտի ճշդեն Ապրիլ 5էն վերջ, երբ կառավարութիւնը մանրամասնութիւններ հրատարակէ Հանրաքուէի մասին: Առ այժմ ո՛չ մէկ բան յստակ է: Ծերակոյտի նախագահ Ալէն Փոհէր եւս յայտարարեց որ իր դիրքը պիտի որոշէ, երբ տեղեկանայ կառավարական ծրագրին:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը սկիզբէն ի վեր ջատագով եղած է Եւրոպայի Տնտեսական Միութեան ընդլայնումին: Ուստի չէր կրնար անոր հակառակ քուէարկել, ինչպէս կ'առաջարկէին համայնավարները: Որոշելով չմասնակցիլ քուէարկութեան, անոնք կ'ուզեն պարզապէս յոյս տալ թէ համաձայն չեն ներկայ կառավարութեան հետապնդած ընդհանուր քաղաքականութեան:

Այսպէս թէ այնպէս, մէկ բան ստոյգ է այժմ. այն՝ որ ձախակողմեան տարբերու միացեալ ճակատը դժուար թէ կարելի ըլլայ իրականացնել երերու ներկայ կացութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԷՆ՝ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ

—o—

Վեց տարի է առաջին անգամ ըլլալով Պերլինի պատը կը բացուի որպէսզի Արեւմտեան Պերլինցիները կարենան այցելել իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն զատկուան առթիւ:

Այս կարգադրութեամբ կ'ակնկալուի որ 400 հազարէն 750 հազար այցելու Արեւելեան Պերլին անցնին:

Ծանօթ է որ այս որոշումը մխակոդ – մանի կերպով տուաւ Արեւելեան Պերլինի կառավարութիւնը, ցոյց տալու համար իր բարեհամբաւութիւնը: Շարթուան մը համար, զատկուան առթիւ, ապա Հոդեգալուստի, երեքեւկի դիւրութիւններ կը տրուին Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան Պերլինի ընչպէս նաեւ Արեւմտեան Պերլինի եւ Արեւելեան Պերլինի կամ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ: Նման դիւրութիւններ նախատես – ուած էին արդէն 1971 Սեպտեմբերի Զորեքերու համաձայնագրով, թէեւ այդ համաձայնագիրը դեռ ի գործու չէ:

Ընդհանրապէս Արեւելեան Պերլինի պահակներն ու ոստիկաններն ալ հրահանգ ուսացած են «ճկուն» ըլլալու եւ այսպէս Հինդշաբթի օր սկսան արդէն թափօրները դէպի Արեւելեան Պերլին: Այցելուներու մեծագոյն թիւը տեսնուած է Ֆրիտրիխ Շթրասէ կայարանը, նշանաւոր Ուն – թըր տէն Լինտէն պողոտային մօտ: Մուտքը բոլոր վայրերուն վրայ, արդէն իսկ ծաղիկ ծախողներ տեղ գրաւած են, արդարեւ Արեւմտեան Պերլինցիներու մեծ մասը կ'երթայ նաեւ սիրելիի մը դերեզմանին այդ տարու ինչ որ չէ կրցած ընել քանի տարի է: Այսինքն չնորհիւ «յատկապէմական» տեսութիւններու եւ հաւանական հաւատարիմ մնալու համար մարքս – լենինեան սկզբունքներուն արգիլուած է մարզոց Քաոէէն Փէո–Լաչէզ, կամ Օփերայէն Մոնմարթրի դերեզմանատունն իսկ երթալ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ թագուհին Ֆրանսա պիտի այցելէ Յունիս 19–22ին:

ԿԱՌՔի մահացու արկածներուն թիւը 30 առ հարիւր յաւելում կրած է 1972 Յունուարին, բաղդատմամբ 1971 Յուն – ուարի:

ՓՕԼ ՊՈՆՔՈՒԽ, Ֆրանսայի ամէնէն հին քաղաքական դէմքերէն մէկը, Դ. Հանրապետութեան նախկին վարչապետ (կարճ ժամանակի համար թէեւ, Դեկտ. 1932էն Յունուար 1933...) մեռաւ 29 տարեկանին: Իր պլխաւոր դերը կատարած է սակայն նախ Բէ ա'Օրսէ, ապա նաեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Փառատան, քաղաքական դեռնի վրայ առաւելապար ապրուած էր Վալտէք–Ռուսոյէ եւ Վիվիանիէ, բայց իրրեւ ընկերվարական կը նախընտրէր անկախ գործելակերպը, քան մարքսեան խստապահանջ ուղղափառութիւնը: Ան 80 երեսփոխաններէն է որոնք մերժեցին բացարձակ իրաւասութիւններ քուէարկել մառեչալ Փէթէնի երբ Ֆրանսա պարտուեցաւ 1940ին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարաց Խորհուրդը օդնութեան մասնաւոր օրինագիծ մը վաւերացուց անկախ աշխատաւորներու եւ փոքր առեւտրականներու համար, որ սակայն զոհացում չի տար էնթականեռուն, մանաւանդ երբ Նիքսու եւ քանի մը ընկերներ դեռ բանտն են:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ ապրուստը 0,5էն 0,6 առ հարիւր սպած է փետրուարին ինչ որ ծանր երեւոյթ է, մանաւանդ որ յաւելումը կը կատարուի ուտեստեղէնի եւ ընթացիկ ապրանքներու վրայ: Աչխատաւորը չի կրնար մխիթարուիլ որ առանձրանները, մուչտահները, եւ ընդհանրապէս ճարտարարուեստի ապրանքները չեն սպած տրուած ըլլալով որ այդ ապրանքները մաս չեն կազմեր իր ամէնօրեայ գնումներուն:

ՊՈՒԻՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ հասած լուրերու համաձայն, Ֆիաթի առեւանդուած տնօրէնը՝ Սալլուստրօ, չէ գնդակահարուած առեւանդողներու կողմէ: Արժանթինի ձայնասփիւռը գնդակահարուած ըլլալու մասին կը խօսէր առջի օր, յետագային հերքելով իր լուրը: Ցամենայն դէպս լուրերը հակասական են եւ վերջին պահուն կ'ըսուէր, թէ առեւանդիչները որոշած են գնդակահարել Ֆիաթի տնօրէնը «յարմար առեն»:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ԷՐԻՄ ՄԱԲՐԱԴՈՐԾԵԼ ԿՈՒԶԷ ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՂՊՈՐՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Մարտ 27 թուականով.

ԱՆԳԱՐԱ.— Վարչապետ Նիհատ Էրիմ 18 Մարտին նամակները զրեց կուսակցութեանց պետերուն, չեչտելով որ Թուրքիոյ կարգուսարքին համար հարկ պիտի ըլլայ նոր փոփոխութիւններ կատարել Սահմանադրութեան եւ կարգ մը օրէնքներու մէջ, եւ անհրաժեշտ է հաչուել յարդարի ենթարկել այն համայնավար տարրերը, որոնք պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն պետական հաստատութիւններու եւ համալսարաններու մէջ: Վարչապետը այս նպատակով առաջարկած է կազմութիւնը « Պետական Ապահովութեան Ատեան »ի մը:

Էրիմի այս նամակը նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է կուսակցութեանց վարիչներուն վրայ, որոնց իւրաքանչիւրին հետ վարչապետ Էրիմ առանձին ատակցութիւններ պիտի ունենայ այս չորթու: Էրիմի պիտի ըսուի նոյնիսկ թէ նորանոր միջոցներ պէտք է ձեռք առնել: Ահաւասիկ վարչապետ Էրիմի այդ նամակին գլխաւոր դիծերը:

Ա.— Սոսկալութիւն մըն է այլեւս կարեւորութեամբ նկատի առնել հետեւեալ անհրաժեշտութիւնները: Նախ կազմել « Պետական Ապահովութեան Դատարան » մը, դատելու համար պետական ապահովութեան դէմ գործուած յանցանքները: Այդ դատարանը Անդարայի մէջ պիտի հիմնուի եւ պիտի դատէ համայնավար, անիշխանական եւ Մաոյական տարրերը, պետութեան ապահովութեան դէմ գործողները:

Բ.— Օրէնքներու մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան, որպէսզի հաչուեյարդարի ենթարկուին այն համայնավար տարրերը, որոնք սպրդած են պետական վարչութեան մէջ եւ կարեւոր դիրքեր գրաւած: Այս նպատակով պէտք է բարեփոխել նաեւ Պետական Խորհուրդին առջեւ դատ բանալու իրաւասութիւնները: Այն պաշտօնեան, որ կը հետապնդուի վարչական որեւէ մարմինէ, իրաւունք պիտի ունենայ այդ մարմնին դէմ դատ բանալու: Կառավարութիւնը ազատ պիտի ըլլայ անոր ուրիշ աշխատանք մը տալու:

Գ.— Օրինական նոր փոփոխութիւններ անհրաժեշտ են, որպէսզի կարելի ըլլայ հաչուեյարդարի ենթարկել համալսարաններու համայնավար դասախօսութիւնները:

Դ.— Հարկ է նաեւ Սահմանադրութեան եւ Ազգ. Ժողովի ներքին կանոնադրին մէջ փոփոխութիւն ընել, որպէսզի խորհրդարանական աչխատանքի ժամանակ չկորսուի: Միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, որպէսզի «խափանարարութիւնները» չտանեն խորհրդարանական աչխատանքի ժամանակ մեծամասնութիւն մը ապահովել:

Ե.— Սահմանադրութիւնը եւ ինչ ինչ օրէնքներ պէտք է փոխուին, որպէսզի Պաշարման Վիճակի գործունէութիւնը աւելի արդիւնաւոր ըլլայ, խափանարար տարրերը չկրնան ազատութիւն եւ Պաշարման Վիճակին ակնկալուած աշխատանքը մանրանալ արդիւնքը տայ:

Այս սկզբունքներէն զատ, զանազան միջոցներու ալ պէտք ունինք, որպէսզի երկրին վարչաձեւը մտնէ իր բնականոն չրջանին: Այս ուղղութեամբ կ'ուզենք խորհրդակցիլ կուսակցութեանց վարիչներուն հետ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ իշխանութիւնները թոյլ չտուին Յորդանանի թագաւորին եղբօր եւ անոր թիկնապահներուն՝ օդանաւով մեկնիլ Լոնտոնէն Պերմիւտա: Իշխան Մոհամմէտ եւ իր թիկնապահները դինուած ներկայացած են օդակայան եւ երբ մերժած են յանձնել իրենց դէնքերը՝ օդակայանի ոստիկանութիւնը չէ թոյլատրած ասոնց օդանաւ նստիլ:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ հանդարտ օրեր արձանագրեց չաբթուան սկիզբէն ի վեր: Սակայն յարաբերական լմնաւտով, քանի որ քանի մը ռումբեր պայթեցան Պելֆաթի մէջ:

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ փոխ–վարչապետը մեռած է: Հսկն Ֆիւ–Շիհ 74 տարեկան էր եւ հին պահակախումբի անդամ: Երկու ամերիկեան ժապաւէններ՝ «ձէյն Էյր» եւ «ձօ Հիլ», առաջին անգամ ըլլալով պիտի ցուցադրուին Զինաստանի մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ Գերմանիոյ մէջ նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնուին, որպէսզի եւհովայական բանուորներու միջոցով չտարածուի ծաղկախտը: Եւհովայական մէջ 15 հոգի մեռած է ծաղկախտէ:

ՄԱԼԹԱՑԻ վարչապետը՝ Մինթոֆ Զինասան պիտի այցելէ: Երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատած են Յունուար 3ին:

ՊԱՆԿԱ. ՏԷՇԻ մէջ 73 յատուկ դատարաններ հաստատուեցան դատելու համար « գործակիցները », այսինքն անոնք, որոնք գործակցած են Փաքիստանի բանակին հետ: 10·000 կասկածելիներ կը գտնուին բանտերը:

ՈՒԿԱՆՏԱ. պահանջեց բոլոր Իսրայելացիներու մեկնումը երկրէն: Յարաբերութիւնները լարուած են երկու երկիրներու միջեւ:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»Ի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Գրական Թերքը, որ պաշտօնաթերթն է Հայաստանի խորհրդային(*) Գրողներու Միութեան վարչութեան, փետրուարին յիշատակեց իր հրատարակութեան քառասնամեակը:

«Գրական Թերթ»ի առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 1932 Փետրուար 23ին, իբրեւ «Օրգան Հայաստանի Խորհրդային Գրողների Ֆեդերացիայի», որու քարտուղարը՝ Ցարուխիւն Մկրտչեան, կը սահմանէր թերթի դէմքաւոր խմբագրի պաշտօնը:

Անհրաժեշտ է նշել, որ թերթը լոյս կը տեսնէր այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ դեռ տիրական էր հինը քանդելու, ուրանալու, յեղափոխութիւնն ու Լենինը նանձարձակ փառաբանելու եւ, վերջապէս, ամէն երեւոյթ ա՛նպայման մարքս-Լենինեան ծայրայեղ տեսանկիւնով դիտելու եւ մեկնաբանելու ձգտումը:

Ցստակ գաղափար մը կազմելու համար տիրող մտայնութեան մասին, չահեկան է նկատի ունենալ, օրինակ, օրուան խլ-խանաւորին՝ Ազասի Յանջեանի հետեւեալ միտքերը, արտայայտուած «գիտական – իդէոլոգիական ճակատի աշխատաւորներին» հետ տեղի ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին:

Ի՞նչ կ'ըսէր Յանջեան:

Անոր կարծիքով, մինչեւ խորհրդային իշխանութեան հաստատուիլը, հայ ժողովուրդը ո՛չ աշխարհիկ դպրոց է ունեցած եւ ոչ ալ պատմութիւն: Որ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտած է ժողովուրդը խաւարի մէջ պահել, իսկ դպրոցներու մէջ հրահրել կղերական – յեսա – դիմական – ազգայնական տրամադրու – թիւններ: Որ մեր պատմագիրները՝ Խորենացիէ մինչեւ Ագոնց, կեղծած են եւ կը շարունակեն կեղծել պատմութիւնը ու «զանազան հէֆեաթներով ու առասպելներով աշխատել են իտէալականացնել անցեալը, ցոյց տալ հայ ազգի անցեալ փառքը»: Որ հայ պատմագրութիւնը «տասնեակ տարիներ մշուշել է աշխատաւոր մասսաների գիտակցութիւնը Հայոց պատմու – թեան եւ կուլտուրայի անցեալ շրջաններ ի ոսկեդարերի առասպելներով, այդ ոսկեդարերի չափանիշ վերցնելով հատ ու կէտ վանականներ, մեծ մասամբ այս կամ այն փէոդալական հարստահարիչ պնակալէզ – գովերգուների լուսաւորչական աշխատանքը»: Ազասի Յանջեան ա-պա ժխտելով հայ դիտական պատմագրութեան դոյութիւնը, կ'ըսէր. «Մենք չենք թաքցրել եւ չենք թաքցնում, որ նպատակ ունենք բարը բարի վրայ չթողնելու նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական գիտութիւնից»: (տես «Պրոլետար», 1932 Մայիս 21):

Խորհրդային պատմագրութեան մէջ տուեալ ժամանակաշրջանի ձգտումը՝ ազգային վաւերական արժէքներու ուրացումն ու դատափետումը, ներկայիս կ'որակուի «ձախութեան» հակում եւ կը քննադատուի ըստ այնմ: Այս չարժումին մէջ իր վնասակար դերն էր կատարած «Գրական դիրքերում» ամսագիրը, որ օրհասն էր «Պրոլետարական Գրողների Ասոցիացիայի» եւ կը լոյս կը տեսնէր 1927–էն ի վեր:

«Ձախութեան» տեսութիւնը, որ կը ըմնէր մարքս – լենինեան վարդապետութենէն, իր ծայրայեղ չարժումով, քննադատուեցաւ ատենին: Վաղաբշակ Նորենց անդրադառնալով այս հարցին նկատել կուտար դեռ վերջերս, թէ «ձախութեան, վարչարարութեան, անիանդուր – ժողականութեան, նեղ մտածողութեան դրսեւորումները գրականութեան եւ արուեստի բնագաւառում արդէն դառնում էին անհանդուրժելի»: (Տես «Գրական Թերթ», 1972 Մարտ 10):

Խօսքը մինչեւ 1932 տիրող մթնոլորտի մասին է:

«Գրական Թերթ»ի հիմնադրումը կ'առաջադրէր «պայքարը ձախ խոտորումների դէմ», ինչպէս կը յիշուէր թերթին առաջին թիւի խմբագրականին մէջ:

Թերթին հիմնադրութիւնը կապուած է Խորհ. Միութեան որդեգրած ներքին նոր քաղաքականութեան հետ:

Այսպէս, 1932 Ապրիլ 23ին, Համկ (բ) Կենտրոնական Կոմիտէն, այսինքն՝ Համամիութենական Կոմունիստ Կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն կը հրապարակէ իր մէկ որոշումը՝ գրական – գեղարուեստական կազմակերպութիւններու վերակազմակերպման մասին: Այդ որոշումը կը ճշդէր, թէ պէտք է հաշուելայարդարի ենթարկել դոյութիւն ունեցող պրոլետար բոլոր գրական միութիւնները եւ «խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը պաշտպանող ու սոցիալիստական շինարարութեանը մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներին միաւորել խորհրդային գրողների միասնական միութեան մէջ, ունենալով նրանում կոմունիստական ֆրակցիա»:

Հետեւութեամբ Մոսկուայի յուշմունքին՝ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւս Մայիս 9ին կ'որոշէր լուծել Պրոլեթ գրողներու, երաժիշտներու, ճարտարապետներու եւ նկարիչներու միութիւնները:

Ապա՝ կազմել Հայաստանի խորհրդային գրողներու միութիւն մը, որուն անդամները կ'ընդունէին խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը: Նոյն ձեւով կազմել խորհրդային երաժիշտներու, նկարիչներու, ճարտարապետներու միութիւններ:

Այս ուղղութեամբ յանձնախումբեր հաստատել կազմակերպելու համար նոր միութիւնները: Գրողներու Միութեան կազմակերպման յանձնախումբի մաս կը կազմեն Ե. Չուբար (նախագահ), Ց. Մկրտչեան (փոխ-նախագահ), Գիւլի – քէօխվեան, Դաբաղեան, Վչտունի, Ալազան, Զարենց, Շիրվանզադէ, Դեմիր – ճեան, Գրիգորեան, Ոսկերչեան, Բիւնուհ, Վանանդեցի, Բակունց եւ Սարգսեան: (Զանց կ'առնենք այլ յանձնախումբերու անդամներու յիշատակութիւնը):

Կեդր. Կոմիտէն կ'որոշէր նաեւ «Նոր Ուղի» եւ «Գրական Դիրքերում» պարբերականներու վերաբերեալ համաձայնութեան մը, գրական – գեղարուեստական, քննադատական, քաղաքական բաժիններով, իբրեւ օրգան Հայաստանի խորհրդային Գրողներու Միութեան: Այս ամսագիրներուն համար նշանակած են Ե. Չուբար (պատասխանատու խմբագիր), Դաբաղեան, Ալազան, Վչտունի, Վանանդեցի, Զարենց, Շիրվանզադէ, Բակունց, Ոսկերչեան: (Տես «Խորհ. Հայաստան», 1932 Մայիս 12):

Գրողներու Միութեան կազմակերպչական յանձնախումբը Մայիս 14ին կը կազմէր Գրողներու Միութիւնը:

Հոս անհրաժեշտ է ճշդել, թէ Համամիութենական Կոմունիստ Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, ինչպէս նաեւ անոր հետեւութեամբ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն, իրենց վերոյիշեալ որոշումներուն մէջ չէին անդրադառնար գրականութեան եւ արուեստի տեսական հարցերուն՝ ի հակադրութիւն այսպէս կոչուած «ձախութեան» ձգտումներուն:

Ասկէ նաեւ մտքերու շփոթը, որ ի յայտ եկաւ այդ տարիներուն, այսինքն 1932էն 1934, երբ դամարուեցաւ Խորհրդահայ գրողներու Ա. համագումարը:

Ոմանք, ինչպէս Ե. Չարենց, Գ. Մահարի, Ա. Բակունց եւ Մ. Արմէն, օգտուելով այն իրողութենէն, որ յատակ ուղեգիծ մը չէ գծուած կուսակցութեան կողմէ, կը փորձեն ազգային դիմագիծի մը ձեւաւորումը բանաձեւել գրականութեան մարզէն ներս: «Հայ աշխատաւորի մտածողութեան, աշխարհընկալման, կեցցաղի, արտաբին տեսքի պատկերման ասպարէզում՝ հարկ չկայ ելնելու խորհրդային ամբողջ գրականութեան նուաճումներից: Ձեւական կատեգորիաների բնագաւառում հայ գրականութիւնը պէտք է ընթանայ սեփական որոնումների ուղիներով», նկատել կուտար այդ օրերուն Մ. Արմէն «Գրական Թերթ»ի Ապրիլի թիւին մէջ:

Այս տեսակէտը տեղի տալէետք բուռն վէճերու՝ խոստիւ քննադատուեցաւ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի կողմէ, որ Մ. Արմէնի ու իր ընկերներու միտքերը որակեց «նացիոնալիստական տենդենցներ արտայայտող դիրքեր»: Կեդր. Կոմիտէն այդ առթիւ պահանջեց, որ «անողոք պայքար մղուի նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դէմ» (տե՛ս «Խորհրդային Հայաստան», 1933 Յուլիս 9):

Անորոշութեան (եւ այդ պատճառով առեղծուած յարաբերական ազատութեան) մթնոլորտը, ինչպէս կը տեսնուի, երկար չտեւեց: Արդարեւ, սովետահայ գրողներու առաջին համագումարին, 1934 Օգոստոս մէկին, Ազասի Յանջեան յստակ մեղադրանքներ կը բանաձեւէր եւ ուղղութիւններ կը ճշդէր՝ յանուն կուսակցութեան:

Ա՛սպէս՝ «Մեր գրողներից ոմանք՝ այսօրուայ մեր իրականութիւնից կարծես փախուստ են տալիս դէպի անցեալը: Երբեմն իտէալականացնում են անցեալի ամենամռայլ էջերը եւ առարկայօրէն նեսմացնում են այսօրը: Զափազանց յատկանշական է Զարենցի «Գիրք ճանապարհ»ին: Գեղեցիկ, յաջող, մնայուն կտորներ կողքին՝ այստեղ կան առանձին գործեր, որտեղ արտայայտուած գաղափարները մերը չեն: Սխալ է Զարենցի մօտեցումը դէպի մեր անցեալը... Այստեղ, արդէն, այնքան լուրջ է Զարենցի կատարած սըխալը՝ ըստ էութեան նացիոնալիստական շեղում... Առաւե՛լ եւս անհրաժեշտ է խիստ եւ անհաշտ լինել, որովհետեւ նացիոնալիստական սխալներն ու սայթաքումները հանդէս են եկել մեր գրականութեան երկու խոշոր վարպետների մօտ — Զարենց եւ Բակունց — այն էր մեր մի շարք պարզորոշ նախազգուշացումներից յետոյ»: Եւ Յանջեան կրկին կը յիշեցնէր կուսակցութեան հիմնական պահանջը. «պայքարել անխնայ նացիոնալիզմի ամէն մի արտայայտութեան դէմ գրականութեան մէջ, եւ ամէնից առաջ՝ հայկական նացիոնալիզմի դէմ, որպէս ամենասուր վտանգի»: (Տե՛ս «Խորհրդային Հայաստան» 1934 Օգոստոս 5):

Ահա՛ այս մթնոլորտին մէջ է, որ «Գրական Թերթ» իր առաջին քայլերը կ'ընէր չեչտելով, թէ ինք կոչուած է պայքարելու «ձախ խոտորումների դէմ», այսինքն ազգային արժէքները ժխտող մտայնութեան դէմ: Քիչ ժամանակ անց թերթը պիտի հետեւէր նոյն ուղղութեան:

Ցմոռնանք, որ Յանջեանի վերոյիշեալ սաստին յաջորդեցին, քանի մը տարիներ ետք, 1936–37ի մաքրագործումները, որոնց զոհ դնաց Հայաստանի մտաւորականութեան վարդանը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Գրական Թերթ»ի Մարտ 10ի թիւին մէջ յիշատակուած է վերոյիշեալ ձեւով. Մարտ 17ի թիւին մէջ ջնջուած է սովետականը՝ դառնալով՝ «Օրգան Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան»:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պարսկական գահին ակրացած Սեֆեան հարստութիւնը, որ պերճանքի սիրահար էր, երբ անկում կրեց, անոր հետ նաեւ չիջեցաւ գորգի արուեստը երկրին մէջ: Անկումի այս չրջանը սկսաւ ԺԸ. դարու առաջին քառորդին եւ երկարեցաւ մին-չեւ ԺԹ. դարու վերջին քառորդը:

Ներքին պայքարները, վէճերն ու կռիւները, որոնք տեղի ունեցան Պարսկաստանի գահը գրաւելու համար, պատճառ դարձան, որ գորգի արուեստը իր հասած բարձրութեան վրայ չմնայ: Անշնորհք եւ աղքատ գործման մոթիվները, որոնք առաջ հարուստ էին եւ կը ներկայացնէին բնութիւնը իր գեղեցկութեան մէջ. հոն կային մշտապէս վերանորոգուող ծաղիկները, թռչուններու չքեղ գոյները, հարուստ ծաղկեպսակները:

Սեֆեան հարստութեան անկումէն ետք, երկու դարէ աւելի ժամանակաշրջանի մը մէջ, գրեթէ լքուած տպաւորիչ մը եղաւ գորգագործութեան յանկուցիչ ճեռարուեստը: Այսուհանդերձ, կամաւոր հարստութեան չրջանին վերստին ծագեցաւ ան՝ 1875էն հասնելով մինչեւ մեր օրերը:

Այս վերածնունդին իրենց նպաստը բերին Հայերը, մէկ կողմէ իրրեւ առեւտրական արտածելով պարսկական գորգը մինչեւ եւրոպական եւ ամերիկեան չուկաները եւ, միւս կողմէ, իրրեւ վարպետ եւ աշխատանոցի տէր:

Ահա թէ ինչպէս:

Մինչդարեան Պարսկաստանի համբաւաւոր վեհապետը՝ Շահ Աբբաս Ա., ժի. դարասկզբին Պարսկաստան տարաւ հարիւր հազար հայ տարագիրներ Հայաստանէն: Ա.ոնք հիմնեցին բազմաթիւ գիւղեր՝ զուտ հայ բնակչութեամբ: Բոլորն ալ չարունակեցին երկրէն բերած իրենց արհեստները՝ հիւսելով նաեւ հանդուցաւոր գորգեր: Այս գիւղերու Հայերը, պարսկական գորգագործութեան այդ վերածնունդի չրջանին, մեծապէս նպաստեցին գործին:

Այսպէս՝ «Մեր գրողներից ոմանք՝ այսօրուայ մեր իրականութիւնից կարծես փախուստ են տալիս դէպի անցեալը: Երբեմն իտէալականացնում են անցեալի ամենամռայլ էջերը եւ առարկայօրէն նեսմացնում են այսօրը: Զափազանց յատկանշական է Զարենցի «Գիրք ճանապարհ»ին: Գեղեցիկ, յաջող, մնայուն կտորներ կողքին՝ այստեղ կան առանձին գործեր, որտեղ արտայայտուած գաղափարները մերը չեն: Սխալ է Զարենցի մօտեցումը դէպի մեր անցեալը... Այստեղ, արդէն, այնքան լուրջ է Զարենցի կատարած սըխալը՝ ըստ էութեան նացիոնալիստական շեղում... Առաւե՛լ եւս անհրաժեշտ է խիստ եւ անհաշտ լինել, որովհետեւ նացիոնալիստական սխալներն ու սայթաքումները հանդէս են եկել մեր գրականութեան երկու խոշոր վարպետների մօտ — Զարենց եւ Բակունց — այն էր մեր մի շարք պարզորոշ նախազգուշացումներից յետոյ»: Եւ Յանջեան կրկին կը յիշեցնէր կուսակցութեան հիմնական պահանջը. «պայքարել անխնայ նացիոնալիզմի ամէն մի արտայայտութեան դէմ գրականութեան մէջ, եւ ամէնից առաջ՝ հայկական նացիոնալիզմի դէմ, որպէս ամենասուր վտանգի»: (Տե՛ս «Խորհրդային Հայաստան» 1934 Օգոստոս 5):

Ահա՛ այս մթնոլորտին մէջ է, որ «Գրական Թերթ» իր առաջին քայլերը կ'ընէր չեչտելով, թէ ինք կոչուած է պայքարելու «ձախ խոտորումների դէմ», այսինքն ազգային արժէքները ժխտող մտայնութեան դէմ: Քիչ ժամանակ անց թերթը պիտի հետեւէր նոյն ուղղութեան:

Ցմոռնանք, որ Յանջեանի վերոյիշեալ սաստին յաջորդեցին, քանի մը տարիներ ետք, 1936–37ի մաքրագործումները, որոնց զոհ դնաց Հայաստանի մտաւորականութեան վարդանը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

1871–2ին, ձմեռնային երկու եղանակներուն, նոյն Հայկականին «Զբօսարան»ին մէջ Ընկ.եան անդամներու կազմակերպութեամբ եւ պատանիներու մասնակցութեամբ կը բեմադրուին չարք մը խաղեր: Ցաիրապետեանն ու Շամամեանցեանը նորէն գործակից կը դանենք այստեղ: Ցաջողակ դերակատարներէն կը յիշուի Նաղարէթ Եաղճեան որ «երիտասարդ սիրահար»ն էր կամաւոր արուեստագէտներու այս խումբին:

1872ին, Եէնի–Գափուի քարոզիչն էր Հմայեակ Վրդ. Դիմաքսեան (ապա Եպիսկոպոս), իսկ դպրոցին ուսումնասէր՝ Հայկազեան Տիգրան Մանուկեան: Թաղին ծաղկեալ ու հայաշատ թուականն էր: Հմայեակ Վ. Կիրակինները կը կազմակերպէր լարան – հանդէսներ՝ ուր ինք եւ ուրիշներ բանախօսութիւններ կ'ընէին ազգ. ու կրթ. նիւթերու վրայ. տրամախօսութիւնք ու երգ՝ երկսեռ սաներէ կ'արձագանգէին խանդավառութիւնը: Մի՛շտ լեցուն կ'ըլլար սրահը: Նոյն միջոցներուն էր որ տարին քանի մը հեղ թատերական երեկոյթ ու ցերեկոյթ կը սարքուէին Հայկանուչեան վարժարանի սրահը: Թատերական մասին ձեռնարկուներն էին Տ. Մանուկեան, Միհրան Գալըաքճեան (ապա Տ. Խորսով քհնյ. Գատըքէօյի), Նիկոնովը – Միհրան Իւսկիւքճեան, Ցր. Քէօմիւրճեան եւ այլք. իրենց թատերախաղերը կ'ընտրէին ազգ. պատմական նիւթերէ (Մեծն Ներսէս, Վարդան, Արշակ Բ.) եւ Դուրեանի ու Պէչիկթաշլեանի գործերէն: Վարդովեան ալ կուգար յանձն ներկայ գտնուելու եւ քաջալերելու սկսնակ բայց յաջողակ դերակատարները որոնք ողեւորութիւնը վառ պահելու կը նպաստէին:

Զուգելով անյիշատակ թողուլ բոլոր փոքր ու մեծ չարժումները որոնք տեղի ունեցան այդ չրջանին՝ կ. Պոլսոյ գանա – գան կողմերը, հոս ամփոփեցինք ինչ որ կրցած ենք հաւաքել՝ նիւթիս պատկան: Մեր նպատակն է ցոյց տալ թէ պոլսահայութիւնն այդ առաջին քառասնամեակի ընթացքին ինչքան եռանդ ու համակրանք ի յայտ բերաւ գեղարուեստի ճիւղին թատերական Արուեստին համար որ ժամանակին նորոյթն էր, յուզման ու վայելքի աղբիւր մը, յանկարծ, ընկերային ընդարմացումէ դուրս հանելու եւ գեղարուեստական հաճոյքի մղելու համար ժողովրդական խաւերը: Հոն՝ Բեմին վրայ երեւան կուգար ազգ. պատմական անցեալն իր դիւցազնական զրուագներով. հոն՝ հայ լեզուն իր հնչեղ ու գոռ չեչտերով անոնց լսելիքը կը դղրդէր. հոն՝ կեանքի տափակութիւններէն չղթայազերծ ընող ոգեւորիչ տեսարաններ կը պարզուէին. հոն՝ ժողովուրդի ամէն դասակարգ անձանօթ բան մը կը գտնէր իր սրտին ու մտքին խօսող. վերջապէս հոն՝ Հայը հանրային խրախճանքի մը հրապոյրը կը վայելէր, ազգակիցներու մէջ՝ կրօնականէն տարբեր Միութեան կապ մը, զգայանոց ու ճաշակներու համերաշխութիւն մը կը ստեղծէր, ու Բեմը կ'ըլլար նուիրական ոլորտ մը՝ ուրկէ ազատ չունչ մը կը ծաւալէր հոգեկան ալքերու վրայ:

Ասոնք եղան ահա այն առաջին հանդրուանները՝ որոնք կազմեցին արշալոյսը Տաճկահայոց կեանքին, եւ եղան նախաքայլեր զարգացման ու բարօյացման:

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

1925

(4 Եւ վերջ)

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲՈԼՈՐ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսահայ ռազմիկներու ընդհանուր ժողովը ընտրեց իր նոր վարչութիւնը հետեւեալ ընկերներէ.—

Պր. Պաղտճեան Գէորգ նախագահ

Պր. Զաւուքճեան Պետրոս ընդհ. քար–տուղար

Պր. Յակորոֆ Սուրէն դանձապահ

Պր. Պր. Հայթաեան Վէնսան եւ Ազամեան Գրիգոր խորհրդականներ

Օժանդակ անդամներ.—

Պր. Մալեան Միհրան

Պր. Ոսկերիչեան Տիրան

Պր. Սրապեան Զարեհ

Փոխ անդամներ.—

Պր. Ամէմեան Բիւզանդ

Պր. Կիրակոսեան Կարապետ

Այս առթիւ, նորընտիր վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր նախկին ռազմիկներուն, դիմել 32 Ռիւ տը Թոէվիզ, իրենց պաշտօնաթուղթերով անդամակցելու Միութեան:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

(Կնիք)

ՔԷՇԻՇԵԱՆ-ՀԵՐՆԱՆՏԷԶ ՄՐՑՈՒՄԸ

—o—

ՊԱՐԶԵԼՈՆԱ (Ցառաջ).— Բազմաթիւ ձգձգումներէ եւ մեքենայութիւններէ ետք, որոնք առաւելաբար առեւտրական նպատակներէ կը բխէին, Քէշիշեան–Հերնանտէզ մրցումը տեղի ունեցաւ Պարչելոնայի մէջ, Ուրբաթ Մարտ 24ին:

Փարիզէն հարիւրի մօտ Հայեր եկած էին Պարչելոնա՝ զօրավիգ կենալու մըտաղուութեամբ իրենց ազգակիցին: Իրենց հետ բերած էին պատառոներ եւ Ֆրանսական Եռագոյն դրօշներ:

Հանդերձարանին մէջ Ֆրանսայի ախոյեանը կը յայտարարէ ինծի, թէ ֆիզիքական լաւ վիճակի մէջ կը գտնուի. «լաւատես եմ»:

Ժամը 22·30 էր, երբ երկու մրցակիցները մուտք կը գործեն սրահ: Անկէ առաջ քանի մը երկրորդական մրցումներ տեղի ունեցած էին, իրրեւ «աղնդեր»:

Սրահին մէջ Սպանացիները ճերմակ թաշկինակները կը շարժեն «Աւելան՝թէ Հոսէ» բացագանչելով, մինչ անգլին Հայերու բազմութիւնը իր թիւին համար արտակարգ ուժգնութեամբ մը քաջալերա–կան արտայայտութիւններ կ'ունենար:

Աղղային փառերգներու հնչումով եւ դրօշներու ծածանումով կը սկսի Եւրոպայի ախոյենութեան մրցումը: Ցիչե–ցնենք, թէ խուլ–համր Սպանացին վերջէն դասի Եւրոպայի ախոյեանն է, իսկ ժաք Քէշիշեան տիրանալէ ետք Ֆրանսայի ախոյեանի տիտղոսին, այս մրցումով կը փորձէր խլել Սպանացիին անոր տիտղոսը:

Իրաւարարը Պելժ մըն էր՝ Տէվէր, որ 2 կռիւամարտիկներուն ընտ ընկալեալ սովորութեամբ վերջին յանձնարարութիւնները կատարեց: Միւս երկու դատաւորներն մէկը Անգլիացի եւ միւսը Լիւքսէմպուրկցի էր:

Մոսկ Հերնանտէզ աւելի բարձրահասակ է՝ 1,78, իսկ Քէշիշեան՝ 1,71: Ծանրութեան մէջ հայ մարզիկը աւելի կը կշռէր այդ օր՝ 69 քիլօ 850 կրամ, մինչ Հերնանտէզ 69 քիլօ էր միայն:

Մրցումի ազդանշանը կը տրուի ժամը 22·40ին: Քէշիշեան լաւ պաշտպանուած դիրքի մէջ կը յառաջանայ Սպանացիին վրայ՝ հարուածելու համար, սակայն այս վերջինը իր ձախ ձեռքը երկարելով դիւրութեամբ կը խուսափի հարուածէն: Քանի մը անյաջող փոխանակումներէ ետք (չմոռնանք, որ այս մրցումը կը բաղկանար երեքական վայրկեան տեւող 15 խաղերէ) այս խաղը — աւելի հետաքրքական ընոյթի — վերջ կը դնէ հարատար արդիւնքով:

Եւ մինչեւ 5րդ խաղ մրցումը կ'ընթանայ այս թափով, թէեւ Սպանացին թեթեւ առաւելութիւն մը կ'արձանագրէ, քանի որ ան աւելի դիւրութեամբ կը տեղափոխուի սրունքներու արագ խաղով: Սակայն Ֆրանսայի ախոյեանը միշտ կը յառաջանայ իր մրցակիցին վրայ, առանց յոգնելու, այսուհանդերձ ան չի յաջողիր հարուածել հարկ եղած ուժգնութեամբ:

Վեցերորդ խաղին, Քէշիշեան ըմբռնելով, որ պէտք է արագացնէ մրցումը, որպէսզի ղղեանէ Սպանացին, աւելի եռուն կը դառնայ: Հերնանտէզ չի կրնար տեւաբար խուսափիլ հարուածներէ եւ կը ստանայ անկիւնի բռունցքներ: Յողնութեան առաջին նշանները կ'երեւին Եւրոպայի ախոյեանի մօտ, մինչ Քէշիշեան, ինչպէս նկատել տուած էր արդէն, լաւ վիճակի մը մէջ կը գտնուի:

Քէշիշեան եօթներորդ խաղին ալ կը չարունակէ իր յառաջխաղացը. Սպանացին կրկին հարուածներ կը ստանայ, սակայն կը մնայ միշտ չատ վտանգաւոր, որովհետեւ իր երկար ձեռքը թոյլ կուտայ իրեն «արգիլելու» հարուածները:

Քէշիշեան վերստին կ'արագացնէ խաղը եւ 10րդ ռաունտին երկու կէտի առաւելութիւն ունէր մեր հաշուեցոյցին վրայ:

Ֆրանսացիներու դէմքին վրայ ժպիտներ կ'ուրուագծուին: Մամուլի եւ պատկերասփիւռի թղթակիցները, որոնք մօտս կը գտնուէին, նշաններով կը հասկցնեն, թէ Սպանացին դէպի պարտութիւն կ'երթայ: Ֆրանսա չորրորդ ախոյեան մը կը պատրաստուի ունենալ Եւրոպայի դասին մէջ:

Աւաղ, 11րդ խաղին երկու կռիւամարտիկները իրարու կը բախին եւ գետին կը գլորին, առանց որ իրաւարարը համբէ: Սակայն Քէշիշեան տեղի չտուաւ ասոր առջեւ: Սպանացին կը յարձակի ուժով. ինքն ալ հասկցած է, թէ կորսընցնելու վրայ է Եւրոպայի թագը:

Եւ կը յաջողի նուաճում մը արձանագրել· 12րդ խաղին երկու կռիւամարտիկները հաւասար են:

Քէշիշեան կը մենամարտի առիւծի պէս՝ խանդավառուած համակիրներու խրախուսանքներէ: Միշտ կը յառաջանայ եւ կը հարուածէ, սակայն Հերնանտէզ փախուստ կուտայ մաթատորներու նման՝ օգտագործելով իր երկար բազուկը եւ սրունքները:

Խաղի վերջաւորութիւնը ծանր է· յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտան երկու մրցակիցներն ալ, որոնց հարուածները երթալով անորոշ կը դառնան· դիրկընդխառնումները՝ յաճախակի, յատկապէս Սպանացիին պատճառով:

Վերջին՝ 15րդ խաղը կ'աւարտի ժամը 23·39ին:

Յօսնակը կը հաղորդէ իրաւարարներու վճիռը՝

Հերնանտէզ՝ 72–71–71

Քէշիշեան՝ 72–71–70:

Ուրեմն հաւասար արդիւնք, որով Սպանացին կը պահէ իր ախոյեանի տիտղոսը:

Յուսախաբութիւնը ակներեւ է Ֆրանսացիներու մօտ:

Քէշիշեան հաւասար դուրս եկաւ Սպանացիին «տան» մէջ: Եթէ մրցումը փարիզ տեղի ունենար չատ հաւանական էր, որ Եւրոպայի այսօրուան ախոյեանը կոչուէր «Ռուբէն»:

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Ֆրանսայի նախկին ախոյեան)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մարզար էֆէնտի ընկեր կայծունին տուն հրաւիրած էր, դռաված էր Թաղին մտաւորական երիտասարդութեան ջան–քերը եւ իր համակրութիւնը յայտնած էր «Պայքար Լաստանին»: Ցետոյ անոր նիւթական վիճակի մասին տեղեկութիւններ հարցուցած էր:

— Նիւթական վիճակնիս վայրուն չէ, հաստատած էր ընկեր կայծունի, դժբախտաբար մեր հասոյթները ծախքերուն չեն բաւեր կոր:

— Էյ, ի՞նչպէս կ'ընէք կոր:

— Ինչ ընենք, պարտք կ'ընենք կոր հիմակուհիմա:

— Որչափ պարտք ունիք:

— Վերիվերոյ քսանըհինգ ոսկիի չափ:

— Բաւական բան է... ճար մը չէ՞ք դտներ կոր այդ պարտքը վճարելու համար:

— Վիճակահանութիւն մը կազմակերպելու միտք ունինք:

— Վիճակահանութիւնը երկար բան է, Թատերական ներկայացում մը կազմակերպեցէք, մէկ անդամէն մեծկակ դումար մը ձեռքերնիդ կ'անցնի:

— Ազէկ, բայց տոմսակները տեղաւորել չատ դժուար է:

— Դուք ներկայացումը կազմակերպեցէք, տոմսակները ապառելու հոգը ես վրաս կ'առնեմ:

— Այն ատեն գործը կը դիւրանայ եւ անմիջապէս կրնանք ներկայացման պատրաստութեան անցնիլ:

Կայծունի խօրին չնորհակալութիւն յայտներ էր Մարզար էֆէնտիին իրենց հանդէպ ցոյց տուած համակրութեան համար:

— Ես ձեր կուսակցութիւնը չատ կը սիրեմ, ըսաւ, լուրջ բանիերուն մարդիկներ չատ կան ձեր մէջ... հոս ուրիշ կուսակցութիւն մըն ալ կայ, «Շանթ Ակումբ» է, ի՞նչ է, անոնք գիւղպէ մարդիկներ են:

— Մենք անոնց հետ մեր յարաբերութիւնները խզած ենք, յայտարարեց ընկեր կայծունի խօրին արհամարհութեան չեչտով մը:

Ընկեր կայծունի՝ թէեւ Պոլսեցի՝ բայց կուսակցական ըլլալէն ի վեր ռուսահայ մը դեռեղուած է Քեմերէհի չրջանը: Քընթնենք անոնցմէ Լիլիհան կոչուած գիւղը: Այս անունը չատ լաւ կը ճանչնան ամերիկեան դորղի առեւտրական տուները, թէեւ ան Եւրոպայի մէջ նուազ ծանօթ է: Լիլիհան՝ 2500 բնակչութեամբ, ամէնէն մեծ գիւղն է այդ չրջանի եօթը հայ գիւղերէն: Այս եօթը գիւղերը տեղաւորուած են իրարու մօտ, բնութեան չատ դեղեցիկ եւ բարերեր մէկ չրջանին մէջ, ոչ չատ հեռու Ռումպէի քաղաքէն: Բոլորն ալ կը դրադին դորգագործութեամբ եւ կը հիւսեն մեծ չափերով, մինչեւ 274×366 սանթիմեթր դորգեր· ասոնք չատ կը նմանին իրարու՝ գարգերու եւ գոյներու տեսակէտէն: Այսպեղի դորգերը ընդհանրապէս կը ճանչցուին Լիլիհան անունով, ունին միատեսակ հիւսուածք, մինչնաթելը պըրկուած, ոքանչելի խնամուած, կակուղ եւ թաւչանման մակերես:

«Հայ դորգագործները կ'աշխատին իրենց սեփական ոչխարներու բուրդով, գոր կը մանեն եւ կը ներկեն իրենք, իրենց գիւղերուն մէջ:

«Ժափալաք չրջանի հայ գիւղերու բնակիչներէն չատեր վերջերս վերադարձան Հայաստան, իսկ մնացեալներն ալ պիտի ծախեն իրենց ունեցածը հետեւելու համար հայրենադարձներու օրինակին»:

Ս. ԳՍԳԱՆԵԱՆ

Ծուխին, ամբողջ Պարսկաստանի մէջ: Եւ մինչեւ այսօր ալ անոնք՝ այդ հայկական գիւղերը, կը չարունակեն հիւսել գոյներու աքանչելի դասաւորումով կազմուած գորգեր, որոնք իրենց բարձր ոճին պատճառով կը փնտռուին եւրոպական եւ, մանաւանդ, ամերիկեան մեծ տուներու կողմէ:

Մեծ գորգերու մանրազէտ անգլիացի Սեսիլ Խոուըրտ, որ 14 տարի ապրեցաւ Պարսկաստան, իրրեւ անգլիական գորգասփառ մեծագոյն ընկերութեան՝ Օրիէնթըլ Քարփէթի ներկայացուցիչ, Անգլիա վերադարձին գրեց պատկառելի հատոր մը՝ «Տիը Փըրսիըն Քարփէթս» նուիրուած յատկապէս պարսկական գորգագործութեան: Հոն կարեւոր գլուխներ յատկացուց Հայերու, որմէ քաղուածաբար կը ներկայացնենք հետեւեալ հատուածները·

«Հայերը Պարսկաստանի կեդրոնական եւ հիւսիս – արեւմտեան չրջաններու մէջ, ընկերային եւ պատմական տեսակէտով, երկրին փոքրամասնութիւններուն մէջ կը կազմեն ամէնէն հետաքրքրական ժողովուրդը»:

Յիշելէ ետք, թէ Շահ Աբբաս Ա· ժէ· դարու սկիզբները 250–300·000 Հայեր բռնի տարագրեց Հայաստանէն Պարսկաստան, կ'ըսէ· «Մեծ մասը այդ տարագիրներուն հանելով Պարսկաստան, հիմնեց մեծ թիւով զուտ հայկական գիւղեր: Ասոնք սերտ կերպով կապուած էին իրարու, թէեւ բոլորն ալ առանձին վայրերու մէջ հիմնուած էին: Միակ քաղաքը, որ չինային, կոչուեցաւ Ջուղա, կազմելով Իսպահանի մէկ չատ կարեւոր արուարձանը: Հայերէն հարիւր հազարնոց տեղաւորուեցան Քեմերէհ, Շահար–Մահալ, ժափալաք եւ Ֆերիհան չրջանները, իրենց կողմէ հիմնուած բազմաթիւ գիւղերու մէջ:

«Հայ գիւղացիները համարձակ եւ խոհուն են: Անոնք աւելի մաքուր, աւելի կարգապահ, աւելի ձեռներէց, աւելի խնայասէր եւ հողը աւելի լաւ մշակողներ են, քան պարսիկ գիւղացիները: Իրենց գիւղերը ընդհանրապէս մեծ են եւ չըրխպատուած բարիներով ու կազմա–խիններով, ունին նաեւ խաղողի ընդարձակ այգիներ:

«Անոնցմէ չատեր վարձուեցան պարսիկ հողատէրերու կողմէ, որոնք ինքզինքնին երջանիկ կը նկատէին, քանի որ հաստատիմ հայ գիւղացիներ ունէին իրենց ընդարձակածաւալ հողերուն վրայ իրրեւ ծառիներ:

«Անոնց առեն հայ համայնքները տապազեան կրօնական հալածանքներու պատճառով, սակայն չնորհիւ իրենց խոհուն հոգեւորականներուն, յաջողեցան պատիլ հալածանքներէ: Այսօր, անոնք պաշտօնապէս ճանչցուած են իրրեւ Իրանի կարեւոր փոքրամասնութիւններէն մէկը եւ իրաւունք ունին իրենց ներկայացուցիչը ղրկելու Մեճլիս (Երեսփոխանական ժողով):

«Այդ գիւղերէն ամէնէն աչքառու խումբը կազմուած է Քեմերէհի չրջանը: Քընթնենք անոնցմէ Լիլիհան կոչուած գիւղը: Այս անունը չատ լաւ կը ճանչնան ամերիկեան դորգի առեւտրական տուները, թէեւ ան Եւրոպայի մէջ նուազ ծանօթ է: Լիլիհան՝ 2500 բնակչութեամբ, ամէնէն մեծ գիւղն է այդ չրջանի եօթը հայ գիւղերէն: Այս եօթը գիւղերը տեղաւորուած են իրարու մօտ, բնութեան չատ դեղեցիկ եւ բարերեր մէկ չրջանին մէջ, ոչ չատ հեռու Ռումպէի քաղաքէն: Բոլորն ալ կը դրադին դորգագործութեամբ եւ կը հիւսեն մեծ չափերով, մինչեւ 274×366 սանթիմեթր դորգեր· ասոնք չատ կը նմանին իրարու՝ գարգերու եւ գոյներու տեսակէտէն: Այսպեղի դորգերը ընդհանրապէս կը ճանչցուին Լիլիհան անունով, ունին միատեսակ հիւսուածք, մինչնաթելը պըրկուած, ոքանչելի խնամուած, կակուղ եւ թաւչանման մակերես:

«Հայ դորգագործները կ'աշխատին իրենց սեփական ոչխարներու բուրդով, գոր կը մանեն եւ կը ներկեն իրենք, իրենց գիւղերուն մէջ:

«Ժափալաք չրջանի հայ գիւղերու բնակիչներէն չատեր վերջերս վերադարձան Հայաստան, իսկ մնացեալներն ալ պիտի ծախեն իրենց ունեցածը հետեւելու համար հայրենադարձներու օրինակին»:

Ս. ԳՍԳԱՆԵԱՆ

— Դուք սա ժամկոչէի խնդրին մէջ ինծի միացէք, յայտարարեց Մարզար էֆէնտի· առով լաւագոյն չնորհակալութիւնը յայտնած կ'ըլլաք: Ասկէ զատ, միայն Թատերական ներկայացումով գոհ պիտի չըլլամ, դեռ ուրիշ դիտաւորութիւններ ալ ունիմ ձեր լաստանի մասին, բայց յետոյ... նախ ժամկոչէին խնդիրը լմնցնայ, Թաղը հանդարտի, այն ատեն երկարօրէն կը տեսնուինք:

— Ժամկոչէի հարցը մեզի համար սկզբունքի խնդիր է եւ պէտք է պայքար մղենք մինչեւ եաքը...

— Պռաւօ, ղոչէց Մարզար էֆէնտի, չատ չիտակ կը խօսիս, ճիշդ ինծի համար ալ սկզբունքի խնդիր է ասիկա եւ անոր համար մէջ մտած եմ, եթէ ոչ ո՞վ կը ղրաղի խմպըլ ժամկոչով մը, ոչ իմ դիրքս, ոչ ալ իմ ժամանակս կը ներեն:

Մինչ Մարզար էֆէնտի այսպէս «Պայքար Լաստանը» իրեն կ'ապահովէր, անդին Պօղոս էֆէնտի ճաշի կը հրաւիրէր «Շանթ Ակումբի նախագահ Սուսերեանցը:

— Շատ հաւնեցայ կիրակի օրը ձեր բանած դիրքին, ըսաւ Շաղիկի ամուսինը Ակումբի նախագահին՝ դինիի գաւաթը լեցնելով: Շիտակը ըսեմ, ես դեռ մօտէն դաղափար չունէի ձեր կուսակցութեան վրայ, այս ակումբը չատո՞նց կազմուած է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Այրի Տիկին Սահակ Ա-ւետեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Ա-ւետեան եւ զաւակները եւ համայն պա-րագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-դստեան պաշտօն կը կատարուի այս եր-կուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 11ին Սէն – Ժեռոմի եկեղեցին իրենց ամուս – նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգա-կանին՝*

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՓԱՐԻԶ.— *Պ. Մխիթար Կարապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե-ցին իրենց կնոջ եւ մօր՝*

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին ինչպէս նաեւ՝

ԵԱՅԼԱԽԱՆԵՑԱՆ

եւ

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցեալց յիշա-տակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՔՋԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de la Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ

Սկիզբ ժամերգութեան 18·30

Հանդիսաւոր ճաշնաւոր պատարագ 19

ԿԻՐԱԿԻ.— *Զատիկ, հանդիսաւոր ճաշ-նաւոր պատարագ ժամը 10ին:*

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՈՒՍԽՁԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վա-լանոի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակում-բը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկերները – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Տիկնանց վար-չութիւնս, իր սրտագին եւ խոր ցաւակ-ցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Զաքարեանի եւ զաւկին, այրի Տիկին Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժաք Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեանի եւ զաւկին, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝ ող-բացեալ վաղամեռիկ փոքրիկն Զաքարեան Կարապետի արկածալի դառն կորուստին համար:

Այս առթիւ վարչութիւնս չնորհակա-լութեամբ կ'արձանագրէ հետեւեալ նուի-րատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի եւ ի նպաստ Պօմոնի Կապոյտ Խաչի ղըղ-ըսցին.—

Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զրբաչեան, Տէր եւ Տիկին Շարլ Կուրտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 50ական Ֆր., ողբ. փոքրիկին լեսէի դասընկերները 100, Պր. Տիրատուրեան Պօղոս, Տէր եւ Տիկին Հայգազորձեան, Տէր եւ Տիկին Գը-ըզճեան Թաղէոս, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաչեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան Գրիգոր 10:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդ – Եղեգի Բարե-սիրաց Միութիւնը իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ հայրենակից Խո-րէն, Յակոբ, Աղապատ Յովսէփեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Փառանձեմ Յովսէփեանի (ծնեալ Թուրիկեան), Մարսէյլ) մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փոքրիկն Քլօտէտ Երկանեան մէկ տա-րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր՝ Մելինէ Երկանեանի (Պրիվ լա Կայառտ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար-չութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Պր. Ժան Գորգիկեանէ 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Հայկանոյշ Զրբաչ-եանի մահուան տխուր առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տատուրեան (Լոնտոն) 40 Ֆր. ողբ. Պր. Արամ Ալէմ-եանի (Նիս) մահուան տխուր առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առա-ցած է Լիվրի Կառավանէն այրի Տիկին Վե-հանոյշ Ալթունեանէ 50 Ֆր. իր ննջեցեալ յիշատակին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ՁԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ Հարչարանաց եւ խաչելութեան. Երեկոյեան ժամերգու-թիւն եւ թափօր Թաղման ժամը 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուած-ներու ժամը 16ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժա-մերգութեանց ժամը 8ին: բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:*

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց. պա-տարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօ-րէն ննջեցելոց:*

×

ՍԻՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Ուրբաթ, *խաչելութիւն 9ին, Թաղման արարողութիւն 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ժամերգու-թիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումբ 18,30ին:*

Կիրակի, *Զատիկ. առաւօտ. ժամեր-գութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատա-րագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց. ա-ռաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին, հոգեհան-գիստ ընդհ. ննջեցելոց 11,30ին, կէսօրէ վերջ դերեզմանօրհնէք:*

23 Ապրիլ, *Նահատակաց Օր. Ազգային պատուոն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհան-դստեան պաշտօն համայն հայ նահատա-կաց հոգւոց 11,30ին:*

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ ասնդական սովորու-թեան, նկատի ունենալ նաեւ իւղաղինի նուէրները:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ խաչելու-թեան, Թաղման արարողութիւն 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց. երեկոյ. ժամերգութիւն ժամը 17ին:*

Կիրակի, *Զատիկ. առաւօտ. ժամերգու-թիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10:*

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց. ա-ռաւօտ. ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 9,45ին, հոգեհանդիստ ընդհ. ննջեցելոց 11,10ին:*

ԾԱՆՕԹ.— *Գերեզմանօրհնէքի համար երկուշաբթի պատարագէն առք Տէր Հայ-րը պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 15 Սէն-Լուիի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գա-նէի գերեզմանատունը:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժա-մերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խա-չին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսա-ւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ճայնաւոր պատարագ Համօրէն ննջեցեալ-ներուն հոգիներուն համար:

BAIL
A CEDER
FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »
Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

×

ՍԻՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ Հարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուած-ներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումբ ժամը 6ին:*

Կիրակի, *Զատիկ. սկիզբ ժամերգու-թեան եւ անդաստան ժամը 8ին, հանդի-սաւոր պատարագ 10ին, պատգամ Հայ-րապետական եւ քարոզ 11ին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց Ս. Զատկի. ժա-մերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, հոգե-հանգիստ 11,30ին: Կէսօրէ առք դերեզ-մանօրհնէք Թաղին հաւատացեալ ննջեց-եալներուն:*

9 Ապրիլ, *Նոր Կիրակի, Կրկնապատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մե-րոյ՝ համաչխարհային Ա. եւ Բ. պատե-րազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկե-ղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:*

×

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ Հարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ Թաղման 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,40ին, երեկոյ. ժամեր-գութիւն եւ ընթերցուածք 16,15ին, պա-տարագ Ճրագալոյցի 17,40ին:*

Կիրակի, *Զատիկ. սկիզբ ժամերգու-թեան ապա նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40ին, հանդիսաւոր պատարագ 9,45ին: Ընթերցում Ամենայն Հայոց Հայ-րապետի Նորհաւատարտիր պատգամին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց. սկիզբ ժամեր-գութեան 8,ին, պատարագ եւ հոգեհան-գիստ 9,45ին:*

9 Ապրիլ, *Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ պատուոն. յիշատակ բիւրաւոր նահատա-կաց մերոյ համաչխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:*

×

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան ա-րարողութենէն, որ չի կատարուիր Շա-ւիլի մէջ:

×

ՍԻՆ–ԼՈՒ ԿՐԱՆ–ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԻՆԹ–ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Ցիշատակ Հարչարա-նաց. Խաչելութիւն եւ Թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն–Լու՝ 18ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց. Սէն–Լու՝ պատարագ 18ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, Հրաշափառ յարու-թիւն, Սէն–Լու ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *Ցիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:*

Ծանօթ.— *Երկուշաբթի Զատկուան Մե-ռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն–Փիէրի գերեզմանատունը պի-տի դառնայ, գերեզմանօրհնէքի համար:*

×

ՏԻՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Ուրբաթ, *Թաղման արարողու-թիւն կէսօրէ առք ժամը 6ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց. կէսօրէ առք ժամը 4,30ին:*

Կիրակի, *Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հան-դիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգե-հանգստեան պաշտօն բազում ազգակից-ներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: կը պա-տարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ վա-հան վրդ. Թօփալեան:*

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *կարգ Թաղման. 18ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ընթեր-ցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց պատարագ 10-ին, հոգեհանգիստ 11ին:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Այրի Տիկին Սահակ Ա-ւետեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Ա-ւետեան եւ զաւակները եւ համայն պա-րագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-դստեան պաշտօն կը կատարուի այս եր-կուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 11ին Սէն – Ժեռոմի եկեղեցին իրենց ամուս – նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգա-կանին՝*

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՓԱՐԻԶ.— *Պ. Մխիթար Կարապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե-ցին իրենց կնոջ եւ մօր՝*

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին ինչպէս նաեւ՝

ԵԱՅԼԱԽԱՆԵՑԱՆ

եւ

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցեալց յիշա-տակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՔՋԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de la Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ

Սկիզբ ժամերգութեան 18·30

Հանդիսաւոր ճաշնաւոր պատարագ 19

ԿԻՐԱԿԻ.— *Զատիկ, հանդիսաւոր ճաշ-նաւոր պատարագ ժամը 10ին:*

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՈՒՍԽՁԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վա-լանոի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակում-բը (Ռիւ Պուֆֆիէ):

Կը հրաւիրուին ընկերները – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Տիկնանց վար-չութիւնս, իր սրտագին եւ խոր ցաւակ-ցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Զաքարեանի եւ զաւկին, այրի Տիկին Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժաք Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեանի եւ զաւկին, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝ ող-բացեալ վաղամեռիկ փոքրիկն Զաքարեան Կարապետի արկածալի դառն կորուստին համար:

Այս առթիւ վարչութիւնս չնորհակա-լութեամբ կ'արձանագրէ հետեւեալ նուի-րատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի եւ ի նպաստ Պօմոնի Կապոյտ Խաչի ղըղ-ըսցին.—

Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զրբաչեան, Տէր եւ Տիկին Շարլ Կուրտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 50ական Ֆր., ողբ. փոքրիկին լեսէի դասընկերները 100, Պր. Տիրատուրեան Պօղոս, Տէր եւ Տիկին Հայգազորձեան, Տէր եւ Տիկին Գը-ըզճեան Թաղէոս, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաչեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան Գրիգոր 10:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Խարբերդ – Եղեգի Բարե-սիրաց Միութիւնը իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ հայրենակից Խո-րէն, Յակոբ, Աղապատ Յովսէփեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Փառանձեմ Յովսէփեանի (ծնեալ Թուրիկեան), Մարսէյլ) մահուան առթիւ:*

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փոքրիկն Քլօտէտ Երկանեան մէկ տա-րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր՝ Մելինէ Երկանեանի (Պրիվ լա Կայառտ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար-չութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Պր. Ժան Գորգիկեանէ 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Հայկանոյշ Զրբաչ-եանի մահուան տխուր առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տատուրեան (Լոնտոն) 40 Ֆր. ողբ. Պր. Արամ Ալէմ-եանի (Նիս) մահուան տխուր առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առա-ցած է Լիվրի Կառավանէն այրի Տիկին Վե-հանոյշ Ալթունեանէ 50 Ֆր. իր ննջեցեալ յիշատակին:

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ դատ իր յաջողութենէն եաք եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան միութիւններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմա-կերպիչ Մարմնին Անոյշը կը ներկայացուի Մայիս 13 եւ 14ին

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

Երաժշտութիւն՝ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
Բնագիր՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած հսկայական նուագախումբէ մը:

Յարդարումներ եւ զգեստներ՝ Ալէն Աղատ

ԻՋՄԻՐԻ

ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էչիքիէ, Փարիզ 10րդ:
ժամը 17–23

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Զուարթ մթնոլորտ
եւ հաճելի անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել՝
ՏԻԿ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770–39–38
ՏԻԿ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793–53–71

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Թաքէչեան Թրիպոլիէն (Լիբա-նան) կը փնտռէ իր հօր հօրեղբայրը Պօղոս Թաքէչեան՝ որ քանի տարի առաջ եկած է Ֆրանսա եւ հաստատուած Մարսէյլ: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին՝ 339, Ա-վրնիւ տը Փռառտօ, Մարսէյլ 8րդ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ ՅՕ-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մո-տէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:
Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ
Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼՃԵԱՆ

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն միջնչեւ լոյս

ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS
Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)
Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10
TENUE CORRECTE DE RIGUEUR